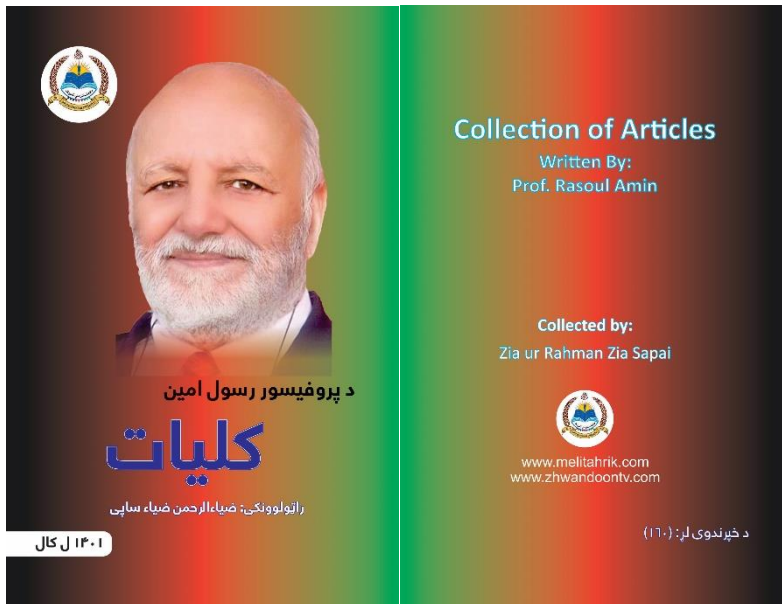

پروفیسور رسول امین د ژوند په بېلابېلو پړاوونو کې

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک فرهنگي څانګه له ښاغلي
قدرمن (اتل امین) څخه ډېره مننه کوي او کور ودانی
ورته وايي، چې نه یوازې د دې کلیاتو د چاپ مالي
لګښت یې پر غاړه واخیست، بلکې د ګڼو نورو
فرهنگي کارونو په بشپړ تیا او ترسره کولو کې یې
هم وخت پر وخت خپله ونډه اخیستې ده.

Ketabton.com

د پروفیسور رسول امین کلیات (لومړی ټوک)

ترتیب او تدوین

ضیاء الرحمن ضیاء ساپی

۱۴۰۱ ل کال

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د پروفیسور رسول امین کلیات

لیکوال: پروفیسور رسول امین

ترتیب او تدوین: ضیاء الرحمن ضیاء

خپرنډوی: د افغانستان ملي تحریک، فرهنګي څانګه

چاپکال: ۱۴۰۱ ل/ ۲۰۲۲ م

چاپشمیر: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپ وار: لومړی

د خپرنډوی د خپرونو لړ: (۱۶۰)

برېښنایي پته: www.zhwandoontv.com

ددې کتاب د چاپي، کاپي، انلاین او بل هر ډول خپراوي حقوق له خپرنډوی سره خوندي دي.

نيوليک

مخ	سرليک	کټه
۸.....	د افغانستان يو خدمتگار امين.....	
۱۴.....	ويناوې.....	
۱۵.....	په افغانستان کې مېشت قومونه.....	
۱۵.....	ټول افغانان دي.....	
۱۹.....	يو باثباته حکومت د کونارو د کر.....	
۱۹.....	مخنيوی کولای شي.....	
۲۲.....	د افغانستان په روانه شخړه کې د لويې جرگې ونډه.....	
۲۷.....	د افغانستان سوله د گاونډيو هېوادونو او سيمې په کټه هم ده.....	
۲۸.....	مسایل په احساساتو نه، بلکې په مفاهيمه حلېږي.....	
۳۰.....	جگړه ماران بايد د جنګي جنايتکارانو په توګه محاکمه شي.....	
۳۳.....	د افغانستان روانه غميزه او افغانان.....	
۳۶.....	هغه څوک چې ځانونه په افغانستان کې مشران ګڼي، دوی.....	
۳۹.....	افغانها بايد بجای مسایل گروهی و منطقه یی در باره افغان.....	
۶۴.....	جوانان ما از رخدادهای جهانی بیشتر آگاهی داشتند اما از.....	
۶۸.....	په افغانستان کې دې داسې يو ملي او اسلامي حکومت.....	
۷۰.....	افغانستان په څلور لارې کې؛ د هغه علتونه او علاجونه.....	
۷۳.....	اتحاديه نويسنده ګان افغانستان ازاد موسسه ايست ازاد و.....	
۷۵.....	د لوی احمدشاه بابا سيمينار ته د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې.....	

- افغانستان برای عملی شدن و موفقیت طرح پلان صلح..... ۸۱
- مرکز مطالعات افغانستان گشایش یافت و به کارش آغاز کرد..... ۸۳
- د افغانستان د مطالعاتو مرکز په پرايستونکې غونډه کې..... ۸۵
- طالبان باید برای تدویر لویه جرگه و..... ۹۱
- مسله افغانستان در یک مرحله نهایت حساس و..... ۹۷
- روان مردم افغانستان با دکتاتوری، استبداد و سلطه..... ۱۰۰
- د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنې لسمه کالیزه..... ۱۰۷
- د افغانستان په کلتور کې راغلي بدلونونه او بیا راغونه یې..... ۱۰۹
- د افغانستان د مسلې سیاسي حل او په راتلونکي..... ۱۱۲
- د افغانستان مسله او د هغې حل..... ۱۱۳
- د افغانستان د سولې په لاره کې پراته خنډونه..... ۱۱۷
- لویه جرگه د ستونزو د حلولو د یو مهم میکانیزم په توګه..... ۱۲۱
- د افغانستان په هکله د ملګرو ملتونو وروستی..... ۱۳۱
- مرکې..... ۱۳۴
- د تنظیمونو او د دوی د حامیانو ټولې هلې ځلې..... ۱۳۵
- ځینې تنظیمونه د خپلو باندنیو پلویانو په لمسون..... ۱۴۰
- د هرات غونډې مثبتې او منفي خواوې دواړه درلودې..... ۱۴۳
- د ملګرو ملتونو هڅې ناکامې نه دي، یوازې ځینو..... ۱۴۶
- د پخواني پاچا اساسي هدف افغانانو ته د خپل..... ۱۴۹
- افغانان حق لري چې د خپل هېواد سیاسي زعامت..... ۱۵۷

- د افغانستان په باب نړيواله متضاده پاليسي ١٦٤
- د مجسمو وړانول د افغانانو کار نه دی ١٧٥
- هیچ شخص، گروه و حزب حق تغیر دادن ١٨١
- د عشق اباد په کنفرانس کې د افغانستان د ١٨٦
- له جنګي ډلو سره بهرنۍ مرستې، افغانستان ١٩٣
- تنظیمونو ولې او څنګه له یو بل سره جګړې پیل کړې؟ ٢٠٢
- د افغانستان په حقوقي موسساتو کې د لویې ٢٠٥
- د برچې به زور پر افغانانو حکومت نه کېږي ٢١٠
- افغاني ټولنه یوه مسلماننه، مساوات طلبه او ٢١٧
- مصاحبه پروفیسور عبدالرسول امین با هفته نامه کابل ٢٣٣
- ازاد، مستقل او پر خپلو پښو ولاړ افغانستان ٢٤١
- افغانان هیله لري، چې زموږ ګاونډیان باید د ٢٤٤
- د افغانستان د مسلې د سیاسي حل صلاحیت ٢٤٩
- افغانها از حمله موشکی امریکا قلباً متاثر اند ٢٥٣
- زما په نظر په سیاسي لحاظ ازاد مطبوعات د ٢٥٦
- د افغانانو اکثریت د خپل هېواد په هکله اندېښمن دي ٢٦٢
- مردم افغانستان از جنگ خسته شده اند جنگسالاران ٢٦٤
- هر څوک چې د افغانستان د کښالې نظامي حل ٢٦٦
- د کورنۍ د مشورتي مجلس په فیصلو کې راغلي ٢٧١
- ځینې کسان غواړي چې قومي او ژبنیو تعصباتو ٢٧٣

- په کابل کې روان جنگ د افغانانو نه دی، بلکې ۲۷۶
- لیکنې ۲۸۵
- تعصیباتو قومي، نژادي و زباني خطري به وحدت ۲۸۶
- مسکو د مجاهدينو غوښتنو ته مثبت ځواب ورکړ ۳۴۶
- د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې ستونزې ۳۵۲
- ايا تجزيه افغانستان امکان پذير است؟ ۳۷۱
- افغانستان از خم و پيچ خطرناک تاريخ ميگذرد ۳۷۹
- اعلاميه اتحاديه نويسنده گان افغانستان ازاد ۴۷۳
- د نولسمې پېړۍ په اواخرو او د شلمې په اوایلو ۴۷۶
- په افغانستان کې د سياسي گوندونو رول ۴۸۹
- افغاني ټولنه، ارزښتونه او د جرگې موسسه ۵۰۰
- اعلاميه اتحاديه نويسنده گان افغانستان ازاد ۵۴۱
- ژباړې ۵۴۴
- د ځناورو فارم يا د روسي کمونيزم هېنداره ۵۴۵

د افغانستان يو خدمتگار امين

پروفیسور رسول امین د افغانستان په اوسني تاریخ کې هغه لیکوال، سیاستوال، سیاستپوه، ادبپوه او ټولنپوه شخصیت و، چې نږدې پنځه لسیزې یې په منظم او متواتر ډول د علم، ادب او سیاست په ډگر کې افغانستان ته داسې خدمتونه ترسره کړل، چې جانبي عوارض یې نه درلودل؛ د کوم شخص، گوند، سیاسي بهیر په امحا کې یې خپله بقا نه غوښتله او د یوې معتدلې، سوله ییزې لارې او تگلارې پلوی و. پروفیسور رسول امین تر لوړو زده کړو وروسته په کابل کې د پښتو ټولنې غړی او د کابل پوهنتون استاد شو، دا دندې یې په ښه ډول ترسره کړې، پر (۱۳۵۷ ل) کال د سیاسي افکارو او د وخت د حاکمیت د مخالف لیدلوري د درلودو له امله له هېواده مهاجرت ته اړ شو.

د شوروي اتحاد د یرغل په کلونو کې یې قلمي جهاد ته ادامه ورکړه، په هېواد کې د شوروي یرغل له امله رامنځته شوې خونړۍ څپې یې په خپل رسنیز فعالیت کې منعکس کړې او د هېواد واقعیتونه یې تر نړیوالو ورسول. ده پر دې مهال هم په افغانستان کې د شتو واقعیتونو او سیاسي شخړو حل په سوله ییز فورمول کې لټاوه او جگړه یې د حل وروستۍ لاره نه ګڼله. د جهاد تر اختتام او د تنظیمي جگړو پر مهال یې بیا هم د روغې جوړې او سیاسي حل لارې پر تگلارې ټینګار کاوه. له افغانستانه د روسانو د وتلو په وروستیو وختونو کې یې په پېښور کې فرهنګي کارونو ته زور ورکړ؛ د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنه (وفا) یې جوړه کړه، د (خپلواکۍ) مجله یې تاسیس او وروسته یې بیا د (وفا) په نامه یوه ډېره معتبره او ونیزه هم پیل کړه. د تنظیمي جنګونو پر مهال یې د بېلابېلو تنظیمونو ترمنځ په مستقل ډول او هم په پېښور کې د تفاهم شورا له لارې د روغې جوړې ډېرې هلې ځلې وکړې، خو کومه غوڅه نتیجه یې ور نه کړه. کله چې د طالبانو د اسلامي تحریک او مخالفو تنظیمونو

ترمنځ جگړې پيل شوې، نو بيا هم امين صيب او څو ملگرو يې د خپلمنځي خبرو اترو او سولې لاره غوره وبلله، د مخالفو ډلو ترمنځ يې پر روغې جوړې ټينگار وکړ، بېلابېلو ډلو سره يې د خبرو لپاره اړيکي ټينگ کړل، د سولې لپاره يې علمي سيمينارونه جوړ کړل، خو دې سترياوو هم کومه غوڅه پايله ور نه کړه. د طالبانو د لومړي حاکميت په بهير کې يې د دې تحريک له مشرانو سره څو څو وارې وکتل او دا خبره يې ورته واضح کړه چې په يوازې ځان حکومت نه شي کولای او افراطي نظريات د دې وطن په ګټه نه دي. کله چې د طالبانو تېر نظام د نړيوالو په مستقيم پوځي يرغل ړنگ شو او د بن کنفرانس د طرحې او پرېکړې پر اساس يوه موقته اداره رامنځته شوه، نو څو موده وروسته امين صيب د پوهنې د سرپرست وزير په توګه غوره شوه. دا مهال نو د افغانستان په تعليمي برخه کې کوم واحد نصاب نه و، د ډاکتر نجيب د وخت نصاب، د مجاهدينو په نوم د استاد رباني (جمعيت) تنظيم حکومت او په پېښور کې د بېلابېلو تنظيمونو او انجيوګانو تعليمي نصابونو څخه کار اخيستل کېده. په کار دا وه چې په موقت ډول يو واحد تعليمي نصاب جوړ او وروسته بيا پر يوه منظم تحصيلي نصاب کار پيل شي. د امريکا متحده ايالاتو نو پر مختيايي ادارې (USAID) د دې کتابونو د چاپ لګښت پر غاړه واخيست. د تعليمي نصاب د کتابونو دا شمېر دا مهال ټولټال (۱۱۷) عنوانونو ته رسېده. د امين صيب پر زيات ټينگار او څار دا ټول کتابونه د بېلابېلو متخصصينو له خوا ايديت او چاپ ته تيار شول او کله چې امين صيب د پوهنې د وزير په توګه عملاً خپله دنده پيلوله، نو دا (۱۱۷) عنوانه تعليمي اثار چې په مليونونو ټوکه چاپ شوي وو، هم د زده کوونکو د ګټې لپاره تيار شول.

امين صيب شپږ مياشتې په پوره صداقت د پوهنې د وزير په توګه خپله دنده ترسره کړه، بيا په هېواد کې حکومت نوې بڼه خپله کړه او له واکمن دربار سره د ده مناسبات هم پسې ساره شول، ده خپل پخوانی دفتر له پېښور

کابل ته انتقال کړ، (د افغانستان د مطالعاتو مرکز) په نوم یې نوی دفتر جوړ کړ، خپله بډایه کتابتون یې هم کابل ته ولېږد او دلته یې پر ټولنیزو او فرهنګي خدمتونو لاس پورې کړ.

د ژوند تر پایه یې بیا په حکومت کې رسمي دنده وانه خيسته او د حکومت د یوه منتقد او ټولنیز خدمتګار په توګه یې د خپل ژوند وروستي کلونه تېر کړل. امین صیب د (۲۰۰۹م) کال د د اکتوبر پر (۳۱) مه نېټه له وطنه لرې په استرالیا کې د خپل ژوند پور پرې کړی، په دې ډول یې د ژوند هغه سفر چې ده پر (۱۳۱۸ل) کال په کونړ کې له خپل کلي (وتپور) څخه پیل کړی و، پایته ورساوه. جنازه یې وطن ته راوړل شوه او د کونړ په مرکز کې یې خپل ابدی کور خپل کړ. بډایه کتابتون یې، چې ده په ډېر زیار او زحمت په پېښور کې جوړ کړی و، د ده د یوه ستر معنوي امانت په توګه وروسته د کونړ پوهنتون ته وسپارل شو، چې اوس د یاد پوهنتون محصلین او استادان ترې علمي ګټه پورته کوي.

پروفیسور رسول امین د خپل عمر په نیمه پېړۍ کې پر ټولنیزو او سیاسي فعالیتونو سربېره ګڼ شمېر فرهنګي خدمتونه هم ترسره کړي دي. ژباړې، متفرقه لیکنې او څو عنوانونه مستقل اثار یې چاپ شوي دي. په ګڼو کورنیو او بهرنیو علمي سیمینارونو، ورکشاپونو او غونډو کې یې ګاونډی او د هېواد د نن او راتلونکي په باب یې ویناوې کړي او د دې ترڅنګ یې په رسنیو کې ګڼ شمېر لیکنې او مرکې هم خپرې شوې دي.

اوسنی اثر (د پروفیسور رسول امین کلیات) چې ستاسو په لاس کې دی، د ده د ژوند د بېلابېلو پړاوونو، په تېره بیا په هېواد کې د ډېرشکلنو خونړیو پېښو او حالاتو په باب د ده د ویناوو، متفرقه لیکنو، مرکو او همدارنګه مستقلو اثارو او ژباړو یوه لویه ټولګه یا کلیات دي، چې ښاغلي ضیاء الرحمن ضیاء راټول، ترتیب او تدوین کړي دي. زموږ هیله دا وه چې د امین صیب ټولې

لیکنې او ویناوې باید راټولې شي او د کلیاتو په بڼه چاپ شي، خو دا ټولګه یا کلیات چې سړی گوري، نو ورته ښکاري چې د امین صیب ټولې لیکنې په کې نه دي راټولې شوې، البته د لیکنو زیاته برخه په کې خوندي شوې ده. د امین صیب ځینې هغه لیکنې چې تر ډېره بریده یې علمي بڼه لرله او پر خپل وخت په وږمې، کابل او نورو مجلو کې چاپ شوي، هغه هم په دې کلیاتو کې نه شته او د دې ترڅنګ چې ده د خپلو علمي او تحصیلي پوړیو لپاره کوم علمي اثار لیکلي، هغه هم په دې کلیاتو کې نه تر سترگو کېږي. که هغه لیکنې او اثار هم راټول شي، نو همدومره یو بل اثر ترې جوړېدی شي. د افغانستان ملي تحریک چې د ده د کورنۍ له غړو په تېره بیا د امین صیب د قدرمن زوی (اتل امین) سره یې په ګډه د دې اثر د راټولولو او تدوین پروګرام جوړ کړی و، دې نتیجې ته ورسېدل چې د امین صیب د (دیارلسم) تلین په مناسبت اوس د دې کلیاتو چاپ ضروري دی. د دې اثر تر چاپ وروسته به لوستونکو، څېړونکو او د امین صیب د کورنۍ غړو ته ښه پته ولګي چې د امین صیب کوم اثار او لیکنې پاتې دي، د هغو راټولولو لپاره باید هم یو پلان جوړ شي او د امین صیب د کلیاتو د دویم ټوک په توګه باید چاپ شي. په یو ټوک کې د ټولو لیکنو چاپ هم شونی نه و، په دې ډول به د هېواد د یو خدمتګار امین حق ادا شي.

دا اثر چې سړی گوري، نو سړي ته د امین صیب فکري لیدلوری او تګلوری په ښه ډول څرګندېږي. امین صیب په دې نظر و چې د افغانستان ټول قومونه سره وروڼه او ټول افغانان دي، هېڅ ډول توپیر یې باید په منځ کې ونه شي. هغه د خپلې ټولنې د یو ټولنپوه په توګه په دې نظر و چې د افغانستان د شخړې حل په لویه جرګه کې نغښتی دی. که څه هم د امین صیب د هیلو یوه برخه په وروستیو څو لویو جرګو کې افاده شوه، خو بیا هم لکه څنګه چې د هغه هیله وه یادو جرګو په پوره ډول هغومره خپلواکي نه درلودله، لکه څنګه چې د امین صیب او ټولو افغانانو هیله وه. امین صیب په دې نظر و چې په

افغانستان کې سوله او ثبات د ټولې نړۍ او په تېره بيا د ګاونډيو په ګټه دى او د هغو د ثبات مانا ورکوي. پاکستانې چارواکو ته يې څو ځله مخامخ دا خبره کړې وه چې افغانستان کې د ګډوډۍ د جوړونې پر ځاى سولې او ثبات ته کار وکړئ، دا کار هم ستاسو او هم زموږ د هېواد په ګټه دى. امين صيب د عدالت د تامين په خاطر د جنګي جنايتکارانو د محاکمې غوښتونکى و، خو په خواشينۍ سره چې نړيوالې ټولنې جنګي جنايتکارانو ته د مجازاتو پر ځاى مکافات ورکړل؛ په واک يې شريک کړل او په نتيجه کې د هېواد د بې ثباتۍ او د نړيوالې ټولنې د بدنامۍ او ناکامۍ سبب شول.

امين صيب د يوه ډيموکرات شخص په توګه د زورواکۍ مخالف و، د يکتاتوري نظامونه يې نه خوښول او دا يې د خپل ملت د فکري خپلواکۍ، روح او روان مخالف حالت ګاڼه او په دې نظر و چې د زور وروستۍ نتيجه مثبت نه وي. ده ولس د خپل هېواد د برخليک ټاکلو اصلي مالک ګاڼه او د دې ترڅنګ يې د افغانستان په باب د نړيوالو د دوه ګوني متضاد سياست غندنه کوله. ده د يو شمېر هغو ډلو ټپلو هغه ناوړه هيلې او غوښتنې هم غندلې چې دلته او هلته به يې کله کله د هېواد د تجزيې په موخه پټې او کله هم څرګندې چيغې وهلې، د ده په نظر افغانستان داسې يو طبيعي هېواد دى او جوړښت يې داسې مستحکم دى، چې هېڅکله تجزيه کېدلای نه شي، نو هغه ډلې چې دا ډول هيله لري هغوى بايد پر خپل فکر له سره کتنه وکړي. زه نه غواړم دلته د امين صيب د فکر پر بېلابېلو خواوو او ليدلورو اوږد بحث وکړم، ځکه خپله دا اثر د امين صيب د فکر ښه څرګندونه کوي.

زه په پاى کې د امين صيب د کورنۍ له غړو، په تېره بيا د هغه د قدرمن زوى (اتل امين) څخه ډېره مننه کوم چې دا تېر دولس ديارلس کاله يې په متواتر ډول د امين صيب تلين ورځې په درنو غونډو سره يادې کړې دي. د امين صيب مقبره يې جوړه کړې، د قران کریم ختمونه يې کړي، د دې ترڅنګ يې

د امین صیب په نوم خیریه بنسټ هم جوړ کړی او له دې لارې یې د بېوزلو هېوادوالو لاسنیوی کړی او کوي یې او دا دی اوس یې د امین صیب د (دیارلسم) تلین په مناسبت د دې اثر د چاپ مالي لگښت ته هم اوږه ورکړه. قدرمن ورور ضیاء الرحمن ضیاء څخه هم مننه کوم چې د امین صیب دا لیکنې یې راټولې، کمپوز، ترتیب او تدوین کړې، په همدې هیله چې د امین صیب د لیکنو د کلیاتو په دې لومړي ټوک پسې د هغه دویم ټوک هم ترتیب او چاپ شي. له ټولو هغو دوستانو څخه هم مننه په کار ده چې په تېرو لسو کلونو کې یې د امین صیب تلین غوندې جوړې کړي، په هغو کې یې ګاون کړی، ویناوې یې کړي او د امین صیب په باب یې لیکنې کړې دي.

د امین صیب د روح د ارامتیا په هیله

په درنښت

محمد اسمعیل یون

کابل - افغانستان

د ۱۴۰۱ ل کال د تلې ۱۸ مه

ویناوی

په افغانستان کې مېشت قومونه

ټول افغانان دي

دا وينا د وفا جريدې په (۸۵) يمه گڼې کې د (۱۳۷۲ل) کال د سلواغلي مياشتې پر شلمه نېټه خپره شوې ده.

د (۱۹۹۴) ميلادي کال د فبرورۍ پر دويمه نېټه د پېښور پوهنتون استادانو د اتحاديې له خوا د افغانستان د ستونزو او روانو حالاتو په باب يوه د بحث او خبرو غونډه يا په اوسني تعبير يو سمپوزيم جوړ شوی و. غونډه د مزيگر پر درې بجو او شلو دقيقو د قران عظيم الشان پر تلاوت پيل شوه. په بحثونو کې برخه اخيستونکي او پوښتنو ته ځواب ويونکي دغه لاندې ښاغلي وو:

د پېښور پوهنتون پخوانی رييس پروفيسور ډاکتر محمد انور خان، د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې مشر پروفيسور عبدالرسول امين، باچا صاحب، پخوانی افغان ډيپلومات او سياستپوه حکيم اريوي او د افغانستان د سولې او بې وسلې کولو د سازمان مشر امير بهلول. دوی هر يو په خپل وار سره د افغانستان د تاريخ او روانو کښالو په باب خبرې وکړې، چې دا دی د دوی د ويناوو ځينې برخې د وفا جريدې د گرانو لوستونکو د معلوماتو د زياتولو په خاطر راوړل کېږي.

د پروگرام په سر کې د پروگرام د ستيج سکرتر د پښتو ژبې پياوړی ليکوال، شاعر او محقق او د پېښور پوهنتون د پښتو اکېډمۍ مشر علمي غړی ډاکتر

راج ولي شاه خټک پوښتنه وکړه، هغه کوم عوامل و، چې افغانستان يې تراوسه يو موټی او متحد ساتلی و؟

د ډاکټر راج ولي شاه خټک ددې پوښتنې ځواب د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې مشر پروفیسور رسول امين داسې ووايه:

په دې سیمه کې يو قوم پروت و، چې په مختلفو نومونو بللی شوی دی، خو ده ځان ته پښتون ویلي دی. د معاصر افغانستان په جوړوونکو کې د میرویس خان نوم هم راځي او لوی احمدشاه بابا هم راځي، لوی احمدشاه بابا په ځلمیتوب کې داسې نبوغ درلود، چې هم په جنگ پوهېده او هم د خپلې ټولنې په نبض. د ده لوی بری په دې کې و، چې د افغانانو هرې قبیلې ته يې په درنښت سره کتل، په همدې نبوغ سره يې لویه امپراتوري جوړه کړه، چې تر هند او کشمیر ه رسېده. دا امپراتوري د ده تر مرګ وروسته د ده زمانو او لمسیانو ته پاتې شوه.

ډاکټر راج ولي شاه خټک: که د افغانستان شمال له افغانستان څخه جلا شي، د افغانستان به څه حال وي؟

پروفیسور رسول امين: د افغانستان جهاد او جنگ له روسانو سره د افغانستان ټولو قومونو په ګډه پیل کړی او ټولو قومونو قربانۍ ورکړې دي. دې جګړو او قربانیو اول ځل د افغانستان قومونو ته دا وښوده، چې موږ افغانان یو. د روسانو پر ضد د افغانانو د یو مخیز قیام جګړو او جهاد څخه مخکې به د افغانستان نورو قومونو یوازې پښتنو ته افغان ویل، مګر د شلمې پېړۍ په جریان کې افغاني حکومتونو (پرتله له کمونیستي واکوالو څخه) دا زیار وویست چې د افغانسان هر اوسېدونکی ځان افغان وبولي، په زیاته کچه څوارلس کلن جهاد دغه بهیر لا پسې کړندی کړ. د روسانو پر ضد د افغانستان

د ټولو قومونو قیامونو مجاهدو او جگړو د افغان نوم ډېر وځلاوه. د افغانستان د هر قوم اوسېدونکي ځان افغان وباله او د افغان پر نوم یې ویاړ کاوه.

د کمونیستان او روسانو پرضد د افغانستان مجاهدې، جگړې او قیامونو د افغانانو د خپل وطن د ازادۍ او د خپلو دیني، عقایدو او عنعنو د ساتلو لپاره پیل کړې او بري ته یې ورسولې.

زه ویلای شم چې د افغانانو دا جهاد د دین او وطن د دوو مقدسو نومونو له یوځایوالي جوړ شوی و. دا چې له ځینو خلکو سره د افغانستان د تجزیې سوالونه پیدا کېږي. زه به د علامه اقبال دا شعر راوړم:

اسیا یک پیکر آب و گل است

ملت افغان در ان پیکر دل است

از فساد او فساد اسیا

از کشاد او کشاد اسیا

دا یو حقیقت دی چې که په افغانستان کې آرامي او خوشالي وي، ټوله اسیا به خوشاله او ارامه وي او که خدای دې نه کوي فساد راځي دا به بیا داسې توپاني فساد وي چې نه به هند ورته ټینگ شي او نه پاکستان، نه ایران او نه منځنۍ اسیا. زه دومره ویلای شم چې افغانستان په ایډیالوژیو نه جوړېږي، دلته د کمونیستانو ایډیالوژي، په نړیواله سویه ناکامه شوه. زما ځینو دوستانو چې ځانونه اسلامي بنیادګر بولي، ویل به یې چې موږ افغانستان په یوه نوي اسلامي شکل جوړوو. ما ورته ویل چې د پاکستان په څېر، ایران په څېر او که

د اسلام د مرکز سعودي عربستان په شان. دوی به ویل چې نه دا یو شکل
هم ښه نه دی، موږ یې په داسې ښه جوړوو چې ټولې نړۍ ته یو مثال وي.
زما مطلب دا دی چې په افغانستان کې که هر ډول حکومت راځي، باید د
افغانستان ټولو قومونو او اوسېدونکو ته حق ورکړي. اوس خو ټولو قومونو د
افغانستان په تېر اوږده جهاد کې وینې توبې کړي، کلي او کورونه یې ړنگ
شوي.

هېڅ ایډيالوژي حق نه لري، چې افغانستان یوازې او یوازې په خپله خوښه او
یا د خپل ګوند په خوښه د ځان لپاره جوړ کړي.

یو باثباته حکومت د کوکنارو د کر

مخنیوی کولای شي

دا وینا د وفا جريدې په (۱۰۵) مه گڼه کې د (۱۳۷۳ل) کال د چنگاښ میاشتې پر پنځلسمه نېټه خپره شوې ده.

تر هغې چې په افغانستان کې د خلکو په خوښه باثباته حکومت نه وي رامنځته شوی، د کوکنارو د کرنې مخنیوی گران دی، ملګري ملتونه باید د افغانستان د بحران حل ته پاملرنه وکړي.

د (۱۹۹۴) میلادي کال د جون د شپږ ویشتمې په مازيګر د افغان مهاجرینو د عالي کمېشنرۍ له خوا د نشه یي توکو د مخنیوي او کنټرول نړیواله ورځ د کچه گرۍ په مهاجر کمپ کې ونمانځل شوه. دې غونډې ته د صوبه سرحد مشر وزیر ښاغلی افتاب احمدخان شېرپاو هم راغلی و. د UNDCP موسسې کارکوونکو او مشرانو د افغان کمېشنرۍ مشر رستم شاه مومند او نورو هم په غونډه کې برخه اخیستې وه. د دې غونډې ترتیبات کمېشنرۍ د UNDCP او د نشه یي توکو د مخنیوي او کنټرول د نورو موسساتو په همکارۍ نیولي وو.

دغه مبلغین په باقاعده ډول خپل ورسپارل شوي کارونه پرمخ بیايي. نوموړي د خپلو خبرو په پای کې د کچه گرۍ په کمپ کې د افغان مهاجرو موجودې ستونزې هم یادې کړې. ورپسې د ازاد افغانستان د لیکوال ټولنې مشر پروفیسور عبدالرسول امین خبرې وکړې. دوی لومړی د جون د شپږ ویشتمې

د ارزښت په باب مطالب څرگند کړل، بیا یې په اسلامي لحاظ د مخدره او نشه یي توکو د بندیز په باب خبرې وکړې او د خپلو خبرو په ترڅ کې یې په افغانستان کې د کوکنارو د کرنې په ارتباط خپل نظر داسې څرگند کړ:

تېر کال د ملګرو ملتونو له خوا د خپرو شویو احصایو له مخې د کوکنارو د کرنې له پلوه افغانستان تر (برما) وروسته دویم هېواد و، خو راغلي معلومات د بنسټي چې سړ کال افغانستان تر (برما) هم دمخه دی. په افغانستان کې د نشه یي توکو د تولید ورځ پر ورځ زیاتېدنه خپل عوامل لري. د دې مسلې اساسي عامل جنگ او په هېواد کې د یوه باثباته قانوني حکومت نه موجودیت دی. که څه هم په افغانستان کې پخوا هم کوکنار کرل کېدل، خو د ثور تر کودتا دمخه د مخکښو حکومتونو د ممکنو طریقو له لارې د کوکنارو د کرنې د مخنیوي لارې چارې سنجولي او موږ خپله په کونړ او ننگرهار کې لیدل چې د کوکنارو کروندې به په بل مخ واړول شوې. تر کمونیستي کودتا وروسته چې په هېواد کې جنگ پیل شو، کمونیستي رژیم د افغانستان په اطرافي سیمو او زیاترو ولایاتو خپل تسلط له لاسه ورکړ. په افغانستان کې د کوکنارو د کرنې یو بل پړاو پیل شو او هم په دې وروستیو شپاړسو کلونو کې له یو کال څخه بل کال ته پراختیا پیدا کوي او نږدې ده چې په ځینو سرحدي ولایاتو کې ټولو ځمکو کې کوکنار وکرل شي. کوکنار او له هغو څخه راوتلي مرکبات له افغانستان څخه پاکستان ته راوړل کېږي او هم له افغانستان څخه تاجکستان او ازبکستان ته وړل کېږي او له دې ځایونو څخه د نړۍ نورو سیمو ته انتقالېږي، ترې لاسته راغلې پیسې د څو تنو بانفوذه ټوپکوالو جیونو او حسابونو ته ورځي او بالمقابل ازار او افت یې د نړۍ ځوانانو ته ور رسېږي. دغه بانفوذه ټوپکوال هېڅکله هم دې ته نه حاضرېږي چې له دې ناورو ګټو لاس په سر شي. دوی اخلاقي توصیو ته توجه نه کوي.

بهترین لاره دا ده چې ملګري ملتونه تر ټولو دمخه د افغانستان سیاسي مسلې ته پاملرنه وکړي او دا زیار وباسي چې هلته د ټولو افغانانو د منلو وړ یو داسې حکومت جوړ شي، چې هم قانوني حیثیت ولري او هم وکړای شي چې پر ټول افغانستان خپل حاکمیت ټینګ کړي. په هغه صورت کې کېدلای شي، د کوکنارو د کرنې مخنیوی وشي او د افغانانو ملي حکومت به د نویو لارو چارو په اختیارولو او خلکو ته د کار د زمینو برابرولو له امله له دې کار سره مبارزه کوي. د ملګرو ملتونو مالي مرستې به هغه صورت کې ګټورې واقع کېدای شي.

د افغانستان په روانه شخړه کې د لويې جرگې ونډه

دا وينا د (افغانان) جريدې په (۲-۳) يمه گڼه کې د (۱۳۷۹ل) کال د سرطان مياشتې پر (۷) مه نېټه خپره شوې ده.

د (۲۰۰۰م) کال د جون د مياشتې په نولسمه نېټه په پېښور کې د افغان ځوانو محصلينو له خوا، د افغانستان د روانې شخړې په سياسي حل کې د لويې جرگې ونډه، تر سرليک لاندې يو ورځينی سيمينار جوړ شو.

په دغه سيمينار کې د افغاني سياسي، علمي شخصيتونو، سپين روږ او ځوانانو څخه علاوه ځينو بهرنيو ډيپلوماتانو هم گډون کړی وو. سيمينار د سهار پر لسو بجو د عظيم الشان قران د څو مبارکو ايتونو پر تلاوت پيل شو، وروسته د افغاني ځوانو محصلينو د ټولنې مشر اجمل سهيل راغلو مېلمنو ته هرکلی ووايه او د دغه سيمينار په جوړونه کې يې له هغو خلکو څخه مننه څرگنده کړه، چې دوی سره يې په دې هکله مرسته کړې وه. اجمل سهيل د افغانستان په روانو ستونزو خبرې وکړې.

د سيمينار بل وينا وال پروفيسور رسول امين د خپلو خبرو په پيل کې وويل: د لويې جرگې په ټولو اړخونو علمي بحث وشو، خو زه دلته يو ټکی ويل غواړم، هغه دا چې د پخواني پاچا وړانديز لويه جرگه نه، بلکې اضطراري لويه جرگه ده. په دې کې شک نه شته چې د جهاد په دوره کې يو شمېر دوستو او مخصوصاً دوو گاونډيو هېوادونو؛ پاکستان او ايران زموږ سره هر راز نظامي،

اقتصادي او ډیپلوماتیکې مرستې کړې دي، که چېرې د دوستو هېوادونو له خوا نظامي، اقتصادي او ډیپلوماتیکې مرستې نه وای او زموږ گاونډیو هېوادونو پاکستان او ایران راته په خپلو خاورو کې ځای نه وای راکړی، نو په دې صورت کې افغانانو ته د شوروي اتحاد د وحشي نظامي ماشین ماتول او د سور پوځ د افغانستان څخه ویستل ډېر گران کار و. ټول افغانان د دوستو او مخصوصاً د گاونډیو هېوادونو له دغو مرستو څخه د زړه له کومي مننه کوي. خو افغانان په دې واقعیت هم ډېر ښه پوهېږي چې ځینو دوستو او مخصوصاً زموږ گاونډیو هېوادونو د افغانستان په ارتباط خپلې پالیسۍ د افغانانو د ملي ګټو پر ځای یوازې د خپلو ملي ګټو لپاره جوړې کړې وې او تراوسه د گاونډیو هېوادونو د ملي ګټو په ارتباط دوام لري او د افغانانو او افغانستان ملي ګټې هېڅ په نظر کې نه نیول کېږي. که چېرې زموږ دوستان او گاونډیو هېوادونو د خپلو ملي ګټو تر څنګ د افغانستان ملي ګټې په نظر کې نیولې وای او افغانانو ته یې د خپل زعامت د ټاکلو حق ورکړی وای، زما په نظر زموږ ملي غميزې دوام نه کاوه او د افغانستان مسئله به افغانانو لا د وخته حل کړې وای. په لنډ عبارت کې د یوې خوا زموږ دوستانو او مخصوصاً گاونډیو هېوادونو د افغانانو سره نظامي، اقتصادي او ډیپلوماتیکې مرستې کړې دي، له بلې خوا همدغو هېوادونو د افغانانو څخه سیاسي واک اخیستی دی او په سیاسي ډګر کې یې له پيله تراوسه افغانان هېڅ واک نه لري.

ښاغلي امین وویل: په افغانستان کې درې ډلې وجود لري؛ یوه ډله د طالبانو نهضت او بله ډله د شمال اتحاد دی. درېیمه ډله د افغانستان در په در خاورې په سر افغان ولس دی. دغو دوو جګړه مارو ډلو د افغانستان بېچاره ولس چې په سلوکې اته نوي د افغانانو شمېر تشکیلوي، د ټوپک په زور یرغمل نیولی دی او د هر راز بدبختیو، مرګ ژوبلې، اواره گی، سپکاوې،

تحقیق او غیر انساني کارونو سره یې مخامخ کړي دي او حتی د افغانانو ناموس او د هېواد موجودیت یې په خطر کې اچولی دی. ښاغلي امین وویل: پوښتنه دا ده چې اضطراري لویه جرګه د څه لپاره دایرېږي؟ ایا یوازې جرګه د جرګې لپاره او که دغه اضطراري جرګه د یو خاص هدف لپاره دایرېږي؟ که جرګه یوازې د جرګې لپاره وي، نو بیا خو به یو شمېر افغانان راټول شي، تقریرونه به وکړي، دودۍ به وڅوري او بیا به هر یو په خپله لار ځي. او که جرګه د یو هدف لپاره وي، نو بیا خو ټولو افغانانو ته باید چې د دغې اضطراري لویې جرګې اساسي هدف او دې هدف ته د رسېدو ټول اساسي وسایل معلوم وي. د پخواني پاچا د سولې پروسه یو مشخص هدف لري او دغه هدف د افغانانو د حق خود ارادیت حاصلول دي. افغانان د نړۍ د نورو اسلامي هېوادونو د ولسونو په شان پوره حق لري، چې د خپل جنګ خپلي هېواد روانه ملي غمیزه د ټوپک، توپ، طیارې او وینو توپولو پر ځای د خپلو رایو له لارې حل کړي او دا د افغانانو پوره حق دی، چې خپل زعامت او حکومت د رایو له لارې وټاکي، نه د برجو په زور د ټولې نړۍ د اسلامي هېوادونو ولسونه - پاکستان، ایران، مصر، ترکیه، مالیزیا، اندونیزیا او نور - د زعامت او حکومت په اړوند خپلې رایې استعمالوي، ولې افغانان د دې مسلم حق څخه محروم شي؟ د حق خود ارادیت د اعداې کولو لپاره اضطراري لویه جرګه او په خپله د پخواني پاچا وجود دده موثره وسایل دي. لویه جرګه د افغانانو تاریخي موثره وسیله ده او دوی تل د دې موثرې وسیلې له لارې خپلې داخلي او خارجي لانجې او مسلې حل کړي دي او اضطراري لویه جرګه د افغانستان د روانې ملي غمیزې د پای لپاره یوازینی اساسي او ملي وسیله ګڼل کېږي. همداشان د افغانانو لوی اکثریت او ځینو باندنیو دخپلو حکومتونو، ګوندونو او موسسو ته دا واقعیت جوت شوی دی، چې د

افغانستان په تېرو دوه وېشت کلونو کې یو داسې شخصیت، کوند یا تنظیم منځته نه دی راغلی، چې هغه دې د ایدېالوژي، کوند، تنظیم او یا د محلي، ژبني او نژادي مسایلو پرځای په افغان او افغانستان فکر وکړلای شي او د افغانستان د ملي هویت او ملي ګټو لپاره دې ملا وتړي. اوس د افغانانو لپاره د افغاني ګوندونو او تنظیمونو ټول مشران، ګوندونه او تنظیمونه تجربه شوي واقعیتونه دي او افغانان یې پېژني، چې څوک څوک دي؟ او چا د افغانانو او افغانستان لپاره څه کړي دي، څه کوي او په راتلونکي کې ترې څه توقع کېدای شي؟ د افغانانو د ترڅو تجربو په نتیجه کې د افغانستان د خلکو د امید مرکز پخوانی پاچا ګرځېدلی دی، پخوانی پاچا په افغانستان کې د سلطنت اعاده کول نه غواړي او یوازې د یو سپین ږيري په توګه په افغانستان کې د سولې د راوستلو لپاره رول لوبول غواړي. پخواني پاچا څلوېښت کاله په افغانستان حکومت کړی دی، هغه د هېواد په داخلي او خارجي مسایلو پوره پوهېږي او هغه د افغانستان د درې سوه کلنې پاچاهۍ موسسې غړی دی او تر اوسه د یوې موسسې حیثیت لري.

بناغلي امین وویل: د افغانستان ستراتیژیک موقعیت او د قومونو ترکیب یو ګاونډي هېواد ته دا اجازه نه ورکوي چې هغه دې د خپلې خوښې لاسپوڅی حکومت په افغانانو او نورو ګاونډیانو تحمیل کړي او نه یو ګاونډي هېواد هم دا توان لري چې د بین المللي قوانینو، د افغانانو د خپلواکۍ او د نورو ګاونډیانو د ملي ګټو خلاف دې په ټول افغانستان خپته واچوي. د افغانستان موقعیت د افغانانو د قومونو ترکیب او سالم سیاسي فکر دا حکم کوي چې په افغانستان کې دې د خلکو په رایې یو دوست حکومت منځته راشي او دغه دوست حکومت به حتماً د خپل هېواد د ګاونډیانو، حوزې او بین المللي ټولنې په ملي ګټو فکر کوي او د افغانستان له ستراتیژیک موقعیت څخه په

استفاده به د جنوبي، مرکزي او لويديزې اسيا ترمنځ د تجارتي لويې لارې لوی رول لوبوي.

پروفیسور رسول امین وویل: پخواني پاچا هېڅکله دا نه دي ويلي چې دی به خپل ټیم جوړوي او دغه ټیم به افغانستان ته د حکومت کولو لپاره لېږل کېږي. د پخواني پاچا د سولې فورموله ډېره ساده ده. د هغه په نظر د افغانانو اضطراري لویه جرگه به په افغانستان کې دایرېږي، دغه جرگه به موقتي زعامت او حکومت ټاکي او دغه زعامت او حکومت به د نورو مسایلو سره په افغانستان کې د انتخاباتو لپاره کار کوي. د اضطراري لويې جرگې د دایرېدو لپاره د افغانانو، ګاونډیانو، ملګرو ملتونو، اسلامي کنفرانس او نورو دخپلو هېوادونو ګډه همکاري ضروري خبره ده.

د افغانستان سوله د ګاونډيو هېوادونو

او سيمې په ګټه هم ده

دا وينا د (افغانان) جريدې په (۹-۱۰) مه ګڼه کې د (۱۳۷۹ل) کال د سنبلې مياشتې پر (۲۴) مه نېټه خپره شوې ده.

د (۲۰۰۰م) کال د سپتمبر مياشتې پر نهمه نېټه د افغانستان د تفاهم او ملي يووالي شورا په نوبت د افغانانو د مختلفو قومونو يو شمېر استازو، جهادي قوماندانانو او روښانفکرانو په اسلام اباد کې د پاکستان د سرحدونو د چارو وزير عباس سرفراز خان سره چې په عين حال کې د کشمير د چارو او د سفران وزير هم دی، ليدنه کتنه وکړه، په دغه ليدنه کې د صوبه سرحد افغان کمېشنر او يو شمېر نورو چارواکو هم برخه درلوده.

جرګه د ورځې په يوولسو بجو د عظيم الشان قران د څو مبارکو ايتونو پر تلاوت پيل شوه، په سر کې د تفاهم او ملي يووالي شورا رييس حاجي حيات الله د جرګې غړي ورمعرفي کړل.

پروفيسور عبدالرسول امين هم ددې جرګې غړی و، هغه په خپلو خبرو کې وويل: زموږ غوښتنه دا ده چې تاسو خپله يو ځلې د افغان مهاجرينو کمپونو ته ولاړ شئ او د هغوی نظر معلوم کړئ، چې څه غواړي، بله خبره داده چې په کمپونو کې افغانان له ډېرو مشکلاتو سره مخ دي، له افغانستان څخه خلک اوس له جنگونو او وچکالۍ څخه نوي رامهاجر شوي، هغوی له ډېرو سختو ستونزو سره لاس او ګرېوان دي، بايد چې له هغوی سره مرستې وشي، ځکه که د دوی ستونزې ډېرې شي، بيا نور مشکلات پيداکېږي.

مسایل په احساساتو نه، بلکې په مفاهمه

حلېږي

دا وينا د (افغانان) جريدې په (۲۷) مه كڼه كې د (۱۳۸۰ل) كال د جوزا مياشتې پر (۹) مه نېټه خپره شوې ده.

د پاکستان د بشري حقونو د کمېسيون له خوا د افغان مهاجرينو په اړه جوړ شوي سيمينار ته د پروفيسور رسول امين وينا:

د (۲۰۰۱م) كال د مې مياشتې پر دېر شمه نېټه د پاکستان د بشري حقونو د کمېسيون له خوا د ((Crisis Response Mechanism)) تر سرليک لاندې د پېښور په ((سپرېنگ نايټ هال)) كې يو سيمينار جوړ شو، چې كڼ شمېر ټولنيزو او سياسي شخصيتونو، د ملگرو ملتونو ځينو استازو او خبريالانو گډون په كې كړی و. په سر كې د پاکستان د بشري حقونو د کمېسيون مشر افراسياب خټک او كڼ شمېر نورو خلکو ويناوې وكړې.

په پای كې پروفيسور رسول امين، چې د سيمينار په بهير كې يې د انانسر دنده هم درلوده، خپله وينا داسې پيل كړه:

درنو حاضرينو! تاسو ټولو ته معلومه ده چې دلته افغانان دوه ويشت كلن شوي دي، په دې مانا چې دلته پيدا او رالوی شوي دي. دوی په حقيقت كې د دې ځای سفيران دي، سوچ په كار دی، ولې دغو سفيرانو ته تكليف پيدا شي او خوږه وروړولي يې په ترڅو بدله شي؟ هېڅ مسله په احساساتي ډول

نه حل کېږي، مسایل په مفاهمه حل کېږي، ز په دې عقیده یم چې مهاجرینو له مسلې سره دې سم برخورد وشي. په هر هېواد کې حکومتونه او سیاسي څېرې بدلېږي رابدلېږي، اما د دغه هېواد ملت تل ژوندي وي او هر ملت د بل ملت په اړوند د نسو یا خرابو خاطرو تاریخ لري. د یو ملت هوښیار چارواکي د خپل ملت لپاره د نورو ملتونو سره دوستۍ او خو خاطرو ته وده ورکوي. زما په نظر د پاکستان اوسني ځینې چارواکي په دې نه پوهېږي چې د افغان مهاجرینو په اړوند د دوی روانه پالیسي په آینده کې خپله پاکستانی ملت ته تاوان رسوي او د جهاد له دورې څخه تراوسه د افغان او پاکستان د ملتونو نږدېوالی او دوستي په ترڅو خاطرو بدلوي. افغانان په دې پوهېږي چې له دښمن سره څه وکړي اما دا چې د دوستانو سره څه وکړي، له ډېرو ځورولو وروسته تصمیم نیسي. زه د افغانانو په نمایندګۍ کې د پاکستان د بشري حقونو د کمېسیون د مشر او ټولو غړو څخه مننه کوم چې په داسې حساس وخت کې یې د مظلومو افغانانو غږ اوچت کړ.

جگړه ماران بايد د جنګي جنايتکارانو په توګه محاکمه شي

دا وينا د (افغانان) جريدې په (۲۸) مه ګڼه کې د (۱۳۸۰ل) کال د جوزا مياشتې پر (۲۵) مه نېټه خپره شوې ده.

د (۲۰۰۱م) کال د جون د مياشتې پر اتمه نېټه د پېښور په افغان ايورګرين هوټل کې د افغانانو د ځينو مسایلو د حل په باب يوه غونډه رابلل شوې وه. غونډه د يو ځوان وطن دوست افغان شاهي سعادت په مالي لګښت، د دې مقصد لپاره جوړه شوې وه، چې افغان پوهان، سپين ږيري او ځوانان د خپل هېواد په روانه غميزه او د هجرت په چاپېريال کې افغانانو ته په ورپېښو مسایلو خبرې اترې وکړي.

غونډه د مازيګر په څلورو بجو د عظيم الشان قران د څو مبارکو ايتونو پر تلاوت پيل شوه. وروسته افغاني هنرمندانو له خوا ملي ترانه (ای زما وطنه د لعلونو خزاني زما- ستا هره دره کې دي د تورو نښانې زما) واورول شوه. د غونډې د لومړۍ برخې په پای کې پروفیسور رسول امين ته بلنه ورکړل شوه چې د غونډې نتیجه ګیري وکړي، پروفیسور امين وويل: په غونډه کې د افغانستان او د افغانانو په مختلفو ستونزو باندې خبرې وشوې، ځينې ماضي ته ولاړل او په ماضي کې چې موکومې ستونزې لرلې، په هغوی رڼا واچوله، ځينو د افغانانو پر او سنيو ستونزو رڼا واچوله. خو دغه ټول مسایل په څلورو ټکو کې مطرح کېدلای شي:

لومړی دا چې دا د افغانستان مسله ده، په افغانستان کې باید سړی پوه شي چې افغانستان څه شی دی؟ افغانستان خپله جغرافیه لري، افغانستان خلک لري، افغانانو د تاریخ په اوږدو کې حکومتونه لرل او د افغانانو حکومتونو د تاریخ په اوږدو کې خپلواکي لرله. اوس چې موږ گورو، د جغرافیه په لحاظ افغانستان موجود دی، د خلکو په حیث، هلته افغانان اوسېږي، خو اساسي خبره دا ده چې افغانستان کې دوه شیان نه شته، یو د افغانانو حکومت نه شته، لکه مخکې چې اشاره ورته وشوه، د امیر عبدالرحمن خان، یا امیر حبیب الله خان او نورو امیرانو حکومتونه د امارت په نوم موجود وو، خو کله چې امان الله خان راغی، د امارت نوم یې پر مستقل افغانستان کې بدل کړ او د افغانانو جنجال په دې خبرو کې وو، چې هلته حکومتونه وو، خو هغه حکومتونه د بل چا د لاس لاندې وو، اوس هم موږ وینو چې نه د شمالي اتحاد له خوا اعلان شوی حکومت د افغانانو حکومت دی او نه د طالبانو حکومت د افغانانو حکومت دی، بلکې هر لوري ته په غاړو کې یو څو توپکي اچول شوي دي چې دوی د افغانانو د کټو لپاره نه، بلکې د پردو د کټو لپاره په خپلو کې سره جنګېږي. نو باید ووايو چې موږ حکومت نه لرو، فلهدا کله چې حکومت نه شته، نو افغانستان خپلواکي هم نه لري.

ورونو! اساسي خبره دا ده چې تر څو افغانان نه شو، نو افغانستان نه شو کټلای، افغانستان نه د پښتون په نامه کټل کېدای شي، نه د تاجک په نامه، نه د ازبک په نامه او نه د هزاره، ترکمن او نورو په نامه، یوازې او یوازې د افغان په نوم یې کټلای شو. موږ گورو چې اوس د افغانیت د ختمولو لپاره هغه خلک راپاڅېږي او ماته وایي چې مسلمان شه چې د هغه پلار او نیکه ما مسلمانان کړي دي، چې دا د افغانانو توهین دی، ځکه چې کله موږ د افغان خبره کوو، نو دا هم مسلمان دی، هم پښتون دی، هم تاجک دی، هم هزاره

دی، هم ازبک دی او هم ترکمن او نور دي او کوم خلک چې بېلتونو ته
لمن وهي، دا ټول افغانستان ته غله دي. علامه اقبال وايي:

اسيا يک پيکر اب وکل است

ملت افغان در ان پيکر دل است

از کشاد او کشاد اسيا

از فساد او فساد اسيا

دا عظيم او متفکر شخصيت د افغانستان پر اهميت پوهېده، چې افغانستان ته
داسې د زړه حيثيت ورکړي. نو دغه خلک چې د افغانستان لپاره ډېره غلطه
او ناقصه پاليسي پر مخ وړي، هغوی ته به ښه دا وي چې افغانستان کې په يو
دوست حکومت فکر وکړي. ځکه چې په افغانستان کې دوست حکومت،
هم د افغانستان په ګټه دی، هم د پاکستان په ګټه دی او هم د ايران، مرکزي
اسيا او نورو په ګټه دی. دغه دوست حکومت هغه وخت منځته راتلای شي،
چې لويه جرګه جوړه شي او افغانانو ته حق خود اراديت ورکړ شي.

د غونډې دويمه برخه مشاعرې ته وقف شوې وه، چې ځوانو شاعرانو په وار
سره خپل شعرونه واورول او ورپسې د غونډې درېيمه برخه، موسيقي وه
چې د افغاني ځوانو هنرمندانو له خوا چې مشري يې (بريالي) کوله، په پښتو
او دري ژبو سندرې واورول شوې.

د افغانستان روانه غميزه او افغانان

دا وينا د (وفا) جريدې په (۹-۱۰) مه گڼه کې د (۱۳۷۵ل) کال د حوت مياشتې پر (۲۵) مه نېټه خپره شوې ده.

د (۱۹۹۷م) ميلادي کال مارچ د مياشتې په يوولسمه نېټه د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې د کنفرانسونو په تالار کې د افغانانو او د پېښور د سيمې د شاعرانو، ليکوالو، پوهانو، سياسي او اجتماعي شخصيتونو په گډون يوه غونډه جوړه شوې وه. په غونډه کې د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې په رغنده کارونو خبرو سر بېره د افغانستان د روانې غميزې په باب هم ډېرې خبرې وشوې. غونډه د ټولنې د رهبري هيت، د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې له مشر پروفيسور رسول امين سره د خداي پاماني او د ټولنې د نوي رهبري هيت د معرفي لپاره رابللي و. د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې مشر پروفيسور عبدالرسول امين د ۱۹۹۶م کال د اکتوبر پر شپاړسمه نېټه له يوه اوږده سفره بېرته پېښور ته راغی او د ټولنې د کارونو په سمبالتيا او د افغانستان د روانې کښالې په اړه يې د خپلو ملي مکلفيتونو د سرته رسولو لپاره کار پيل کړ او اوس د ځينو صحي معاذيرو له امله بېرته استراليا ته روان دی. پروفيسور امين په پېښور کې د خپلې څه دپاسه پنځه مياشتنۍ استوگنې په دوران کې د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې د پروژو د فعال ساتلو لپاره هلې ځلې وکړې؛ د افغانستان د روانې غميزې د حل د لارو چارو د لټون لپاره له نورو منورو افغانانو سره يوځای کابل ته ولاړ؛ د افغانستان د ملي يووالي او تفاهم شورا په غونډو کې يې فعاله برخه واخيسته؛ د ملگرو ملتونو له خوا د افغانستان لپاره د مرستو جلبولو په هغه سيمينار کې يې گډون وکړ،

چې د روان کال په جنورۍ کې د ترکمنستان مرکز عشق اباد کې جوړ شوی و. د جنرال عبدالرشید دوستم په بلنه یې مزار شریف ته سفر وکړ؛ په پېښور او اسلام اباد کې یې له ډېرو افغاني او پاکستانی موثرو شخصیتونو سره ملاقاتونه وکړل او په پای کې یې د افغانستان د لیکوالو ټولنې د چارو د پرمخ بیولو لپاره د رهبري او مشاورانو هیئتونه وټاکل چې په جوړه شوې غونډه کې یې حاضرینو ته معرفي کړل. د غونډې په پیل کې د ټولنې مشر پروفیسور امین ټولو راغلو مېلمنو ته ښه راغلاست ووايه او بیا یې د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنې پر کارونو لنډې خبرې وکړې او د ټولنې اوسنی صورتحال یې وڅېړه.

پروفیسور امین وویل: په اوسنیو شرایطو کې چې د افغانستان مساله په یوه حاده مرحله کې واقع ده او د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنې کارونو ته زیاته اړتیا لیدل کېږي، خو له بده مرغه چې زموږ ځینې پروژې په روان کال کې د بودیجې د نه موجودیت له امله ودرېدې او څه چې لرو، پر هغو مو د ټولنې ټول کابروبار روان کړی دی.

د اخبار لپاره سړ کال تراوسه له موږ سره چا مرسته نه ده کړې، خو موږ اخبار نه دی ودرولی او د پخوا په شان په میاشت کې دوه ځله چاپېږي، ده زیاته کړه: د ټولنې د رهبرۍ هیئت تاسو ته ځکه دلته د راتلو تکلیف درکړی دی، چې له یوې خوا د موسسې په مشکلاتو خبر شو او له بلې خوا زه د دې ټولنې د مشر په توګه له تاسو ښاغلو مننه وکړم، چې په خپلو قلمي همکاريو، مشورو او هر اړخیزو مرستو مو دا موسسه تراوسه ژوندۍ ساتلې ده. زه له تاسې څخه د مننې په ترڅ کې د وفا له غړو او د ټولنې د پخواني رهبري هیئت څخه مننه کوم، چې زما د یو نیم کلن قیادت په دوران کې یې دا موسسه وچلوله او څه چې یې په وس پوره و، هغه یې له افغانانو ونه سپمول، د

تحدید، تخویف او د مرگ د اخطارونو ترڅنګه یې خپله دنده پرېښودله په مېړانه او هسکه غاړه د خپلو خلکو ترڅنګ ودرېدل. اوس چې زه د خپلو ځینو روغتيايي معاذیرو له امله په عارضي ډول له تاسو او له دې ټولنې بېلېږم، د ټولنې د کارونو د پرمختګ لپاره یوې ډلې ته واک سپارم، چې زما تر راتګه به دا واک له دوی سره وي او د ټولنې لپاره به د مرستو جلبولو ترڅنګ، خپل روان کارونه پرمخ بيايي:

۱- د رهبرۍ ډله: دوکتور محمد رحیم پښتونیار د موقتي مشر په توګه، پوهاند دوکتور ودېر ساپی او ښاغلی سید محمد میوند د غړو په توګه، سرمحقق زلمی هېوادمیل د رهبرۍ هیئت د غړي او د ټولنې د ټولو علمي پروژو او د وفا اخبار د علمي او تخنیکي چلوونکي په توګه.

۲- د مشاورانو ډله: د ټولنې د رهبرۍ هیئت لپاره د مشاورانو یوه ډله هم ټاکل شوې ده، چې په هغو کې میرمن نینسي دوپري، اوتریشي ډاکټره پېغله ایولن او- شامل دي.

هغه څوک چې ځانونه په افغانستان کې مشران ګڼي، دوی افغانانو نه دي ټاکلي، بلکې نورو پر افغانانو تحميل کړي دي

د (۱۹۹۷م) کال د مارچ د مياشتې پر څلورويشتمه نېټه د مازيکر پر څلورنيمو بجو د صوبه سرحد کورنر ريتايرډ جنرل محمد عارف بنگښ د افغانانو په هغه غونډه کې ګډون وکړ، چې د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې د کنفرانسونو په تالار کې جوړه شوې وه. په دې غونډه کې منورو افغانانو، ليکوالو، شاعرانو (چې بنځې ليکوالې او شاعرانې هم په کې شاملې وې) د افغانستان د تفاهم او ملي يووالي شورا د مشرۍ هيئت، قومي مشرانو او پخواني قومندانانو او د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې د رهبرۍ هيئت او غړو په کې ګډون کړی وو.

له کورنر جنرل بنگښ سره صوبه سرحد چيف سکرتر ښاغلی رستم شاه مومند، د صوبه سرحد هوم سکرتر د افغان مهاجرينو کمېشنر او ځينې نور موظفين هم راغلي وو.

د غونډې په پيل کې مې د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې د مشر په توګه راغلو مېلمنو ته ښه راغلاست ووايه او خپله وينا مې داسې پيل کړه:

ما دمخه هم د صوبه سرحد له ښاغلي کورنر سره ليدلي و او دا مې هيله وه چې دی په پېښور کې د مېشتو افغانانو د اقشارو له نمايندګانو سره وګوري او

د افغانستان پر مسله ورسره خبرې وکړي. ښاغلي کورنر زموږ دا غوښتنه ومنله او دا دی نن یې د افغانانو د مشرانو، لیکوالو، شاعرانو، منورینو او د ځینو نورو فرهنګي او سیاسي موسسو د مشرانو او منصوبینو په غونډه کې برخه اخیستې ده.

تاسې ته معلومه ده چې افغانستان د اسیا په زړه کې یو داسې هېواد دی چې ستراتیژیک موقعیت د خلکو اجتماعي او رواني جوړښت یې هر چاته ښکاره دی. ددې هېواد موقعیت داسې دی، چې هېڅ بېګانه قوت پرې قبضه نه شي کولای او که څوک دا هوش وکړي، نتیجه یې هغه څه راوځي چې د پېړیو په اوږدو کې د غاصبانو او متجاوزو لښکرو له تجاوزو راوتلې ده او د خلکو رواني خصوصیات یې دادي، چې دا خلک لاسپوڅی حکومت نه مني. په داخل او خارج کې مېشت افغانان حکومتونه په دریو کټګوریو وېشي:

۱- دوست حکومتونه

۲- مخالف حکومتونه

۳- لاسپوڅي حکومتونه

په افغانستان کې د یو داسې حکومت منځته راتګ چې هغه له ګاونډیانو سره په مخالفت کې وي، هغه نه د افغانانو په ګټه دی او نه افغانان د مخالفت توان لري او نه یې غواړي.

دغه راز لاسپوڅی حکومت افغانان په هېڅ صورت نه مني، ځکه چې داسې حکومتونه نه خپلو خلکو ته څه ورکولای شي او نه په افغانستان کې سوله او ثبات ټینګولای شي، افغانان یو دوست حکومت غواړي، داسې حکومت چې هغه د بین المللي نورمونو پر اساس د ګاونډیانو او د نړۍ له دولتونو سره

روابط ټينګ کړي، له ګاونډيانو سره دوستي او وروري ولري، خو د ډېرې خواشینۍ خبره ده، چې زموږ ګاونډيان د دوست حکومت په مفهوم ځان نه پوه کوي، د دوست او لاسپوڅي ترمنځ توپیر نه کوي.

همدا علت دی چې دوی خپلې روزلې ډلې افغانستان ته لېږي او د دوی په اصطلاح غواړي د دوی په وسیله حکومت جوړ کړي، چې دا به ګواکې یو دوست حکومت وي، حال دا چې دا خلک د افغانستان خلک پېژني، د دوی ماهیت او صلاحیتونه ورمعلوم دي او په دې پوهېږي چې دوی دوست حکومت نه شي جوړولای.

پاکستان له افغانانو سره په دې اتلسو کلونو کې ډېرې مرستې وکړې، پناه یې ورته ورکړه او د همدې انساني مرستو له امله افغانانو وکولای شول، چې د مقاومت صفونه پیاوړي کړي او د نړۍ یو ستر قدرت ته ماتې ورکړي، خو د افغانانو ګيله دا ده چې د جهاد او مقاومت له بریالیتوب وروسته افغانان خپل اختیار ته پرېښودل شول، چې د خپلو منلو عنعنو له مخې خپل مشر او خپل سرنوشت وټاکي. موږ له تاسو هیله لرو، چې د افغانانو دا اواز پاکستاني مشرانو ته ورسوئ او افغانانو سره دوی ته د دوی د مشروع حق ورکولو کې مرسته وکړي. اوس زه نوبت نورو افغانانو ته ورکوم، چې دوی خپلې خبرې وکړي.

افغانها باید بجای مسایل گروهی و منطقه یی در باره افغان و افغانستان باندیشند

دا وینا د (وفا) جریډې په (۱-۴) مه کڼه کې د (۱۳۷۶ ل) کال د سلواغلي میاشتي پر (۱۱) مه نېټه خپره شوې ده.

د ایران د اصفهان په کنفرانس کې د پوهاند رسول امین وینا:

بسم الرحمن الرحيم

مجاهدين بزرگ، برادران عزيز!

از همه اولتر بحضور برادرم کوشکی صاحب به عرض میرسانم: جلسه راکه شما در باره اعاده صلح در افغانستان دایر فرموده اید، قابل تحسین و ستایش فراوانی بوده. درست زمانی دایر شده است که مسئله افغانستان و وضعیت غیر عادی را به خود اختیار نموده است. همپسان از کشور همسایه ما - ایران - که در تدویر این سیمینار دست پیشی نموده - اظهار سپاس قلبی میدارم.

طوریکه از گفته های مجاهدین بزرگ و علمای کرام اشکار گردید، نه تنها مجاهدین، بل همه افغانها تشنه صلح و خواهان هر چه زود تر، تأمین صلح سراسری در کشور شان استند. این که چرا در کشور جنگ زده ما صلح تأمین نمیشود عوامل گوناگون مانع برقراری صلح می گردند و من نمی خواهم در این کوتاکفتار به همه این عوامل پیچیده اشاره کنم. همانسان که

جناب ایت الله محسنی در بیانیه شان به ان اشاره کرده اند، مجاهدین و سران آن از دوران جهاد گرفته تا هم اکنون به سهو شان و به خطاهای شان اعتراف نمیکنند. اما مردم دیگر اگر جلسه را دایر مینمایند به ارزیابی آن می پردازند، پهلوی های خوب و کاستی های آن را نشان میدهم، ولی ملت ما که جهاد حماسه سازی را براه انداخت ابر قدرتی را به زانو در آورد و جهاد را جانبازان به پیروزی رساند، متأسفانه کسی به ارزیابی این جهاد قهرمانانه نه پرداخت و تا امروز ارزیابی درست نشد. ولی بالمقابل بدگوی ها و دشنامهای زیاد رد و بدل گردیده اند، کتاب ها و برگ های رسانه های گروهی مملو از این گونه ناسازگفن ها است. درست به یاد دارم در سال ۱۹۸۰م در دنمارک سیمینار فرامون مسله افغانستان - که تازه مورد تجاوز قیشون سرخ قرار گرفته بود- دایر شد. در این گردهمایی متخصصان افغانستان و مسایل افغانی از چهار گوشه جهان حضور به هم رسانیده بودند و من هم در این سیمینار اشتراک داشتم. اشتراک کننده گان خارجی سیمینار همه باورمند بودند که از افغانستان باید دست بشویم، این کشور جز خاک شوروی گشت، چون انها از روان مردم ما، از ساختار اجتماعی کشور و ارزش های ملی و عنعنه یی مردم ما آگاهی کافی نداشتند، با تجاوز یک ابر قدرت به یک کشور کوچک این مسله را مسلم مینداشتند که افغانستان دیگر هویت و حیثیت اش را از دست داد و حتی تصور آن را کرده نمیتوانستند که یک مملکت فقیر با یک ابر قدرت و نیروهای آن مقاومت خواهد کرد. اما من با باور کامل در همان کنفرانس اظهار داشتم که این جنگ تنها جنگ بین افغانها و شوروی ها نیست، بل این جنگ، جنگیست بین دو ساختمان اجتماعی و دو اندیشه افغانی و کمونیستی. من در گفته های خود افزودم- آنچه را به حیث یک شاگرد جامعه افغانی از مردم خود از روان شان

و خواسته های شان اموخته ام - به شما به عرض میرسانم و آن اینکه: مردم ما مسلمان هستند، اسلام و ارزشهای اسلامی در رگ و پوست شان جا گرفته، اساسات این دین مقدس با ارزشهای ملی و عنعنی شان چنان آمیزش یافته است که در بسی موارد ارزشهای عنعنه یی را از رهنمود های اسلامی تمیز کرده نمیتواند. افغانها که به خداوند واحد عقیده دارند، کمونیزم او اندیشه های کمونیستی را بنام ائین الحادی میشناسند و هرگز آن را نمیپذیرند، از سوی دیگر ویژه گیهای روانی و ساختار آن ها با دیکتاتوری استبداد سلطه بیگانه گان سازگاری نشان نمیدهد. انانکه از ساختار روانی و اجتماعی افغانها آگاهی دارند، میفهمند که افغانها دیکتاتوری خانواده ها، ملک روستا، خان منطقه و رهبر را نمیپذیرند، حکمران که به زور سر نیزه بر آنها حکومت میکنند، در باره اش قیام میکنند. تاریخ افغانستان گواه است، اگر شهزاده بی زور شمشیر خود را بر مردم افغانستان تحمیل نموده، خیزشهای در برابر او سر بالا کرده اند.

نکته دیگری که با روان و ارزشهای ملی افغانها بسته کی دارد این است که افغانها از سلطه بیگانه و دست نشاندگان اجنبی نفرت دارند.

برادران عزیز!

ایا ما این موضوع را به بررسی گرفته ایم که چرا ملت ما علیه سلطه تره کی، امین و کارمل- که یکی شان روس نبودند- به پا خاستند و خیزشهای سرتاسری را در سراسر کشور قوام دادند. ملت ما به خاطری تره کی، امین، ببرک و نجیب را نپذیرفتند، که آنها یک ساختار حکومتی بیگانه، سلطه بیگانه گان و یک ایدیولوژی بیگانه را به ملت ما تحمیل میکردند.

با دریغ باید یادآوری کرک که وضع سیاسی در کشور ما طوری تکامل نمود که با شرایط کشور ما سازگار نبود، سیاستی که بار نخست چهره افروخت بازیگران آن چپها بودند، چپهایی که نه به خدا (ج) عقیده داشتند و نه به ارزشهای ملی و عنعنی و نوامیس ملی به ارزشی قایل بودند و باورمند بودند که ایدیولوژی کارگری یگانه ره‌گشاییست که سراسر جهان را تسخیر میکند و سیاه بختان جهان را از بد روزی نجات میدهد.

در همان دورانی که استبداد کمونستی در کشور ما بیداد میکرد در جبهه مقاومت نیز احزابی عرض وجود نمودند و پرچم مبارزه را علیه بیدادگران کمونست و حامیان خارجی شان و نیروهای متجاوز بلند کردند، اما به صراحت باید گفت که در این احزاب نیز حزبی عرض وجود نکرد که اندیشه ها و کارکردهایش از ویژه‌گیهای اجتماعی افغانها و ارزشهای ملی مردم آن مایه گرفته باشد.

احزاب و گروههای کمونیستی، سران قومی و روحانیون را به نام فیودالان و کهنه پرستان؛ درسخوانده‌گان و منورین را به نامهای مرجعین و غریزه‌گان و ملیگراها را به نام تنگنظران و کوتاه اندیشان میکوبیدند. کوتاه این که میگفتند کسی با ما است از ماست و اگر کسی با ما نیست دشمن ماست و جنگی را به نام طبقه و ایدیولوژی علیه همه بی مردم افغانستان به راه انداختند.

افغانها ارزو داشتند که روشهای به‌گزینش گرفته مجاهدین و برخوردهای آنان با مردم افغانستان باید عکس روش گزیده کمونستها باش، اما متأسفانه در عمل دیده شد که مجاهدین نیز سیاستهای شان را چنان عیار کردند که عملکرد شان در بسی جهات با روشهای کمونستها همسویی نشان میداد.

افغانها مجبور بودند و از این مجبورت آنها کشورهای کمک دهنده سودهای فراوان برداشتند و این روش کمک دهنده‌گان و یا حمایتگران روشن ساخت که هیچ کشوری بالای گروهی یا گروههای عندالله و عندالرسول سرمایه گذاری نمیکند، بل چیزی را که میدهند استفاده دو چند از آن را توقع دارند. آنچه در این ارتباط در این جا ایران- و آن جا - پاکستان- رخ داده است عیان به همه‌گان است و نیاز به بیان بیشتر ندارد، ما از دور و برون نگاه میکردیم و شما از درون گواه این همه رخدادها بودید.

خوب به یاد دارم چند سال پیش در آن زمان نجیب الله در کابل حاکم بود- کنفرانس بزرگ از علمای اسلامی در اسلام آباد دایر شد و موضوع آن این بود که چگونه حکومت اسلامی در افغانستان به وجود بیاید؛ ویژه گیهای آن چه خواهد بود؟ من در همان روز نقشه پاکستان را روی دیوار گذاشتم و به دوستان گفتم: محمد بن قاسم تا این منطقه سند- غرض پخش و نشر دین مقدس اسلام- آمده بود. شمار لشکریان و تجهیزات جنگی اش را بر شمردم و افزودم: محمد بن قاسم تنها تا همین محدوده رسید، در مطبای هندوستان پخش و نشر اسلام از سوی افغانها صورت پذیرفته است. از دوران سلطان بزرگ غزنه گرفته تا دوران احمدشاه ابدالی در مدت حدود بیش از هشت صد سال افغانها برای نشر و پخش دین اسلام در سرزمین پهناور هند روی آوردند، هزاران کشته و زخمی دادند تبلیغ تلقین و کار خسته گی ناپذیر صوفیایی افغان بود که دین اسلام در سراسر شعبه قاره هند پخش شد. افزون بر آن ما شخصیت های اداری به هند داده ایم. نیاکان مسلمانان امروزی هند و پاکستان و بنگله دیش از سوی افغانها مسلمان شده اند. انانکه نیاکان شان را افغانها مسلمان کرده اند امروز حق خواهند داشت با ما اسلام باموزانند نمونه های حکومت اسلامی را با ما توصیه نمایند؟ همه افغانها بخاطر دارند

زمانی که ۷۴ گروه و حزب در پشاور پدید آمدند. حکومت انجای همه را منسوخ نمود و تنها به هفت حزب و تنظیم اجازه فعالیت داد. من در آن زمان با کسی گفتم چرا هفت؟ چرا به بیست حزب اجازه داده نمیشود و یا اگر میخواهند که زعامت واحدی را برای حل قضایای افغانستان به وجود آورند، چرا به هفت تنظیم و حزب اجازه داده شد، بایستی با یک حزب اجازه فعالیت میداد و زعامت واحد واقعی سیاسی به وجود میامد، تا همه امور سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جهاد و اواره‌گان را سامان می بخشید. همسان با پاکستان در جمهوری اسلامی ایران نیز گروه‌های متعددی به وجود آمدند و مسئله به میان آمدن زعامت واحد و طرف قبول مردم افغانستان را به دشواری مواجه ساخت. اگر با سوابق موضوع بسیار نپیچیم مختصر باید عرض کنم که اگر کشورهای همجوار ما در دوران جهاد با ما کمک کردند، خرابی‌های را نیز در افغانستان وجود آورده اند که متأسفانه تا هنوز ادامه دارد. در این بخش مثالی میآورم، زمانی در سال ۱۹۹۴م در کویته مجلس مشوطی افغانها به سرپرستی هیئت ویژه ملل متحد دایر شد، روزی مسئله مداخله‌های خارجی مورد بحث قرار گرفت، یکی از اشتراک‌کننده‌گان گفت: پاکستان مداخله میکنند. حامیان و طرفداران پاکستان بر اشته شده اند و به دفاع از پاکستان زبان گشوده گفتند: کشور که سالهای سال با ما جای داد، نان داد، آب داد و از ما حمایت نمود، چگونه میتوان آن را مداخله‌گر نامید؟ دیگری گفت: ایران مداخله میکند. طرفداران ایران نیز به تردید آن پرداختند و دیگران را ملامت مینمودند، که ایران کشور اسلامی و برادر ما است، هیچگاه در امور کشور ما مداخله نمیکند. من در آن مجلس به شوخی گفتم، کشور مداخله‌گر را من میشناسم، آنها گفتند کدام کشور استند؟ در جواب شان گفتم: موزنبق در افریقا. به سراحت و پوست

کنده باید بگویم که در امور کشور ما پاکستان، ایران، هند، عربستان سعودی، تاجکستان، ازبکستان، روسیه و امریکا مداخله میکنند از هر چمن سمتی. اگر به کشوری گفته شود که مداخله نکن! فوراً جواب دریافت میداری: برادر ما که مداخله میکنم آن کشور دیگری مداخله مینماید. موضوعات دیگری را که بایستی در اینجا با عزیزان خود در میان گذارم، یکی مسئله موقعیت ستراتیژیک افغانستان و دیگری واقعیتهای ساختاری مردم آن است. افغانستان موقعیت جغرافی و ستراتیژیک حساس و ویژه دارد و افغانستان همیشه قربانی همین موقعیت اش گردیده است و به حیث شاهراه فاتحین در درازنای تاریخ همین موقعیت ویژه مردم ما را به دشواری های فراوان رو به رو ساخته، روحیه جنگجوی و سلاح شوری را در آنان پرورش داده است. مسئله دومی ساختار اجتماعی این کشور است که اقوام گوناگون با هم برادر در آن زنده گی میکند و به شکل مجموعی ملت ما را بوجود آورده است. کمونستها داد از کارگران سراسر جهان میزدند و به انترناسیونالیزم کارگری باور داشتند اما ما دیدم که زیر تاثیر واقعیتهای ساختاری جامعه افغانی خلقی ها کتله بزرگی از پشتون ها را دور خود گرد آوردند، پرچمی ها در بین شهر نشینان و شعله بی ها در اقلیت ها و ستمی ها در تاجکان نفوذ کردند. همینسان در گروهها و تنظیمی های جهادی نیز واقعیت همینگونه است. در تنظیم های کی رهبری آن را برادران هزاره بدوش دارند، پشتون و تاجک به ندرت یافت میشود و تنظیم های که در مناطق پشتو زبان و تاجک نشین نفوذ دارند، در بین آن ها شماری افراد مربوط به اقوام دیگری اندک است. اینگونه ساختار اجتماعی واقعیت است و آن را باید پذیرفت، اما به شرط که هویت ملی کشور ما و وحدت ملی مردم ما را خدشه دار نسازد. ماکشوری

داریم بنام افغانستان. هیچ ((ستان)) دیگری مانند: پشتونستان، تاجکستان، ازبکستان، بلوچستان، هزارستان... در وجود واحد آن نمیکنجد.

من به حیث یک شاکرد جامعه خود این موضوع را درک کرده ام که پس از آغاز بحران در کشور ما مسله افغانستان را کسی بر اساس منافع افغانستان و افغان مطرح نکرده است، اگر چپها بودند با ایدیولوژی خود میبچند و گروههای تنظیمی نیز در طرح مسایل از حوزه کوچک شان با فرارتر نمیگذارند. اگر ما واقعاً خواهان حل مسایل کشور خود استم بایستی از حلقه های کوچک خود برآیم و به حیث یک افغان در باره مسایل افغانستان بپسچیم.

در این جا یکی از دوستان فرمودند، که فدرالیزم میتواند ره گشای مردم ما باشد.

نمیدانم این معمول پسندیده است یا نی، که شماری از نویسندگان یا خودشان بر کتاب خود مقدمه مینویسند و یا این که از قلم به داستان و فرهنگیان نامور دیگر برای اثار شان- رساله، کتابواره و کتاب- نبشته یی میکیرند و زیر نامهای مقدمه و دیباچه در آغازین برگهای اثر شان میکنجانند.

در مقدمه ها، اکثر خود نویسنده درباره نبشته خود سخن میکوید و گاهی هم به لاف زنی میپردازد و از یکی دو درست خود ابراز سپاس مینماید.

نویسنده پخته و کار آگاه نیز زمانی با چنین معضله یی رو به رو میشود و مجبور باشد تا نبشته یی را مقدمه گونه تهیه کند. نخست از همه درباره نویسنده اثر فکر میکند و با خود میسنجد، که ایا نویسنده به توصیفهایش خوش میشود و یا به ارزشیابی علمی اثرش؟

اگر نویسنده اثر به توصیف خودش شادمان می‌گردد در آن صورت نویسنده ماهر و پخته کار به جای کتاب درباره شخصیت، شرافت، صداقت، خدمت، علمیت، زحمت، اهلیت، ذکاوت و فراست او تاحدی به توصیفها می‌پردازد که حتی در دریف (ت) هیچ واژه توصیفی را فرو گذاشت نمیدارد.

نویسنده، که خود را در نیشه یک نویسنده دیگر توصیف باران میباید بیچاره در لباسش نمیکنجد و در تمام عمرش اسمان را به دو پایش ایستاده نگاه میکند و خودش را محور علم و عرفان تصور مینماید و با همه گان در میدان دانش به پهلوانی میاغازد و همدین غلط فهمی چشم از جهان میندند.

اما نویسنده گانی که باورمند به انکشاف و ژرفایی علوم اسند، اگر کسی ایشان را اندک توصیف میکنند با این توصیف - از سوی دیگران- آنها پیش از همه متوجه خود میشوند و به ارزیابی خودشان و آثارشان می‌پردازند و زودتر به این واقعیت پی برده میتوانند که گستره دانش نهایت وسیع و عمیق است و آنان در برابر این بحر بی پایان به قطره بی نیز نمیانند و بنا به گفته بی:

((انان که خبر شد خبرش باز نیامده)) من تا هم اکنون نه بر رساله و کتاب خود مقدمه بی نوشته ام و نه از دیگران خواهش کرده ام که به کتابم مقدمه بنویسند و نه هم خودم بر آثار دیگران دیباچه بی نوشته ام و در این بخش به فضل خداوند (ج) باز سفیدم.

با نکارش این مقدمه شاید شماری از خواننده گان بپرسند که: چرا خلاف موقفت این مقدمه را نوشته ای؟

به منظور ارائه پاسخ به چنین پرسشهای احتمالی ناگزیرم پرده از رازی بردارم- که باعث نکارش این مقدمه شده است- و همینسان در همین مقدمه عواملی را نشان بدهم که مرا از نکارش مقدمه ها باز میدارد.

نخست در باره نه نوشتن دیباچه ها بر آثار دیگران:

ناگفته عیان است و حاجت به بیان ندارد که بخش بزرگی از قشر درسخوانده ما شیفته گفت و شنود ها و مباحث میان تهی اند. شب و روز حرف میزنند و مجالس دوستان را گرم نگه میدارند. هر یکی از این درسخوانده گان ما خود حرف میزنند، حرف میشوند، بر همه مسایل تا سرحد حرف خود را آگاه میسازند و از همین راه به نتیجه گیری مسایل میپردازند. شما آگاهی دارید که بخشی از درسخوانده گان ما به دریافت کتابهای رایگان خو کرده اند و خود شان را مستحق درجه یک دریافت کتابهای رایگان میدانند. با تاسف فراوان بایستی یاد آور شد که شمار زیادی از این گونه اشخاص محض به خاطر نمایش و تظاهر به این کار دست میبازند. زمانی بسته کتابها به منزلش رسید در جاهایی گذاشته میشوند که نظر هر مهمان و نو وارد را به خود جلب نماید و هر آن کسی که این کتابها را ببیند در دلش اعتراف میکند: اقا شخص صاحب مطالعه است و شب و روز مصروف کتاب خوانی، اما واقعیت امر این است که این گونه اشخاص تنها نامهای کتابها را به حافظه میسپارند و در مجالس نامهای کتابها را توتی وار پیهم بر سر زبانها میاورند و به اثبات میرسانند که تمام این کتابها را خوانده اند و تمام سخنان شان به اصطلاح کتابیست.

اما باز هم باور کنید که اشخاصی از این قماش جز از خوانش عنوان کتاب حتی کتابها را ورق گردانی نمیکنند. این گونه اشخاص با دریافت کتابهای رایگان و ساختن نمایشگاه کتاب در منزل شان تظاهر مینمایند و میبالند. نگارش کتاب و دیباچه ها برای این گونه اشخاص چی سودی خواهد داشت و جز از ضیاع وقت نتیجه دیگری به آن مرتب نمیشود.

با تاسف باید یاد آور شد: شمار این گونه اشخاص—که کتابهای رایگان اسیر کتابخانه های نمایشی آنان میشوند— زیاد است.

در جامعه یی که کتاب خوانان کم و تحویلداران کتاب زیاد باشند، در چنین اوضاع و احوال نوشتن اثر و یا هم نگارش مقدمه بر اثر چه ارزشی دارد؟ اکنون شما خود قضاوت کنید که کوتاهی از تحویلداران مفت خوار کتاب است و یا از نویسندگان؟

شما باور کنید که از نشست و برخاست با دوستان و مجلس با ایشان خوشم میاید و با نوشتن چندان دلبسته گی زیادی ندارم، شیفته گپ زدن استم و زمانی هم چنان حرفها و سخنان زیادی در کله ام پایین و بالا میشوند که اصل را از فرع فرق کرده نمیتوانم و در دوران حرف زدن به ارتباط موضوع، تسلسل را از دست میدهم.

شاغلی سعدالدین شپون دوست دیرینه ام است وی در یکی از نبشته های خود (شامل در شماره سال جریده وفا) درباره ام درست گفته اند: ((امین در سخنانش مقدمه را از متن افزون میسازد)). و من هم از ترس این که مقدمه را از متن طولتر نویسم از نوشتن هر گونه دیباچه ها پرهیز میکنم و آثار خود را نیز بدون مقدمه ها چاپ کرده ام. بایسته به گفتن است که نشر آثار بدون مقدمه ها از جهات گوناگون سودمندیهای نیز دارد:

۱- اگر بر رساله کوچک مقدمه دور و دراز نوشته میشود در آن صورت لابد تکرار با مطالب متن در مقدمه پیدار میگردد و این تکرار ملال آور برای خواننده جدی خواهد بود، خواننده را دلسرد میسازد و کتاب را در جایی قید مینماید که چشمش بر آن نخورد. برای این که کتاب را از قید خواننده جدی برهانیم لازم مینماید که از نگارش مقدمه های طویل با آوردن مطالب تکراری پرهیز کنیم تا خواننده جدی حوصله خوانش متن کتاب را داشته باشد.

۲- مقدمه کوتاه سودی نیز دارد و زیان او نیز میباشد. اگر مقدمه کوتاه بود خواننده مقدمه را زودتر از برمیکند و داخل متن میگردد. در مقدمه کوتاه از تکرار نیز جلوگیری صورت میگیرد، ولی نباید فراموش کرد که نگارش مقدمه جامع ولی کوتاه کار ساده بی نیست. هر کسی از عهده اش بر آمده نمیتواند. مقدمه کوتاه زیان آور به خاطری است که شماری از خواننده گان مقدمه کوتاه و فهرست موضوعات کتاب را میخوانند و متن کتاب را نمیخوانند اینان نیز کتاب را خوانده اسیر نمایشگاه کتاب میکنند و در این صورت مقدمه کوتاه نیز زیان بار تمام میشود.

حال رجوع میکنم به ارائه پاسخ به پرسش دیگری که: من چرا درباره مقدمه نویسی
موقفم را تغییر دادم؟

من بالاخر با فشاری هیوادل به این کار دست یازیدم. او خواست تا مقدمه‌یی بر این
اثر بنویسم. با وصف مصروفیتها به اور وعده سپردم که در فرصت مناسب مقدمه
را خواهم نوشت. پس از آن هیوادل به اصطلاح هر دو پا را در یک موزه کرد و
مرا وادار به نگارش این مقدمه ساخت. چندین بار عذر اوردم، ولی مورد پذیرش او
قرار نگرفت. بالاخره روزی به من گفت: ((استاد بسیار تنبلی)) باشنیدن کلمه
((تنبلی)) یکبار غیرت افغانیم به جوش امد بار دیگر به او گفتم که این کار را میکنم و
پس از آن هیوادل تصویر مقدمه را این گونه به من پیش کرد.

در مقدمه سخنان تکراری با متن کتاب آورده نشود و مطالبی را باید در مقدمه
بگنجانم که به گونه‌یی با متن ارتباطی داشته باشد و هم راه حل معضله افغانستان را
به ما نشان بدهد.

این فرمایش هیوادل بار سنگینی بود که بر دوشم گذاشته شد، زیرا درباره وضع
رقبتهار افغانستان سخن ناگفته نمانده است و سخنی نخواهد بود که صدها و هزارها
بار در نبشته‌ها تکرار نشده باشد، بلکه هزارها تن از هموطنان ما درباره آن
سخن نگفته باشند. اما با انهم در این سخنان تکراری نکاتی را دریافت کرده
میتوانیم که آن را تکرار احسن بنامیم.

با وصف آن که مطالب بازتاب یافته در متن رساله کهنه و تکراری به نظر میرسند،
اما با انهم این گونه سخنان به واقعیت‌های جامعه ما اتکا دارند. رساله پیرامون علت و
معلول تعصب‌های گوناگون به بحث میپردازد و تنها در فرجام رساله افغانهای متعهد
را مخاطب ساخته ام تا برای جلوگیری از تعصبها- به حیث یک افغان واقعی-
وظیفه ملی خود را به سر رسانند.

چرا به حیث افغان؟

ما همه میدانیم که پس از کودتای ثور نخست گروههای چپی و همراهان خارجی شان و دوم گروههای مذهبی و حامیان خارجی شان برای از بین بردن هویت ملی و افتخارات تاریخی افغان و افغانستان کمر بستند.

نخست چپها زیر نام ایدیولوژی مترقی و انقلابی افغان را کویدند و پس از آن زیر نام مذهب از سوی گروههای مذهبی کویده میشود و خداوند (ج) عالم است که این کویدن تا چه وقت ادامه پیدا خواهد کرد؟

ما همه آگاهی داریم که حامیان خارجی این دو گروه با گزینش سیاست ((تفرقه بانداز و حکومت کن)) زیر نامهای گروهها، احزاب و تنظیمها و همینسان پشتون، تاجیک، ازبک، ترکمن، هزاره، بلوچ، نورستانی، شیعه، سنی و سمتها نه تنها به کار پخش از هم گسیختن شیرازه ملی و تعصب پرگنی اجازه میدادند، بل اینهمه احزاب، گروهها و تنظیمهای متکی به خارجیان تا هم اکنون برای ادامه این گونه کارها تشویق و ترغیب میشوند. پس از کودتای ثور ۱۳۵۷ هـ. ش این واقعیت افتابی گشت که چپها و همراهان خارجی شان، گروههای مذهبی و حامیان خارجی شان با نام افغان حساسیتی از حد زیاد نشان دادند، تمام حرکتها و فعالیتهای زیر نام افغان و افغانستان را بیرحمانه سرکوب کردند.

در آغاز همراهان خارجی چپها و اکنون حامیان خارجی گروههای مذهبی از این واقعیت آگاهی داشتند و دارند که هر حرکتی به نام افغان، افغانها را به افتخارات کهن تاریخی و هویت ملی شان ختوجه میسازند و تنها از راه احساس ملی افغان، افغانها، برای افغانستان ازاد و مستقل به کار و پیکار آغاز میکنند در نتیجه رزم ملی افغانها، افغانستان و افغانها از سلطه ما و گروههای ساخت ما نجات خواهند یافت و افغانستان ازاد و مستقل به میان خواهد آمد. در این صورت تمام سرمایه گذاریهای خارجیان هدر خواهند رفت و افغانها در فضای صمیمیت، برابری و برادری زنده کی خواهند کرد.

خاطره بی در ذهنم تداعی شد: من محصل بودم و استاد نامداری به ما در علوم سیاسی آموزش میداد. استاد در درس اول دو پرسشی را مطرح ساخت و خود به ارائه پاسخ به هر دو پرداخت:

پرسش: در سراسر ماهران کدامین رشته های دانش زیاد استند؟

پاسخ: در دنیا طبیبان زیاد اند، زیرا انسانها به بیماریهای گوناگون مصاب میشوند، انسانها از این بیماریها تجارب فراوان دارند و زمانی در یکی از روستاها کسی بیمار شده است، اعضای خانواده و یا هم مردم دیگر روستا برای مداوی بیمار از تجارب طبی شان همینسان دعاها و ویژه سود جسته اند و بر بیماران گوناگون تجارب فراوان و رنگارنگ آزمایش شده اند. اگر از روی تجربه به این موضوع بنگریم به جرئت گفته میتوانیم که در هر منزل و خانواده طبیبانی موجود استند، حتی پیره زنان نیز از روی تجارب شان به مداوی بیماریهای گوناگون میپردازند، ولی اگر موضوع را از نگاه علم مورد بررسی قرار دهیم در خواهیم یافت که طب دانش بس مغلق و پیچیده است. علم طب به خاطری مشکل است که انسان خود موجود مغلق و پیچیده است و بیماریهای آن نیز مغلق و پیچیده هکیها در جهان امروزین به تناسب همه بی دانشها طب به رشته های گوناگون و ویژه بخشبندی شده است.

پیچیده گیهای بیماریهای انسانی و پیچیده گیهای اعضای انسانی باعث پدیدار شدن متخصصین گوناگون، داروهای گوناگون و سامان آلات گوناگون شده اند.

امروز متخصص و طبیب یک رشته، از امراض و داروهای رشته دیگر آگاهی ندارد و اگر داشته هم باشد بسیار اندک خواهد بود.

از نگاه تجربه در جهان طبیبان زیاد استند و اما از نظر علم این شمار در سراسر روی زمین بسیار اندک است.

پرسش: در جامعه سیاسی روی کدام موضوع بحث بیشتر صورت میگیرد، فعالین کدامین رشته زیاد اند؟

پاسخ: در هر جامعه سیاسی روی موضوعات سیاسی سخن زیاد گفته میشود و فعالین رشته سیاسی زیاد دیده میشوند و این هم از جهتی که ارستو عالم نامدار یونان کهن انسان را به نام حیوان سیاسی تعریف میدارد و انسان را حیوان سیاسی مینامد.

اگر ما این تعریف ارستو را بپذیریم تمام افراد یک جامعه سیاسی، فعالین سیاسی و افرادی آگاه از سیاست اند. همانسان، که از نگاه تجربه شمار طیبیان در جامعه افزون و از نظر علم و تخصص اندک است همگون با تعریف ارستو تمام افراد یک جامعه فعالین سیاسی و آگاه از سیاست اند. اما اگر ما از نظر علم به این موضوع بنگریم در خواهیم یافت که شمار دانشمندان علم سیاست در همه جوامع نهایت اندک است و امروز علم سیاست وسعتی اختیار کرده است و ناز لحاظ تخصص علم سیاست چنان انکشاف نموده است که امروز دانشمند شاخه یی از علوم سیاسی از شاخه های دیگر این دانش آگاهی ندارد و یا هم اگر داشته باشد این آگاهیهای نهایت اندک خواهند بود.

با نظر داشت به همین اصل هیچ یکی از دانشمندان این رشته دانش ادعا کرده نخواهد توانست که از نگاه تخصص بر همه شاخه های سیاست شناسی دسترسی کامل دارد.

سیاست شناسی و دولت:

از محتوای درسهای استاد ما پدیدار بود که سیاست شناسی روابط یک دولت را با دول دیگر همه جانبه مورد ارزشیابی قرار میدهد.

به اساس رهنمودهای دانش سیاست، دولت State هر جامعه سیاسی از چهار عنصر اساسی: جغرافیای مشخص، مردم مشخص، حکومت مشخص، حاکمیت و استقلال Sovereignty تشکیل مییابد.

جغرافیای مشخص:

هر دولت جغرافیای مشخص و نام مشخص دارد و هیچ دولتی هم بدون نام و جغرافیای مشخصی به میان آمده نمیتواند. در درون همین حدود جغرافیای مشخص تمام موجودات روی زمین، زیر زمین و فضای آن اگر همجوار با بحر باشد، بخشی از بحر ملکیت همین دولت مشخص به شمار میآید.

به گونه مثال در منطقه آسیای مرکزی دولتی به نام افغانستان موجود است، این دولت با کشورهای پاکستان، ایران، ترکمنستان، ازبکستان، تاجکستان و چین مرزهای سیاسی دارد، در سرزمینی بین همین مرزهای سیاسی تمام داشته ها و موجودات روی زمین و ذخایر زیر زمینی و فضای آن ملکیت دولت افغانستان است.

بدون دریافت اجازه حکومت مرکزی افغانستان، اتباع هیچ کشور خارجی به قلمرو این کشور داخل شده نمیتوانند. اشکار و پنهان ملکیت دولت افغانستان را باخود برده نمیتوانند. در سراسر کشور ما تمام تبادله ها و مراوده های درون مرزی و برون مرزی روی قوانین و قراردادهای صورت میپذیرد. اگر خارجیانی بدون قرارداد و دریافت اجازه به خاک افغانستان وارد میشوند و به داشته های مادی و معنوی این کشور زیانی میبرسانند این کار شان با قوانین و قراردادهای بین المللی همسویی نشان نمیدهد.

پرسش اساسی این است که در شرایط امروزین سرحدات جغرافی و داشته های مادی و معنوی این کشور مصون استند و یا نه؟
به نظر من مصونیت ندارند.

اگر شماری از افراد یک ملت و یژه برون از مرزهای کشور خود در کشورهای خارجی زنده گی کنند و برای کشور شان در خارج حکومتی بسازند و این حکومت از آزادی نسبی نیز برخوردار باشد، اما نسبت کمبود عنصر جغرافی، دولت این

ملت ناکمل به نظر میرسد و تا زمانی با مردم، حکومت و آزادی عنصر جغرافی همراه نشود به حیث دولت مکمل شناخته نمیشود.

شماری از افراد بعضی ملل گیتی در کشورهای بیگانه حکومتهای موقت ساخته اند، ولی تا زمانی همان ملت در سرزمینش حکومت نساخته است، حکومت شان مشروعیت قانونی دریافت نداشته است. به گونه مثال شماری از افغانها خارج از کشور شان در پاکستان حکومت ساختند، چون این حکومت در داخل خاک افغانستان وجود نداشت و از آزادی نیز محروم بود، بنا بر آن حکومت موقت افغانها در خارج مشروعیتی کسب نکرد و جز از یکی دو کشوری از سوی کشورهای جهان به رسمیت شناخته نشد.

ملت مشخص یا اتباع:

در حدود جغرافیایی هر دولت مشخص، اقوام، نژادها، توده ها و فرق مذهبی گوناگون به نام ملت مشخصی زنده گی میکنند. بعضی از دولتها به نام تیره و تبار مشخص شکل گرفته اند، مانند: افغان- افغانستان، تاجک- تاجکستان، ازبک- ازبکستان، ترکمن- ترکمنستان، انگلیس- انگلستان، عرب- عربستان، هند- هندوستان و چندین کشور دیگر و یا هم شماری از ملتها به نام دولت شان یاد میشوند، مانند: پاکستان- پاکستانی، امریکا- امریکایی و... باشندگان هر کشور رعایای دولتهای شان شمرده میشوند و در یک دولت مهذب همسان با رهنمود های قانون اساسی آن تمام ارگانها و موسسات دولتی در خدمت باشندگان آن قرار میداشته باشند. دولت از هرگونه تعصب تیره یی، تباری، زبانی، مذهبی و جنسی جلوگیری میکند و باشندگان آن در برابر قانون از حیثیت مساوی برخوردار میباشند.

ملت مشخص هر دولت، هویت و تاریخ ویژه و مشخصه های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی دارد و همینسان دولت دارای موسسات فراوان کشوری و

لشکری می‌باشد و افراد همین ملت مشخص در پرتو عنعنه‌ها، قوانین و دساتیر ویژه کشور، در راه انکشاف مادی و معنوی دولت شان به کار می‌پردازند.

در جهان امروزین دانشمندان علوم سیاسی کشورهای پیشرفته و در حال انکشاف پیرامون ساختمان موسسات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، اداری، عدلی، نظامی، فرهنگی و مذهبی جوامع شان به پژوهش می‌پردازند، برای حل مشکلات شان راههای علمی و عملی تدارک می‌بینند.

اگر دولتی مرزهای جغرافی داشته باشد، اما د همین محدوده مشخص مردم موجود نباشند در صورت نبود عنصر مهم دولت- ملت- دو عنصر دیگر دولت حکومت و استقلال نیز تحقق پذیر نخواهند بود و محدوده جغرافی بدون ملت را نمیتوان دولت گفت.

هدف عمده حکومت‌های پیشرفته امروزین جهان فراهم نمودن زمینه‌های آرامش برای فرد، افراد و ملت است و از همین جهت عنصر سومی دولت - حکومت- را حکومت مردم از سوی مردم و برای مردم گفته‌اند و مردم هر جامعه حکومت کشورشان را مسوول انکشاف مادی و معنوی جامعه و مردم می‌پندارند و حکومتی که در میدان مبارزه - برای خوشبختی مردم- ناکام بماند، اینگونه حکومت را از راه انتخابات از سر راه شان دور میکنند و حکومت دیگری را به جای آن جاگزین می‌سازند.

حکومت مشخص:

از کهن گاهان به اینسو در دوره‌های مختلف تاریخ در شرایط گوناگون بر اساس نظریه‌های مختلف، حکومت‌ها و رژیم‌های سیاسی گوناگونی پا به عرصه وجود گذاشته‌اند و از بین رفته‌اند. در این جا ما به گذشته دور نمی‌رویم بل به سده بیستم رو می‌آوریم و رژیم‌هایی را از نظر می‌گذاریم که در آغاز سده بیستم تا امروز در روی زمین به وجود آمده‌اند، طی این دوران رژیم‌های گوناگون شاهی، سوسیالیستی،

کمونیستی، ملی، مذهبی، نظامی، جمهوری استوار به دموکراسی و امپراتوریه‌ها در کشورهای سراسر جهان به میان آمدند. دانشمندان علوم سیاسی بر پهلوه‌ها و جوانب گوناگون این رژیم‌ها هزاران هزار کتاب، کتابواره، رساله و مقاله نوشته‌اند، طی همین دوران شماری از این گونه رژیم‌ها از بین رفتند، شماری دیگری تغییر پذیرفتند، عده بی هم در حالات انکشاف و تغییر قرار دارند.

در کشور ما افغانستان نیز از آغاز سده بیستم تا امروز رژیم‌های شاهی مطلقه، شاهی مشروطه، دموکراسی، جمهوری، سوسیالیستی و اسلامی به آزمایش گرفته شدند. اکثر مردم افغانستان از ساختار و کارکردهای رژیم‌های سیاسی و مذهبی- رویکار آمده در کشور - آگاهی کامل دارند و نتایج کار این رژیم‌ها را به چشم سر مشاهده کردند.

در دوران سده بیستم تنها در دهه دموکراسی (۱۹۶۳-۱۹۷۳) دوبار به ارای مردم ما مراجعه صورت گرفته است و مردم کشور نماینده‌گان گزیده‌شان را به ولسی جرگه و مشرانو جرگه فرستاده‌اند و همین نماینده‌گان برگزیده مردم به حکومتها رای دادند و در سراسر کشور ازادیهای سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و مذهبی بال گشوده بودند. با تاسف بایستی یاد آور شد که در دوران پیش از دهه دموکراسی و پس از آن افغانها در مسایل سیاسی کشور شان بی دخل شده بودند و اکنون نیز اختیاری ندارند.

جای شک نیست که رژیم سردار محمد داود به زور و از راه کودتا به میان آمد، اما بیدریغ و بدون دغدغه میتوان گفت که این رژیم بر تمام کشور مسلط بود، جغرافیای سیاسی کشور محفوظ بود، ملت مصونیت داشت، حکومت او در امور داخلی و خارجی کشور ازادی داشت و افغانستان حیثیت ازاد و مستقل خود را نگه داشته بود.

دانشمندان علوم سیاسی میگویند شاید شماری از توده‌های مردم در یک محدوده مشخص جغرافی زیست نمایند، اما اگر این توده‌ها حکومت و ازادی نداشته باشند،

این گونه محدوده های جغرافی را همراه با توده های مردمی آن نمیتوان دولت نامید. به گونه مثال در بین دو کشور افغانستان و پاکستان قبایل مختلف زنده گی میکنند. قبایل ساکن در این منطقه، در محدوده مشخص جغرافی زنده گی دارند، اما چون این قبایل حکومت ندارند شرایط یک دولت را تکمیل کرده نمیتوانند و دولت گفته نمیشوند.

همینسان اگر دولتی جغرافیای سیاسی، مردم و حکومت داشته باشد ولی حکومت آن از سوی اجنبیان بر مردم تحمیل شده باشد، یا هم حکومت بر تمام قلمرو دولت تسلط نداشته باشد و یا هم از آزادی خارجی محروم شده باشد، دانشمندان علوم سیاسی این گونه حکومتها را دست نشانده، دست بین اجنبیان میدانند و کشور زیر تسلط این گونه حکومت را مستعمره مستقیم و غیر مستقیم می‌شمرند.

حاکمیت (Sovereignty):

حاکمیت عنصر اساسی و مهم هر دولت شمرده میشود. دانشمندان علوم سیاسی پیرامون این عنصر مهم دولت پژوهشهای زیادی انجام داده اند. دانشمندان علوم سیاسی عنصر حاکمیت را معیار اسای تمیز دولت ازاد و تحت الحمايه میدانند و همین معیار آزادی و تحت الحمايه گی یک دولت را تثبیت میدارد و نشام میدهد که دولت در امور داخلی و خارجی آزادی دارد و یا انی که دست بین دیگران است.

مفهوم سیاسی حاکمیت در طول تاریخ به اشکال گوناگون تعبیر و تشریح شده است. در اروپای سده های میانه به حاکمیت از دیدگاه کلیسا مینگریستند، به نظر کشیشان کلیسای مذهبی اختیار حاکمیت نزد خداوند (ج) است و کشیشان این حاکمیت را روی زمین تمثیل مینمایند، پس از آن دولتهای ملی عرض وجود کردند و تمثیل حاکمیت از کشیشان به پادشاهان- قرار داشته در راس دولتها- منتقل گشت و پادشاه را افزون از نماینده حاکمیت، سایه خدا (ج) در روی زمین نیز میگفتند.

در دوران انکشاف علوم بار دیگر مفهوم سیاسی حاکمیت زیر بحث آمد و شماری از دانشمندان به جای کشیشان کلیسای مذهبی و پادشاهان مطلق العنان تنها اراده ملت General-will را منبع اصلی حاکمیت پنداشته و همین دانشمندان ابراز کردند که ملت حق دارد حاکمیت را از کی میگیرد و به کی میسپارد.

طرفداران اراده ملت در کشورهای گوناگون اروپایی زیر نام ازادیهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و مذهبی نهضت دموکراسی آغاز کردند، به قدرت کشیشان کلیسای مذهبی و شاهان مطلق العنان خاتمه داده شد و اختیار حاکمیت را به نام مردم گره زدند. امروز در شمار زیادی از کشورهای سراسر جهان حق حاکمیت را ملتها از راه انتخابات تمثیل میکنند.

در جهان معاصر در شمار زیادی از کشورها شاهان، ملکه ها، روسای جمهور و یا رهبری دسته جمعی بر اساس اراده مردم با نظر داشت به قوانین مشخص، نماینده گی از حاکمیت مینمایند، اما با وصف آن امروز در شماری از کشورهای جهان شاهان مطلق العنان و سران دولتی دیده میشوند که خلاف اراده مردم به زور برچه اختیار حاکمیت دولت را به کف دارند و برای اراده ملت به هیچ ارزشی قایل نیستند، به جای مردم خودشان را منبع اصلی حاکمیت دولت میپندارند.

همانسان که درجایی از این نوشته به آن اشاره رفت دانشمندان برای تثبیت و شناسایی هویت هر دولت مشخص از محل عنصر حاکمیت سود میجویند، با نظر داشت به این اصل اگر رهبری یک دولت مشخص بر تمام اداره ها و موسسات کشوری و لشکری دولت حاکمیت داشته باشد، ملت به حاکمیت او گردن میهد و در برقراری روابط خارجی خود ازاد باشد، دانشمندان علوم سیاسی این دولت مشخص را دولت ازاد و مستقل مینامند ولی اگر رهبری یک دولت در سراسر کشورش حاکمیت نداشته باشد، ملت به حاکمیت رهبری گردن نهد، در این دولت حکومت سراسری حاکم نباشد و اگر حکومتی هم موجود باشد بر بخشی از کشور حکومت مینماید و یا هم رهبری این دولت صادر شده از خارج باشد و از سوی

اجنبیان دستور دریافت میدارد و یا هم روابط خارجی دولت زیر نظر اجنبیان تنظیم میشوند در این صورت دولت بالاثربود حاکمیت شرایط دولت ازاد و مستقل را تکمیل کرده نمیتواند و دولت ازاد و مستقل گفته نمیشود.

نتیجه:

پس از این بحث دراز و گاهی هم تکراری نخستین پرسشی که در ذهنم خطور میکند این خواهد بود که دولت افغانستان از جمله چهار عنصر سازنده دولت کدام آن را نگهداشته و کدام آن را از دست داده است.

اگر ما به نظر دانشمندان علوم سیاسی نگاه کنیم پس از کودتای ۱۹۷۸م دولت افغانستان از جمله چهار عنصر سازنده چون: جغرافیا مردم، حاکمیت و حکومت تنها دو عنصر جغرافیای مشخص و ملت مشخص را نگه داشته، حکومت و حاکمیت را از دست داده است، زیرا ما میبینیم که پس از کودتای ثور حکومتهای افغانستان در سراسر قلمرو کشور حاکمیت نداشتند و ندارند و از سوی دیگر سران دولتی در امور داخلی و برقراری روابط خارجی بی صلاحیت بودند و حاکمیت ملی را تمثیل کرده نتوانستند.

مداخله های خارجی و یا خارجیان دخیل در قضایا به ویژه همسایه گان ما و گروه های جنگی تحمیل شده از سوی آنها حیثیت این دو عنصر سازنده دولت را در کشور ما مخدوش و نابود ساختند.

اکثر دو عنصر مهم دولت ما - حکومت شخص و حاکمیت دولت- از بین رفته میتوانند، ایا دو عنصر دیگر دولت، جغرافیای مشخص سیاسی و ملت مشخص افغان- با خطر نابودی رو به رو شده نمیتواند؟ ایا در داخل و خارج دسایسی برای نابودی و از بین بردن این دو مشخصه تا حال به جا مانده دولت افغانی در جریان نیست؟

به نظر من در شرایط امروزین جغرافیای سیاسی افغانستان و هویت ملی افغانها را خطر جدی تهدید مینماید زیرا کشور ما به جای یک دولت آزاد و مستقل، به سطح یک منطقه قبایلی، بی حاکمیت و بی حکومت نزول کرده است و این دولت آزاد امروز شکل یک مستعمره غیر مستقیم را به خود گرفته است.

امروز شماری از کشورهای بیگانه تلاش دارند که بآلوسیه گروهای اجیر خود این مستعمره غیر مستقیم را به مستعمره مستقیم مبدل سازند و یا هم جز خاک خود نمایند، افغانها از این گونه تلاشها آگاهی دارند.

چنان که دیده میشود امروز افغانها اختیاری ندارند تا درباره مسایل سیاسی کشور خود باندیشند، قدرت سیاسی در دست بیگانه گان قرار دارد اما با انهم موقعیت ستراتیژیک افغانستان و ترکیب قومی آن، این کشور را در بین همسایه گان آن زنده نگه خواهد داشت.

سزاوار به گفتن است که موقعیت ستراتیژیک افغانستان، در سول تاریخ این کشور و مردم آن را با دشواریهای گوناگون رو به رو ساخته است، اما خوشبختانه همین موقعیت ستراتیژیک و ترکیب قومی این کشور را از فرو پاشی نجات میدهد. موقعیت ستراتیژیک و ترکیب قومی ویژه افغانستان به هیچ یک از همسایه گان این کشور اجازه نمیدهد که این کشور را از خود سازد و هضم نماید.

اقوام ساکن در افغانستان با تمام همسایه گان خود مشترکات اتنیکی دارند، اگر یکی از همسایه گان رو به رو میشود و به این کشور متجاوز موقع نمیدهند که موازنه نیروها را در منطقه در هم و برهم نماید این بست نظامی حاکم بر کشور ما گواه این واقعیت است.

اگر گروه مورد حمایت و اجیر یکی از همسایه گان ما بر سراسر کشور مسلط شود، این تسلط صلح سراسری و امنیت را در کشور برقرار ساخته نمیتواند و زمینه های بازسازی و انکشاف را برای مردم و کشور فراهم آورده نمیتواند و لا بد این گروه با

مقاومت گروه‌های دیگر و شماری از همسایه‌گان افغانستان مواجه خواهد بود و دولت افغانستان کماکان از حکومت مشخص ماند.

در این جا از افغانهای متعصب پرسیده میشود که آیا آنها خواهان اعاده دو عنصر مهم ساختار دولتی - حکومت مشخص و حاکمیت - استند و یا این که تاهنوز به تعصبات قومی، زبانی، گروهی و مذهبی میبچند.

اگر اینها الفبای سیاست را خوانده باشند از داعیه اعاده دو عنصر مهم ساختار دولتی کشور پشتیبانی خواهند نمود و به این مساله نیز پی خواهند برد که کشور ما در آینده با دشواریهای زیاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی رو به رو خواهد بود که مساله تباری و تیره پی در برابر آن بسیار کوچکتر جلوه خواهد کرد.

اگر اینها اهمیت اعاده این دو عنصر مهم را درک نتوانستند در آن صورت از بارگاه خداوند (ج) برای شان طلب هدایت میکنم. اینان باید خود را از این واقعیت آگاه بسازند که هویت باشندگان هر دولت مشخص با نام همان دولت بسته‌گی دارد. اگر اتنیکی در افغانستان به نام پشتون ملیت میسازد، سرزمین این ملت پشتونخوا یا پشتونستان خواهد بود و اگر این کار را در پیوند با نامهای ازبک، ترکمن، تاجک، هزاره و بلوچ مینمایند، سرزمینهای شان بایستی، ازبکستان، ترکمنستان، تاجکستان، هزارستان و بلوچستان باشند و اگر گروهی این کار را به نام اسلام مینماید، سرزمین شان اسلامستان خواهد شد، پس در این صورت نیازی به وجود افغانستان دیده نمیشود.

ما باید بدانیم که پشتون، تاجک، هزاره، ازبک، ترکمن و بلوچ اقوام دیگر ساکن در کشور ما حیثیت ملت‌های جداگانه پی راندارند. همه گروه‌های اتنیکی اند و در داخل کشور ما تنها ملتی زنده‌گی میکند که نامش افغان است و دولت این ملت را افغانستان گویند.

اگر یکی از گروه‌های تنیکی و قومی و یا فرد و افرادی از این اتنیکها با نامهای افغان و افغانستان حساسیت دارند، لطفاً به اتنیکهای خود - ساکن در کشورهای همجوار، تشریف ببرند و افغانها را بگذارند تا در باره آماده دو عنصر مهم ساختار دولتی - حکومت و حاکمیت - مبارزه کنند.

اگر افغانها از ته دل خواستار افغانستان باشند، در آن صورت وظیفه ملی و اسلامی آنان خواهد بود که به حیث افغان پهلوی هم قرار گیرند و برای اعاده دو عنصر مهم ساختار دولتی کشور خود کار مشترک نمایند و اگر چنین نمیکنند گفته زیرین یکی از دانشمندان علوم سیاسی را فراموش نکنند:

((اگر دولتی داشته‌ی به پایش ایستاده، تو هم به پاخواهی ایست و اگر دولت فرو ریزد تو هم هم‌رایش فرو خواهی ریخت.))

جوانان ما از رخدادهای جهانی بیشتر آگاهی داشتند اما از جامعه خود بیخبر بودند

داوینا د (وفا) جریدی په (۱-۴) مه‌گڼه کې د (۱۳۷۶ل) کال د سلواغې میاشتي پر (۱۱) مه نېټه خپره شوې ده.

ساعت یازده روز پانزده فبروری سال (۱۹۹۸) میلادی، پروفیسو عبدالرسول امین رییس اتحادیه نویسنده‌گان افغانستان ازاد، در کتابخانه اتحادیه به شماری از افغانها پیرامون مسله افغانستان سخنرانی نمود. من در این جلسه سخنرانی طویل نمودم، که نکات عمده این سخنرانی را در اینجا به‌گزینش می‌گیریم: -

جوانان شامل در پوهنتون‌ها و موسسات آموزشی کشور ما از انقلاب فرانسه، انقلاب اکتوبر روسیه و بسی است رخدادهای تاریخی جهان آگاهی داشتند، ولی متأسفانه از کشور خود و از جامعه خود و از جوامع ممالک همسایه خود بی‌اطلاع بودند. در سالهای پسین جمهوری سردار محمد داود شماری از استادان پوهنتون کابل بران شدند تا افغانستان شناسی را بحیث مضمون در نصاب آموزشی پوهنتون گنجانند. - در باره جامعه و فرهنگ ما پژوهش‌های فراوان صورت گرفته‌اند. من این پژوهش‌ها را به سه دسته بخش بندی می‌کنم:

نخست: پژوهش ها و کارکرد های دانشمندان افغانی ما که بیشتر به تشریح رخدادها، پدیده ها و مسایل پرداخته اند، جنبه تحلیلی آن به اساس میتود های معاصر کمزور و کم رنگ جلوه میکنند.

دوم: پژوهش ها و تحلیل های کمونستها که به همه چیز از دیدگاه مارکسیزم و لیننزم نگرسته اند.

سوم: پژوهش ها و نبشته های غریبان که تنک مابه کی از ویژگیهای برجسته آن بشمار میرود.

– در اجلاس اصفهان در پیشکای همه شاملان - که سران شماری از تنظیمها نیز در ان شرکت داشت – گفتم بایستی اعتراف کرد، متأسفانه ما از جامعه و از مسایل روانی جامعه خود، اطلاع نداشتیم، آگاهی های سران تنظیمها و کارکنان شان از ساختار جامعه ما و روان مردم آن در سطح نازل قرار داشت.

– جامعه ما خود کتاب بس بزرگ است، من خود به این کتاب باورمند استم، آنچه من در باره جامعه خود میدانم این است که: جامعه ما یک جامعه مسلمان است، ملت ما اسلام و ارزشهای آن را از ته دل پذیرفته است، افغانها به کسی اجازه نمیدهند که به ایشان درس اسلام بدهند و یا هم حکومت اسلامی را به انها سفارش نماید. جامعه ما ساختار ویژه اتنیکی و قومی، ارزشهای ملی و روان خاص دارد. همسان با ارزشهای ملی و روانی مردم ما، دیکتاتوری، تحمیل، زورگویی و بیگانه پرستی در جامعه افغانی چلش ندارد.

مردم ما با تسلط بیگانه گان حساسیت نشان میدهند، از اجیران و دست نشاندگان بیگانه سخت نفرت دارند.

– کشور ما موقعیت ستراتیژیک دارد، همین موقعیت ویژه در طول تاریخ درد سرهای به مردم ما بار آورده است و بارها شهرها و روستاهای ما در عایله‌های گوناگون ویران شده است، اما همین موقعیت و ساختار اتنیکی آن کشور ما را تا هنوز زنده نیز نگهداشته است.

– با نظر داشت به ساختار اتنیکی و موقعیت جغرافیایی این کشور هیچ یک از همسایه‌گان ما نمیتواند حکومت دست نشانده خود را در سراسر افغانستان مستقر سازد. در کشور ما تنها حکومت دوست میتواند صلح سراسری را در افغانستان مستقر سازد. در این جا باید به صراحت بگویم که حکومت دوست حکومتی است که منافع کشور خود و مردم خود را قربانی منافع دیگران نمی‌کند. با نظر داشت به منافع ملی خود منافع دیگران را نیز از نظر دور نمی‌دارد و روابط کشور خود را با کشورهای همجوار و جهان همگون با موازین بین‌المللی استوار می‌سازد. نباید فراموش کرد که شبکه‌های جاسوسی کشورهای ذیدخل در قضاای افغانستان انانی را دوست می‌پندارند، که حلقه بگوش‌شان باشد و پول از ایشان بگیرند، در فرهنگ سیاسی اشخاص و گروه‌های ازین قماش را اجیر و دستگیر و دست نشانده مینامند نه دوست.

پس از کودتای هفت ثور ۱۳۵۷ ه.ش در کشور ما ارزشهای ملی زیر پا شده اند و روند رخدادهای سیاسی شکل را به خود گرفت که هم در داخل کشور و هم خارج از آن اجیران گردانندگان چرخ سیاست شدند و برای مداخله های گوناگون اجنبیان زمینه های فراهم آمد که متأسفانه تا امروز اشکال مختلف ادامه دارد.

– گروه‌های تنظیمی و جنگجویان حاکم در کشور از سوی دیگران رهنمایی میشوند و از خارجیان دستور میگیرند، در باره افغان و افغانستان نمی‌اندیشند، گروه به نام تیره و تبارش حلقوم پاره میکند، گروه دیگری مسئله منطقه و سمت را به پیش کشیده‌اند و سومی از زبان و آن دیگری از مذهب به دفاع برخاسته است، بدبختانه تمام آنها مسئله افغانستان و افغان را یک سره فراموش نموده‌اند.

– اگر ما خواهان حل مسایل کشور خود استم، بایست از حمله اولتر به افغان و افغانستان باندیشم و همه مسایل کشوری را در چهارجوب ارزشهای ملی طرح سازیم و از خودخواهی‌های بیجا و از نظریات تحمیلی بیگانه بپرهیزم.

– در شرایط کنونی جنگ در کشور ما جنگ شبکه‌های جاسوسی کشورهای ذیدخل است و مسئله کشور نزد کشورهای ذیدخل حیثیت سیاسی را به خود نگرفته است، بلکه حیثیت نظامی دارد، اگر دوسیه‌های مسئله افغانستان از شبکه‌های جاسوسی نظامی این کشور ها گرفته شود و به وزارت های خارجه این کشورها تحویل داده شود در آن صورت مسئله کشور ما مسیر اصلی سیاسی خود را در میابد و حتماً حل سیاسی برایش دریافت میشود.

په افغانستان کې دې داسې يو ملي او اسلامي حکومت راشي، چې د ټولو افغانانو عزت او حيثيت په کې خوندي وي

دا وينا د (وفا) جريدې په (۲۸) مه كڼه كې د (۱۳۷۱ل) كال د جدي مياشتې پر (۱۰) مه نېټه خپره شوې ده.

د پاکستان د اسلامي جمهوريت د سرحدي صوبې وزير اعلى ميرافضل خان د (۱۹۹۲م) كال د دېسمبر پر اوولسمه نېټه، د پنجشنبې پر ورځ تر غرمې وروسته په دريو بجو د ازاد افغانستان د ليكوالو ټولنې د مشرتابه له هيئت او د افغانستان د پوهنتونونو د استادانو د اتحاديې له ځينو استادانو سره د ازاد افغانستان د ليكوالو ټولنې په مقررې وليدل. په دې ليدنه كتنه كې د افغاني مهاجرينو كمېشنر بساغلي رستم شاه مومند هم حاضر و. بساغلي وزير اعلى ته د ازاد افغانستان د ليكوالو ټولنې مشر پروفيسور عبدالرسول امين هركلې ووايه او بيا وزير اعلى د پروفيسور امين په ملگرتيا د ازاد افغانستان د ليكوالو ټولنې ټولې څانگې وليدلې او د ټولنې د نشراتو عرفه يې وكتله. بيا بساغلي ميرافضل خان د افغاني پوهانو په هغه غونډه كې برخه واخيسته، چې د ليكوالو ټولنې په كتابخانه كې جوړه شوې وه.

د غونډې په پيل کې پروفیسور امین وزیر اعلی او دده ملګرو ته ښه راغلاست ووايه. پروفیسور امین وزیر اعلی ته په خطاب کې زیاته کړه: خوشاله یم چې نن تاسې د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنې د مشرتابه د هیئت او د افغانستان د پوهنتونونو د استادانو په منع کې کورم. دا چې په افغانستان څه ډول حالات راغلل او اوس په هغه غمخېلي هېواد کې څه تېرېږي، موږ او تاسو ټول ښه پرې پوهېږو. د افغانستان مظلوم او قهرمان ولس د دغو ناوړه حالاتو له امله مهاجرت ته مجبور شو، دلته د پاکستان حکومت او په تېره د صوبه سرحد خلکو او حکومت چې له مهاجرو سره کومې مرستې کړې دي، هغه د ډېرې ستاینې او مننې وړ دي. موږ خوشاله وو چې په کابل کې د نجیب د رژیم تر سقوط وروسته، به افغان خپلو کورونو ته ستانه شي، زموږ تعلیم یافته او متخصصین به بېرته خپل هېواد ته لاړ شي او له خپلو نورو افغانانو وروڼو سره به په شریکه خپل وړان و یچار هېواد بېرته له سره اباد کړي. مګر موږ تاسو ټولو ولیدل چې په عمل کې هغسې ونه شول او په مقابل کې حالاتو ډېر زیات تعلیم یافته، استادان، منورین او نور مهاجرت ته اړ کړل. اوس دا خلک اکثره، په پېښور کې دي، دوی ماشومان او تور سړي لري، خو د ژوند وسایل ورسره نه شته. د کار شرایط د پخوا په نسبت ډېر محدود شوي دي، موږ هیله لرو، چې د دغو خلکو حال ته یوه توجه وشي.

افغانستان په څلور لارې کې؛ د هغه علتونه او علاجونه

دا وينا د (وفا) جريدې په (۲۸) مه كڼه كې د (۱۳۷۱ل) كال د جدي مياشتې پر (۱۰) مه نېټه خپره شوې ده.

د باندنيو چارو وزارت پخواني جنرال سكرتر عبدالستار خان، گرانو حاضرينو، برخوالو، مېرمنو او ښاغلو السلام عليكم!

د ازاد افغانستان د ليكوالو ټولنې غړو ته د ډېرې خوښۍ او وياړ ځای دی چې تاسو د سيمينار درنو برخوالو ته د زړه له کومې ښه راغلاست وايي. په حقيقت کې ستاسو راتگ دې سيمينار ته د افغانستان د اوسني بحران د ژر تر ژره حل کېدو سره ستاسو ژوره مينه ښايي.

زه نه غواړم چې تاسو ته دا وعظ وکړم چې څه شي افغانستان دې اوسني حيرانوونکو خنډونو سره مخ کړی دی او يا هم د انسان په لاس د وژنې، وړانکارۍ او درې ورې کولو د جوړې کړل شوې وبا څخه د افغانستان د خلاصون موثره نسخه کومه ده؟

يقيناً چې دا مسوليت به دواړو دښمنانو او دوستانو ته په يوه اندازه متوجه وي، که دښمنانو هغه ارامه افغانستان په دوزخ بدل کړ، نو دوستانو هم د سولې او بيا جوړونې په برخه کې افغانانو ته په ټينگه لاس ور نه کړي. لکه چې

تاسو ټول پوهېږئ اوسنی سیمینار د وران افغانستان او د هغه په تپه ولاړې ستونزې په ارتباط جوړ شوی دی، ټولو تېرو خواشینوونکو او ناوړو پېښو افغانستان د خپل تاریخ یو حساس پړاو ته رسولی دی چې دا د سیمینار د نامه ((افغانستان د خپل تاریخ په څلور لارې کې - علتونه او د حل لارې یې)) څخه هم په ډاگه څرگندېږي، دا عنوان په خپله د ننني افغانستان رېښتونی او ډېر خواشینوونکی تصویر انځوروي، همدغه دلیل دی چې تاسو پوهان، منورین او د افغانستان د پرمختیاوو متخصصین رابلل شوي یاست، چې د دې ستونزې علتونه رابرسېره او د افغاني ټولنې د جاري کښالې د علاج په هکله چې د عاجل، ژر او سوله ییز حل غوښتونکي دي، خپل عالمانه نظریات وړاندې کړي.

په حقیقت کې د ملګرو ملتونو د سولې پلان افغانانو ته د هیلو یو څرک و، چې د هغه په مرسته یې د ټولن په پای کې یوه رڼا لیدله، خو ځینو د ناوړه کتو په خاطر هغه پروګرام سېوتاژ کړ او وروسته یې د پېښور د تړون پر بنسټ یوه موقتي اداره پر افغانستان وټپله چې د افغانستان په پلازمېنه کې د نورو وینې توپېدنو، وړانکارۍ او د بېګناه خلکو په ډله ییزې وژنې تمامه شوه، وروستۍ جګړې د پېښور د ۱۹۹۲ کال د اپریل د ۲۴ مې نېټې تړون یوه بله شلډله نتیجه وه، په دې ډول د دغه وران شوي هېواد په جګړې کې رانښکېلول، د هېواد د لا زیاتې وېرې، بې امنۍ، مړینې او وړانیو سره مخ کړ او اوسنۍ وضع خو د افغانستان د جاري کښالې د لاکړکېچن کېدو نښې نښانې لري. له انساني ضایعاتو برسېره اوس په خپله د یو مستقل افغانستان شته والی هم له خطر سره مخامخ دی. پاکستان، ایران، متحده ایالاتو، اروپايي او عربي هېوادونو، چین او نورو دوستو هېوادونو د افغانستان د عادلانه داعيې څخه چې د شوروي اتحاد په ړنګېدو تمامه شوه، په ګډه ملاتړ وکړ، د ځینو

احصايو پر اساس په دغه جگړه کې ۹ مليارده ډالره خرڅ شوي دي، خود هغې په تناسب افغانستان کې سولې ته بيا هېڅ ډول جدي پاملرنه نه ده شوې. دغه د نړيوالې ټولنې او بيا په ځانگړي ډول يو وخت د افغانستان به قضېې کې د فعالو دخپلو ځواکونو بې تفاوتې د غندنې وړ ده، ځکه چې په زرگونو افغانان مري، په زرگونو بېکوره کېږي او څه په دننه او يا د باندې له خپل هېواد څخه اواره کېږي او دغه په اصطلاح دوستان يوازې د تماشه چيانو په توگه د قدرت پر سر د بزکشی د لوبې ننداره کوي.

په افغانستان بيا په ځانگړي ډول په کابل کې اوسنی خطرناک چاودېدونکی وضعیت د اېډيالوژيک، تحجر تشکيلاتي محدوديتونو، قومي گټو د وفاداريو، له خارج څخه د تحميلولو، د باندنيو پرله پسې لاسوهنو او د نورو د ژوند په بيه د يوې خاصې ډلې د ملاتړ نتيجه ده. تر هغې چې د افغانستان د ستونزې د حل عملي گام نه وي پورته شوی، نو دغه جنگ خپلي هېواد ته به د يو سياسي حل او ثبات راوستل گران کار وي.

زه په دې باور لرم چې تاسو په سيمينار کې گډونکوونکي متخصصين او عالمان به په ايني ډول په ډېره ښه توگه خپلې هغه نظريې، چې منظور يې د افغانستان د کشالي ژر علاج او د افغانستان د خلکو رنځ ته د پای ټکی ايښودل وي، وړاندې کړئ، خو بېځايه به نه وي، که وييل شي چې د دغې غملرلې ستونزې دوام به د ټولې سيمې ثبات او امنيت ته داسې وروستي منفي نتايج او گواښ متوجې کړي، چې د تاجکستان پېښې يې د پيل د نمونې په توگه يادولی شو. په دغو لنډو يادونو سره، زه يو ځل بيا تاسو عبدالستار خان ته چې په سيمينار کې د گډون لپاره مو زموږ غوښتنه ومنله او نورو ټولو برخوالو ته په سيمينار کې د گډون کولو له امله کور ودانی وایم.

اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد موسسه ایست ازاد و بیطرف و علاقمند به مسایل افغانستان

دا وینا د (وفا) جریدې په (۳۵) مه کڼه کې د (۱۳۷۲ل) کال د زمري میاشتې پر (۱۴) مه نېټه خپره شوې ده.

بتاریخ اول اګست سال ۲۰۰۳ عیسوی اعضای اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد با شاغلی مفتی محمد عباس وزیر اعلی صوبه سرحد ملاقات تعرفی کرد. در این نشست افزون از اعضا و هیئت رهبری اتحادیه شاغلی رستم شاه مومند کمیشنر مهاجرین افغان در پشاور نیز حضور داشت. در آغاز مجلس پروفیسور رسول امین در باره اهداف و ماهیت اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد سخنرانی کرده گفت:

اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد موسسه ایست ازاد و بیطرف و علاقه مند به کشور خود. اتحادیه ما از مسایل دموکراسی، ازادی و حقوق بشر در افغانستان دفاع میکند، طرفدار حل مسایل افغانستان از راههای پسندیده و ملی مردم افغانستان بوده و خواهان حکومت در افغانستان است، که مشروعیت داشته باشد و ملت به آن اتفاق کند. اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد به مسایل افغانستان از دیدگاههای ملی و وطنی مینگرده و خواهان شمول همه اقوام و قبایل افغانستان در تعیین سرنوشت کشور است.

پروفسور امین در ارتباط با وضع جاری افغانستان بحث کوتاه نمود و بر ابعاد گوناگون مسئله افغانستان و دشواری های فعلی کشور روشنی انداخت، پروفسور امین ضمن گفتارش افزود: کشور های که در دوران جهاد با افغانها همکاری نموده اند، افغانها از آن اظهار سپاس میدارد ولی افغانها هیچگاهی به آنها اجازه نخواهد داد که در امور داخلی ما مداخله نمایند، اگر ما خود از برادران همسایه خود خواستیم که با ما در این و آن مساله همکاری نمایند و یا با ما مشوره بدهید، در آن صورت توقع است با ما معاونت نمایند، زیرا افغانستان در پانزده سال جنگ همه چیزی خود را از دست داده است، در اغیر آن هیچ کسی حق نخواهد داشت در امور داخلی افغانها مداخله کنند. و یا گروههای را برای تامین اهداف خود در افغانستان استخدام نمایند. ما معتقد است که کشوری ما، کشور جرگه ها و تابع سنت های دیرین خود است، سنت های که حیثیت حقوقی و قانونی دارد و با روان مردم افغانستان سازگار است. کشورهای دوست ما و همسایه گان ما و کشورهای که در دوران جهاد با ما همکاری نموده اند، بایست از ساختار روانی و اجتماعی مردم افغانستان آگاهی کامل داشته باشد و نه گذارند هر آنچه دل آنها میخواهد آن را در کشور ما و ملت ما تحمیل نمایند. آنها باید از روحیه بیگانه زدایی و ازاد منشی افغانها در طول تاریخ اطلاع کامل داشته باشند و بفهمند که نسخه های فرستاده شده از خارج در کشور ما چلش ندارند. و در پایان مجلس پروفسور عبدالرسول امین نشرات اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد را به گونه تحفه به شاغلی وزیر اعلی تقدیم کرد.

د لوی احمدشاه بابا سیمینار ته د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنې پیغام

دا وینا د (وفا) جریدې په (۶۳) مه کڼه کې د (۱۳۷۲ ل) کال د وري میاشتې پر (۱۳) مه نېټه خپره شوې ده.

بسم الله الرحمن الرحيم

ډېرو گرانو پوهانو مشرانو او څلمیانو السلام علیکم!

د (وفا) لپاره لوی ویاړ دی چې د خلیل ولسي ادبي جرگې درنو مشرانو ماته بلنه راکړه، چې د لوی احمدشاه بابا د دوه سوه او شلم تلین د نمانځنې په پرتمینه غونډه کې تاسو پوهانو ته، د خلیل ولسي ادبي جرگې ته او گرانو اورېدونکو ته د ازاد افغانستان د لیکوالو د ټولنې (وفا) د مشر په توګه خپل پیغام واوروم.

څو میاشتې مخکې د خلیل ولسي ادبي جرگې مشر ښاغلي سید صابر شاه د وفا دفتر ته تشریف راوړ او د لوی احمدشاه بابا د دوه سوه او شلم تلین پر نمانځنو یې خبرې وکړې. د لوی احمدشاه بابا د نمانځنې پر اورېدو زما په ذهن کې د نومیالیو افغانانو کارنامې او د دې حوزې پورې تړلې د افغانانو مشرانو ټولې صحنې راغلې. له ځان سره مې وویل که د افغانانو د برم د تخریب لپاره هڅې روانې دي، نو د لوی همت خلک هم شته چې هغوی د خپل قام مشران نه هېروي او د قام د تعمیر لپاره یې ملا تړلې ده. زه د ازاد افغانستان د لیکوالو د ټولنې د ټولو کارکوونکو په استازۍ د خلیل ولسي

ادبي جرگې ټولو غړو ته کور ودانی وایم چې هغوی د تاریخ په دې حساسه مرحله کې د لوی احمدشاه بابا نمانځنه کوي او د افغان ملت د یو لوی شخصیت د نمانځنې لپاره یې دلته نامتو پوهان رابولي دي. زه نه د تاریخ شاگرد یم او نه دا لنډ پیغام ماته دا اجازه راکوي چې د لوی احمدشاه بابا پر ټولو اړخونو دې رڼا واچوم، بلکې زه دغه کار رابلل شویو غښتلو پوهانو ته پرېږدم. سره له دې چې لوی شخصیتونه په یو خاص کور، قوم او وطن کې پیدا کېږي، لاکن دا لوی شخصیتونه د یو کور، قام او وطن څخه ډېر لوی دي، محدودیت نه مني، بلکې دغه ټول شخصیتونه د ټولو ولسونو او یا د ټول انسانیت میراث دی. زما په نظر لوی احمدشاه بابا هم لوی شخصیت دی او هغه د افغانانو برسېره د دې منطقي د ټولو قومونو د ویاړ ډک ګډ میراث دی. هر لوی شخصیت د مشخصو عواملو زېږنده ده. زه غواړم چې په ډېر لنډ ډول د لوی احمدشاه په کورنۍ، د ده پر قابلیت، دده پر شخصیت او سیاست او له وطن سره په مینې خبرې وکړم.

لکه چې وایي هره ټولنه خپل ځانګړي خصوصیات لري او همدا شان د افغاني ټولنې ځانګړي خصوصیات د دې ټولنې د اجتماعي روحياتو له اړیکو سره ژورې اړیکې لري. زموږ په افغاني ټولنه کې کښته او پورته هراړشي وجود لري او زموږ د ټولنې هر فرد د دغه هراړشي په چوکاټ کې ارزيايي کېږي. هر څوک دا پوښتنه کوي چې دغه فرد د کومې کورنۍ او له کومې قبيلې سره ارتباط لري او د دغه فرد حیثیت په دې پېژندل کېږي چې د هغه کورنۍ په قبيله کې او د هغه قبيله په ټولو افغانانو کې څه حیثیت لري؟

وايي، چا چې هوجره او جرګه نه وي لیدلې، هغه په قومي مسلو ډېر لږ پوهېږي. په پښتني معاشره کې هوجره د انساني روابطو د اوږد څنډېر واقعي کړۍ ده او هوجره د یو پښتون د معاشرتي ژوند لپاره اساسي موسسه ګڼل

کېږي. په قوم کې د منل شوي مشر هوجرې ته هر ډول خلک راځي او هغه په خپله هوجره کې د ځان د پاسه، د ځان د لاندې او د ځان برابر خپل او پردي کوري او همدغه هوجره د خبرو، مرکو او جرگو او په بل عبارت د معاشرتي ژوند د زده کړې مدرسه ده. که موږ غواړو چې په دې پوه شو، چې ځلمی احمدخان څنگه د لوی احمدشاه لور مقام ته ورسېده، نو موږ باید چې د هغه لوی شخصیت د هغه د کورنۍ د چاپېریال په ارتباط وگورو. په ۱۷۲۲ کال کې د احمد خان پښتنو د ابدالي قبیلې د د یوې څانگې د مشر سدوخان په تېر کې زېږېدلی دی او د ابدالي قبیایې چې وروسته یې په دراني قبيله شهرت وموند، تل د سدوزو کهول ته د مشرې کورنۍ په نظر کتل.

په اتلسمه پېړۍ کې د ابدالي قبیلې لوی شمېر د هرات په لويديزه سیمه کې مېشت وو او د دې پېړۍ په دویمه لسیزه کې د احمدخان ورنیکه عبدالله خان سدوزی د ابدالیانو د سیاسي قدرت په خاطر د ایران د صفویانو او د غزي قبیلې د هوتکو سره جگړې پیل کړې وې، چې وروسته دغې مبارزې ته د عبدالله خان زوی دولت خان، وروسته د دولت زوی زمان خان او د زمان خان تر مړینې وروسته د هغه زامنو ذوالفقار خان او احمدخان دوام ورکړ.

داسې ښکاري چې د سیاسي اهمیت په لحاظ د احمدخان په وخت د دوی کورنۍ د قبیلې د مشرتابه له مقام څخه د پاچاهۍ مقام ته پورته شوې وه. طبعي خبره ده چې زیرک احمدخان په دربار کې د خپلو نیکونو کارنامې اوږدې او دلته د ایران د صفویانو، د هوتکو، ماورالنهر د اوزبکو او هند د مغلو په سیاسي او نظامي اړخونو بحثونه کېدل او د ابدالیانو د راتلونکي د سیاسي قدرت د ټینګېدو لپاره پلانونه جوړېدل. همدا شان په اتلسمه پېړۍ کې د هرات سیمې په سیاسي او ستراتیژیک لحاظ ډېر اهمیت درلود، د هوتکو او صفویانو لشکرې هم په دې سیمه کې تېرېدلې راتېرېدلې او په دې

پراخه زرخیږه سیمه پښتانه، پارسي وانان، بلوڅ، شیعې او سنيان او نور قومونه ګډه مېشت وو. په نتیجه کې د کورنۍ درباري حیثیت او د مختلفه قومونو او شیعې ګانو سره ګډ ژوند د احمدخان څخه یو داسې شخصیت جوړ کړ چې د زلمیتوب د ابتدا څخه هغه پاچاهي خوبونه درلودل او د هغه په وجود کې د قومي، ژبني او سیمه ییزو تعصباتو او تبعیض نښې نښانې نه لیدل کېدلې.

پر ۱۷۳۷ کال نادر افشار ذوالفقار خان او احمد خان د میر حسین هوتک د بند څخه راخلاص کړل او په کندهار کې د جیل څخه د راخلاصېدو څخه وروسته نادر افشار دغه دواړو وروڼو ته منصبونه ورکړل. په دې وخت کې احمدخان تنکی زلمی و او د ځینو تاریخ پوهانو په قول د احمدخان عمر شپاړس کاله و. نادر افشار د احمد خان د طبیعي قابلیت ډېر توصیف کاوه او هغه احمد خان د خپل باډي ګارډ منصبدار یا افسر وټاکه او دغه زیرکه زلمي د خداداد لیاقت په برکت هر څه به ډېره ښه وجه سرته رسول او د ځینو تاریخ پوهانو په قول احمد خان په یوویشت کلنۍ د یو مدبر جنرال په صفت د پښتنو د پوځ مشر شو. احمد خان د نادر افشار سره یوځای د هندوستان په جګړو کې برخه واخیسته او هغه ته د هندوستان د مغلي دربار ضعیف په خپله څرګند شو.

په کال ۱۷۴۷ کې د نادر افشار د وژنې نه وروسته د پښتنو، بلوڅو او ازبکو د جنرال په حیث کندهار ته راستون شو او د افغانستان خلکو ته یې د یو ازاد او خپلواک افغانستان وړاندیز وکړ. سره له دې چې احمدخان د سدو خان د مشهورې کورنۍ پورې اړه درلوده، د دربار په سیاست ښه پوهېده. په عسکري چارو کې یې له هر چا څخه زیات مهارت درلود. کندهار ته د یو منظم پوځ سره راغلی و. د نادر افشار د خزاني ډېره برخه ورسره وه. خو بیا

هم احمدخان په زور باندې د حکومت د نيولو پر ځای د افغانانو لويې جرگې ته هر څه وسپارل. زيرک زلمی احمد خان په دې پوهېده چې افغانان د زور کلي نه مني او که چېرې هغه د زور څخه کار واخلي، نو په ازادۍ مين افغانان د هغه په مقابل کې راپورته کېږي. افغانستان د جرگو وطن دی او احمدخان د افغانانو د رسم و رواج سره سم د جرگې پر پکړه غوره وگڼله.

سره له دې چې د افغانستان په دې نازکه مرحله کې ځينو خلکو هغه د بارکزو په مقابل کې د زور څخه کار اخيستو ته وهڅاوه، د الفښتون په قول احمد خان به تل خپلو ملگرو ته ويل چې ((زه دې ته حاضر نه یم چې په خپلو وطنوالو باندې کوم مصيبت راولم)). په کال ۱۷۴۷ د اکتوبر په مياشت کې د کندهار په شیر سرخ نومي ځای کې د پښتنو، بلوڅو، قزلباشو، هزاره وو، ازبکو د مشرانو لويه جرگه راټوله شوه او د نهه ورځو د تودو او اوږدو بحثونو په نتيجه کې پير سيد صابر شاه زلمی احمدخان د احمدشاه په نوم د افغانستان پاچا اعلان کړ، چې د تاريخ پوهانو په قول په دې وخت کې احمدشاه پنځه ويشت کلن و.

احمدشاه د افغانستان سياسي، عسکري، اقتصادي او اداري سمون ته ملا وتړله. ده د حکومت کولو چارې په مشوره او جرگه سرته رسولې، د مختلفه قومونو مشرانو ته يې لوړ منصبونه ورکړل، د هر قوم مشر په خپلو داخلي چارو کې ازادي درلوده او په واقعيت کې احمدشاه په مساوي خلکو کې د لومړي شخص حيثيت درلود چې په نتيجه کې د احمدشاه د کورنۍ حيثيت، د هغه فطري قابليت، د قوم په روحیه پوهېدنې، د خلکو په مشوره او ملاتړ خپل سياسي او عسکري چارو ته پراختيا ورکونې، د يو پوځ صوفي مسلمان افافي نظر او د قوم او وطن سره د ژورې مينې په وجه زلمی احمد خان،

احمدشاه شو، د احمد شاه نه لوی احمدشاه او د لوی احمدشاه څخه د
احمدشاه باب لور مقام ته ورسېد.

zia_2zia@yahoo.com

افغانستان برای عملی شدن و موفقیت طرح پلان صلح ملل متحد آماده گردیده است

دا وینا د (وفا) جریدی په (۶۶) مه کڼه کې د (۱۳۷۲ ل) کال د میزان میاشتې پر (۳) مه نېټه خپره شوې ده.

(فلکس ارمکورا) نماینده خاص ملل متحد برای ارزیابی وضع حقوق بشر در افغانستان به هیئت معیتی اش به تاریخ ۱۷ سپتمبر سال (۱۹۹۳) میلادی با عده از افغانان در مقر اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد ملاقات نمود. در این مجلس منورین، تعلیم یافته گان، مشران قومی و علمای افغان اشتراک نموده بود، قبل از آغاز مجلس پروفیسور عبدالرسول امین رئیس اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد شاملین مجلس را به پروفیسور ارمکورا و همراهانش معرف کرد.

پس از معرفی شاملین مجلس و سخنان خوش امید پروفیسور امین فلکس ارامکورا نخست همراهانشان را به حاضرین معرفی داشت و به ادامه آن افزود: من از پروفیسور عبدالرسول امین اظهار سپاس و قدردانی مینمایم، که زمینه ملاقات به منورین، نویسندگان، موسفیدان، مشران قومی و علماء افغانی را برایم مهیا ساخت. من خوشنود هستم، که اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد، منورین، نویسندگان و مشران قومی بادر د دور خود جمع نموده و با احساس نیک افغانی در باره وطن شان مشغول کار و فعالیت هستند.

در پاسخ به پرسشهای طرح شده پروفیسور فلکس ارامکورا، پروفیسور عبدالرسول امین رییس اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد چنین گفت: به نظر من طرح سابق ملل متحد که در آن زمان از سوی بازی ها سبوتاژ گردید و زمینه عملی شدن نیافت، علت اش این بود، که بازی ها گمان میکردند تنظیمهای مجاهدین وضع را در افغانستان بهبود خواهد بخشید، و صلح سراسری را تامین خواهد نمود، اما آنها طوریکه حدس میزدند همانسان نشده حکومت نجیب سقوط کرد، تنظیمها به کابل و سایر مناطق افغانستان چیره گشتند اما طی مدت یکسال و نیم وضع از بدتر گردید، افغانها و افغانستان همه هست و بود خود را از دست دادند. اکنون بعضی از تنظیمهای جهادی نیز واقعیتهای موجود و حاکم بر جامع را درک نموده اند و میفهمند که به تنهای کاری از تنظیمها ساخته نیست. آقای حکمتیار ضمن بیانیه شان در مراسم افتتاح پوهنتون کابل گفت: حکومت فعلی افغانستان حکومت نیست، صدراعظم باید استعفی بدهد. تصورات حامیان، تنظیمهای جهادی نیز در مورد افغانستان، و موقف تنظیمها در آن کشور تغیر یافته است. بنا بر دلایل بالای و دهها دلیل دیگر طرح ملل متحد در باره صلح افغانستان اکنون زمینه عملی شدن دارد و ملل متحد باید با در نظر داشت احوال و اوضاع موجود و نافذ در کشور برای عملی ساختن طرح خود با قوت اجرایی و حمایت شورای امنیت وارد صحنه شود.

پس از سخنان پروفیسور امین بعضی از شرکت کنندگان چشم دیده های شان را به ارتباط آنچه در افغانستان جریان دارد، با پروفیسور را ارامکورا ارایه کردند و مجلس در فضای صمیمیت ساعت دوی بعد از ظهر ختمه پذیرفت و در اخر پروفیسور ارامکورا از تمام شرکت کننده در مجلس ابراز امتنان و تشکر کرد.

مرکز مطالعات افغانستان گشایش یافت و به کارش آغاز کرد

دا وینا د (ازاد افغانستان) جريدې په (۱) گڼه کې د (۱۳۷۷ل) کال د وري
یا حمل میاشتي پر (۷) مه نېټه خپره شوې ده.

شام روز ۱۸ حوت سال ۱۳۷۶ هـ. ش مطابق ۹ مارچ ۱۹۹۸ م مرکز
مطالعات افغانستان طی محفل در هوتل پرل کانتیننټل پشاور گشوده شد.

در این محفل شماری از دانشمندان، استادان، نویسندگان، شاعران،
شخصیت های اجتماعی و سیاسی افغان، سردار مهتاب احمدخان وزیر اعلی
صوبه سرحد، بناغلی رستم شاه مومند چیف سکرتر حکومت صوبه سرحد
و گلزار خان کمیشنر مهاجرین افغان در پشاور و همینسان شماری از
دانشمندان شخصیت های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی پشاور شرکت ورزیده
بودند.

پروفیسور عبدالرسول امین رئیس مرکز مطالعات افغانستان بیانیہ مفصلی
ایراد کرد. پروفیسور امین در بیانیہ خود درباره دشواری های حالات غم
انگیز امرزین افغانستان و مردم آن گفته های داشت. پس از آن در باره با
میان آمدن اتحادیہ نویسندگان افغانستان سخن گفت و از موسسات ابراز
سپاس نمود کہ این اتحادیہ را طی دوران فعالیت اش تمویل مالی نموده بود.
همینسان او نیازمندی ها و اهداف مرکز را بیان داشت و درباره حل مسایل
امروزین افغانستان نیز اشارہ های داشت. در جای از بیانیہ پروفیسور امین

آمده است. اکنون باشنده گان هر کشور پیش از همه پیرامون حق تعیین سرنوشت کشور شان می اندیشند. مردمان کشورهای گوناگون با همسایه گان شان خواهان روابط دوستانه اند، نه اینکه روابط شان متکی با چال بازی و فریب باشند.

پروفسور امین در پایان بیانیه از کشورهای ایران و پاکستان خواست تا در راه استقرار صلح پایدار در افغانستان با افغانها همکاری صادقانه نمایند.

د افغانستان د مطالعاتو مرکز په پرانیستونکي غونډه کې د مرکز د مشر پروفیسور امین وینا

دا وینا د (ازاد افغانستان) جريدې په (۱) گڼه کې د (۱۳۷۷ل) کال د وري
یا حمل میاشتي پر (۷) مه نېټه خپره شوې ده.

ډېر محترم جناب سردار افتاب احمدخان د صوبه سرحد وزیر اعلی، درنو
مېلمنو، خویندو او ورنو السلام علیکم!

موږ د ازاد افغانستان د لیکوالو د ټولنې (وفا) غړو او مشرتابه لپاره ډېر د
ویار ځای دی چې جناب وزیر اعلی او تاسو ټولو خپل قیمتي وخت د
افغانستان د مطالعاتو د مرکز د پرانیستو د نن ورځې غونډې ته اختصاص کړ.
لازمه ده چې ووايو زموږ هېواد د خپل تاریخ د یو ستراتیژیک پړاو څخه
تېرېږي. د ۱۹۷۸م کال د اپریل راپدېخوا موږ افغانان د چپیانو او بیا وروسته
د شوروي ځواکونو او د هغو د پردیو ایډیالوژۍ او اشغال په مقابل کې
وجنگېدو. د دې سختو اوږدو کلونو په جریان کې افغانان د کین او بنی افراط
قرباني شول او موږ افغانانو پرته له تراژیدو بل هېڅ ونه لیدل، چې داسې
پېښې د بشر په تاریخ کې ډېرې لږ لیدل شوي دي. د جنگ په کرکېچنو
شرایطو کې د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنه (وفا) د ۱۹۸۵م کال د مارچ په
میاشت کې جوړه شوه. دا مهال د افغانانو ستر جهاد روان و. وفا د ډېر
مشکل دوران له غوښتنو سره مخ شو. دا وخت ځینې افغاني روښانفکران له
دیکتاتوری، سیاسي انحصار، بهرني اشغال او تبعیض پر وړاندې ودرېدل. د
کین او بنی اړخ افراطیونو یو ځای د هر ډول اواز د خاموشه او خفه کولو

لپاره مشترکه اجندا درلوده. په داسې سختو او له وېرې څخه ډکو وختونو کې دا د لیکوالو ټولنه وه چې ویې کړای شول، حرفه یي کسان، متخصصان او سکالران د سولې، پلورالیزم، ونډې اخیستنو، دموکراسي، د بشري حقونو او د بیا جوړونې د عالي هدفونو د تحقق لپاره سره راغونډ کړي او د یو ګډ پلاټ فورم لاندې د شخړې بېلابېل اړخونه تر بحث او تحلیل لاندې راوړنسي او د افغاني لاندې د غوټې د خلاصولو لاره ومومي. د دې هدف لپاره د لیکوالو ټولنې ګڼ ملي، سیمه ییز او نړیوال سیمینارونه، کنفرانسونه او سمپوزیمونه دایر کړل، دوه - درې میاشتني مجلې Wufa په انګلیسي ژبه، خپلواکي په پښتو او دري ژبو، د وفا اوونیزه، په پښتو، دري او انګلیسي کې کتابونه او برشورونه نشرول. له دې سره سره د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنې غړو په زیاتو نړیوالو سیمینارونو کې چې په ګڼ شمېر هېوادونو کې دایر شول، ګډون وکړ، له ملګرو ملتونو له استازو، بهرنیو سکالرانو، ژورنالیستانو او ډیپلوماتانو سره یې د افغانستان د وضعې په اړوند د فاکتو او ارقامو په راټولولو کې مرسته وکړه.

د وفا ټول فعالیتونه د یوې بې طرفې، ازادې، غیر انتفاعي او ثبت شوې موسسې په توګه په پخوا کې د امریکې د متحده ایالاتو د NED، د امریکې د متحده ایالاتو د اطلاعاتو د خدماتو د مرکز د USIS، د المان د KAF، د ډنمارک د DCA او د پېښور د صوبه سرحد د افغان مهاجرینو د کمېشنرۍ له خوا په مالي لحاظ تامین شوی دی. اوس NED د کتابونو او برشورونو د نشر له پروژې سره مرسته کوي، د وفا د ټولو فعالیتونو لپاره مالي مرسته په تدریج سره ودرېدلې ده. د وفا منشور چې د کابل د ګوداګي رژیم او د شوروي د اشغال پر ضد جوړ و، د جهاد له غوښتنو سره یې سمون درلود. اوس چې شورويان ډېر پخوا تللي دي او د شوروي ګوداګي رژیم هم سقوط

کړی دی، نو اوس د دغه منشور یوه زیاته برخه زړه شوې ده او نور له موجوده وضعې سره تطابق نه لري، نوې وضعه نوي اهداف رامنځته کوي، څو چې د افغانستان او حتا به پراخه پیمانې په سیمه کې د سترو مسلو او جریاناتو لپاره نوی تفکر ترسره شي. همدا اساسي وجه ده چې وفا باید په نوي نوم یانې د افغانستان د مطالعاتو د مرکز په نامه ونومول شي، څو چې د افغاني ټولنې د راتلونکو کلونو د نویو غوښتنو او تقاضو سره سمون ولري. اجازه راکړئ چې د افغانستان د مطالعاتو مرکز اساسي استقامتونو او دندو په اړوند په لنډه توګه څو کلیمې عرض کړم.

اساسي هدف دا دی چې یو داسې مطالعاتي او د ریفرنس مرکز جوړ شي، چې په هغه کې افغاني اکاډمیسنان، سکالران، ماهران او متخصصان د یو ګډ فلات فورم ګډې اجنډا لاندې راغونډ شي، څو چې د سولې د ویجاړو ټولنیزو، اقتصادي، فرهنګي او سیاسي موسسو او بنیادونو د بیا جوړونې د واقعي دموکراتیک سیستم لپاره - چې په افغاني عنعناتو او دودونو ولاړ وي - کار وکړي. د افغان د مطالعاتي مرکز (م.م.۱) نور ستر استقامتونه دا دي:

- د مختلفو پرمختیايي ساحو او د اکاډمیکو او فرهنګي فعالیتونو د تبادلې لپاره د ټریننګ د تازه اسانتیا رامنځته کول.
- د خپل هېواد او نورې نړۍ د پرمختیاوو په هکله ځوان نسل اګاهي او خبرتیا.
- د افغانستان په اړوند د ملي او نړیوالو سیمینارونو، کنفرانسونو او نورو غونډو انعقاد.
- د افغاني ټولنې د بېلابېلو اړخونو په اړوند د ریسرچ د کار ستره رسول.

- په يو مشورتي چوکاټ کې له راتلونکو ضرورتونو سره سم،
پرمختيايي پروگرامونو لپاره په بېلابېلو برخو کې، د کومک
ورکونکو فعاليت.

ډېر محترم وزير اعلي، خوښدو او وروڼو!

تاسو ټول له هغو ډراماتيکو بدلونونو څخه خبر ياست، چې له سارې جنگ
څخه رامنځته شوي دي. دا بدلونونه د مرکزي اسيا او هغو سره د جوختو
پرتو هېوادونو لپاره پرته له شکه دورنمايي عواقب لري. دا بدلونونه د نړۍ د
دې برخې او همدغه شان د نورو سيمو د سکالرانو او پوهانو لپاره نوې
تقاضاوې او غوښتنې رامنځته کوي.

لومړنۍ مسئله چې ورسره مخامخ يو، هغه دا ده چې زموږ د هېوادونو واقعي
ستونزې څه دي؟ هغه به څنگه په هوښيارۍ سره په کومو لارو او طريقو سره
حل شي؟ کله به د منځنۍ اسيا ولسونه او نور د خپلو هېوادونو پرابلمونه او
مسئله حل کړای شي؟ تر دې وروسته به موږ د دې توان ولرو، چې د هغو د
حل لپاره سم فارمول ومومو. د دې مقصد او هدف لپاره د سيمې
روښانفکران بايد په سمه لاره خپل د پوهې طاقت په کار واچوي. دا اوس د
سکالرانو مسوليت دی، چې په دې پوه شي چې زموږ منفرد کار، ځانگړې او
کله چې ستونزې کومې دي او څنگه کېدلای شي چې د دې ستونزو د حل له
لارې زموږ ملتونه راغونډ کړای شي، هغه قومونه چې لا تراوسه هم په
انفرادي ډول د خپلو ملي هدفونو لپاره د نورو ملي گټې تر پښو لاندې کوي.
په اوسني دوران کې ايډيالوژيکي، فرهنگ ياو مذهبي قيودات زاړه او وخت
پرې تېر شوی دی او موږ بايد دې پوهې ته چمتو شو چې نن څه پېښېږي او
سبا ورځ به څه عواقب او حالات رامنځته کېږي؟ موږ په ډېره چټکه

بدلېدونکې نړۍ کې ژوند کوو او د مداخلې، ډامېشن، محکومیت، دیکتاتورۍ، تبعیض، تفنن او استعمار وخت اوس تېر شوی دی. اوس د هر هېواد خلک تر پخوا څخه زیات د خپل هېواد د سرنوشت د ټاکنې د حق په اړوند فکر مند دي. د بېلابېلو هېوادونو خلک له خپلو ګاونډیانو سره نېک او دوستانه اړیکې غواړي، نه دا چې د تظاهر او د چل او فریب اړیکې وي. دا زموږ د پوهانو لپاره یو تحرک دی چې د ګډو ګټو او ښه والي لپاره خپلې جوړوونکې هلې ځلې په کار واچوي. دغه جوړوونکې هلې ځلې باید زموږ د ټولنو د اصلي اړتیاوو او ټولنیزو سایکالوژۍ سره سمون ولري. ریفورمونه او بدلونونه هر ځای او په ځانګړي ډول زموږ په سیمه کې د پاملرنې وړ دي او د دې لپاره د ټولو هغو کسانو مرسته ضروري ده، څوک چې د سولې، همکارۍ، ترقۍ، سوکالۍ او د ګاونډیانو سره د دوستانه اړیکو مفکورې ته قایل دي.

د مرکزي اسیا د ټولو هېوادونو او نورو لپاره زیات امکانات اوس رامنځته شوي دي. په تېره بیا د سوداګرۍ، ټکنالوژۍ، ښوونې او روزنې او فرهنګ په ډګرونو کې. زه فکر کوم چې د راتلونکې همکارۍ محتوا باید د سولې، دوستانه اړیکو د ټینګښت او د خلکو د ژوند د معیار د پورته کولو پر اساس ولاړه وي. هغه نکات چې په راتلونکي وخت کې به د افغانستان د مطالعاتو مرکز خپل فعالیت ورباندې متمرکز کړي، دا دي:

الف: د سیمې د هېوادونو، د ځمکنۍ تمامیت او ملي حاکمیت پوره احترام.

ب: د مرکزي اسیا د هېوادونو ترمنځ د فرهنګي، ټولنیزو، اقتصادي، تجارتي، تعلیمي او ټکنالوژي همکاريو پراختیا.

ج- همکاري او د یو بل په کورنیو چارو کې عدم مداخله.

د- په یو بل باندې د سیاسي او سیاسي سیستم عدم تحمیل او..

ه: مذهبي، ایډیالوژیکي او فرهنګي عدم تحمیل.

دا به پرځای وي چې د دې یادونه وکړم، چې ګاونډي مسلمان هېوادونه دا دنده او مکلفیت لري، چې په صادقانه توګه له افغانانو سره د دوی په جنګ ځپلي هېواد کې د امنیت او سولې په راوستلو کې یې درېغه مرسته وکړي. په افغانستان کې باید سولې ته ارجحیت ورکړل شي، د پاکستان او ایران خلک باید په افغانستان کې د سولې د قوام او ټینګښت لپاره راپورته شي، لکه چې د بهرني اشغال پر ضد زموږ په جهاد کې دغه کار ترسره کړی دی. نو په دې توګه به یو سوله ییز او دوست افغانستان په واقعي ډول خپلې سرحدي پولې د ټولو سره د همکارۍ او دوستانه اړیکو لپاره خلاصې کړي. د افغانستان د مطالعاتو د مرکز د انعقاد په مناسبت په دې غونډه کې ستاسو له ګډون څخه د زړه له کومې مننه کوم.

طالبان باید برای تدویر لویه جرگه و تشکیل حکومت ملی ابتکاری از خود نشان بدهند

دا وینا د (ازاد افغانستان) جريدې په (٦) گڼه کې د (١٣٧٧ ل) کال د وږي پر مياشت خپره شوې ده.

جړیده ازاد افغانستان به منظور ارزشیابی رخداد های که در یکی دو ماه اخر در افغانستان بوقوع پیوستند و همپنسان تحلیل وضع سیاسی، نظامی کشور در شرایط کنونی، بشمارای از شخصیت های سیاسی، اجتماعی افغانستان دعوت داد، تا در این زمینه ها نظر شان را ابراز نمایند.

در گروه دعوت شده: پروفیسور عبدالرسول امین، رئیس مرکز مطالعات افغانستان نیز شرکت کرده بودند.

پروفیسور عبدالرسول امین:

مساله افغانستان را در این برهه زمان ما میتوانیم به دو بخش از هم جدا کنیم، یکی بخش نظامی و دیگری هم بخش سیاسی. چنانکه به همه ما و شما اشکار است پیش از ظهور طالبان در دوران سلطه تنظیم ها در هر ده و روستا، در هر کوچه و بازار و در علاقه داری، ولسوالی بلاخره در همه اطراف و اکناف کشور هزاره ها مرجع قدرت وجود داشت و به اصطلاح قومندان سалاری، تفنگدار سалاری بر تمام کشور حکم میرند.

تحریک طالبان برای از بین بردن این همه مراجع قدرت و اعمال نفوذ و مرکزیت بخشیدن به افغانستان، کارهای انجام داد و به سر رساندن این معمول جز از گزینش نظامی چاره دیگری نداشت. همه ما و شما آگاهی

داریم که ملل متحد، چندین بار برای حل سیاسی قضایای افغانستان طرح‌ها و برنامه‌های را به پیش کشید. اما این همه طرح‌ها و برنامه‌ها عملی نشدند و صد راه عملی شدن آن انانی بودند که قدرت دولتی در اختیار شان بود و به حل نظامی قضیه باورمند بودند. به بیان دیگر آنانکه به جنگ و ستیزه جویی باور دارند آنها جنگ را یگانه وسیله حل قضایا میدانند و زبان دیپلماسی و حل سیاسی قضایا را نمیدانند. همانسان که دوکتور بورگی در سخنان شان به آن اشاره کرد، ظهور طالبان عکس العمل بود، در برابر اعمال ناشایسته، اداره تنظیم‌ها، اکثریت افغانها در بخش نظامی کارکردهای اداره طالبان را تأیید میدارند، و میگویند اگر طالبان در این شرایط مواجه به شکست شوند افغانستان دچار خانه جنگی مدهشی خواهدگردید. و اما در بخش سیاسی بایستی با توجه و دقت ویژه مسله را ارزشیابی قرارداد. همه افغانها آگاهی دارند که طالبان در آغازین روزهای ظهور شان میگفتند که ما مامور تامین امنیت، گردآوری سلاح‌ها و باز نمودن راهها و شهرها و دفع شر و فساد استیم و پس از ختم ماموریت ما دوباره به مدرسه‌ها میرویم. اما طوریکه در عمل دیده شد، پس از پیشرفتها و زیر تسلط آوردن شهرها طالبان وعده‌های پیشین شان را فراموش کردند، آنها اکنون خود مدعی حکومتداری و حکمرانی استند و دوباره به مدارس نمیروند. اگر شیوه حکومتداری طالبان نیز مانند رژیم‌های پیشین - متکی به ایدیالوژیها چپ و راست - بر اساس اعتماد بر اعضای حزب استوار باشد و اینان نیز همه کارها را به طالب بسپارند و از مردم افغانستان و کارمندان دولتی افغانستان کار نگیرند و از صلاحیتهای شان سود نبرند، اینان نیز با مقاومت مردم رو برو میشوند و حتماً رو برو میشوند.

اگر احياناً فکر شود که طالبان از نرمش کار خواهند گرفت. در این صورت پرسش که در ذهن ادمی سربالا میکند این خواهد بود که طالبان شریعت را به حیث سیستم پذیرفته اند، آیا در دایره این سیستم ازادیهای فردی، اجتماعی، سیاسی، ازادی بیان، برنامه های رشد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی همینسان برنامه آموزش و پرورش و تحصیلات عالی دختران و پسران و جوانان گنجایشی دارد، آیا به گروههای سیاسی و نهاد های اجتماعی - فرهنگی اجازه فعالیت ازاد داده خواهد شد؟ بنا بر آن و دشواریها را به مردم و کشور افغانستان ایجاد نکند و از خاک افغانستان برای آموزش تروریستها کار نگیرند.

پروفسور امین:

زمانی روسها بر کشور ما یورش آوردند و افغانها علیه تجاوز شوروی ها با مقاومت آغاز کردند، در آن دوران امریکا یگانه سیاست را که به پیش گرفته بود ضربه زدن به روسها و اضمحلال آنان بود. امریکا برای برآورده سازی این هدف گروههای عرب و عجم را با افغانستان داخل نمود و امریکا با افغانها تا سرحدی جنگ به روسها علاقمندی نشان داد و به حل سیاسی مسئله افغانستان تا هم اکنون علاقه نگرفته است و نه کمکی به آنان نموده است. همین عدم علاقه مندی امریکا - با مسایل سیاسی افغانستان - بود که مسئله افغانستان در اختیار بنیادگرا قرار گرفت، احزاب و گروههای که در پاکستان و ایران ساخته شده بودند برنامه یکی از آنها از روان مردم و ساختار اجتماعی - فرهنگی مردم افغانستان مایه نمیکرفت به همین اساس اشخاص و افرادی مانند اسامه به افغانستان آمدند و جاگزین شدند.

اگر امریکا واقعاً به پهلوی های سیاسی مسئله افغانستان فکر میکرد و در تشکیل یک حکومت ملی افغانها را یاری میرساند، دشواری های از این ناحیه امروز وجود نمیداشتند. این که امریکه بیدون نظر داشت به روحیه و عنعنه افغانها، خاک افغانستان را هدف ت موشک های خود قرار دارد، موشک پراکنی راه حل قضیه نیست و افغانها با اینگونه حملات موشکی عکس العمل نشان میدهند. افغانها حمله و یورش بیگانه را به کشور شان نمیپذیرند ولو این یورش از سوی هر کشوری باشد. افزون از اسامه، ما دیدم که پس از سقوط کمونستها رژیم های که در افغانستان به وجود آمدند همه شان افرای بودند، جنگهای عرب و عجم را به کشور ما آوردند و به خاطر منافع بیگانه خون هزاران هزار هموطن ما را ریختند و گروههای جنگی و اجیر شان را بخاطر جنگ و ادم کشی با اذربایجان و بوسنیا فرستادن. نبود یک سیستم سالم سیاسی اینگونه نا بسامانیها را به بار میآورد. افراد و بنیادگرای منشا تروریزم و قاچاق مواد مخدر است. تنها و تنها یک سیستم سالم سیاسی و پایدار میتواند جلو تروریزم و قاچاق و مواد مخدر را بگیرد.

پروفیسور امین:

اگر ما مسئله سیستم و یا نظام آینده افغانستان را مورد بحث قرار میدهم، پرسش در ذهن ما سربالا میکند که چرا مردم افغانستان خواهان برگشت شاه سابق استند؟ در پاسخ به این پرسش بایستی گفته شود که نظام شاهی خود حیثیت موسسه بی را داشت، و این موسسه بالاتر از مناسبات حزبی، ایدیولوژیکی و مسایل قومی و زبانی بود. همه ساکنان این کشور اگر پشتون بودند یا تاجک، ازبک، هزاره، بلوچ و ترکمن خود را افغان میگفتند و افغانستان خانه مشترک شان بود و در این خانه خودشان را مصون حس میکردند. اما بدختانه چپی ها در بین اقوام ساکن در کشور تنشها و تفرقه ها

ایجاد کردند و تعصبها را دامن زدند. اما تجربه نشان داد که مردم ما طی بیست سال گذشته از خلیقها گرفته تا دوران سکانداران تنظیمان تسلیم انحصار و دیکتاتوری تک حزبی نشدند. پس از کودتای ثور افغانستان با کشورهای همسایه اش روابط نیک و حسنه داشت و مسئله مداخله مطرح نبود، حکومت افغانستان در امور داخلی کشورهای دیگر مداخله نمیکرد و به دیگران نیز حق نمیداد که در کشور ما مداخله کنند و در مسایل بین المللی نیز افغانستان سیاستهای مشخص داشت. اگر ما در باره نظام آینده افغانستان می اندیشیم به صراحت باید بگویم که در شرایط موجود افغانستان یک حکومت وسیع النظر میتواند بر این همه دشواریها و نامایمات فایق آید. حکومت وسیع النظر از ساختار داخلی کشور خود آگاهی میداشته باشد و همسایه گان خود را نیز میشناسد و برای رشد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور برنامه همگون با شرایط طرح ریزی کرده میتواند. شماری از همسایه گان ما و کشورهای ذی علاقه دیگر همواره از حکومت با پایه های وسیع سخن میگویند و اگر این حکومت از سوی چند تنظیم و گروه تشکیل میشود؟ اعضای این حکومت منافع احزاب و گروههای شان را نسبت به منافع افغانستان مرجع مینمایند و نسبت به افغانستان به رهبر گروهش بیشتر وفادار میباشند، تجربه حکومت تنظیمی در افغانستان این حقیقت را به همه ما و شما روشن ساخت. ما باور داریم هر حکومتی که از سوی خارجیان بالای افغانها تحمیل میشود، موقعیت کسب کرده نمیتواند و نه هم صلح سراسری و پایدار در کشور استقرار یافته میتواند. پاکستان، ایران، عربستان و کشورهای غربی باید این واقعیت را درک کنند، نخست اینها باید بین هم جور آیند و با ملل متحد همکاری نمایند تا از مجاری ملل متحد به همکاری افغانها حکومت قابل پذیرش به مردم، در افغانستان تشکیل شود. این

حکومت منافع ملی خود و دیگران را در نظر خواهد داشت و به همه
کشورهای همجوار در شرایط صلح و دوستی به روابط و کارش ادامه خواهد
داد.

مسئله افغانستان در یک مرحله نهایت حساس و جدی قرار دارد

دا وینا د (ازاد افغانستان) جريدې په (۷) مه كڼه كې د (۱۳۷۷ ل) كال د تلې پر مياشت خپره شوې ده.

چهارم میزان سال (۱۳۷۷ هـ. ش) مرکز مطالعات افغانستان به شماری از فرهنگیان افغان دعود داد، تا پیرامون مسایل کشوری و فرهنگی با هم تبادل نظر کنند.

پیش از آغاز نشست پروفیسور عبدالرسول امین رئیس مرکز مطالعات افغانستان، فرهنگی نامدار و غزلسرای چهره دست کشور ښاغلی محمد صدیق پسرلی را به بحث رئیس مجلس تعیین کرد و مجلس زیر ریاست او به کارش آغاز نمود. نخست پروفیسور امین به شاملان نشت خوش امید گفت و از تمام فرهنگیان که با اخبار مرکز همکاری کرده اند ابراز سپاس گذاری نمود و پس از آن کوتاه گفتاری پیرامون کتابخانه مرکز داشت.

پروفیسور امین به فرهنگیان گفت: ارزومندم در سال روان کتابخانه مرکز را مجهز و غنی بسازم، در قدم اول کتابهای راگرداوری میکنم که از افغانستان بیرون شده اند و در بازارهای پشاور و کویته بفروش میرسند و در قدرم دوم کتابهای راگرد میاوریم که به زبان های خارجی در باره افغانستان نگارش یافته اند. افزون بر آن ما برای سهولت مراجعین، کتابخانه را با کمپیوتر،

ماشین فوتوکاپی مجهز و فنی میسازم و کتابدار فنی و کارفهم را نیز استخدام خواهیم نمود.

پروفسور امین در ادامه سخنانش مسایل افغانستان را به بررسی گرفته افزود. مسئله افغانستان در یک مرحله نهایی حساس و جدی قرار دارد. انکشاف وضع سیاسی - نظامی کشور در ارتباط با پیشرفتهای آخری طالبان به تعمق و ویژه بی نیاز دارد. از نظر من پیشرفتهای نظامی گروه طالبان قابل تأیید است، اما در بخش سیاسی مایه اندیشه و نگرانی، زیرا طالبان پیرامون مسایل سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کشور سیاست روشن ندارند.

پروفسور امین:

اکنون در کشور ما شرایط جنگی نافذ است، اگر ما این همه مسایل را با طالبان مطرح میسازم آنها بهانه تراشی میکنند و میگویند شرایط جنگی است و یا به شنیدن اینگونه سخنان و نظریات فرصتی ندارم. به نظر من در شرایط کنونی روشنفکران و اهل دانش و فرهنگ بایستی موقف واحدی داشته باشند و در رابطه به کاربرد مفاهیم وحدت ملی نظر پیداکنند، از هرگانه گیها بپرهیزند. مسئله دیگری را که من در رابطه یاد اوری میکنم موضوع احراز کرسی های دولتی است. هر شخص که کرسی را احراز میکند چیزی را بدست خواهد آورد، اما ازادی فکری خود را از دست خواهد داد. من فکر میکنم که دانشمندان، فرهنگیان و روشنفکران به گونه گروه فشار کار نمایند و زمینه ها را برای به میان آمدن شرایط بهتر کار تحمیل، آموزش و پرورش بازسازی نهادها تدارک ببیند و اگر به کرسی روی بیاورند، کاری مثمر به سود مردم و میهن انجام نخواهند توانست.

پروفسور امین: تمام حکومت ها و اداره های که پس از کودتای ثور ۱۳۵۷ هـ. ش به میان آمده اند نقاب از چهره همه شان را نویسنده کان، شاعران و دست اندرکاران فرهنگ برداشته است، تا این که زمینه برای ظهور طالب آماده شد. در شرایط کنونی باید مسئله افغان و افغانستان در راس همه اندیشه ها و گرایش های ما قرار داشته باشد.

پروفسور امین: تفرقه ها و تنش های ناشی از برتری جویی قومی، گروهی و زبانی را چپی ها دامن میزنند. ما شاهد استم که چپی ها مبارزه طبقاتی شان را با مبارزه قومی و نژادی عوض کردند و اکنون نیز از مردم ما درست بردار نیستند و در کشورهای اروپایی با تفرقه افکنی مصروف هستند.

روان مردم افغانستان با دکتاتوری، استبداد و سلطه بیگانه گان سازگار نیست

دا وینا د (ازاد افغانستان) جريدې د لومړي کال په (۷) گڼه کې د (۱۳۷۷ل) کال د تلې په میاشت کې خپره شوې ده.

مرکز مطالعات افغانستان مساله آموزش و پرورش جوانان افغان را به روحیه افغانی شامل برنامه کارش ساخته است. با نظر داشت به همین اصل ساعت دو (۵) پس از ظهر روز اول میزان شماری از محصلین پوهنتونهای افغانی و شماری از متعلمین مکاتب افغان در پاشور به مرکز مطالعات افغانستان آمده بودند و در کتابخانه مرکز مطالعات افغانستان گفته ها و سخنان پروفیسور عبدالرسول امین رئیس مرکز مطالعات افغانستان را در ارتباط به افغانستان و مسایل امروزمین کشور شنیدند.

پروفیسور امین در آغاز گفتارش موقعیت ستراتیژیک افغانستان را به شاگردان توضیح نمود:

تاریخ نویسان و سیاستمداران ناموری که در باره کشورهای آسیای مرکزی صاحب مطالعه و پژوهشهای وسیع استند. افغانستان را با داشتن موقعیت حساس جغرافی و ستراتیژیک آن از مناطق بسیار پُر ارزش آسیای مرکزی وانمود میسازند و این کشور را گذرگاه فاتحان و کشور گشایان، دروازه شبه

قاره هند حلقه اتصال کشورهای منطقه نام داده اند و هم کشور ما را با ظرفی مانند کرده اند که اقوام گوناگون در آن ذوب شده است.

گروههای اتنیکی و اقوامی که به سرزمینهای وسیع شبه قاره هند سر ازیر شده اند، اکثر شان از کشورها وارد شبه قاره گردیده اند.

به شما جوانان خاطر نشان میسازم که مردم ما در بهنای تاریخ قربانی موقعیت ستراتیژیک کشور شان شده اند، جنگها و یورشهای جنگاوران را متحمل گشته اند، نهادهای فرهنگی کهنسال آن زیر نام ستوران فاتحان لگدمال گردیده است و هزاران هزار مصیبت والام دیگر را مردم ما متقبل و متحمل شده اند، اما با وصف این همه همین موقعیت ستراتیژیک افغانستان در درازنای تاریخ موجودیت این کشور را نگهداشته است.

موقعیت حساس و ستراتیژیک افغانستان و روحیه افغانها با هم روابط کسب بایدیری دارند. افغانها روحیه قربانی را از موقعیت ستراتیژیک کشور و ارزشهای عنعنی و تاریخی شان آموخته اند. با نظر داشت به ساختار اجتماعی قومی، اتنیکی و زبانی مردم افغانستان، در نوده های وسیع ملت ها تعصب به انواع و اقسام آن وجود نداشت. مردم با هم روابط، علایق و بسته گیهای فراوانی دارند. تعصبها را عناصر راستگرا و چپ گرا دامن زدند، محض به خاطر طولانی ساختن منطقه شان. اما ما در عمل دیدم که منت ما از این گونه گراینهای مسمی سخت بیزار است. چپها و هم راستیها نتوانستند از این حربه کهن استعماری به نفع شان سود برند.

ویژه گیهای روانی و ساختار مردم افغانستان با دکتاتوری، استبداد و سلطه بیگانه گان سازگاری شان نمیدهد.

انانی که از ساختار اجتماعی و روانی افغانها آگاهی دارند به این حقیقت پی برده اند که افغانها دکتاتوری خانواده ها، ملک روستا، خان منطقه و هیچ رهبری را نمیپذیرند، حکمرانی که نه روز سر نیزه بر آنها حصومت میکنند، در برابرش به ما میخیزند. در برابر سلطه هر دکتاتور خیزشهای در سراسر کشور سر بالا کرده اند.

با تاسف فراوان بایستی یاد آور شد که در دو دهه پسین در کشور ما همه بی حکومتها چه چپی و چه راستی از روحیه مساوات طلب مردم افغانستان آگاهی نداشتند، آنها به روز سریزه خودشان را بر کشور و مردم آن تحمیل کردند، شعارها و ایدیولوژی و برنامه های کاری آنان از فرهنگ کشور ما مایه نمیکرفت، بل دگته شده از سوی دیگران بود. گروههای چپی و راستی از چشمه های دیگران سیراب میشدند، بیکاه گان را رفیق و برادر میگفتند، اما بالمقابل افغانها را به توب و تفنگ میبستند و یا هم زنده به گور مینمودند وی ازیر انک میکردند.

پروفسور امین در پایان گفته های خود موضوع را به بحث گذاشت و از جوانان خواش نمود، اگر پرسشی دارند میتوانند طرح بسازند.

چند جوان پرسشهای داشتند که ما برخی از این پرسشها را با پاسخهای پروفسور امین در این جا به گزینش میگیریم:

جوانی به نماینده کی از اتحادیه جوانان افغانستان: از این اقدام مرکز مطالعات افغانستان ابراز خوشنودی و سپاس کرد و پس از آن پرسش را اینگونه مطرح ساخت:

شما در سخنرانی خود در جایی گفتید چپها و راستها از روحیه، ساختار و روان مردم افغانستان آگاهی نداشتند و یا به بیان دیگر افغانستان را نمیشناختند، پس کیها افغانستان را میشناختند؟

پروفسور امین: به صراحت میتوان گفت که چپها و راستهای ما از کشورهای دیگر و از جنبشهای کشورهای بیگانه آگاه بودند، اما متأسفانه از کشور خود و مردم آن اطلاعی نداشتند، اگر اطلاعی میداشتند این همه خدادهای گنجسته و تامیمون دو دهه پسین در کشور ما به وقوع نمیپیوستند.

در نصاب آموزش و تحصیلی کشور ما افغانستان شناسی جایکه ویژه بی نداشت، از ساختار اجتماعی و سایر ویژه گیهای ملی و عنعنه بی فرهنگ افغانی به طور عام و از اقوام گوناگون به گونه خاص ارج گذاشته نمیشد.

افزون بر آن سطح زنده گی مردم ما در شهرها و روستاها از آسمان تا به زمین از هم تفاوت داشت، کابل و فرهنگ حاکم بر آن مانند کشورهای اروپایی بود، بالمقابل روستاها وضع بهتر از فقیرترین کشورهای افریقایی داشت. روشنفکرانی که گرویده ایدیولوژیهای اجنبی بودند، الگوی شان در تحلیلهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، شهر کابل و چند شهر دیگر بود. آنها از روستاهای دور دست افغانستان و وضع زنده گی مردم آن روستاها آگاهی نداشتند.

محصل از پوهنتون احمدشاه ابدالی: دیکتاتوری راستها و چپها از همدیگر فرقی دارد یا خیر؟

پروفسور امین: گروههای راست و چپی که در دوران بیست سال گذشته بر مردمان ما حکومت کردند، همه شان دیکتاتور بودند، مایه و پایه بی از ملت

نداشتند. هر دو گروه برای تحکیم قدرت شان از هیچگونه تلاش مذبوحانه دریغ نکردند و ملت در دوران سلطه شوم آنها در آتش و دود بارود زنده گئی کرد، خون ناحق ریختند و صدها هزار انسان این سرزمین را به نابودی کشاندند. در نهایت دیکتاتوری هر دو گروه تنها تفاوت سلیقه‌ی داشت و نه هر دو گروه معتقد به دیکتاتوری، جبر، ظلم، ترور، اختناق و دهشت بود.

محصل از پوهنتون هیواد: در این روزها از حکومت وسیع‌البنیاد حرفهای زیادی شنیده میشود اگر درباره این گونه حکومت روشنی انداخته شود، بد نخواهد بود؟

حکومت وسیع‌البنیاد باعث دشواریها و مشکلات زیادی به میهن و مردم ما گردیده است. حکومت تنظیمی کابل الکوی خوبی از حکومت وسیع‌البنیاد بود و وزرای حکومت به جای این که از صدراعظم مملکت دستور بگیرند، تابع اوامر او باشند و یا هم خود را پابند قوانین و مقررات دولتی بدانند، از رهبری حزب و گروه شان امر می‌گرفتند از سران گروهی شان اطاعت می‌کردند و دستورهای رهبرش را می‌پذیرفتند.

حکومت وسیع‌البنیاد تنظیمها در کشور از از مونگاه زمان ناکام برون شد. بایستی از این روش در آینده دوری‌گزینیم. به فکر من عوض وسیع‌البنیاد حکومت وسیع‌النظر میتواند دشواریها و مسایل کشور را خوبتر حل نماید، زیرا این گروه تابع اوامر رهبر نبوده، به میهن و مردم آن میانداشیدند و منافع ملی را در نظر می‌گیرند.

متعلم یکی از مکاتب افغانی: چرا شما اتحادیه نویسنده‌گان افغانستان ازاد را بستید و به جای آن مرکز مطالعات افغانستان را بنیانگذاری نمودید؟

پروفسور امین: اتحادیه نویسنده‌گان افغانستان ازاد زمانی تاسیس شده، که کشور ما از سوی ارتش بیگانه اشغال شده بود و رژیم دست نشانده کمونستی در کابل حکومت میکرد، ما به اتحادیه همگون با شرایط آن وقت اسانامه و برنامه کاری درست نموده بودیم. پس از گذشت چهارده سال شرایط کشور ما و منطقه تغییر یافته بود. ما مجبور بودیم که همسان با شرایط امروزی کارها و برنامه خود را طرح ریزی کنیم. با نظر داشت به این گونه دشواریها هیئت رهبری اتحادیه فیصله به عمل آورد که به جای اتحادیه نویسنده‌گان افغانستان ازاد مرکز مطالعات افغانستان تاسیس شود.

دختری از اتحادیه جوانان افغانستان: شما در دفاع از حقوق زن چه کاری انجام داده اید؟

پروفسور امین: کار و برنامه کاری ما با نشر کتاب، مجله و اخبار ارتباط میگیرد. ما در نشرات خود و برنامه کاری خود به زنها سهم میدهم، چندین کتاب و رساله در باره حقوق زن در جامعه به نشر سپرده ایم. در مجله ها و اخبار ما در باره زن، موقف او در جامعه و حقوق بشری زنان مطالب فراوان به نشر رسیده اند.

جوانی از پوهنتون سید جمال الدین افغان: برای ایجاد پوهنتون واحد افغانها در پشاور چه کاری باید صورت بگیرد؟

پروفسور امین: چهار سال پیش طرحی در باره ایجاد یک پوهنتون واحد اما با داشتن معیارهای بین المللی رویدست بود، مجالس ابتدایی آن در پوهنتون پشاور دایر گردیدند و شماری از دانشمندان و استادان میهن ما در آن شرکت جستند.

دو سه مرجع به کمک به این کانون علمی آماده گی نشان داده بودند، اما متأسفانه که اداره استاد ربانی مانع تاسیس آن پوهنتون گردید. زمانی طرح تاسیس آن پوهنتون ناکام گردید، از این سو و آن سو پوهنتونهای تاسی گردیدند، که مشکل امروزین شما مداخله بی جای اداره استاد ربانی ناشی میشود.

گفت و شنودها تا سه ساعت ادامه پیدا کرد و ساعت پنج خاتمه پذیرفت. محصلین و متعلمین در عصریه یی اشتراک کردند که از سوی مرکز مطالعات افغانستان تهیه گردیده بود.

د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې لسمه کاليزه ونمانځل شوه

دا وينا د (وفا) جريدې په (۱۱-۱۲) گڼه کې د (۱۳۷۷ل) کال د وري مياشتې پر (۱۰) مه نېټه خپره شوې ده.

د (۱۹۹۸) د مارچ پر ۲۱ مه نېټه د پېښور پوهنتون د استادانو د اتحادیې د کلوپ په تالار کې د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې د جوړېدو لسمه کاليزه د يوې غونډې په ترڅ کې ولمانځل شوه. د نمانځنې د دې غونډې مشر مېلمه د پېښور پوهنتون پخوانی رئیس پروفیسور دوکتور انور خان او د غونډې رئیس ښاغلی سید اسحق گیلاني و. د نمانځلو په مراسمو کې ګڼو افغاني پوهانو، ليکوالو، روښانفکرانو، مخورو، ملي، سیاسي شخصیتونو، په پېښور کې مېشتو بهرنيو ډپلوماټانو، د خیریه موسسو مسوولینو یا غړو، او پاکستاني مېلمنو برخه واخیسته. غونډه د قران کریم د څو مبارکو ایتونو په تلاوت پیل شوه، بیا د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې مشر ښاغلي پروفیسور امین د افتتاحیه وینا وار راوړسېد، خو دوی دمخه تر دې چې خپله وینا پیل کړي، د غونډې ټول برخه وال یې د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو د بشر حقوقو د ځانګړي راپورتر پروفیسور ارملګورا د مړینې له امله یوې دقیقې سکوت ته وبلل او تر دې یو دقیقه یې سکوت وروسته یې خپله وینا واوروله. پروفیسور امین د خپلې وینا په ترڅ کې د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې د جوړېدو پر تاریخچه څه وویل او هم یې هغه ستونزې یادې کړې چې د تېرو شپاړسو، اوه لسو کلونو په جریان کې افغان تعلیم یافته ورسره مخامخ وو.

ده د خپلې وينا په ترڅ کې د ليکوالو ټولنې پر اهدافو هم خبرې وکړې او د خپلې وينا په يوه برخه کې يې وويل:

((تاسې ټول د افغانستان په مساله کې له بهرنيو هېوادونو سره د ځينو تنظيمونو په سياسي معاملو خبر ياست، د دغو معاملو له نتايجو هم ښه خبر ياست او په دې هم پوهېږئ چې دغو عواملو زموږ د هېواد په روان کړکېچ څومره بده اغېزه پرېښې ده، خو زه په ډاډه سره دا وایم چې د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې تراوسه پورې له هېچا سره د افغانستان د ازادۍ او زمکني تماميت پر سر معامله نه ده کړې، نه يې کوي او نه به يې تر دې وروسته وکړي.

وفا لکه څنگه چې د افغانستان د وروڼو قومونو د اتحاد پلوي کړې، داسې د نورو هېوادونو د قومونو اتحاد پلوی هم دی، وفا به تر هغې خپل فعاليت ته دوام ورکړي، خو په افغانستان کې د افغانانو په خوښه يو ملي اسلامي حاکميت جوړ شي...)).

د افغانستان په کلتور کې راغلي بدلونونه او بیا رغاونه یې

دا وینا د (وفا) جريدې د لومړي کال په (۲) یمه گڼه کې د (۱۳۷۰ل) کال د قوس میاشتې پر (۲) یمه نېټه خپره شوې ده.

د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنې ((وفا)) د (۱۳۷۰ل) کال د عقرب پر اتلسمه نېټه د سیمینارونو څانګې د خپلو سیمینارونو په لړ کې د افغانستان په کلتور کې راغلي بدلونونه او د هغوی بیا رغاونه یې، تر عنوان لاندې سیمینار د وفا په دفتر کې پرانیست. په دې سیمینار کې چې یو شمېر افغاني او پاکستانی پوهانو او لیکوالو ګډون کړی و، په پیل کې د قران مجید څو مبارک ایتونه ولوستل شول، ورپسې د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنې مشر پروفیسور عبدالرسول امین پرانیستونکې لنډه وینا وکړه ویې ویل: لکه چې تاسو ته معلومه ده چې د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنه وخت پر وخت څه لوی او واړه سیمینارونه جوړوي، د سیمینار لویوالی او کوچنیوالی په دې معنا چې لږ او ډېر خلک ورته راغوبستل شوي دي، خو نننۍ سیمینار په معنوي لحاظ ډېر لوی ځکه دی، چې موضوع یې ډېره مهمه ده په دې معنا چې افغان مهاجرینو د هجرت په دې اوږده موده کې د پاکستان او یا نورو ټولنو څخه څه زده کړل او څه یې هېر کړل او پاکستانیانو له موږ څخه څه زده کړل او څه به ورسره پاتې شي.

د دغه سیمینار په پای کې د وفا مشر پروفیسور امین اختتامیه وینا وکړه او ویې ویل: د افغانانو او روسانو ترمنځ جنگ د دوو اجتماعي ساختمانو

ترمنځ جگړه ده، افغاني ټولنه يوه مسلمانانه او مساوات طلبه ټولنه ده او د خارجيانو د اجنتانو څخه کرکه کوي.

۱- روسانو يوه بې خدايه، د کارگرو په نوم ديکتاتوري او خپل اجنتانو په افغاني ټولنه تحميلول غوښتل، چې په پای کې د افغاني ټولنې ساختمان د کمونستانو د ايډيالوژۍ او د روسانو د راتگ ځای نه درلود.

۲- د ټولې اسلامي نړۍ د هېوادونو په تناسب افغانانو د اسلام او د خپل هېواد هويت د ساتلو لپاره له هر چا څخه ډېره قرباني ورکړې ده، چې د سلطان محمود غزنوي څخه نيولې تر احمدشاه ابدالي پورې د اته سوه کلونو تاريخ د دې پوځ ثبوت دی. د عربو پوځ د محمد بن قاسم په مشرۍ تر سند پورې راغلی و او د اوسني بنګله دېش د هند او د پاکستان د ولسونو په مسلمانېدو کې يوازې د افغانانو د جهاد برکت دی او په وياړ سره ويلای شم، هغه ځانګړي کلتوري خصوصيات چې زموږ د دين پروره او ازادي غوښتونکو ولسونو په خټه کې اغېرل شوي، د نړۍ په ولسونو کې په دومره اندازه نه شته، په دې معنا چې د افغانستان مسلمان ولسونه د بل هر ولس څخه په خپل اسلامي کلتور کې تر ټولو زيات متحد او يو موټی دي. تاريخ شاهد دی چې د افغانستان بېلابېلو قومونو او قبيلو د هر يرغلګر او تېري کوونکي قوت پر وړاندې پرته له کومې سازماندۍ څخه د ازادۍ په وياړلي سنگر کې په اتحاد او اتفاق سره راټولېدل، زموږ د دې خبرې څرګند ثبوت دی. چې په افغاني ټولنه کې د اسلامي کلتور با ارزښته او ځانګړي خصوصيات ګڼلی شو. د افغانانو بل مهم کلتوري خصوصيت دا دی، چې هېڅکله د پرديو ايډيالوژۍ او کلتور ته غاړه نه ږدي او دا يې هم کلتوري توافق و، چې د اسلام سپېڅلی دين يې ومانه، په داسې حال کې چې د اسلام مابين دين چې له عربو څخه راخپور شوی دی، خو حتا داسې عرب شته چې

مسلمانان نه دي لکه، په لبنان او ځینو نورو ځایونو کې خو چېرته چې افغان وي مسلمان به هم وي، چې دا لوړ ارزښت د افغانانو په اسلامي کلتور کې نغښتی دی.

بل مهمه ټکی چې د یادولو وړ دی، هغه دا دی چې د ثور د کرغېړنې کودتا څنځه راوړوسته دوو ګاونډیو او مسلمانو ورونو هېوادونو اسلامي او کلتوري اړیکو ټینګ پيوند وموند او یو پر بل یې زیاتې کلتوري اغېزې پرې ایستې، بېلګې په توګه درې میلیونه مهاجرینو که یو یو پاکستانی دوست پیدا کړی وي، نو درې میلیونه دوستان شو. او په دې دومره اوږده موده کې داسې کومه پېښه سره له دې د دومره وسلو د دواړو ولسونو ترمنځه هم نه ده پیدا شوې چې خدای مه کړه د مرګ او ژوبلې سبب شي، چې دا بل د اسلامي کلتور لوړ ارزښت بللی شو.

د افغانستان د مسلې سياسي حل او په راتلونکي کې د افغانستان او پاکستان اړيکي

دا وينا د (وفا) جريدې د لومړي کال په (۷) مه گڼه کې د (۱۳۷۰ ل) کال د کب مياشتې پر (۱۴) مه نېټه خپره شوې ده.

د (۱۹۹۲م) کال د فبرورۍ پر درويشتمه د یکشنبې پر ورځ د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې له خوا د افغانستان د مسالې په اړه او په راتلونکي کې د افغانستان او پاکستان ترمنځ اړيکي تر عنوان لاندې د پېښور په انټرکانټیننټل هوټل کې يو سيمينار جوړ شوی و. په دې سيمينار کې چې د پاکستان ټولو سياسي کوندونو ته بلنه ورکړل شوې وه، يو شمېر افغاني پوهانو، ليکوالو، سياستوالو، قومي او جهادي شخصيتونو، کورنيو او بهرنيو ژورنالستانو هم گډون کړی و. د سيمينار په پيل کې له هغې وروسته چې د قران عظيم الشان څو مبارک ايتونه تلاوت شول. د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې مشر پروفيسور عبدالرسول امين د افغانستان دکشالې او په راتلونکي کې د افغانستان او پاکستان د ولسونو ترمنځ د ښو علايقو په باب لنډه پرانيستونکې وينا وکړه، وې ويل: موږ د پاکستان له ولس او حکومت څخه مننه کوو چې زموږ په ديارلس کلن جهاد کې يې نه يوازې دا چې افغان مهاجرينو ته يې ځای ورکړی دی، بلکې مالي او ځاني کومکونه يې هم پر غاړه اخيستي دي، زه باور لرم چې پاکستان، ايران، د مرکزي اسيا اسلامي هېوادونه او نور مسلمان هېوادونه او ملگري ملتونه به زموږ د مسلې د سياسي حل په رابطه د هېڅ راز هلو ځلو څخه ډډه ونه کړي. او د افغانستان د ازادۍ، امن، يووالي او سلامتيا په خاطر به خپل ټول امکانات د درېدلو افغانانو او ژوبل هېواد څخه ونه سپموي.

د افغانستان مسله او د هغې حل

دا وينا د (وفا) جريدې د لومړي کال په (۲۴) گڼه کې د (۱۳۷۱ل) کال د عقرب مياشتې پر (۹) مه نېټه خپره شوې ده.

د (۱۹۹۲م) کال د اکتوبر د مياشتې پر يوويشتمه نېټه چې د ميزان د مياشتې له نهه ويشتې نېټې سره برابره ده، د چهارشنبې پر ورځ د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې ((وفا)) له خوا ((د افغانستان مسله او د هغې حل)) په نامه يو ورځينی سيمينار د پېښور پوهنتون د مرکزي اسيا د مطالعاتو په مرکز کې جوړ شوی و. په سيمينار کې دوو سوو په شاوخوا کې کسانو گډون کړی و. سيمينار ته، د کابل، کندهار، ارزگان، هلمند، وردگو او کوېټې څخه هم ځينې مشران افغانان راغلي وو. په سيمينار کې ځينو پاکستان او بهرني خارجي پوهانو هم گډون کړی و، چې ياد سيمينار د پروفيسور امين پر لاندې وينا پرانيستل شو:

بسم الله الرحمن الرحيم

دړنو مشرانو، خویندو، ورونو!

ويارم چې تاسو زموږ په سيمينار کې گډون کړی دی. تاسو ته پته ده چې زموږ د وطن مسله تراوسه پورې پوره حل ته نه ده رسېدلې. همدا وجه وه چې موږ فيصله وکړه، چې په دې لنډ وخت کې تاسو ته تکليف درکړو. زموږ سيمينار د افغانستان د مسلې او د هغې د حل په باره کې دی. موږ له تاسو څخه هيله لرو چې خپل گټور نظريات، د افغانستان د مسلې د حل په اړه وړاندې کړئ. زه نه غواړم چې ستاسو ډېر وخت ونيسم، ځکه چې د افغانستان مسله ټولو ته معلومه ده، ډېر کسان ورباندې غږېدلې دي، صرف زه دومره عوض کوم

چې دې سیمینار ته زموږ ځینو ورونو له کابل څخه تشریف راوړی دی او ځینې له کندهار، هلمند او ارزگان څخه تشریف راوړی دی. زه ستاسو په استازۍ هغوی ته د زړه له تله ښه راغلاست وایم. هغوی تر ډېرو اوږدو او سترو مزلونو وروسته دلته رارسېدلې دي، د دوی په دیدن زموږ سترگې خوږې شوې دي. زموږ لپاره د ډېر ویاړ ځای دی، چې موږ خپل افغاني وروڼه څوارلس کاله وروسته وینو. له دوی سره د زړه خواله کوو، دوی ته یو ځل بیا په ډېره مینه او د زړه له کومې ښه راغلاست وایو.

که څوک داسې فکر کوي چې د افغانستان مسئله حل ته رسېدلې ده، رښتیا هم چې ډېرو خلکو داسې فکر کاوه چې د روسانو تر تگ وروسته د نجیب له راپرځېدو وروسته به په افغانستان کې سوله راشي او د افغانستان څوارلس کلنه تراژیدي به پایته ورسېږي او خواره واره افغانان به خپل وطن ته راستانه شي، خو بدبختانه چې داسې حوادث منځته راغلل، چې یوازې زموږ هغه خوږ ارمان، چې د افغانستان د مسلې د حل پورې تړل شوی و، پوره نه شو، بلکې نورې ستونزې یې هم منځته راوړې. په دې تکلیفونو باندې زه فکر کوم چې د هر افغان په کور کې، د هر افغان په هوجره او جومات کې، که دوه افغانان سره کېني، نو د خپل وطن د مسلې په باره کې به فکر او خبرې کوي. ټول افغانان دا غواړي چې دا مسئله باید څنګه حل شي؟ موږ پروګرام داسې نیولی دی، هغه محترم چې په سیمینار کې یا خبرې کوي او یا مقاله لولي موږ له هغوی څخه هیله کوو، چې له نیم ساعت څخه زیات وخت ونه نیسي. موږ غواړو هغو خلکو ته هم وخت ورکړو، چې د سیمینار د مقالو په باب یا د افغانستان د مسلې په باره کې غوښتنې، پوښتنې او وړاندیزونه لري. له هغوی څخه هم هیله لرو، چې زیات وخت ونه نیسي. هغه څوک چې د مسلې په باب تبصره کوي، د هغوی لپاره پنځه دقیقې دي او هغه څوک چې

سوال کوي، د هغوی لپاره درې دقیقې دي، زه پوهېږم چې ستاسو د ټولو زړونه ډک دي، تاسې ټول پوښتنو او وړاندیزونو ته تېري یاست او دا ځکه چې دا مسئله زموږ د وطن مسئله ده. ډېره مهمه ده خو زه یې یو ځل بیا له تاسې هیله کوم چې ډېر وخت به نه نیسئ. هغه څوک چې پوښتنې لري هغوی دې مخکې تر مخکې خپل نومونه د پروگرام انانسر ښاغلي عادل ته ورکړي، چې هر پوښتونکی په خپل وار سره خپلې پوښتنې وکړي او په خپل وار سره ځواب ورته وویل شي: د وخت د کم والي پر اساس یو ځل بیا تکراروم چې د نظر لپاره لس دقیقې دي، د تبصرې لپاره پنځه دقیقې دي او د سوال لپاره درې دقیقې دي.

د سیمینار په وروستیو شېپو کې د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنې غړي ښاغلي حکیم اریوبي صاحب د سیمینار پر پکړه لیک ولوست، د پر پکړه لیک تر لوستلو وروسته د ازاد افغانستان د ټولنې مشر پروفیسور رسول امین د سیمینار په پای کې یوه اختتامیه وینا وکړه. ده دا وینا په پښتو او انګلیسي ژبو وکړه، د دې اختتامیه وینا پښتو متن دا دی— گرانو مشرانو او کشرانو!

زه د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنې له خوا او د خپل ځان له خوا ستاسو درنو مشرانو او مېلمنو له راتګ څخه د زړه له کومي مننه کوم، چې تاسو زموږ سیمینار ته تشریف راوړ او تاسو په ډېره حوصله باندې زموږ د سیمینار مقالې او ویناوې واورېدلې. زه له هغو ورونو چې له کابل، کندهار، هلمند، ارزګان، ننگرهار او وردګو څخه تشریف راوړی دی، ډېر ستړی او اوږد مزل یې کړی دی، ډېره زیاته مننه کوم، زه د پېښور پوهنتون له رییس ډاکتر صاحب انور خان څخه واقعاً مننه کوم، چې دوی په خپل علمي مرکز کې موږ ته د سیمینار د جوړېدو لپاره ځای راکړ. زه د اریا ستایي سنتر له ټولو غړو څخه او مخصوصاً د عبدالله جان خلیل څخه ډېره زیاته مننه کوم. همدارنګه د

عظمت حیات خان غلجہ ہم ڊپرہ مننه چي په ډپر لنډ او تنگ وخت کي يې
زموږ د سيمينار لپاره مقاله تياره کړه، ستاسو ټولو مېلمنو يو ځل بيا مننه کوم،
زموږ سيمينار پاڼه رسېږي.

د افغانستان د سولې په لاره کې پراته خنډونه

دا وينا د (وفا) جريدې د لومړي کال په (۲۴) مه گڼه کې د (۱۳۷۱ل) کال د عقرب مياشتې پر (۹) مه نېټه خپره شوې ده.

دا چې افغانان په څه طريقه غواړي خپل مشکلات حل کړي، په دې اړه بايد ووايم چې موږ د مرکزي اسيا د مسلمانانو په څېر هم نه يو، چې هلته د کليسا او جومات ترمنځ شخړې پيدا شوې دي، موږه کليسا نه درلوده او نه يې لرو، په افغانستان کې خلک ټول مسلمانان وو او دي. موږ د پاکستان په شان هم نه يو، ځکه چې دلته هم د دوی او هندوانو ترمنځ شخړې وې. په افغانستان کې زموږ افغانان څه نوی او اوسنی ملت نه دی، بلکې ډېر زوړ ملت او زوړ اسلامي مملکت دی، خو بدبختي دا ده که څوک د افغانستان نوم واخلي، نو وايي چې دا خو نشنلست دی، که څوک ووايي چې افغانستان ملت دی، نو بيا وايي دا خو کافر دی. زه د افغانستان د جامعي او د دوی د ټولنيزو خصوصياتو د مطالعې يو وړوکی شاگرد یم، ما د خپلې مطالعې پر اساس په افغانستان کې څلور اساسي اصول پيداکړي دي.

اول د افغانستان ټولنه يوه مسلمانانه ټولنه ده، هېڅوک بايد په دې کې شک ونه کړي او نه دا حق لري چې شک وکړي، ليکن دغه مسلمانانه جامعه د ايران په څېر مسلمانانه جامعه نه ده، ځکه چې په ايران کې په خپله هغوی يو مذهبي

ترتيب لري، چې په افغانستان کې هغه موږ نه لرو، له هندوانو سره هېڅ شخړه نه وه، موږ خپله مسلمانان يو، ځينې خلک داسې وايي چې د سلطان محمود غزنوي څخه واخله تر احمدشاه دراني پورې تقريباً ټول (۸۱۰) کاله کېږي، تاسو ټول په خپلو ذهنونو فکر وکړئ، نعوذ بالله څوک چې په مکه باندې حمله کوي، نو د يو مسلمان مقاومت به څومره وي؟ دغسې کله چې د افغانستان مسلمانانو د هندوانو پر مقدس مرکز يانې په سومنات باندې د سلطان محمود غزنوي پر وخت حمله کوله، تاسو فکر وکړئ چې په هغې حمله کې به هندوانو څومره مقاومت کړی وي او دا هم اصول دي، څوک چې مقاومت کوي هغه ناست وي او څوک چې حمله کوي، نو هغه حمله اور ډېر مړه کېږي. دغه څومره شهيدان چې موږ ورکړي، څومره جگړې چې موږ د اسلام د خدمت لپاره په دې حوزه کې کړي، ما داسې وويل چې د بنګله دېش، پاکستان او هندوستان مسلمانان دا د افغانستان مسلمانان دي، دا د عربو نه دي، موږ چې په دې حوزه کې د اسلام لپاره خدمتونه کړي، هېچا هم نه دي کړي.

مهمه خبره دا ده چې افغانان يو خصوصيت لري، د مشرانو احترام کوي، د پلار د قوم د مشر ډکلي مشر احترام کوي، د سياسي مشر احترام کوي، ليکن ديکتاتوري نه مني. ولوکه دا ديکتاتوري د ده د پلار شي، يا ډکلي مشر يا په افغانستان کې زموږ سياسي مشر وي، امير عبدالرحمن خان دوره موږ ته معلومه ده، هغه داسې نه چې گوندې کافر يا کمونست و، هغه مسلمان و، شهزاده و، ليکن کوم وخت چې ده ديکتاتوري شروع کړه، د افغانستان ټولو قومونو د هغه پر ضد قيام وکړ، دا په افغانستان کې يو واقعيت دی.

درېيمه خبره داده چې په افغانستان کې زما د مطالعې پر اساس هر قوم چې په هره منطقه کې پروت دی، يو قوم نه غواړي چې د بل قوم مشرتوب ومني، دا

د دوی د مساوات طلبۍ هغه خصوصیات دي، چې یو د بل حاکمیت نه مني. او څلورمه خبره دا ده چې افغانانو د خارجیانو اجنتان نه مني، دا چې هر څوک په هر نامه راشي، لوی مثال یې د احمدشاه دراني لسمی شاه شجاع دی. اوس هم چې کله موږ د احمدشاه نوم یادوو، نو بابا ورسره وایو او د احمدشاه مقام نه دی راکښته شوی، لیکن د هغه لسمی نه یوازې دا چې افغانانو ونه مانه، بلکې مریې کړ. دا زما ایمان دی چې په افغانستان کې د خارجي اجنتانو لپاره ځای نه شته دی او د دیکتاتوران لپاره په افغانستان کې ځای نه شته. افغانان په خپله یو میکانیزم لري، ما عرض وکړ چې موږ سره پاکستان، ایران، امریکا، عربو حتی چین کومک کړی دی، خو موږ د دوی له کومکونو څخه ډېر مشکور یو، ځکه چې کومک کومک دی او دا د افغان ځانګړنه ده، چې په سختۍ کې دې ورسره کومک وکړ، نو هغه نه هېروي، اما د کومکونو معنا دا نه ده، چې هر سړي یو خپل ګوداګی په ترڅ کې نیولی وي او ووايي چې دا زما درواخله، ماته یوه ټوکه یاده شوه. کوم وخت چې اورنگزېب خپل پلار شاه جهان ونيو، نظر بند یې کړ، نو یوه ښځه وه چې شاه جهان له به یې ګلونه راوړل، شاه جهان ورته وویل، چې ته ما له یو ښکلی ماشوم راوړله، نو د هغې ښځې یو تور ماشوم و، هغه به یې ورله راوست، خیر شاه جهان ورته وکتل، بله ورځ یې بیا ورته وویل یو ښکلی ماشوم راوړله، بیا به یې ورته هماغه راوست، په درېیمه ورځ یې بیا د یو ښکلي ماشوم غوښتنه وکړه، بیا یې هغه خپل تور ماشوم راوست، نو شاه جهان ورته وویل چې ما درته وویل یو ښکلی ماشوم راوړله، هغې وویل چې شاهنشاه که زما په سترګو دې ورته ولیدل، نو له ده ښکلی ماشوم په دنیا کې نه شته، نو دا چې هر یو خپل ماشوم په ترڅ کې نیولی او ووايي دا واخله دا هېڅکله هم افغانان نه مني، بل دا چې دوی تاسو ته راځي او ووايي چې صاحب ټول افغانستان

ستاسو مشكور دی. دا به ټول دروغ او دوکه وي. افغان هغه څيز غواړي
کوم چې د افغانانو امن پرې راځي، افغانان سره يو موی کوي، گاونډي
هېوادونه پاکستان، ايران، سعودي او نورو څخه موږ يوه هيله لرو، هغه دا چې
موږ سره دې د افغانستان په روغه جوړه کې کومکونه وکړي، نه دا چې په
ورانولو کې.

لویه جرگه د ستونزو د حلولو د یو مهم میکانیزم په توګه

دا وینا د (وفا) جریدې د لومړي کال په (۲۴) مه ګڼه کې د (۱۳۷۱ل) کال
د عقرب میاشتې پر (۹) مه نېټه خپره شوې ده.

اول- د لویې جرګې منشا او جوړښت:

۱- منشا:

په افغانستان کې له ډېرو پخوا زمانو څخه بېلابېلو قومونو، قبیلو، نژادي، ژبني
او مذهبي اټیکي ګروپونو سره یوځای ژوند کړی دی. د دغه ګډ ژوند په
اوږده تاریخ کې، دغو ټولنیزو ګروپونو، نه په ځانګړې توګه او نه د یو ملت په
حيث تر ۱۹۲۳م کال پورې نه لیکلي قوانین درلودل او نه مرکزي حکومتونو
د دوی د حقوقي قضایاوو په حلولو کې کوم رول درلود. نو یې خپلې حقوقي
قضایاوې او د ټولنیز ژوندانه نورې چارې لکه، خپل منځي شخړې او وړانۍ،
د اسلامي (حنفي یا جعفري) فقهې په څنګ کې په مشخصو شوراګانو کې په
سلا مشورو او پرېکړو حلولې. د زمانې په تېرېدو سره د خپل ټولنیز
جوړښت او روابطو له مشخصاتو سره سم، د مشخصو یا سره ورته قضایاوو
او پرابلمونو د تشخیص او حلولو لپاره یې دودونه او کودونه رامنځته کړل،
چې دوی د فرهنگ د یو مهم تشکیلونکي عنصر په توګه له یوه نسل څخه
بل نسل ته د ټولنیز میراث په توګه منتقلېدل او له شرایطو سره سم یې تحول
او تکامل موند. څرنګه چې د شورا او سلا مشورې له لارې د قضایاوو او

پراېلمونو حلول د اسلام د سپېڅلي دين يو مهم اساس هم دی، نو ځکه د افغانستان په مسلمانو خلکو کې د شورا او سلا مشورې ټينګښت او پايښت وموند. اصول، معيارونه او ميتودونه يې تثبيت شول او تر ننه پورې راورسېدل. د دغه ډول سلا مشورې غونډه او په هغې کې د قضاياوو څېړنه او په کې د پرېکړو صادرونه، د افغانستان په ټولو ژبو کې ((جرګه)) وبلل شوه، چې دغه کليمه اصلاً ترکي ريښه لري او اوس زموږ د ټولو بېلابېلو ژبو مشترکه او منل شوې پانګه گرځېدلې ده او د شکل او محتوا جوړښت او دندې په مفاهيمو باندې هم ټول خلک پوهېږي او هم يې جوړېدو او پرېکړو ته د درنښت او اعتماد په سترګه کوري او عمل پرې کوي. جرګه د بحث د موضوع او د جوړښت او ترکيب له نظره دوه ډوله وي: عادي او محدوده جرګه، او لويه جرګه.

۲- جوړښت:

هغو کسانو ته چې د افغانانو کلتور او د دوی کلتوري مميزات معلوم وي، هغوی په دې ښه پوهېږي، چې د افغانستان د خلکو په هر قوم، هره قبیله، هره کورمه او هر کلي ولس کې د جرګو خلک او غړي معلوم دي. جرګې د بېلابېلو اهدافو د سرته رسولو په خاطر په مختلفو سطحو باندې جوړېږي، کله چې به قومونو، قبيلو، خېلونو، کورمو او کلیو او ولسونو کې شخړې او لانجې پيدا شي، د جرګو خلک ورته راځي او پېښه شوې مسله حل کوي. د کلیو په جرګو کې د کلي مشران، بانفوذه سپين ږيري، د کلیو ستانه، روحاني خلک او علماګډون کوي، کله چې بيا لانجه د قومونو او قبيلو ترمنځ وي، د دغسې جرګو له پاره هم د هر قوم له مرکچيانو او جرګه مارو څخه ډېر دروند او محترم شخص په جرګو کې ګډون کوي. او که بيا جرګه لويه او د مملکت

په کچه وي، بيا يې هم غړي معلوم وي، له هر قوم، هرې قبيلې او هر ولس څخه هغه سړي راځي، چې ټول قوم، ټولې قبيلې او گرد ولس ته منلي وي. زموږ پخوانۍ لويې جرگې چې جوړې شوې دي، په ټولو کې د قومونو مشرانو، بانفوذه اشخاصو، قوم ته منلو سپين ږير، علماوو او روحاني شخصيتونو په کې گډون کړی دی. دغه ډله اشخاص د افغاني جامعي هغه اقشار دي، چې افغانان د خپلو اخلاقي-ملي او کلتوري ارزښتونو او معيارونو له مخې ورته احترام لري او په دغسې مهمو مسلو کې دغه اشخاصو لويو جرگو ته بلل کېږي، قومونه، قبایل او ولسونه يې په جرگو کې له گډون سره موافقه لري، نه انتخابات غواړي او نه بل څه، ځکه دا خلک معلوم خلک دي او قومونه، قبایل پرې باور لري.

د نولسمې پېړۍ په اواخرو او د شلمې پېړۍ په جريان کې چې زموږ په هېواد کې لويې جرگې د منظمو دولتونو له خوا جوړې شوي، نو په دغو جرگو کې له لوړو يادو شويو قشرونو سربرېره، د وخت له غوښتنو سره سم، دولتي بانفوذه ارکانو او تعليميافته گانو او مفکرو خلکو ته هم په لويو جرگو کې د شرکت حق ورکړل شوی دی. خو وروسته تر ۱۹۶۴م کال په اساسي قانون کې د لويې جرگې د غړو د جوړښت لپاره د انتخابي او انتصابي وکيلانو د سره رغونېدو يو نوی طرز العمل ومنل شو، چې د هغه پر بنا د ملي شورا، يانې د ولسي جرگې او مشرانو جرگې غړي، د ولايتي جرگو رييسان، د کابينې هيئت، د سترې محکمې غړي او د پاچا له خوا يو ثلث انتصابي کسان د لويې جرگې په جوړښت کې شاملېدل. خو اوس چې زموږ سياسي-ټولنيز وضع بل ډول ده، کېدای شي چې د لويې جرگې د جوړښت لپاره د ټولنې له واقعيتونو سره سم قومي مشران، سپين ږيري، علماء، تعليميافته گان، پخواني باتجربه دولتي ارکان او د نن ورځې د غوښتنې مطابق د څوارلس کلن جهاد

نوميالي قوماندانان او نور لازم عناصر راوبلل شي، لکه چې دمخه مو وويل دغه خلک زموږ په ټولنه کې معلوم دي، د افغانستان هر قوم او هره قبیله دغسې اشخاص لري. موږ کولای شو چې په افغانستان کې د ټولو مېشتو قومونو له مشرانو، سپین پيرو، علماوو، روحانيونو، تعلیم یافته گانو او قوماندانانو څخه يوه واقعي او د ټول ملت نماینده لويه جرگه جوړه کړو. دغسې اشخاصو په تشخیص کې هېڅ ډول ستونزه نه رامنځته کېږي.

دويم- د لويې جرگې دنده:

هر ټولنیز جوړښت د ټولنې د ضرورتونو پر بنا منځته راځي او ځانته ټاکلې دندې لري، چې باید سرته یې ورسوي. لويه جرگه هم، د يو ټولنیز جوړښت په توګه ځانته وظایف لري. د لويې جرگې کلي وظیفه داده چې د ملي او هېوادني برخليک جوړوونکو داخلي او خارجي قضایاوو او مسایلو د حل داسې سمې او مناسبې لارې وسنجوي او عملي یې کړي، چې د هېوادوالو لورې ښکته په بهترینه توګه تامین او خوندي کړي.

درېم- ځينې تاريخي لويې جرگې:

په افغانستان کې د لويو جرگو تاريخي څېر نه اوږد او مفصل بحث غواړي چې موږ اوس ورته وخت او فرصت نه لر، خو کېدای شي چې د هېواد د تاريخ د هغو لويو جرگو نومونه واخلو، چې په وروستيو دريو پېړيو کې ترکمونستي دورې دمخه جوړې شوې دي:

د ميرويس نيکه جرگې:

ميرويس له پرديو څخه د هېواد تر خلاصون او د يو ملي دولت د تشکیل لپاره، تر ټولو دمخه د بېلابېلو قومونو استازي راغونډ کړل او لويې جرگې یې

جوړې کړې، چې یوه په کې د (کوکران) لویه جرګه وه، چې پر (۱۷۰۵م) کال جوړه شوه، بله د (مانجې) لویه جرګه وه، چې پر (۱۷۰۷م) کال جوړه شوه. د دې دوو جرګو په نتیجه کې خلک یو موټی شول او د پرديو حکومت یې له منځه یووړ، خو میرویس نیکه تر بریالیتوب وروسته یوه درېیمه بله لویه جرګه په همدې وخت کې جوړه کړه او بېلابېل قومونه یې د هېواد او نوي ملي دولت ساتلو ته راوبلل.

د دغو دریو لویو جرګو نتیجه تاریخونو ثبت کړي دي او دا ښکاره ده چې د دغو لویو جرګو د پرېکړو د عملي کولو پر اساس افغانان د پرديو له تسلطه خلاص او د یو ملي حکومت خاوندان شول.

د شېر سرخ لویه جرګه:

دا جرګه هم په ډېرو اضطراري او نازکو حالاتو کې جوړه شوه. دا جرګه پر (۱۷۴۷م) کال د نادر افشار تر مرګ وروسته په افغانستان کې د یو خپلواک دولت د جوړېدو او د ملي زعامت د ټاکنې پر منظور جوړه شوې وه. د دې لویې جرګې په نتیجه کې د افغانستان خپلواکي اعلان شوه، احمدشاه بابا ته د هېواد واکي وسپارل شول او ده د خپلو خلکو په ملاتړ د افغانستان حدود خپل کړل.

دغه راز پر (۱۸۴۱م) کال کې د نومبر پر لومړۍ نېټه د افغانانو ملي مشرانو د کابل په عاشقان او عارفان کې د خارجي یرغلګرو قواوو سره د مقابلي لپاره یوه لویه جرګه جوړه کړه. د دې لویې جرګې د تدابیرو په نتیجه کې پرديو لښکرو ماتې وخوړه او له کابل څخه ووتل. امیر شېرعلي خان د خپلې پاچاهۍ په دواړو دورو کې دوه لویې جرګې جوړې کړې، یوه پر (۱۸۶۵م) کال او بله پر (۱۸۷۳م) کال. په دې لویو جرګو کې ځینې مهمې مسلې حل

شوې. كله چې پر (۱۸۷۹م) كال انگرېزانو پر افغانستان حمله وكړه، امير شېرعلي خان مزار شريف ته ولاړ، خلك او وطن يې سرنوخته پاتې شول. دغه مهال هم د افغانانو مشرانو يوه لويه جرگه وكړه چې درې زرو كسانو په كې گډون درلود. د دې جرگې د تدبير په نتيجه كې يې د (۱۸۷۹م) كال په دېسمبر كې خارجيانو ته ماتې وركړه. پر (۱۹۱۵م) كال په افغانستان كې يوه بله لويه جرگه جوړه شوه، چې په لومړۍ نړيواله جگړه كې يې د افغانستان بې طرفي تاييد كړه. دا وخت په افغانستان كې امير حبيب الله خان پاچا و.

— د اعليحضرت غازي امان الله خان د پاچاهۍ په دوره كې هم لويې جرگې جوړې شوې دي، چې مشهورې يې دادي:

د اساسي قانون لويه جرگه، چې د (۱۹۲۳م) كال د فبرورۍ پر ۲۶ مه نېټه په جلال اباد كې جوړه شوه او (۸۷۲) تنو په كې گډون درلود او د افغانستان لومړنۍ اساسي قانون يې تصويب كړ. په همدې دوره كې بله لويه جرگه د (۱۹۲۴م) كال په جولای كې جوړه شوه. دا لويه جرگه چې په پغمان كې جوړه شوې وه، چې (۱۰۵۲) تنو په كې گډون كړی و. د دولت د ټولو تړونونو، روابطو او كورنيو مسايلو او نورو موضوعاتو باندې يې خبرې وكړې. دغه ډول د امني دورې درېيمه لويه جرگه د ځينو هېوادنيو مسلو د حل او فصل په منظور د (۱۹۲۸م) كال په اگست كې په پغمان كې جوړه شوه او (۲۰۰۰) تنو په كې گډون درلود.

د اعليحضرت محمد نادر شاه شهيد د سلطنت په دوران كې هم پر (۱۹۳۰م) كال په سپتمبر كې د ځينو مهمو ملي او مملكتي مسلو په باب لويه جرگه جوړه شوه. د دويمې نړيوالې جرگې په دوران كې د افغانستان بې طرفه دريغ د تاييد لپاره پر (۱۹۴۱م) كال لويه جرگه جوړه شوه. تر دې

لويې جرگې وروسته، په همدې دوره کې دوه نورې لويې جرگې هم وشوې. يوه پر (۱۹۵۵م) کال او بله پر (۱۹۶۴م) کال د اساسي قانون د تصويب لپاره. دغه راز پر (۱۹۷۷م) کال سردار محمد داود هم يوه لويه جرگه راوبلله چې خپل جوړ کړی اساسي قانون تصويب کړي او جمهور رييس وټاکي.

څلورم- د لويې جرگې نفسياتي اغېزې:

د افغانانو د کلتور مطالعه دا څرگندوي چې دغه خلک د خپلو قبيلوي خصايصو له مخې په نفسياتي لحاظ هم د جرگو او لويو جرگو تر اغېز لاندې دي. څه شی چې جرگه فيصله کړي، دغه فيصلې پر ټولو افغانانو يو ډول روحي اغېز کوي او د هغو فيصلو مطابق چې کوم کارونه سرته رسي، له هغو سره روحي توافق لري او ځان هوسا احساسوي.

پنځم- د لويې جرگې قانوني او حقوقي ارزښتونه:

د افغانانو د کلتور مطالعه دا رانښايي چې د دوی وړې او لويې جرگې داسې نه دي، چې هلته څو تنه سره کېني، څو اخلاقي توصيې وکړي، که چا ومنله هم ښه او که يې ونه منله هم ښه، خبره داسې نه ده، جرگه د افغانانو په کلتور کې يوه داسې موسسه ده چې هم حقوقي ارزښت او هم قانوني صلاحيتونه لري. څوک چې د جرگې په نرخونو خبر وي، نو هغه پوهېږي چې د جرگو له فيصلو سرغړاوی سزا لري، د جرگو په حقوقي او قانوني صلاحيتونو خبرې کول اوږد او په زړه پورې بحث دی، چې زموږ مشرانو لکه، جناب پړواک صاحب، مرحوم خادم صاحب او نورو داخلي او خارجي پوهانو پرې ډېر کار کړی دی.

شپږم- د لويو جرگو د رابللو طريقې:

د تاريخ له پانو ښکاري، هغه وخت چې د افغانانو خپل حکومتونه وو او د خپل ملي حکومت د جوړولو او د پرديو له واکه تر خلاصون لپاره دوی کومې لويې جرگې جوړې کړې دي، د بېلابېلو قومونو مشران خپلو کې سره ناست دي، مهمې او تاريخ سازې فيصلې يې کړې دي. د مثال په ډول ميرويس نيکه چې کومې لويې جرگې جوړې کړې دي او يا د شېر سرخ جرگه دغه لويې جرگې همدغه قومي مشرانو د علماوو او روحانيونو په ګډون خپله جوړې کړې دي. په نولسمو او شلمو پېړيو کې چې کومې لويې جرگې جوړې شوې دي، په هغو کې ځينې د قومي مشرانو په بلنه جوړې شوي او ډېرې دولتونو دعوت کړې دي. په اوسنيو شرايطو کې چې مرکزي حکومت ډېر ضعيف او پر اطرافو او ولاياتو واک نه لري، ولايتونه او د ولايتونو محلات، د بېلابېلو قوتونو له خوا اداره کېږي، په دغسې ګډوډو حالاتو کې بهترينه لاره داده، چې د افغانستان د بېلابېلو قومونو ډېر نوميالي څو تنه مشران، قوماندانان، روحانيون، علما او تعليميافته د لويې جرگې اواز اوچت کړي. د ملګرو ملتونو تر سرپرستۍ لاندې دې د لويې جرگې د جوړېدو لپاره د تدارک يو کمېسيون جوړ شي او داکمېسيون به په ډېرې واقعيتۍ د هر قوم د جرگې معلوم خلک دې لويې جرگې ته راوبلي، دغه لويه جرگه به د افغانستان دننه په دغسې يوځای کې چې شرايط په کې مساعد وي، جوړېږي او جرگه به د روانو کшалو د حل لپاره د ټول ملت په خوښه پرېکړې کوي او د افغانانو د عنعنو مطابق به عملي کېږي.

اووم- لويه جرگه او د اهل حل و عقد شورا:

د اهل حق و عقد شورا د شورا لفظي تركيب او د هغې مفهوم او معنا د افغانستان خلكو ته بهځي نامفهوم او اشنا دي. دغه اوږده اصطلاح زموږ د جهادي مشرانو او علماوو له خوا په مكرره توگه استعمالېږي، خو كه څوك پوښتنه وړڅخه وكړي، چې د هغې په تاريخ باندې رڼا واچوي، يا يې د غرو او تركيب او د رابللو طريقه او وظيفه راوښايي، نو د هغې بېلابېل پلويان بېلابېل توجهات او تعبيرونه وړڅخه كوي، ځينې پلويان يې له لويې جرگې سره يو شان او ځينې يې بل شان گڼي، ځينې جهادي مشران او علما شوراى حل و عقد د حل و عقد له امله څخه مركب گڼي او د حل و عقد په اهل كې يوازې د اسلامي گوندونو اميران او واکداران او له گوندونو سره متعلق عالمان شاملوي او بل هېچاته په دې شورا كې د گډون حق نه ورکوي. ځينې مشران، مثلاً خپل ځان ته د شورا د ټولو غړو د پنځه فيصده انتصاب حق ورکوي او نورو گوندونو ته هم دغسې فيصدي قايلېږي، چې نه د خلكو له خوا، بلكې د گوندونو له مشرانو يا د گوندي شوراگانو له خوا انتصابېږي. د اهل حل و عقد شورا زموږ په زمانه كې اسلامي پراخې دنيا په هېڅ كوم هېواد كې وجود او رواج نه لري او كه وجود هم ولري، چې موږ ته نه دي معلوم، نو د شاذ حيثيت لري او هغه نادر گڼلى شي، چې بيا د معدوم په حيث د لیس بشى بڼه غوره كوي. د اهل حل و عقد د شورا دغه لفظي تركيب زموږ لپاره دومره نامانوس دى، چې حتى باسواده خلك يې نه شي تلفظ كولاى او نه يې سم ليكلې شي. پوه خلك هم د حل او عقد كليمي څوك د ((ح)) او ((ع)) په (زېر) او څوك يې په (زېر) تلفظ كوي، نو موږ څه حاجت او اړتيا لرو چې د تقليد يا اظهار فضيلت په وجه دغه لفظاً او معنا نااشنا شي پسې دومره ټينگار وكړو. ما له ځينو علماوو څخه اورېدلې دي، چې د حل و عقد ((اهل)) داسې كسان وي چې له كبايرو او صغايرو گناهونو څخه مبرا او په

تقوا او اسلامي فضيلت مشهور او فرېسته خوږه سپری وي. موږ په خپله بايد وجداناً سوچ وکړو چې دغسې شخصيتونه يو، يا دومره ډېر دغسې شخصيتونه موندلی شو، چې ټول خلک د معصوميت او بې گناهۍ شهادت پرې وکړي؟ او که بيا دغسې اشخاص، هغه هم د اسلامي گوندونو له غړو څخه پيدا هم کړو، ايا د افغانستان د ټولو قومونو او قشرونو نمايندگي کولای شي او ټول خلک يا اکثره خلک د دوی پر پرېکړو قانع کېږي. يا ټولنيز عدالت په دې توگه تامينېدای شي؟ برسېره پر دې د لويې جرگې جوړېست، ترکيب او نمايندگي هسې چې په لويو جرگو معمول وي او موږ پېشنهاد کړی دی، بالکل اسلامي او عادلانه او خلکو ته د منلو وړ دي او که رعايت يې وشي د هغې له فيصلو څخه هم څوک سرغړونه نه کوي. د دې ليکنې په پای کې بايد يادونه وکړو، چې په دې ورځو کې د لويې جرگې پر ځای د حل و عقد د شورا غونډې د يوې بلې نامفهومې او نا اشنا پديدې ((مجلس موسسان)) خبرې هم اورېدلې کېږي. موږ چې په دې ورځو کې د مجلس موسسان خبره واورېده، نو داسې راته وايېده، چې زموږ دغه وروڼه گوندې نوی دولت جوړوي او نوی مملکت تاسيسوي. خبره دا ده چې: افغانستان يو مملکت دی. يو دولت دی، د دولت شکل يې بدلېږي رابدلېږي. موږ نوي څه نه جوړوو، بلکې د دولت يو داسې شکل جوړوو، چې ټولو ته د منلو وړ وي، نو ځکه موږ مجلس موسسان ته ضرورت نه لرو. که چاته د افغانستان د خلکو روحيات معلوم وي، هغوی يوازې د لويې جرگې پر پرېکړو قانع کېږي او هغو ته درناوی کوي. حل و عقد او ورسره مجلس موسسان دوه داسې مېکانيزمونه دي، چې زموږ ټولنه او زموږ خلک ورسره بلد نه دي.

د افغانستان په هکله د ملګرو ملتونو وروستی وراندیز د منلو وړ دی که نه؟

دا وینا د (خپلواکي) مجلې په (۴) مه ګڼه کې پر (۱۳۷۵ل) کال خپره شوې ده.

د (۱۳۷۵ل) کال د اسد پر ۱۲ مه د (۱۹۹۱م د اګست درېیمه) د شنبې ورځې د سهار پر نهو بجو د ازاد افغانستان د ټولنې (وفا) له خوا د افغانستان په هکله د ملګرو ملتونو د عمومي منشي د پنځه فقره یي وړاندیز په باب د پېښور په ګرین هوټل کې یو سیمینار جوړ شوی و. په دغه سیمینار کې د افغانستان د اسلامي موقت دولت مشر محترم پروفیسور صبغت الله مجددي او د افغانستان یو شمېر لیکوالو، پوهانو او ژورنالیستانو ګډون کړی و.

په دې سیمینار کې لومړی د ازاد افغانستان د ټولنې مشر پروفیسور عبدالرسول امین د سیمینار ګډون کوونکو ته ښه راغلاست ووايه او بیا یې خپله وینا واوروله. پروفیسور امین په خپله وینا کې وویل: ((نن ټولو ته جوته ده چې نړیوالو او سیمه ییزو حالاتو په دې وروستیو کلونو کې ژور او کيفي بدلون موندلی دی. د تېرې لسیزې ترڅو تجربو د نړۍ خلکو ته دا څرګنده کړه، چې د لاندو او کشالو حل یوازې او یوازې په سووځوونکو او وړاندوونکو شخړو او جګړو کې نه، بلکې په ګډه او سوله ییز تفاهم کې نغښتی دی. اوس د ملګرو ملتونو له خوا د نړۍ د زیاترو سیمو د اوږدو لاندو حل لپاره سیاسي حلې ځلې روانې دي. د ملګرو ملتونو هڅې او نړیوال بهیر

دا په ډاگه کوي چې د افغانستان لاندې یوه انتزاعي او مجرد مسله نه ده، بلکې په نړیوالو او سیمه ییزو جریاناتو پورې تړلې ده. همدا راز د نړۍ او د سیمې د خلکو او قوتونو تمایل او علاقه هم د افغانستان د کشالي د حل لپاره، د دغه نړیوال بهیر په رڼا کې زیاته شوې ده.

د ملګرو ملتونو د سرمنشي وروستی پېشنهاد هم له همدې بهیر څخه الهام اخیستی دی او په داسې شرایطو کې د افغانستان خلکو او نړیوالو ته وړاندې شو، چې زموږ د هېواد او خلکو سرنوشت، ژوند او د بقا مسالې ډېر ژور اهمیت موندلې دی. دا پنځه فقره ییز وړاندیز د امریکا د متحده ایالاتو، شوروي اتحاد، پاکستان، ایران او سعودي عربستان له خوا هم تایید شوی دی. وفا چې یوه علمي، فرهنګي او څېړونکې ټولنه ده، نننۍ سیمینار یې د خپلو فرهنګي نوښتونو په لړ کې، د افغانستان د لاندې د سیاسي حل په باب د ملګرو ملتونو د سرمنشي د پنځه فقره ییز پېشنهاد په باب د بحث او خبرو اترو په مقصد جوړ کړی دی. تاسو ټولو ته څرګنده ده چې د افغانستان اکثریت خلک د یوې لسیزې څخه د زیاتې مودې راهیسې له یو ستر مصیبت او فاجعې سره مخامخ دي او دا فاجعه د روسانو او د کابل د کمونستانو له خوا زموږ پر خلکو تحمیل شوې ده، خو کله چې د افغانستان د سیاسي حل موضوع رامنځته کېږي، نو د دغه هدف یوازینی او اغېزمنه وسیله، ډپلوماسي او ګډ تفاهم ګڼل کېږي، او ملګرو ملتونو موسسه چې یوه بې طرفه موسسه ده او د نړۍ د ولسونو ملاتړ یې تر شا دی، په دې برخه کې اغېزمن عمل ترلاسه کولای شي. د افغانستان مطلق اکثریت خلک په افغانستان کې یو اسلامي، افغاني او منتخب حکومت جوړېدل، د هېواد بشپړه خپلواکي، د خاورې تمامیت او د افغانستان ناپېیلټوب غواړي. همدا ډول د افغانستان ټول جهادي قوتونه، مهاجر او ټول خلک په دې عقیده لري، چې د افغانستان

د کښالي لومړنی شرط د کابل د رژیم کوښه کېدل او داسې یو سیاسي
مېکانیزم کښي، چې د افغانستان د ټولو خلکو لپاره د منلو وړ وي.

د ملګرو ملتونو د سرمنشي پنځه فقره ییز پېشنهاد د افغانستان د خلکو
ترمنځ بېلابېل انتبهات راوهڅول، چا هغه ګټور وبلل، چا هم مبهم او بې
اغېزې وګڼل او چا پرې په مثبتو او ګټورو اړخونو ټینګار وکړ او ځینې برخې
یې د اصلاح او وضاحت وړ وبللې. دې لپاره چې د ملګرو ملتونو د
سرمنشي د پېشنهاد اساسي او مهم ټکي څرګند شي او په هغو کې د افغانستان
د خلکو اساسي غوښتنې او اهداف وڅېړل شي او همدا ډول د دې
پېشنهادونو په باب ازاد او بې طرفانه قضاوت وشي، موږ دغه سیمینار جوړ
کړ. د دې سیمینار څخه هدف د افغانستان د مسلې په باب د افغانانو ترمنځ
د نظر د یووالي او نږدېوالي او تفاهم رامنځته کېدل دي...

مرکبی

د تنظيمونو او د دوی د حامیانو ټولې هلې ځلې د ملگرو ملتونو د سولې د عمليې د شنډولو لپاره دي

دا مرکه د (وفا) جريدې په (۱۰۵) مه گڼه کې د (۱۳۷۳ل) کال د چنگاښ
مياشتې پر (۱۵) مه نېټه خپره شوې ده.

پوښتنه: د استاد رباني د حکومت د شپږ مياشتې مودې د اوږدېدو په باب
ستاسې نظر څه دی؟

ځواب: زما په نظر که دا موده شپږ مياشتې وغځوي، که يې يو کال وغځوي
او که يې دوه کاله وغځوي، دا به مشکلات نور هم زيات کړي. جگړې به
نورې هم پيدا کړي، کابل او شاوخوا غير له هغې نه هم ټوټې ټوټې شوی دی.
خلک مړه دي، نوزه فکر کوم چې دا د مسلې حل نه دی، بلکې مسلې به
نورې هم مشکلي کړي.

پوښتنه: له بله پلوه مولوی صاحب یونس خالص هم ځان د جمهور رييس په
توگه اعلان کړی دی، ستاسو په نظر ايا د هغه په خبره کې به څومره وزن
پروت وي؟

پروفیسور رسول امین: دا خو سړی په کلکه نه شي ویلای چې د دوی جمهور رییس کېدل به څوک ومني او که به یې نه مني، بلکې مسئله دا ده چې څوک ځان د څه لپاره اعلانوي، چې زه جمهور رییس کېږم، اصلي خبره دا ده چې د افغانستان مسئله په څه شي باندې حل کېږي. د هغې لپاره باید فکر وشي، نه دا چې د قیادي شورا بیا راژوندی شي. د دغو خلکو منډې رامنډې زما په نظر باندې دا یوازې او یوازې د ملل متحد د سولې د هغې پلان چې د افغانستان مسئله به په سیاسي ډول حل کړي، د مخنیوي لپاره کېږي. بله مسئله دا ده چې دوی او د دوی سره څوک کومکوه کوي، دوی نه غواړي چې دغه انحصار چې دې نهو وکسانو ته یې په لاس کې ورکړی دی، دغه مات کړي.

پوښتنه: په خپله د حکومت له لورې او مولوي خالص موږ ته وویل، چې ملګري ملتونه هڅه کوي، افغانستان کې یو درېمګری ځواک رامنځته کړي او هغه ځواک به د نورو زیاتو وینو د توپېدو سبب شي. له دې امله موږ ته د منلو وړ نه دی، تاسو په دې باب څه وایئ؟

پروفیسور رسول امین: خبره دا ده چې افغانستان د ټولو افغانانو کور دی. دا افغانان چې په هر ځای کې، په هره سیمه کې د هر قوم سره تړون لري، دا وطن د دوی ټولو کور دی. په افغانستان کې ټولو افغانانو قرباني ورکړې ده، جهاد یې کړی دی، ځانونه یې وژلي دي. دا نه د چا ټیکه ده، نه د چا انحصار دی، چاته چې چا پیسې ورکړې وي، چې څه ته ما مقرر کړې، چې ته به د دې ګوند یا پارتۍ مشر وي او ټیکه به ستا وي. زه ګومان کوم دا د افغانانو په پرېکړو پورې ارتباط لري، که افغانان دوی غواړي، دوی راتلای شي او که افغانان درېیم قوت غواړي، درېیم قوت راتلای شي. یانې دا د دوی

انحصار نه دی او نه افغانان چاته دا حق ورکوي چې د دوی راتلونکی دې انحصار کړي.

پوښتنه: امین صاحب ستاسو نظر د OIC د اوسنیو هلو ځلو په باب څه دی؟
پروفیسور رسول امین: زه فکر کوم چې OIC راتگ هم د دې لپاره دی چې د ملګرو ملتونو دا کومه پروسه چې ده، دا شنډه کړي. هغه هېوادونه چې په OIC کې دي، دوی په افغانستان کې هغه کار کوي چې هغوی به بیا په افغانستان کې انحصار راولي.

پوښتنه: امین صاحب له بل پلوه تېره شپه د پاکستان د باندنيو چارو وزارت اعلان کړی چې سر له ننه کوم څه چې په افغانستان کې کېږي هغه به قانوني حیثیت نه لري، تاسو په دې هکله څه وایئ؟

پروفیسور رسول امین: تاسو ته معلومه ده، دغه خلک چې راغلي وو، د جلال اباد د تړون له مخې اته ویشتم جون اخرنۍ ورځ وه، چې پرون تېره شوه. زه گومان کوم چې اوس به په خپله دا حکومت چې افغانانو ورسره منلی هم نه و، د دی تړون له مخې غیر قانوني دی.

د امریکا غږ پښتو څانګې د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنې له رییس ښاغلي پروفیسو امین سره یوه مرکه کړې ده، چې لاندې وړاندې کېږي:

۱- موږ ټول د دې تریخ واقعیت شاهدان یو چې د نهه گوندونو خارجي پلویان همېشه په دې کوښښ کې دي، چې د افغانستان سیاسي انحصار د دغه گوندونو پورې محدود وساتي.

۲- اوس هم د دغو گوندونو خارجي پلویان غواړي، چې د ملګرو ملتونو د سولې هلې ځلې شنډې کړي. په ظاهر کې دغه هېوادونه د ملګرو ملتونو

هېئت سره د تائيد سر خوځوي، خو په واقعيت کې هغوی په افغانستان کې د ګوندونو مشرانو ته هدايات ورکوي چې په هره طريقه چې وي، د ملګرو ملتونو د هېئت په لاره کې خنډونه واچوي او د دوی په خوله د ملګرو ملتونو هېئت او نورو خارجي هېوادونو ته وايي چې د افغانستان مسئله داخلي مسئله ده او يوازې دغه ګوندونه حق لري چې دوی قيادي شورا بيا جوړه کړي. د نهه ګوندونو دغه قيادي شورا دې موقت حکومت جوړ کړي. دغه قيادي شورا دې د شورا او يا لويې جرګې په نوم غونډه وکړي او د قيادي شورا په خوښه دې، انتخابات وشي او د ملګرو ملتونو هېئت او د اسلامي کنفرانس تنظيم دې د قيادي شورا او د قيادي شورا له خوا د ټاکلي وخت سره همکاري وکړي.

۳- د قيادي شورا ناکامه فورموله بيا عملي کول غواړي. د قيادي شورا له خوا د راولپنډۍ په حاجي کمپ کې حکومت جوړ شو. د پېښور د معاهدې له مخې قيادي شورا حکومت جوړ کړ. د اسلام اباد او جلال اباد د معاهدو پر اساس قيادي شورا حکومتونه جوړ کړل او دغه ټول حکومتونه نه يوازې له ناکامۍ سره مخامخ شول، بلکې د دغې قيادي شورا حکومتونو د افغانستان مظلوم خلک له مرګ ژوبلې سره مخامخ کړل. د افغانستان پلازمېنه کابل يې له خاورو سره برابر کړ. سلګونه زره ښځې، ماشومان او نارينه يې تېښتې او اوارګۍ ته مجبور کړل. د همدغې قيادي شورا له خوا انتخاب شوي کسان او د دفاع وزارت په خپلو خلکو بمباري کوي. په توپونو يې ولي او په زرګونو معصوم انسانان وژني او تېښتې ته يې مجبوروي. د قيادي شورا د بيا راژوندي کولو تر شاه دغه اهداف موجود دي:

اول: د ګوندونو او تنظيمونو خارجي پلويان غواړي چې د قيادي شورا د زړې او ناکامې فورمولې پر اساس د ملګرو ملتونو د سولې هلې ځلې شنډې کړي.

دویم: خارجي دخيل حکومتونه غواړي چې د افغانستان سياسي قدرت د نهه ګوندونو او تنظيمونو په انحصار کې وساتي او افغانستان داسې حالاتو ته ورسوي، چې يا يې د خپل کنترول لاندې راولي او يا يې تجزيه کړي.

درېیم: د قيادي شورا د بيا راژوندي کولو لپاره هغه خلک کوښښ کوي، څوک چې د افغانستان پرځای د وزارتونو، سفارتونو، رياستونو، تجارت او يا نورو امتيازونو په تمه ناست دي. دغه ډول خلک فکر کوي چې يوازې د قيادي شورا له لارې هغوی دغه بې استحقاقه حق ترلاسه کولای شي. که خبره دېته راشي چې کار دې اهل کار ته وسپارل شي، نو بيا دوی د اهلیت په لحاظ دوی ته څوک دغه امتياز نه شي ورکولای.

څلورم: اوس د افغانستان مسله داخلي کشاله نه ده. زموږ دې غملېدلي مسلي بين المللي بڼه غوره کړې ده. يوازې بې طرفه د ملګرو ملتونو لوی سکرتر او د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو هيئت زموږ د مسلې د حل لپاره لاره پيدا کولای شي. په دې شرط چې د امنیت د شورا دايمي غړي د افغانستان د سولې لپاره جدي موقف وټايي. ګاونډي او نور دخيل حکومتونه په خلوص د ملګرو ملتونو د هيئت ملاتړ وکړي او له ټولو نه مهمه دا ده چې د افغانانو لوی خاموش اکثريت د ملګرو ملتونو د سولې د هيئت تر شاه ټينګ ودرېږي او د خارجيانو له خوا تحميل شوی انحصار مات کړي او خپل حق واخلي.

ځينې تنظيمونه د خپلو باندنيو پلويانو په لمسون د ملګرو ملتونو د سولې د عمليې په لاره کې خنډونه اچوي

دا مرکه د (وفا) جريدې په (۱۰۶) مه ګڼه کې د (۱۳۷۳ل) کال د چنگاښ
مياشتې پر (۲۲) مه نېټه خپره شوې ده.

د اسلامي کنفرانس د لوی سکرتر ښاغلي دوکتور الفابيد سره د افغانستان د
تفاهم او ملي وحدت د شورا د غړو د کتنې په رابطه د ازاد افغانستان د
ليکوالو ټولنې مشر پروفيسور رسول امين د امريکا غږ پښتو څانګې ته وويل:
د اسلامي کنفرانس د لوی سکرتر دوکتور حامد الفابيد په بلنه د تفاهم د شورا
غړو د شيخ الحديث مولوي تره خېل په مشرۍ له نوموړي سره ملاقات
وکړ.

په دې غونډه کې مولوي تره خېل، دوکتور حامد الفابيد ته وويل: د راولپنډۍ
له حاجي کمپ څخه نيولې پېښور، اسلام اباد او جلال اباد د تړونونو او
موافقو پر اساس د افغاني تنظيمونو مشرانو حکومتونه جوړ کړل. اما د دغو
تظيمونو مشرانو ټولې معاهدې ماتې کړې دي او دې مشرانو افغانانو ته د
قتل او غارت، تباهي او د ښارونو له بربادۍ پرته بل هېڅ نه دي ورکړي. موږ
ټول پوهېږو چې ځينو باندنيو هېوادونو د دې تنظيمونو په مشرانو پولې او
مالي سرمايه گذاري کړې ده او د دوی پلويان تل زيار باسي چې د افغانستان

پراخه پرگنې د خپل سرنوشت له حق څخه محروم وساتي او زموږ د هېواد د ټولو ولسونو سياسي انحصار د دې تنظيمونو د مشرانو په لاس کې وي.

د دې تريخ واقعيت ثبوت دا دی چې د دې تنظيمونو مشران د خپلو باندنيو پلويانو په لمسون د ملګرو ملتونو د سولې د عمليې په لار کې خنډونه اچوي او دغه باندني هېوادونه په دې کوښښ کې دي چې ستاسو د اسلامي کنفرانس په وسيله د دغو اشخاصو مړه قيادي شورا بيا راژوندۍ کړي او د دغې قيادي شورا له لارې په افغانانو باندې تحميل او انحصار لا ټينګ کړي. که تاسو د اسلامي کنفرانس د لوی سکرتر په حيث د ځينو خارجي هېوادونو په خوشه دغه مړه قيادي شورا بيا راژوندۍ کړئ، نو موږ افغانان تاسو ته په ډاګه وايو چې ستاسو دغه هلې ځلې له ناکامۍ سره مخامخ کېږي او د جګړو د دوام نه غير بله هېڅ نتيجه نه ورکوي. موږ د دتفاهم د شورا ټول غړي د افغان مظلوم ولس په نمايندګۍ له تاسو څخه هيله کوو، چې تاسو د هرې نتيجې او فيصلې تر مخه د افغانستان د ټولو قشرونو د نماينده ګانو سره وګورئ او له افغانانو څخه پوښتنې وکړئ، چې افغانان څه غواړي او د خپلې مسلې د حل لپاره څه وړانديزونه لري؟

موږ پوره باور لرو چې د افغانستان لوی اکثريت د ملګرو ملتونو د سولې د عمليې کلک ملاتړ کوي. افغانان د دې مشرانو د قدرت لپاره د جګړو څخه ستړي شوي دي. افغانان سوله غواړي. موږ د ملګرو ملتونو په همکارۍ د يوې ټاکلې مودې پورې د يو بې طرفه حکومت غوښتونکي يو او افغانان واقعي نماينده لويه جرګه غواړي، چې د ملګرو ملتونو په همکارۍ خپل سرنوشت او خپل راتلونکي زعامت په خپله وټاکي.

موډ افغانان له تاسو څخه هيله کوو، چې ستاسو اسلامي کنفرانس او د ملگرو ملتونو د سولې هيئت دې د افغانستان د سولې لپاره خپل فعاليتونه منسجم کړي او اسلامي کنفرانس او ملگري ملتونه دې په گډه د سولې د يوې داسې فورمولې لپاره کار وکړي، چې د افغانستان د خلکو لوی اکثريت ته د منلو وړ وي او افغانستان د دغو څو اشخاصو له تحميل او انحصار څخه خلاص کړي. ښاغلي دوکتور حامد القابډ او ورسره هيئت ټولو غړو په ډېر دقت د تفاهم د شورا د غړو خبرو ته غوږ نيولی و او د يو ساعت او پنځلس دقيقو د خبرو په پای کې د اسلامي کنفرانس لوی سکرتر وويل: ((د اسلامي کنفرانس او د ملگرو ملتونو د سولې د هيئت ترمنځ رقابت او مخالفت نه شته. لکه څنګه چې تاسو وايئ، موږ دواړو هيئتونو خپل فعاليتونه منسجم کړي دي. اسلامي کنفرانس او د ملگرو ملتونو هيئت د سولې لپاره گډه همکاري کوی او موږ زيار باسو چې د سولې يوه داسې فورموله پيدا کړو چې د افغانسان اکثريت ته د منلو وړ وي او هم د عملي کېدو وي. اسلامي کنفرانس او ملگري ملتونه غواړي چې د باندنيو د لاسوهنې څخه پرته دې افغانان خپل سرنوشت د خپلو نيکونو د عنعنو پر اساس وټاکي...))

د هرات غونډې مثبتې او منفي خواوې دواړه درلودې

دا مرکه د (وفا) جريدې په (۱۰۹) مه گڼه کې د (۱۳۷۳ل) کال د زمري مياشتې پر (۱۲) مه نېټه خپره شوې ده.

د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې مشر پروفیسور رسول امين د (۱۹۹۴م) ميلادي کال د جولای د اته ويشتمې پر ماښام د هرات د غونډې په باب له امريکا غږ سره يوه مرکه وکړه، چې غټ ټکي يې دلته وړاندې کېږي:

پروفیسور امين د خپلو خبرو په پيل کې په عام ډول دا وويل چې هر افغان دا حق لري، د خپل هېواد د دې غملې شخړې د خلاصون لپاره لارې چارې وسنجوي او په دې برخه کې هڅه وکړي، خو وطن له دې روان ناورين څخه نجات پيدا کړي، خو اساسي خبره دا ده چې هلې ځلې بايد مفيدې ثابتې شي او د افغانستان د لانجې دا غوټه پرانيزي او نه دا چې يوه بله غوټه پرې ور اضافه کړي. د هرات د غونډې په اړه زما مشخص نظر دا دی، چې دې غونډه مثبتې او منفي خواوې دواړه درلودې:

۱- غونډې فيصله وکړه چې د افغانستان د لانجې د حل لپاره دې يوه لويه جرگه جوړه شي، دا پرېکړه يو مثبت انکشاف دی، ځکه بخوا چې به چا ويل چې لويه جرگه دې جوړه شي، نو دغو تنظيمي کسانو به د لويې جرگې د نوم په اورېدو به د لويې جرگې په پلويانو مختلفې ټاپې لگولې، کله يې کمونستان،

کله یې ملحدان او کله به یې د CIA ایجنټان بلل. نن دوی ته هم معلومه شوه چې یې د لویې جرګې د جوړېدو بله لاره نه شته، خو لویه جرګه به شرایط لري او هغه دا چې لویه جرګه به د یوې یې طرفه مرجعې له خوا دعوت کېږي او د غړو په تعین کې به یې د تنظیمونو او تنظیمونو ته د منصوبو کسانو څه لاس نه وي.

۲- په غونډه کې خارجي مداخله وغندل شوه. موږ تل دا چيغې وهلې چې د افغانستان مسئله خارجي مداخلو کېکچنه کړې ده، بېلابېل هېوادونه په افغانستان کې خپلې ډلې لري او دا ډلې د خپلو خارجي حامیانو په اشاره کار کوي، څه چې ورته ویل کېږي هغه کوي، افغان مظلوم ملت او وران هېواد ته جزي ترین نظر او التفات هم نه کوی. دا ښه و شول، چې دوی (تنظیمونو) دا مداخله وغندله، لکن د مداخلې ماهیت یې نه دی څرګند کړی. د هر تنظیم مشر او غړی یې فکر کوی چې د دوی خارجي پلویان دوستان دي، د دوی د خارجي پلویانو مداخله، مداخله نه ده او د نورو تنظیمونو حامیان مداخله ګرګنل کېږي. حال دا دی چې د ټولو تنظیمونو حامیان مداخله کوي.

۳- بله د یادونې وړ خبره په دې غونډه کې دا هم وشوه، چې دوی (تنظیمونو) خپله وویل چې ملت خپل سرنوشت باید خپله وټاکي. موږ به تل ویل چې د افغانستان مسئله باید د تنظیمونو له انحصار او ولکې څخه ووځي او دا دی نن دوی هم دې خبرې ته راغلل چې د افغانستان کشاله د انحصار له لارې حل نه مومي. د دغو ښو اړخونو ترڅنګ دې غونډې منفی خواوې هم درلودې، چې زما په نظر هغه دا دي:

الف: دا غونډه یې طرفه غونډه نه وه، دا په دې مانا چې د یوې یې طرفې مرجعې له خوا نه وه رابلل شوې؛ ټولې ذیدخه خواوې په کې نه وې شریکې

شوي، همه جانبه نه وه او خپل خاص تنظيمي اړخ يې درلود. د دې غونډې دا پرېکړه چې استاد رباني دې د شپږو مياشتو لپاره نور هم د جمهور رييس په توګه پاتې شي. د تنظيمي غونډې څخه پرته بل هېڅ بڼه يې نه درلوده.

ب: غونډې ته په داخل او خارج کې ډېر کسان بلل شوي وو، خو هغه کسان يې په غونډه کې د اشتراک لپاره بوتلل، چې د دوی خوښ وو، هر باصلاحيت افغان ته په جرګه کې د ګډون حق نه و ورکړل شوی.

ج: درېيمه عمده نيمګړتيا يې دا وه، چې دوی وويل؛ ملګري ملتونه بايد د لويې جرګې د جوړولو د پولې وجوړاتو په تامين کې له دوی سره مرسته وکړي، دا خبره هم د تاييد وړ نه ده، ځکه د ملګرو ملتونو د منځګړتوب څخه پرته او د دوی له سرپرستۍ ماورا کې لويه جرګه د يوه تنظيم او يا تنظيمونو له خوا جوړېږي، هغه هېڅ ګټه نه لري، موضوع نوره هم کړکېچنه کوي، هېواد او ملت د تباھۍ پر لوري بيايي، بهترينه لار دا ده چې ملګري ملتونه د يو بې طرفه جهاني سازمان په توګه د افغانانو په موافقه او د دوی په مرسته يوه لويه جرګه راوغواړي، دغه لويه جرګه د موقتي دورې لپاره زعامت وټاکي او نور مهم مسايل چې معمولاً يې لويې جرګې فيصله کوي، فيصله کړي. زما په نظر د ملګرو ملتونو د مستقيمي مرستې څخه پرته نورې ټولې تنظيمي غونډې د افغانستان کڅاله د حل پر ځای نوره هم پېچلې کړی او نورو جګړو او وينو تويولو ته لار هواروي.

د ملگرو ملتونو هڅې ناکامې نه دي، یوازې ځینو خلکو خنډونه په کې پیدا کړل

دا مرکه د (وفا) جريدې په (۱۱۳) مه کڼه کې د (۱۳۷۳ل) کال د وږي میاشتې پر (۱۶) مه نېټه خپره شوې ده.

د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنې مشر پروفیسور عبدالرسول امین د ملگرو ملتونو د خاص هیئت په چارو کې د خنډونو د رامنځته کېدو په باب له بي بي سي سره یوه مرکه وکړه، چې متن یې په لاندې ډول دی.

له دوی نه د ملگرو ملتونو د خاص هیئت او د تنظیمونو د غونډې په ارتباط پوښتنه وشوه، پروفیسور امین په دې ارتباط وویل: دا خبره څوک په قاطع ډول نه شي کولی، چې د افغانستان لپاره د سولې د هیئت د مشر ښاغلي محمود مستيري هڅې له ناکامۍ سره مخامخ شوې دي، زما په نظر که څوک دا ووايي چې دا هڅې ناکامې شوې، دا سمه خبره نه ده، البته له مشکلاتو سره مخامخ شوې دي. کومه غونډه چې د ښاغلي مستيري او د تنظیمونو ترمنځ باید په اسلام اباد کې شوې وای، هغه ونه شوه او د ځینو تنظیمونو استازو مختلفې بهانې وکړې او پر همدې اساس غونډه جوړه نه شوه.

اصلي خبره دا ده چې د افغانستان خلک سوله غواړي، په څه ډول چې سوله راتلای شي او څوک چې د سولې په راوستلو کې موثریت لري، هغه ته باید حق ورکړل شي او له هغه څخه استفاده وشي. دا خو څه د تېکې خبره نه ده چې د افغانستان ټول مسائل او هر څه ځینې خلک په خپل ځان تماموي او د

ځان حق يې بولي، که د اعليحضرت ظاهر شاه خبره راشي، وايي موږ يې نه منو، که د بل چا نوم ياد شي بيا نورې سل بهانې وړاندې کړي، اوس چې د دوستم خبره ده، دوی وايي چې دی کمونست دی، که دی کمونست و، ولې پروسېکال په ارگ کې کېنول شو. زما په عقیده هېڅوک دا حق نه لري چې ووايي دا منم او دا نه منم، ځکه هر افغان حق لري د خپل هېواد په سرنوشت ټاکلو کې برخه واخلي او دا چې له ځينو سره غټې ټاپې دي، چې د سولې خبره راشي، نو دوی خپلې ټاپې راوباسي او په هر چا خپله خپله ټاپه ولگوي، وايي پلانی ملحد دی، پلانی کافر دی، پلانی دې وي او پلانی دې نه وي، هغه چې وي ځکه زه سوله نه کوم، به خبرو کې برخه نه اخلم، دا مخصص بهانې، د وخت ضايع کول او جنگ ته دوام ورکول دي. په دې مسله کې ځينې خارجي فکتورونه هم موثر دي، په دوی باندې سرمايه گذاري شوې ده، دغه خارجي قوتونه غواړي چې د دوی طرفداران بايد هلته په افغانستان کې قدرت ولري. خو خبره دا ده چې دوی د افغانستان مسله نه شي حلولاى، که دغو تنظيمونو او د دوی طرفدارانو دا مسله حل کولای شوای، نو په دې دوه نيمو کلونو کې به يې حل کړې وای او دا څرگنده شوې ده، چې د افغانستان مسله د ملگرو ملتونو څخه پرته بل څوک نه شي حلولاى، د افغانستان په جگړه کې ښکېلې ډلې په پوره توگه له ناکامۍ سره مخامخ شوي دي، ملگرو ملتونو چې دسولې کومه پروسه شروع کړې ده، چې کاميابۍ طرف ته روانه ده، تنظيمونو چې کوم کارونه په افغانستان کې وکړل، دا ترې معلومېږي چې هغوی د دې قدرت نه لري، چې د افغانستان مسله حل کړي. دوی غواړي چې په خلکو خپل اقتدار وتپي، خو د دوی دا عمل د افغانستان د خلکو د منلو وړ نه دی، که دا تنظيمونه اوس د ملگرو ملتونو په کارونو کې

خندونه پيداكوي، خو اخر به دا پروسه مني او هغه به دا سې وخت وي چې
افغانستان به يې نور هم ټوټه ټوټه كړی وي.

پوښتنه: ځينې خلک اوس د لويې جرگې خبرې کوي، تاسې دا ډول جرگې څه
ډول ارزيايي کړئ؟

پروفیسور امين: په پښتو کې يو متل دی، چې مار خورلی له پري هم ډارېږي،
څنگه چې د افغانستان خلک په تېرو شپاړسو کلونو کې ډېر ځورېدلي،
رېږېدلي او د دغو خلکو له شوراگانو هم ستړي شوي دي، نو ځکه اوس د
دوی هر کار ته د شک په سترگه گوري. که دوی د لويې جرگې په نامه خپل
خلک راوغواړي او خپل خلک بيا کښوي او بيا ځان پرې ومنې، نو د دې کار
نتيجه به دا وي چې په افغانستان کې به جنگ جاري وي، زه گومان کوم چې
د افغانستان د خلکو زړه اوس له دوی تور شوی دی، يوازې دومره خبره
پاتې ده چې ووايي د افغانستان ټول خلک دې بيدبا ته لار شي، افغانستان
دې همدوی ته پرېږدي چې دوی يې په پاتې کنډوالو حکومت وکړي.

د پخواني پاچا اساسي هدف افغانانو ته د خپل سرنوشت حق ورکول دي

دا مرکه د (افغانان) جريدې د لومړي کال په (۱) گڼه کې د (۱۳۷۹ل) کال د جوزا مياشتې پر (۱۵) مه نېټه خپره شوې ده.

د (۲۰۰۰م) کال د مې د مياشتې پر ۱۲ ماښام د امريکا غږ د پښتو خپرونې د خبرو اترو پروگرام ته د افغانستان د مطالعاتو مرکز مشر پروفیسور عبدالرسول امين رابلل شوی و، دلته موږ ددغو خبرو متن لوستونکو ته وړاندې کوو:

په سر کې د پروگرام کوربه له ښاغلي پروفیسور امين څخه وپوښتل چې په افغانستان کې د سولې د راوستو په هکله د پخواني پاچا اعليحضرت ظاهر شاه د کورنۍ په لړۍ کې، امريکا کې د افغانستان د چارو څارونکي څوک يو شی وايي او څوک بل شی، يانې په اتفاق نه دي، ځينې خلک وايي چې د ظاهر شاه خان نه بغير د افغانستان کښاله په بل چا نه جوړېږي او ځينې نور بيا داسې وايي چې د ظاهر خان له دې جرگو او هلو ځلو نه هېڅ شی نه جوړېږي او دليل هم دا راوړي چې په دې جرگو کې اکثره داسې خلک دي چې د وطن له حال نه هېڅ خبر نه دي، مثلاً له دغو نه يو سړی مايکل روبن نومېږي، چې د ((بن)) په پوهنتون کې استاد دی او په دې تازه وختونو کې افغانستان ته تللی و او هلته يې خلکو سره خبرې کړي دي او کله چې بېرته دلته راغلی بيا يې ويلې چې هلته هېڅوک ظاهر خان نه غواړي، دا خبره رښتيا ده که څنگه؟

په دې هکله پروفیسور عبدالرسول امین وویل: دا چې ځینې خلک وايي چې ظاهر شاه په افغانستان کې رول لري او ځینې خلک وايي چې رول نه لري، زما په گومان دا دوه ډوله خلک دي. یو هه خلک دي چې هغوی افغانستان کې خپل خلک لري او غواړي چې د دوی په نظر راتلونکی افغانستان هم هغه شان جوړ شي، څنگه چې دوی یې غواړي، بلکې په افغانستان کې د خلکو د حق خود ارادیت پر ځای غواړي چې هغه خلک مسلط کړي چې دوی ورته مشخص ماموریت ورکړی دی. دا اصلاً یو پروگرام دی چې دوی وايي، ظاهر شاه په افغانستان کې نه څوک غواړي او نه یې څوک پېژني، بله برخه د افغانستان خلک دي یانې افغان ولس دی چې د دغو جنګي ډلو له خوا نه يرغمل نیول شوي دي، دا ټول ظاهر شاه غواړي. ځینې خلک چې له غرب نه راشي او دلته دوه درې ورځې تېرې کړي، دا خلک دلته د ځینو مشخصو ډلو سره گوري، زه باید ووايم چې په دغو یوویشتو کلونو کې چې دلته له غرب نه ځینې عالمان یا ژورنالستان یا نور راغلي دي او دلته یې له چا سره کتلي دي او هغوی ورته یو مشخص نظر ورکړی دی، بیا نو دوی چې بېرته تللي دي، ځانونه ورته د افغانستان متخصصین ښکاري او داسې فکر کوي چې موږ نو د افغانستان متخصصین یو او بیا په خپل هغه نظر ټینګ ولاړ وي چې دوی له ځینو ډلو څخه دغه مشخص نظر اخیستی دی.

پوښتنه: ډېر خلک په دې فکر کې دي چې په دې یوویشتو کلونو کې چې پر افغانستان دغه بده وضعه ربوانه وه، ظاهر خان د کمونستي کودتا نه وروسته یوه ورځ هم د افغانستان د مظلومو خلکو شکایت کوم ځای کې نه دی کړی، کوم ځای ته نه دی تللی، کوم ځای کې یې بیان نه دی ورکړی، کوم داسې کنفرانس یې نه دی جوړ کړی چې خلکو ته ووايي، چې په افغانانو ظلم کېږي او کله چې روسان افغانستان ته راغلل، نو بیا یې هم ونه ویل چې روسانو په

افغانستان حمله کړې، په افغانانو يې ظلم کړی؟ په دې هکله تاسو څه وایاست؟

پروفیسور امین وویل: زه داسې فکر کوم چې دا هم د هغو تبلیغاتو یوه برخه ده چې ما دلته د دوی په اصطلاح د ځینو سرکاري منابعو څخه اورېدلې ده، اما تر هغه ځایه چې په پخواني پاچا پورې ارتباط لري، ده همېشه د افغانانو ملاتړ کړی دی، د مثال په توګه څو ورځې مخکې په اسلام اباد کې زه له چاسره ناست وم، هغه هم همداسې وویل چې پاچا په کال کې یو بیان ورکوي او بس. نو ما ورته وویل چې د پخواني شوروي اتحاد د باندنیو چارو وزیر شوارندادزي پاچا ته ورځي او هغه ته وايي چې ته راشه او قدرت موند تاته درسپارو، همداسې د نجیب الله استازی ورغلی و او ده ته یې دا خبره کړې وه او ده ونه منله، حتی هغوی دا خبره هم کړې وه چې سستا به طرفدارۍ به کودتا شي او د کودتا له لارې به قدرت تاته درکړل شي، نو دا خبره هم هغه ورسره نه ده منلې، نو ما ورته وویل چې هغه نه غواړي چې کومه بله جبهه ځان ته خلاصه کړي یا ګاونډیو ملکونو ته کومه ستونزه پیداکړي، نو یو سړی چې د ستونزې د پیداکولو مخالف وي او غواړي چې د افغانستان مساله د سولې له لارې حل شي، نو تاسو د هغه ا د سولې کوښښونه ولې داسې ګڼئ، چې ګوندې پخوانی پاچا په افغانستان کې عملي ګام نه دی اخیستی، ده په دې یوویشتو کلونو کې یوازې د سولې لپاره کار کړی دی او د پخواني پاچا په نظر سوله هغه وخت راتللې شي، چې خپله افغانان او ګاونډیان سره کېني او په افغانستان کې د داسې یو حکومت د جوړولو کوښښ وکړي چې هغه دو ست حکومت وي او هغه د وینو تویولو او د قومونو ترمنځ د تفوق نه پرته د ورورۍ فضا رامنځته کړي.

پوښتنه: دلته خلک بيا دا خبره کوي چې د پخواني پاچا تر څنگ هغه خلک راټول شوي چې په افغانستان کې ماموران وو او په افغانستان کې يې لور لور مقامونه لرل، حتی ځينې خلک دا هم وايي چې دا افغانستان چې دې حد ته رسېدلی د همدوی له لاسه دی؟

پروفیسور امین په ځواب کې وویل: ماته دا خبره سمه نه ښکاري ځکه هغه افغانان چې دلته يې ځينې کارونه کول هغوی يې دلته پرې نه ښودل، په تېښته يې مجبوره کړل، ځينې يې مړه کړل، ځينې يې د صحنې نه وایستل او هغو خلکو ته چې د افغانستان په هکله خاص ماموریت ورکړل شوی و هم هغو ته وسلې او پیسې ورکړل شوې او د هغوی له لارې يې دغه افغانان مجبوره کړل چې وتښتي، البته دوی دا غوښتل چې هغه افغانان چې واقعاً د افغانانو او افغانستان لپاره کار کوي، باید په افغانستان، پېښور او ایران کې پاتې نه شي.

د پخواني پاچا په هکله باید ووايم چې د هغه اوله خبره دا ده چې زه په افغانستان کې پاچاهي نه غواړم، ده په خپله وروستنی اعلامیه کې دا هم ويلي چې هغه د خپلې پروسې لپاره کوم مشخص نماینده یا نماینده گان نه لري. د پخواني پاچا د وينا له مخې د ده د سولې د پروسې د عملي کولو نماینده گان په خپله د افغانستان خلک دي، ټول قام او ولس دی، د پاچا د سولې د پروسې لپاره هر چاته یوه مشخصه وظیفه او ماموریت ورکړل کېږي، څه وڅ چې د دغه شخص یا اشخاصو مشخص ماموریت پایته رسېږي، بيا وروسته نور اشخاص موظف کېږي او هغوی د ټاکلې وظیفې په اړوند خپل ماموریت ته دوام ورکوي، تر څو چې خپله وظیفه پایته ورسوي او نورو افغانانو ته راټلونکی ماموریت ور وسپاري. پخوانی پاچا د افغانستان د راټلونکي موقتي حکومت لپاره یو داسې پلان او ترکیب چې پلانی او پلانی به افغانستان ته ځي او هلته به موقتي حکومت جوړوي، نه لري. د پاچا په نظر دا د افغانانو

خپل کار ی چې هغوی خپل منځ کې سره کېني او ګاونډیانو او بین المللي ټولنو سره خبرې وکړي او د خپل منځي مشورې پر اساس د موقتي دورې د حکومت لپاره لار هواره کړي. ټول افغانان په دې واقعیت پوره پوهېږي چې په طالبانو او د شمال په اتحاد کې هم داسې پراخ نظره اشخاص وجود لري چې هغوی په ټول افغانستان او د ټولو افغانانو په ښېګڼو فکر کولای شي او دغه اشخاص هم په راتلونکي موقت حکومت کې موثر رول لوبولای شي.

د پخواني پاچا د ټولو هلو ځلو یو هدف، دوه وسیلې او یوه منطقي نتیجه گیري ده. د پاچا اساسي هدف افغانانو ته د خپل سرنوشت حق ورکول دي. په ټوله نړۍ کې د خود ارادیت حق یو منل شوی واقعیت دی او د نړۍ ټول قامونه دغه حق په ازادانه توګه استعمالوي. دغه حق پاکستان، ایران او د اسلامي نړۍ ټول ولسونه هم استعمالوي. افغانستان هم د دې نړۍ یوه برخه ده او د دې هېواد ټول اوسېدونکي دا حق لري چې د خپل سرنوشت واک په خپل لاس کې ولري او دوی په خپله د خپل سرنوشت فیصله د ټوپک پر ځای د رایې له لارې وکړي، ځکه چې دغه فیصله د ټوپ او ټوپک په خوله نه، بلکې د رایې له لارې کېږي چې د افغانستان خلک چاته د مشرتابه دغه دروند بار په اوږو ږدي، د پاچا په نظر اضطراري لویه جرګه او په خپله پاچا د حق ارادیت د هدف لپاره دوه موثره وسیل دي، نه اضطراري لویه جرګه او نه د پاچا اهداف دي، له دغه اساسي هدف او دوو موثرو وسیلو څخه منطقي نتیجه گیري په افغانستان کې د یو دوست حکومت منځته راتګ دی چې دغه دوست حکومت به د ټولو ګاونډیو هېوادونو سره دوستانه روابط لري او د خپل منځي ملي ګټو پر اساس به د یو بل سره راکړه ورکړه کوي. دغه دوست حکومت به نه د یو ګاونډي او نه د بل ګاونډي تر لاس لاندې وي، بلکې د ټولو ګاونډیانو سره به د ورورولۍ او برابرۍ په اصولو چلېږي. اوس ټول

افغانان په دې تريخ واقعيت ډېر بنه پوهېږي چې پر دو مداخلو او د ځينو ډلو افراطيت افغانستان او افغانان دواړه تباړه او برباد کړل او له دې وروسته په افغانستان کې افراطيت هېڅ ځای نه لري.

پوښتنه: زه د ظاهر خان نوم نه يادوم ځکه چې رښتيا هم ظاهر خان ته خلک احترام لري او دې کې شايد چې هېڅوک هم مخالفت ونه کړي، اما سوال دلته دی چې دغه خلک چې د ظاهر خان په نامه کار کوي، د دغو نه شايد د خلکو تشويش او وېره وشي؟

پروفیسور امین وویل: دا خو په خپله د پخواني پاچا تکلیف نه دی، بلکې دا زموږ خپل تکلیف دی، ځکه چې زموږ او ستاسې ټولنه داسې راغلی مثلاً که زه یو چېرته لار شم، نو شايد په سلوکې (۹۸) خلک زما مخالف وي چې دی ولې ولاړ، ځکه چې زموږ د ټولنې خصوصيات هم داسې دي او په دې فکر نه کوي چې په اوسنيو شرايطو کې په زرگونو او سوونو افغانان نه شي راټولېدی، بلکې دا خو د یو څو کسانو خبره ده. دوی په دې فکر نه کوي چې د افغانستان مساله څنگه بايد حل شي او د افغانانو ستونزه دې څنگه له مينځه ولاړه شي. بس همدومره فکر کوي چې که زه په کې نه یم، نو افغانستان دې سر وخوري.

پوښتنه: کله چې مسعود او رباني په کابل کې وو، نه یې سوله غوښته، نه یې پاچا غوښته او نه یې د پاچا جرګې غوښتلې، اما کله چې له کابل ووتل نو وايي چې ظاهر شاه دې راشي او سوله دې وکړي او موږ یې منو او زموږ قبول دی؟

پروفیسور امین وویل: د افغانستان شرايط داسې راغلي دي چې یو وخت داسې راغلی و چې خلق او پرچم په زور کې و، دوی به ویل چې بېطرفه، يعنې بې شرفه او که څوک د دوی مخالفت کوي، نو هغه دې بايد تور وکنډو

ته ولېږل شي، نو بيا اسې وخت راغی، چې افغانان راپورته شول او ويې ويل چې افغانستان د افغانانو وطن دی او افغانستان به افغانان په خپله جوړوي او بيا داسې وخت راغی چې دوی دروازه په دروازه گرځېدل او وزارتونه يې خلکو ته ورکول، خلکو وزارتونه نه اخیستل، نو دغه حالت د استاد رباني په وخت کې هم و، دا زموږ د افغانانو لوی ضعف دی، چې د قدرت په وخت کې د افغانستان او افغانانو پرځای په خپل ځان فکر کوو، نو بايد چې هېڅوک داسې فکر ونه کړي چې زه په قدرت کې یم او له قدرت نه دې د ځان لپاره استفاده وکړم، نو بايد ووايم چې دا د طالبانو لپاره هم یو لوی چیلنج دی چې خدای ناخواسته داسې وخت بيا رانه شي چې دوی بيا کور پر کور گرځي او وايي چې راشئ موږ سره ملګري شئ او څوک به ورسره نه ملګري کېږي.

پوښتنه: تاسو د خلق او پرچم خبره ياه کړه، خلک وايي چې دغه کمونستان او خلق او پرچم خو ټول د ظاهر خان په وخت کې راپيدا شول؟

پروفیسور امین وويل: کله چې امریکایان پوښتنه وکړي، موږ ورته وایو چې داود خان اول ځل نظامي او اقتصادي وړاندیز تاسو ته کړی و، ولې تاسو مسترد کړو؟ بيا يې انګلستان ته وکړو، هغوی ولې مسترد کړو؟ او همداسې فرانسې ته يې کړی و، فرانسې ولې مسترد کړ؟ او ټولو به همدا خبره کوله چې که افغانستان سره موږ مرسته وکړو، د امریکا، انګلستان او فرانسې مرسته به زموږ د یو ملګري پر ضد باندې استعمالېږي، نو زه دوی ته وایم چې افغانستان خو تاسو یو کونج ته درواوه چې د شورویانو لاس ته ورشي او د افغانانو لپاره ځواب دا دی چې په ماضي باندې ټول پوهېږو، یوازینی خبره دا د چې دغه وطن چې د افغانانو وطن دی او نوم يې افغانستان دی او هر څوک چې په دې وطن کې اوسېږي هغه افغان دی، دغه افغانستان له دې جنجال نه څنګه خلاصولی شو، په ماضي کې خو دومره خبرې دي او ډېر

کتابونه ورباندې لیکل شوي دي، ژوندي قومونه په اينده باندې فکر کوي او
ما د اعليحضرت نه يوه خبره اورېدلې چې دغه ماضي به تاريخپوهانو ته
پرېږدو، خبره داده چې د دې حوزې خلک چې په هغه کې افغانستان،
پاکستان، ايران، مرکزي اسيا او نور شامل دي په اينده کې څه کولی شو؟

افغانان حق لري چې د خپل هېواد سياسي زعامت، سياسي سيستم، سياسي-اقتصادي- اجتماعي پاليسي په خپله خوښه وټاکي

دا مرکه د (افغانان) جريدې د لومړي کال په (۴) مه گڼه کې د (۱۳۷۹ل) کال د اسد مياشتې پر (۳) يمه نېټه خپره شوې ده.

څه موده دمخه د افغانستان د مطالعاتو مرکز مشر پروفیسور عبدالرسول امین د پخواني پاچا د یو هیئت په گډون د پاکستانی مقاماتو سره د خبرو لپاره اسلام اباد ته تللی و، د افغانان جريدې خبريال د دغه هیئت د سفر د نتایجو په اړوند له ده سره مرکه کړې، چې دلته یې وړاندې کړو:

پوښتنه: محترم امین صاحب! له پاکستان مقاماتو سره د پخواني پاچا د سولې د هیئت خبرې څنګه رازیايي کوي او ایا دغه هیئت کومه مثبتې نتیجه ترلاسه کړه که نه؟

ځواب: بسم الله الرحمن الرحيم، تر ټولو دمخه باید ووايم چې د دې هیئت درې تنه غړي د جولای پر اوولسمه نېټه اسلام اباد ته راورسېدل، د اسلام اباد په هوايي ډګر کې د پاکستان د بهرنیو چارو د وزارت یو مامور هغوی ته هرکلی ووايه او استوګنځي ته یې راورسول، په اتلسم د جولای د بهرنیو چارو په وزارت کې له پاکستان مقاماتو سره ملاقات و، چې هلته په رسمي ډول هیئت ته هرکلی وویل شو. د افغاني هیئت مشر امین ارسلا و، همدارنګه رحیم شېرزوی چې یو وخت پاکستان کې د افغانستان سفیر و، زلمی رسول د پاچا د دفتر رییس، ډاکتر محمد امین فرهنگ او زه په خپله د

هيئت غړي وو. د پاکستان له خوا د بهرنيو چارو وزير عبدالستار، د وزارت سكرتر عزيز خان، عارف ايوب چې د افغانستان لپاره اوس سفير ټاكل شوى دى، د افغانستان ډسك ډايركټر جنرل او د بهرنيو چارو د وزارت يو بل مامور گليون درلود. په دغو مذاكراتو كې د افغانستان د مسلې په دريو اړخونو خبرې وشوې:

۱- د روم د پروسې په ترڅ كې د لويې جرگې د منځته راتللو د دلايلو په او هدفونو په باب خبرې وې.

۲- د افغانستان د اوسنۍ وضعې د څرنګوالي په باب خبرې وې.

۳- په دې موضوع خبرې وې چې په افغانستان كې دې څ ډول سياسي سيستم منځته راشي، چې په افغانستان كې دننه، له ګاونډيانو سره او په سيمه كې د امن ضمانت وكړاى شي.

د اضطراري لويې جرگې په باب خبرو كې داسې څرګنده شوه چې اضطراري لويه جرگه او په خپله پاچا، دوه وسيلې دي چې د افغانستان د خلكو د خود اراديت لپاره لاره خلاصوي. د نړۍ د نورو ولسونو په شان د افغانستان خلك هم دا حق لري چې د خپل هېواد سياسي زعامت، خپل راتلونكي سياسي سيستم، خپل سياسي اقتصادي اجتماعي پاليسي په خپله خوښه وټاكي.

د افغانستان خلك، د ثور له كودتا راهيسې دې نتيجې ته رسېدلې دي چې په افغانستان كې د سياسي سيستم په اړوند د خلكو نه هېڅ پوښتنه نه ده شوې او اضطراري لويه جرگه د خلكو دغې غوښتنې ته مثبت ځواب دى.

د افغانستان په اوسنیو شرایطو کې پخوانی پاچا یوازینی سپین ږیری دی چې د هغه په شاوخوا خلک راټولېدای شي، هیئت په واضح ډول څرګنده کړه چې په دغه اضطراري لویه جرګه کې پاچا د خپل ځان لپاره د هېڅ مقام ارزو نه لري، د زعامت مسله باید خلکو ته پرېښودل شي، چې خلک څه ډول ملي زعامت غواړي او څرنګه زعامت ټاکي، په دې هکله په ډېر تفصیل خبرې وشو.

بله مسئله د افغانستان د راتلونکي سیاسي سیستم او د افغانستان د ستراتیژیک موقعیت په ارتباط وه، په دې مانا چې افغانستان د ډېرو هېوادونو لکه پاکستان، ایران، تاجکستان، ازبکستان، ترکمنستان او چین سره ګډې پولې لري، که چېرې په افغانستان کې سوله وي او دغه سوله د افغانستان خلک د خپلې خوښې د یو سیاسي نظام تر چتر لاندې تامین کړای شي، نو د پاکستان په ګډون ټول ګاونډي هېوادونه کولای شي چې د افغانستان له لارې خپلو تجارتي، اقتصادي، سیاسي، علمي، فرهنګي او نورو مسایلو د راکړې ورکړې لپاره ډېره ښه زمینه او شرایط ترلاسه کړي.

ضمناً دا خبره په تفصیل یاده شوه چې څرنګه د افغانستان ګاونډیانو ایران او پاکستان چې د جهاد په دوران کې یې د افغانستان له خلکو سره مرسته وکړه، په همدې شان دې د پاکستان په افغانستان کې د سولې د راوستلو په لاره کې هم مرسته وکړي. مرسته په دې مانا چې ګاونډیان باید خپله سرمایه ګذاري په یو شخص، یو ګروپ یا یوې ډلې باندې ونه کړي، بلکې د افغانستان له ولس سره دې دوستي وکړي، ځکه چې د افغانستان ولس له ټولو ګاونډیانو سره دوستي غواړي، که چېرې په افغانستان کې د خلکو په خوښه حکومت منځته راځي، نو نتیجه به یې دا وي چې په افغانستان کې واکمن سیاسي نظام به د ټولو ګاونډیانو دوست وي او له ګاونډیانو سره به خپل دوستانه روابط په ښه

دوستانه توکړه وساتلی شي. په خبرو کې په دې باندې هم ټینګار وشو چې، په هر ملک کې سیاسي ګوندونه ځي او راځي، حکومتونه جوړوي، بیا ځي، خو یوازې ولس په خپل ځای پاتې کېږي. که چېرې له نورو ولسونو د ولس روابط ټینګ وي، نو ولس هېڅکله نه غواړي چې د بل دوست ولس مخالفت وکړي. له پاکستانی مقاماتو سره زموږ خبرې دوه ساعته روانې وې او دا خبرې په واقعیتونو ولاړې وې، پاکستانی مقاماتو ته د افغانستان دننه مشکلات ښه څرګند و. د افغانستان پر خلکو باندې فشار دوی هم احساس کړی دی، د سولې لپاره د هرې پروسې سره موافق و او له همدې امله یې د اضطراري لویې جرګې د جوړولو په هکله هم خپل ملاتړ وښود. تر هغه ځایه چې د مثبتې نتیجې خبره ده، سړی داسې نه شي ویلای چې په یوه غونډو کې دې زموږ پېچلې مسله حل ومومي، زما په نظر د اسلام اباد غونډه یوه مثبتې شروع وه، خبرې بالکل واضح وې او منطقي وې، ځکه چې دواړه خواوې یو د بل په مشکلاتو ښه پوهېدل او دواړو خواوو په افغانستان کې د سولې غوښتنه کوله.

پوښتنه: د خبرو اترو مهمې نقطې کومې وې او په افغانستان کې دننه به ستاسو د مذاکراتو څرنگوالی به څه بڼه ولري؟

ځواب: شک نه شته چې پاکستان د افغانستان په مسله کې یو مثبت رول لوبولی شي، خو په دې مسله کې دا هم ضرور ده چې په افغانستان کې دننه او په تېره د طالبانو او د شمال اتحاد سره خبرې حتمي کار دی، اوس هغه وخت رارسېدلی، چې افغانان به خپل ترمنځ خبرې کوي او په سلا مشوره به روانې ملي غميزې ته پای ورکوي. د ایران او نورو ګاونډیو سره به هم خبرې کېږي. هېڅوک دا نه شي ویلای چې دا مسله به یوازې پاکستان حلوي، دا مسله ډېره پېچلې ده، باید په ډېره هوښیارتیا پرمخ ولاړه شي. د روم پروسه

د اضطراري لويې جرگې څخه عبارت ده، اضطراري لويه جرگه يوه افغاني عنعنه ده، زه فکر کوم چې د ثور د کودتا راهبسي د ځينو په نزد خبرې سرچپه شوې دي، چې خپلې ملي عنعنې ورته پردی ښکاري او پردی ورته خپلې. که موږ داسې ووايو چې اضطراري لويه جرگه د خارج مال دی، نو دا خبره به سمه نه وي، لويه جرگه د افغانانو تاريخي عنعنه ده او افغانانو تل له همدغې لارې خپل مشکلات حل کړي دي او حلوي يې، د ځينو بېگانه شويو افغانانو څخه پرته اوس ټوله دنيا په دې پوهېږي چې لويه جرگه د افغانانو منل شوې عنعنه ده او حتی په ملگرو ملتونو او نورو ملکونو کې هم دغه نوم په افغاني بڼه ليکل کېږي او په هېڅ ژبه کې ورته تغير نه ورکوي. زه فکر کوم چې د اضطراري لويې جرگې په اړه د خارجي لاسوهنې خبره سمه نه ده. لاسوهنه هغه ده چې خارجيان خپل نظر پر افغانانو ورتېي، لکه څنگه چې د ثور د کودتا راهبسي يوازې پردی نظريې په افغانانو ورتېل شوي دي او له بده مرغه ځينې بېگانه شوي افغانان دغو پرديو نظريو ته خپلې نظريې وايي. ځينې خلک دا پوښتنه کوي چې لويه جرگه به څوک راغواړي؟ په دې برخه کې يو تاريخي مثال راوړم، د ميرويس خان جرگه به ياده کړم، چې هلته هېڅوک مشر يا پاچا نه و، قومي مشران راغونډ شول په خپل منع کې جرگه شول او ميرويس خان يې د امير په توگه وټاکه، دغه جرگه قومي وه، د احمدشاه بابا په جرگه کې هم قومونه سره راغونډ شول او احمدخان يې د پاچا په حيث ومانه. نو اضطراري لويه جرگه هم چې جوړېږي، په دې کې به د افغانستان د مختلفو قشرونو موثر نماينده گان گډون کوي او اضطراري پر همدې مانا ده چې حالات اضطراري دي او په دې کې به ملگري ملتونه او ګاونډيان هم مرسته کوي. ځينې خلک په دې موضوع کې د بهرنۍ لاسوهنې خبرې کوي، زه فکر کوم په دې دوه وېشت کلونو کې ډېرو خلکو ته دا موقع

په لاس ورغله چې د افغانستان مشرتوب وکړي او په افغانستان کې امن او سوله راولي، خو په دې بهیر کې له تکلیف سره مخامخ و او هغه دا چې ځینې په ایډیالوژي پورې ونښتل، ځینې په رهبري پورې ونښتل، ځینې طبقاتي مسایلو پورې ونښتل او یو څوک چې به د چا په گوند کې نه و، نو هغه ته به حق نه ورکول کېده، دغه پروسه تراوسه روانه ده، په افغانستان کې یوازینی هغه سیستم کامیابېدلای شي، چې هغه د افغانستان د داخلي شرایطو دننه وي او په هغه کې د افغانستان د اتباعو په حیث ټول خلک برخه والي. دا چې ځینې وایي خارجي لاسوهنه ده، زموږ پوښتنه دا ده چې دغسې لاسوهنې ته چا لاره جوړه کړه؟ زه فکر کوم مسئله په دغو خبرو نه حل کېږي، ټول باید داسې فکر وکړي چې د افغانستان مسئله د افغانانو د حق خود ارادیت په رڼا کې حل کړي، چې په هغې کې یوه سیمه یا یو قوم ځانګړی امتیاز ونه لري، په داسې سیستم فکر وکړي چې په هغه کې ښځې او نارینه د افغانستان د تبع په حیث د رایې حق ولري.

پوښتنه: ځینې خلک داسې اعتراض کوي چې د روم د پروسې مرکز روم ټاکل شوی او زعامت یې پخوانی پاچا ټاکل شوی، په دې هکله تاسو څه نظر لرئ؟

ځواب: تاسو به د پخواني پاچا په بیانويو کې او د هغه د استازو په بیانونو کې اورېدلي یا لوستلي وي چې د افغانستان پخوانی پاچا هېڅ مقام ته کانديد نه دی، ده په کراتو مراتو ویلي دي چې زه کوم مقام ته کانديد نه یم، د افغانستان په مسئله کې د ده رول یوازې د یو مشر په صفت او د یو سپین ږيري په حیث دی، پاچا داسې سړی دی چې په افغانستان کې یې څلورېښت کاله پاچاهي کړې ده او د افغانستان د درې سوه کلنې موسسې نمایندګي کوي، ایا دغسې یو مشر او سپین ږيري ته څوک ویلای شي چې ته په افغانستان کې د سولې لپاره فعالیت او کار مه کوه؟ هغه خو دا نه وایي چې زه درځم نو طالب دې

هم په خپله مخه لار شي، شمال او جنوب دې هم په خپله مخه لار شي او يوازې به زه په کې يم. هغه وايي زه نه پاچاهي غواړم او نه کاندید يم، صرف د يو مشر په حيث غواړم رول ولوبوم، دا خو د يو لوی او منل شوي افغان په حيث د هغه حق دی، پاتې شوه دا خبره چې مرکز ولې روم ټاکل شوی، زما په خيال دا د مجاهدينو په تېره بيا د طالبانو کار دی، چې پاچا ته د يو سپين ږيري په حيث ورشي او يا يې راوغواړي او مشوره ورسره وکړي، چې د افغانستان مسئله څنگه حل کېږي. په خپله دغه خلک خو په وار وار خارج ته تللي دي، هلته سره جرکه شوي دي، کېدای شي په روم کې هم سره جرکه شي. زه گومان کوم دا اعتراض يو مثبت فکر نه دی، څوک چې افغان وي او د افغانستان فکر ورسره وي، هغه بايد په دې فکر وکړي چې د افغانستان د سولې په ارتباط د هر افغان او په ځانگړې توگه د پخواني پاچا سره چې يو تجربه لرونکی نامتو مشر دی، حتمن مشوره وشي، تر څو چې د افغانستان جنجال حل شي. اصلاي منظور بايد د افغانستان د مسلې حل وي، که چېرې څوک نه دا مني او نه هغه او نه يې په خپله کولای شي، نو څه غواړي؟ معلومه ده چې دا خلک د افغانستان د مسلې حل نه غواړي، زه گومان کوم چې د يو شمېر افغانانو دغه اعتراضونه په خپله د اعتراض وړ دي.

د افغانستان په باب نړيواله متضاده پاليسي د

افغانانو د تشدد باعث گرځي

دا مرکه د (افغانان) جريدې د لومړي کال په (۹-۱۰)مې کښه کې د (۱۳۷۹ل) کال د سنبلې مياشتې پر (۲۴)مه نېټه خپره شوې ده.

پوښتنه: پروفیسور صاحب! ویل کېږي چې ځینو امریکایي ډیپلوماتانو د افغانستان د مسایلو په اړوند له تاسو سره لیدنه کړې ده، خوښ به شو چې ددغسې لیدنې په اړوند یو څه وواياست؟

ځواب: د روانې سپټمبر میاشتې پر دیارلسمه نېټه د امریکا په بهرنیو چارو وزارت کې د افغانستان، پاکستان او بنګله دېش لپاره د عمومي مدیریت مرستیال راغلی و او د هغه سره درې تنه نور هم وو، ده غوښتل چې دلته په پېښور کې د ځینو افغانانو سره د افغانستان د روانو چارو په اړوند لیدنې کتنې وکړي او له ماسره یې هم لومړی د افغانستان د مطالعاتو په مرکز او وروسته په پېښور کې د امریکا په قونسل خانه کې خبرې وکړي.

لکه څنګه چې یو بې نتیجې معمول گرځېدلی، دوی هم وویل، چې موږ راغلي یو چې د افغانستان د روانو چارو په اړوند په خپله د افغانانو څخه معلومات ترلاسه کړو او په دې ځان پوه کړو چې د افغانستان کښاله څه حل موندلی شي؟ زما پوښتنه له هغوی څخه دا وه چې امریکایان د لومړۍ ورځې څخه د افغانستان په مساله کې دخپل و او دخپل دی. دوه یشت کاله کېږي چې د افغانانو دغه خونړۍ غميزه روانه ده، ایا تر اوسه تاسو په دې پوه نه شوی، چې د افغانستان دننه او د باندې د دغې خونړۍ غميزې د اړېدېدو عوامل څه دي او دغه کښاله څنګه حلېدای شي، ما ورته وویل چې د

افغانستان او سیمې په ارتباط د امریکایانو له بل هر چا څخه زیات معلومات لري، تاسو د افغانانو او نورو په مقایسه د افغانستان دکشالې د حل په اړوند له هر چا څخه زیات پوهېږي، اما رښتینی واقعیت دادی چې امریکایانو د افغانانو سره غیر مستقیم نظامي، بشري او ډیپلوماتیکې مرستې کړې دي، اما په تېرو دوه ویشتم کلونو کې تاسو له افغانانو سره سیاسي مرسته نه ده کړې، همدا چې شورویان ووتل تاسو د دې پرځای چې د افغانانو سره د سیاسي سیستم په جوړولو کې همکاري وکړئ، افغانانو مو ګاونډیانو ته پرېښودل او ځنې ولارئ، امریکایان اوس هم د افغانستان د سولې لپاره مشخص پروګرام او پالیسي نه لري، که چېرې تاسو د سولې پالیسي درلودلای نو تاسو دغه د سولې پروګرام د امنیت د شورا د غړو، افغانانو، ګاونډیانو او نورو دخپلو هېوادونو او ګوندونو سره تر مطرح کېدو وروسته په اسانه عملي کولای شو، امریکایان لکه د ملګرو ملتونو د نمایندګانو په شان ځي او راځي او هره ډله او شخص همدا یوه خبره کوي، چې دا موږ راغلي یو چې د افغانانو څخه زده کړه وکړو، څو ورځې دلته او هلته چکړې ووهي او واپس ولاړ شي، یو ګروپ چې ولاړ شي نو څه موده وروسته بل ګروپ راشي او هغوی هم دغه خبره تکراروي، له بده مرغه امریکایانو او ملګرو ملتونو نمایندګانو د افغانستان څخه د ډېرې زده کړې مکتب جوړ کړی دی، یو ګروپ چې زده کړه وکړي هغه ولاړ شي او بیا بل ګروپ د زده کړې به نوم راوړسېږي، د افغانانو ملي تراژیدي د دوه ویشتم کلونو راهیسې روانه ده، په دې خونړۍ غمیزه کې د افغانانو بنسټې او نر، ماشومان او بوداګان له مرګ ژوبلې سره مخامخ دي، ښارونه یې تباه شول، کلي او بانډې یې په بمونو هوار شول، بې کوره شول، بې حیثه شول او تاریخي هویت او د ځمکې تمامیت یې په خطر کې دی، بیا هم تاسو په دې ځان پوهوئ، چې په افغانستان کې څه حالات

روان دي، واقعيت دادی چې امريکا د افغانستان د مسالې سره نه علاقه لري او نه کومه مشخصه پاليسي، يوازې د بن لادن په غم کې دي او بس.

پوښتنه: ځينې سياسي کتونکي وايي چې امريکا په دې وروستيو وختونو کې فعاله شوې ده او په ځينو برخو کې يې مرستې جاري کړي دي، مثلاً د روم له پروسې سره هم همکاري کوي؟

ځواب: د روم د سولې په پروسه هم خبرې وشوې، ما ورته د افغانستان د مطالعاتو مرکز د غړي به حيث نه د روم د سولې د پروسې د غړي په توګه دا واقعيت په ډاګه کړ چې په عمومي ډول د ځينو امريکايانو او په مشخص ډول د ښاغلي کارل انډر فرت په هغو ويناوو کې چې د افغانستان په اړه يې کړې دي، تضاد ليدل کېږي، له يوې خوا هغه وايي چې امريکا د روم د سولې د پروسې ملاتړ کوي، بله ورځ د قبرس د سولې د عمليې سره ملاتړ څرګندوي، بله ورځ د شپږم جمع دوه، بله ورځ د ملګرو ملتونو او د اسلامي کنفرانس او بله ورځ د ګاونډيو هېوادونو د پاکستان او ايران د سولې د پروسې ملاتړ کوي، دغه ډول متضاده پاليسي په افغانانو کې د راټولېدو پرځای تشدد پيداکوي او په افغانستان کې د سولې د پروسې د هرې پلوي ډلې غړی دا فکر کوي چې ګوندې امريکا زموږ ملاتړ کوي، امريکا ډېره ښه پوهېږي چې په افغانستان کې د سولې په عمليو کې کومه عمليه په واقعيتونو ولاړه ده، کومه عمليه عملي کېدای شي او کومه عمليه په افغانستان کې دايمي سولې او د افغانانو حق خود اراديت ته لار هواروي، امريکايان بايد همدغه عمليه غوره کړي او د نورو ټولو اړخونو سره دې خبرې وکړي، چې همدغه عمليه تعقيب کړي او دغه مختلف دريځونه دې په يو دريځ راغونډ کړي، چې د افغانانو د خونړۍ ملي غميزې ته خاتمه ورکړي. د سولې د هرې عمليې سره د امريکا

ملا تر پرت له دې چې د افغانستان مساله نوره هم کړکېچنه کړي، نوره هېڅ کتنه نه لري او زما په نظر څه مثبتنه پالیسي نه ده.

پوښتنه: څه موده وړاندې پتر تامسن ویلي وو چې سربکال تر پایه به په افغانستان کې یو اساسي بدلون راشي، په دې اړه ستاسو نظر څه دی؟

ځواب: زه نه یم خبر چې ښاغلي پتر تامسن په کوم اساس دغه وړاندوینه کړې ده، اما څه وخت چې هغه د امریکا له خوا د افغان مهاجرینو لپاره موقتي سفیر و، ما ورسره درې څلور ځل لیدلي او خبرې مې ورسره کړې دي، په دغه وخت کې د هغه نظر دا و چې د افغانستان نظامي اردو او سیاسي نظام د شورویانو له خوا جوړ شوی دی، په افغانستان کې اردو او سیاسي نظام حتمي ماتېدل غواړي، په افغانستان کې ملي اردو او سیاسي نظام مات شول، اما د هغه په دوره کې نه افغانستان ته سیاسي سیستم ورکړی شو او نه اردو جوړه شوه، هر څه مات شول، خو هېڅ یې جوړ نه کړل او د اردو د ماتېدو او د سیاسي نظام د ړنګېدو په نتیجه کې افغانان لا پسې در په دره او خاورې په سر شول او خونړۍ غمیزه لا هم هماغسې روانه ده.

پوښتنه: پروفیسور صاحب! لکه څنګه چې خبر یو څه موده دمخه له تاسو نه د افغانستان د تفاهم شورا په مطبوعاتي کنفرانس کې دا پوښتنه مطرح شوې وه، چې د روم پروسه یو څه سسته روانه ده، په دې هکله تاسو څه وویل؟

ځواب: زما ځواب دا و چې له بده مرغه د روم د سولې د پروسې په لاره کې ډېر خنډونه اچول کېږي، اما هغه څه چې زه یې د دغسې پروسې مثبت پرمختګ بولم، هغه دا و چې اوس په ملي او بین المللي کچه لویه جرګه د افغانانو د عنعنوي واقعیت په توګه منل شوې ده، البته په تخنیکي مسایلو کې د نظریو توپیر وجود لري، لیکن اوس هېڅوک د لویې جرګې د موثریت څخه

انکار نه کوي، طالبان، د شمال اتحاد، ګاونډيان او ملګري ملتونه دا مني چې لويه جرګه يوازېنۍ عنعنوي موسسه ده، چې په افغانستان کې واقعي سوله، سياسي سيستم، د مشرتابه ټاکنه او د افغانانو د خود اراديت حق ته لاره هوارولی شي. د روم د سولې پروسه چې د هر اړخيزه پېچلو مسایلو سره مخامخ ده، د مشخصو شرايطو سره سم حرکت کوي، د افغانستان په کڅاله کې د شمال او طالبانو سربېره ډېر باندني هېوادونه هم دخپل دي، زه وایم چې زموږ په مساله کې د ډېرو هېوادونو لاسونه دي او د يوې ډلې يا يو هېواد سره ارتباط نه لري، تاسو خبر یاست چې د روم د سولې د پروسې څينې هېئتونو امريکا، اروپا او د پاکستاني مقاماتو او د طالبانو سره ليدنې کتنې کړې دي او په ډېر نږدې راتلونکي وخت کې د شمال اتحاد، ايران، مرکزي اسيا، روسيې، چين او نورو دخپلو هېوادونو ته هم ور روان دي، د دغسې پروسې هيئتونه له ټولو دخپلو اړخونو سره په اضطراري لويې جرګې خبرې کوي، تر څو چې د جرګې دایرېدو ته زمینه برابره کړي.

پوښتنه: ایا په دغو خنډونو کې ستر خنډ طالبان دي؟

ځواب: د روم د سولې د پروسې هيئت د طالبانو منفي ځواب نه دی ورکړی، طالبانو دا نه دي ويلي چې هغوی لويه جرګه او یا په افغانستان کې د اضطراري لويې جرګې دایرېدل نه مني، طالبانو ويلي چې په اوسنيو شرايطو کې د جرګې دایرېدو ته زمینه نه ده برابره، څه وخت چې شرايط ورته اماده شول، بیا به د جرګې د دایرېدو لپاره تابيا نيسي.

پوښتنه: د افغانستان په تاريخ کې خو تل لويې جرګې په کرکېچنو حالاتو کې دایرې شوې دي؟

ځواب: هر څوک په دې پوهېږي چې د اضطرابي لويې جرگې مساله يوازې د طالبانو کار نه دی، بلکې په نورو ډېرو اړخونو پورې ارتباط لري. د افغانستان په کڅاله کې د طالبانو او شمال د اتحاد نه علاوه، ايران، پاکستان، مرکزي اسيا، روسيه، چين او نور هم دخيل دي، لکه مخکې چې مې تاسو ته وويل د افغانستان مساله پېچلې ده او د دغې پېچلتيا په چوکاټ کې دننه حرکت کوي او اضطرابي لويې جرگې ته هر اړخيزه زمينه برابرو، وخت او حوصله غواړي.

پوښتنه: طالبانو خو غواړي چې د افغانستان مساله د جنگ له لارې حل کړي؟

ځواب: زما په نظر د افغانستان کڅاله په جنگ نه شي حل کېدای، تاسو د افغانستان په ستراتيژيک او د قومونو په ترکيب ښه پوهېږئ، په افغانستان کې پښتانه، تاجک، ازبک، ترکمن، هزاره او نور قومونه اوسېږي او دغه ټول قومونه په چاپېره ګاونډيو هېوادونو کې ديني او ژبني مشترک اړيکي لري، پښتانه، بلوڅ او نورستاني په پاکستان کې قومونه لري، ازبک په ازبکستان کې، ترکمن په ترکمنستان کې، تاجک په تاجکستان او فارسي ژبي او بلوڅ په ايران کې خپل اتنيکي نژادي قومونه لري او د افغانستان چاپېره ټول اسلامي هېادونه دي او دغه ټول هېادونه د افغانستان د ستراتيژيک موقعيت او د ژبني او اتنيکي ګروپونو په لحاظ په ګاونډي افغانستان کې خپلې ملي کټې لري، فرضاً که طالبان په وچ زور په ټول افغانستان مسلط شي، ايا زموږ ګاونډي هېادونه به په افغانستان کې د طالبانو تسلط ومني؟ ايا د دوی تسلط به د پاکستان نه غير د نورو ګاونډيو هېادونو د ملي کټو او د ځمکو تماميت لپاره خطر نه وي؟ ايا دغه هېادونه به په افغانستان کې مختلفه ژبنیو او نژادي قيامونو ته لمن ونه وهي؟ او که دوی به لا ستر زڼې ناست وي؟

پوښتنه: يعنې که طالبان ټول افغانستان ونيسي بيا به څه کېږي؟

ځواب: که چېرې طالبانو ټول افغانستان هم ونيسي، بيا هم دوی د پښتنو په شمول د افغانستان د ډېرو قومونو د مقاومتونو سره مخامخ کېږي، ځکه چې د افغانستان خلک به د طالبانو څخه د خود اراديت حق، سياسي ازادي، د کار، تعليم، روغتيا او نور ټول هغه حقوق چې د يو مسول دولت دنده ده، چې خپلو اتباعو ته يې ورکړي، ورځنې غواړي او بيا طالبان په وچ زور خلک نه شی غلي کولای. بيا به خلک طالبانو ته وايي، چې ستاسو سياسي، اقتصادي، نظامي، اداري، تعليمي، کولتوري او اجتماعي پاليسي څه ده، په دې صورت کې طالبان مجبورېږي چې يا د افغانستان د خلکو د غوښتنو په مقابل کې غاړه کېږدي، په سياسي سيستم کې نرموالی راولي، د افغانستان خلک د دولت په ټولو چارو کې شريک کړي او يا به د زور څخه کار اخلي او يوازې به د طالبانو رژيم په خلکو تحميلوي، د وچ زور د تحميل په نتيجه کې د خلکو مقاومتونه او د نورو هېوادونو لاسوهنه حتمي ده او طالبانو به د پرلپسې گډوډۍ سره مخامخ وي، په ټول افغانستان باندې د تسلط نه وروسته د طالبانو رژيم مجبورېږي چې د مقاومتونو د مخنيوي لپاره د پاکستان سره کنفدرېشن اعلان وکړي او د پاکستان نظامي قواوې په مستقيم ډول د مقاومتونو د ټکولو په خاطر د ځان ملگری کړي، چې په دې صورت کې مساله لاپسې کړکېچنه کېږي.

پوښتنه: تاسو کنفدرېشن ته اشاره وکړه، په دې هکله به ټولنيزې سياسي کړۍ موافقه وکړي؟

ځواب: زما په نظر په اوسنيو شرايطو کې کنفدرېشن د گټې پر ځای ډېر تاوانونه لري، کنفدرېشن د دوه يا ډېرو هېوادونو ترمنځ به مساوي توگه

راتولېدل دي، چې به کنفدرېشن کې هر هېواد خپل هويت ساتي او په ځينو مسایلو کې لکه دفاع او د باندنيو سياسي چارو کې له يو بل سره مرستې او همکاري کوي، په اوسنيو شرايطو کې افغانستان يو ويجاړ هېواد دی او پاکستان يو منظم او اتوم لرونکی دولت دی، نه پاکستان دا اقتصادي توان لري، چې د افغانستان ويجاړ هېواد دې اباد کړلای شي او نه په پاکستان دا وغواړي، چې د کنفدرېشن په صورت کې د خپلواک افغانانو، گاونډيانو او نورو هېوادونو له مقاومت سره مخامخ شي. دلته په پاکستان کې ځينې خلک د افغانستان او پاکستان ترمنځ د کنفدرېشن خبرې کوي، زما په نظر دغه د ځينو خلکو شخصي نظر دی او د دغه ډول اشخاصو نظر د افغانانو او پاکستانيانو ترمنځ وروړولي په شکوکو بدلوي او په افغانانو کې دا تاثير پيدا کوي، چې گوندې د پاکستان حکومت او خلکو د دې لپاره له افغانانو سره په جهاد او مهاجرتونو سره مرسته کوله چې خپلواک اما ويجاړ افغانستان د شورويانو پرځای د پاکستان په لاس کېږي، زه باور لرم چې د کنفدرېشن مسالې ته نه پاکستان چمتو دی او نه افغانان او نه يې گاونډيان منلو ته تيار دي. په نابرابره توگه کنفدرېشن د مسالې حل نه دی. زما په نظر په اوسنيو شرايطو کې پاکستان ته پکار دي چې د يو شخص، يو گوند او يا يو قوم پرځای د افغانستان له ملت سره د وروړولي روابط ټينگ کړي او لکه څنگه چې يې د افغانانو سره د جهاد او هجرت په دوره کې ټينگ او فعاله ملاتړ کړی دی همدغه شان دې د افغانانو سره په سوله کې فعاله برخه واخلي. شخص مري، گوند ماتې خوري او يو قوم د ټول هېواد وارث کېدای نه شي. په افغانستان کې مختلف قومونه د افغان په نوم ژوند کوي او افغانان د يو ملت په حيث هېڅکله نه مري. افغانان او پاکستانيان د يو بل گاونډيان دي، په يوه جغرافيايي خط ژوند کوي او د گاونډيانو په حيث دوی خپلې طبيعي

جغرافیه ته تغیر نه شي ورکولای. دا دواړه هېوادونه مجبور دي چې د بنسټ ګاونډیانو په توګه ژوند وکړي. هر کله چې د افغانانو په خوښه د یو ټاکلي حکومت لپاره پاکستان له افغانانو سره فعاله مرسته وکړه او د افغانانو په خوښه د ټاکلي حکومت سیستم دوام وموند، زه په پوره باور دا وړاندوینه کولای شم، چې افغانستان به د خپل ستراتیژیک موقعیت پر اساس د ټولو ګاونډیانو ترمنځ د دوستۍ د پل رول ولوبوي. د دې پرځای چې د کنفلېشن خبرې وشي، ښه به دا وي چې د افغانستان ټاکل سیاسي رژیم د پاکستان، مرکزي اسیا او ایران ترمنځ په یو بل باندې د باور او اعتماد فضا راپیدا کړي، چې زموږ د حوزې هېوادونه چې د یو بل سره مذهبي، تاریخي، کلتوري، ژبني او اتنیکي اړیکې لري، دومره سره رانږدې کړي چې له یو بل سره په ټولو ساحو کې د ورورولۍ مرستې وکړي.

یوویشتمه پېړۍ د ټکنالوژۍ او اقتصاد پېړۍ ده. په دې پېړۍ کې د سیاسي پولو غځول یو زوړ سیاسي مفهوم دی. که چېرې زموږ په حوزه کې امن وي، یو پر بل باور وي، ورورولي او ښه ګاونډیتوب وي، نو بیا خو د سیاسي پولو غځولو او د یو بل رالاندې کولو ته هیڅ اړتیا نه پیداکېږي او د دې حوزې د هېوادونو ولسونه به له یو بل سره ازادانه تګ راتګ کوي او د خپلې حوزې بشري قواوې او طبیعي منابع به د یو بل د ګټو پر اساس استعمالوي او د پرمختګ او د ښه ژوند ګټه به ټولو ته رسېږي.

پوښتنه: که چېرې د کنفلېشن مساله حقیقت پیدا کړي، نو د ډیورنډ د کرښې سرنوشت به څنګه شي؟

ځواب: دا چې د ډیورنډ د کرښې په اړه خبرې وکړو، زما په نظر ښه به دا وي چې زموږ د حوزې د ټولو هېوادونو سیاستپوه او تعلیم یافته اشخاص دې په

دې فکر وکړي چې د دې سیمې د ولسونو ترمنځ د باور او اعتماد فضا څنګه راپیدا کړو او یو داسې میکانیزم جوړ کړو چې په هغې کې افغانستان، پاکستان، ایران او د مرکزي اسیا هېوادونه د وروڼو په څېر ژوند وکړو. بیا یې تکراروم څه وخت چې د پاکستان پر همکارۍ په افغانستان کې د افغانانو په خوښه یو منتخب حکومت منځته راغی او د دې دواړو ملتونو دوستۍ دوام پیدا کړ، پوره باور لرم چې د وروړولۍ، ښه ګاونډیتوب او له یو بل سره د همکارۍ او تګ راتګ په صورت کې د دوو وروڼو هېوادونو ترمنځ ټولې مسالې په خپله حل مومي او بیا د وروڼو هېوادونو ترمنځ شخړو ته هېڅ اړتیا نه پیدا کېږي.

پوښتنه: پروفیسور صاحب! په مطبوعاتې کنفرانس کې له تاسو څخه د طالبانو د امن په اړه پوښتنه شوې وه، چې مثلاً هغوی امن راوستلی دی، ستاسو ځواب څه و؟

ځواب: موږ ټول پوهېږو چې طالبانو په تېرو شپږو کلونو کې ځینې مثبت کارونه کړي دي، چې د هغوی له جملې څخه امنیت راوستل او د وسلو راټولول یې ډېر مثبت کارونه دي، خو زما په نظر امنیت محض د امنیت په نوم راوستل کفایت نه کوي. امن یوازې د غلو مخنیوي ته نه وايي، بلکې په یو هېواد کې امن هله منځته راځي چې د دغه هېواد حکومت خپلو خلکو ته د سیاسي شعور د ودې، اقتصادي ژوند، تعلیم سیستم او نورو ټولو انساني غوښتنو ته ښه زمینه برابره کړي. امن دې ته نه وايي چې یو سړی دې له خپلو ماشومانو سره وږی، تږی، بې کاره او بې کوره غلی ناست وي، نه دې ورته کار وي، نه تعلیم، نه روغتیا، نه سیاسي ازادي او نه اقتصادي ژوند، موږ یې په سترګو وینو چې د طالبانو له سیمو څخه په زرګونو ښځې او نارینه او

ماشومان پاکستان او نورو ګاونډيو هېوادونو ته روان دي او ټول په بده ورځ
او سختو شرايطو کې ژوند کوي، زما په نظر دا واقعي امن او امنيت نه دی.

zia_2zia@yahoo.com

د مجسمو وړانول د افغانانو کار نه دی

دا مرکه د (افغانان) جريدې د لومړي کال په (۲۲) مه گڼه کې د (۱۳۷۹ل) کال د کب مياشتې پر (۲۴) مه نېټه خپره شوې ده.

د افغانستان د مطالعاتو مرکز مشر الحاج پروفیسور عبدالرسول امین له تهران راډیو سره په مرکه کې: زموږ افغاني ټولنه خپل ځانگړي خصوصیات لري او د دې ټولنې اساسي بنیاد د واحد مذهب، اسلام په بنا ولاړ دی. افغاني ټولنه د گاونډیو ټولنو سره ډېر زیات توپیر لري او د دې توپیر اصلي علت دا دی چې په افغانستان کې په سلوکې ۹۹،۹ خلک مسلمانان دي او د دغه واحد مذهب په وجه په دوی کې خپل منځي مذهبي ټکر نه دی راغلی او د نور تر کودتا پورې مذهبي تعصبات هېڅ موجود نه وو.

زموږ د گاونډیو ټولنو په خلکو کې زیاتره د نورو مذهبنو اقلیتونه دي او همدغو مذهبي مخالفونو له امله زموږ د گاونډیو هېوادونو د خلکو ترمنځه مذهبي ټکرې راغلې دي.

د مثال په توګه د هند په نیمه وچه کې د مسلمانانو او هندوانو د مذهبي ټکر له امله د پاکستان او هند په نومونو دوه جلا هېوادونه منځته راغلل. موږ ټولو ته معلومه ده چې په افغانستان کې د هندوانو شمېر ډېر لږ و او افغانانو هېڅکله هندوان خپل سیال نه دي ګڼلي او نه یې ورسره مذهبي تعصب او رقابت درلود.

همدا شان د مرکزي اسيا په ټولو ټولنو کې د روسيې د محافظه کارې کليسا او جومات ترمنځ ټکر موجود و، چې له نېکه مرغه افغانستان نه د مرکزي اسيا د نورو ټولنو په شان د روسيې لاندې وو او نه يې عيسوي مذهبي ټولنه درلوده. همدا وجه وه چې افغانانو د عيسوي مذهب سره هم څه تعصب او نفرت نه درلود.

له بلې خوا په ايران کې د اهل تشيع او سنيانو ترمنځ مخالفتونه او تعصبونه موجود و او دي، چې له نېکه مرغه د ثور ترکودتا پورې په افغانستان کې د سنيانو او اهل تشيع ترمنځ هېڅ مشکلات او مسايل نه و موجود چې د سني اکثريت او اهل تشيع اقليت ترمنځ تعصبات راوپاروي.

زه په زغرده ويلی شم چې افغاني ټولنه يوه بشپړه اسلامي ټولنه ده او زموږ د تاريخ په اوږدو کې لکه د نورو ګاونډيانو په شان د تعصباتو نښې نښانې نه دي په کې ليدل شوي او نه د مذهب په نوم جګړې په کې شوي دي، لکه څنګه چې په هندوستان او يا په مرکزي اسيا کې روانې دي. د طالبانو تر راتګه پورې، د مذهبي تعصب نښې نښانې نه ليدل کېدلې. زه بايد دا ووايم چې طالبان يوه ډله نه ده، بلکې د څو ډلو مجموعه ګڼل کېږي، چې په لومړي سر کې د پاکستان او د عربو افراطي ډلې او داسې نور د افغانانو په نوم په افغانستان کې فعاليت کوي، چې نه خو دوی افغانان دي او نه د افغانانو په خصوصياتو او روحياتو پوهېږي او نه ورته د افغانانو بې تعصبه عنعنات ورمعلوم دي. دويمه ډله، هغه طالبان دي چې د پاکستان يا په نورو خارجي مدرسو کې روزل شوي دي، دا جوته خبره ده چې د دغې ډلې روزل شوي اشخاص د پاکستان د اخبارونو او اطلاعاتو څخه اغېزمن شوي دي او له خپلې افغاني ټولنې څخه هېڅ اطلاع نه لري، د دغې مدرسې د ډلې طالبان غواړي چې د پاکستان او هندوستان د پېړيو پېړيو مذهبي جګړه هم په

افغانستان کې پلي کړي. زما په نظر د هند او پاکستان دغه تاريخي او مذهبي جگړه په افغانستان کې دننه پلي کول سم کار نه دی، ځکه چې موږ په افغانستان کې له هندوانو سره څه تاريخي تعصب نه لرو. تاسو ته به معلومه وي چې په هند کې (۱۶۰) ملیونه مسلمانان ژوند کوي، چې دغه لوی نفوس د خپلو حقوقو د اخیستلو لپاره پوره توان لري او هلته هم د قانون له لارې او هم د نفوس په قوت خپل حقوق ترلاسه کولای شي. دې مسلې ته ځکه اشاره کوم چې د طالبانو د رژیم د باندنيو چارو وزیر دې ته اشاره وکړه چې په هند کې بابري جومات شهید شو او نړۍ پرې چوپه خوله کېناسته، اول دا چې د بابري جومات مسله د هند د مسلمانانو مسله ده، په دویمه درجه د پاکستان او بنگلادېش د مسلمانانو او په درېیمه درجه د افغانستان مسله ده. موږ ټولو ته معلومه ده چې له اندونیزیا څخه وروسته په دویمه درجه د هند د مسلمانانو نفوس دی، په درېیمه درجه بنگلادېش او څلورم یې پاکستان دی. د طالبانو دویمه ډله، هغه طالبان دي چې د افغانستان دننه یې زده کړې کړي، دغه طالبان د افغاني ټولنې یوه نه جلا کېدونکې برخه ده او د افغاني ټولنې د ټولو خصوصیاتو یو جز دی. دغه طالبان د افغانانو په جرگو کې ناست دي، د افغانانو په هوجرو کې ناست دي، د افغانانو په بنو او بدو کې شرکت کوي او زه باور لرم چې د طالبانو دا درېیمه ډله چې افغانان دي، د افغانستان په غم غمجن او په خوشالۍ یې خوشالېږي او دوی به حتمن د بامیانو د مجسمو په ړنګېدو دردېدلي وي. په افغانستان کې ډېر لوی پیاوړي عالمان او ستر شخصیتونه تېر شوي دي او دغو شخصیتونو په اسلامي نړۍ کې تر ټولو اوچت مقام گټلی دی، چې ددغو شخصیتونو له جملې څخه سلطان محمود غزنوي او احمدشاه بابا د نړۍ په کچه اسلام ته خدمتونه کړي دي. د بامیانو په لاره د عربو پوځونه، د سلطان محمود غزنوي پوځونو او تر احمدشاه بابا

پورې پوځونه تېر شوي راتېر شوي دي، اما دوی د بامیانو دغو بوتانو سره هېڅ غرض نه دی کړی. سلطان محمود غزنوی چې په سومنات کې بوتان ماتوي، بیا ولې د بامیانو د بودا بوتان نه ماتوي، د افغانانو دغه ستر عالمان او شخصیتونه پر دې پوهېدل چې افغانستان یوه مسلمانانه ټولنه ده او په افغانستان کې بت پرست وجود نه لري او د دغو بوتانو له خوا د افغانانو مذهب ته هېڅ خطر نه شته.

دوی پر دې هم پوهېدل چې افغانستان په تاریخي لحاظ د دې سیمې او نړۍ د یوې مهمې تجارتي لارې په حیث د بېلابېلو تمدنونو یوځای کېدو اساسي مرکز دی، هغوی د افغانستان د دغه تاریخ تمدن پر اهمیت له هر چا زیات پوهېدل، ځکه یې دغه مجسمې د افغانانو د تاریخي هویت په توګه سلامت ساتلې وې. اوس د لرغونپېژندنې (باستان شناسي) عالمان پر دې باور دي چې د مستندو شواهدو له مخې افغانستان (۵۰۰۰) کلن تاریخ لري او هېڅوک دا حق نه لري، چې د افغانانو پنځوس زره کلن تاریخي هویت نفې کړي.

زما په نظر د طالبانو هغو ډلو چې د بامیانو د مجسمو د ماتولو اراده یې کړې وه او یا یې ډاکار د اسلام په نامه او یا یې د افغانانو په نامه کاوه، زه پوره باور لرم چې دغه خلک واقعاً افغانان نه دي او نه یې د افغانانو د رېښتینو خصوصیاتو نمایندګي کړې ده، بلکې دغه خلک غواړي چې د نورو په لمسون د افغانانو تاریخي هویت له منځه یوسي. دغه ډلې د افغانستان په تاریخ نه پوهېږي، د افغانانو روحیه نه ده ورمعلومه او په مذهبي لحاظ د واقعي افغانانو په شان د پراخ نظر خاوندان هم نه دي. زه به دلته دا هم ووايم چې دغو ډلو د تعصباتو مسله د هند د وچې څخه او د ځینو افراطي عربي ډلو څخه افغانستان ته له ځانونو سره راوړې ده. لکه څنګه چې ما ورته

اشاره وکړه، افغانان ۹۹،۹ سلنه مسلمانان دي او پوره څوارلس سوه کاله کېږي چې شریعت په کې روان دی، دا داسې نه ده چې طالبان افغانان مسلمانوي او یا افغانانو ته شریعت راوړی، بلکې اسلام او شریعت د افغانانو څوارلس سوه کلن دین او قانون دی، بلکې زه باید طالبانو ته ووايم چې پاکستان، هند، بنگلادېش او د جنوبي اسیا ملکونو ته دین له افغانستان څخه خپور شوی دی، زموږ پلرونو د دې هېوادونو خلک په اسلام مشرف کړي، نه دا چې افغانانو ته اسلام د هند له نیمې وچې راغلی دی. هغه خدمتونه چې افغانانو اسلام ته کړي دي او کوي یې، زما په خیال عربو دغومره خدمتونه اسلام ته نه دي کړي. افغانان سولې ته اړتیا لري، افغانان د افغانستان بیا رغونې ته اړتیا لري، افغانان یوې متمدنې ټولنې ته اړتیا لري، افغانانو له نورو ټولنو سره سیالۍ ته اړتیا لري، نه دا چې ځینې خلک افغانان د یوه متعصبه قوم په توګه نړۍ ته معرفي کړي، زه پوره باور لرم چې تاریخ به دا ثابته کړي، چې افغانان متعصبه قوم نه و، نه دی او نه به وي او د خدای په فضل به دغه افغانان د اسلام سره سره د انساني متمدنې ټولنې لپاره هم اوږه پر اوږه کار وکړي.

افغانانو د ټولو ادیانو په مقابل کې نه تعصب ښودلی، نه تعصب لري، هغه کار چې طالبانو وکړ، دا د افغانانو کار نه دی، بلکې د یو څو محدودو کسانو کار دی، چې هغوی د اسلام په نامه ټول افغانان ګروکان نیولی دی او د افغانانو اصلي عنعنې له منځه وړي. طالبانو د عیسوي او یهودي مذهبونو سره شخړې راپیداکړي. اما اوس یې افغانان د نړۍ د دویم لوی مذهب بودايي مذهب په مقابل کې ودرول، د بودايي مذهب، لوی شمېر په منګولیا، چین، تبت، هند، برما، سریلانکا، لاوس، ویتنام، کوریاګانو او جاپان کې اوسېږي او دغه ټول هېوادونه د اسیا په لویه وچه کې پراته دي، چې افغانستان هم د دې

و چې يوه برخه ده، په بل عبارت طالبانو، افغانان د عيسوي او يهودي مذاهېو څخه پرته د بودايي مذهب له پيروانو سره هم په جگړه اخته کړل. زما په نظر دا ټول کارونه د افغانانو د هويت د له منځه وړلو لپاره ترسره کېږي، زه به دا ووايم چې افغانستان په ټوله مانا يو اسلامي ملک دی، چې په بل عبارت افغان يانې مسلما او لکه چې مخکې ورته اشاره وشوه زموږ په هېواد کې نورې مذهبي ډلې وجود نه لري، زه پوره باور لرم چې د څوارلس سوه کلونو وروسته د اسلام په نامه د مجسمو وړانول، زموږ د تاريخ د له منځه وړلو پرته بل هېڅ هدف نه لري او دا کارونه د افغانستان د لا نسکېلولو او حتی د قبضه کولو لپاره ترسره کېږي او هغه افغاني انگېزه نه لري.

زه به دومره ووايم چې د مجسمو ړنگېدل، د افغانانو پر لمن هغه داغ دی چې تر ډېرې مودې به د افغانانو پر لمن پروت وي او د تعصب دغه داغ ورباندې د مذهب په نوم طالبانو ولکوه. افغانان مجبوره دي چې اوس ټولې نړۍ ته دا ثابته کړي چې د مجسمو ړنگېدل مختلفه تجارتي، سياسي او شخصي انگېزې درلودې او افغانان د دغه عمل هېڅ مسوليت نه لري.

هیچ شخص، گروه و حزب حق تغییر دادن عنعنات ملی افغانی را ندارد

دا مرکه د (افغانان) جریډې د لومړي کال په (۲۵) مه گڼه کې د (۱۳۷۹ ل) کال د غويي میاشتې پر (۱۰) مه نېټه خپره شوې ده.

پرسش: تفاوت میان پروسه های روم او قبرس در دروند صلح از نظر شما چه خواهد بود؟

پاسخ: شک نیست که پروسه های روم او قبرس پروسه های افغانی اند، اما به نظر من در این هردو پروسه روی بعضی اساسات اختلاف وجود دارد، طبیعی است که اشتی دادن، اختلافات در اساسات کار دشوار است. اختلاف اساسی اولی میان این هر دوی پروسه روی دو مفهوم جداگانه لویه جرکه اضطراری و شورای بزرگ ملی است. شما خود میدانید که لویه جرکه میرویس خان هوتکی (۱۷۰۸ ع) و احمدشاه درانی (۱۷۴۷ ع) در حالات اضطرار دایر شده اند. در این هردو جرکه اضطراری، میرویس خان و احمدشاه بابا بر سر اقتدار نه، بلکه آنها بزرگان شناخته شده خانواده های بزرگ بودند. حال نیز اکثریت بزرگ افغانستان، که افغانستان را بخاطر افغانها میخواهند، اعلیحضرت محمد ظاهر شاه پاجا سابق افغانستان را بحیث یگانه شخصیت ملی و بین المللی میشناسد و میداند که ایشان در حالات اضطراری کنونی، صلاحیت و قوت تدویر جرکه اضطراری را دارد. برعکس دست اندرکاران جریان قبرس بجای موسسه یی قبول شده لویه جرکه اضطراری روی تدویر ((شورای بزرگ ملی)) تاکید می ورزند، هر شاکرد

جامعه افغانی بین جرگه اضطراری و شورای بزرگ ملی را و چگونگی فعالیت های اساسی آنان را به خوبی درک می کنند و می دانند که این دو مفهوم از نظر سیاسی از کجاها سرچشمه می گیرد و تا چه اندازه بین آنها تفکیک وجود دارد. این به بحث سویل نیز دارد که حال وقت آن نیست.

دوم: دست اندرکاران جریان قبرس طوری می اندیشند که جریان روم، اعلیحضرت محمد ظاهر شاه پادشاه سابق افغانستان را پیس از پیس به حیث زعیم قبول کرده اند و زعامت شخص دیگری را نمی پذیرد. این نظر قبرس درست نمی نماید. هرگاه جهت تدویر جرگه اضطراری، پلان سه فقره بی پادشاه سابق و وقتا فوقتا ابلاغیه های منتشره ایشان مطالعه شود در خواهند یافت که پادشاه سابق برای زعامت آینده افغانستان کاندید نیست و نیز نمی خواهد سلطنت سابق را در افغانستان اعاده کند. برای مشمولین جریان روم هویداست که پادشاه سابق به حیث یک شخصیت ملی و بین المللی، ارزو دارد تا جرگه اضطراری در افغانستان تدویر یابد و به نظر ایشان این حق نمایندهگان جرگه اضطراری است که آنها برای یک دوره موقت چگونه اداره سیاسی می سازند و چه کسی را برای این دوره به حیث زعیم تعیین می کنند.

به همین ترتیب چگونگی اداره و زعامت دوره موقت نیز معلوم است، درین دوره مسوده قانون اساسی ترتیب می شود، مهاجرین افغان جابجا می گردند، عملیه بازسازی افغانستان شروع می شود، وقت تدویر انتخابات معین می گردد و امثلهم اداره دوره موقت می بایست لویه جرگه را تدویر نماید این جرگه قانون اساسی را تأیید میکند، کارهای دوره موقت را ارزیابی می کند بعداً زعامت آینده بر مبنای قانون اساسی و رای عمومی به میان می آید. در

واقع امر موضوع زعامت، محصول اراده ازاد افغانان خواهد بود، این نه کار زور است و نه کار تحمیل خارجی ها.

در جلسات پیهم روم در مورد نماینده گان لویه جرگه اضطراری نیز تصمیم های گرفته شده است، به اساس این تصمیم، لویه جرگه اضطراری بعد از تفاهم با تمام جناح های درگیر در داخل افغانستان دایر می شود، درجهای که شرایط انتخابات موجود باشد، انجا انتخابات می شود و در جاهای که به اساس جرگه های قومی، نماینده گان انتخاب می شوند، در انجا جرگه های قومی تصمیم می گیرند، انتخابات تحت نظارت سازمان ملل و دیگر موسسات بین المللی صورت می گیرد و روی تمام جوانب انتخابات با در نظر داشت شرایط، فکر و عمل می شود.

تفاوت بین روم و قبرس در شخصیت پادشاه سابق افغانستان است، شکی نیست که طرفداران جریان قبرس افغانان اند مگر در جریان قبرس به مقایسه شخصیت پادشاه سابق، شخصیت ملی و بین المللی وجود ندارد و نه کسی در شرایط کنونی با ایشان برابری کرده می تواند.

پرسش: چرا به تغیر نام لویه جرگه به شورای بزرگ موافقه صورت نمی گیرد؟

پاسخ: طوریکه قبلاً به ان اشاره نمودیم، لویه جرگه اضطراری یک عننه تاریخی افغانان است، چوکات مشخص خود را دارد و مشخصات فعالیت ان نیز معین است. من نمی دانم که انها نام این عننه قبول شده افغانها را چرا به نام شورای بزرگ ملی عوض می کنند؟

شما خود می دانید هرگاه امروز افغانها از عنعنه لویه جرگه صرف نظر نمایند و فردا کسی دیگری انرا اسلامستان و غیره بنامد، ایا به حیث یک افغان با همچو اشخاص اشتی صورت گرفته می تواند؟

به نظر من هیچ افغان در مورد هویت، ازادی و عنعنات ملی خویش با هیچ کسی سازش نخواهد کرد و نه چنین کرده می توانند. به نظر من هیچ شخصی، گروه و حزبی حق تغیر دادن عنعنات ملی و نام افغانستان را ندارند. هرکسی که در افغانستان صلح و امنیت می خواهد، حتماً به هویت، تاریخ و عنعنات افغانها احترام می گذارد و راه دیگری نیز ندارند.

پروفسور امین در جواب سوال دیگری افزود:

لویه جرگه اضطراری در سال ۱۹۹۳م پیشنهاد شده است، به اساس این پیشنهاد، لویه جرگه اضطراری جهت تامین صلح، ازادی و اعاده حیثیت ملی افغانها در افغانستان یک نهضت ملی است و این حق مسلم تمام مردم، اقوام، زن و مرد افغان است که در نهضت ملی خویش سهم بگیرند، از ان پشتیبانی نمایند و به اساس ان به تراژیدی ملی خویش خاتمه دهند. باز تکرار می کنم که لویه جرگه اضطراری یک عنعنه ملی و تاریخی افغانهاست و جهت حل مشکلات افغانها یک پروسه افغانی است و پیشنهاد صلح پروسه روم جهت حل سیاسی معضله افغانستان یک نهضت ملی است. درین نهضت تمام افغانهای که دست شان به خون افغانهای بی گناه الوده نباشد، اشتراک کرده می توانند، هیچ افغان به افغان دیگر گفته نمی تواند که من برای افغانستان کار می کنم و تو حق انر نداری. نام لویه جرگه علاوه بر سطح ملی، سبغه بین المللی نیز یافته است و اکنون در تمام زبانهای بین المللی به شکل لویه جرگه نوشته می شود، به شمول سازمان ملل، هیچ کشوری برای آن نام ترجمه

شده را نپذیرفته اند. هر افغان حق دارد تا با نظر داشت اساسات لویه جرگه اضطراری، خود را به جرگه کاندید نماید و این کار مردم است که وی را به لویه جرگه اضطراری به حیث نماینده می پذیرد یا نه؟

در انجام خاطر نشان می سازم که پروسه صلح روم، نه جبهه متحد است، نه ائتلاف است و نه اتحادیه است که هر شخص، هر گروه هر تنظیم و هر حزب در آن قبل از همه امتیازات شخصی، گروهی، تنظیمی و حزبی خود را بدست می آورد و به اساس مشی سیاسی خود در آن تغییر روا می دارد و انگاه در آن شرکت می کند. دروازه های تفاهم با اشخاص موظف در پروسه صلح روم به روی تمام افغانها باز است. هر کسی که هدف بزرگش آزادی و هویت ملی افغانی باشد و جهت رسیدن به این اهداف خود را وسیله می داند می تواند در آن شرکت نماید.

د عشق اباد په کنفرانس کې د افغانستان د جنگ خپلو سیمو لپاره د عاجلو مرستو او لنډمهاله انکشافی پروژو د تمویل پرېکړې ومنل شوې

دا مرکه د (وفا) جریدې د شپږم کال په (۵-۶) مې ګڼه کې د (۱۳۷۵ل) کال
د سلواغې میاشتې پر (۲۷) مه نېټه خپره شوې ده.

د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنې مشر پروفیسور عبدالرسول امین د
(۱۹۹۶م) کال د جنورۍ په میاشت کې د ملګرو ملتونو له خوا- د افغانستان
او افغانانو سره د بشري مرستو د جلبولو په ارتباط - په عشق اباد کې په
جوړه شوې غونډه کې ګډون وکړ. او په دې غونډه کې تر ګډون وروسته
مزار شریف ته راغی او د هېواد په دې لرغوني ښار کې یې هم ښې لیدنې کتنې
درلودې، موږ له پروفیسور امین سره د دغو سفرونو په اړه یوه مرکه کړې ده،
چې په دې ګڼه کې یې تاسو ته وړاندې کوو:

پوښتنه: د عشق اباد کنفرانس یوازې د بشري مرستو د جلبولو لپاره جوړ
شوی و او که سیاسي اړخ یې هم درلود او په افغانستان کې د دایمي سراسري
سولې د ټینګېد په باب هم په کې خبرې وشوې؟

ځواب: د عشق اباد په دوه ورځنۍ غونډه کې د اروپا، امریکا، اسیا او افریقا
د حکومتونو او د ناحکومتي موسسو دوه سوه او پنځوس کسانو ګډون کړی
و او دې غونډې ته د ملګرو ملتونو د لوی سکرتر مرستیال ښاغلی یوښي

اکاشي، ډاکټر نور برت هول، د هالنډ د پرمختيايي پروگرامونو وزير ښاغلی جان پرونک، ځينې سفيران د باندنيو چارو د وزارتونو لوړ رتبه مامورين، د ناحکومتي موسسو رييسان، د افغان ناحکومتي موسسو مشران، د افغانستان د سري مياشتي رييس مولوي غفوري او نور راغلي وو. د جنوري پر يوويشتمه نېټه دغه غونډه د ترکمنستان د جمهور رييس پر وينا پرانيستل شوه او ورپسې مهمو اشخاصو ويناوې وکړې. غونډه د جنوري پر دوه ويشتمه نېټه د ماښام پر اوو بجو پایته ورسېدله. د جنوري پر درويشتمه نېټه د غونډې ځينې گډونوال د افغانستان د بېلابېلو ولايتونو د ليدلو لپاره ولاړل او د جنوري پر څلورويشتمه نېټه راغلي مېلمانه رخصت شول. په غونډه کې د افغانستان لپاره په بشري مرستو، صحي، تعليمي او انکشافی مسایلو او د افغانستان دننه پر سياسي، اجتماعي او اقتصادي گډوډۍ تحليلي بحثونه وشول، په هره موضوع جلا جلا ورکشاپونه دایر شول او وروسته د دغو ورکشاپونو پر پکړې د عمومي غونډې د تاييد لپاره وړاندې شوې.

د غونډې پر لومړۍ ورځ د مرسته کوونکو بهرنيو هېوادونو د نمايندگانو او د ناحکومتي موسسو د مشرانو دريځ سخت و. دوی په خپلو خبرو کې له افغانستان سره د مرستو مسله د بشري حقوقو په ارتباط مطرح کوله. د دوی په نظر په افغانستان کې جگړه مارې ډلې او په مشخصه توگه د طالبانو تحريک د دغه هېواد د ښځو دکار او تعليم حقوق په نظر کې نه ساتي، نو افغانستان ته د مرستو ورکولو ضرورت نه شته. د دغه ډول دلايلو په مقابل کې افغانانو مشترک دريځ ونيو او د افغانانو دريځ د مرسته ورکونکو په مقایسه د افغاني ټولنې په اجتماعي او کلتوري واقعيتونو ولاړ و. د افغانانو دريځ له مخې که چېرې مرستې ورکونکې موسسې له افغانستان سره بشري مرستې محض د بشر د حقوقو او يا د ښځو له مسلې سره وتړي، نو په دې

صورت کې د افغانستان جنگ خپلي ولس د ژوند د ټولو لومړنيو اړتياوو تر څنګ په ځانګړې توګه هلکان د زده کړې له حقوقو څخه محرومېږي او دغه ډول سخت دريځ به د افغانستان د خلکو لوی اکثریت د اواره کېدو او فساد ته مجبور کړي او په نتیجه کې به افغاني ټولنه له لويې ګډوډۍ سره مخامخ شي. د افغانانو د ګډه دريځ په مقابل کې د مرسته ورکونکو موسسو د استازو دريځ نرم شو او د دويمې ورځې په پای کې د جنگ خپلو سيمو لپاره د عاجلو مرستو، روغتيا، زده کړې او لنډمهاله انکشافی پروژو د تمويل پرېکړې ومنل شوې او د اوږدې مودې لپاره پرمختيايي پروګرامونه او پلانونه به په افغانستان کې د سولې د سياسي حل او د ټاکل حکومت تر راتګ وروسته عملي کېږي.

ددې غونډې له اعلاميې څخه دا واقعيت په خپله څرګندېږي چې د عشق اباد په غونډه کې د افغانستان د روانې ملي تراژيدۍ د سياسي حل په اړوند د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو د خاص نماينده ډاکټر هول د هلو ځلو پوره ملاتړ وکړلای شو. ماته په دې غونډه کې د ترکيې او پاکستان د سفيرانو او د ايران او هند د باندنيو چارو د وزارتونو د لوړ رتبه مامورينو خبرو خوند رانکړ. د ترکيې سفير شمال ته (د افغانستان شمالي ولايتونه) د تعليمي سکالرشپونو، د راډيو او ټلويزيون د جوړېدو او قوي کېدو او د نورو پروژو پر تمويل خبرې وکړې او د پاکستان سفير له مهاجرينو سره له مرستو برسېره د سپين بولدک څخه تر نورغونډۍ پورې د لويې لارې پر جوړېدو وګرېد. د ايران نماينده د باميانو د پوهنتون او په باميانو کې پر نورو پروژو خبرې وکړې او د هند استازی هم له شمال سره د هند پر مرستو وګرېد. د دوی له خبرو څخه داسې څرګندېدل لکه چې ترکيه د ترک نژاد او ازبکو سره، پاکستان له پښتنو سره، هند له تاجکو سره او ايران له اهل تشيع سره مرستې کوي او

دغو هېوادونو يو موټی او خپلواک افغانستان د خپل نفوذ په حوزو او يو افغان په ازبکو، پښتنو، تاجکو او اهل تشيع وبشلي وي.

پوښتنه: تاسې د مزار شريف له سفره دمخه د روان کال د جنورۍ له ۱-۳ نېټې پورې د يو هيت پر مشرۍ د طالبانو له مشرانو سره د خبرو لپاره کابل ته هم تللي واست، نو مزار شريف ته ستاسو دا سفر د هغه پخواني هيت د عمومي ليدنو کتنو جز و او که تاسو ته د دې سفر لپاره ځانگړې بلنه درکړل شوې وه؟

ځواب: کابل او مزار ته تگ دوه جلا خبرې دي. موږ کابل ته د سولې د جرگې په حيث تللي و او د دې سفر اساسي هدف د طالبانو د اسلامي تحريک مشرانو ته ملگرو ملتونو د سولې د هلو ځلو توضيح وه او له طالبانو څخه هيله وه، چې د ملگرو ملتونو د سولې وړانديزونه دې ومني. هلته موږ د مولوي صاحب محم حسن اخوند، مولوي صاحب احسان الله احسان او نورو مشرانو سره ليدنې کتنې وکړې او د افغانستان د روانې کشالې د سياسي حل پر مختلفو اړخونو مو ورسره خبرې وکړې. له دوی سره تر خبرو وروسته دا پرېکړه وشوه چې تر څو د دخپلو مختلفو ډلو سره خبرې نه وي شوې، تر هغې به د سولې د جرگې د فعاليتونو په اړوند هېڅ نه ويل کېږي. همدا وجه ده چې تراوسه د سولې د جرگې د فعاليتونو په اړه هېڅ نه دي ويل شوي. د عشق اباد په کنفرانس کې د گډون څخه څو ورځې مخکې د افغانستان د ملي- اسلامي جنبش مشر جنرال عبدالرشيد دوستم د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې د مشر په توگه بلنه راکړې وه او د دې بلنې له مخې موافقه شوې وه چې زه به د عشق اباد په کنفرانس کې تر گډون وروسته مزار شريف ته ورځم. دغه بلنه شخصي وه او زه يوازې د جنورۍ د مياشتې پر څلورويشتمه نېټه مزار شريف ته لاړم او هلته د جنوري مياشتې تر اته

ويشتمې نېټې پورې د جنرال دوستم مېلمه وم. د جوړ شوي پروگرام سره سم د جنوري پر پنځه ويشتمه نېټه د کهيځ پر يوولس بجو د بلخ پوهنتون ته ولاړم. دا ورځ د محصلينو د کانکور ورځ وه او د پوهنتون دننه او د باندې د محصلينو (نجونې او هلکان) لويه ګڼه ګڼه وه او په زرګونو محصلين يوې او بلې خواته روان وو. د بلخ د پوهنتون رييس پوهندوی دوکتور عزت الله، د پوهنځيو مشرانو او دېرش نفرو استادانو زما هرکلی وکړ. د پوهنتون د رييس په خونه کې کېناستو او د پوهنتون رييس راته د پوهنځيو مشران او استادان معرفي کړل.

تر معرفۍ وروسته د افغانستان د روانې کшалې په اړوند پوښتنې پيل شوې. استادان د افغانستان د ايندې د ورور وژنې او د خارجي مداخلو په باره کې اندېښمن ښکاره کېدل او د ډېرو دا پوښتنه کوله چې د افغانستان روانه ملي ملي تراژيدي به کله پایته رسېږي. پوښتنې او ځوابونه ډېر وو، ليکن ما په دې غونډه کې د افغانستان د وروني قومونو د ګډ ژوند او ګډ رول په اړخونو لنډه رڼا واچوله:

افغانستان د ټولو قومونو ګډ کور دی، د پېړيو راهيسې په دې ګډ کور کې ټول قومونه د افغان په نوم ګډ اوسېدلي او په اينده کې به هم ګډ اوسېږي. د تاريخ په اوږدو کې ټولو قومونو تل په ګډه خپل ګډ کور څخه دفاع کړې او په اينده کې به يې هم کوي. ټولو قومونو په ګډه قرباني ورکړې او په اينده کې به يې هم ورکوي. موږ او تاسو تل د باندنيو د مداخلو څخه شکايت کوو او خپل قصور او نيمګړتياوو ته هېڅ متوجه نه يو. هر ژوندی ملت د خپلو ملي ګټو لپاره هلې ځلې کوي او دا د خارجي هېوادونو حق دی چې په هر ځای کې د خپلو ملي ګټو لپاره سياسي، اقتصادي او کلتوري حوزې پيداکړي. که زموږ ګاونډيان او يا نور هېوادونه په افغانستان کې مداخلې کوي دا به د دوی د ملي

کتو غوښتنه وي. اساسي پوښتنه دا ده چې افغانان ولې د خپلو ملي کتو پر ضد د نورو د ملي کتو د ژغورلو لپاره نوکري کوي؟ په دې کې هېڅ شک نه شته چې يو شمېر خارجي هېوادونه د افغانانو ترمنځ قومي، نژادي او ژبني تعصباتو ته لمن وهي، اما د دې تعصباتو د راپارولو په برخه کې د ځينو افغانانو هم لوی لاس دی، له بده مرغه د بل هر قشر په تناسب زموږ د روشنفکرانو ځينې اشخاص او گروهونه چې زه ورته (تاريک فکره) وایم له هر چا څخه زیات د تعصباتو د راپارولو په لار کې ډېر خطرناک رول لوبوي. له دغې جملې څخه ځينې محض په ايډيالوژيکالو پورې، ځينې په شخصيت پرستی-پورې، ځينې په کورنۍ پورې، ځينې د قوم او قبيلې پورې او ځينې د ژبني، نژادي او سيمه یيزو تعصباتو پورې نښتي دي او افغان او افغانستان يې له ياده وتلی دی. زموږ د هېواد نوم افغانستان دی او د دې هېواد اوسېدونکو ته افغانان ويل کېږي.

په افغانستان کې د پښتنو لپاره پښتونستان نه شته. په افغانستان کې د تاجکو، ازبکو، ترکمنو، بلوڅو او دري ژبو لپاره تاجکستان، ازبکستان، ترکمنستان او بلوچستان نه شته. په دغو نومونو جمهوريتونه د امو درياب اخوا پراته دي او د فارسيوانانو لپاره ايران او د بلوڅو لپاره په پاکستان او ايران کې سيمې موجودې دي، تر څو چې دغو کم شمېره افغانانو د ايډيالوژيکالو، ګوندونو او تنظيمونو، توکم، شخصيت پرستي، ځانونو، کورنيو قوم، قبيلې، ژبې او سيمې پر ځای افغان او افغانستان ته د اوليت مقام نه وي ورکړی، تر هغې به افغانان په يو او بل نوم د خارجيانو نوکران او اجير سپاهيان وي، تر هغې به خپل خپلمنځي شخړې، تريکني، دښمنۍ او مرګ ژوبله روانه وي، افغانان به اواره وي، بې حېثيته به وي او بالاخره به د دوی هېواد د نابودۍ ګندې ته غورځول کېږي. دا په خپله په افغانانو پورې اړه لري چې ايا دوی د افغان نوم

واحد او خپلواک افغانستان غواړي او که د بې مفهومه تعصباتو په اور کې خپل ملت او وطن سوځوي.

پوښتنه: تاسې په دې وروستيو کې د جنبش له مشر سره هم وليدل، که نه؟ که مو ليدلي وي د افغانستان د لانجې په باب د ده نظر څه و؟

ځواب: د جنورۍ پر شپږويشتمه نېټه مې د جنرال دوستم سره وليدل او پوره يو نيم ساعت مو د افغانستان د کښالي په ټولو اړخونو دوه په دوه خبرې وکړې. زموږ په خبرو کې د روانې جګړې، خارجي مداخلې او په افغانستان کې د سياسي حل او سولې په مختلفو اړخونو اوږدې خبرې وشوې او د خبرو په دوران کې جنرال دوستم پر افغانستان د واقعي سولې د رامنځته کېدو او سياسي حل لپاره د ملګرو ملتونو د نمانځنډه د هلو ځلو او د ملګرو ملتونو د عمومي اسمبلۍ او امنيت شورا د پرېکړو ملاتړ کاوه.

په پای کې مې جنرال دوستم ته وويل چې: د افغانانو د سولې هغه جرګه چې کابل ته تللې وه، مزار شريف ته هم راتګ غواړي. هغه موظف شخص ته هدايت ورکړ چې هغه دې د جرګې د راتګ د نېټې په باره کې مخکې خبر کړي.

د جنورۍ په اوه ويشتمه نېټه د کيمياوي کود او برق فابريکو ته ولاړم او هلته مې د فابريکو د رييس انجنير عبدالقدوس په ملګرتيا د دغو فابريکو، ماشين الات، انجنيران، کارګران او د مختلفو څانګو ټولې توليدي عمليې وليدلې.

له جنګي ډلو سره بهرنۍ مرستې، افغانستان د سولې د اعاديې د لارې لوی خنډ دی

دا مرکه د (وفا) جريدې د شپږم کال په (۱۳-۱۴) مې ګڼه کې د (۱۳۷۶ل) کال د وري مياشتې پر (۲۶) مه نېټه خپره شوې ده.

د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې له مشر پروفیسور عبدالرسول امین سره دوکتور عادل ظریف په پېښور کې د خپريدونکې انګریزۍ ورځپاڼې فرنيټیر پوسټ لپاره یوه مرکه کړې ده، چې د دې مرکې لوی ټکي په دې ډول دي:

پوښتنه: د ملګرو ملتونو د هیئت او کار د ناکامۍ څه علتونه دي؟

ځواب: سوله افغانانو ته ځکه نه راځي چې بهرني ځواکونه له جنګي ډلو سره مرسته کوي او دغه کار همدغه شان جاري دی. ملګرو ملتونو ته په کار دي چې په افغانستان کې د واقعي سولې لپاره لاره هواره کړي او د یو دوامداره حل په غرض هلته یو موثر هیئت واستوي. د یو پراخ بنیاده حکومت فارمول چې د امنیت شورا له خوا وړاندې شوی، په افغانستان کې د سولې د تامین لپاره یوازینی حل دی. موږ بېلابېل سیاسي ایتلافونه تر ازمایښت لاندې ولیدل، ولې ټول په هوا کې الوتي دي. هغه فورمولونه چې د هغو له مخې د

پېښور، اسلام اباد او جلال اباد توافقونه او موقت حکومتونه منځته راغلل، ټول له ناکامۍ سره مخ شول، د دې ټولو ناکامو موافقو خالصه نتيجه څه ده؟ مطلقه ناکامي، د جگړو وينې بهېدنې او د تخريباتو زياتوالی، ملګرو ملتونو همدغه متروکې فورمولې له هماغه شان فاجعه يي نتايجو سره تعقيب کړي دي. د دغې سازمان پاليسي، بې تسلسله ده او له خلکو سره د مشورو پرځای د جنګسالارانو سره پر مشورو بنا ده.

پوښتنه: د ۱۹۹۴ م کال د کويټې د موافقې د ناکامۍ اصلي علتونه څه وو؟

ځواب: دا يو ډېر ښه پيل و، چې د افغاني ټولنې د بېلابېلو برخو او قشرونو استازي په کې رابلل شوي وو. په هغو کې عالمان، قومندانان، روحاني شخصيتونه، سپين ږيري او نور منور کسان شامل وو. بله مثبته خبره دا ده چې هغوی ځان ته کوم مقامات نه غوښتل، بلکې دا ارزو وه چې د افغاني ټولنې پر وړاندې خپل مسوليت ترسره کړي. اساسي هدفونه دا وو:

الف- ستونزې بايد په ګوته کړي او له هغو سره د برخورد کولو تګلوری وټاکي.

ب- سياسي حل، د سياسي حل لپاره دا لاندیني نکات ضروري ګڼل کېدل:

- د کابل غیر نظامي کول.
- د ملګرو ملتونو د ماهرینو له خوا د يو بې طرفه امنیتي ځواک رهبري کول.
- د يو موقت بې طرفه حکومت رامنځته کول، چې په هغه کې غیر ګوندي شخصيتونه، چې اکثره يې د هغو تکنوکراتانو له ډلې څخه وي، چې په جنګ کې نه دي اخته شوي.

پر دې تائيد شوی و، چې هغوی به د قدرت لپاره نه وي کاندید، هغوی به یوازې د سولې د تامین لپاره لاره اواروي او بس. د ملګرو ملتونو هیئت ته دا سپارښتنه شوې وه، چې له هغو بهرنیو هېوادونو سره خبرې وکړي، چې په ژوره توګه په دغه مسئله کې ښکېل دي او د هغو ملګونو چې د ملي ګټې له یو بل سره په ټکر کې دي. که چېرته ټول په افغانستان کې د سولې د تامین په عمومي اجندا باندې موافق وي او په صداقت سره هغه مني او په دې صورت کې هغه مطلوبه نتایج ورکوي، چې دخپل دولتونه خپلې پراخه مداخلې ودروي. دا کار هغه وخت سر ته رسېدلای شي، چې ټولو هغو جنګي ډلو ته - چې په افغانستان کې دننه جنګېږي - هر ډول مالي او نظامي مرسته کوي، دا غوښتنه ورسول شي. دغه بې طرفه حکومت د دوه کلونو لپاره په نظر کې و. د نوموړي حکومت دندې په دې ډول دي:

- ۱- د مذاکراتو له لارې د سولې رامنځته کول.
 - ۲- د مهاجرینو هېواد ته بېرته ګرځېدنه.
 - ۳- د جنګ خپلې هېواد بیا جوړونه او اعمار.
 - ۴- د لویې جرګې د تدویر لپاره د مناسبو شرایطو برابرول.
 - ۵- د اساسي قانون طرحه او د لویې جرګې له لارې د هغه تایید.
- د موقت انتقالي حکومت لپاره ځینې نور شرایط هم قید شوي وو، لکه:
- دا انتقال حکومت به د هېڅ یوې ډلې او یا بهرني ځواک سره کوم تړون نه کوي.

- تر هغه پورې چې یو پالیسي جوړوونکی پارلمان، نه وي تشکیل شوی، دغه انتقالي حکومت به خپلې پرېکړې د فرمانونو په شکل نافذوي.

- هغه کسان چې په دې پروسه کې شامل دي، هېڅ ډول دولتي مقام به نه نیسي او نه به هم په کوم سیاسي فعالیت، لکه انتخاباتو کې ګډون کوي.

اساسي ستونزه چې د دې پروسې پر وړاندې خنډ شوه، هغه د بې طرفۍ د هغو اصولو څخه سرغړونه او انحراف دی، چې ورباندې توافق شوی و. د ملګرو ملتونو هیئت چې د محمود مستيري له خوا رهبري کېده، په دې لړ کې یې مسلسل کار ونه کړ او له مرکزي اجندا څخه یې انحراف وکړ. هغه د خپل صلاحیت په حدودو کې کله چې د جنګي ډلو او ګوندونو سره خبرې کولې، د سازش څخه کار واخیست، دا د ملګرو ملتونو د سازمان د هیئت د پای پیل و.

پوښتنه: څنګه کېدای شي چې په ښه توګه، سیاسي بن بست پایته ورسول شي؟

ځواب: هغه دولتونه چې په ښکاره ډول په افغانستان کې مداخله لري، د دوی ترمنځ د رقابت او سیالۍ اصلي ټکي دادي، چې هر یو یې غواړي چې په افغانستان کې خو دوست حکومت او یا هم ګوډاګی رژیم د خپلو اصلي ګټو د ساتنې لپاره ولري. ښکاره ده چې هغوی د دوهم هدف لپاره کار کوي. په دې وجه لاندې لا دوامداره شوې ده او افغانستان لا هم د ویجاړۍ پر لور تللی دی. افغانستان داخلي یووالي ته اړ دی، څو وکړای شي په نړیوالو پالیسیو کې رانېساره شي. یو ملت چې په سوله کې وي، ټولنیز او اتنیکي

عدالت ولري، کولای شي چې بهرنۍ نړۍ ته يوه د ارتباط منبع وگرځي. د يو ډاينامیک او واقعاً مستقل افغانستان لپاره يو هوښيارانه او روښانه برخورد کولای شي، چې دې هدف ته د رسېدو په لاره کې مرسته وکړي. هغه لارې چارې چې سيال دولتونه يې تعقيبوي همدغه شان چې د هغو اصلي ملاتړ کوونکو طرح کول او نتيجه يې نه درلوده، دوی لپاره به ګټه ونه لري. د ګټو د ترلاسه کولو او اختيار د ترلاسه کولو جګړې پای نه دی موندلی. د شوروي د ختمېدو سره لويديزې نړۍ د هغه هېواد پر وړاندې ځان له اخلاقي مسووليت څخه فارغ وګاڼه، هغه چې د هغو د غلطو پاليسيو قرباني وګرځېدل، هوښياره او بيداره افغانان د غرب په دې بې تفاوتۍ باندې ډېر افسوس کوي. ايا دا کېدای شي چې نړۍ افغانستان د دغه شان سترې انساني او مادي قربانۍ څخه وروسته هېر کړي؟

ټول ((ذيدخله)) هېوادونه موجود واقعيت له نظره غورځوي، هغوی فعالانه، خپلې نوې پراختيا غوښتونکي پاليسي د نوي مارکېټ امکانات له نظره نه غورځوي. د افغانستان ستراتيژيک موقعيت کولای شي د سيالي کوونکو ځواکونو ترمنځ د پل حيثيت ولري. په اوسني وخت کې هر ملک هڅه کوي چې د افغانستان موقعيت د خپل رقيب د ځملولو لپاره استعمال کړي، ولي يو مستقل افغانستان د ټولې سيمې د تجارتي او سوداګرۍ د غوښتنو او ګټو لپاره په کار راتلای شي، که چېرته دلته سوله قايمه شي دا د منطقي د سولې او امنيت په نفع دی.

پوښتنه: ايا افغانستان په سيمه کې د يوې بېلانس کوونکې قوې په حيث خپل تاريخي بهر فانه رول لوبولای شي؟

ځواب: افغانستان داسې هېواد دی چې دا قومونه په کې ژوند کوي، لکه تاجکان، ازبکان، بلوڅ او پښتانه چې د بېلانس کوونکي ځواک په حیث یې د سترو قدرتونو او ګاونډیو ترمنځ خپل تاریخي رول لوبولی دی. په ګاونډیو ملکونو کې هم دغه قومونه اوسېږي هر قوم چې هڅه وکړي بل قوم تر نفوذ لاندې راولي، کولای شي چې د ((منافع د تصادم)) سبب شي او دا په خپله بېلانس زیانمنوي. دا به د ټولې سیمې لپاره د بې ثباتۍ موجب وګرځي. د افغانستان دننه سیاسي سیستم باید د بېلابېل اجزاوو هارمونیف بېلانس تامین کړي. دا باید اتنیکي استثمار رامنځته نه کړي چې په نتیجه کې له ګاونډیو قومونو سره تصادم راشي. دننه په ټول هېواد کې او د هغه د سرحداتو څخه د باندې سوله اساسي هدف وي.

پوښتنه: ایا ملګري ملتونه په دې هکله کم مثبت رول لوبولی شي؟ څنګه کېدای شي چې تېرې تېروتنې او اشتباهات رفع شي؟

ځواب: د ملګرو ملتونو د سولې هیئت باید یو قوي صلاحیت او ماندیت ولري چې خپلې پالیسۍ عملي کړای شي. د دوی پالیسي باید د رقیبو هېوادونو له خوا چې خپلې ګټې د افغانستان له ګټو څخه مقدمې ګڼي، نو مداخلې لاندې را نه شي. اوسنی کرکېچ له دې وجې دی چې په افغانستان کې په مستقیم او نامستقیم ډول بهرني ځواکونه مداخله لري، ټولې مالي او نظامي مرستې چې دې ډلو سره سرته رسېږي، باید ورباندې بندې شي. که چېرته دغه تحریم عملي شي او یو بېطرفه امنیتي ځواک د ملګرو ملتونو په رهبرۍ او د اسلامي کنفرانس د غړو په ګډون د سولې نظارت وکړي، لکه چې په بوسنیا کې یې سرته رسوي. سیاسي ابتکارات وروسته له هغه باید تعقیب شي.

پوښتنه: کم شی دی چې د امریکې متحده ایالات او ملګري ملتونه په افغانستان کې د خپل رول د اثبات څخه لیرې ساتي؟ کم شی دی چې د سولې عمومي هدف ځنډوي؟

ځواب: دلته یو عجیبه مهمله د سولې او تجارتي ګټو ترمنځ منځته راغلې ده. تجارتي ګټې پر سوله لومړیتوب مومي. په واقعیت کې سوله باید لومړی هدف او غایه وي. په افغانستان کې د سولې په لاره کې درې اساسي ځنډونه دا دي: — هغه کڅاله چې د امریکې د متحده ایالاتو او د ایران ترمنځ روانه ده د افغانستان په هکله په پالیسيو یې بده اغېزه کړې ده.

— د منځنۍ اسیا د مارکېټ لپاره تلاشونه او منډې ترړې د افغانستان د لانجې سیاسي حل پېچلی کړی دی.

— په واقعیت کې تجارتي اجبار هر یوه خوا په افغانستان کې د دایمي سولې د اهمیت پر وړاندې رنده کړې ده. په واقعیت کې له دې سره ستونزې نورې ډېرې شوې دي، ځکه سیالي خواوې په وړندو سترګو د مارکېټ په تکل کې د افغانستان ثبات له نظره غورځوي.

• بهرني هېوادونه د افغانستان انټیکي ډلې د دې لپاره استعمالوي چې د هغوی د استثماري او پراختیا غوښتنې اجندا عملي کړي. دا د اوسنۍ کڅالې ډېر خطرناکه کړکېچن اړخ دی. دا د افغانستان یووالی او تمامیت تهدیدوي، د دې پالیسۍ مخه باید ونیول شي. مخکې له دې چې ټولې سیمې ثبات او استحکام د رقیبو دولتونو له خوا ګډوډ شي.

پوښتنه: ایا تاسې د لویدیځې نړۍ په ځانګړې توګه د امریکې د متحده ایالتونو په پالیسۍ کې کوم تناقص کوړئ؟

ځواب: غرب په عمومي ډول او د امريکې دمتحده ايالاتو په خاص ډول د هغه ملت پر وړاندې چې د شوروي اتحاد پرضد يې د سولې لپاره د دوی د گډې غوښتنې په غرض مجادله کړې ده ((خپل اخلاقي مسووليت)) نه دی پوره کړی.

موږ سره فريب وشو او له نظره وغورځېدو. د امريکې متحده ايالات اخلاقاً دنده لري چې په افغانستان کې له واقعي سولې څخه حمايت وکړي. نظامي پاليسي افغانستان ته سوله رانه وره. دا به وکتل شي چې ايا د امريکې متحده ايالات د افغانستان د ازای او استقلال د حق د تامين لپاره خپل صلاحيت په کار اچوي او که نه؟ دلته د امريکې متحده ايالاتو په پاليسۍ کې تناقض دی، چې د سولې د نه راتلو په لاره کې اساسي نقض او عيب دی.

پوښتنه: ايا د پاکستان پاليسي مثبتې او جوړوونکې ده؟

ځواب: پاکستان هم له خپلو پلويانو څخه ملاتړ کوي، چې په افغانستان کې خپل دريځ پياوړی کړي. دا د عدم مداخلت د پاليسۍ سره سمون نه لري. طالبان نه شي کولای دايمي سوله افغانستان ته راوړي، هغوی به لکه د پخوانيو په شان ناکامه وي، هېڅوک نه شي کولای چې د افغانستان د خلکو د ارادې خلاف کار وکړي.

د دې نادودو په نتيجه کې د افغانانو احساسات تر پښو لاندې دي چا چې د تېرو کلونو په جريان کې زياتې ستونزې تحمل کړي دي. دا ليدل کېږي چې د طالبانو ملاتړ کوونکي غواړي د افغاني ټولنې عنعنې يې جوړښت ويجاړ کړي چې په دې توگه خپل ناوړه اهداف ترلاسه کړي. افغانانو د پېړيو په اوږدو کې يووالی او برابري درلوده. په افراطي توگه د اسلام تعبير به نه يوازې د دغه

ستر دين په هکله تصورات ناوړه کړي. بلکې دا به د عامې ناخوښۍ او په پای کې د دغو پالیسيو د ناکامۍ موجب شي. څنگه کېدای شي چې دموکراسي د طالبانو د تحریک د افراطي اجندا سره جوړه راشي؟ دا د ټولو هغو لپاره چې د انساني حیثیت او ازادۍ مدعیان دي، یوه مهمه خبره ده. ایران، سعودي عربستان، تاجکستان او ازبکستان هم په افغانستان کې د خپلو پلویانو په ملاتړ سره سوله زیانمنوي. نظامي لاره بهې نتیجې لویه ده، سیاسي ابتکارات باید وشي.

تر هغې پورې چې دا مرکزي بدلون را نه شي، په افغانستان کې به دایمي سوله هم را نه شي. پاکستان به د دې امکان ونه مومي چې د منځنۍ اسیا د مارکېټ څخه ګټه پورته کړي.

تنظيمونو ولي او څنگه له يو بل سره جگړې پيل کړې؟

دا مرکه د (وفا) جريدې د شپږم کال په (۳۳-۳۶) مې ګڼه کې د (۱۳۷۶ل) کال د تلې مياشتې پر (۸) مه نېټه خپره شوې ده.

د امريکا غږ پښتو څانګې د خپلو مرکو او تبصرو په لړ کې: د افغانستان اسلامي تنظيمونو ولي يو له بله سره جگړې پيل کړې؟ موضوع وڅېړله. د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې مشر پروفیسور عبدالرسول امين نه يې پوښتنې وکړې. موږ ددې مرکو او تبصرو ځينې مسایل دلته را اخلو، د خپرونې چلوونکي استاد تږي په پيل کې وويل:

د ۱۹۷۸م کال د ثور تر کودتا وروسته د خلق- پرچم د طرفدارانو او د هغوی د مخالفينو ترمنځ جگړه روانه شوه او ډېرو خلکو او مبصرينو دا جگړه د خلق- پرچم د ډلې له الحادي او استبدادي اعمالو سره مبارزه ګڼله. په ۱۹۷۹م کال کې شورويانو پر افغانستان يرغل وکړ او د افغانستان د جگړې شکل د کيفيت او کميت په لحاظ بدل شو او ټول افغان ولس له شورويانو سره مقاومت پيل کړ. دا جگړې خلکو د افغانستان د ملي خپلواکۍ او له کمونيزم سره د اسلام جگړه بلله. روسان چې ووتل د افغانستان جنگ د نجيب د حکومت او د اسلامي تنظيمونو په جنگ بدل شو او دا د مجاهدينو او د شورويانو د لاسپوڅو او بقاياوو سره جگړه وبلل شوه، د نجيب د حکومت له سقوط نه وروسته خپله د اسلامي تنظيمونو ترمنځ جگړه روانه

شوه او د هېواد پایتخت کابل یې لوتې لوتې کړې، تاسو ماته ویلی شئ چې دا جگړه د څه لپاره وه؟

پروفیسور امین: کوم وخت کې چې کمونستان قدرت ته لا رسېدلي نه وو، دوی د کارگر او بزګرو او سرمایه دار او فیوډال په نامه تضاد قومونو ته راکښته کړ. البته زما مطلب ولسونو ته رسول نه دي، بلکې د دوی چې کوم ګوندي غړي وو، هغوی کوشش کاوه چې د افغانستان په جامعه کې د تش په نامه طبقاتي تضاد تر پردې لاندې د افغاني قومونو ترمنځ اختلافونه راپیدا کړي. دا قومي اختلافات د ایديالوژۍ په نوم افغانستان ته راغلي دي چې قومي تعصبونو ته یې ډېره لمن ووهله. موږ او تاسو د خلقیانو په دوره کې ولیدل چې قومي مشران هم ووژل شول، عالمان هم ووژل شول او نور ینې افغانستان کې داسې یوه سیاسي معضله راغله چې هغې د افغانستان په چوکات پورې هېڅ ارتباط نه درلود.

هغې ډلې چې په افغانستان کې سیاسي قدرت نیولی و، موږ ټولو ته معلومه ده چې دغه ډله هم د بهر څخه جوړه شوې وه. په ایران کې هم ډلې جوړې شوې او په پاکستان کې هم، سعودي عربستان هم کومکونه شروع کړل، خو هغه کسان چې د افغانستان په مسایلو پوهېدل، هغوی په دې خبره ټینګار کاوه، چې په پاکستان کې د اوو ګروپونو او په ایران کې د نهه ګروپونو او همداسې د نورو وړو وړو ګروپونو جوړېدل، دا په آینده کې د افغانستان د ملي وحدت لپاره ښه نه دي، دغو افغانانو غوښتل چې په افغانستان کې واحد قیادت رامنځته شي د هغو خبرو ته چا غور کېښود او دغه ګروپونه یې ډارول نه پخپلو منځو کې په تضاداتو واچول.

پوښتنه: زه په متواتر ډول اورم چې ويل کېږي د افغانستان په جگړه کې ژبه، مذهب، ولايت، قوم او نور ډېر ويل شوي دي، په دې برخه کې تاسو څه شواهد او دلايل لرئ، چې د افغانستان په جگړو کې دغه عناصر هم موثر دي؟

پروفیسور امین: خلک وايي چې د افغانستان مسایل قومونو، ژبو او دې ته ورته مسایلو ته اوږدې دي، زه دا خبره ځکه نه منم چې که چېرې دا خبره قومونو ته رسېدلې وای، نو اوس به ټول قومونه د نورو قومونو سره نښتي وو، لکه مخکې چې ورباندې بحث وشو، گروپونه هم معلوم دي، تنظیمونه هم معلوم دي چې د چا له خوا جوړ شوي دي. په اوسنيو شرایطو کې زه په زغرده ویلای شم چې د ټولو تنظیمونو سره هغه خلک چې د ژبني، قومي، نژادي او نورو تعصباتو نه، لکه څنګه چې عادي خلک دغسې پاک دي، دا بالکل پاک دي او هر یوه اوس پیسې ورکوي او ځان ته خلک نیسي او هر یو کوشش کوي چې د تنظیمونو او تعصبونو مسایل پرکنو ته راکښته کړي، چې خلک ووايي چې زما قوم په خطر کې دی او بل ووايي چې زما قوم په خطر کې دی، زما په نظر د افغانستان دننه قومونو جگړې لا نه شته دي او پرکني هم د دوی په کارونو باندې اوس پوهېږي.

د افغانستان په حقوقي موسساتو کې د لويې جرگې بنسټيز ارزښت

دا مرکه د (وفا) جریدې د شپږم کال په (۲۹-۳۲) مې ګڼه کې د (۱۳۷۶ل) کال د وري میاشتې پر (۹) مه نېټه خپره شوې ده.

په دې وروستیو میاشتو کې د لويې جرگې د جوړېدو لپاره، د ځینو افغانانو له خوا په اسلام اباد او فرانکفورت کې مقدماتي غونډې وشوې. له دې غونډو سره په رابطه کې - د کابل پوهنتون پخوانی استاد، پوهاند دوکتور محمد حسن کاکړ، د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنې مشر پروفیسور رسول امین، دوکتور احدي او ښاغلي حامد کرزي - سره د امریکا غږ پښتو خپرونې د اګست په میاشت کې مرکې وکړې، چې د څلورو واړو ښاغلو مرکې یوځای نشر شوې. موږ له دې مرکو څخه د ښاغلي پروفیسور امین مرکه دلته کټ مټ تاسو لوستونکو ته وړاندې کوو:

توضیح او پوښتنه: زه ګومان کوم چې د کرزي صاحب لهجه بېخي صریحه وه چې دا د هېچا په ابتکار نه وه جوړه شوې او دا غونډه د هغو خلکو په ابتکار جوړه شوې وه چې په دې جلسه کې وو. راځئ تاسې فرض کړئ چې دغه هڅې د لويې جرگې لپاره کامیابې شوې او په نهایت کې لویه جرګه جوړه شوه - دا چې چېرته راټول شول - په هغه پسې هم مه ګرځئ ایا دغه لویه

جرگه به ددې توان او صلاحيت ولري چې د افغانستان دا اوسنۍ ستونزه حل کړي؟

پروفیسور امین: زه کومان کوم چې موږ افغانانو یو شي ته سم فکر نه دی کړی او هغه دا دی چې ایا طالبان او د شمال خلک، دا ازاد خلک دي او که دوی د بل چا له خوا حمایه کېږي، زما په شخصي نظر، لکه چې کاکړ صاحب هم ورته اشاره وکړه د کویټې په جرگه کې په دې مسئله خبرې شوې دي او تاسو پوهېږئ چې هلته ماته د منشیتوب دنده راکړل شوې ده او غوږونه مې ورته نیولي وو، ماته یوه خبره تثبيت شوه چې د افغانستان دا اوسنۍ روانه لاینجه دا د خارجیانو په اشاره روانه ده، هلته مستیري ته ویل شول که چېرته د افغانستان د لویې جرگې لپاره کار کوئ، نو ته داخل ته لاړ شه او دا هم ویل شول چې ته به اسلام اباد، تهران، ریاض، مسکو، واشنگتن او نورو ځایو ته ځئ.

د خپرونې چلوونکي پوښتنه وکړه: دمنځه ویل شول چې د جرگې د کامیابۍ لپاره د طالبانو او د طالبانو د مخالف ائتلاف موافقه عمده شرط دی، تاسو اوس وایئ چې د ډېر همسایه ممالکو او حتی جهاني قدرتونو موافقه هم د لویې جرگې لپاره یو حتمي شرط ګڼل کېږي، ایا دا شرطونه به څنګه پوره شي؟

پروفیسور امین: موږ باید د افغانستان په ارتباط ځانونه تېر نه باسو، کوم خلک چې د طالبانو په نامه هلته تللي دي، یانې دا به نه وایم چې ټول خلک، خو رهبري یې له بهر نه وه او هدايتونه یې له بهر نه دي، او که د شمال قوتونه دي د هغوی حمایتګر هم معلوم دي، چې بهرنيان دي او د افغانستان په هکله د بهرنيانو تضاد په دې کې دی چې څه چې پاکستان غواړي ایرانیان یې

نه غواړي، څه چې ايران غواړي امکان لري د تاجکستان او ازبکستان له گټو سره تضاد ولري، يانې د افغانستان په مسئله باندې ډېر لوی تاثير د بهرنيو قوتونو دی. پوښتنه وشوه: هغه څوک چې لويه جرگه جوړوي که په اسلامي اباد کې يې جوړوي يا فرانکفورت کې يې جوړوي، او يا اوس غواړي په ترکيه کې يې جوړه کړي، يا وغواړي بل سبب يې په امريکا کې جوړه کړي، ايا دوی څه سند لري چې دوی دا کار د خارجيانو په اشاره او هدايت نه کوي؟

پروفیسور امين: يو فرق په دې کې شته، دغه خلک که په افغانستان کې يو دوست حکومت جوړوي په هغې باندې د گاونډيانو يوې مشترکې موافقې ته سره رسېدل د افغانستان د اوسنيو ستونزو د اواريو له ضرورياتو څخه دي.

زموږ د بحث اصلي موضوع دوه مشخص ټکي دي: يو دا چې لويه جرگه د افغانستان په وروستي تاريخ کې، يانې د غازي امان الله خان له دورانه راپدېخوا څنگه جوړه شوه، د څه لپاره جوړه شوې او څه يې کړې دي، بل دا چې که چېرته لويه جرگه جوړه شي د جوړېدو هدايت به يې کوم مقام صادروي؟ غړي به يې څنگه ټاکل کېږي؟ او فيصلې به يې څوک په کوم زور عملي کوي؟

پروفیسور امين: زه فکر کوم د افغانستان په تاريخ کې کومه مشخصه ملي موضوع چې راغلې ده د هغې لپاره لويې جرگې رابلل شوې دي، د امان الله خان په وخت کې موږ دوه لويې جرگې لرو يوه په جلال اباد کې جوړه شوه چې نيمگړې غونډې وه. اساسي قانون او نظامنامې په هغې کې تصويب شوې او بله په پغمان کې وه چې په افغانستان کې څنگه اصلاحات راشي؟ د اعليحضرت محمد ظاهر شاه په وخت کې درې لويې جرگې راغلې دي؛ يوه جرگه د ۱۹۴۱ م کال وه، دا وخت د افغانستان حکومت له يوې معضلې

سره مخامخ و، حکومت غوښتل چې په کابل کې مېشت جرمني او ايټاليایي کارکوونکي انگرېزانو يا روسانو ته ورکړي، نو هغه چې لويه جرگه يې راوبلله او جرگې پرېکړه وکړه چې جرمنيان او ايټاليایان بايد په خير او خيريت د ترکيې په لاره خپلو هېوادونو ته واستول شي. تر دې جرگې وروسته په ۱۹۵۵م کال د داود خان د صدارت د دورې لويه جرگه وه. په دې جرگه کې له شوروي څخه د وسلو اخيستل کېدل مطرح شول او د پښتونستان مسئله هم په کې راپورته شوې وه او له ټولو مهمه او اساسي لويه جرگه په افغانستان کې د ۱۹۶۴م کال لويه جرگه وه چې د اساسي قانون د تصويب لپاره جوړه شوه. د دغه اساسي قانون له مخې د افغانستان مشروطه پاچاهي، په افغانستان کې دموکراسي او د افغانستان خلکو د ازادۍ ورکړه تضمين شول، بيا وروسته داود خان د جمهوريت په زمانه کې د اساسي قانون د تصويب لپاره لويه جرگه جوړه شوه، چې اساسي قانون يې تصويب او داود خان يې جمهور ريس مقرر کړ او له هغې وروسته نورې جرگې يو د کارمل په وخت کې وشوه، دوی د نجيب الله په وخت کې چې په هغو باندې زه نه غوږېږم. اصلي خبره دا ده چې کله به يوه مهمه مسئله راپيدا شوه، نو به پر هغې د بحث لپاره لويه جرگه رابلل کېده.

په خپله لويې جرگې ته که موږ راشو، نو لويې جرگې موږ په دوو حالتونو کې لرو؛ يو لکه د ميرويس خان په وخت کې يا د احمدشاه بابا په وخت کې چې هغه وخت کې پاچاهانو نه دي راغوښتي، بلکې قومي مشرانو راغوښتي، بل حالت هغه دی چې شاهانو راغوښتي دي.

پروفيسور امين: هغه خبرې ته چې کاکړ صاحب اشاره وکړله، زما په نظر هغه ډېره مهمه خبره ده چې د افغانستان مسئله يوه سياسي معضله ده، د کړتې په

جرگې کې هم په دغه مسئله چې اوس بحث کېږي، زه فکر کوم خبرې شوې دي.

پوښتنه: امین صاحب تاسو چې په کوپټه کې کېناستې یو لړ فیصلې مو وکړې، هغه فیصلې څه شوې؟

پروفیسور امین: د هغو فیصلو غم ونه کړی شو.

د برچې به زور پر افغانانو حکومت نه کېږي

دا مرکه د (وفا) جريدې د شپږم کال په (۴۵-۴۸) مې ګڼه کې د (۱۳۷۶ ل) کال د مرغومي مياشتې پر (۱۰) مه نېټه خپره شوې ده.

د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې مشر پروفیسور عبدالرسول امين د افغانانو په هغه غونډه کې برخه اخيستې وه چې د دېسمبر پر ۱-۳ نېټه د ايران په اصفهان کې جوړه شوې وه، موږ د دې غونډې په باب يوه مرکه ورسره کړې ده، چې دلته وړاندې کېږي.

پوښتنه: د اصفهان غونډه تاسو څنګه ارزيايې کوئ؟

ځواب: زما په نظر دغه غونډه د قاضي عبدالرحيم کوشکي او په ايران کې د ځينو افغانانو له خوا په ښه نيت دايره شوې وه، ځکه چې دغه غونډه په افغانستان کې د سولې لپاره ده او اوس ټول افغانان دې نتيجه ته رسېدلې دي، چې په افغانانو باندې هېڅوک د برچې په زور حکومت نه شي کولای. قاضي کوشکي په دې غونډه کې د ګډون لپاره د طالبانو په شمول په افغانستان کې دننه او له افغانستان څخه د باندې ډېرو افغانانو ته دعوتنامې لېږلې وې، په غونډه کې ځينو افغانانو ګډون وکړ او ځينې افغانان د ځينو معذرتونو له امله او طالبان د خپل مشخص دريځ له امله غونډې ته رانغلل.

ددې غونډې مثبت اړخ دا و چې ځينو افغانانو په ډېره ازادانه توګه خپلې نظريې وړاندې کړې، ټولو د يو بل نظريې په سره سينه واورېدلې او د غونډې له پيل نه ترپايه هېڅ ډول تشنېج منځته رانغی او ځينو د هر ډول ډار نه غیر

خپلې خبرې وکړې. په دې غونډه کې د ګوندونو او تنظیمونو نماینده ګانو او مستقلو افغانانو مختلفې نظریې وړاندې کړې او د غونډې په پای کې یو داسې پرېکړه لیک تصویب شو، چې هغه ټولو افغانانو ته د منلو وړ و.

زما په نظر د افغانانو د سولې مساله په هغې کمېټې - چې په تهران کې تاسیس شوې ده - ارتباط لري چې دغه کمېټه د افغانانو ترمنځ د سولې د راوستلو لپاره څه ډول او څنګه فعالیت کوي؟ که د سولې په کمېټه کې هغو اشخاصو ته چې واقعاً د افغانانو ترمنځ سوله او مفاهمه غواړي ځای ورکړل شي، شاید چې د سولې په لاره کې ډېر کار وکړي او که یوازې هغو اشخاصو ته چې د افغانستان او افغانانو پر ځای یوازې په ایډیالوژۍ، ګنډ، مشرتابه او په ژني، نژادي، مذهبي او سیه ییزو مسایلو پورې نښتي وي، ځای ورکړل شي، نو بیا خو د دغه کنفرانس ټولې هلې ځلې بېځایه دي.

پوښتنه: تاسې هم په دې کنفرانس کې خبرې وکړې، د خپلو خبرو غټ ټکي که لوستونکو ته ووايست؟

ځواب: ما د ځان سره لیکلې مضمون درلود، بلکې زما وینا په افغانستان، ګاونډیانو او د نړیوالو مسالو پورې ارتباط درلود او د وینا ځینې خبرې د ځینو ویناکوونکو د نظریو د تردید او د ځینو د ویناوو ملاتړ په ارتباط وې او وینا ډېره اوږده وه چې د ویدیو په کسټ کې ثبت شوې ده.

زما دغه اوږدې وینا د لاندنیو مهمو ټکو تشریح وه:

۱- ما د جهاد د پیل نه تراوسه د افغانستان په اجتماعي، سیاسي او نظامي اړخونو رڼا واچوله او څو ځله مې دا واقعیت تکرار کړ چې د افغانستان لپاره د باندنیو هېوادونو له خوا ټاکل شوي مشران د افغانستان او افغانانو په

اجتماعي او رواني مسايلو نه پوهېدل او اوس هم نه پوهېږي. دوی د پردیو په اشاره په کتابي ایډیالوژیو او د پردیو د کتو د تحفظ لپاره خدمتونه پیل کړل.

۲- تراوسه د افغانانو تش په نوم مشرتابه د خپلو غلطیو، اشتباهاتو او د خپلو ناکامیو په اړوند هېڅ ارزښتي نه ده کړې او اوس هم د افغاني جامعي او د افغانانو د اجتماعي روحياتو د درک نه غیر په غلطه لار روان دي. هرکونکي او تنظیم او نهضت یا حرکت د افغانانو نمایندګي او ملاتړ د عوې کوي اما دا هم دې ته تیار نه دي چې افغانانو ته د خپل سرنوشت حق ورکړي، که ځینو ګوندونو د چېې ایډیالوژۍ خصوصیات خپل کړي او د کمونستان غوندې په دیکتاتورۍ او د وسلې په استعمال عیده لري چې له بده مرغه د مجاهدینو له بریالیتوب وروسته ډېر افغانان بدبخته او اواره او مړه شول او ښارونه او کلي تباه شول او تراوسه د بدبختۍ دغه لړۍ روانه ده.

۳- ما په خپله ویناکې د جهاد په دوره کې د پاکستان او ایران کومکونه او ملاتړ وستانه ځکه چې دغو دواړو هېوادونو د کمونستانو د رژیم او د شوروي اتحاد د یرغل په دوره کې د افغانانو د جهاد او د مهاجرینو سره ډېرې مرستې کړې دي. اما په دې ویناکې ما دا هم په ډاګه کړه چې د دغو مرستو ترڅنګه دغو دواړو هېوادونو د افغانانو د هیلو برخلاف په خپله خوبه ګوندونه او تنظیمونه جوړ کړل، مسلح یې کړل، رسمیت یې ورکړ او په افغانانو یې تحمیل کړل. دغو جوړو شویو ګوندونو د افغان او افغانستان پر ځای د دغو هېوادونو د ملي کتو لپاره خدمتونه پیل کړل، تراوسه د دغو هېوادونو په اشارو افغانستان تباه کوي او تراوسه په یو او بل نوم افغانان وژني. همدغو هېوادونو افغانان له ملي زعامت څخه محروم کړي دي او اوس هم خپل پلویان په شاه تپوي او د افغانستان د تباہۍ او د افغانانو د وژنې لپاره وسلې او پیسې ورکوي.

۴- زما د وينا ډېره برخه د افغانستان د قامي تركيب په اړوند ده. زما په نظر د تاريخ په اوږدو كې دغه ستراتيژيک موقعيت افغانان د بدبختۍ سره مخامخ كړي دي او همدغه ستراتيژيک موقعيت د افغانستان وجود ساتلی دی او اوس يې هم ساتلی دی.

په ستراتيژيک لحاظ افغانستان د مرکزي اسيا د هېوادونو ترمنځ د اتصال د کړۍ حيثيت لري. دغه ستراتيژيک موقعيت او د قامونو تركيب يو ګاونډي هېواد ته هم دا چانس نه ورکوي چې دا يا هغه هېواد دې په ټول افغانستان خپته واچوي او يا دې افغانستان خپله مستعمره کړي. افغانستان د ټولو ګاونډيو هېوادونو د حريم حيثيت لري. که د ګاونډيانو څخه يو هېواد هم په افغانستان باندې د خپتې د اچولو يا د مستعمره کېدو نيت لري، نو دغه هېواد حتماً په خپله د افغانانو او د نورو ګاونډيانو د شديد مقاومت سره مخامخ کېږي. د افغانستان چاپېره پاکستان، ايران، تاجکستان، ازبکستان، ترکمنستان او د واخان کار دار ته نږدې چين پراته دي. د افغانستان د قامونو لوی يا وړوکې برخې په ګاونډيو هېوادونو کې هم مېشت دي او يو ګاونډي هېواد هم د دې توان نه لري چې د جنگ يا د دسيسو له لارې دې په ټول افغانستان يا خپته واچوي او يا دې افغانستان مستعمره کړي.

۵- د افغانستان دکشالي د سياسي حل لپاره زما وړاندیز دا و:

الف: په افغانستان کې روانه جګړه د پخواني شوروي اتحاد، لويديزو هېوادونو او د ګاونډيو هېوادونو د جاسوسي شبکو د سور جنگ بقايا ده او همدا علت دی چې تراوسه د افغانستان مساله د دغو هېوادونو د سياسي مقاماتو پر ځای د دغو هېوادونو د جاسوسي شبکو په لاس کې ده. دا د ګاونډيو او نورو هېوادونو د سياسي چارو د صلاحيت لرونکو مقاماتو فريضه

ده چې لومړۍ دې د افغانستان مساله د خپلو شبکو له لاسونو څخه واخلي او په افغانستان کې دې د خپلو هېوادونو د جاسوسي شبکو فعاليتونه بند کړي او د دغو هېوادونو سياسي ارگانونه دې د افغانستان دکشالې د سياسي حل لپاره جدي اقدام وکړي.

ب: دا د پاکستان، ايران او سعودي عربستان اسلامي فريضه ده چې د دغو هېوادونو سياسي مقامات خپلو کې کېني او د افغانستان د سياسي حل لپاره دې واحد پاليسي جوړه کړي. افغانان په دې واقعيت پوهېږي چې څو دغه درې هېوادونه د افغانستان په اړوند واحد پاليسي وضع نه کړي، تر هغې په افغانستان کې د سولې راتگ ډېر مشکل کار دی. افغانان په دې هم پوهېږي چې د افغانستان په اړوند ايران تر شاه روسيه، هند او د مرکزي اسيا ځينې هېوادونه ولاړ دي او د پاکستان تر شاه سعودي عربستان، يو شمېر اسلامي او لويديز هېوادونه او امريکا ولاړ دي. که دغه هېوادونه د افغانستان د ستراتيژيک موقعيت او د قامونو د ترکيب د واقعيت پر اساس د افغانستان د مسلې په اړوند واقعي يوه پاليسي جوړه کړي، نو که د يوې خوا دا هېوادونه خپل ملگري نور هېوادونه قانع کولای شي، نو له بلې خوا د افغانستان د روانې کشالې لپاره واقعي سياسي حل پيدا کولای شي.

ج: په افغانستان کې د ايديالوژيو او په ژبنیو، نژادي، مذهبي او سيمه ييزو خصوصياتو ولاړو گوندونو او تنظيمونو ډېره ترخه تجربه ورکړې ده، ځکه ځينو گوندونو بين المللي او بين الاسلامي ايديالوژيگانې خپلې کړي او ځينې د ژبنیو، نژادي، مذهبي او سيمه ييزو مسايلو پورې ونښتل چې ځينې د افغانستان له سطحې څخه پورته او ځينې کښته ولاړل او د دې گوندونو او تنظيمونو ترمنځ د افغانستان او افغانانو نوم او داعيه ورکه شوه او يوگوند او تنظيم هم د افغانستان او افغان د ملي مسالې تر شاه و نه درېد او نه ورته د

هغو هېوادونو له خوا چې پر دوی یې سرمایه گذاري کړې ده، په افغانستان او افغان باندې د فکر کولو اجازه ورکړل شوه. دوی څو ځله ایتلافونه وکړل، اتحادونه یې جوړ کړل او پراخ بنسټه حکومتونه یې جوړ کړل، اما دغه ټولې هلې ځلې د ناکامۍ سره مخامخ شوي او په افغانستان کې یې د سولې پرځای تباهي او بربادي راوړه او اوس هم دغه ورور وژنه دوام لري. که دوی بیا هم د پخوا په شان بیا تش په نوم پراخ بنسټه حکومت جوړ کړي، نتیجه به یې هم هغه تباهي او جگړې وي، ځکه چې دوی پر یو او بل باور نه لري او نه تراوسه د افغانستان په ملي هویت او د افغانانو پر ملي برم عقیده لري او نه ورته کار کوي، بلکې تراوسه د ملي نظر پر ضد دي. یو ګوند یا تنظیم چې د افغانستان په ملي هویت او د افغانانو پر ملي خصوصیاتو باور نه لري، نو د دغو ګوندونو او تنظیمونو څخه جوړ پراخ بنسټه حکومت د افغانستان او افغانانو مسلې لپاره د سیاسي حل له لارې په راپیدا کېدو کې حتمن له ناکامۍ سره مخامخ کېږي.

د: افغانان په خپل هېواد کې د ګاونډیانو پر ضد او د ګاونډیانو د لاسپوڅي حکومت مخالف دي. مخالف حکومت نه د افغانانو په ګټه دی، نه افغانان د مخالف حکومت د جوړېدو توان لري. ځکه چې افغانان د خپل تباہ شوي هېواد د بیا جوړېدو لپاره د ګاونډیو هېوادونو په شمول د حوزې او د نړۍ د ډېرو هېوادونو د اقتصادي، اجتماعي، کلتوري، تخنیکي او نورو مرستو ته اشد ضرورت لري او دغه مرستې مخالف حکومت نه شي ترلاسه کولای.

له بلې خوا لکه څنګه چې ورته اشاره وشوه، په افغانستان کې د یو هېواد لاسپوڅی حکومت هم د کامیابېدو چانس نه لري، لکه څنګه چې شوروي اتحاد ناکامه شو، نو د شوروي اتحاد په لار تلونکی او تقلید کوونکی بل هېواد هم مخامخ کېږي. دا به د ټولو ګاونډیانو لپاره ډېر ګران کار وي، چې

په افغانستان کې دې يو داسې لاسپوڅى حکومت منځته راولي چې دغسې لاسپوڅى حکومت دى د ټولو ټټو، يا بو وي او ټول دې ورباندې سورلي وکړي، د ټولو لپاره د ټټو حکومت جوړول هم ډېر گران کار دى. افغانان په افغانستان کې يو دوست حکومت غواړي، يو داسې دوست حکومت چې د افغانستان د ملي گټو سره يوځای د ټولو گاونډيانو، د حوزې او د نړۍ د دوستې هېوادونو ملي گټې هم په نظر کې ولري او د ټولو گاونډيانو سره د خپلو ملي گټو سره د ټولو گاونډيانو ملي گټې همهانگ کړي او يو گاونډي هېواد ته هم د بل گاونډي هېواد پر ضد په خپله خاوره کې د فعاليت اجازه ور نه کړي او د خپل هېواد په ستراتيژيک موقعيت د قامونو په قامي ترکيب، د گاونډيانو ترمنځ د دوستۍ د پل په حيث او د حوزې او نړۍ پر واقعيتونو اکاهانه او شعوري فکر وکړلای شي او د دغو واقعيتونو په رڼاکې د افغانستان د داخلي او خارجي ستونزو لپاره عملي ملا وتړي. دا اوس د گاونډيانو اسلامي فريضه ده لکه څنگه چې يې له افغانانو سره د جهاد په وخت کې مرستې کړي دي اوس دې له افغانانو سره په سوله او د يو دوست حکومت په جوړېدو کې مرسته وکړي.

افغاني ټولنه يوه مسلمانانه، مساوات طلبه او اعتدال خوښوونکي ټولنه ده

دا مرکه د (وفا) جریدې په (۵۰)مه ګڼه کې د (۱۳۷۲ل) کال د جوزا میاشتې پر (۱۳)مه نېټه خپره شوې ده.

د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنې مشر پروفیسور عبدالرسول امین د -
The world National Endowment for Democracy د موسسې له خوا د
Conference on challenges to Democracy in the New Ara په کنفرانس کې
د ګډون لپاره د امریکا متحده ایالاتو واشنګټن ته دعوت شوی و. پروفیسور
امین په دغه کنفرانس کې د ګډون په موخه د اپریل په څلورويشتمه نېټه هغه
هېواد ته ولاړ او د مې د میاشتې پر شپږ ویشتمه نېټه بېرته پېښور ته راستون
شو. د وفا جریدې د خپلو لوستونکو د خبرتیا لپاره له پروفیسور امین سره
مرکه کړې ده، چې مرکه یې په دې ګڼه کې خپره شوې ده.

د مرکې په پیل کې مو له پروفیسور امین څخه د دغه کنفرانس د جوړېدو،
اهدافو، بحثونو او په کنفرانس کې د دوی د برخه اخیستلو په باب پوښتنه
وکړه، دوی په دې برخه کې وویل:

په کنفرانس کې د لاتینې امریکا، افریقا، منځني ختیځ، شرقي اروپا، د پخواني
شوروي اتحاد او نورو مختلفو هېوادونو ۱۷۵ هیئتونو ګډون کړی و. زه
یوازینی افغان وم چې د بښنې نړیوال سازمان د غړي په حیث کنفرانس ته بلل
شوی وم. کنفرانس د تبت د روحاني مشر (دلاي لاما) په وینا پرانیستل شو.

په دې کنفرانس کې د بشر د حقونو او په وروسته پاتې هېوادونو کې د خلکو په خوښه د ټاکل شوي حکومت او دیموکراسۍ په باب خبرې کېدې او ټولو ویناکوونکو په دې ټینګار کاوه چې په دغو هېوادونو کې دموکراسي، د خلکو په خوښه ټاکل شوی حکومت او بشر د حقونو واقعیتونه د خلکو د عنعناتو، کلتور او اجتماعي شرایطو سره سم څنګه عملي کېدلای شي. د کنفرانس په پروګرام کې د افغانستان لپاره وخت نه و ورکړل شوی. ما د کنفرانس له مشر څخه هیله وکړه، چې ماته دې د افغانستان د کشالې په برخه کې د خبرو لپاره وخت راکړي، د کنفرانس مشر زما د غوښتنې په برخه کې د ګډوونکوونکو څخه پوښتنه وکړه، ګډوونکوونکو په یو اواز وویل، چې افغانستان له کورنیو جګړو سره مخامخ دی، پروفیسور امین ته دې وخت ورکړل شي... ما په ډېر لنډیز د افغانستان د روانو کړکېچونو او تراژیدیکو حالتو په باب خبرې وکړې. ما په دې رڼا واچوله چې د افغانستان خلک څنګه له یوې دیکتاتورۍ څخه ووتل او څنګه د بلې دیکتاتورۍ د لاندې راغلل. په دې خبرو کې ما د کنفرانس ګډوونکوونکو ته د افغانستان د روانو بدبختیو ذکر وکړ، چې افغانان له یوې سختې جګړې څخه راووتل، دمه یې لا نه وه کړې، چې د قدرت لپاره په بله جګړه واوښتل. د دغو ټولو بدبختیو اصلي عوامل خارجي ایديالوژیکانې، په خارج کې جوړ شوي ګوندونه، د ګوندونو جوړښت، خارجي مداخلې او د خارجیانو له خوا د دغو تنظیمونو پواسطه په افغانستان کې د خارجیانو په ګټه د سیاسي انحصار ټینګول دي. افغاني ټولنه یوه مسلمانانه مساوات طلبه او اعتدال خوښوونکې ټولنه ده او افغانان د اجتماعي جوړ او اجتماعي روحياتو له مخې د تحمیل، دیکتاتوري او د پرديو له ګوډاګیانو څخه کرکه کوي. افغانان له ګاونډیو هېوادونو سره په وروړولۍ ژوند کول غواړي، خو نوکرۍ ته تیار نه دي. په خپله خوښه ټاکل شوی

حکومت، چې د افغانانو او ګاونډيو هېوادونو ګټې په نظر کې ولري، منلو ته تيار دي، لکن په هېڅ قيمت د پرديو له خوا تحميل شوي لاسپوڅي حکومت منلو ته تيار نه دي. افغانستان د جرګو او مرکو کور دی، مرکې او شوراګانې د دغه ولس تاريخي عنعنې ده. تر څو چې افغانان د خپلې ملي عنعنې سره سم په خپله خوښه حکومت ونه ټاکي، خپل سرنوشت په خپل لاس کې ونه نيسي، تر هغې په افغانستان کې هېڅ سوله منځته نه راځي او په نتيجه کې به په افغانستان کې د ديکتاتورۍ په وجه وينې توپېري، د مرګ ژوبلې بازار به گرم وي، لوت به روان وي، ښځې به بې غفته کېږي، کورونه به وړانږي، خلک به د خپلو کورونو څخه شړل کېږي او هېچاته به د سر امن نه وي. ما له دغه نړيوال کنفرانس څخه غوښتنه وکړه، چې له افغانانو سره د ديکتاتورۍ پر ضد، د خارجيانو د مداخلې پر ضد په افغانستان کې د افغانانو د عنعنې سره سم د دوی منتخب حکومت او د بشر د حقوقو د تامين په لاره کې همکاري وکړي. کنفرانس ته د امريکې د باندنيو چارو د وزير او د امريکې د جمهور رييس ښاغلي بل کلنټن له خوا مېلمستياوې ورکړل شوې، ښاغلي بل کلنټن د جايزو د وېشلو په مراسمو کې وويل: ((موږ په ديموکراسۍ، ازادو انتخاباتو، په انساني کرامت، د بشر په حقوقو او په نړۍ کې په سوله او د يو بل په چارو کې د نه مداخلې پر اصولو عقیده لرو. د امريکې متحده ايالات د نړۍ د ژاندارم او پوليس رول لوبولو ته چمتو نه دی، اما زما اداره د هغو افرادو او ګروپونو تر شاه ولاړه ده، څوک چې د ديموکراسۍ، انساني کرامت، ازادو انتخاباتو او د بشر د حقونو لپاره مبارزه کوي، موږ د هر ډول ديکتاتورۍ او تبعيض مخالف يو.))

موږ له پروفيسور امين څخه وپوښتل، چې له کنفرانس وروسته دوی په امريکا کې له کومو امريکايي مقاماتو او موسسو سره وليدل. په دې برخه کې يې

وویل: د اپریل له پنځه ویشتم څخه تر دېرشم پورې د یادې شوې موسسې مېلمه وم او د مې له اول څخه د مې تر لسم پورې د یونایتډ سټیټس انفارمېشن اجنسي مېلمه وم. د دغې ایجنۍ د پروگرام له مخې ما د امریکا د خارجه چارو د وزارت له موظفو اشخاصو، د نیوجرسي سناتور (بل بریدلي)، د سنا د باندنیو چارو د روابطو د کمېټې د مامور او د ملګرو ملتونو د لوی سکرتر له مشاور سره ملاقاتونه وکړل. د دې برسېره د مختلفو موسسو د مشرانو او یو شمېر افغانانو سره مې هم لیدنې کتنې شوې دي. دغو ټولو خلکو د افغانستان د کښالې د سوله ییز حل سره ډېره دلچسپي درلوده. سره له دې چې د افغانستان کښاله د اهمیت په لحاظ په اوله دویمه او درېیمه کټګورۍ کې نه راځي، خو دوی د افغانستان د ستراتیژیک موقعیت پر لحاظ د افغانستان کښاله شاته نه ده غورځولې او د هېواد دننه او چاپېره سیاسي انکشافاتو پوره څارنه کوي. د دوی په نظر که په افغانستان کې افراطي ایديالوژي په پښو ودرېږي، طبیعي ده چې د دغې ایديالوژۍ په سر کې ولاړ افراد یا ګوندونه، مخالف افراد یا ګوند په وچ زور له منځه وړي، دیکتاتوري منځته راوړي، د دیکتاتورۍ څخه تروریزم منځته راځي، د هېواد په وګړو په وچ زور خپله ایديالوژي تحمیلوي، نورو هېوادونو ته خپله ایديالوژي صادروي، چې نتیجه یې د مرګ ژوبلې او د ثبات له نشتوالي سیوا بل هېڅ شی لاسته نه راځي. دوی د تاجکستان روانه کښاله د ایديالوژۍ د صادرېدو نتیجه ګڼله. د دوی په نظر افغانستان د مخدره موادو د تولید او قاچاق د مرکز بڼه غوره کوي. د اخبارونو او د خلکو له خبرو څخه داسې څرګندېدل چې د ملل متحد د احصایې له مخې افغانستان په برما پسې په دویمه درجه د مخدره موادو د تولید او قاچاق مرکز ګرځېدلی دی.

د څوارلس کلن جهاد په نتیجه کې چې د افغانستان یو شمېر قوماندانان پرېمانه وسله، مجاهدین او د جنگ تجربه لري او په خپلو سیمو کې د مرکزي حکومت د نشتوالي له امله خپلواک ژوند کوي. دوی تر اوسه د مخدره موادو د خرڅلاو له لارې پرېمانه پیسې ګټي، د بل کاروبار سره عادت نه لري، اما د ګاونډیو هېوادونو بین المللي قاچاقبران زیار باسي چې د افغانستان له قوماندانانو سره ارتباط پیاکړي او دوی د مخدره موادو د لارې د پرېمانه پیسو د ګټلو سره عادت کړي. که په بې مرکز ه افغانستان کې دغه پروسه وده کوي، نو په دې صورت کې بیا یو قدرت هم دا توان نه لري، چې خپلواکه او د مخدره موادو له لارې ګټندویه قوماندانان د راتلونکي مرکزي حکومت اطاعت ته مجبور کړلای شي، چې په نتیجه کې به افغانستان د یوې ناوړې ملوک الطوايفي مرکز وګرځي.

د اسلام اباد د تړون د کامیابېدو او یا نه کامیابېدو په برخه کې ډېر سوالونه کېدل ما د دوی په ځواب کې وویل: په تېرو څوارلس کلونو کې افغانان د مختلفه اتحادونو، موقتي حکومتونو او حتی د پېښور د تړون شاهدان دي. خو تر اوسه پر اتحاد، موقتي حکومت، د پېښور تړون او د اهل حل و عقد شورا نه دي کامیاب شوي. د اسلام اباد تړون هم په کاغذ لیکل شوی دی، خو عملي کېدل یې ډېر ګران کار دی. سره له دې چې د دې تړون لپاره رقیب حکومتونه اسلام اباد کې راټول شول، د پاکستان صدراعظم، د سعودي عربستان د استخباراتو مشر، د ایران د خارجه چارو د وزارت مرستیال او یو شمېر نورو خلکو د افغاني ډلو ترمنځ د سولې لپاره کار وکړ، خو بیا هم دغه هلې ځلې کامیابه نه شوې. دناکامۍ اساسي عوامل یې دا دي چې دغه ټول تنظیمونه د افغانستان د باندې په خارجي هېوادونو کې جوړ شوي دي، د خارجیانو له خوا مشران ټاکل شوي دي، خارجیانو ورته پرېمانه وسلې او

پيسې ورکړي دي، خارجيانو ورباندې سرمايه گذاري کړې ده او د پتو تعهداتو له مخې د افغانانو پرځای د خارجيانو پلانونه عملي کوي. بله خبره دا ده چې په اسلام اباد کې راټول شوي منځگړي حکومتونه هم د افغانستان د قضیې طرف دي او هم خپل ترمنځ رقیبان دي. دغه هېوادونه په پټه او ښکاره د خپلو مشخصو تنظیمونو ملاتړ کوي، هر یو د مشخص تنظیم لپاره امتیاز غواړي او هر یو په دې هڅه کې دي چې په افغانستان کې خپل نفوذ او د خپلو مشخصو تنظیمونو د لارې په کومه طریقه انحصار منځته راوړي. په دې تړون کې د افغانستان خلک بېخي له نظره غورځول شوي دي. ترڅو چې د ملل متحد لوی سکرتر د افغانستان د سولې پلان بیا پیل نه کړي، تر هغې د افغانستان د کښالي حل پیدا کول مشکل کار دی.

ځینو دا نظر ښکاره کاوه چې د ملل متحد پلان د ناکامۍ سره مخامخ شوی دی، که بیا پیل شي څه نتیجه به ور نه کړي؟

زما ځواب دا و چې ملل متحده یوازینی بېطرفه موسسه ده او د نورو هېوادونو غوندې افغانستان هم د دې موسسې غړی دی. د افغانستان کښاله له بېطرفه منځگړیتوب پرته د داسې هېوادونو له خوا چې د افغانستان په قضیه کې طرف دي، خپلې گټې په نظر کې لري او مشخصو تنظیمونو لپاره امتیاز غواړي، نه شي حل کېدلای. څه وخت چې ملل متحد د افغانستان د سولې لپاره پلان وړاندې کړ، د افغانانو لوی اکثریت د دغه پلان ملاتړ وکړ او یوازې یو څو وسله والو ډلو یې مخالفت ته ملا وتړله. د دغه مخالفت او په نتیجه کې د پلان پر ضد د کودتا عوامل په ډاگه ښکاره دي.

۱- هغو هېوادونو چې په ځینو مشخصو تنظیمونو سرمايه گذاري کړې ده، ډار درلود که چېرې د ملل متحد پلان عملي شي شاید چې د دغه پلان د

عملي کېدو په نتیجه کې د دغو هېوادونو د لاسوهنې، نفوذ او د مشخصو تنظیمونو په واسطه په افغانستان کې د هغوی د سیاسي انحصار مخنیوی وشي. سره له دې چې دغو هېوادونو په ښکاره له پلان سره د ((هو)) سر خوځاوه اما په زړه کې ورسره مخالف وو.

۲- وسله وال مخالفین پوهېدل چې د افغانستان لوی اکثریت د مرګ ژوبلې څخه پوزې ته راغلی دی. کېدای شي چې د افغانستان خلک د ملل متحد د پلان د کامیابېدو په نتیجه کې دغه ګوندونه مسترد کړي او یو نوی لیدر شپ منځته راوړي. که څوک واقعاً په دې باور ولري چې د افغانستان د خلکو اکثریت د هغه سره دی، نو هغه د ملل متحد یا د بل ارګان له خوا د سولې د پلان څخه نه ډارېږي، هغه په دې پوهېږي چې خلک هغه ته رایې ورکوي او هغه د خلکو د ملاتړ څخه برخورداره دی، په خوله خو هره یو دعوه کوي چې د افغانستان د خلکو لوی اکثریت د هغه سره دی اما په زړه کې پوهېږي که چېرې خبره د عمل میدان ته راشي، نو هغه حتماً د خلکو له خوا مستردېږي. یوازې دغه ډار د ملل متحد د پلان په لار کې لوی خنډ دی.

۳- د ډاکټر نجیب الله د استعفی او د ملګرو ملتونو د پلان د عملي کېدو د نېټې ترمنځ سیاسي خلا منځته راغله. له دې خلا څخه شورای نظار، ملیشا او د پرچميانو ائتلاف ګټه واخیسته. دوی فکر کاوه څوک چې کابل ونیسي هغه په ټول افغانستان کې حکمت هم کولای شي.

د دې ائتلاف بل هدف دا و چې دوی کولای شي چې په افغانستان د دوی په اصطلاح د پښتنو زعامت ته خاتمه ورکړي. واقعیتونو ورته وښودله چې کابل نیول اسان کار دی، اما ساتل یې مشکل کار دی او د پښتنو پر ضد د ائتلاف عملي کېدل بېخي ګران کار دی.

۴- ځينو هېوادونو غوښتل ډاکټر نجيب الله د سقوط په نتيجه کې د کابل د ائتلاف په واسطه په افغانستان کې د نيم بند سياسي قدرت د انتقال لپاره لاره هواره کړي. دوی فکر کاوه چې مخالفې ډلې حتماً خپل ترمنځ په جگړو اخته کېږي، مرګ ژوبله زياتېږي، انارشي به دومره زياته شي چې د افغانستان خلک به د دغو ډلو مخالفت ته راپورته شي او د جهاد او مجاهد نوم به دومره بدنام شي چې خلک به په زړو کفن کښانو شکر وباسي، د افغانستان د سياسي سيستم څخه به يو داسې ماډل منځته راشي چې په راتلونکي کې به د دغه سيستم ماډل منلو ته د افغانستان خلک، د ګاونډيو هېوادونو ولسونه او د اسلامي نړۍ هېوادونه په هېڅ قيمت تيار نه وي. په افغانستان کې ددغه هېوادونو نه پيسې لګېږي، نه بې تېبه مري، بلکې افغانان ورته په خپله داسې سياسي ماډل جوړوي چې هغوی په ډېر لګښت او مستقيمه مداخله نه شو جوړولای.

د ډاکټر نجيب الله تر سقوط وروسته ډېر سياسي بدلونونه منځته راغلي دي، خلکو فکر کاوه چې نجيب الله د افغانستان د تراژيدۍ اساسي عامل دی، که نجيب الله ولاړ شي او په کابل کې د مجاهدينو حکومت منځته راشي شايد چې په هېواد کې سوله رامنځته شي. نجيب الله ولاړ، د مجاهدينو حکومت جوړ شو، افغانانو په خپلو سترګو وليدل چې د سولې پر ځای په زرګونو بېکناه خلک ووژل شول، د کابل ښکلی ښار او د خوا او شاګلي د بمونو خوراک شول، ښځې بې غفته شوې، حکومتي، خصوصي او شخصي مکليټونه لوټ شول او په زرګونو خلک د کابل د ښار نه وتښتېدل.

محترم مجددي صاحب او محترم رباني صاحب د يو بل پسې راغلل لاکن په عمل کې څرګنده شوه چې دغه تنظيمونه يوازې د جنگ لپاره جوړ شوي دي او د هر تنظيم مشر او نامتو غړي يوازې د خپلو ځانونو او تنظيمونو په برخه

کې فکر کوي او نورو ته د مخالف يا دښمن په نظر ګوري. مشخصه ايديالوژيګانې، ګوندي جوړښت او اقتصادي، سياسي، ژبني او نور ډېر فکتورونه دي چې دوی د يو متحده هېواد او د افغانانو په ګډو ګټو فکر کولو ته نه پرېږدي. د اهل حل و عقد شورا يې ښه مثال دی. دغه شورا د افغانانو د عنعنې سره سم لويې جرګې، پر ضد رامنځته شوه اما په عمل کې وليدل شول چې دغې شورا ته يوازې هغه خلک راوبلل شول چا چې د يو مشخص تنظيم مشر د جمهور رييس په حيث ټاکل غوښتل. هغه څوک چې د شورا په صفت نه مړېدل هغوی هم د دغې شورا مخالفت د توپونو په ډزو اعلان کړ.

د هرې ټولنې سياسي سيستم يا حکومت په مشروعيت ولاړ وي او د مشروعيت اساسي نسبت د ټولنې د خلکو په ازاده رایې ولاړ وي. هغه حکومت چې په خلکو باندې د ټانکونو، توپونو، الوتکو، راکټونو، توپکو او برچو په زور تحميلېږي، دغه ډول حکومت مشروعيت نه لري او افغانان هم د زور حکومت منلو ته تيار نه دي. د افغانستان د ازادۍ لپاره د افغانستان ټولو قومونو ګډه قرباني ورکړې ده او اوس يو قوم بل قوم ته دا نه شي ويلای چې ما قرباني ورکړې ده او تا نه ده ورکړې. د څوارلس کلونو د ملي تړاژيدۍ په نتيجه کې اوس د افغانستان ټول قومونه خپل قوماندانان، ديني علما، قومي مشران او تعليميافته اشخاص لري او د تېر يو کال او يوې مياشتې ترخو تجربو ثابته کړه چې په افغانستان د سولې د راوستلو لپاره د ملګرو ملتونو د لوی سرمشري غږ د سولې د هڅو لپاره له بل هر وخت نه زيات ضرور دی.

ملګري ملتونه يوه بېطرفه موسسه ده او د دغې موسسې د لوی سرمشري دفتر د بل هر چا څخه زيات د افغانستان د کشالي په هکله اوږده او پنځه ترجه لري. اوس هغه وخت رارسېدلی دی چې د ملګرو ملتونو د لوی سرمشري نماينده يا نماينده ګان د افغانستان په قضيه کې دخپلو حکومتونو،

د تنظيمونو مشرانو، د مختلفه قومونو د قوماندانانو، ديني علماوو، قومي مشرانو او تعليميافته اشخاصو سره له سره رابطه ټينگه کړي او د افغانستان د مختلفه قشرونو څخه نماينده لويه جرگه يا شورا داپره کړي چې د افغانستان خلک د خارجي مداخلو پرته په ازاد ډول په خپله خوښه د خپل هېواد د سياسي او اقتصادي سيستم، اساسي قانون او راتلونکي مشرتابه په باره کې فيصله وکړي او دغې ملي تراژيدۍ ته خاتمه ورکړي.

موږ له استاد امين څخه وپوښتل چې تاسو په امريکا کې له مېشتو افغانانو سره هم وليدل که نه؟ دوی په دې اړه وويل:

ما دوه ځله په واشنګټن کې او همدا شان د کاليفورنيا ايالت په کانکورډ او لاس انجلس کې د افغانانو په غونډو کې خبرې وکړې. د افغانانو لپاره په واشنګټن او کاليفورنيا کې ټلويزيونونو او د ازاد افغانستان راډيو راسره مرکې هم وکړې.

د افغانانو اکثريت د افغانستان د کشالي له ورځنيو حالاتو څخه ځانونه خبروي او د افغانستان د روانې تراژيدۍ په وجه ډېر خفه ښکارېدل. له بده مرغه يو شمېر افغانان د پښتو او فارسي د رقابت په مرض اخته شوي دي او دغه مرض دومره شدت پيدا کړی دی چې حتی ځينې پښتانه د دري ژبو سره او ځينې دري ژبي له پښتنو سره خبرې نه کوي. ما په دغه غونډو او مرکو کې هغوی ته په زغرده وويل چې په افغانستان کې افغانانو ته اساسي پرابلم دا دی چې خپل هېواد څنگه د مرګ ژوبلې او تباھۍ څخه وژغوري؟ هغوی ته د پښتو او فارسي مساله دومره مهمه نه ده، لکه څنگه چې يو شمېر افغانانو په امريکا کې راتينگه کړې ده. هلته د آس نه کاسه ډېره توده وه، ما ورته وويل افغانستان د داخلي قومي روابطو او د خواوشا او حوزې د شرايطو په لحاظ

نه جزیه کېدونکې هېواد دی. په افغانستان کې ټول قومونه ګډ پراته دي او دوی د پېر یو پېر یو راهیسې ګډ ژوند کوي. په افغانستان کې داسې سیمه نه شته چې هلته دې یوازې یو قوم مېشت وي. فرضاً که افغانستان تجزیه کېږي، نو ددې تجزیې عملیه به یوازې د افغانستان پورې محدوده نه وي، دغه عملیه حتماً په پاکستان، ایران، د مرکزي اسیا په جمهوریتونو، ترکیه، هند او د اسیا په ډېرو هېوادونو تاثیر کوي چې په اوسنیو شرایطو کې د تجزیې د دې لویې عملیې او د تجزیې څخه د راپیدا کېدونکو شخړو جګړو او قومونو د یوځای څخه بل ځای ته د لېږدولو او ورسره د سیاسي، اقتصادي، اجتماعي او نظامي پرابلمونو د مخنیوي لپاره کوم ماسټر پلان نه شته، که موږ یې غواړو او که نه او که زموږ خوښه وي او که نه، موږ افغانان مجبور یو چې په افغانستان کې ژوند وکړو. څوک چې په یو کور کې ژوند کوي، نو په ځای د دې چې په خوشالۍ او ورورۍ ژوند وکړي، تریخ ژوند د افغانستان یو قوم ته هم هېڅ ګټه نه رسوي. که څوک ټوله شپه او ورځ خپل وخت په دې تېر کړي چې پښتانه بې کلتوره دي، تاجک بې غیر ته دي، ازبک کله خام دي او داسې نور نو ګټه به یې څه وي؟ له دغو خبرو څخه یوازې د افغانستان د پښمنانو ته ګټه رسېږي؛ دغه خلک یوازې د افغانستان د دښمنانو لپاره خدمت کوي او موږ په واقعیت کې په شعوري یا غیر شعوري توګه د افغانستان لپاره د (کۍ. جی. بی) د دې پلان چې ((جلا بې کره او حکومت ورباندې وکړه)) ښکار شوي یو. (کۍ. جی. بی) د قومونو، قبایلو او ملیتونو د وزارتونو له لارې همدغه پلان په افغانستان کې عملي کول غوښتل، چې افغانان د قوم او ژبو په شخړو کې رابښکېل کړي او دوی ورباندې حکومت وکړي. سره له دې چې خلقيانو او پرچميانو د بین المللي ایدېالوژۍ پلوي

کاوه اما د دغه پلان له مخې دوی د پښتنو او غیر پښتنو په نومونو د یو بل پر ضد مبارزه هم کوله.

د ډاکټر نجیب الله تر سقوط وروسته د کابل ائتلاف هم دا فکر کاوه، چې دوی د کابل د نیولو سره جوخت به د پښتنو تاریخي زعامت ته خاتمه ورکړي. د ائتلاف غړو ځانونه د خپلو قومونو نماینده ګان معرفي کول او د دوی پر ضد مخالفینو هم کوښښ کاوه چې پښتنو ته د خطر په نوم پښتانه په ځان راټول کړي. دواړو ډلو د قومونو او ژبو په نومونو پوره هلې ځلې وکړې، لکن د مختلفه قومونو قوماندانانو، دیني علماوو، قومي مشرانو او تعلیم یافته وو د دوی هلې ځلې شنلې کړې. د دوی له خوا دا غږ راپورته شو، چې په افغانستان کې جګړې د قومونو ترمنځ جګړې نه دي، بلکې دغه جګړې محض د سیاسي قدرت ته د رسېدو په نیت روانې دي. له بلې خوا له کونړ نیولې تر هرات پورې د هندوکش جنوب ته د پښتنو قومونه مېشت دي او د کابل چاپېر پښتانه قوماندانان پراته دي. دغو قوماندانانو لیدل چې د کابل ائتلاف د پښتنو پر ضد فعالیت کوي، لکن د دغو قوماندانانو د حوصلې او د تدبیر څخه کار واخیست او هغوی نه غوښتل چې د قدرت جنګ په قومي جنګونو بدل کړي. د مرکو په دوران کې ځینو قوماندانانو دې ته اشاره کوله، که چېرې په افغانستان کې قومي نښتې پیل شي، نو دغه نښتې د افغانستان ټولو سیمو، ښارونو، کلیو او حتی کورونو ته ورننوځي. هېڅوک د کامابېدو چانس نه لري او په افغانستان کې د مرګ ژوبلې او تباهی پرته هېڅ شی نه ترلاسه کېږي.

ما ورته وویل د افغانستان په جهاد کې ټولو قومونو قرباني ورکړې ده. اوس ټول قومونه حق لري، چې په راتلونکي افغانستان کې د ورورلۍ د اصولو پر اساس هر قوم د خپل شمېر سره سم خپل سیاسي، اقتصادي، اجتماعي،

کلتوري او نور حقونو ترلاسه کړي. له بده مرغه د افغانستان د ځينو قومونو څوکسان چې ځانونه د ځينو قومونو نماینده گان معرفي کوي، وايي چې د دوی د قوم حق بل قوم خورلی دی، په واقعیت کې دغه ډول اشخاص له قومي تعصب او له قومي شخړو څخه شخصي بهره برداري کوي. په سیاسي لحاظ حقوق قانوني مساله ده او قانون د خلکو د نماینده ارگان له خوا جوړېږي. تر څو چې په افغانستان کې د ټولو قومونو له خوا نماینده شورا منځته را نه شي او دغه نماینده شورا په اکثریت حکومت انتخاب نه کړي، تر هغې شورا او حکومت دواړه مشروعیت نه پیدا کوي. په دې شرایطو کې د ټولو افغانانو اسلامي او ملي وظیفه دا ده چې په افغانستان کې د مشروع شورا او حکومت د جوړېدو لپاره کار وکړي او څه وخت چې دغه شورا منځته راغله، نو بیا شورا حق لري چې د افغانستان په راتلونکي اساسي قانون کې د ټولو قومونو هر ډول حقوقو ته قانوني بڼه ورکړي او مشروع حکومت ورته عملي جامه ور واغوندي. د مثال په ډول که د یو قوم په نوم یو څو کسان دا دعوه راپورته کړي چې په تېرو وختونو کې زموږ د قوم سیاسي، اقتصادي، اجتماعي، تعلیمي، کلتوري یا مذهبي حقوق غصب شوي وو او موږ خپل حقوق غواړو. که فرضاً د بل قوم یو څوکسان ورته دا وایي چې موږ یې نه درکړو، یا ادعا مو سمه نه ده یا مو ټول حقوق درکړل، نو ایاد مدعي یا مدعي علیه خبرې یا فیصلې څه قانوني بڼه لري؟ ایا د ټوپک په زور حق اخیستل قانوني گڼل کېږي؟ یو ځواب دی، نه. بیا هم موږ افغانان مجبور یو چې د یو مشروع ارگان په لټه کې شو او دغه ارگان د افغانانو د ټولو قومونو نماینده شورا ده او بس.

په پای کې مو له پروفیسور امین څخه پوښتنه وکړه چې تاسو له افغانانو سره د تفاهم او ملي وحدت د شورا په باب هم خبرې وکړې او که نه؟ ده په دې اړه وویل:

اکثره افغانان له شورا څخه خبر وو او د افغانانو په غونډو او مرکو کې د شورا په هکله ډېرې پوښتنې هم وشوې.

زما د خبرو خلاصه دا وه:

دا شورا د افغانستان د مختلفو قومونو له قوماندانانو، قومي مشرانو، علماوو او تعلیم یافته وو څخه جوړه شوې ده. د شورا مرامنامه مې ورکړه، ما ورته د شورا په ترکیب، د شورا په فعالیت او شورا د راتلونکي پروگرام په برخه کې په تفصیل معلومات ورکړل چې د دغه شورا اساسي ټکي مې ورته داسې خلاصه کړل:

۱- دغه شورا د افغانستان د روانې تراژیدۍ د ترڅپې تجربې په نتیجه کې منځته راغلې ده، د مختلفو قومونو قوماندانان، قومي مشران، دیني علما او تعلیم یافته په پېښور کې سره راټول شول، د افغانستان په روانې ملي تراژیدۍ وکړېدل او پرېکړه یې وکړه چې د افغانستان د مختلفو قومونو د قوماندانانو، قومي مشرانو، دیني علماوو او تعلیم یافته وو سره دې رابطه ټینګه کړل شي، دوی د افغانستان دننه په یو ولایت کې سره د جرګې په توګه راټول شي او د افغانستان د ملي تراژیدۍ د خاتمې په برخه کې دې تصمیم ونیسي.

۲- د روان کال د مارچ په ۶ مه نېټه یې د پاکستان صدراعظم، په اسلام اباد کې د ایران او سعودي عربستان سفیرانو ته لیکونه ولېږل. په دې لیکونو کې د دغه هېوادونو د حکومتونو او خلکو څخه د افغانانو د جهاد په دوران کې

د مرستې له امله مننه شوې ده، اما دوی ته دا هم لیکل شوي دي، چې د دغه هېوادونو حکومتونه د افغانستان په داخلي چارو کې مداخله کوي، د افغانانو ترمنځ تبعیض کوي او د دغه هېوادونو حکومتونه غواړي، چې د هغو تنظیمونو په واسطه چې د دوی له خوا جوړ شوي دي، په افغانستان کې خپلو مستقیمو او غیر مستقیمو مداخلو ته دوام ورکړي او د افغانستان د خلکو خپلواکي د خپل انحصار لاندې راوړي.

۳- د شورا ټوله مرامنامه مې ورته په څلورو ټکو کې خلاصه کړه.

الف- افغانان ورورولي کوي، خو نوکرۍ ته نه دي تیار، خارجي مداخله نه مني.

ب- افغانان په خارج کې یا د خارجیانو له خوا د جوړو شویو تنظیمونو په واسطه په افغانستان کې د دوی سیاسي، اقتصادي او کلتوري انحصار نه مني او نه یې منلو ته تیار دي.

ج- په زورکلي نه کېږي. افغانان دیکتاتوري او د خارجیانو له خوا د تحمیل شوي حکومت څخه تر پوزې راغلي دي. د منځګړیتوب حق هغه څوک لري چې هغوی واقعاً بې طرفه وي. د افغانستان په کشالي کې دخپل حکومتونه بې طرفه نه دي، دوی د قضیې طرف دي، خپل ترمنځ رقابتونه لري، د خپلو تنظیمونو لپاره امتیازات غواړي او د دغو رقابتونو له امله افغانستان د دوی د بزکشی-میدان ګرځېدلی دی.

د ملګرو ملتونو موسسه یوازینی-بې طرفه موسسه ده، له ډېرو کلونو راهیسې دغه موسسه د افغانستان له کشالي سره نږدې اړیکي لري، د افغانستان د

مسلي منځگړيتوب يې کړی دی او په دې پوهېږي چې د افغانستان کڅاله څنگه او له کومې لارې سياسي حل مومي.

د- د افغانستان په جهاد او ازادۍ کې ټولو قومونو ګډه قرباني ورکړې ده. اوس ټول قومونه خپل قوماندانان، ديني علما، قومي مشران او تعليميافته اشخاص لري، د ملګرو ملتونو لوی سکرتر دې د افغانستان د دغو څلورو قشرونو څخه لويه جرګه يا داسې بل ميکانيزم چې د افغانانو لوی اکثریت ته د منلو وړ وي، دایر کړي او دغه نماینده لويه جرګه کې د خارجيانو د مداخلې نه غیر د افغانستان د سياسي سیستم، حکومت، اساسي قانون او راتلونکي مشرتابه په اړه دې تصمیم ونيسي او د افغانستان روانې ملي تراژیدۍ ته دې خاتمه ورکړي.

مصاحبه پروفیسور عبدالرسول امین با هفته نامه کابل

دا مرکه د (وفا) جریدې په (۶۵) مه کڼه کې د (۱۳۷۲ ل) کال د وږي میاشتې پر (۲۷) مه نېټه خپره شوې ده.

سوال: اتحادیه نویسنده گان افغانستان ازاد چه وقت تاسیس گردید؟

جواب: اتحادیه نویسنده گان افغانستان ازاد در حمل سال ۱۳۶۴ هـ. ش مطابق به سال ۱۹۸۵ م در اثر مساعی، تنی چند از تعلیم یافته گان، منورین و نویسنده گان کشور در شهر پشاور تهداب گذاری شد. اعضای موسس آن ده نفر بودند. ما در دیار غربت باوجود دشواریهای مالی و سیاسی شروع به کار سازنده فرهنگی و سیاسی نمودیم و خواستیم تا واقعیتهای جامعه ما را طوری که است به گونه حقیقی و ریالستیک آن بازتاب دهیم.

ما در عملی نمودن اهداف اتحادیه باقبولی هر نوع خطر راه برگزیده خود را دنبال نمودیم، در آن ثابت قدم ماندیم و تا هنوز هم به کار خود به همان شیوه واقعی و واقعیت گرایی ادامه میدهم.

سوال: با کدام مراجع و سازمانهای ملی و جهانی ارتباط دارید؟

جواب: بر اساس اهداف اتحادیه ما با بعضی از موسسات مدافع حقوق بشر و دموکراسی و آزادی به سویه جهانی ارتباطهای داریم و از موسسات غیر

دولتی کمکهای بلا قید و شرط را پذیرفته ایم. من خود عضو سازمان جهانی حقوق بشر استم، و در داخل کشور ارتباط ما با جمعیت رستگاری ملی، شورای تفاهم و وحدت ملی قائم بوده، و با انجمن فرهنگی خوشحال نیز در استانه تاسیس روابط متقابل فرهنگی استیم و هر موسسه فرهنگی دیگر کشور که با اهداف ما یعنی کوشش برای حقوق بشر و حکومت انتخابی توافق داشته باشد و ما نیز اهداف آنها را بپذیریم خواهان برقراری روابط و همکاری متقابل استیم.

سوال: چند عضو دارید؟

جواب: اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد در سالهای اخیر ۲۸ عضو رسمی داشت، که اکثر شان در اتحادیه مصروف کارهای فرهنگی و علمی و ژورنالیستیک بودند، اما بنا بر ضیقی منابع پولی و خشکیدن سرچشمه های کمکها فعلاً تعداد محدودی از اعضای آن در اتحادیه مصروف کار اند، ولی تعداد اعضای دیگر ما که خارج از اتحادیه کار میکنند زیاد است.

سوال: برنامه اتحادیه را توضیح کنید؟

جواب: اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد در مسایل سیاسی افغانستان، معتقد به اشتراک تمام اقشار و اقوام و قبایل ساکن در کشور است. ما معتقد استیم که در جهاد چهارده ساله افغانستان همه افغانها مربوط به هر قوم و قبیله شرکت ورزیده و اکنون در تشکیل حکومت و حیات سیاسی، اجتماعی کشور نیز بایست همه یی افغانها بدون در نظر داشت مسایل، لسانی، منطقه یی، مذهبی و قومی حصه داشته باشند.

ما معتقد استیم که جامعه ما یک جامعه مسلمان، مساوات طلب و بیگانه زدا است، انها سنتهای دیرینه خود را احترام میگذارند، بنا بر آن باید با درک ساختار اجتماعی و روان ملت خود طبق خواسته های آنان عمل نماییم، هرگاه به نظریات و اعتقادات انها واقعی گذاشته نشود ما نخواهیم توانست در کشور خود به یک صلح سراسری و پایه دار نایل آییم.

اتحادیه ما بر اصل دموکراسی، از دیهای فردی و اجتماعی و رعایت کامل حقوق بشر و حقوق مدنی اعتقاد کامل و راسخ دارد.

سوال: منابع تمویل کننده انجمن چگونه است؟

جواب: اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد بدو تاسیس تا امروز فعالیتهای خود بر اساس پروژه های گوناگون استوار و برقرار نموده بود، به گونه مثال پروژه مجله انگلیسی بنام (WUFA)، پروژه مجله خپلواکی به زبانهای دری و پشتو، پروژه چاپ کتب (به زبانهای پشتو، دری و انگلیسی)، پروژه اخبار وفا (به زبانهای پشتو و دری) و پروژه سیمینارها، هر یک از این پروژه ها را بعضی از موسسات فرهنگی و سیاسی، اجتماعی خارجی تمویل میکرد. ایشیا فوندیشن، USIS، کوتراداناور فوندیشن (آلمان) و یک موسسه دناورکی در تمویل پروژه های ما با ما یاری رسانیده است. در اواخر سال گذشته عیسوی اکثریت پروژه معاونت سقوط کرد، فعلاً تنها پروژه اخبار (از سوی دناورکیها) تمویل میشود و پروژه چاپ کتب فعالیت دارد (تمویل این پروژه را یک موسسه مدافع دموکراسی امریکایی پذیرفته و ولی تا حال کمکی از آن دریافت نه کرده ایم).

سوال: در داخل کشور فعالیت دارید؟

جواب: ما از آغاز تاسیس اتحادیه تا امروز به مرکز و اکثر ولایات کشور خود نشرات اتحادیه را میفرستیم، و اتحادیه کوشیده است، در داخل کشور با موسفیدان و مشران، علما، روحانیون و تعلیمیافته های کشور روابطش را برقرار نگه دارد.

سوال: شرایط پذیرش اتحادیه چیست؟

جواب: در اتحادیه نویسنده گان افغانستان ازاد بنا بر مواد اساسنامه آن هر افغانی که مرتکب جرم و جنایت نشده باشد، بر ضد منافع ملی کشور و مردم آن واقع نگردیده باشد اساسنامه اتحادیه را بپذیرد و مطابق به مواد آن عمل نماید، به حیث عضو اتحادیه پذیرفته شده میتواند.

سوال: طرح شما در باب ایجاد حکومت ملی در کشور چیست؟

جواب: اتحادیه نویسنده گان افغانستان ازاد، با در نظر داشت غیر وابسته گی آن با تنظیم ها و سازمانهای داخلی و خارجی به مسایل کشور و پرابلمهای آن از دید ملی و وطنی مینگرد.

ما با درک عمیق از ساختار روانی، اجتماعی و سطح رشد اجتماعی و سیاسی در کشور به این نتیجه رسیده ایم که مسایل مربوط و جاری در کشور را جز احترام به مردم و معتقدات و سنتهای آن هیچ چیز دیگر حل کرده نمیتواند. کشور ما در طول تاریخ با حادثترین پرابلمهای داخلی و خارجی روبرو شده، ولی مردم آن با توجه به سنتهای پذیرفته شده شان که همگونی عام و تام با ارزشهای دین مبین اسلام دارد، همه پرابلمها و مشکلات پیشروی شانرا حل نموده اند. سنتهای دیرین مردم ما که در موسسه اجتماعی جرکه تبلور مییابد، حیثیت حقوقی و قانونی داشته با فیصله های آن افغانها تطابق روانی دارند و

آن را میپذیرند. اکنون نیز که کشور ما دچار پرابلمهای داخلی است به عقیده، مان یگانه راهی که میتواند ملت را از این حالت خطرناک بی ثباتی و جنگ داخلی نجات دهد، همان لویه جرگه عنعنوی است.

لویه جرگه بی که امروز بایست دایر شود، لویه جرگه واقعی، نماینده و ممثل اراده همه بی اقوام ساکن در کشور باشد و سرپرستی آن را ملل متحد بکند. در این جرگه باید قوماندانان، علمای دین، روحانیون، موسفیدان و تعلیم یافته گان تمام اقوام و قبایل کشور شرکت داشته باشند.

لویه جرگه باید قبل از همه قیادت ملی را برای کشور تعیین بدارد، و حکومت عبوری را انتخاب نماید، قیادت و حکومتی که پس از گزینش و پذیرش لویه جرگه به وجود می آید مشروعیت قانونی خواهد داشت. حکومت باید اردوی ملی را تشکیل نموده، خلع سلاح عمومی را آغاز نماید و کار عودت مهاجرین و اسکان دوباره آنها را در راس کارهای خود قرار دهد، قانون اساسی جدید را رویدست گیرد و پس از تسوید و تصویب قانون اساسی، قوانین دیگر به شمول قوانین احزاب، سازمانهای اجتماعی و انتخابات را تسوید و تصویب خواهد نمود و شرایط را برای انتخابات را تسوید و تصویب خواهد نمود و شرایط را برای انتخابات سراسری، مستقیم و سری که همه مردم کشور در آن شرکت کنند، هموار خواهد ساخت.

سوال: آیا دست دراز و مداخله کشورهای خارجی را در قضایای افغانستان تایید مینماید؟

جواب: اگر پرسش شما را کوتاه پاسخ بدهیم، باید بگویم که نی. ولی بایست تذکر دهم که از نظر من و اتحادیه ما مداخلات خارجی ملت ما را دچار مشکلات امروزی نموده است، تا زمانی که مداخلات خارجی قطع نشود، تا

آن وقت کشور ما و مردم آن درگیر جنگ خواهد بود. اتحادیه ما از همه زیادت‌تر بر ضد مداخلات بیگانه مبارزه کرده، میکند و خواهد کرد.

کشورهای مداخله‌گر باید از روحیه بیگانه‌زدایی مردم کشور ما اطلاع داشته باشند و باید بدانند که مردم ما نمایه‌گان خارجیها را نمیپذیرند، آنها باید بگذارند که مردم را مطابق به میل شان قیادتی را برای شان تعیین بدارند، قیادتی که بر اساس نورمهای معمولی همزیستی مسالمت‌آمیز روابط دوستانه با کشورهای همجوار و سایر کشورهای منطقه و جهان استوار نماید.

سوال: در این روزها سرو صدای انتخابات است، شما چی شکل انتخابات را تایید مینمایید؟

جواب: باید گفته شود که من خود و اتحادیه ما همه به انتخابات عقیده داریم، ولی به نظر اتحادیه ما در شرایط فعلی بنا بر درک احوال و اوضاع اجتماعی و سیاسی و جنگی در کشور و ارایش قوتها انتخابات سراسری، سری و مستقیم به دلایل زیرین ناممکن به نظر میرسد:

۱- در شرایط فعلی بیش از پنج میلیون افغان در خارج از کشور در دیار هجرت به سر میبرند، ایا بدون شرکت پنج میلیون افغان میتوان انتخابات انجام شده را سراسری نامید؟

۲- همینگونه در حدود بیش از یک میلیون افغان در اثر جنگهای داخلی از جای شان بیجا شده‌اند و به ولایات و محلات مصوون کشور پناه برده‌اند، ایا میتوان بدون در نظر داشت حقوق آنها انتخابات را انجام داد.

۳- تا جایی که دیده میشود تا حال در کشور حکومت باثبات و قوی مرکزی به وجود نیامده است حکومتی که بتواند بر تمام ولایات، ولسوالیها، علاقه

داریه‌ها و محلات آن حاکمیت داشته باشد. حکومتی که بر تمام قلمرو مملکت حاکمیت نداشته باشد، چگونه می‌تواند در سراسر کشور انتخابات را برگزار نماید.

۴- در شرایط فعلی همه کشور مسلح است و تفنگ بر کشور حاکم می‌راند، به نظر ما تا زمانی که در کشور خلع سلاح عمومی صورت نگرفته باشد، انتخابات عمومی و سراسری واقعی امکان پذیر نیست.

۵- مساله شمول اشتراک زنها نیز موضوع قابل بحث است، زیرا بعضیها به اشتراک زنان در انتخابات موافق

نیستند؟ آیا می‌توان با فرو گذاشتن زاده از نصف نفوس جامعه چنین انتخابات را انتخابات واقعی خواند؟

۶- احصائیه‌های واقعی در کشور موجود نبوده، این مساله نهایت بغرنج باعث درد سرهای فراوانی شده می‌تواند.

احصائیه‌های اکثر حصص جنوبی، غربی، شرقی و شمال شرقی کشور بر اساس بند و بستیهای قومی و یادداشتن مردان جنگی ثبت شده است و اکنون نفوس این مناطق ده چند و حتی بیشتر از آن ازدیاد یافته است.

انتخابات پیشنهادی از سوی بعضیها شکل انحصاری دارد و شیوه برگزاری آن که حزب و یا تنظیم باید در حوزه‌ها کاندید شود نه شخص، نیز موارد عملی ندارد.

سوال: نظر شما درباره هفته نامه کابل چیست؟

جواب: اگر چه من جریده شما را ندیده ام، اما این که شما در شرایط نهایت
دشوار به نشر چنین جریده در شهر کابل همت گماشته اید، کاری است در
خور ستایش من این کار را می ستایم و شاد باشهای گرم و صمیمانه خود را
تقدیم کارکنان این جریده مینمایم.

ازاد، مستقل او پر خپلو پښو ولاړ افغانستان به د گاونډيو هېوادونو ترمنځ د پله حيثيت ولري

دا مرکه د (وفا) جريدې په (۷۰) يمه گڼه کې د (۱۳۷۲ل) کال د لړم مياشتې پر (۱) نېټه خپره شوې ده.

د پاکستان د روانو نويو سياسي تحولاتو او د افغانستان پر مساله باندې د دې تحولاتو د اغېزو په اړه د ازاد افغانستان د ليکوالو اتحادېې له مشر پروفیسور عبدالرسول امين سره يوه مرکه کړې ده، چې لاندې وړاندې کېږي:

پوښتنه: محترم استاد پروفیسور امين! لطفاً د پاکستان د نوي سياسي صورت حال او پر افغانستان باندې د دې صورت حال د اغېزو په اړه د وفا لوستونکو ته څرگندونې وکړئ؟

ځواب: د پاکستان دغه تحولات د دوو مهمو مسالو سره ارتباط لري، يو دا چې په نړيواله کچه تغيرات روان دي، بل دا چې په پاکستان کې هم د دغو تغيراتو احساس ليدل کېږي. د پاکستان د اوسنيو انتخاباتو په نتيجه کې چې بېنظير بوتو د پاکستان صدراعظمه وټاکل شوه، د دې ټاکنې اساسي عامل دا دی چې دلته دا ټوله مبارزه زما په نظر په دوو جهتونو کې وه؛ يو جهت يې محافظه کارانه و او بل د تحول غوښتونکو او تغير طلبانو طرز تفکر چې تل يې د تغير لپاره هڅې کولې. بېنظير بوتو چې د انتخاباتو پر وخت کومې بيانې ورکړې دي د هغې په خبرو کې دا مسله په واضحه توگه ياده شوې وه، چې

دا د تغير دوره ده، بايد پاکستان کې هم تغير راشي او دغه د تغير دوره د بين المللي سياست له غوښتنو سره سمه روانه ده او په دې حوزه کې هم همدغه تغير راروان دی، نو فکر کوم چې دغه انتخابات او د دې د ګوند کاميابېدل او د صدراعظمې په توګه د دې له راتګ څخه سړی داسې نتيجه اخيستلای شي، چې د پاکستان خلک د سياسي بلوغ مرحلې ته رسېدلې دي او سياسي بلوغ لري، نو دا چيلنج بايد ومنل شي، چې بايد پاکستان کې سياسي تغير راشي.

پروسېکال چې کله موږ د بېنظير بوټو سره د دغو مسایلو په ارتباط وغږېدو، موږ سره نور افغانان هم موجود وو. دې موږ ته يو نيم ساعت د خبرو اترو وخت راکړ. د دې له خبرو څو مهم نکات چې ماته ياد دي دا و: اوله دا چې هغه څوک چې په خپل وطن کې ستونزې او مشکلات ايجادوي، اختناق راولي، خلک محبسونه ته لېږي، خلک وژني، نو هغه به د ګاونډي څه پروا وکړي؟ دوی ويل کله چې موږ حکومت جوړوو، نو د خلکو رايه غواړو او په پاکستان کې د خلکو په خوښه حکومت جوړوو. لکه څنګه چې په پاکستان کې موږ يو مستقل او د خلکو په خوښه حکومت غواړو نو همداسې زموږ هيله ده چې په افغانستان کې هم داسې حکومت رامنځته شي، چې خلکو رايه ورته ورکړې وي. صندوقونه دې کېښودل شي چې خلک په ازاده توګه خپله رايه ورکړي او خپل زعامت وټاکي. دغه زعامت بايد د زور او فشار لاندې نه وي، بلکې د خلکو د خوښې تابع وي.

د دې د خبرو بله برخه دا وه؛ چې هغې وويل: موږ داسې افغانستان نه غواړو چې د پاکستان، ايران او يا بل کوم ګاونډي تر فشار لاندې وي، بلکې خبره دا ده چې افغانان په تاريخي لحاظ په ازادۍ مين قوم دی او دوی تل د ازادۍ لپاره د خپل دين لپاره د خپلې عنعنې لپاره قرباني ورکړې ده، نو که افغانستان

کې د خلکو په خوښه حکومت راشي او هغه ازاد، مستقل او پر خپلو پښو ولاړ افغانستان وي، هغه د نورو ګاونډيو ملکونو سره هم کومک کولای شي.

درېيمه خبره دا وه؛ چې افغانستان کې که داسې حکومت راځي چې هغه د خلکو په خوښه وي، نو هغه دلته د پاکستان د حکومت سره هم مرسته کولای شي، ځکه چې دلته به هم د خلکو د خوښې حکومت وي او بله خبره دا وه چې افغانستان په ډېر يو مهم ستراتيژيک موقعيت کې پروت دی او ازاد، مستقل او پر خپلو پښو ولاړ افغانستان د ګاونډيو په منځ کې د يو پله حيثيت لري او موږ داسې افغانستان غواړو چې له ګاونډيو ملکونو سره د ورورولۍ او دوستۍ روابط ولري او د يو بل په چارو کې لاسوهنې نه وي، بلکې له يو بل سره په اقتصادي، اجتماعي او فرهنگي ساحو کې د متقابلې همکارۍ روابط ولري. اوس چې بېنظير ټوټو صدر اعظمه شوې ده، د ټولو افغانانو ترې دا هيله ده چې د افغانستان د کشالي د سياسي او مسالمت اميز حل په لاره کې خپله مثبت هڅه پيل کړي.

افغانان هيله لري، چې زموږ گاونډيان بايد د افغانستان مساله ملگرو ملتونو ته وسپاري

دا مرکه د (وفا) جريدې په (۷۶)يمه گڼه کې د (۱۳۷۲ل) کال د ليندۍ
مياشتې پر (۱۵)مه نېټه خپره شوې ده.

د پاکستان صدر اعظمي بنظير بوتو د روان کال د قوس د مياشتې پر څلورمه
نېټه په اسلام اباد کې يو جوړ شوي مطبوعاتي کنفرانس کې برخه واخيسته. په
دې کنفرانس کې پاکستاني مشرانو او د پاکستان د مطبوعاتو ځينې نماينده
گانو برخه اخيسته وه. په دې مطبوعاتي کنفرانس کې د صدر اعظمي څخه د
افغانستان د روانې لاندې او کورنيو تنظيمي جگړو په باب هم پوښتنه وشوه.
محترمي بنظير بوتو په دې ارتباط د خپل ځواب په ترڅ کې د نورو خبرو تر
څنګه دا خبره هم وکړه چې موږ پېشنهاد کوو، چې د افغانستان د روانې
شخړې د حل لپاره دې د پاکستان، ايران او سعودي عربستان يو مشترک
درې اړخيز کمېسيون جوړ شي، په دې موضوع کې دې منځګړيتوب وکړي.

د محترمي بنظير بوتو دې خبرو په افغانانو کې يو تشوېش توليد کړ، ځکه
افغانان په تمه و، چې د دې په رامنځته کېدو سره به د پاکستان په افغان
پاليسۍ کې تغير راشي، خو په مطبوعاتي کنفرانس کې د افغانستان په باب د
دې خبرې د پاکستان د زړې پاليسۍ په رڼا کې اوډل شوې وې، په همدې
اساس د بي بي سي پښتو خپرونې د پاکستان د صدر اعظمي د دې وينا په
باب، د افغانانو د عکس العملونو د څرګندولو په خاطر د ازاد افغانستان د

ليکوالو ټولنې له مشر پروفیسور امین سره یوه مرکه وکړه، چې د قوس پر اوومه د سهار د بي بي سي راډیو له خپلو نشر شوي ده.

له پروفیسور امین څخه یې پوښتنه وکړه، چې د محترمي بنظیر بوتو د دې وینا په باب د افغانانو عکس العمل څه دی؟

پروفیسور په ځواب کې ورته وویل: د محترمي بنظیر بوتو تر مطبوعاتي کنفرانس وروسته، چې ما له کومو افغانانو سره کتلي دي، په دې ارتباط افغانانو د بنظیر بوتو په مرکه څه تشویش ښکاره کړ، ځکه افغانان وايي، چې د محترمي دا خبرې او نظريات د افغانستان په باب د پاکستان د زرې پالیسي څخه خړوبېږي، ځکه افغانان په دې عقیده دي، چې پخوانۍ پالیسي موثره نه وه، د هماغسې پالیسي په رڼاکې د پېښور- اسلام اباد تړونونه وشول، په دغو تړونونو کې د درېواړو هېوادونو نماینده گان وو، بیا د افغان د اوسنۍ ادارې مشران او په جگړه اخته خواوې د اسلام اباد تر تړون وروسته د پاکستان د پخواني صدراعظم په ملګرتیا تهران او ریاض ته ولاړل. خو دغو درې اړخیزو خبرو کو مه کته ونه کړه او افغانستان کې یې حالات نور هم کړکېچن کړل او هېڅ هم پرې مرتب نه شول. نو ځکه اوس افغانان شکمن دي، چې دا پېشنهادي درې اړخیز کمېسیون به هم څه ونه کړای شي. د کمېسیون درېواړه غړي په افغانستان کې خپلې گټې لري او درېواړو زموږ په هېواد کې په وسله سمبال گوندونه او تنظیمونه جوړ کړي دي، ځکه دوی به هر یو کوښښ وکړي چې د خپلې خوښې حکومت پر افغانانو وتي، حال دا چې دغسې تپل شویو حکومتونو په افغانستان کې نتیجه ور نه کړه او نه به یې ورکړي. افغانان غواړي، چې زموږ ګاونډیان په صادقانه ډول د افغانستان روانې معضلې ته فکر وکړي او په دې هڅه کې شي، چې افغانان د خپلې خوښې حکومت له خپل دود او عنعنې سره سم ځان ته جوړ کړي، زموږ

ګاونډيان بايد د يوه نوي تفکر په رڼاکې د افغانستان قضايانو ته د دې هېواد له تېر تاريخ سره په ارتباط کې وګوري او د دې کشالې د غوڅولو لپاره له افغانانو سره لکه د ورونو د سولې او امنيت په لار کې مرسته وکړي. که چېرې دا شخړه د همدې لاسوهنو له امله دوام پيدا کړي، نو د دې امکان شته، چې د افغانستان تماميت له جدي خطرونو سره مخامخ کړي او دا اور به بيا زموږ ټول ګاونډيان له ځانه سره وسوځوي. د بي بي سي خبريال بيا وپوښتل، افغانان نو څه غواړي؟

د دې پوښتنې په ځواب کې پروفیسور امين زياته کړه: افغانان وايي، چې دا درې ملکونه دې په ازمایل شوې طريقه کار نه کوي، ځکه هغو طريقو خو ډېره بده نتيجه ورکړه او افغانستان يې په کنډوالو بدل کړ. دوی وايي چې پاکستان بايد هغه زړه افغان پاليسي پرېږدي او د نوي تمايل سره سم دې د لانجې د حل لپاره يوه داسې لار ولټوي او يا د يوې داسې لارې په لټولو کې له افغانانو سره مرسته وکړي، چې هغه د افغانانو له عقيدې، رواياتو او سنتونو سره برابر وي. افغانان هيله لري، چې دغه درېواړه هېوادونه دې هڅه وکړي، چې د ملګرو ملتونو جهاني موسسه د افغانستان مسلې ته بيا له سره توجه وکړي او هغوی خپل د سولې پلان بېرته ژوندی کړي، هغه دا چې زموږ ګاونډيان بايد زيار وباسي، چې د افغانستان د مسلې حل ملګرو ملتونو ته وسپارل شي.

افغانستان یو مېړنی او توریالی هېواد دی او ټولو قومونو ته یې خپل مېړنتوب بنسودلی دی، سکندر وکه چنگېز او که انگریزان وو په خپله په جهاد سره ټولو ته شکست ورکړی دی، موجوده زمانه کې روسان یو لوی طاقت و چې د غربي او شرقي هېوادونو د دې زبرځواک څخه ځان ساته، البته روسانو زموږ په مخکې تاریخ او واقعاتو ته نظر نه و اچولی او که اچولی یې و، خو کمونستانو خپل قدرت ته په لوړ نظر کتل او افغانستان ورته وړوکی هېواد او بې طاقته ښکارېده، اما د افغانستان له هېواد سره یو لوی طاقت چې هغه د خدای (ج) په مرسته پس له هغې چې روسانو زموږ پر هېواد یرغل وکړ، نو په هماغه لوی طاقت الهی سره موږ افغانانو له روسانو سره کومه مقابله وکړه او ټول غرب او شرق ولیدل چې روسانو د افغانانو پر وړاندې لوی شکست وخوړ، نو نظر په دې مقدمه اوسني جگړه ماران په خپل منځ کې په جنگ او جگړو اخته دي، دا ډېر بې ځایه او د اسلام د ټولو بنیادي قوانینو، د قران عظیم الشان او حدیث نبوي سره مخالف دی او زموږ په هېواد کې یې د جهاد سپېڅلي اهداف په قتل او عارت بدل کړل.

پوښتنه: ستاسې په نظر د اوسنیو شخړو څخه د وتلو لاره څه ده؟

ځواب: زه فکر کوم چې د افغانانو لپاره د بهرنیو یرغلګرو سره مقابله څه نوې خبره نه ده، خو کله چې زموږ په هېواد کې خارجي تېري کوونکو شکست خوړلی، نو افغانانو دوباره د خپل کلتور په مطابق خپلې ستونزې حل و فصل کړې دي، چې د دغې دود او دستور لپاره د روغې جوړې په خاطر یې جرګې او لویې جرګې راغوښتل شوي دي، دا مسلې په خپل منځ کې حل

کړې دي، اما زه فکر کوم چې د انقلاب په وجه لوی واړه شول او واړه لوی شول، نو هغه خپل پلرنی دستور یې هېر کړی او یا د خپلو کتو او اقتدار په خاطر نه غواړي چې دا مسئله د افغانانو په دود فیصله شي. نو زه غواړم چې په افغانانو کې به په داخل او خارج کې پوهان او سیاستمدار خلک شته چې کولای شي د خپل وطن دا مسئله ملګرو ملتونو په مرسته او لویې جرګې په لارې حل و فصل کړي، لکه چې ملګرو ملتونو د هر هېواد جګړې او ستونزې حل کړې دي، همدارنګه موږ سره هم باید مرسته وکړي، چې دا په خپله د بشري حقوقو څخه کلکه دفاع ده.

د افغانستان د مسلې د سياسي حل صلاحيت

له جنگي ډلو سره نه شته

دا مرکه د (ازاد افغانستان) جريدې د لومړي کال په (۴) مه گڼه کې د (۱۳۷۷ل) کال د چنگاښ پر مياشت خپره شوې ده.

د امريکا غږ پښتو خپرونې د کابل پوهنتون له پنځواني استاد او د افغانستان د مطالعاتو د مرکز رييس پروفيسور عبدالر سول امين سره د افغانستان په روانه لاندې خبرې کړې دي، چې عمده برخې يې دلته را اخلو:

له پروفيسور امين څخه پوښتنه وشوه، چې له کمونيستانو څخه وروسته چې څومره حکومتونه راغلي دي او يا راځي، هر يو يې د اسلام او شريعت دعوه کوي. ايران هم يو مسلمان ملک او پاکستان هم او موږ هم يو مسلمان ملک يو او غواړو چې اوسو، نو دا د دوی دښمني له موږ سره په څه کې ده؟

پروفيسور امين:

د کمونيستانو تر سقوط وروسته د افغانستان دا خپلمنځي جگړې که په نظر کې ونيسو، نو د استاد رباني او د حکمتيار ترمنځ په ډېره برخه کې اسلام استعمالېده، يانې دا فتوې به ورکول کېدې او اوس هم د جنوب او شمال ترمنځ، نو دلته چې سړی وگوري، دواړو خواوو ته مسلمانان دي، دواړه خواوې په افغانستان کې د سياسي قدرت لپاره جنگ کوي. دواړه ډلې د جنگ صلاحيت لري، خو تر کومه ځايه چې د سياسي صلاحيت خبره ده، د افغانستان د مسلې د حل خبره ده، دا صلاحيت نه له شمال سره شته او نه له جنوب سره. ځکه چې د شمال تر شاه ايران ولاړ دی او د جنوب تر شاه

پاکستان ولاړ دی. د ایران تر شاه بیا هند، روسیه او نور ولاړ دي او دې خواته د پاکستان تر شاه سعودي، ځینې غربي ممالک او امریکه هم ورسره سر خوځوي. زما په نظر د افغانستان مسله د مذهب تر نامه لاندې په سیاسي بڼه روانه ده. پایند صاحب خبره چې د ایران او پاکستان ترمنځ به څه خصومت نه وي، لیکن دوی به خپلې ملي ګټې ولري او په تاریخي لحاظ دا سیاست ډېر زوړ راغلی دی، لکه چې پخوا به ویل کېدل چې خپل ګاونډي ضعیف و ساته او خپل ځان قوي کړه، نو موږ ګورو چې ایران هم غواړي ځان قوي کړي او پاکستان هم غواړي. لیکن په واقعیت کې دواړه ګوښېښ کوي چې افغانستان ضعیف وساتي، زما په نظر دا ډېر زوړ سیاست دی او دغه مسله پروسېکال په ایران کې ما له بروجردي سره مطرح کړه او دا مې ورته وویل څه شی چې تاسې پر افغانستان باندې تحمیلوئ او تاسو یې ملاتړ کوئ، دې حکومت خو پنځه کاله او پنځه میاشتې حکومت کړی دی، څومره ترڅې تجربې چې د افغانستان خلک له دغه حکومته لري، هېڅکله به خلک دا حکومت ونه مني. زما په نظر د افغانستان جوړښت او د قومونو ترکیب داسې راغلی دی، چې نه ایران پرې خپله اچولی شي، نه پاکستان پرې خپله اچولی شي، خو بدبختي په دې کې ده چې هغوی د خپلو ملي ګټو لپاره کار کوي او د دې لپاره یې افغانان استخدام کړي دي او دوی هم د اجیر په شان ورته کار کوي. پروفیسور امین د یوې بلې پوښتنې په ځواب کې وویل:

ما همدغه مسله په ایران کې له بروجردي سره مطرح کړله ما ورته وویل چې دا کومې ډلې چې تاسو یې په افغانستان کې ملاتړ کوئ، دا خو پاکستان جوړې کړې دي، هلته تربیه شوې دي، هغوی رسمیت ورکړی دی، ما وویل علت دا دی چې هم پاکستان او هم ایرانیان په افغانستان کې له هغو کسانو سره روابط ساتي چې هغوی اجیر تربیه شوې دي او د افغانستان د ګټو لپاره چې

خدمت کوي هغه افغانان دي او له هغو سره تاسو روابط نه ساتئ، ځکه تاسو په خپلو ملي گټو باندې خفه کېږئ. داسې چې تاسو خفه کېږئ، همداسې افغانان هم خفه کېږي. زما په نظر د افغانستان د مسلې د حل لپاره تر اوسه د پاکستان او د ايران ترمنځه داسې يوه نقطه راغلې نه ده، چې سره متحده پاليسي وضع کړي، ايران خپلې گټې لري او پاکستان خپلې گټې لري، د پاکستان شاته سعودي ولاړ دی، د سعودي جنگ هم موږ پر غاړه اخيستی دی، د پاکستان جنگ هم موږ پر غاړه اخيستی دی، د شيعه او سني جنگ کېږي، خو په يو شي باندې خبرې نه کېږي. په افغان باندې خبرې نه کېږي او په افغانستان باندې خبرې نه کېږي. په حزبونو، په تنظيمونو، ليدن شپونو او ژبو باندې خبرې کېږي، ليکن په افغان باندې خبرې نه کېږي. که سړی دا دواړه ملکونه مطالعه کړي، گوري چې دا دواړه ملکونه کوبښ کوي، چې د افغان او افغانستان ملي هويت بايد دومره ضعيف کړي چې دوی خپل اجيران د خپلو گټو لپاره استعمال کړي. ليکن زما شخصي نظر دی چې افغانستان کې نه ايران خپله ډله په ټول افغانستان حاکمولى شي او نه يې پاکستان او بلاخره دوی هماغه د يو دوست حکومت مفهوم ته راځي، چې په افغانستان کې نه مخالف حکومت هلته ځايېږي، نه ټټو حکومت ځايېږي او يوازينی حکومت چې هلته راتلاى شي، هغه به دوست حکومت وي، چې د خپلو ملي گټو پر اساس باندې د هغوی ملي گټې هم په نظر کې وساتي.

دا چې د افغانستان خلکو ته څه اميد شته، پروفيسور امين وويل: تر هغه ځايه چې په گاونډيانو پورې اړه لري، زه خو شخصاً خپله له يوه هم تمه نه کوم، نه له پاکستان څخه، نه له ايران څخه، نه له مرکزي اسيا څخه، نه له هند څخه، نه له سعودي عربستان څخه او نه له هېچا، خو زه له افغانستان څخه يو اميد

لرم او د افغانستان ستراتيژيک موقعيت او د ده د قومونو ترکيب او ستراتيژيک موقعيت يې دادی چې دده چاپېره څه چې دي، که هغه ايران دی هم مسلمان دی او که پاکستان دی هم مسلمان دی او که مرکزي اسيا ده هم او زموږ روابط د ايران او د مرکزي اسيا سره، لکه چې پايښد صاحب وويل ډېر نږدې دي، ځکه چې هغوی سره کلتور يو شان مشابه دی، زموږ قومونه هلته سره پراته دي او هم که د دې قومونو ترکيبات او ستراتيژيک موقعيت سړی واخلې، نو له دې څخه معلومېږي چې که هر څومره ورته دوی خلک اجير کړي، هر څومره که ملک کې لاس او پېښې وهي، نو يو ملک ورباندې خپته نه شي اچولای او بالاخره دوی مجبورېږي چې يو ملي او دوست حکومت ته آماده شي.

افغانها از حمله موشکی امریکا قلباً متاثر اند

دا مرکه د (ازاد افغانستان) جريدې د لومړي کال په (۵) مه گڼه کې د (۱۳۷۷ل) کال د زمري پر مياشت خپره شوې ده.

پروفیسور عبدالرسول امین رییس مرکز مطالعات افغانستان، در رابطه به حمله موشکی امریکا به خاک افغانستان (شب ۳۱ اسد سال روان خورشیدی) مصاحبه با بخش پشتو رادیو صدای امریکا داشت، که ما بخشهای عمده ان گفت و شنود را در اینجا به گزینش میگیرم.

پروفیسور امین در آغاز سخنهایش موضوع را به دو بخش تقسیم نمود، گفت: اینجا دو مسله را با هم یکجا نموده اند: یکی مسله تروریسم و دیگری هم حمله بر حریم یک مملکت. ما تروریسم را که از سوی هر کسی و هر گروهی به هر اسم و رسم ان در هر گوشه جهان صورت گیرد، نکوهش میکنم. ملت مظلوم افغانستان نه به تروریسم باور دارند و نه عملی تروریستی را می پسندد. افغانها میگویند که اسامه و همراهنش را شبکه های امریکا و کشورهای منطقه به افغانستان فرستادند و ده سال تمام اینها در افغانستان جنگ کردند. پس از آن دوران چند سال پیش با اجازه اداره آن وقت حاکم بر کابل، اسامه در افغانستان اقامت گزید و از آن وقت به بعد تا هنوز در

آنجا است. افغانها اسامه را مولود همان شبکه ها میدانند، که بخاطر منافع آنها جنگ میکرد و اکنون که همان کشورها و شبکه ها در منطقه با اهداف ستراتیژیک شان رسیده اند. به بهانه پایگاههای آموزشی تروریستی اسامه، کشور ما را نشانه میگردند و موشک های کروز شان را بسوی یک کشور فقیر، جنگ زده، اما آزادی دوست اتش میکنند. افغانها این گونه موشک پرانی ایالات متحده امریکا را تجاوز بر حریم، تمامیت و استقلال کشور خود میدانند. افغانها از حمله موشکی امریکا قلباً متاثر استند و ان را نکوهش مینمایند.

پروفسور امین با ادامه گفته هایش افزود: مشکل عمده دیگری که بایستی با ان اشاره نمود این است که خارجی ها اکثر شان از روان و ارزش های فرهنگی مردم ما آگاهی ندارند و اگر اینان از این ارزشها آگاهی میداشتند و یا نظر داشت به ارزشهای فرهنگی افغانها قضیه را تعقیب میکردند نه ضرورت به موشک پرانی میافتد و نه هم حریم یک مملکت فقیر مورد تجاوز قرار میگرفت. در عنعنه ها و رسوم افغانها اگر مجرم به خانه کسی پناه میگزیند. افغانها پناه گزین را به دشمن اش تسلیم نمیکند، مگر اینکه جرکه تشکیل شود و موضوع را همگون با ارزشهای افغانی فیصله کند. بایسته می نمود که امریکاییها از اینگونه شکرده ها سرد میجستند و موضوع را بیدون شور و هیجان خاتمه میدادند. گرداننده برنامه گفت: امریکا ادعا میکند، موضوع را با طالبان در میان گذاشته است؟

پروفسور امین در پاسخ به این ادعا اضافه کرد: افغانها از رابطه امریکا با طالبان پیرامون مسله اسامه هیچگونه اطلاعی ندارند، اگر امریکاییها مذاکرات شان را با طالبان در باره موضوع اسامه غرض آگاهی مردم افغانستان از راه

رسانه های گروهی پخش میکردند، امروز افغانها تا این حد بر افروخته نمی بودند. میشد این مسئله از راههای مسالمت امیز دیگری نیز راه حل پیدا کند. به گونه مثال امریکا می توانست با حکومت پاکستان و گروههای مذهبی این کشور مسئله را در میان بگذارد، گروه های مذهبی پاکستان که با طالبان روابط نزدیک دارند، با طالبان بر موضوع بحث میکردند و به آنها تفهیم می نمودند که افغانستان یک کشور فقیر و جنگ زده است، چرا مردم آن قربانی اعمال یک شخص شوند، این شخص بایستی جای دیگری برود.

زما په نظر په سياسي لحاظ ازاد مطبوعات د افغانستان له سياسي سيستم سره اړه لري

دا مرکه د (وفا) جريدې د پنځم کال په (۲۵-۲۶) مې ګڼه کې د (۱۳۷۵ل) کال د چنګاښ مياشتې پر (۲۵) مه نېټه خپره شوې ده.

موږ په دې ګڼه کې د مطبوعاتو د ازادۍ په باب (د امريکې غږ سره خبرې اترې) پروګرام هم ثبت کړی و، چې عمده برخې يې په دې ګڼه کې تاسې ته وړاندې کوو. د دې پروګرام په پيل کې د دې پروګرام چلوونکي استاد سعدالدين شپون څه مقدماتي خبرې وکړې او مېلمانه يې معرفي کړل. موږ د دوی د خبرو ځينې برخې هم اخلو.

سيمې ته چې مطبوعات، راډيو، تلوېزيون او نور چاپي اثار راځي دا د لوکسو يو خو لوستو او تعليميافته خلکو مشغولا ښکاري، هيله ده چې دا بايد ثابته شي چې داسې نه ده چې مطبوعات د سياسي او اجتماعي رغونې د ټولو نه موثره وسيله ده، مګر د افغانستان په برخه کې د دې لويې لارې د ازاد تګ راتګ په مخکې هر چيرته حکومت، يا تنظيمي، يا شخصي پاتکونه او خنډونه پراته وو او دي. وروستيو دوو لسيزو کې د افغاني مطبوعاتو نه تر ډېره حده د ښکېلو او تحقير وسيله جوړه شوې ده.

دا ځل زموږ معزز مېلمانه يو صباح الدين کشککی دی چې په افغانستان کې په حکومتي او ناحکومتي مطبوعاتو کې يې کار کړی دی، د پخواني پاچا پر وخت يو ځل د مطبوعاتو وزير هم و او تر هغې وروسته يو وخت په پاکستان

کې او اوس دلته فعالیت کوي. زموږ بل مېلمه دکابل پوهنتون پخوانی استاد پروفیسور عبدالرسول امین د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنې رئیس دی، چې دا دوه لسیزې په پېښور کې په اول سر کې د شوروي استعمال ضد او اوس په افغانستان کې د امنیت او ملي حکومت د خوندي کېدو لپاره فعالیت کوي، د استاد سعدالدین شپون له دې مقدمې وروسته د پوښتونکو د پښتنو او د مېلمنو د ځوابونو لړۍ پیل شوه.

لومړۍ پوښتنه له استرالیا څخه ښاغلي معین باجوړي وکړه؟

امین صاحب په دې باب وویل: زه به یوازې پر سیاسي محووظاتو دې خبرې ته اشاره وکړم او هغه داده چې د افغانستان مسله د ځینو خلکو په نظر باندې چې هغوی وایي افغانستان یو دولت دی، چې سیاسي جغرافیه لري، ولس لري، حکومت لري، خپلواکي لري اما بدبختانه چې د افغانستان په ازادو مطبوعاتو کې که ازاد مطبوعات وي هغوی د افغانستان هغه ترکیب له نظره غورځولی دی، ځینو ته خپل قوم افغانستان ښکاري، ځینو ته خپله ژبه افغانستان ښکاري. زه فکر کوم چې دغه ډول نشرات نه یوازې دا چې کوم حد ته نه رسېږي، بلکې د افغانستان چې کوم خلک دي، هغوی چې مشترک جهاد یې کړی او ټولو قومونو په کې برخه اخیستې، یانې هغه راتلونکي افغانستان له ګډوډۍ سره مخامخ دی.

له پېښور څخه عبدالغیاث ساپی: ازاد مطبوعات د یوې ټولنې هېنداره ده او د ټولنې واقعیتونه څرګندوي، زه د پروفیسور رسول امین څخه دا پوښتنه لرم، چې د افغانستان موجود سیاسي او اجتماعي جوړښت کې، تاسو د ازادو مطبوعاتو د ودې لپاره څه امکانات وینئ؟

امین صاحب: په اوسنیو شرایطو کې تر کومه ځایه چې افغانستان ته سړی کوري، په خواشینۍ سره باید وایي چې د افغانستان خلک په سیاسي لحاظ په مجموعي ډول له یوې دیکتاتورۍ څخه بلې دیکتاتورۍ ته ننوتل، نو اوس په افغانستان کې ازاد مطبوعات نه شته، بلکې دا لویه کیسه ده چې دغو خلکو چې د ازادو مطبوعاتو په نامه باندې خپل فعالیتونه شروع کړي دي، هغه ډېره زړه دردوونکې کیسه ده او وخت هم ورته نه شته، اما زما په نظر ازاد مطبوعات په سیاسي لحاظ باندې د افغانستان له سیاسي سیستم سره ارتباط لري، که هغه داسې یو سیستم وي چې هغه هم اسلامي وي، هم ملي وي او د هم د افغانستان خلکو ته اجازه ورکړي او په دې باندې عقیده ولري چې د افغانستان خلک بالغ دي او نابالغ نه دي، داسې نه وي چې یو سړی راشي او وایي چې دا زه په خبره پوهېږم او تاسو ټول خولې تېې ونیسئ، ځکه چې دا خبرې موږ له کمونستانو څخه هم واورېدې، اوس یې هم اورو، نو زما په نظر تر څو پورې چې سیستم په خپله داسې نه وي راغلی، چې هغه د دیکتاتورۍ پر ځای باندې دموکراسۍ ته یا ولسواکۍ یا خلکو ته لاره ور نه کړي، زه کومان کوم چې دغه لاندې به په افغانستان کې تر هغه حل نه شي.

له سعودي عربستان څخه عبدالحی کاکړ: د ځینو خلکو له خوا د افغانستان پر پخواني پاچا دا الزام لگول کېږي، چې د ده پر وخت مطبوعات ازادانه نه و او تاسې د شاه او اوسنیو حکومتونو په مطبوعاتو کې څه توپیر کولای شئ، ځکه چې همدغه تنظیمونه پر شاه باندې انتقادونه کوي؟

امین صاحب: زه به دومره ووايم دا خلک چې وایي چې د ظاهر شاه پر وخت د مطبوعاتو ازادي نه وه، زه کومان کوم چې دا به ګناه وي، ځکه چې په هغه وخت کې لکه څنګه چې کشککي صاحب وویل د مطبوعاتو هر ډول ازادي د قانون په چوکاټ کې وه، حتی ځینو خلکو یې قانونه ازادي هم

اخيستي وه او په دې ټوله حوزه کې د ايران، پاکستان، هند او دا ټوله حوزه کې افغانستان يو داسې ملک و چې هلته به له پارلمان څخه ټول رویدادونه نېغ په نېغه نشرېدل، حتی حکومت باندې به نیوکې کېدې چې په دغه دوره کې دغه مثال په دې ټوله حوزه کې سړی نه شي موندلای.

له استرالیا څخه مالیار صاحب: اوسمهال د کابل رژیم راډیو لري، اخبار لري یانې د تبلیغاتو لپاره پوره وسیلې لري. زما پوښتنه دا ده چې د دې رژیم د مطبوعاتو او د کمونستانو د رژیم د مطبوعاتو ترمنځ چې دروغجن مطبوعات و، څه توپیر شته او که نه؟

امین صاحب: ما مخکې هم عرض وکړ چې کوم رژیم پر دیکتاتورۍ ولاړ وي، ځکه چې افغانان له یوې دیکتاتورۍ بلې دیکتاتورۍ ته ننوتل او مخکې نه یوازې دا چې مطبوعاتو ازادي نه لرله، بلکې په کوټه کې هم چا ازادې خبرې نه شوې کولای او د هغو خبرو راپور به اخیستل کېده او اوس چې دغه خلک په کابل کې دي، دوی هم له راډیو نیولې تر اخبارونو او نورو پورې د یوگونډ او همدغو ځینو شخصیتونو پر صفت مصروف دي، شخصاً زما په نظر باندې د ازادۍ په لحاظ دوی کې توپیر نه شته.

له استرالیا څخه مېرني صاحب: زما پوښتنه دا ده، چې د ټولو هغو خدمتونو چې مطبوعات د جهاد په دوره کې کړې دي. زما په عقیده د دغو مطبوعاتو په وسیله مشکلات هم راپیدا شوي دي. د مثال په ډول ځینو نشراتو ژبني او مذهبي تعصباتو ته لمن وهلې، ځینې ملي شخصیتونه توهین شوي او حتی د ځینو خلکو په ناموس باندې په نشراتو کې حملې شوې دي، ستاسو په نظر د مطبوعاتو په چوکاټ کې دا کار جواز لري او که نه؟

امین صاحب: مخکې دې موضوع ته کشککي صاحب اشاره کړې ده. په دې باندې هر څوک پوهېږي چې د افغانستان دننه په مطبوعاتو کې دومره امکان نه شته دی، هغه خلکو چې د افغانستان د جامعيې يانې اسلامي، افغاني، اخلاقي اصول مراعات کړي دي او يو هدف او مراد يې لرلی او د افغانستان په عمومي ملي کتو پورې هغوی نشرات کړي دي. زه فکر کوم چې هغوی له تعصباتو څخه که هغه سیمه ييز دي، که ژبني، قومي، مذهبي او ګوندي او نورو څخه يې ډډه کړې ده او ځينې خلک چې مطبوعاتو يوازې د خپلې کتې لپاره چې يا چا ورته پيسې ورکړي وي او په ځان باندې د ازادو مطبوعاتو نوم ايښی دی، دا په بله کتګورۍ کې راځي يانې دا هغه خلک دي چې د ازادۍ په نامه باندې دوی ځينو خلکو څخه پيسې اخيستي. په حقيقت کې د هماغو ګوندونو لپاره نشرات کول او د ازادو مطبوعاتو خاوندان يې همدغسې رټل، چاته به يې کمونستان ويل، چاته به يې جاسوسان او په يو او بل نامه به يې يادول، زه ګومان کوم تر څو پورې چې د مطبوعاتو خاوندان يو اخلاقي معيار يا هدف يې په نظر کې نه وي، نو هغه به تل په غلطه لاره ځي.

له سعودي عربستان څخه خان اغا: ايا د کمونستانو په وخت کې مطبوعاتو ازادي درلوده که نه؟ او دويم دا چې د افغانستان په اوسنيو شرايطو کې د مطبوعاتو رول کم شوی دی او مطبوعات ټول په خارج کې دي، دغه مطبوعات پر افغانستان باندې څه تاثير لري؟

امین صاحب: زه فکر کوم چې د کمونستانو د دورې په اړه مخکې خبره وشوه چې په ديکتاتورۍ لکه د کمونستانو ديکتاتورۍ کې ازادي هېڅ نه شته. ليکن تر هغه ځای پورې چې د افغانستان دننه د افغانستان مسئله ده، زه دومره ويلای شم چې سره د دغه کمونستي ديکتاتورۍ چې په افغانستان کې روانه وه او ټول خلک څارل کېدل، بالمقابل په پېښور کې ځينې افغاني

موسسې، لکه د کشککي ثقافتي موسسه، افغان اطلاعاتي مرکز، زموږ د لیکوالو اتحادیه او نورو چې موږ به همېشه ډاګو ښښ کاوه چې زموږ نشرات چې په هره وسیله کېږي، د افغانستان داخل ته انتقال شي، اوس هم زموږ نشرات افغانستان ته ځي او حتی اخیرنی کوم راپور چې ماته له پېښوره راغلی په هغه کې ویلي شوي دي، چې یو چا تلیفون کې پوښتنه وکړه چې دا تاسو څنګه خپل نشرات داخل ته انتقالوئ، مقابل لوري ورته ویلي و، خلک خپله د علاقې پر اساس اخبار داخل ته وړي او موږ تقریباً زر یو نیم زرګنې د افغانستان دننه مختلفو سیمو ته لېږو.

د افغانانو اکثریت د خپل هېواد په هکله

اندېنمن دي

دا مرکه د (وفا) جريدې د پنځم کال په (۳۵-۳۶) مې گڼه کې د (۱۳۷۵ ل) کال د تلې مياشتې پر (۹) مه نېټه خپره شوې ده.

د (۱۹۹۶م) کال د سېپتمبر پر ۲۱ مه نېټه د سولې په لټه کې بين الافغاني کنفرانس په نيويارک کې دایر شو. د دې سيمينار پر لومړۍ ورځ د امريکا غږ خبريال د دې سيمينار له دوو گډون کوونکيو سره مرکه کړې وه، چې په دې گڼه کې يې تاسو ته وړاندې کوو.

په نيويارک کې د افغانانو يو کنفرانس چې دوی خپله يې بين الافغاني کنفرانس بولي د سهار پر نهو بجو پيل شو، د دې کنفرانس د ترتيب، تنظيم او تمويل په اړه د دوو تنو معروفو افغانانو سره چې په کنفرانس کې يې ستره برخه درلودله- مرکه کړې ده، دا دوه تنه دکابل پوهنتون پخواني استادان پروفيسور عبدالرسول امين او دوکتور سيد خليل هاشميان دي چې اول يې اوس په استراليا کې ژوند کوي او دويم د متحده ايالاتو په کليفورنيا کې اوسېږي. په دې برخه کې چې دا کنفرانس څنگه او د څه لپاره جوړ شوی او نتيجه به يې څه وي؟ پروفيسور امين وويل:

دغه کنفرانس د دې لپاره جوړ شوی چې هغه افغانان په مختلفو هېوادونو کې اوسېږي دوی او د افغانانو اکثریت د خپل هېواد په هکله اندېنمن دي، نو موږ وغوښتل چې د وطن په غم کې شريک دغه افغانان يوځای سره راټول

شي، لکه څنگه چې اوس يې گورئ سره راټول شوي دي او د مختلفو ممالکو، لکه: جرمني، انګلستان، استراليا، پاکستان او نورو ملکونو نه هم افغانان راغلي دي او دلته د امريکې له مختلفو ايالاتونو څخه افغانان راغلي دي او په دې کنفرانس کې يې برخه اخيستې ده، دا ځکه چې افغانان خپله د افغانستان د مسالې د حل لپاره راغونډ شي او خپل مينځ کې خبرې وکړي او داسې يو تنظيم جوړ کړي چې په خپلو کوښښونو جنگونو کې ښکېل قوتونه سولې او تفاهم ته آماده کړي.

د سېپتمبر د مياشتې پر ۲۴ مه ماښام د بي بي سي پښتو خپرونې د ازاد افغانستان د ليکالو ټولنې له مشر پروفيسور عبدالرسول امين سره د دې سيمينار د اهدافو او موثريت په باب يوه لنډه مرکه کې د سيمينار هدفونه وښودل او دا يې وويل چې: د نړۍ په بېلابېلو برخو کې افغانان په خپل هېواد کې د سولې د تامين او امنيت د راوستو په ارتباط فعاليتونه کوي، دا فعاليتونه بايد منسجم او يو لاس شي او په غوڅه توګه د افغانستان د لانجې د اوارې لپاره ترې استفاده وشي. پروفيسور د سيمينار نتايج مثبت ارزيايي کړل او د اعليحضرت محمد ظاهرشاه د وروستۍ اعلاميې ملاتړ يې څرګند کړ.

مردم افغانستان از جنگ خسته شده اند

جنگسالاران بایستی قدرت سیاسی را به ملت

پسپارند

دا مرکه د (وفا) جريدې د پنځم کال په (۳۵-۳۶) مې ګڼه کې د (۱۳۷۳ل) کال د تلې میاشتې پر (۹) مه نېټه خپره شوې ده.

در رابطه به ائتلاف اخیر و نتایج در آن صاحب نظر افغان، استاد سابق پوهنتون کابل پروفیسور عبدالرسول امین گفتند که: چنین اتحاد ممکن است به جنگهای قومی و خونریزی بیشتر در افغانستان منجر گردد. وی افزود در ماه اپریل ۱۹۹۲ همین طور یک ائتلاف به وجود آمد که همان ائتلاف عامل عمده خونریزی افغانستان شد. همین گروههای که فعلاً ائتلاف کرده اند در آن وقت هم اینها با هم ائتلاف کرده بودند و کابل را گرفتند که بالاخره کابل را با خاک و خون کشیدند، به این اساس به نظر من این ائتلافهای که فعلاً به وجود میاید نسبت به ائتلافهای که پیش صورت گرفته بود کدام فرقی ندارند. اختلافها تشدید خواهد شد به خاطر این که این بار شاید جنگ بین پشتون و غیر پشتون به وجود بیاید که این جنگها یک تراژیدی دیگری در آینده به مردم افغانستان باشد.

با تصرف کابل توسط طالبان و تشکیل ائتلاف ضد طالبان خطر تجزیه افغانستان در خطوط قومی، زبانی، فرهنگی و سیاسی تشدید یافته است در این مورد پروفیسور امین چنین ابراز نظر نمود:

اگر هر کس بخواهد در فکر تجزیه افغانستان باشد و افغانستان را تجزیه کنند به نظر من افغانستان مملکتی است که تجزیه نمیشود، البته اگر کسی چنین فکری داشته باشد، به نظر من الام و مصایب مردم افغانستان را طولانیتر خواهد ساخت. مردم افغانستان از جنگ خسته شده اند و میخواهند که جنگسالاران قدرت سیاسی کشور را به مردم بدهند که خود شان فیصله کنند که چه نوع حکومتی را در افغانستان میخواهند.

هر څوک چې د افغانستان د کښالي نظامي حل غواړي په واقعیت کې افغانستان د تباهی او بربادۍ لوري ته بیایي

دا مرکه د (وفا) جريدې د پنځم کال په (۳۹-۴۰) مې گڼه کې د (۱۳۷۵ل) کال د لړم میاشتې پر (۱۰) مه نېټه خپره شوې ده.

پوښتنه: د جنګیالیو ډلو ترمنځ روانو جنګونو د سولې پروسه له خطر سره مخ کړې ده، د دې حالت د دوام نتایج به څه وي؟

ځواب: له بده مرغه په افغانستان کې په خپله د خلق-پرچم گوند او د دې گوند د تسلط پر ضد ټولې افغاني ډلې د افغانانو د خوښې پر ځای د باندنيو هېوادونو په خوښه جوړې شوې، مسلح شوې، تمویل شوې، په رسمیت وپېژندل شوې او پر افغانانو تحميل شوي دي. په دې کې هېڅ شک نه شته چې د افغانستان مسلمان او په وطن مين ملت د شوروي اتحاد د سور پوځ پر ضد او په افغانستان کې د کمونستي رژيم د رانسکورېدو لپاره بې مثاله قربانۍ ورکړې دي، لیکن په دې کې هم شک نه شته چې د افغانستان مجاهد او زړور ملت تراوسه په خپل هېواد کې د خارجیانو له خوا د جوړو شویو جگړه مارو ډلو یرغمل نیولی او په دې بیچاره قام په مختلفو نومونو مختلفې تجربې کېږي. دا یو واقعیت دی چې د خارجیان له خوا ټاکلي مشران د خپلو بادارانو د ملي گټو لپاره خدمت کوي او د ملت له خوا منل شوي مشران د خپل قام د ملي گټو حفاظت کوي. له بده مرغه په موجوده جنګیالیو ډلو کې یوه ډله هم په نظر نه راځي چې هغه دې د خارجیانو د ملي گټو پر ځای د افغانستان او د افغانانو د ملي گټو تر شاه ودرېږي. ایا ایرانیانو تهران، روسانو

ماسکو، ازبکونو تاشکند، پاکستانیانو اسلام اباد او داسې نورو قامونو خپل پایتختونه وړان کړي او د خپلو پایتختونو او سپدونکي خلک یې قتل عام کړي دي؟ تراوسه یو قام هم دا کار نه دی کړی. ایا یو واقعي مسلمان افغان به دې ته زړه ښه کړي چې هغه دې خپل هېوادوال قتل عام کړي، د خپل وطن کلي او بانډې او ښارونه دې له خاورو سره برابر کړي او خپلې تورسري او ماشومان دې په خپل وطن او بانډنیو هېوادونو کې اواره کړي؟ زه پوره باور لرم چې یو مسلمان او خپلواک افغان هېڅکله دا غیر اسلامي او غیر افغاني عمل نه کوي.

اوس په افغانستان کې عجیبه لوبه روانه ده. غل او د کور خاوند دواړه ((غل دی، غل دی)) چیغې وهي. اوس په افغانستان کې هر مداخله گر هېواد او د دغه هېواد ملګري ډله په نورو مداخله گرو هېوادونو د مداخلې تور لګوي او هر یو چیغې وهي چې په افغانستان کې دې بانډنۍ مداخلې بندې شي. دا د مکر او فریب انتها ده او دوی فکر کوي چې ګوندې افغانان د دوی په چل او فریب نه پوهېږي. افغانان مداخله گر او د مداخله گرو پلې ډېرې ښې پېژني. په واقعیت کې دوی افغانان نه، بلکې خپل ځانونه غولوي.

زما په نظر تر څو چې د ملګرو ملتونو د امنیت شورا او په مشخص ډول امریکا په افغانستان کې د سولې لپاره جدي او عملي ګامونه وا نهخلي، د مداخله گرو هېوادونو د مداخلو قاطع مخنیوی ونه کړي او د افغانانو د سرنوشت واک په خپله افغانانو ته ور نه کړي، تر هغې به دغه جګړې دوام کوي او هر مداخله گر هېواد به د خپلې پلوي ډلې سره نظامي، اقتصادي او سیاسي مرستو ته دوام ورکوي او د سولې د راتګ پروسه به د مشکلاتو او د مداخله گرو د دسیسو سره مخامخ وي چې نتیجه به یې د افغانانو د مرګ ژوبلې، د افغانستان د تباهیۍ او په سیمه کې د ګډوډۍ، ترور، قاچاق او جنگ جګړو نه غیر بل هېڅ شی نه وي.

پوښتنه: تاسې ته معلومه ده چې دا ځل بيا د هېواد په شمال کې يو نوی ائتلاف جوړ شو، ستاسې په نظر به د دې ائتلاف عواقب څه وي؟

ځواب: د کابل د سقوط په نتيجه کې اوسنی ائتلاف څه نوې خبره نه ده. د نجيب الله د رژيم تر سقوط وروسته هم دغه ډول ائتلاف منځته راغلی و، د همدغه ائتلاف په وجه د قدرت د هوس جنگ شروع شو، کابل له خاورو سره برابر شو. شخصي او دولتي شتمنۍ چور شوې، مړي د سپو خوراک شول. د افغانانو ناموس بې غفته شو، افغانان اواره شول او په ټول هېواد کې هر ډول غیر اسلامي او غیر افغاني اعمالو ته لاره خلاصه شوه. موږ او تاسو دا هم وليدل چې د خارجي بادارانو په اشاره ډېرې نږدې او ملګرې ډلې د يوې او بلې دښمنانې شوې او سرسخته دښمنانې ډلې د يوې او بلې ملګرې شوې. دا نوی ائتلاف هم د جنگ جګړو، مرګ ژوبلې او د افغانستان د تباھۍ نه غیر بله هېڅ نتيجه نه لري. په دې کې شک نه شته چې خارجي مداخله گر هېوادونه او د هغوی ملګرې ډلې به څه نا څه د افغانستان د وروڼو قامونو تر مينځ ژبني، نژادي، قامي او سيمه ييزو تعصباتو ته لمن ووهي، ليکن اغېزه به يې دومره ډېره نه وي چې خدای (ج) مه کړه د افغانستان په تماميت دې تاثير وکړي. په دې سيمه کې افغانستان ډېر حساس جغرافيايي موقعيت لري او د دې هېواد وروڼه قومونه د پېړيو راهيسې يوځای مخلوط ژوند کوي. زه پوره باور لرم چې د افغانستان تجزيه د دې سيمې ټول هېوادونه د تجزيې سره مخامخ کوي او په دې اور کې اور بلوونکي هم په خپله سوځي.

پوښتنه: په افغانستان کې د جنګي ډلو ترمنځ د اوربند د ټينګېدو لپاره د ملګرو ملتونو د خاص استازي هلې ځلې مفيدې دي که زموږ د ګاونډيانو؟

ځواب: تراوسه خو نه د ملګرو ملتونو د استازو هلو ځلو او نه د ګاونډيو هېوادونو د موظفو اشخاصو منډو رامنډو څه ګټوره نتيجه ورکړې ده. د دې

هلو ځلو او منډو رامنډو د شنډېدو عوامل هم څرگند دي. تراوسه د ملګرو ملتونو د امنیت د شورا او په مشخص ډول د امریکا هلې ځلې د خولې په خبرو پورې محدودې دي او د افغانستان د کښالې د حل په ارتباط د ملګرو ملتونو د امنیت د شورا او د امریکا عمل جدي نه ښکاري او د ملګرو ملتونو د استازي هغه جدي ملاتړ تر شا نه لري څومره چې ورته په کار دی. همدا شان زموږ ګاونډي هېوادونه هم د افغانستان د کښالې په اړه بې طرفه نه دي، ځکه چې هر هېواد په افغانستان کې خپله مشخصه جنګیالۍ ډله لري، هر یو د خپلې ډلې سره نظامي، اقتصادي او سیاسي مرسته کوي او هر یو خپله ډله د قدرت په ګډۍ کېنول غواړي او هر هېواد یوازې د خپلې ملي ګټې پر اساس د افغانستان د کښالې حل غواړي. هم د دې هېوادونو د مداخلو په وجه د ملګرو ملتونو د استازو هلې ځلې د مشکلاتو او خنډونو سره مخامخ کېږي. که چېرې د امنیت شورا او امریکا جدي شول، د ګاونډیو هېوادونو لاسوهنې بندې شوې، د افغانانو کښاله افغانانو ته وسپارل شوه، نو یوازې په دې صورت کې د ملګرو ملتونو د استازي هلې ځلې د بریالیتوب پړاو ته رسېږي او په افغانستان کې د واقعي سولې لپاره لار اوارېږي.

د افغانستان د کښالې څاروونکي په دې واقعیت پوره پوهېږي چې د افغانانو یوه جګړه ماره ډله هم نه په وچ زور ټول افغانستان رالاندې کولای شي او نه د خپل حساس جغرافیایي موقعیت په وجه یو ګاونډي په ټول هېواد خپته اچولی شي. زما په نظر کومه ډله او کوم هېواد چې د افغانستان د کښالې نظامي حل غواړي په واقعیت کې همدغې ډلې او هېواد د افغانستان بربادۍ او د افغانانو د تباڼې پسې ملا تړلې ده، ځکه چې د افغانستان کښاله سیاسي ده او یوازې سیاسي حل ته اړه لري.

اوس ټولې جګړه مارې ډلې د نظامي بن بست سره مخامخ دي او یوه جګړه ماره ډله هم د نظامي قوت له لارې په ټول افغانستان تسلط نه شي کولای. د ۱۹۹۴م کال د اکتوبر په میاشت کې یو شمېر پوه افغانانو د کویتې په ښار کې

د ملګرو ملتونو د استازي ښاغلي محمود مستيري تر مشرتابه لاندې پر له پسې شپاړس ورځې او شپې غونډې وکړې او په پای کې د کابل د غیر نظامي کېدو، د کابل د ښار لپاره د امنیتي قواوو د جوړېدو او د یو بې طرفه حکومت وړاندیز وشو اوس په کابل کې هغه حکومت چې د کابل د ښار د غیر نظامي کېدو او د موقتي حکومت او امنیتي ادارو جوړېدو لپاره یې د ملګرو ملتونو د استازي وړاندیز نه مانه له منځه تللی دی او اوس د دغه حکومت پر ځای د کابل په ښار باندې د طالبانو تسلط دی. اوس د افغانستان خلک طالبانو ته ګوري. لکه څنګه چې وايي که چېرې طالبان واقعاً په افغانستان کې سوله غواړي دوی دې په افغانستان کې د سولې په خاطر د ملګرو ملتونو له خوا د کابل د غیر نظامي کېدو وړاندیز ومني، د کابل ښار دې ملګرو ملتونو ته وسپاري چې په دې غیر نظامي ښار کې د یو بېطرفه موقتي حکومت او د افغانانو د یوې بېطرفه امنیتي قوې لپاره زمینه برابره کړي. زما په نظر په اوسنیو شرایطو کې د کابل غیر نظامي کېدل، د یو بېطرفه موقتي حکومت او امنیتي قوا جوړېدل د افغانستان د روانې تړاژیدۍ لپاره اساسي سیاسي حل دی او په دې حل کې پاکستان په طالبانو باندې د خپل نفوذ په لحاظ د بل هر هېواد په تناسب زیات او موثر رول لوبولای شي.

د کوتي د مشورتي مجلس په فيصلو کې راغلي وو، چې موقته دوره به بېطرفه او خپلواک خلک سمبالوي

دا مرکه د (وفا) جريدې په (۱۳۷) مه گڼه کې د (۱۳۷۳ل) کال د کب
مياشتې پر (۹) مه نېټه خپره شوې ده.

د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې مشر پروفیسور عبدالرسول امين د
افغانستان د روانو حالاتو په ارتباط له بي بي سي سره مرکه کړې ده، چې دلته
يې خپروو:

پوښتنه: د افغانستان خلکو تراوسه پورې د دغې عبوري شورا د غړو د نوي
ليست په هکله څه عکس العمل ښکاره کړی دی؟

ځواب: کومه فيصله چې په کوټه کې مشورتي بورډ کړې وه، په هغې کې دا
راغلي وو چې د موقتي دورې لپاره چې کوم خلک ټاکل کېږي. دا به بېطرفه
او خپلواک خلک وي، خو دا اوس چې په دغه لیست کې کوم کسان راغلي
او د هغو په مقابل کې موږ کوم عکس العملونه وینو. هغه دا دي چې د دغه
ليست ځینې کسان خو نه بېطرفه وو او نه هم مستقل. د دوی لویه شمېره له
مختلفو جگړه مارو تنظیمونو سره اړیکې لري. زه وینم چې د کوتي د پریکړو
او د دغه لیست په منځ کې نوی تغییر راغلی دی او زه حیران یم چې دغه
تغییر د کوم فشار له امله رامنځته شوی دی.

پوښتنه: ستاسو په خیال په دا اوسني او پخواني لیست کې څه توپیر موجود
دی؟

ځواب: په پخواني لیست کې یعنې د بین سیوان په لیست کې سره له دې چې هغه رسماً اعلان شوی هم نه و، خو زما د معلوماتو له مخې په هغه کې د بېطرفه کسانو شمېره زیاته وه. خو په دغه اوسني لیست کې چې زه وینم د تنظیمي خلکو شمېره ډېره ده. په دې کې یو هغه کسان دي چې په خپله تنظیمونو رسماً د خپلو استازو په توګه ورمعرفي کړي او ځینې داسې کسان دي چې د جهاد په پروسه کې یې له دغو تنظیمونو سره اړیکې لرلي دي، خو دا کسان بیا دوی بېطرفه بنسټولي دي. زما په فکر هغه کسان چې په رښتیا بېطرفه دي، شمېر یې په دغه کمېسیون کې ډېر کم دی.

پوښتنه: نو ستاسو په فکر ددغه لیست په خپرېدو افغانان خوابدي نه دي؟

ځواب: ما لکه څنګه چې د ګوتې د کمېسیون د پرېکړو په ارتباط وویل: دوه خبرې بهنې څرګندې دي. یو دا چې ددغه کمېسیون غړي باید کاملاً بېطرفه وي او بله د موقتي حکومت له جوړېدو سره سمداستي یو بېطرفه پوځ باید موجود وي. دا مساله اوس بهنې پېچلې ښکاري دا چې ښاغلی مستيري له دغو ستونزو څخه د راوتلو لپاره کومې لارې په نښه کړي، زه نه پوهېږم.

ځينې کسان غواړي چې قومي او ژبنيو تعصباتو ته د لمن وهلو له لارې خپل ناقانونه حکومت ته دوام ورکړي

دا مرکه د (وفا) جریدې د څلورم کال په (۱۳-۱۴) مې ګڼه کې د (۱۳۷۴ل) کال د وري میاشتې پر (۲۷) مه نېټه خپره شوې ده.

د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنې مشر پروفیسور عبدالرسول امین په دې ورځو کې د هېواد له روانو حالاتو سره په ارتباط د تاجکستان د مسالې په شاوخوا کې د بي بي سي له پښتو څانګې سره یوه مرکه کړې ده، چې دلته یې تاسو ته وړاندې کوو.

موږ افغانان په ازادۍ او خپلواکۍ مین خلک یو او موږ تل د نورو قومونو د ازادۍ او خپلواکۍ ملاتړ کړی دی. موږ د تاجکستان د خلکو ازادۍ او خپلواکۍ ته هم په دروند نظر ګورو، اما ځينې سیاسي افغاني مبصرین د تاجکستان د دغې روانې کښالې په هکله وايي، چې له بده مرغه د افغانستان خلک په خپله له یوې کورنۍ جګړې او لویې بربادۍ سره مخ دی، ټولو افغانانو ته د افغانستان د روانې تراژیدۍ ټول مسوول کسان په خپله څرګند دی او د دغو مسوولو کسانو له ډلې، ځينې د مذهب تر پردې لاندې قومي او ژبنيو شخړو ته لمن هم وهي او دغه کسان خوبونه ویني چې قومي او ژبني

تعصبات راوپاروي او د دغو راپارېدنو له لارې خپل غیر قانوني او یوگونندیز محدود حکومت ته دوام ورکړي.

نبي مصداق: نو ستاسې په فکر دغه ولایتونه چې له تاجکستان سره په سرحد کې واقع دي، خو د جمعیت او شورای نظر په لاس کې دي، نو دغه چریکان چې له دغه ځایه لېږل کېږي، د دې هدف دا دی چې د ملل متحد هلې ځلې شنډې کړي؟

پروفیسور امین: لکه څنګه چې تاسې ته معلومه ده، د افغانستان د خلکو د لوی اکثریت په ملاتړ په افغانستان کې د ملګرو ملتونو د سولې هڅې روانې دي او په دې حساسه مرحله کې د افغانستان له خاورې څخه د تاجکستان په سرحدونو او افغانستان ته د راغلو مهاجرو له خوا د جګړو شروع کول او روسان راپارول د ملګرو ملتونو د هڅو د ناکامۍ لپاره یوه هڅه ده او زه فکر کوم دا به د جمعیت د مشرانو یوه نوې پلمه وي. د ځینو افغاني، سیاسي مبصرینو له قوله، وایي چې تخار، کندوز او بدخشان د جمعیت په لاس کې دي او په کندوز کې د تاجکستان د حکومت مخالفین روزل کېږي او له دغه ځایه دغه روزل شوي کسان تاجکستان ته لېږل کېږي او همدغه کسان د افغانستان او تاجکستان په پولو کې جګړې کوي. همدغه افغانان چې دلته ما ورسره خبرې کړې دي، د دوی له نظره د جمعیت مشران غواړي چې د دغو جګړو په وجه روسان راوپاروي او د افغانستان په پولو او ښارونو بمبارۍ ته شدت ورکړي او د دغو بمباریو د شدت له امله د جمعیت مشران دا هم غواړي چې د افغانانو او نړۍ پام د افغانانو د خپلې کشالې د حل پر ځای د روسانو او افغانانو ترمنځ د یوه نوي مصنوعي جنګپه پلمه بلې خواته وګرځوي. د افغانانو لوی اکثریت اوس د هر چا په نورو تکتیکونو او نیتونو ډېر ښه پوهېږي او دا اوس ډېره مشکله ده چې افغانان دې په یوه او بله پلمه

وغولول شي. ټول افغانان اوس د جمعيت له مشرانو ځنې په ټينگه غواړي
چې دوى دې د ملگرو ملتونو د سولې د هيئت د سولې فورموله ومني او
افغانان دې په خپله د يوه حکومت جوړولو ته پرېږدي.

په کابل کې روان جنگ د افغانانو نه دی، بلکې له بهره پر افغانانو تپل شوی دی

دا مرکه د (وفا) جريدې د لومړي کال په (۱۷) مه گڼه کې د (۱۳۷۱ل) کال
د اسد مياشتې پر (۲۵) مه نېټه خپره شوې ده.

څو ورځې دمخه د افغان منورينو يوه ډله د ازاد افغانستان د ليکوالو د ټولنې
مشر پروفيسور عبدالرسول امين په مشرۍ، د پاکستان د پيپلز پارټۍ له
مشرې محترمې بېنظير بوټو سره په اسلام اباد کې وليدل او د افغانستان د
مسايلو په باب يې ورسره خبرې وکړې. د وفا جريد د موضوع د اهميت له
منځې له پروفيسور امين سره په دې ارتباط مرکه وکړه، چې د وطنوالو د
خبرتيا په منظور په لاندې ډول وړاندې کېږي:

په سر کې له پروفيسور امين څخه پوښتنه وشوه، چې ستاسې د ملاقات اصلي
هدف څه و؟

دوی په دې باب وويل: په اوسنيو شرايطو کې چې د افغانستان وضع هر
څوک دقيقه څاري او واقعاً د هر افغان لپاره لويه صدمه ده، موږ هم داسې
فيصله وکړه چې د پاکستان هغه مشران چې د افغانستان له مسلې سره
مستقيم يا نامستقيم ارتباط لري او د افغانستان په مسله کې څه ويلی او څه
کولی شي، ملاقات وکړو. موږ په دې برخه کې څه موده مخکې يو مکتوب
لېږلی و، چې د پاکستان له صدراعظم محترم نواز شريف سره په دې مسله
خبرې وکړو، تر اوسه پورې هغه موږ ته ځواب نه دی راکړی. همدغه شان
موږ له محترمې بېنظير بوټو سره، چې د مخالف گوند مشره ده، د پاکستان
پخوانۍ صدراعظمه ده او په پاکستان کې ولسي قوت لري، له دې څخه موږ

د ملاقات هيله كړې وه. د اگست د مياشتې پر لسمه نېټه يې موږ ته وخت راكړ، چې له هغې سره موږ په اسلام اباد كې په پارلمان كې ورسره وگورو. په دې ملاقات كې زموږ له خوا: زه، حكيم تنيوال، اريوبي صاحب او حاجي داود شامل وو. د هغوی له خوا خپله محترمه بېنظير بوتو، د دوی مور نصرت بوتو او اعجاز گيلاني چې پخوا د قانون وزير و، شامل وو. همدارنگه د پښتونخوا قومي پارټۍ مشر افضل خان لالا هم په دې ملاقات كې تشریف درلود. محترمي بېنظير بوتو هم دا علاقه درلوده چې د افغانستان په اوسنۍ وضع باندې ځان پوه كړي. په افغانستان كې چې كومه وضعه روانه ده، دا هر چاته معلومه ده، چې به كابل كې خلك په وينو لمبېږي، كورونه خرابېږي، ماشومان، معصومان، نر او ښځې په كې مري، نو دا دوی ته هم معلومه وه او هغه برخه چې موږ ته معلومات و، هغه موږ په ډېر تفصيل ورته بيان كړل. د هغوی له خوا يو سوال دا مطرح شو، چې په كابل كې دا اوسني جنگونه نو ولې؟ زموږ له خوا چې څه ورته تشرېح شول هغه دا و چې! د دې جنگونو اساسي علت له بهره تېل شوې ايډيالوژيكانې او په بهر كې جوړ شوي گوندونه دي. كه دوستم دی او كه د دوستم ملگري دي، دوی د كمونستي رژيم بقايا دي. اته گروهه په ايران كې جوړ شوي او اووه گروهه په پاكستان كې جوړ شوي دي او دغه درې قواوې چې اوس په افغانستان كې موجودې دي، دوی د افغانستان او افغانانو د گټو پر ځای د خارجي گټو لپاره جنگېږي. خلاصه دا چې دا چنگ چې به كابل كې روان دی، دا د افغانانو جنگ نه دی، بلكې به بهره پر افغانانو تېل شوی جنگ دی. په څوارلسو كلونو كې خلق او پرچم يوه كمونستي ايډيالوژي راواخيسته، يو كمونستي گوند يې ورته جوړ كړ، دا واضح خبره ده چې KGB ورته جوړ كړی و، د دوی د ايډيالوژۍ چې څوك ملگري نه وو، نو دوی هغه خلك خپل طبقاتي دښمنان وگڼل، خبره

دا وه چې هر شوروي ته خلقیانو او پرچمیانو ((ملگری)) یا ((رفیق)) وایه، لیکن په مقابل کې همدغو خارجي نوکرانو ډېر اصیل افغانان د دښمنانو په نامه وژل. دغه شکل چې لوړ توضیح شو، دا له بهره شروع شوی یو حرکت و، له دې خوا چې د افغانستان خلکو جهاد شروع کړ، دا جهاد په افغانستان کې خود به خودي شروع شو، په هغه وخت کې دا کوندونه نه وو. د افغانستان ولس دا جهاد شروع کړ.

په کابل پوهنتون کې چې څومره استادان، شاگردان او تعلیم یافته وو، زیاتره په زندانونو کې وو. ما ورته د خپل زندان کیسه وکړه، کله چې زه په زندان کې وم، هلته مې داسې خلک ډېر لږ پیدا کړل چې هغه دې په کوم گوند کې وي، په هغو زندانیانو کې خانان وو، جنرالان وو، عالمان وو. یانې دا د کمونیزم او گوند خلاف یو خود به خودي حرکت و، چې په افغانستان کې شروع شو. تر هغې وروسته باندني قوتونه په کې رامنځته شول، یانې باندني قوتونو په عوض د دې چې داسې یو گوند ته اجازه ورکړي، چې د افغانانو په مشکلاتو او پرابلمونو پوه وي، خو دغو باندنيو قوتونو د خپلوکتو لپاره داسې کوندونه جوړ کړل، چې د افغانانو دکتو پر ځای هغوی د پردیو دکتو ساتنه وکړي. دغه شکل له ایران څخه هم راغی، له سعودي عربستان څخه هم راغی او له پاکستان څخه هم. تر دې بحث وروسته بهنظیر بوتو پوښتنه وکړه، چې څنگه کېدای شي چې دا مسله حل شي؟

موږ ورته په ځواب کې وویل: تر هغه وخته پورې چې ایډیالوژی وي، چې موږ ترې ډېره ترخه تجربه لرو، تر څو چې د گوند ساختمان وي، د گوند دا نتیجه وه، چې که یو سړی په گوند کې و، که هغه به پوهېده یا نه پوهېده، امتیاز به هغه ته ورکول کېده. د کمونستانو په دوره کې موږ ولیدل چې د گوند هغه ملگري چې هغه به ډېر نالایقه، ډېر بېسواده و، نو پر هغو باندې به ډېره اټکا

کېدله، ځکه چې هغه به وفاداري ښه کولای شوه او هغه گوندي چې به پوه و، پر هغو به حتی په خپل گوند کې هم حساب نه کېده. کله چې امتیاز گوند ته ورکوي، نو دا دا معنا لري چې د گوند نه بهر چې څومره خلک دي، هغه بهر پاتې کېږي، هغوی په ایډیالوژیکي لحاظ د ډېنمن په نامه اعلانوي او په گوندي لحاظ باندې ولوکه متخصص هم وي، له کاره یې اوباسي او پرځای یې یو نالایقه کېږي. موږ دا هم ورته ویل چې د افغانستان خلکو په تاریخي لحاظ یو له بل سره ژوند کړی دی او د دې هېواد ټولو قومونو ځان ته افغان ویلي دي. په کابل کې د کمونستي رژیم په راتګ او د KGB له پلان سره سم تر ټولو دمخه دا هڅه وشوه، چې دغه سره وروڼه قومونه سره بېل کړي او بیا یې ایل کړي، نو یې ځکه د دوی ترمنځ د ملیتونو مسله رامنځته کړه، د ملیتونو وزارت یې ورته جوړ کړ، دا کار کمونستانو ځکه کاوه چې که وکولای شي، ملت ټوټه کړي او دوی پرې حکومت وکړي. دغه راز په افغانستان کې د سني او شیعې مسله هم نه وه مطرح، سنيانو او شیعې گانو په دې هېواد کې د نهایت ورورۍ په فضا کې سره ژوند کړی دی، د افغانستان د دراني شهزادگانو میندې اکثره شیعې وې، که افغانانو درانيان سرداران بلل، دغسې یې قزلباشیانو ته هم دا ډول القاب ورکړي وو. د یادولو وړ ده، چې دا قومي او مذهبي تفرقي په افغانستان کې د ځینو گوندونو او خارجي لاسوهنو پر اساس منځته راغلي دي، ملت له دې ډول نظریو سره ملګری نه دی، د دې حوزې ټول هېوادونه باید زیار وباسي چې قومي او مذهبي مسایل د تفاهم له لارې حل کړي. که څوک په افغانستان کې قومي او مذهبي تفرقو ته لمن وهي او دا جنگونه تېروي، نو باور وکړئ، چې دا جنگ به منځنۍ اسیا، ایران، پاکستان، هند او آن تر اندونیزیا پورې اوږد شي او کلونه کلونه به دوام وکړي. له دې څوارلس کلونو راپه دېخوا له دې پرابلم سره زموږ ولس

مخامخ دی. نو د حل لاره یې داسې کېدای شي چې افغانستان په ټولو خلکو کې، که هغه پښتانه، که تاجک، که هزاره، که ازبک، که ترکمن، که بلوڅ دي او نور، هغوی د افغانستان په ازادۍ کې قرباني ورکړې ده. دغه ټول اقوام خپل قوماندانان لري، مشران لري، عالمان، روحانیون لري او خپل تعلیم یافته ګان لري: ((دا خلک ټول باید سره راټول شي او د افغانستان د مشرتوب لپاره خپله فیصله وکړي، نو دا چې څوک ورته په سر کې ودرېږي او ورته ووايي چې زه ستاسو مشر یم او ما پسې راشی، له دې خبرې څخه لوی سوال دا پیدا کېږي، دا مشران چې له دریو خواوو څخه رادمخه شوي دي، دوی ته چا رایه ورکړې ده؟ په سیاست کې چې څوک مشرتوب کوي، هغه باید مشروعیت پیدا کړي، مشروعیت داسې ترلاسه کېږي، چې خلک ورته رایه ورکړي، دا چې څوک تاله ټانک درکړي، توپ، راکټ او ټوپک درکړي او ته د هغه په ټانک سپور شې او په ارګ ننوځې او چیغې کړې چې دا دی راغلم، نو دا عمل چاته مشروعیت نه ورکوي. او ته له هغه ځایه فرمانونه او قوانین او نور صادر کړې، دا ټول شیان خلق او پرچم په افغانستان کې وکړل، زموږ بدبختي دا ده چې د دغو څوارلس کلونو په دوران کې موږ د افغانستان په خپله وضعه ځان پوه نه کړ، او د افغانستان په اجتماعي او رواني شرایطو مو ځان پوه نه کړ.

دا ټول هغه مسایل و چې پر هغو موږ له بهنظیر بوتو سره خبرې وکړې او موږ ترېنه هیله وکړه چې د افغانستان مسله یوازې نه ستاسې ګوند او نه ستاسې حکومت حل کولای شي، دا مسله که حل کېږي، نو ستاسو او د حکومت په مشترکه مرسته به حل کېږي. افغانستان د جرګو وطن دی او افغانانو د تل لپاره خپلې ټولې ملي او بین المللي کشالې د لویو جرګو له لارې حل کړې دي. اوس د افغانستان ستونزې د دې حکم کوي چې د افغانستان د کشالې د

حل لپاره دې د ملګرو ملتونو لوی سکرتر د امنیت د شورا له لارې مداخله وکړي، لویه جرګه دې راوغواړي او دغه لویه جرګه حق لري چې په ازاده توګه خپل مشرتوب وټاکي. د افغانانو عنعنوي لویه جرګه د یو فرد یا ګوند یا د خارجیانو، انحصار نه مني. افغانان په دې پوهېږي چې لویې جرګې ته څوک ولېږي. افغانانو په خلاصو سترګو ورته کتل، چې د راولپنډۍ شورا د خارجي مداخلې په وجه په پاکستان کې د اوو تنظیمونو په انحصار کې ورکړل شوه. اوو تنظیمونو یوازې خپل وفادار ګوندي غړي دغې شورا ته ولېږل او د افغانستان پراخه پرګنو او اقشارو ته حق ور نه کړلای شو.

موږ له دغې تحمیل شوې او انحصاري شورا ناکامي په خپلو سترګو ولیده، چې د افغانانو یو پرابلم یې هم حل نه کړلای شو. معکوس یې نور پرابلمونه هم پیدا کړل. تر څو چې خپلواکه او ازاده لویه جرګه دایره نه شي، تر هغې د افغانستان مسله حل نه مومي. موږ ورته وویل چې د پاکستان خلکو د افغانستان له خلکو سره اقتصادي مرسته کړې ده، دلته که بمونه چاودلې دي، په هغو کې پاکستانیان هم مړه دي، ستاسې په سرحدونو باندې بمباري هم شوې ده، یانې پاکستان هر نوع تکلیف له افغانانو سره تېر کړی دی، لیکن یو شي ته باید ستاسې حکومت او تاسې متوجه اوسئ، چې افغانان د دوستۍ او نوکری ترمنځ ډېر فرق کوي. افغانان درسره دوستۍ کې دوزخ ته ځي، خو په نوکری کې جنت ته هم درسره نه ځي، موږ ورته دا وویل: اوس دا وخت رسېدلی دی، چې د افغانانو او پاکستان ترمنځ چې کومه تاریخي دوستي جوړه شوې، د ده دا دوستي باید د دوستۍ په شکل پاتې شي او هېڅوک باید دا کوښښ ونه کړي، چې پر افغانستان یو نوکر حکومت وټي. د افغانانو اجتماعي او روحي ساختمان داسې دی، چې دوی د دیکتاتورۍ او خارجي

اجنټان نه مني، بين المللي ترينډ هم د ملکونو او ولسونو د ازادۍ پر لور روان دی.

موږ له پروفیسور امین څخه وغوښتل، چې د افغانستان د مسلې په اړه د دوی د گوند د موقف په باب هم موږ ته څه ووايي، ایا پېپلز پارټي د دې مسلې پر وړاندې څه موقف لري؟

پروفیسور امین زیاته کړه: د هغې له خبرو داسې معلومېدله چې د هغې د موقف یوه برخه هغه وه، چې د هغې خپل مشکلات و او هغې خپل مشکلات موږ ته وویل او بله برخه هغه ده، چې اوس په موک موقف کې ده؟ هغې وویل چې زموږ پارټي یوه مسلمانانه پارټي ده، زموږ پارټي په ازادۍ باندې عقیده لري، زموږ پارټي پر پارلمان عقیده لري. په انتخاباتو عقیده لري. دې واضح وویل: کوم گوند چې د خپل ولس پر ازادۍ عقیده لري، هېڅکله به هم هلې ځلې ونه کړي، چې نور ولسونه دې غلامان وي. کوم خلک چې د خپلو خلکو پر غلامۍ عقیده لري، هغه هېڅکله دا نه شي کولای، چې نورو خلکو ته ازادي ورکړي.

پوښتنه وشوه: بېنظیر د افغانستان د روانو مسلو په اړه د پاکستان له حکومت سره هم خبرې کوي او که څنګه؟

ایا دا مسله هم ستاسو په خبرو کې مطرح شوه او که نه؟

پروفیسور امین په دې ارتباط زیاته کړه: له محترمي بېنظیر ټوټو سره چې موږ پر دغو مسایلو خبرې کولې، نوکیلاني صاحب یې په څنګ کې ناست و او ټول یادښتونه هغه اخیستل. هغې وویل، چې د افغانستان د روانې وضعې او د دغو جنګونو په خصوص کې به موږ له لازمو مجارېو څخه د پاکستان له

حکومت سره تماس و نيسو او په خاص ډول به د پاکستان خارجيه وزارت ته موږ يو ياداشت ورکړو.

موږ له پروفيسور امين څخه وپوښتل، چې د افغانستان د مساييلو د حل لپاره د بېنظير بوتو خپل نظر څنگه و؟

پروفيسور امين په دې باب وويل: دا خو د پاکستان يوه مشهوره او مسوله بنسټه ده او يوه منل شوې سياستمداره ده، په دغسې شرايطو کې هغه خپل نظر په قاطع ډول نه وايي، چې دغسې دې وشي. ليکن يوه خبره چې هغې وکړه، چې دا مهمه خبره وه، هغې وويل: چې د دې حوزې اينده زه داسې کورم چې په پاکستان، افغانستان، مرکزي اسيا، ايران او ترکيه کې هغه قوتونه چې هغه په ازادۍ، ولسواکۍ او خلکو ته د حق ورکولو معتقد وي، دا به يو طرف ته کېږي او هغه قوتونه چې د دې کارونو پر ضد وي هغه به بلې خوا ته کېږي. هغې دا وويل چې دغه اوسنی سياسي ترينډا دا په يو ملک کې هم محدود نه پاتې کېږي او گاونډيان ضرور يو پر بل تاثير کوي، دا اغېز په اسلامي ټولنو کې حتمي يو پر بل موجود وي او هغه ضد ترينډونه چې دي، حتماً به يو پر بل تاثير ولري. هغې دا وويل چې کېدای شي، چې دغه قوتونه چې په پاکستان کې دي، په افغانستان کې دي، په ايران کې دي، په مرکزي اسيا کې دي، داسې وخت به راځي چې دوی به يو بل ته اوږه ورکوي. او د يو او بل د اوږې ورکولو پرته بله چاره هم نه لري.

دويمه خبره هغې داسې وکړه، چې پس له دې زموږ په حوزه کې بايد حکومتونه د جنگ جگړو پر ځای د خلکو رايې ته رجوع وکړي، ځکه چې رايې دوی ته مشروعيت ورکوي. وسلې او يا وژونکي راکټونه قوت نه دی، لکه چې وايي، قوت حق دی. دې وويل: چې زموږ گوند عقیده لري، چې

حق اصلي قدرت دی او بس. هغې وویل چې هر ه ټولنه کې باید خلک
سیاسي، اقتصادي، کلتوري او اجتماعي او مذهبي ازادي ولري، که دغه ازادي
ونه لري او ازادي ترېنه د ایډیالوژۍ او ګوند په نامه اخیستل کېږي، نو دا
جنگالونه نه ختمېږي.

پیکینی

تعصبات قومی، نژادی و زبانی خطری به وحدت ملی و تمامیت ارضی افغانستان

دا لیکنه د (وفا) جريدې د شپږم کال په (۲۱-۲۴) مې ګڼه کې د (۱۳۷۶ل) کال د چنګاښ مياشتې پر (۹) مه نېټه خپره شوې ده.

تعصباتی بی مفهوم را در افغانستان کیها و چرا دامن زدند؟

خوانندگان گرامی!

افغانستان در جریان زده سال اخیر تباہیها و بربادیهای بس بزرگی دید؛ افغانها با یک تراژیدی ملی مواجه گشتند، نهادهای سیاسی، اقتصادی، اداری، فرهنگی و نظامی افغانستان همه برباد شدند. روابط اجتماعی و عنعنه پی جامعه افغانی از هم کمبخت. تعصباتی کوناکون قومی، زبانی، نژادی، مذهبی و منطقه پی دامنگیر افغانها شدند، اما با انهم قشر چیز فهم افغان به عوامل بربادی کشور شان و همچنان بیماری تعصبات، که وجود افغانستان و هویت ملی-سیاسی افغانها را به نابودی مواجه ساخته است. کمتر توجه نشان داده اند.

به منظور جلب توجه، قشر درسخوانده و موثر افغان (که تحلیل غیر جانبدارانه و واقعی جامعه شان را به پیش کشیده میتوانند) به عواقب خطرناک تعصباتی بی جا و بی مفهوم اتحادیه نویسنده گان افغانستان ازاد سال پار نامه پی را در جریده وفا به نشر سپرد، که متن ان چنین بود:

افغانان عزیز!

به همه شما اشکار است که همه اقوام ساکن در کشور مانند: پښتونها، تاجکها، ازبکها، ترکمنها، بلوچها، نورستانیها، پشه ییهای و همینسان گروههای مذهبی اهل تسنن و تشیع از سده ها به اینسو در روستاها، دهکده ها و شهرهای افغانستان به حیث افغانهای وطن دوست و مسلمان با هم یکجا زیسته اند و اکنون نیز میزیند.

اقوام ساکن در کشور با هم رشته های خویشاوندی استوار ساخته اند و همیشه در غمها و رنجهای همدگر شان فعالانه سهم گرفته اند، این گونه روابط به گونه گسست ناپذیر تهنوز در بین مردم ما مشاهده میشوند.

به فضل خداوند بزرگ و کاردانی دانش و گزینش روشهای خردمندانه بزرگان قومی و علمای دینی و مذهبی ما، در طول تاریخ پر افتخار کشور رخداد نامیمونی بر سر مسایل مذهبی، قومی، زبانی و منطقه یی در بین افغانها به وقوع نه پیوسته است. رخدادی را که باعث جنگها بین اقوام و فرق مذهبی شده باشد، سراغ نمیتوانست کرد.

تاریخ پر شکوه کشور گواه این واقعیت است که تمام اقوام ساکن در شکور در برابر هر گونه انحصار و دکتاتوری شان به شان رزمیده اند و تمام اقوام یک جایی و با همکاری دوستانه شان در برابر رژیمهای دست نشانده و نیروهای متجاوز اجنبی به پا خاسته اند.

افغانهای میهن دوست و مسلمان در سول تاریخ در دفاع از تمامیت ارضی و ازادی کشور خود قربانیهای فراوان مالی و جانی داده اند و میدهند. بهترین نمونه این گونه فداکاریها و جانبازیها جهاد و مقاومت مشترک تمام اقوام افغان در برابر دکتاتوری د انحصار کمونستی و تجاوزهای ارتش سرخ شوروی بود.

به شما اشکار است که دوستان و دشمنان افغانستان همسان و پیوسته تلاش می‌ورزند تا در میان اقوام با هم برادر افغان تعصبهای قومی، نژادی، مذهبی، ایدیولوژیک و گروهی را دامن زنند. درزهای را در بین شان ایجاد کنند و با از هم و با از هم جدا کردن شان بر آنها حکمروایی کنند.

کشورهای بیگانه برای پیاده نمودن سیاستها و برنامه های نادرست شان شماری از افغانها را استخدام کرده اند و این استخدام شده گان انگشت شمار تلاش می‌ورزند تا در بین اقوام با هم برادر افغان آتش تعصبهای زبانی، منطقه یی، مذهبی، ایدیولوژیک و گروهی با فروزند و اقوام باهم برادر افغان را زیر تاثیر سوء تبلیغ شان قرار دهند و آتش تعصبا را شعله ور تر سازند. می‌گویند درمان هر بیماری در افغان اسان مینماید، اگر در آغاز به درمان بیماری پرداخته نشود و پروسهای بیماری در وجود پراکنده میشوند نیروهای دفاعی بدن را کمزور می‌سازد و بالاخره بیمار را از بین میبرد.

تا هم اکنون در کشور ما مکروبهای تعصب و بدبینی در مراحل ابتدایی شان قرار دارند و تا هنوز به اقوام و توده های وسیع جامعه سرایت نکرده اند. در این حالت ابتدایی جلوگیری از انتشار مکروبهای این بیماری اجتماعی دشوار به نظر نمیرسد، اما اگر یکبار و پروسهای آن به توده های وسیع مردم سرایت کردند، شکل واکیر و بایی را به خود خواهد گرفت. از عواقب وخیم این بیماری اجتماعی هر افغان باشعور خویتر اطلاع دارد.

اگر فرزندان دلسوز افغان و افغانهای واقعی سر از امروز برای جلوگیری تعصبا، بدبینیا و گرایشهای منفی گامهای عملی برندارند و مکروبهای این بیماری اجتماعی را به فزونی و انتشار بگذارند در نتیجه چنین غفلت نابخشوندی آن روز دور نخواهد بود که این وبا از واری خارج شود

و همه افغانها به بیماری خطرناک تعصب و بدبینی مبتلا خواهند گردید، در آن صورت هیچکسی توان علاج آن را نخواهد داشت، حضرت سعدی میفرماید:

سرچشمه باید گرفتن به میل

چه پرشد نشاید گذشتن به فیل

بایستی یادآور شد که جلوگیری این بیماری خطرناک اجتماعی از قدرت یک شخص، یک موسسه و یک گروه بالاتر است. جلوگیری این بیماری و اکیر نیاز به کار و فعالیت دسته جمعی همه افغانهای بادرک دارد. بنا بر همین نیازمندی اتحادیه نویسندگان افغانستان از همه افغانهای با احساس و دراک صمیمانه ارزو میرد که غرض جلوگیری از انتشار تعصب، بدبینی و نفرت بین اقوام باهم برادر به مجادله مشترک پردازند و پیش از پیش اقوام و توده های وسیع ملت افغان را از این بیماری وقایه نمایند.

اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد از همه افغانهای بادر صمیمانه تقاضا میکند که در این راستا به تلاشهای همه جانبه علمی و عملی دست یازند. کنفرانسهای دایر نمایند با رسانه های گروهی به گفت و شنود پردازند، نبشته ها تهیه ببندند، جوانب گوناگون این بیماری را بررسی نمایند و به منظور آگاهی مردم افغانستان غرض نشر به جریده وفا بفرستند. (یادداشت: جریده وفا برنامه ویژه نشراتی دارد، بر اساس این برنامه جریده از تاخت و تاز بر فرد، افراد، قوم و گروه های زبانی، مذهبی، حزبی و تنظیمی جأ پرهیز میکند.) از هممیهنان عزیز و کرامی احترامانه امیداوریم که با نظر داشت به برنامه نشراتی جریده وفا به پرسشهای زیرین ما جواب علیم ارائه فرموده بر ما منت گذارند.

پرسش نخست: عوامل اساسی تعصبات قومی، زبانی، مذهبی، گروهی و ایدیولوژیک را چگونه ارزیابی میدارید و در باره به بحث علمی پردازید؟

پرسش دوم: در حالی که وجود افغانستان به خطر جدی مواجه است و همه افغانها در یک حالت غم انگیز تحمیل شده زنده گی میکنند در چنین حالت خطرناک به جای حال و آینده بحثی بر ماضی و انگشت گذاری به تعصبات دیرینه ناسزا گفتن به شماری از اقوام چه سودی برای افغانها خواهد داشت. آیا گفته ها و نبشته های این گونه اشخاص نفرتی را در بین افغانها ایجاد نمیکند و آینده افغانستان و افغانها را به خطر جدی مواجه نمیسازد؟

پرسش سوم: در شرایط کنونی افغانستان از لحاظ مادی و معنوی به تباهی مواجه است، تمام نهادهای سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی افغانستان از بین رفته اند، شما در شرایط موجود تعصبات قومی، نژادی، زبانی، مذهبی، منطقه ای و ایدیولوژیک را چگونه ارزیابی میکنید؟

پرسش چهارم: تمام سیاستهای داخلی و خارجی یک کشور مستقل را پارلمان انتخاب منظور مینماید و حکومت مشروع آن را عملی میسازد و قوه قضائیه مستقل از آن نگاهبانی مینماید. اکنون در افغانستان این سه اورگان موجود نیستند، آیا شما در کشور جز از زور تفنگ اداره قانونی دگری را سراغ کرده میتوانید، که در پهلوی مسایل دیگر به مسایل قومی، زبانی، مذهبی، گروهی و ایدیولوژیک حیثیت قانونی و جنبه عملی داده بتواند؟

پرسش پنجم: برای جلوگیری از تعصب، نفرت، بدبینی، گرایشهای منفی و بیماریهای اجتماعی، شما چگونه تجاويز علمی و عملی به پیش میکشید، لطفاً تجاويز خود را گسترده تر ارائه نمایید؟

ما باور کامل داریم که فرزندان با درد و با درک افغانستان به پرسشهای ما پاسخهای علمی و عملی ارائه خواهند کرد و در مبارزه جلوگیری از گسترش بیماری اجتماعی تعصب با اتحادیه نویسنده گان افغانستان ازاد یاری خواهند رساند. با احترام.

جریده وفا در راه مجادله با تعصبا از افغانهای واقعی چندین بار تقاضا کرده، تا اندیشه ها و مصاحبه ها به زبانهای پشتو و دری بفرستند و در این مبارزه سهم فعال بگیرند.

ما بارومند استیم که قشر درس خوانده و با درک افغانها بیشتر از دیگران به علت و معلول عواقب خطیر تعصبا بین اقوام و بر بادی کشور شان خوبتر آگاهی دارند. و این قشر باشعور بر ضد پخش تعصبا میان اقوام و جلوگیری این بیماری مدهش و خطرناک صرف مساعی همه جانبه علمی و عملی خواهد کرد. جای شک نیست که از نظر اعضای اتحادیه نویسنده گان افغانستان ازاد نیست، انعده کشورهای خارجی و گروه های افغانی، تنظیم ها و احزاب و افراد پنهان نیستند که از دراز مدت به گونه پاسبان منافع خارجیان و یا هم غیر شعوری در بین اقوام تعصبا دامن میزنند، اب را اکل الود میسازند و ماهی شکار میکنند و یا هم برای خودشان خواهان شهرت کاذب استند.

پژوهش پیرامون این معضله خطیر، دریافت عوامل اساسی مساله و نظر داشت به عواقب وخیم ان از مسوولیت های ملی افغانها متعهد و معتقد به وحدت ملی افغانستان شمرده میشود. افغانهای معتهد وظیفه دارند تا در باره عوامل این بیماری خطرناک پژوهشهای بیطرفانه، علمی و عینی به فرجام رسانند و از مضار این بیماری هممیهنان شان را هم آگاه سازند و هم نجات دهند.

چنان‌که گفته آمد به تاسی از همین ارزشمندی بود که جریده وفا از راه پخش پیام اتحادیه نویسنده‌گان افغانستان ازاد در جریده، فرستادن نامه‌ها و ارتباط تلفونی از هممیهنان خواست تا در را همبازره باتعصبهای بی مفهوم با این کانون فرهنگی (اتحادیه نویسنده‌گان افغانستان ازاد) هم‌نوا و هم‌صدا شود.

در این سلسله تنی چند نبشته‌های شان را به جریده فرستادن که در وقت اش به نشر رسیدند. شایسته به یاد اوری است که قشر درس خوانده و چیز فهم با دلگرمی بایسته به این موضوع علاقمندی نشان نداند، کم‌علاقه‌گی به موضوع عوامل زیادی دارند، ولی من نهایت کوتاه به چند عامل اساسی اشاره می‌کنم:

— شماری از هممیهنان ما متوجه عواقب پخش تعصبا نیستند و نمی‌فهمید که اثرات زیانبار آن چی بلایی بر جامعه ما نازل خواهد کرد؟

— شماری می‌فهمند ولی این مساله را فرو گذاشت می‌کنند و باورمند استند که بحث و تجسس پیرامون موضوع باعث فزونی تعصبا خواهد گردید، درباره سکومت را مرجع می‌پندارند.

— به انظار شماری این مساله بی اهمیت جلوه‌گیر میشود و نمی‌خواهد به این موضوع پیس پا افتاده وقت قیمتی شان را ضایع کنند.

— شماری صلاحیت بحث و مشاجره زبانی را دارند اما از تحلیل علمی و عینی عاجز استند.

— شماری دیگری دشنام دادن، سبک شمردن، عقده‌کشاییهای شخصی، تحقیر و توهین دیگران را تحلیل علمی تلقی می‌کنند.

عوامل بیش از این خواهند بود، اما واقعیت اساسی این است که اگر بار بالا اثر بی پروایهای افغانهای متعهد این گونه تعصبات بیجا و بی مفهوم به توده های وسیع مردم سرایت کنند، در گام نخست وحدت ملی موجود بین اقوام برادر افغان به نبردهای خونین داخلی مبدل میگردد و در گام دوم همین خانه جنگیها و نفرت در بین مردم هویت سیاسی و وجود افغانستان را از بین خواهد برد. اگر خدا(ج) ناخواسته افغانها و افغانستان به این مرحله خطرناک رسیدند، در انصورت دانش و کار و پیکاری وقت افغانهای با دانش و با فهم هیچ سودی نخواهد داشت. عدم فهمیده نمیتوانند، که افغانهای کارشناس و دلسوز به افغانستان (۱) با استفاده از دانش، تجارت و اندوخته های علمی شان، کار و مبارزه خود را پس از فرارسی این مرحله خطیر میاغازند و یا این که آنها گنجینه های تجارت و دانش شان را با خود به گور میرند در هر دو صورت سودی برای افغانها و افغانستان نخواهد داشت.

دکتاتوری تک حزبی کمونیستی، انحصار سیاسی، تجاوز نیروهای اجنبی، دسایس داخلی و خارجی، نبردهای خونین داخلی و عملیه مقاومت، رخدادهای نیستند که تنها افغانها و افغانستان به آن مواجه شده اند، بل در جریان تاریخ، ملل و کشورهای دیگر نیز با این گونه رخدادها مواجه شده اند و آن را پشت سر گذاشته اند.

سزاوار به یادآوری است که ملل گوناگون در برابری چنین رویدادها واکنشهای از هم متفاوتی از خود نشان داده اند. در مللی که روحیه عشق با آزادی و مخالفت با دکتاتوری، انحصار و مقاومت در برابر اجنبیان ضعیف باشد، این گونه ملتها، همیش آزادی و هویت تاریخی و ملی میهن شان را از دست داده اند و ملتهای نیرومند آنان را بلعیده اند. اما بالمقابل در ملل که احساس ملی با نیرومندی زنده باشد و از روحیه سرشار از ادینخواهی و آزاد

منشی برخوردار باشند. این گونه ملتها گاهی هم به انحصار سیاسی، دکتاتوری، تبعیض و به تسلط بیگانه‌گان و دست نشاندۀ های شان گردند نمینهند و تافرجام کار به مقاومت شان ادامه میدهند.

قشر درسخوانده، ملت‌های زنده نیز فعال، نیرومند، زنده و متحده میباشد. انها مسایل ملی و بین المللی شان را به تحلیل مینشینند. مردم شان را که چه باید بکنند و از چه بهره‌زند، آگاه می‌سازند، در حالت جنگ و صلح ملت شان را رهنمایی میکنند.

برعکس کارکردهای مشتر قشر درسخوانده، ملل و کشورهای دیگر، در افغانستان نسبت به قشر درسخواخنده، ملی و توده‌های وسیع آن رسالت، ملی- اسلامی و تاریخی شان را به جا آورده است. توده‌های بادست خالی در سراسر کشور به پا خاستند، قیام خود به خودی را سازمان داند، در برابر دکتاتوری کمونیستی، انحصار سیاسی تک حزبی، یورش نیروهای ارتش سرخ شوروی و همینسان در برابر سیاست‌های خصمانه، تفرقه‌بانداز و حکومت‌کن- با هم یکجا شده اند و بخاطر رضا خداوند بزرگ و نجات میهن و نوامیس ملی هرگونه تشدد و وحشت‌های دلخراش را تحمل کرده اند و به برکت قربانیهای فراوان مالی و جانی شان کشور به نوامیس ملی را از این افت بزرگ تحمیلی نگاهداری کرده اند.

به تاسف باید یادآور شوم که در تراژیدی جاری افغانها، قشر درسخوانده کشور چنان که بایسته مینمود به کار و پیکار فراخور حال شان نپرداختند، بل معکوس ان در بین اقوام باهم برادر افغانستان در پخش تعصبا عملی منفی و خطرناکی را به سر رساندند و به این عمل نشایسته تا اکنون هم ادامه میدهند.

در تمام مسایل افغانستان، ارزیابی کارکردها و اعمال منفی و مثبت قشر درسخوانده موضوع بزرگ است و نیازمند بحث طویل، بر علاوه مسایل دیگر مسله تعصبات خود با نظر داشت به ویژه گیهای طبیعی انسان و ارزش های قبیله یی، نژادی، زبانی، منطقه یی، اجتماعی، فرهنگی، مذهبی، سیاسی، اقتصادی و آموزش جامعه ویژه، جوانب و جهت های از حد زیاد دارند. و گنجانیدن این موضوع بزرگ به و پیچیده در یک رساله ای کوچک کار دشوار به نظر میاید. من ارزشیابی مفصل این موضوع مهم علمی را به دانشمندان معتمد افغان و اکذار میشوم، تا دانشمندان معتمد ما پیرامون مسله تعصبها به پژوهشهای گسترده پردازند و به برکت پژوهشها و تحلیل های ارزشمند شان ذهنیت های هممیهنان شان را روشن نمایند. در مختصر نبشته، تنها تعصبهای به بررسی گرفته میشوند که از سوی شماری از گروه های سیاسی و مذهبی، تنظیمها، احزاب و شماری از افراد به میان آمده اند و به آن دامن زده میشود.

جامعه عنعنه یی:

جامعه عقب مانده افغانی در بخشهای آموزش و پرورش، اقتصاد، سیاست و نهادهای اجتماعی دگر شکل ایدیالی از خود نداشت، بل مانند سایر رژیمهای عقبمانده تمام اختیار کشوری و لشکری تنها در دست خانواده های مطلق العنان و خودسر شاهی قرار داشت و این خانواده های خودسر از افراد اشخاص، شخصیتها میساختند که در جامعه و توده های وسیع آن پایه و مایه یی نمیداشتند، و منافع دربار را نسبت به منافع افغانها و افغانستان مهمتر میشمردند و وفاداری شان را به دربار ثابت میساختند. حیثیت سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در افانستان به دربار بسته گی داشت و ماشین شخصیت

سازی بیروکراتیک را در دربار گذاشته بودند. کسی که در قالبهای این ماشین جور میامد در یک شب، شخصیت بیروکراتیک ازش ساخته میشد و اگر شخصی به مزاج دربار سازگار نمیبود در یک شب از این گونه شخصیت بیروکراتیک محروم میگشت و تات مدتها در گمنامی به سر میرد.

دربار خودسر قصداً از تبارز شخصیتهای ملی و محلی جلوگیری میکرد، به احزاب سیاسی مستقل اجازه فعالیت داده نمیشد، شعور سیاسی مردم را به رشد و بالنده گی نمیکذاشت، مردم کشور ما به حیث تبعه افغان در امور سیاسی کشور شان نمیتوانستند سهیم شوند.

از ساختار عنعنه یی، اجتماعی و سیاسی افغانستان بر میاید که در واقعیت این کشور مجموعه ایست گروهای نژادی، قومی، زبانی، قبایل و عشایر و هرق مذهبی که تا دوران امیر عبدالرحمن خان (۱۹۰۱ - ۱۸۸۰ م) سیستم واحد مرکزی، دولت ملی معاصر را نداشت، بل بخشهای زیاد کشور از سوی اعضای خانواده شاهی، اشخاص وفادار به دربار و شماری از سران قومی محلی اداره میگردد. همسان با دربار های خودسر خاور زمین، دربار افغانستان نیز به خاطر نگاهداشت حکمرانی خود از مخالفتها و رقابت های قومی، نژادی، زبانی و مذهبی استفاده سوء میکرد.

هرگاهی که گروه قومی، یا مرد سرشناس و روشناسی از محل و یا قبیله یی از دربار بغاوت میکرد و یا به جانبداری از شهزاده، دگر مورد سوء ظن قرار میگرفت، دربار به زودترین فرصت اقوام، گروهای نسب و اشخاص مخالف آنان را در برابر شان آماده مقابله میساخت از آنها پشتیبانی میکرد و یکی را توسط دگری از پا درمیآورد.

در تاریخ سیاسی افغانستان سوجدویی از این گونه سیاستها مثالهای فراوانی دارد، در شماری از اقوام و قبایل این گونه مخالفتها و دشمنی های باز مانده از پیش، تا هنوز هم به مشاعده میرسند. ولی با آن هم در جامعه عنعنه بی افغانستان، ارزشهای مذهبی و ملی ریشه های ژرفی داشتند. روابط درونی و همه مسایل اجتماعی، سیاسی و اقتصادی مردم در همه واحدها، از واحد کوچک خانواده گرفته تا دربار با نظر داشت به اصول دین مبین اسلام و عنعنه های ملی مردم به پیش می رفتند.

به مقایسه جوامع کشورهای اسلامی دگر در زنده گی اجتماعی افغانها ارزشهای اسلامی و عنعنه های برقرار ساخته بود. از زما احمدشاه بابا تا دوران شاه سابق در نیروهای ارتش پشتونها در اکثریت بودند، اما در موسسات و اداره دولتی و حکومتی دری زبانان اکثریت داشتند. از همین جا بود که در دوران شاه تا حدی از تعصبات قومی، زبانی، مذهبی و منطقه بی جلوگیری میشد، اما با انهم در دوران ده ساله قانون اساسی شاه، شماری از گروههای تعصباتی گوناگون را دامن زدند و در این راستا به کارهای اشکار و پنهان دست بازیدند. پس از کودتا ۷ ثور ۱۳۵۷ خورشیدی این گونه تعصبات بی مفهوم گسترده گی بیشتری دریافت داشتند و شماری از گروههای مذهبی ملی و افراد شعوری و یا غیر شعوری زیر تاثیر این تعصبات خطرناک قرار گرفتند. رشد این گرایش منفی بهانه بی به دست تعصبگران داد و تا هم اکنون شماری از اشخاص و گروهها مبتلا به بیماری تعصب استند (در بخشهای پسین رساله در باره به تفصیل سخن خواهم گفت).

۳- با وصف آن که در دوران شاه در سیاستهای داخلی و خارجی، برنامه های اقتصادی و مسایل اجتماعی کمبودهای به چشم می خوردند، اما با وجود

این همه کمبودها تمام امور سیاسی، برنامه های اقتصادی و روابط بین حکومت و مردم، روابط دربار با مردم همگون با ارزشهای اسلامی، رسوم ملی و سیاستهای ارتقایی دربار به پیش میرفتند.

در سرار کشور صلح و امنیت برقرار بود، تمام نهادها و موسسات دولتی همسان با شرایط عینی افغانستان در بخشهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، اداری، آموزشی و علمی برنامه های انکشافی دولت را عملی میساختند.

افغانها از هویت و شخصیت دربار و درباریان، سران محلی و قومی، خانواده های مذهبی و روحانی، کارمندان عالیرتبه دولتی و افسران ارتش، دانشمندان نامدار و متخصصین آگاهی داشتند و هر شخص بر اساس هویت ویژه اش در جامعه جایگاه شناخت داشت، همپیمان برای گرداننده گی همه بی نهادها و موسسات دولتی قوانین ویژه موجود بودند و کارکردهای این همه موسسات و نهادها بر اساس ان سازمان مییافت.

صلاحیتها، مسوولیتها، ترفیع و تقاعد همه اعضای موسسات دولتی بر اساس قانون تغییر میگردید و به منصبه اجرا گذاشته میشد. بر اساس تحصیل، وفاداری به دربار، استعداد و رتبه های کارمندان، مردم میفهمیدند که کسب اعضای کابینه خواهند گردید.

و پس از این کابینه که کاسه دگری را خواهد ساخت کی در کابینه شامل خواهد بود، نخست وزیر، کی معاون نخصت وزیر، کی وزیر، کی معین، کی سفیر، کی قونسل، کی رئیی- خواهد بود؟ و کدام یک از افسران رتبه دگروالی به رتبه جنرالی خواهد رفت. در جنرالها کی به سمت جنرالی میرسد و از جنرالهای اردوی افغانستان کی وزیر دفاع خواهد بود؟ به همین ترتیب در

بخشهای کشوری و لشکری برای تقرر و انفکاک ترفیع و تقاعد دساتیر و لوایحی موجود بودند، حدود صلاحیتها را از شاه گرفته تا رییس قانون تعیین میکرد.

اما سردار محمد داود خان بر خلاف سیاستهای ارتقایی دوران شاهی سیاستهای انقلابی پر دامت و رژیم شاهی بر چیده شد. نخستین روزهای جمهوریت و سیاستهای داخلی و خارجی و برنامه های موسسات کشور و لشکری (چرخش انقلابی)) رو گشت.

در بخشهای کشوری و لشکری شماری از اعضای گروه پرچم چپهای دگر، دوستان شخصی ریش جمهور و وزرایش پست های مهمی را به چنگ آوردند. به اتهام مخالفت با رژیم جمهوری شماری از افغانها گرفتار گردیدند، به زندانها کشانده شدند، شماری را توهین کردند، لت و کوب نمودند، بستند و کشتند. در بخشهای لشکری و کشوری افغانستان به افسران پایین رتبه و اشخاص ناشناخته و بی تجربه ملکی پستهای جنرالی، وزارتخانه ها، سفارتها و ولایت ها سپرده شدند.

جای شک نیست که سردار محمد داود شخصیت ملی و شیفته پیشرفتهای اقتصادی افغانستان بود، اما با دریغ باید گفت که حالت رنجور و دردآور حاکم امروز بر کشور را باید ناشی از حرکت انقلابی همین شخص دانست. از این حرکت او در آغاز گروههای خلق- پرچم سو استفاده کردند و امروز روسیه، ایران، پاکستان، عربستان سعودی، ازبکستان و تاجکستان از ان سود جویی ناجایز مینمایند.

رژیم جمهوری او راه و روش عنعنه بی دوران پادشاه را به جایش گذاشت و از لحاظ سیاسی و اقتصادی به اتحاد شوروی سابق نزدیک شد. تمام

فعالیت‌های سیاسی ممنوع قرار داده شدند. شبکه‌های جاسوسی گسترش یافتند، شان بیشتر گردید.

بر اساس طبقاتی چپ‌ها و جاسوسی همین نیروهای چپ‌گرا محمد هاشم میوندوال صدراعظم اسبق شماری از جنرال‌ها و افسران پایین رتبه اردو به اتهام کودتای خود ساخته گرفتار گردیدند در شکنجه‌گاه‌ها شکنجه شدند و شماری را به شمول میوندوال کشتند.

گسترش شبکه‌های خبر چینی و جاسوسی، سپردن اختیار اداره به چپ‌ها، ازار رسانی و تعقیب‌های بی‌جا، گرفتاری افغان‌ها به اتهام‌های گوناگون، زدن، بستن و کشتن آنان نفرتی را در دل‌های مردم جامعه عنعنی افغانستان در برابر سردار و همراهان ایجاد کرد.

در روز اول اعلام جمهوری سردار محمد داود خان، تمام قوانین و لوایح دوران شاهی، درباره تعیین حدود صلاحیت‌ها، تقرر و ترفیع و تقاعد از بین برداشته شدند و خرد ضابطان به جنرالی بالا رفتند. رفقای کودتاجی رئیس جمهوری به وزارت‌ها رسیدند. و رفقای شخصی و حزبی وزرا کرسی‌های معین‌ها، سفرا و روسا را صاحب گشتند.

در تاریخ افغانستان دوران جمهوری سردار نخستین رخداد نامیمونی بود که بر اساس سیاست گجسته انقلابی آن، تقدس و تسلسل قوانین کشوری و لشکری از هم پاشید، در یک شب زیر دستان بالا دستان گردیدند و در نتیجه آن از یک سو تعصب و بدبینی را در دل‌های افسران ارشد اردو و مامورین عالی‌رتبه، دولت علیه سردار محمد داود خان و رفقای کودتاجی او رو به افزایش گذاشت و از سوی دیگر این کودتا نخستین رویداد بود که ذهنیت منفی را در بین ارتشیان و مامورین دولت پخش کرد و آن این‌که آنها

دریافتند که از برکت کودتای یک شبه افسر پابین رتبه به وزارت و جنرالی رسیده میتواند و همین دلیل بود که افسران و مامورین پابین رتبه پس از ان به کسب تجارب و اندوخته های فنی و مسلکی نپرداختند و به جای آموزش و پرورش بیشتر در مسلک شان، به عضویت احزاب روی آوردند و به ایجاد سلسله های رفاقت با وزرا توجه کردند و انتظار به کودتای دیگر را مرجع پنداشتند.

بالاثر همین سیاست شوم و بد فرجام سلسله کودتاها و خانه جنگیها در افغانستان آغاز گردیدند و تا هم اکنون هیچ کسی در باره خود گروه و تنظیم اش درست اندیشیده نمیتواند و از ارزشیابی ان عاجز میماند و نمیداند که او کی است، چه کرده میتواند، چی کاری را به چه اندزه و چگونه انجام داده میتواند. به فضل خداوند (ج) بزرگ امروز هر یک خود را کمتر از سیر ورود نمیکند و هر کس سنگ وزنیت را و وزنش را در پله ترازو برای خود میگذارد و بسیاریهای خود را مستحق رتب بالای میدانند. اکنون شماری در ارگ نشسته اند و شماری دیگر به امید رسیدن به ارگ به جنگ و ستیزه جویی میپردازد. به چوکی پایتیر از نخست وزیر قناعت نمینمایند و شماری هم کار پایتیر از وزارت و سفارت را توهین به خود تلقی میکند. سران گروه های جنگی، تفنگداران، رتبه جنرالی را میراث ازلی شان میدانند.

مرحله چپپها:

پس از جنگ جهانی دوم ایدیولوژی چپ به گروه کوچکی از قشر درسخوانده جامعه افغانی راه یافته بود. اما اندیشه های چپ کمونیستی و سوسیالیستی مسکوگرا، چین گرا و چیکواراگرا در آغاز این سالهای دهه قانون اساسی، احزاب و گروه های حزب دموکراتیک خلق و شغله جاوید را

شکل داد. دیری نگذشت که حزب دموکراتیک خلق افغانستان به گروه‌های خلق، پرچم و ستم ملی از هم پاشید و شغله جاوید هم به گروه‌های کوچکی تقسیم شد و در گروه‌های دیگر چپی نیز انشعاب‌های رونما گشتند.

در این دوران گروه‌ها و احزاب مذهبی، سیاسی و ملی نیز قد برافراشتند، با وصف آن که قانون احزاب نافذ نه شده بود، اما احزاب و گروه‌ها به کاریشان ادامه میدادند. کادر رهبری و هر گروه معلوم بود، گروه‌ها نشریه‌ها داشتند، هر گروه و حزب ازادانه مرانامه و اساسنامه خود را پخش و نشر میکرد. و هر گروه و حزب در بخش‌های لشکری و کشوری به جلب و جذب میپرداخت.

در آغاز این روزهای پیدایی و چهره‌کشودن گروه‌ها و احزاب چپ‌گرا، پرسشهای در اذهان‌انهایی سر بالا کردند که از ساختار عنعنه‌یی و مذهبی جامعه افغانی و روابط اجتماعی افغانها آگاهی کامل داشتند. شماری از پرسشها این گونه بودند:

— ایا کادر رهبری و اعضای گروه‌های چپ‌گرا به ارزشیابی عنعنه‌های افغانی و ارزش‌های مذهبی این جامعه پرداخته اند.

— ایا این‌ها از سویه آموزشی و سیاسی مردم جامعه شان و همینسان روابط اجتماعی و اقتصادی مردم این کشور آگاهی دارند، و یا این که مخض‌اثر تبلیغاتی و نظریه‌های وارد شده کشورهای سوسیالیستی و احزاب کمونیستی را به خوانش گرفته اند و همانند به شرایط دیگران به کشور، جامعه و مردم خود حساب میکنند.

— ایا در جامعه عنعنوی، قبیله‌یی، نیمه قبیله‌یی، شهری و نیمه شهری، کوچی و نیمه کوچی، مانند افغانستان واقعاً اقشار، و نیروهای سرمایه دار و کارگر، فیودال و بزرگر، مرتجع و انقلابی، عنعنه پرست و روشنفکر استثمارگر و زیر استثمار، جیره خواران، امپریالیزم و ضد امپریالیزم وجود دارد و یا این همه اندیشه‌های خیالی و تقلیدی اند؟ اگر آنها از شرایط جامعه افغانی آگاهی میداشتند، لابد ایشان احزاب و گروه‌های شان را همسان به شرایط داخلی و خارجی کشور و جامعه اعیار میساختند و یا هم به تاسیس اینگونه احزاب افراطی دل نمیبستند، در هر دو صورت افغانها از شر چیپها نجات می یافتند. افغانها تجربه کردند که مفاهم و برنامه‌های ایدیولوژی چپ با ارزشها و عنعنه‌های جامعه افغانی تضاد ژرف و مستقیمی داشت.

افغانها به خداوند یکتا و ارزشهای اسلامی باور کامل دارند و ارزشهای اخلاقی و عنعنی پدرانشان را ارج مینهند، اما بر عکس ایدیولوژی چپ معتقد به ماده، ارزشهای مذهبی را زیر نام عادات ارتجاعی نامطلوب میپنداشت، عنعنه‌ها و اخلاق ملی را بیهوده و خرافی میدانست.

افغانها میهن‌شان را میراث پدری و زن را ناموس میپندارند، دفاع از ناموس و قربانی در این راه را وظیفه ملی و اسلامی شان میدانند.

چیپها میهندوستان را نشنلستهای تنگنظر میدانستند، زمینهای پدری مردم را به جبر و زور از ایشان میگرفتند و ارج نهی به ناموس (زن) را به نامه اندیشه‌های فرسوده، فیودالی رد میکردند، افغانها به سران قوم، موسفیدان، شخصیتهای مذهبی و روحانی و سران کشور احترام میگذارند، اما در برابر ان چیپها سران قومی و محلی را زیر نامه فیودالها، موسفیدان را افریده شده

گان بی اهمیت، شخصیت‌های روحانی و مذهبی را مرتجع و سران‌کشور را استثمارگران و جیره خواران امپریالیزم می‌شمردند.

افغانها از هرگونه دیکتاتوری، انحصار و ظلم، ازار رسانی، دست‌نشانده‌گی و سیطره، بیگانه‌گان بیزار استند و در برابر همه‌ان از خود واکنش نشان می‌دهند. از سوی دیگر در ایدیولوژی چپها دیکتاتوری کارگری و انحصار بر مسایل اقتصادی، اجتماعی آموزشی و فرهنگی جایگاه خاص دارد و دولت چپ‌گرا هرگونه ظلم و استبداد را زیر نام ((دیکتاتوری اکثریت)) مجاز می‌پندارد. همین نیروهای چپ هرگونه کورنش و چاکر صفتی به کشورهای حمایتگر و پشتیبان از خود را، برابری جلوه می‌دادند و مداخله مستقیم آنها راه پشتیبانی کشورهای برادر نام می‌گذاشتند. در شماری از کشورها به شمول افغانستان نیروهای و گروههای چپ به قدرت رسیدند. حکومت های چپ‌گرا در این کشورها برای سرکوب و نابودی ارزشهای ملی، محلی و مذهبی و عنعنه‌ها نهایت کشیدند. ارزشها، عنعنه‌ها و معیارهای اخلاقی مردم کشورهای شان را تضعیف نمودند، اما از بین برده نتوانستند. از سوی دیگر احزاب و حکومت های سوسیالیستی و کمونیستی در بدل عنعنه‌ها و معیارهای اخلاقی سنتی، چیز را بنام عنعنه‌ها، معیارهای اخلاقی و ارزشهای سوسیالیستی و کمونیستی به مردم شان داده نتوانستند و در نتیجه ان شماری زیاد از نسل جوان این گونه جوامع در خلا اخلاقی به سر بردند.

انها رسوم و عنعنه‌های پسندیده ارزشهای مذهبی و معیارهای اخلاقی جوامع شان را - که از سده‌ها مورد پذیرش مردم بودند- شکل و صورت منفی دادن و بسی مفاهیم ارزنده و مثبت را از دیدگاه منفی مینگریستند.

به گونه مثال: آزادی مردم، استقلال میهن، رژیم گزیده شده از سوی مردم و استوار به پایه های دموکراسی، مفاهیم پذیرفته شده سیاسی اند که شماری زیاد از انسانها برای به دست آوردن آن در طول سده ها قربانی های فراوانی داده اند و به حیث یک میراث خجسته به آینده گان از خود به جا گذاشته اند.

در عمل تمام مفاهیم سیاسی، ایدیولوژی کمونیستی به اساس های دشمنی طبقاتی و زیر نام کارگر په پایه های دیکتاتوری تک حزبی استوار بودند، اما با انهم رژیمها و احزاب کمونیستی برای بازی دادن مردم در قوانین اساسی شان، آزادی استقلال، دموکراسی و مفاهیم سیاسی دیگر را همسان به میل شان تعریف و تشریح کرده بودند. آزادی مردم را به اساس اکثریت تعریف میکردند، تنها به کارگران و زحمت کشان اکثریت گفته میشود و صلاحیت آزادی اکثریت محدود به حزب کمونیستی شناخته میشود و این حق را رهبری حزب کاریگری به خود میداد که کی را آزادی بدهد و کی را از آزادی محروم بسازد. از سوی دیگر ارکان های نشراتی دولتی همه زیر سانسور حزب کمونیست قرار داشتند و شبکه های جاسوسی و خبرچینی دولت، آنان را که خواهان آزادی واقعی بودند، زیری نظر شان نگاه میداشتند و همین شبکه ها بدترین جزاها را به همین آزادی دوستان واقعی میدادند، اگر چه در قوانین کمونیستی همه کشور های کمونیستی و احزاب کمونیست آزاد و خود مختار تعریف میشدند، اما واقعیت به گونه دیگری بود، زیرا تمام کشورهای اروپای شرقی از سوی احزاب کمونیستی شبکه های جاسوسی این کشورها و نیروهای ارزتش سرخ به مسکو وابسته گی داشتند و این کشورها شکل مستعمره اتحاد شوروی را به خود اختیار کرده بودند و برای افغانستان نیز مسکو برنامه همگون به کشورهای اروپای شرقی در نظر داشت.

همینسان در اثار سیاسی کمونیستی واژه دموکراتیک از حد زیاد استعمال میشد، نزد حکومتها و احزاب کمونیستی واژه دموکراتیک نمودگار اکثریت بود و اینان تنها کارگران و زحمتکشان را در یک کشور اکثریت می‌شمردند و زیر نام همین اکثریت احزاب کمونیستی خودها را نماینده‌گان اکثریت وانمود می‌ساختند. چنان‌که در جایی از این نبشته گفته امد، در جامعه افغانی مبارزه طبقاتی بین طبقه‌های بالا و پایین، سرمایه دار و کارگر، بزرگر و فیودال وجود نداشت، بلکه عکس ایدیولوژی کمونیستی، جامعه افغانی دارای ویژه گیهای مشخص اقتصادی، اجتماعی و سیاسی همگون به ساختار خود بود، از آغاز تا فرجام دوران چپ‌گرایان یکی از گروههای چپ نتوانست در باره ساختار و ویژه گیهای روابط اجتماعی، جامعه افغانی اثری بنویسد و به پیشگاه مردم تقدیم نماید. شماری از گروه‌های چپی مفاهیم طبقاتی را از اتحاد شوروی و شماری از چین و شماری هم از کشورهای دیگری کمونیستی به شیوه‌های غیر علمی تقلید مینمودند و بر اساس همین تقلید کتاب آنها مبارزه طبقاتی و وجود طبقه‌های خیالی را در افغانستان نیز یک واقعیت میدانستند. چپی‌ها فکر میکردند که اندیشه‌های طبقاتی آنها را مردم افغانستان خواهند پذیرفت و به ساختار اجتماعی و روابط اجتماعی افغانها اثری خواهد داشت. چون در افغانستان طبقه‌ها و مبارزه طبقاتی موجود نبودند، عکس آن ساختار و روابط اجتماعی ویژه افغانها بر ساختار و کارکردهای این گروهها اثر ژرفی داشت و در واقعیت جای طبقه‌های اجتماعی را گروههای قومی و گروهی گرفت، به جای مبارزه طبقاتی بین گروههای زبانی و قومی مخالفت و تعصبات گوناگون به میان امدند. به همه گان روشن است که شمار زیادی از بسته‌گان گروه خلق پشتونهای روستایی

بودند، اکثریت اعضای گروه پرچم را شهر نشینان تشکیل میداد، در شعله جاوید هزاره ها و شیعه ها و در ستم ملی تاجیکها اکثریت داشتند.

با وصف آن که گروههای چپ از روی کتابهای چاپ شده از سوی احزاب کمونست اتحاد شوروی، چین و سایر کشورها به گونه تقلیدی از طبقه ها و مبارزه طبقاتی خیالی سخن میگفتند، سرمایه داران و فیودالان خیالی، ارتجاع بین المللی و امپریالیزم جهانخوار را دشنام میدادند، شماری از این ها اتحاد شوروی را بنام ریوژنست وعده دگری چین را به نام عظمت طلب ناسزا میگفتند، افزون از این شعارهای میان تهی و گرفته شده از اندیشه ها و کتابهای دیگران در واقعیت مبارزه اساسی در بین این همه گروههای چپی در جریان بود. سران و اعضای این گروهها بر ضد شخصیتها، خانواده ها حتی قوم یک دیگر به تبلیغ سوء و شایعه پراکنی میپرداختند، بر اساس همین تبلیغ سوء (ی) این گروهها به تعصب های قومی، نژادی و زبانی دامن زده میشد و تعصبها پخش میگردیدند و روز تا روز به گسترده گی ان فروده میشد.

چیپها ارزشهای ملی و مذهبی، عنعنه های پسندیده مردم و معیار های اخلاقی جامعه افغانی را به نام معیار ها و ارزشهای فیودالی و ارتجاعی زیر پا کردند، و به نام ایدیولوژی (وارد شده) مترقی مبارزه یی برضد یک دیگر و یا به اصطلاح جنگ همه کان را برضد همه کان اعلان داشتند.

دوران پیدایی گروههای چپگرا در تاریخ افغانستان، نخستین مرحله یی بود که معیار های پذیرفته شده اخلاقی افغانها با شعارهای پوچ ایدیولوژیهای وارده شده چیپها در تضاد واقع شدند. هم درین مرحله هر حزب و گروه برضد یکدیگر به تهمت بستن ها، تعصب پراکنیها، شخصیت کشی ها (Character Assassination)، ساختن اسناد جعلی و توام با ان توهین قوم ها،

سران، نکوهش معیارها و ارزشهای ملی آغاز کرد و کارکردهای این گروهها گواهی دهنده آن بود که آنها به آزادی، هویت ملی و تمامیت کشور ارزشی قابل نیستند. همه میدانند که گروههای خلق و پرچم هر دو طرفدار اتحاد شوروی بودند، اما بنا به شماری از عوامل داخلی و خارجی مخالفت بین اینان تا سرحد رسیده بود که وابسته گان گروه خلق سرگروه پرچم را بنام جنرال زاده، جاسوس دربار و شارلتن شهری میکوبیدند و اعضای گروه پرچم علیه سران گروه خلق به تبلیغ میپرداختند و آنان را بنام های جاسوسان امریکا، فاشیست ها و بی فرهنگ یاد میکردند. گروههای شعله جاوید و ستم ملی پاچاهی افغانستان را به پشتونها منسوب میدانستند، پشتونها را مردم عقب مانده میشمردند و به زعم آنان پشتونها، اقوام دیگری ساکن در افغانستان را به زور با خود یکجا ساخته اند، قدرت سیاسی و اقتصادی اقوام دیگر در دست پشتونها است. و پشتون ها به جبر و زور بر دیگران حکومت میکنند. عامل اساسی ستم ملی در افغانستان پشتونها استند، افغانستان را پشتونهای عقب مانده، عقب نگهداشته است. رهای از قدرت و نفوذ پشتونها را این گروهها وظیفه مشترک اقوام غیر پشتون وانمود میکردند. خلق - پرچم و گروه ستم ملی که از موالد خلق و پرچم بود از اتحاد شوروی و شعله جاوید از چین پیروی و طرفداری میکردند. اتحاد شوروی و چین هر دو بر اساس ایدئولوژی کمونیستی به طبقه ها و مبارزه طبقاتی تاکید میکردند و گروههای پیروی این دو کشور طبقه های خیالی و مبارزه طبقاتی را در افغانستان یک واقعیت میانگاشتند و مانند اتحادی شوروی و چین امریکا را به حیث سردمدار ارتجاع و امپریالیزم، دشمن همه نیروهای مترقی در سراسر جهان میدانستند، همه گروههای چپ دشمنی و

ناسازگاری با امریکا، غرب و شماری از کشورهای اسلامی را رکن اساسی مبارزه ایدئولوژیکی شان بشمار می‌آوردند.

افزون از برخی نکات مشترک گروههای خلق، پرچم، ستم ملی و شعله جاوید بین هم مخالفتهای شدید و جریفه داشتند و اختلاف بین این گروهها ناشی از ناسازگاری بین احزاب و حکومت های شوروی و چین بود. همسان با اتحاد شوروی گروههای، خلق - پرچم، چین و همراهانش را بنام عظمت طلبان میکوبیدند و شعله جاوید هم به پیروی از چین اتحاد شوروی و احزاب و کشورهای پیروی ان را بنام روژنستها ضربه میزدند و دشنام میدادند. در اثر مخالفتهای اتحاد شوروی و چین گروههای خلق - پرچم، ستم ملی و شعله جاوید تشنه خون یکدیگر کشته بودند و به اصطلاح مریدان پیشتر از پیروان شان به هوا میپاییدند، نسبت به مدعیان، گواهان بسیار چست بودند. اگر در سطحه بین المللی کشوری دوست اتحاد شوروی میبود، سران ان کشور نور چشم خلقی ها و پرچمی ها میبودند و مخالفان اتحاد شوروی را بیشتر و پیشتر از شوروی خلق - پرچم و موالیدش نکوهش میکردند. شعله جاوید نیز در راه نشان دادن وفاداری به چین از گروههای کمونیستی وابسته به چین، جلوتر میتاخت و چین را پشتیبان و رهایی بخش همه ملل محکوم میشناخت و ستم ملی نیز در راه دفاع از پشتیبان خارجی خود از دیگران پسماند نبود.

کودتاه این که خلق - پرچم، شعله جاوید و ستم ملی به دشمنی همه بی جهان و دشمنی طبقاتی خیالی در افغانستان کمر بسته بودند و این گروهها در داخل کشور بازار دشمنی های خارجی و داخلی را گرم نگاهداشته بودند.

پیوست با انفاذ قانون اساسی شماری از گروه‌های ملی و مذهبی - بدون داشتن آگاهی کامل در باره موقعیت ستراتیژیک کشور، ساختار اجتماعی مردم و همپنسان و پژوهیهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی جامعه، ارزشهای ملی، مذهبی و عنعنه‌یی - وارد میدان سیاست شدند، اینان نیز احزاب و برنامه‌های شان را با شرایط جامعه افغانی همگون نساختند، بل پس از تشکیل گروه‌های شان برضد نیروهای چپ به مبارزه آغاز نمودند. اما در عمل دیده می‌شد که آنها به جای نظر داشت با معیارها و ارزشهای ملی، همسان با معیارهای نیروهای چپ با بازی سیاسی ادامه دادند.

شماری از دانشمندان علوم سیاسی به این باور استند که در ظاهر امر اندیشه‌ها و دیدگاه‌های راست و چپ مخالف یکدیگر چهره مینمایانند، اما از نقطه نگاه ایدیولوژیکی، این دو اندیشه افراطی در بسی موارد با هم همسویی دارد و ویژه‌گیهای مشترکی دریافت مینمایند.

بر اساس همین اندیشه و یاورمندی دانشمندان، در افغانستان نیروهای چپ و راست از ایدیولوژیهای مشخص شان پیروی میکردند و اشکار را ایدیالوژیهای هر دو گروه (راست و چپ) مخالف به همدیگر به نظر میرسیدند. اما در واقعیت ایدیالوژیهای نیروهای چپ و راست مایه‌یی از شرایط درونی جامعه افغانی نداشتند و از خارج وارد گردیده بودند. هر دو اندیشه پشتیبانان خارجی داشتند، راستی‌ها و چپی‌ها متکی به خارجیان بودند به هر دو گروه اثار سیاسی برون از مرزهای کشور اماده میشدند و به داخل کشور ما سر ازیز میکردیدند. هر دو گروه بر اساس تیوریهایی بازتاب یافته در این اثار جامعه شان را تحلیل و ارزشیابی مینمودند و به ان عمل میکردند.

دسپلین شدید حزبی جز برنامه های هر دو گروه بود. در هر دو گروه، پس از سپری نمودن یک مرحله آزمایشی، وابسته گان شان را عضو اصلی حزب میساختند. این گروهها به داشتن رهبری کل اختیار در باه یافتن غرب فرمانبرداری وابسته گان از دستور های رهبری حزب، مبارزه قهر امیز و به قدرت رسیدن به زور تفنگ باور داشتند.

هر دو گروه خواستار دکتاتوری تک حزبی و انحصار سیاسی بودند؛ هر دو گروه آماده پذیرش اندیشه حزب، گروه و شخص مخالف نبودند. هر دو گروه مخالفان شان را تهدید مینمودند. اتهامهای گوناگون ناروا به آنها میبستند؛ مخالفان شان را بدنام و توهین میکردند و نابود میساختند.

هر دو گروه همگون با ایدئولوژیهای شان برای جامعه افغانی برنامه های ویژه سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و آموزشی داشتند. گروههای راست و چپ میخواستند از واحد کوچک خانواده گرفته تا واحد بزرگتر ملی همه واحدهای جامعه را و همینسان کارکردهای به نام اداره دولت در بخشهای کشوری و لشکری را از پایین تا بالا زیر نظر احزاب و گروههای شان واری نمایند. وضع سیاستهای روابط خارجی و به منصفه اجرا گذاشتن ان را حق گروههای شان میدانستند. با مداخله احزاب و گروهها دیگر و شخصیتهای افغان در امور داخلی و خارجی افغانستان هر دو گروه مخالفت یکسان تا درجه حساسیت از خود نشان میدادند.

به مرزهای جغرافی، هویت تاریخ و سیاسی افغانستان و حیثیت ملی افغانها هر دو ارزشی قابل نبودند، هر دو با اندیشه های ملی افغانها خصومت شدید میورزیدند، هر دو گروه افغانها و گرههای میهندوست و لمیکرا را که به نگاهداشت هویت ملی و سیاسی افغانستان و حیثیت ملی افغانها پافشاری

مینمودند، دشمنان درجه یک خود به شمار می‌آوردند و هر دو همسان به آنها ضربه میزدند.

در این مرحله شماری از افراد و اشخاص نظریه‌های ملی را به پیش کشیدند، احزاب و گروه‌های ملی را سروسامان بخشیدند، ولی آنها نیز نتوانستند نظریه جامع ملی را به پیشگاه توده‌های وسیع ملت تقدیم کنند و آن را در تمام احدهای گوناگون ملت پیاده بسازند، لابد سر راه این گروه‌ها نیز دشواریهایی موجود بودند که من از دشواریهای زیاد به اشاره به یکی دوی آن بسنده می‌شود:

۱- دربار خودسرد بزرگی در راه ترویج اندیشه‌های ملی بود. دربار در افغانستان خودش را مرکز وحدت ملی و پاسدار هویت ملی افغانستان وانمود می‌ساخت، دربار به هیچ نیروی ملی و شخص ملی در راس یک گروه ملی اجازه فعالیت نمیداد، شخصیت ملی و حزب ملی را رقیبش می‌پنداشت؛ دربار حزب ملی و شخصیت ملی را خطر عاجل به دربار میدانست. دربار به مردم افغانستان نظریه و روحیه ملی داده نتوانست، اما در برابر این ناتوانی خود به دیگران نیز اجازه نمیداد که حزب و گروه ملی را سازمان بدهند و یا شخصیت‌های مستقل ملی رشد یابند و نیرومند شوند و به فعالیتهای آزادانه، سیاسی در یک دایره ملی بپردازند. بنابر همین دلایل در کشور ما جز از دربار و درباریانو تنی چند از بیروکرانها در تمام کشور شخصیت ملی سر بالا کرده نتوانست که وجود آن قابل پذیرش به همه یی اقوام ساکن در کشور باشد و بدون دربار و بسته‌گان آن هویت سیاسی و تاریخی افغانستان حیثیت ملی افغانها پاسداری شود. با دریغ فراوان بایستی گفت که پس از کودتای ثور ۱۳۵۷ هـ. ش تا امروز در افغانستان خلای زعامت ملی به میان آمده

است و این خلا، مساله اساسی در پخش تعصبات گوناگون و حالت غم انگیز امروزی به شمار می‌رود.

۲- در افغانستان اقوام، نژادها، گروههای زبانی گوناگون با عنعنه های محلی شان می‌زیند، در کشور ما جز از دربار شخصیت، موسسه و حزب ملی دیگر وجود نداشت که توده های وسیع ملت دور ان گزد آیند و سیاست ملی را تجربه کنند.

باوصف آن که شماری از شخصیت های ملی در سازماندهی گروه های ملی مصاعبی به خرج دادند اما کار شان از ساحه یک نژاد، گروه قومی و زبانی ویژه و منطقه بخصوص پا فراتر گذاشته نتوانست و راهی به سوی ملت نگشود. این گونه گروه ها و احزاب پیچیدن در مسایل قومی، زبانی، منطقه یی و فرهنگی را سیاست ملی نام دادند.

عوامل داخلی و خارجی تعصبات:

همانسان که در جایی از این رساله به ان اشاره شد، پس از کودتای ثور سال ۱۳۵۷ هجری شمسی حزب دموکراتیک خلق افغانستان به پیروی از ایدیولوژی و سیاست های اتحاد شوروی باچشمان بسته و در عالم خیال به نماینده گی از روشنفکران مرقی، بزرگران، زحمتکشان و کارگران افغانستان برضد تمام نیروها، گروه ها و اقشار سیاسی و اجتماعی این کشور مبارزه خیالی طبقاتیش را اعلام داشت، به تمام شخصیت های نامدار و نیروها، گروه ها و اقشار به نام های گوناگون منافی اخلاق افغانی و اسلامی ضربه های کاری وارد آورد، گروه های مذهبی را به نام مرتجعین نروهای ملی را به نام کوتاه نظران گروه های چپ طرفدار چین را به نام عظمت طلبان، سران قومها را به نام فیودالان استثمارگر، بیروکرات های نامور را زیر نام طرفداران رژیم پیشین

و در سخنان ده‌گان مخالف انحصار سیاسی، دیکتاتوری تک حزبی و نفوذ شوروی در افغانستان را به نام غریزه‌گان و جاسوسان ارتجاع و امپریالیزم می‌کویدند که در نتیجه این همه برخوردها و اعمال مردم افغانستان در برابر کمونیسم نفرت، و تعصب پدید کردند و به قیام خود به خودی مجبور گردیدند. یکی از متخصصان انقلابها می‌گوید: بالاخره هر انقلاب فرزندان انقلابی خود را می‌خورد، نظر این دانشمند درباره گروه پرچم و همینسان گره خلق صادق مینماید.

حزب دموکراتیک خلق افغانستان همراه با سایر گروههای سیاسی-اجتماعی کشور و پیش از همه به خوردن پرچمها آغاز کرد و پس از آن فرزندان انقلابیش نورمحمد تره‌کی و بسته‌گان نزدیک وی را خورد.

در قدم نخست گروه خلق، کادر رهبری و پرچم را از سیاست عملی دور ساخت، شماری از پرچمها را به نامه دسیسه‌کاران ضد انقلاب گرفتار کردند و راهی زندانها ساختند و شماری دیگر شان را اشکار و پنهان نابود ساختند و دست پرچمهای شناخته شده را از کار در ارگانها گرفت و دسته بی از پرچمها خود شان را زیر چتر گروه خلق پنهان کردند. گروه خلق نیز به دسته‌های حفیظ الله امین و نورمحمد تره‌کی تقسیم گشت و در اندک مدتی نورمحمد تره‌کی و همراهانش به سرنوشت بدتری از پرچمها رو به رو شدند. در فرجام نیروهای ارتش سرخ و کادر رهبری پرچم بساط فرزند دیگر ((انقلاب)) ثور حفیظ الله امین و همراهانش را برچیدند و در یک شب همه شان را از بین بردند. با تجاوز نیروهای نظامی اتحاد شوروی به خاک افغانستان و سپردن قدرت سیاسی به پرچمها- به اصطلاح گره پرچم- مرحله نوین انقلاب آغاز یافت.

دیکتاتوری، انحصار سیاسی، مبارزه طبقاتی خیالی، اعلان جنگ اجتماعی و سیاسی، یورش نیروهای نظامی اتحاد شوروی، تباهی و بربادی افغانستان، کشتار بیرحمانه توده های وسیع مردم و ایدیولوژی وارد شده حزب دموکراتیک خلق افغانستان اگر از یک سو باعث نفرت و سر بالا کردن طوفانی از تعصبا در دل افغانها گردید، از سوی دیگر مساله افغانستان را به میدان جنگ داخلی مداخله بیگانه گان و تعصبهای ایدیولوژیک، حزبی، قومی، نژادی، زبانی، مذهبی و منطقه یی مبدل ساخت، که در نتیجه ان ملت ازادی دوست افغان را با تاریخ کهن و تابناکش به دستهای عرب و عجم پارچه پارچه کرد.

در کار پارچه سازی ملت افغان و مصاب نمودن ان به بیماری تعصبا شماری از شبکه های جاسوسی کشور های خارجی و گروههای طرفدار انها دست دراز داشتند و تا هم اکنون این شبکه ها به وسیله نیروهای تشنه قدرت و افراطی به اشت خطرناک تعصبا دامن میزنند و تنی چندی از خود خواهان را به حیث مهره های شطرنج استعمال مینمایند.

شماری از افغانها میپرسند که گروههای خلق و پرچم هر دو طرفدار اتحاد شوروی بودند، هر دو با اتحاد شوروی بسته گی ایدیولوژیک و سیاسی داشتند و الهام بخش انها همین کشور بود، پس چرا انها با هم مخالف بودند؟ عده از دانشمندان به عوامل مخالفتها اشاره های فراوانی داشته اند، اما از جمله این همه عوامل، شرایط جامعه افغانی و سیاست ((تفرقه انداز و حکومت کن)) اتحاد شوروی عوامل نزدیک به واقعیت خواهند بود.

۱- همانسان که در جای با ان اشاره رفت، به جای اثر گذاری ایدیولوژی، چچی بر جامعه افغانی، شرایط و واقعیت های اینی جامعه افغانی به ترکیب،

افراد و کادر رهبری، گروههای خلق و پرچم اثر ژرفی داشت. عکس نظریه پردازی و تحلیل های دانشمندان اتحاد شوروی در جامعه عنعنه بی افغانی بجای طبقه های فیودال، سرمایه دار و کارگر، اقشار قبیله ای، نیمه قبیله ای، اطرافی، نیمه اطرافی، شهری و نیمه شهری متشکل از اقوام، قبایل و گروههای نژادی و زبانی و روابط اینی اجتماعی، اقتصادی و سیاسی موجود بین این اقشار واقعیت های انکار ناپذیر بودند. بنا بر وجود همین واقعیت ها خلقی های پشتون اطرافی و پرچمی های شهری با هم انشعاب کرده اند و پس از کودتای ثور تقسیم چوکی ها به بنیاد همین مناسبت صورت گرفت و حتی پس از کودتا دیده میشد که پشتون های اطرافی به وزیر و یا مامور عالی رتبه ملکی و نظامی منطقه شان رفت و رو داشته اند و به مسایل شان از مجاری ان ها رسیده گی میکردند و به ندرت دیده میشد که مردم یک منطقه به شمول اعضای حزبی همان منطقه به وزیر یا مامور عالی رتبه ملکی و نظامی مربوط به منطقه دیگر مراجعه نمایند.

۲- به اساس وصول و رهنمود های سنترالیزم (Centralism) دیموکراتیک لینن، تمام ارگان های دولتی اتحاد شوروی و بوابط احزاب کمونیست طرفدار مسکو، کشورهای دیگر از راه حزب کمونیست اتحاد شوروی به منشی عمومی حزب کمونیست اتحاد شوروی بسته گی پیدا کرده بودند و ستالین انعه احزاب کمونیست را که به اتحاد شوروی بسته گی نداشتند، از دشمن اتحاد شوروی بشمار میاورد. در دوران ستالین، مارشال تیتو در یوگوسلاویا و ماوتیسی دونگ رهبری حزب کمونیست چین خلاف اندیشه مرکزیت دیموکراتیک به اساس شرایط عینی جوامع شان سیاست های ویژه کمونیستی را در کشور های خود به راه انداخته اند و راه های مستقل را برگزیدند. گزینش اینگونه شکرده ها از سوی احزاب کمونیست این دو کشور موجب

خشم رهبری شوروی گردید و ماشین بزرگ تبلیغاتی اتحاد شوروی احزاب مستقل کمونیستی را بنام ریوژونیستها نکوهش میکرد، مارشال تیتو را اجیر امپریالیزم و موتیسی دونگ را بنام عظمت طلب میکوبید و تا فرجام کار، احزاب مستقل کمونیست را از دشمنان طبقاتی خطرناکتر میشمرد. تمام رهبران اتحادی شوروی از لینن تا گورباچوف به احزاب کمونیست بسته با مسکو اجازه فعالیت ازادانه و مستقل نمیداند. سزاوار گفتن است که در دستگاه اتحاد شوروی ماموریت جلب - احزاب کمونیست کشورهای دیگر - به اطاعت مرکزیت حزب کمونیست اتحاد شوروی به سازمان جاسوسی ان کشور (KGB) سپرده شده بود. این سازمان در کشورهای سراسر جهان فعالیت میکرد و به تناسب افراد بسته به ایدئولوژی حزب کمونیست اتحاد شوروی در هر کشور از شرایط عینی همان کشور شناخت بهتر داشت، معلومات دست اول گردآوری میکرد و از مسایل کشورها با خبر بود.

واقعیت این است که برای اتحاد شوروی موقعیت ستراتیژیک افغانستان اهمیت داشت و مساله واری این کشور ستراتیژیک را به سازمان جاسوسی K.G.B سپرده و برای واری افغانستان از راههای گوناگونی سود میبرد. شبکه K.G.B در افغانستان از ساختار اجتماعی، اقتصادی و سیاسی این کشور همینسان ترکیب قومی و نژادی ملت افغان و نبود طبقات در آن آگاه بود و به این اصل نیز پی برده بود که در جامعه عنعنه‌یی و مذهبی افغانستان به راه انداختن و به ثمر رساندن انقلاب توسط حزب کار دشوار است. بنا بر ان این شبکه راه و چاره اساسی و عملی را برای واری افغانستان سنجید. به وسیله افراد و سازمانهای حزب دموکراتیک خلق و موالید ان از سیاستهای اتحاد شوروی پشتیبانی میگردد، ایدئولوژی کمونیستی را پخش میکرد، مخالفین اتحاد شوروی را شناسایی مینمود و

تبلیغ برضد شماری از کشورهای اسلامی و غربی را سازمان میداد، اما تمرکز تمام نیروهای این سازمان- به اردوی افغانستان و انجام کودتا به وسیله نیروهای نظامی بود.

K.G.B تجربه داشت حزابی که به وسیله شبکه های خود شان موفقیت های به دست آورده بودند و به موفقیت رسیده بودند، انها از اطاعت مرکزیت اتحاد شوروی سرباز میزدند و از برآورده سازی ارمانهای سیاستهای شوروی بغاوت میکردند. به خاطر جلوگیری سرکشی گروههای خلق و پرچم از اطاعت اتحاد شوروی K.G.B این دو گروه را ضعیف نگاه میداشت و برای ضعیف نگاه داشتن این گروه ها از دامن زدن به تعصبات قومی، نژادی و زبانی به به حیث وسیله اساسی سود میجست.

اگر چه در کار به سر رسانی کودتای ثورر سال ۱۳۵۷ هجری شمسی سهم افسران پشتون بارز بود، اما قبایل ساکن در جنوب کشور ساختار ویژه قبیله ای و فزیکاری دارند، روان اجتماعی و قبیله ای این قبایل با سلطه اجنبیان سازگار نیست، در دوران سلطه کمونستها در مناطق پشتون نشین کشور برضد رژیم خلق جنگها شدت بیشتر داشتند، اسلحه و وسایل جنگی به مناطق دیگر افغانستان از راههای مناطق جنوبی کشور سر ازیرو میشدند.

اکثریت افسران پشتون در ارتش افغانستان، نشین و عملیه جریان انتقال سلاح و مهمات از مناطق پښتون نشین عواملی بودند که K.G.B را مجبور میساخت که پس از کودتا حزب خلق را در قدرت نگه دارد، پشتون را به پښتون دفع و نابود سازد. روستاها و شهرهای مناطق پشتون نشین را توسط انها تارومار، قتل عام و بمباردمان نمایند، گرفتن و بستن و کشتن را در سراسر مناطق گسترش بدهد و در نتیجه ان حزب خلق را به سطح داخلی و

خارجی بدنام سازد و در فرجام امد نیروهای ارتش سرخ و به قدرت رساندن گروه پرچم را زمینه سازی کند.

پس از تجاوز نیروهای ارتش سرخ به خاک افغانستان اثار و مواد تبلیغاتی فراوانی از ماسکو و تاشکند به کشور ما سر ا زیر میشدند و از جمهوریهای آسیای مرکزی به ویژه از بکستان و تاجکستان رفت و امد از بکها و تاجکها به افغانستان افزایش یافت در این اثار و کتابهای تبلیغاتی همراه با نکوهش حفیظ الله امین، پشتونها را نیز به حیث قوم عقبماند و بی فرهنگ میکوبیدند و به اقوام دیگر توصیه میکردید که قیادت سیاسی پشتونهای عقبمانده را خاتمه دهند.

تاجکها و ازبکهای امد از سیای مرکزی اشکاراً میگفتند که شمار ازبکها و تاجکها نسبت به پشتونها در افغانستان بیشتر است و این اکثریت حق دارد بالای اقلیت پشتونها حکومت نماید. این گونه اثار زهرآکین تبلیغاتی از سوی پرچمها و شمار دیگری از گروههای چپی به گوشه های گوناگون کشور فرستاده میشدند. رژیم پرچمها شماری از افراد متعصب را برای تبلیغ و دامن زدن به تعصبات قومی نژادی و زبانی استخدام کرده بودند، این گروه تعصبات را در کشور به مرحله حادش رساند و بالاخره خلقیها به نام پشتونها، پرچم، شعله جاوید و ستم ملی به نامه ازبکها، تاجکها و هزاره ها اشکاراً به میدان امدند و تعصبات اینان شماری از احزاب مذهبی، سیاسی و گروههای ملی و درسخوانده را شعوری یا غیر شعوری زیر تاثیر قرار ادند. گرایش منفی شعوری و غیر شعوری افراد اشخاص، احزاب و گروهها خطری به هویت ملی افغانستان متحد ایجاد مینمایند و اقوام باهم برادر این کشور را به سوی یک جنگ داخلی و خانه جنگی میکشاند.

سده بیستم از مونگاه بزرگ رژیمهای سیاسی و اقتصادی گوناگون بود، رژیمهای سیاسی: شاهی، جمهوری، نظامی، ایدئولوژیکی، سوسیالیستی، کمونستی، مذهبی فاشستی و دموکراسی همه در این از مونگاه ازمایش گردیدند، اکنون نتایج مثبت و منفی این همه ازمایش ها به پیشگاه همگان قرار دارند.

در آغاز سده بیستم به ویژه پس از جنگ جهانی دوم در مناطق مختلف جهان در برابر استعمارگران، تجاوزگران، خودکامگان و تحلیلگران داخلی و خارجی، رژیم های خودسر، دیکتاتور و مطلق العنان مقاومت های سیاسی بیش ملی و مبارزات صلح امیز و مسلحانه و نهضت های سیاسی زیر نامهای گوناگون بخاطر دموکراسی و ازادی به میان آمدند و تا حال در شمار از جوامع، مقاومت های مسلحانه و نهضت های سیاسی ادامه دارند. شماری از نهضت ها و مقاومت های مسلحانه در سده بیستم به هدف شان رسیدند و شماری ناکام گردیدند. چرا شماری موفق و شماری هم به ناکامی مواجه شدند؟

پاسخ به این پرسش رابطه مستقیم به شرایط مشخص داخلی و خارجی هر مقاوم و نهضت دارند. نهضت ها و مقاومت های که اهداف روشن داشتند و اهداف این نهضت ها و مقاومت ها با خواسته ها، اهداف و ارزش های جوامع شان و همینسان با شعور سیاسی مردم شان همگون بودند و در راس نهضت و مقاومت زعامت واحد ملی- فردی و یا دسته جمعی قرار داشت و این زعامت همسان با شرایط عینی جامعه خود سیاستهای داخلی و خارجی نهضت و یا مقاومت شان را سامان بخشید، نهضت و مقاومت را در روشنی همین سیاستهای گزیده خود انسجام داد که در نتیجه ان مردم این جوامع به خاطر منافع ملی شان از زعامت این مقاومتها و نهضتها پشتیبانی کردند،

نهضتها و مقاومت‌های شان را به کامیابی رسانیدند. همینسان زعامت‌های ملی و طرف اعتماد مردم برای ایجاد رشته‌های وحدت ملی، برابری و تقویه روحیه ملی بین گروه‌های گوناگون جوامع شان روز و شب کار کردند و جوامع شان را به سوی اهداف ملی سوق دادند و برای مردم شان وسایل مادی و معنوی زنده‌گی آرام و خوشحال فراهم آوردند. اما عکس ان نهضتها و مقاومت‌های که اهداف روشن نداشتند و زعامتها، نهضتها و مقاومتها به جای منافع ملی به منافع شخصی، خانواده‌گی، قومی، نژادی، مذهبی و منطقه‌یی بیشتر توجه میکردند، همسان با شرایط داخلی و خارجی کشورهای شان سیاستها و برنامه‌های سالم داخلی و خارجی نداشتند، باگذشت زمان این‌گونه نهضت‌های سیاسی و مقاومت‌های مسلحانه پشتیبانی مردم شان را از دست دادند و در نتیجه ناکام شدند و پس از اندک مدتی به گوردال گمنامی فرو رفتند.

شماری از متخصصان جامعه افغانی باورمند استند که شرایط، ساختار و روابط قبیله‌یی و اتنیکی افغانها به تناسب سایر اقوام و گروه‌های اتنیکی در اسیا دوام بیشتر داشته، دیر پا به نظر میرسند فروپاشی ساختار قبیله‌یی و اتنیکی کهن و همینسان درهم شکستن روحیه روحیه قبیله‌یی و اتنیکی مانند وفاداری به خون و زادگاه، در بین افغانها در آینده نزدیک میسر نخواهد بود. به گفته نظریه پردازان جامعه افغانی اقوام ساکن در افغانستان با اندک تفاوتی در شرایط همگون اقتصادی در دهکده‌ها و روستاها باهم یکجا زنده‌گی میکنند.

همزادان و همزبانان اقوام و گروه‌های اتنیکی ساکن در افغانستان در پاکستان، تاجکستان، ازبکستان، ترکمنستان و ایران نیز موجود استند، اما این

گروههای اتیکي و قبایل هویت ملی ویژه شان را دارند و اتباع کشورهای خود به شمار میایند.

بر اساس ساختار قبیله‌یی و منطقه‌یی جامعه افغانی به مناطق گوناگون، اقوام، قبایل، عشایر و خانواده‌های بزرگ و کوچک بخشبندی شده‌اند، روابط میان همه واحدها از خانواده گرفته تا منطقه به رقابتهای درونی استوار استند و در اثر شماری از رخدادها گاهی رقابتهای درونی به دشمنی میکشند.

هرگاه منطقه‌یی منطقه دیگری را، تباری، تبار دیگر را، قبیله عشیره و خانواده‌یی قبیله، عشیره و خانواده دیگری را تهدید کند، در یک چنین شرایط اعضای واحد ویژه در برابر این گونه خطر متوجه به واحد با هم گرد میایند و یک جا مقاومت میکنند، اما زمانی خطر ناپدید شد. تمام واحدهای منطقه‌یی و قبیله‌یی از هم جدا میشوند و به مخالفتها و رقابتهای درونی شان ادامه میدهند.

در روان اجتماعی افغانها ویژه گیهای دوستی و دشمنی افراطی به مشاهده میرسند. آنها در برابر دشمن شناخته شده سختتر از پولاد و در برابر دوست نرمتر از موم استند، در مقابله با دشمن از جان شان میگذرند و سرخم کردن در میدان مقابله را ننگ میدانند.

افغانها دوستی را کرامی میدانند و به خاطر دوستی از جان شان میگذرند اما دوستی را نمیانند. در طول تاریخ افغانها به دشمن شناخته شده شان شکست داده‌اند، اما از سوی دشمنان پنهانی که در لباس دوست پیش میایند به شکستهای فراوان رو به رو شده‌اند.

بایستی به تاسف یاد اوری کرد که کشورهای پاکستان، ایران، عربستان سعودی، امریکا و شماری از کشورهای غربی و شبکه های جاسوسی شان در لباس ((دوستان)) سیاستهای شبکه جاسوسی کشور ((دشمن)) اتحاد شوروی ((تفرقه بانداز و حکومت کن)) را گام به گام تعقیب کردند. آنها نیز افغانستان را قصداً از زعامت ملی واحد و انسجام نظامی-سیاسی واحد محروم ساختند و این شیوه را از آغاز جهاد تا امروز ادامه میدهند.

در آغاز پاکستان و شبکه جاسوسی آن بر ضد رژیم خلق - پرچم و تجاوز نیروهای شوروی به خاطر نگهداشت منافع ملی پاکستان برنامه ریزی کرد و از آغاز تا امروز مسایل سیاسی، نظامی، اقتصادی و امور مهاجرین را در دست خود نگاهداشت. شبکه های این کشور طبق میل شان برای افغانها احزاب ساختند. و برای این گروهها شناخت بین المللی کس کردند، آنها را تسلیح و تمویل نمودند و به کرده افغانها تحمیل کردند. شبکه های جاسوسی با این کار شان نه تنها افغانها را از زعامت واحد ملی محروم کردند، بل جامعه افغانی را به مصیبتهای ایدلوزیکی اغشته نمودند. با وصف آن که احزاب و تنظیمها برای افغانها بر اساس اندیشه های وسیع اسلامی ساخته شده بودند، اما عکس این اندیشه وسیع، بنا به روابط، ساختار و واقعیتهای قبیله و اتنیکی جامعه افغانی این احزاب و تنظیمهای ساخته شده شکل محلی اختیار کردند و به گروههای نژادی، تباری و منطقه بی تقسیم گردیدند.

از ساختار تنظیمها و احزاب جهادی این واقعیت اشکار میشود که رهبر هر تنظیم و حزب، مردم منطقه و گروه نژادی خود را بیشتر از دیگران دور خود گرد آورده بود. اکثریت اعضا و قوماندانهای هر حزب و تنظیم را مردمانی میساخت که رهبر حزب و یا تنظیم با آنها ارتباط اتنیکی و منطقه بی داشت.

به گونه مثال اکثریت اعضا و قوماندانهای دو حزب اسلامی، محاذ ملی، جبهه نجات ملی، حرکت انقلاب اسلامی و اتحاد اسلامی انانی بودند که به مناطق پشتو زبانام ارتباط داشتند و از جمعیت اسلامی به مناطق تاجک نیشین. اکنون نهضت اسلامی طلبه در مناطق پشتو زبان اکثریت دارند. باتاسف فراوان بایستی یاد آور شد که سیاست ((تفرقه بانداز و حکومت کن)) احزاب و تنظیمهای ساخته شده را نه تنها به گروههای قومی، نژادی، منطقه‌یی و زبانی بخشبندی کرد، بل همین سیاست بین همه‌یی گروهها تخریم‌کننده، نفرت و تعصب کاشت، زمینه مخالفتها و دشمنی‌ها را فراهم نمود، گلولی یکی را توسط دیگر فشرد و تاهم اکنون زیر نامهای پشتون، تاجک و ازبک خون افغان میریزد. شاه سابق ایران محمد رضا پهلوی به خودش لقب (اریا مهر) داده بود، خود را نه تنها شاه ایران، بلکه شهنشاه منطقه میدانست و زیر نام شهنشاه اریا مهر خواب زنده نمودند، امپراطوری کهن ایران را میدید. در دوران پاچاهی ان افغانستان را بنام ((خراسان)) بخش از ایران میشمرند. شخصیت‌های برجسته، دانشمندان، شاعران و نویسندگان افغان را ایرانی میگفتند. در دوران او گروهی کوچکی از افغان‌ها را بمنظور به پیش کشیدند نام خراسان به جای افغانستان، استخدام کرده بودند. پس از پیروزی ((انقلاب اسلامی)) در ایران، افغانها باور نداشتند که جمهوری اسلامی ایران به سیاست‌های ((شهنشاه اریا مهر)) ادامه خواهد داد و مانند شهنشاه افغانستان را بنام خراسان یاد خواهد کرد، گروه مامور به خراسان‌گرایی دوران شاه را کمک‌های مالی خواهد رساند و یا هم شخصیت‌ها، شاعران، نویسندگان و دانشمندان افغان را منسوب به ایران خواهد ساخت؟ شواهد و اسناد فراوان بدسترس قرار دارد که جمهوری اسلامی از آغاز استقرار اش تا امروز مانند رژیم ((شهنشاه اریا مهر))

شخصیت های تاریخی دانشمندان، شاعران و نویسندگان مربوط به افغانستان را به ایران منسوب میدارد و این رژیم همگون با رژیم پاچاهی سابق هویت ملی و تاریخی افغانستان را از ته دل نپذیرفته است و دوباره سازی امپراطوری ایران کوهن را به خواب میبیند. از آغاز جهاد افغانها سیاست های جمهوری اسلامی ایران در قبال مسایل افغانستان آگاهی کامل دارند. جمهوری اسلامی ایران در آغاز جهاد از مجاری شبکه های جاسوسی خود (اطلاعات) طبق میل اش شیعه یان افغانستان هشت گروه اهل تشیع ساخت و این گروهها را به مناطق شیعه نشین افغانستان فرستاد. این گروهها در نخستین گام به قتل شخصیت های دست یازیدند، که روحیه ملی و میهنی داشتند و خود را افغان میدانستند. شماری که از چنگ این گروهها رهایی میافتند، فرار را با قرار ترجیح میدادند. جمهوری اسلامی ایران در افغانستان مسئله یی فیصده های نفوس تشیع او تسنن را دامن زد و زیر نام دفاع از حقوق شیعه بیان از این ادعا پشتیبانی کرد و در گروههای اهل تسنن با انانی معاونت مالی و نظامی میکرد که از تنظیمهای شان انشعاب کرده بودند. همینسان جمهوری اسلام ایران زیر نام اتحاد کشور های فارسی زبان: ایران، تاجکستان و افغانستان از جمعیت اسلامی پشتیبانی نمود و اکنون به تمام نیروی به گروههای تاجک، ازبک و شیعه بیان کمک های مالی و نظامی میدهد و در راه تحمیل این گروهها به مردم افغانستان مبارزه میکنند. افغانها آگاهی دارند که جمهوری اسلامی ایران در افغانستان به آتش تعصب های نژادی، زبانی، مذهبی و منطقه یی دامن میزنند و بخاطر منافع ملی کشور خود گروههای سیاسی و مذهبی افغان را یکی بر ضد دیگری استعمال مینماید.

از این واقعیت نمیتوان چشم پوشی کرد که جمهوری اسلامی ایران آب را گل الود میسازد و به صید ماهی میپردازد. به طول کشیدن جنگ های داخلی در افغانستان به سود ایران تمام میشد. زیرا جنگ در افغانستان تمام امکانات تمديد پايپ لاین ها و بارزگانی به آسیایی مرکزی را برای ایران آماده میسازد. و ایران حیثیت حلقه وصل جمهوری های آسیای میانه با کشور های دیگر را به خود میگیرد و جریان تبادل کالاهای از راه های افغانستان تا سال ها مسدود میماند. اماکن مقدس مسلمانان مانند مکه مکرّمه و مدینه منوره در سرزمین عربستان سعودی موقعیت دارند. مسلمانان سراسر گیتی در پنج وقت نماز شان به سوی مکه مکرّمه روی میاورند، و سال یک بار مسلمانان بنظر ادای فریضه حج به این سرزمین میایند افزون از خانه خداوند (ج) ارمگاه پیغمبر بزرگ اسلام حضرت محمد (ص) نیز در عربستان است. بنا بر موجودیت اماکن مقدس در سرزمین عربستان، مسلمانان سراسر جهان ارزشمند استند که خانواده شاهی اهل سعود، بالاتر و دور از هرگونه تعصب و تفرقه، وظیفه اسلامی خود را در راه تامین برادری و اتحاد اسلامی به سر رساند و دارای های عربستان سعودی را بجای سرمایه های شخصی شهزاده ها برای پیشرفت کشورهای عقب مانده اسلامی به مصرف برسانند، اما در عمل دیده میشود که مقام های مسول عربستان سعودی بجای استحکام وحدت بین فرق مذهبی برای پخش فرهنگ عرب و نفوذ سیاسی عربستان سعودی مبارزه میکنند. به قوت پترو- دالر اندیشه های مذهبی و هابی را بر مسلمانان تحمیل مینماید، گزینش اینگونه سیاست ها از سوی حکومت سعودی در بیشترین کشورها بجای وحدت تفرقه، نفاق و اختلاف بین فرق مذهبی ایجاد کرده است.

تاریخ اسلام شاهد این واقعیت است که به تناسب اکثر جوامع اسلامی افغانستان در راه پخش و ترویج دین اسلام کار های ستودنی به فرجام رسانده اند. نیاکان مسلمانان امروزی هند، پاکستان و بنگله دیش در اثر تبلیغ و کار خسته گی ناپذیر، شخصیت های علمی و روحانیون نامدار افغان به دین مقدس اسلام مشرف شده اند. افغانها به چشم سر مشاهده میکردند که در دوران جهاد شیخ ها و حکومت عربستان سعودی بجای این که در راه وحدت ملی و به پیش کشیدن زعامت واحد ملی افغانها کاری نماید، به انان پول و کمک های نظامی میدادند که آماده پذیرش اندیشه های و هابی و فرهنگ عرب بودند و در راه تحمیل و پخش نفوذ عربستان سعودی کار میکردند. تنظیم های عرب گرایی ساخت پاکستان بخش از پول های عربستان را به خاطر پخش نفوذ سیاسی و فرهنگ آن کشور در بین افغانها به تاسیس و گشودن مدارس عربی مصرف مینمودند. گروه های مذهبی متکی به کمک های عربستان سعودی و شیخ ها برای از بین بردن موسسه های اجتماعی و ملی و عنعنه های ملی - اسلامی افغانها کمر بسته اند و در واقعیت امر این گروه ها و مدارس شان زیر نام ((مذهب)) برای پخش فرهنگ و موسسه های عرب و نفوذ سیاسی عربستان سعودی راه هموار مینمایند. در عمل دیده میشود که سیاست های حکومت سعودی خطر جدی برای موسسه های ملی - اسلامی افغانستان به شمار میروند. این سیاست راه را برای مداخله و رقابت ایران در افغانستان هموار میسازد و این اندیشه پاکستان را نیرومند میسازد که گویا بین کشور های اسلامی مرزی موجود نیست و در فرجام زیر نام مذهب زمینه را برای تسلط پاکستان آماده میسازد. در حقیقت افغانستان اکنون به شمال و جنوب بخش بندی شده است، در شمال کشور حاکمیت جبهه متحد اسلامی است، جمعیت اسلامی،

جنیش ملی- اسلامی، وحدت اسلامی و یکی دو گروه دیگر این جبهه را به میان آورده است و در جنوب طالبان تسلط دارند. شمال و جنوب کشور با هم روابط اقتصادی، سیاسی و نظامی ندارند، بل هر دو بخش کشور از راه کمک های نظامی و اقتصادی کشور های بیگانه تمویل میشوند و اجنبیان تنها بخاطر منافع ملی شان از شمال و جنوب پشتیبانی مینمایند. روسیه، ایران، ازبکستان، تاجکستان و هند حمایت از شمال میکنند. پاکستان، عربستان سعودی و امریکا از جنوب پشتیبانی میدارند. کشورهای مداخله گر گروههای مورد حمایت شان را بخاطر منافع ویژه ملی شان به جنگ و خونریزی تشویق میدارند و آنان از دور نظاره میکنند. گروههای تشنه قدرت، خود خواه و باورمند به تعصب های گوناگون برادران افغان شاه را میکشند، وادار به اواره گی میدارند، خانه مشترک خود (افغانستان) را بسوی نابودی میکشانند و به اشاره اجنبیان ازادی، تمامیت ارضی، هویت ملی و وحدت ملی کشور و مردم ان را از بین میبرند.

چه باید کرد؟

این پرسش کوچک به مداخله گران خارجی، دیوانه گان قدرت، خود خواهان، و بیماران مبتلا به بیماری تعصب مخاطب نیست و نه دلایل برای مخاطب کردن به انها وجود دارند. اکنون به کلی بر ملا گشته است که شبکه جاسوسی هر کشور وظیفه دارد که تمامیت کشورش را نگاه دارد از مداخله کشور های خارجی جلوگیری نماید، از منافع ملی کشور خود دفاع نماید، سیاست های داخلی و خارجی کشورش را عملی سازد، نفوذش را در کشور های دیگر گسترش دهد، احزاب گروهها و اشخاص این کشورها را بمنظور تامین منافع ملی کشور خود استخدام نماید. این شبکه ها پایند به کدام اصل نمیشانند. پرواگیر مذهب، حقوق همجواری و حقوق بشری نیستند. نصیحت پدران

کسی را گوش نمیکنند، انتقاد، ناله و فریاد و زاری کسی به اینگونه شبکه ها پیشیزی ارزش ندارد، شبکه ها در دوران به سر رساندن وظیفه شان هرگونه دشواری ها، تگ و دوها و حتی مرگ را افتخار ملی بشمار میاورند. زمانی شبکه های جاسوسی کشورهای مداخله گر، دیوانه های قدرت را دریابند به استخدام انها دست میازند، زیرا این دیوانه ها به بهای نهایت ارزان برای دیگران به حیث سپاهی اجیر استخدام میشوند. منافع ملی کشورهای شان را نهایت ارزان بفروش میرساند برای منافع ملی دیگران خدمت مینمایند، برای خشنودی دیگران مردم شان را به قتل میرسانند، به دست خودشان استقلال، تمامیت ارضی، وحدت ملی و هویت ملی کشورهای شان را از بین میبرند. در یک چنین شرایط پس چرا شبکه های کشورهای خارجی برای نگاهداشت منافع ملی و گسترش نفوذ کشورهای شان به اینگونه استخدام کم بها دست نیازند. از نظر روانشناختی سیاسی دیوانه گان قدرت واقعاً دیوانه میباشند، سخن گفتن به دیوانه و توقع پذیرش سخن از دیوانه بی معنی به نظر میرسند و نتیجه یی بار نمیآورد. منیت و خودخواهی نیز بیماری روانی است، اینگونه افراد و اشخاص خودشان را ارزیابی کرده نمیتوانند و نمی فهمند که برای چه افریده شده اند، برای به سر رسانی چه کاری استعداد دارند و اجرای کدام کار از او پوره نیست؟ اما برعکس او خود را همه کار میداند، دانای همگان و مستحق همه مقام ها، روش هایش را قابل پذیرش و تقلید دیگران به شمار میآورد و در هیچ کار و مسئله به کسی تن در نمیدهد. چنان که درجای از این نبشته به آن اشاره رفت، پس از کودتای سردار محمد داودخان تسلسل رهبری و مقام ها از هم کسینخت، اکنون بیماران روانی خود خواهی و منیت خودشان را مستحق رهبری و مقام های صدارت و وزارت میدانند و مقام های کمتر از رهبری، صدارت و وزارت را کسر شان و توهین به خود تلقی

میکند، اشخاص مصاب به بیماری خودخواهی و منیت تعمیر شان را در تخریب دیگران جستجو میکنند و یا به بیان دیگر زندگی شان را در مرگ دیگران میبینند، دیگران را سبک می‌شمارند، جز از خود دیگری را دیده نمیتوانند و بالاخر آماده به پذیرش واقعیت ها نمیباشند.

شماری از افغان ها بر اساس برتری جوی قومی، نژادی، زبانی و مذهبی، شماری دیگری بنا بر ارزش های به قدرت رسیدن و در قدرت ماندن، عده ای برای کسب امتیاز های گوناگون دسته ای زیر تاثیر تبلیغ بیگانه گان و یا هم به خاطر شهرت کاذب و شماری هم با نظر داشت به منافع خانواده گی و شخصی و یا هم پابندی به اصول گروهی و اندیشه شکار تعصب های گوناگون گردیده اند. شماری با تعصب خوگرده اند و تعصب جز فطرت شان گردیده است. بیماران مبتلا به تعصب های گوناگون به واقعیت های عینی جامع افغانی از عینک های متعصب شان مینگردند، تعصب را پیشه کرده اند و به تعصب ها دامن میزنند، از پیدایی و گسترش نفرت بین مردمان نه تنها لذت میبرند، بل کارکردها و گرایش های منفی شان را خدمت صادقانه و راستین به مردم و جامعه میپندارند (۱).

در باره متعصبین شعوری، بیت زیر پرین رحمان بابا صادق مینمایند:

که هزار نصیحتونه ورته وکرم

هغه خدای بی لاری کړي په لار نه شو

در واقعیت پرسش کوچک مطرح شده در آغاز این گفتار به انهای راجع است که بصورت غیر شعوری درگیر گرایش های منفی تعصب های گوناگون شده اند و یا به ان شماری از افغان های راستین و متعهد که افغانستان را خانه

مشترک همه افغانها میدانند و افغانستان را برای همه افغانها میخوانند. ما موضوع تعصب را با افغانهای مطرح میسازم که غیر شعوری راه تعصب ها را گزیده اند:

۱- به اساس رهنمود های دین مقدس اسلام انانی، به خداوند یکتا نزدیک اند که صاحب تقوا باشند. رهنود های دین اسلام گواهی میدهند که عرب بر عجم و عجم بر عرب برتری ندارد، ایا یک افغان راستین گفته میتواند که عکس ارشاد دین مقدس اسلام - پشتونها بر تاجک ها، تاجک ها بر پشتون ها برتری دارند؟ ایا در بین شما کسی پیش از تولد اش درخواست کرده بود که مرا در خانواده پشتون یا تاجک، ازبک، هزاره، بلوچ، پشه یی، نورستان، شیعه و یا سنی پیدا کن؟ این امر تنها در اختیار افریدگار جهان است که کی را در کدام خانواده، قبیله، منطقه، نژاد و قوم پیدا نماید و هیچ کس درخواست پیدایی اش را در خانواده تاجک، پشتون، ازبک، هزاره و نورستانی عرضه نداشته است و نه هم در آینده چنین امکانی میسر است. ایا زیر تاثیر اندیشه ها و گرایش های منفی تعصب، قومی، نژادی و زبانی را سبک شمردن و به ان ناسزا گرفتن مخالفت به اوامر خداوندی نیست؟ ایا ایستادن در برابر فیصله ها ازلی و عوامل پروردگار یکتاگناه بزرگ نیست و ایا در بین خود کسی را سراغ کرده میتوانید که توانمندی عوض کردن فیصله ازلی خداوندی را داشته باشد؟ شما خود میفهمید که هیچ کسی تا هنوز موفق به انجام این کار نشده است و نه در آینده کسی اختیار ان را دارد. ایا شما به تعصب خود راه مخالفت با اسلام را میگزینید؟ اگر واقعاً نمیگزینید پس چرا به حیث یک مسلمان واقعی و راستین با فیصله های ازلی افریده کار مخالفت می ورزید و چرا بار بزرگ گناهان را بدوش میکشید؟

۲- تجارب و پژوهش‌های مستند علوم سیاسی تمام اندیشه‌های کهن نژاد پرستی و برتری یک نژاد بر نژاد دیگر را یکسره باطل ثابت ساخته است و امروز هیچ دانشمندی این اندیشه غیر علمی را که گویا این نژاد بر آن دیگری و این زبان بر زبان دیگری و این قوم بر قومی دیگری از لحاظ تاریخ و فرهنگ بهتر و یا پستر است نمیپذیرد. بشر شناسان ناموری که در شماری از جوامع افریقا به پژوهش پرداخته اند، میگویند: قبایل که در جنگلهای افریقا زنده میکنند از خود زبانها و فرهنگ‌های ویژه‌ای دارند و زبان هر قبیله برای مفاهیم بین افراد قبیله و زنده‌گی اجتماعی آنان بسنده به نظر میرسند، گروههای زبانی هر جامعه در درون باورها و فرهنگ‌شان زندگی خوشی را بسر میکنند. هیچ دانشمندی به باورمندی گفته نخواهد توانست که زبانهای قبایل باشنده جنگلهای افریقا از زبان‌های کشورهای اروپایی پست و بیکاره اند و یا هم باور‌ها و فرهنگ اینان از باور‌ها و فرهنگ‌های مردمان دیگر کم ارزش‌اند. در افغانستان غیر از مردمان شهری و شماری از کوچیها باقی همه‌ی مردم و توده‌های آن در شرایط مشابه اقتصاد زراعتی زندگی مینمایند و به اساس همین زنده‌گی همسان تعصب‌های زبانی، قومی، نژادی و مذهبی بین توده‌ها به هیچ برابر اند و اینها تا هنوز هم در دایره ارزشهای پسندیده مذهبی، عنعنه‌یی و معیار‌های اخلاقی خود زندگی دارند، به اساس رشته‌های همسایه‌گی، آنها با هم روابط باهمی و همکاری‌های متقابل دارند و از همین جاست که تا هنوز تعصب‌های بی‌جا و بی‌مفهوم در بین این توده‌ها راه نیافته است. در درازنای تاریخ شماری از دانشمندان، قوم‌ها، پیشوایان مذهبی و دیکتاتوران در مقاطع ویژه زمانی دعوه برطری نژادی، زبانی، مذهبی، ایدئولوژیکی و فرهنگی نموده‌اند. دعوه برطری جویی مذهبی کلیسای مسیحی، دعوه نازیسم آلمان و فاشیسم ایتالیا و کمونیسم اتحاد شوروی

و یا هم دعوه سفید پوستان- که رسانیدن روشهای مذهبی، فرهنگی، اقتصادی و آموزشی شان را به ملت های دیگر فریضه خود میدانند- مثالهای روشنی از اینگونه برتری جویها بشمار میروند. اینگونه ادعا های غیر علمی مرگ میلیون ها انسان را به بار آورد و میلیون های دیگر را معیوب و اواره کرد. دانشمندان زیاد کشته شده اند، شهرهای آباد و مراکز مدنیتها نابود گشتند. همینسان اگر در افغانستان قومی ادعای برتری قومی را به پیش کشد، دیگری هم مدعی برتری جویی فرهنگی، نژادی و زبانی شود و ان سوم معتقد به برتری جویی مذهبی، گروهی و ایدیولوژیکی باشد، پس در چنین یک شرایط اینگونه ادعا ها با دعوی برتری جویی کلیسای مذهبی، سفید پوستان و کمونستها چه تفاوتی خواهد داشت.

همانسان که اندیشه ها، انگاره ها و دعاوی شماری از دانشمندان، نژاد پرستان کلیسا و دیکتاتوران، غر علمی، غیر منطقی از آب به در آمدند، بدون شک اندیش ههای ان شمار افغانها نیز غیر علمی و غیر منطقی به نظر میرسند که دعوه برتری جویی دارند. در جهان متمدن و پیشرفته امر وزین این گونه اندیشه های کهنه و فرسوده بازار ندارند.

اما اگر با وصف انهم شماری با گژ اندیشی و گرایش منفی برتری جویی زبان، فرهنگ شهری، زنده گی بهتر، دانش، شعور سیاسی و داشته های مادی و معنوی شان را به رخ دیگران به پیش میکشند و از روی تعصب دیگران را دست کم میگیرند و تحقیر میکنند. این گونه کژ اندیشان باید بدانند و آگاه باشند که به تناسب زبانها، فرهنگهای شهری و دانشمندان با اندوخته های فراوان علمی موجود استند، اگر ما فرض کنیم مردم این کشورهای پیشرفته بیایند و به متعصبین کشور ما بگویند که زبان شما نسبت به زبان ما عقبمانده است و شما زبان عقبمانده مادری خود را بگذارید و زبان ما را از خود

سازید و فرهنگ شهری و پیشرفته ما تا حدی عقب افتاده است که به اساس معیارهای فرهنگی، شما بی فرهنگ جلوه میکنید؛ یا این که سطح دانش و شعور سیاسی شما تا حدی نازلتر است که در بین مردم خود به انتشار نفرت و تعصبها دامن میزنید، مردم و کشور خود را تباه نمودید جنگها را در بین شان شمله ور ساختید، ایا به شنیدن این گونه سخنان عکس العمل کژاندیشان و منفی گرایان چه خواهد بود؟

ایا این گونه اشخاص از زبان شان خواهند گذشت و ایا اینان واقعاً بی فرهنگ بی دانش و ... هستند. ایا این گونه اشخاص چنین سخنان را تحقیری برای خود شان تلقی نخواهند کرد؟ اگر اینان به راستی عقبنانده اند پس چرا واقعیتهای جوامع پیشرفته را رنگ توهین و تحقیر میدهند و این گونه اشخاص حق ندارند مردم جوامع پیشرفته را به نامهای امپریالیستهای فرهنگی، عظمت طلبان، متعصبین و مداخله گر بکوبند، اگر اینان راستی هم زبان، فرهنگ، دانش و شعور سیاسی شان را به مقیاس کشورهای پیشرفته پس رفته و عقبنانده میپذیرند و خودشان را نسبت به انها کمتر احساس میکنند دو صورت پذیرش این اندیشه حق نخواهند داشت زبان، فرهنگ، دانش و شعور سیاسی... قوم دیگری را به نظر حقارت ببینند، اما اگر عکس ان این گونه اشخاص کژاندیش و منفی گرا در برابر مردم جوامع پیشرفته خود شان را کمتر احساس نمیکنند، در ان صورت این گونه اشخاص باز هم حق ندارند که به زبان، فرهنگ و شعور سیاسی قوم دیگر را دست کم بگیرند و اهانتی در برابرش روا بدارند.

ما در تمام جهان کشوری را سراغ نخواهیم توانست که همه یی باشندگان ان همزبان، همفرهنگ و همژاد باشند؛ عکس ان همه کشورهای روی زمین از مذاهب، اقوام، نژادها و گروههای زبانی گوناگون مردم در هر کشور به

ملت مشخصی شهرت دارند و مردم کشورهای دیگر آنان را به نام همان ملت مشخص می‌شناسد؛ به گونه مثال در پاکستان، پنجابها، سرایکی زبان، هندکو زبانان، سندیاها، پشتونها، بلوچها و کشمیری ها و اقوام گوناگون دیگر زنده‌گی مینمایند که هر یکی از این اقوام زبان علیحده و فرهنگ جداگانه‌یی دارند، اما مشترک زنده‌گی میکنند، پاکستان کشور مشترک شان است و تمام این گروه‌های نژادی و زبانی بنام ملت پاکستانی یاد میشود. همینسان در کشور همسایه دیگر افغانستان - ایران - پارسیها، اذریها، کردها، ترکمنها، بختیارها، عرب، ارمنیها، بلوچ و بسی اقوام و گروه‌های زبانی دیگر می‌زیند، اما این هم اقوام به نام ملت ایرانی، ایران را کشور تاریخی خود میدانند.

همانند به همسایه گانش و کشورهای دیگر جهان در افغانستان نیز پشتونها، تاجیکها، هزاره ها، ازبکها، ترکمنها، نورستانیها، بلوچها، پشه‌یی ها و دیگران از سده‌ها به اینسو زنده‌گی مشترک دارند، مردم کشور ما هم به گروه‌های زبانی و نژادی گوناگون تقسیم گشته اند. اما در درازنای تاریخ همه شان به نام ملت افغان نامیده شده اند و اکنون مردم کشورهای دیگر باشندگان این سرزمین را به نام افغان می‌شناسد و کشورشان افغانستان مینامند.

در کشور ما اقوام و قبایلی زیر نامهای پشتون، تاجک، ازبک، ترکمن، بلوچ، هزاره و نورستانی موجود استند، وجود فزیکي و مناطق مشخص شان واقعیت‌های انکار ناپذیر اند و از وجود اینها هیچکسی انکار کرده نمیتواند، اما در پهلوی ان از این حقیقت نیز نمیتوانست چشم پوشید که در این بخش آسیای مرکزی از سده‌ها به اینسو کشوری به نام افغانستان وجود دارد و این کشور دارای جغرافیای سیاسی، مردم، حکومت و هویت ویژه است و افغانستان خانه مشترک همه‌یی باشندگان ان است. هر باشندگان این سرزمین

افغان نامیده میشود. در کشور افغانها (افغانستان) پشتونستان، تاجکستان، ازبکستان، ترکمنستان، بلوچستان، هزارستان و ((ستان)) دیگری وجود ندارد و نه هم در افغانستان بجای ملت واحد افغان، ملت‌های پشتون، تاجیک، ازبک، هزاره، بلوچ و نورستانی موجود استند. ولی با انهم اگر در بین گروه‌های نژادی و زبانی افغانستان گروهی و یا کسی خواستار ((ستان)) جداگانه بی باشد اینان میتوانند به رضا و رغبت افغانها خارج از حدود جغرافی امرزوین افغانستان، برای شان پشتونستان بسازند، به تاجکستان، ازبکستان، ترکمنستان، بلوچستان و ایران نیز رفته میتوانند. نشان این کشور ها را میخوانند افغانها میتوانند نقشه‌های مکمل این کشور ها را در اختیار شان بگذارند و اگر نیازی به بدرقه دارند، افغانها اماده بدرقه به آنها نیز استند. قضاوت را به شما واگذار نموده، می پرسیم که در شرایط خطرناک کنونی نجات افغانستان و نگاهداشت هویت ملی افغانها حایز اهمیت است و یا پیچیدن در تعصبات بی مفهوم؟ هر افغان این واقعیت را میدانند که در شرایط دشوار و خطیر کنونی نجات افغانستان و تامین صلح در این کشور جنگزده مسایله ایست که در راس همه مسایل قرار دارد. تامین صلح نیاز به کار عملی و سازنده دارد، به نفرت پرآگنی، دامن زدن به تعصب ها و تکیه به گفتار های میان تهی نمیتواند صلح را تامین کرد.

زمانی مساعی مشترک افغانها صلح را تامین نمود پس از ان زیر نظارت ملل متحد و موسسات بیطرف دیگر انتخابات ازاد صورت خواهند گرفت و افغانها به میل شان به پارلمان وکلای شان را انتخاب خواهند نمود و همین وکلا به حیث قوه مقننه به حکومت رای خواهند داد، قوانین را تصویب خواهند نمود و بر مسایل داخلی و خارجی افغانستان بحث خواهند کرد و راه حل را به مسایل و دشواری ها جستجو خواهند کرد. اگر فرض کنیم

مساله گروه‌های نژادی، زبانی و قومی به ولسی جرگه کشور راجع شد و ولسی جرگه مساله را جدی و مهم تلقی نموده پذیرفت بحث همه جانبه بر موضوع صورت خواهد گرفت، فیصله ها به عمل خواهند آمد و پس از آن به مقام ها و مراجع قانونی سپرده خواهند شد. اگر ولسی جرگه فیصله نموده که در کشور سر از نو احصایه گرفته شود، در آن صورت به اساس فیصله ولسی جرگه احصایه گیری صورت خواهد گرفت و شماری اصلی همه اقوام و قبایل معلوم خواهد شد و آن را فیصله حل مسله به حکومت سپرده میشود و قوه اجراییه فیصله پارلمان را عملی خواهد ساخت. اگر فیصله حیثیت قانونی داشت در آن صورت قوه قضایه افغانستان حق خواهد داشت عملی شدن فیصله را نظارت نماید. ملت‌های آزاد و متمدن جهان مسایل شان را مانند افغانها توسط توپ، تانک و تفنگ فیصله نمی نمایند، نه مانند افغانها برای حل مسایل شان نیروهای جنگی را وارد میدان مصاف دهی میکنند و نه هم همسان به افغانها با سخنان پوچ، لکچرهای بی مایه، تعصب ها و عقده گشایهای بیجا وقت شان را ضایع میسازند، بل تمام ملت های متمدن برای حل مسایل کشوری و ملی پارلمان های شان را مراکز اساسی میدانند و بس. در ارتباط به بیش بودن و کمبودن شماری اقوام افغانستان مشاجره بی را به گونه مثال در این بخش تقدیم میدارم:

در ماه مارچ سال ۱۹۹۵م در اتحادیه نویسنده گان افغانستان از ا به دفترم شماری از افغانها آمدند. آنها تا هنوز پیاله های چای گذشته شده از روی میز را نه برداشته بودند که افغانهای دیگری نیز آمدند. در اطاق جایی برای نشستن نماند، همه گان نام خدا(ج) درسخوانده و آموزش دیده بودند، همگون به عادت همیشگی بحث پیرامون مسله افغانستان آغاز گشت و در لحظه بی مسله بیش بودن و کمبودن اقوام ساکن در افغانستان موضوع بحث

شد و در چند دقیقه بی طوفانی از تعصب ها و عقده ها سر بالا کرد و مسئله شکل جدی و حادی را به خود گرفت. سخنگوی یک گروه گفت: احصایه های رژیم پیشین، ملل متحد و سایر کشورها همه تایید میدارند که شماری قوم ما در افغانستان زیاد است. شماری اقلیت های افغانستان نیز در این احصایه ها نشان داده شده است و احصایه بی را نمیتوان سراغ کرد که شماری قوم شما را بیش از ما نشان بدهد. سخنگوی گروه دیگر به او چنین پاسخ ارایه داشت: تا هم اکنون شما حکومت مینمودید همه چیز در دست شما بود. در چنین احصایه های نادرست قصدی، شماری قوم شما زیاد نشان داده شده است و از ما کم. ما احصایه های نادرست دوران حکومت شما را نمیپذیریم. سخنگوی اولی دفاعیه اش را اینگونه آغاز کرد: در واقعیت شما در افغانستان حکومت مینمودید، در اداره دولت زبان شما حاکمیت داشت، پوهنتون کابل، تمام مدارس کابل و موسسات ما همه در دست شما بود و توسط شما اداره میگشت و همه اعضای دربار به زبان شما تکلم میکردند و نسبت به ما به شما نزدیکتر بودند. سخنگوی اولی دفاعیه اش را تمام نکرده بود که سخنگوی دومی سخن او را برید و اینگونه به گفتارش ادامه داد: شما جز از خوشال و رحمان نی شاعری دارید و نه هم نویسنده بی. ولی در زبان ما اندوخته های علمی دانشمندان سراسر گیتی یافت میشود، هزاران هزار دانشمند، شاعر و نویسنده داریم. زبان شما نهایت عقبماند است، ذخیره علمی ندارد کورس های ناقص تحصیلی پشتو نمودگار خوبی از شیوه های آموزشی زبان تان را به پیش کشید. پس از این، مشاجره و بحث داغتر گردید و نزدیک بود هر دو با هم لت و کوب بپردازند، در این میان دو تن از حاضرین به حیث میانجی داخل مباحثه شدند هر دو قلم و کاغذ گرفتند، یکی از سخنگوی اولی پرسید: قوم شما چند فیصد نفوس

افغانستان را میسازد، سخنگوی در پاسخ اش گفت: ما شصت و پنج فیصد
 استم. سخنگوی دومی بیدون مقدمه جواب داد؛ ما اقوام دیگر هفتاد فیصد
 استم. پس از این میانجیگران به هر دو زبان (پشتو- دری) شخصت و پنج
 فیصد و هفتاد فیصد را روی کاغذ نوشتند و میانجیگران این فیصله ها را تایید
 نموده امضا کردند، کاغذ ها را به سخنگویان تحویل دادند و پس از تحویل
 دادن کاغذ ها به هر دو گفتند: ما سخنان هر دو تان را تایید کردیم، ان را امضا
 نمودیم، شما هر دو تایید نامه های ما را گرفته موضوع را به افغانها مطرح
 بسازید، نظر خودها را به انها در میان گذارید و نظرهای آنان را نیز بشنوید و
 خود ها را آگاه سازید که کیها با این تایید نامه ها همسویی نشان میدهند و کیها
 نشان نمیدهند؟ در فرجام ما را هم با خبر سازید که به چه تعداد افغانها،
 سخنان شما را گوش دادند و چه تعداد حتی دلچسپی به موضوع نشان
 نداند. به این ترتیب میانجیگران از تصادم فزیزی در مشاجره جلوگیری
 کردند. همسان به این مشاجره از بحث های افغان های درسخوانده این
 نتیجه به دست میاید که ما در بحث های خود مسایل مهم را از غیر مهم تمیز
 نمیکیم و به تفاوت میان مسایل حاد و جدی امروزی و مسایل بعدی قایل
 نیستیم و در اقامه دلایل خود بجای واقعیت ها به شعارهای میان تهی، تبلیغ
 پوچ، عقده کشایی های شخصی، تعصبات بی مفهوم تکیه نموده به ان ارزش
 میدهم. مشاجره که در اتحادیه نویسنده گان افغانستان ازاد صورت گرفته
 بود، در آغاز بحث بر سر مسله امروزی افغانستان آغاز شد، سخنگویان هر
 دو از شرایط حاکم و وضع ناگوار کنونی کشور سخنگ می گفتند و موضوع
 خطرهای متوجه به افغانستان را مطرح ساختند، اما بجای این که تا پایان
 بحث مسایل کنونی افغانها و افغانستان را با نظر داشت به شرایط امروز به
 بررسی بگیرند، برای نجات و بیرون رفت از بحران هول انگیز طرحی و یا

پیشنهاد عملی و مثبتی را ارائه بدارند، در چند لحظه موضوع از مسیر اصلی اش انحراف نمود. و مباحثه از مساله مهم افغان و افغانستان به سوی مسله غیر مهم بیش و کمبود اقوام رخ بدل کرد. بجای مسایل حاد و امروزی به مسایل مربوط به گذشته ها چسبیدند. که همه بی ان بی مورد بودند و به مسله امروزی افغانستان هیچ پیوندی نداشتند و نه هم تاثیری مثبتی بر مسایل پیشروی مردم ما میگذاشت. پر واضح است که هر دو فراوان عقده گشایی کردند، به تعصب ها دامن زدند و به اصطلاح پر شان را خوب خالی نمودند و مانند مباحثه ها و نشست های دیگر در این بحث هم مهم و غیر مهم با هم آمیخته شد، تاخت و تاز های زبانی فراوان صورت گرفتند، با وصف این که سخنگویان هر دو عضویت کدام گروه را نداشتند و هر دو شان خودها را ازاد و بی طرف میدانستند، اما در مشاجره های لفظی چنان بر یکدیگر تاختند که ادمی گمان می برد که هر دو عضوی طبیعی گروه های زبانی شان چشم به جهان گشوده اند. در دوران مشاجره سخنگوی اولی دفاع از پشتو زبانان، گروه های پشتو زبان و سران این گروهها را وظیفه اساسی خود میشمرد و از برخورد دومی چنین پدیدار میکشت که از نسل های عضو گروه های حامی دری زبانان و سایر زبان ها به دنیا آمده است، قربانی برای این گروهها و سران ان را ثواب دنیا و اخرت مینداشت. هر یک از این ها ادعا داشتند که بی طرف استند و ازادانه داوری مینمایند. اما ما میدیدم که داوری های آنان از گرایش های منفی ایشان مایه میگرفت هر یک استدلال مینمود که گروهها و سران مورد نظرش کوتاهی و گناهی ندارند، سیاه روزی و نگرنبختی امروزی مردم افغانستان از سوی گروهها و سران طرف مقابل بالای مردم افغانستان تحمیل گردیده است. این در سخوانده گان ((بی طرف و دارای قضاوت ازاد)) تا فرجام درک نه کردند که اینان نه قضاوت ازاد

مینمایند و نه هم بی طرف استند. بل تا حدی زیر تاثیر گرایش های منفی متعصبین قرار داشتند، که حتی تعصب زبانی را به حیث یک واقعیت میپذیرفتند و دفاع از این واقعیت را وظیفه راستین شان میشمردند. هر دوی نمیفهمیدند که اقوام با هم برادر افغانستان فرصتی و نیازی به تعصب ها و بیانیه های درس خوانده گان - زیر تاثیر متعصبین - ندارند و نه هم به این مشاجره های بی مفهوم وقت گرانبهای شان را ضایع میسازند. هر دو درک کرده نمیتوانستند که مردم کشور ما افغانستان را خانه مشترک شان میدانند تمام شان برای آزادی و استقلال افغانستان قربانی میدهند و تمام اقوام ساکن در افغانستان برای آزادی کشور رسالت تایخی شان را به جا نموده، در آینده نیز این رسالت را به دوش خواهند داشت. اکنون توده های وسیع مردم ما اشخاص و گروههای را خویر می شناسند که به خاطر اهداف گوناگون شوم شان در بین اقوام با هم برادر افغان تعصب های قومی، نژادی، زبانی و مذهبی دامن میزنند و به نفرت پراکنی میپردازند و برای پیشبرد اغراض گروه شان جنگ را در بین مردم شعله ور میسازند. افغانها آگاهی دارند که به اساس توطیه ها و دسیسه های دیوانه گان قدرت او اجنبیان تمامیت افغانستان وحدت ملی افغانها با خطر مواجه است، اجنبی های مداخله گر و نیروهای جنگ افروز تمامیت ارضی و استقلال افغانستان و وحدت ملی مردم اش را نابود میسازند. مردم افغانستان باوری راسخ دارند اگر افغانستان استوار و به پای اش استاده باشد، افغانها نیز به حیث یک ملت با هویت سربلند خواهند زیست، اگر خدای ناخواسته افغانستان استقلال و تمامیت ارضی اش را از دست میدهد، با پروپاشی افغانستان، ملت ما نیز به گودال نابودی سقوط خواهد کرد. اقوام سازنده این ملت بحیث مردم بی هویت، بی حیثیت، اواره و در به در خواهند گشت.

مردم افغانستان پس از کودتای ثور ۱۳۵۷ هـ. ش تجارب تلخی - از بی هویتی، بی وطنی و اواره‌گی و تحقیر - دارند و اکنون نیز با چنین زنده‌گی و سرنوشت غم‌انگیز رو برو هستند. اکنون تمام اقوام ساکن در کشور این واقعیت را به خوبی درک کرده اند که پس از کودتای ثور تمام جنگ‌ها از سوی اجیران نیروهای خارجی بر مردم ما تحمیل گردیده اند، تمام اقوام یکسان صدمه دیده اند و خساره مند شده اند. همسان با کشتارها و تباهی رو به برگشته اند و یکسان از تسهیلات زندگی انسانی محروم گشته اند و همین نیروهای جیره خوار بیگانه پرست میهن را به ویرانه و زنده‌گی مردم انرا به زنده‌گی قبیله‌یی و بدوی مبدل کرده اند. مردم کشور ما میفهمند که تجزیه کشور شان - افغانستان - به سود هیچ قوم، نژاد و گروه زبانی نیست، زیرا در صورت تجزیه هر قوم زیر سلطه جنگ افروزان مسلط بر منطقه شان زنده‌گی خواهد کرد و یا با ملوک الطوائفی خطرناکی رو به رو خواهند گشت و یا هم زنجیرهای غلامی همسایه‌گان را به گردن خواهند داشت. به جز از دیوانه‌گان قدرت، تمام اقوام افغانستان از این واقعیت آگاهی بهتر دارد که در کشور شان، یک قوم، یک نژاد، یک گروهی زبانی، یک منطقه، یک حزب و یک گروه مذهبی بر گروههای زبانی، مذهبی و نژادی دیگر به زور سر نیزه حکومت کرده نمیتواند و نه هم حکومت زور ماندگار است و نه هم قابل تحمل. افغانها این را هم درک کرده اند که هیچ گروه زبانی، نژادی و مذهبی به تنهایی جلو مداخله‌های خارجی را گرفته نمیتواند، نه توان اعاده صلح و امنیت سراسری در کشوری را خواهد داشت، نه برای برقراری رژیم پذیرفتنی همه افغانها راه هموار ساخته میتواند و نه برای باز سازی و پیشرفتی کار کرده خواهد توانست، بل من باور دارم که اتحاد همبستگی کار متحدانه همه اقوام ساکن در افغانستان میتواند جلو مداخله‌های خارجی را

بگیرد، صلح و امنیت را اعاده نماید، رژیم قابل به پذیرش افغانها را برقرار سازد و بالاخره کشور شان را آباد و مردم ان را شادمان سازد. اما برای فراهم نمودن چنین زمینه ها شرط اول و اساسی نابود کردند بلای تعصب است و تا زمانی این بلای بزرگ نابود نشود، تا ان زمان اعاده صلح و امنیت در افغانستان کار دشوار خواهد بود. اکثر صلح و امنیت تامین نشوند حالت مرار تباری فردی و اجتماعی کنونی افغانها خاتمه پذیر نیست، نجات و نگهداشت استقلال و آزادی افغانستان، اعاده هویت ملی افغانها، تشکیل حکومت قابل قبول به افغانها و تامین عدالت اجتماعی در سراسر کشور مسایل دشوار دیگری اند که ما همه با ان روبرو استیم. در فرجام اضافه میکنم که پرسش کوچک: چه باید کرد؟ را بایستی به افغانهای راجع کرد که وظیفه و فریضه ملی - جلوگیری از پخش نفرت و تعصبهای گوناگون و نابودی این بلا را - بدوش دارند. همانسان که افغانها در بسی مراحل خطیر رسالت تاریخی شان را در برابر میهن شان به سر رسانده اند، اکنون نیز بایستی افغانها برای جلوگیری از پخش تعصب ها رسالت ملی شان را بجا آوردند. همه افغانها در عمل مشاهده کردند که پس از کودتای ثور سال ۱۳۵۷ هـ.ش ((دوستان)) و دشمنان شان به تعصب های قومی، نژادی، منطقه یی، زبانی، مذهبی و گسترش نفرت در بین توده های وسیع ملت و در راه امحای هویت ملی افغانستان یکسان کار کرده اند و اکنون هم به این کار ناشایسته شان ادامه میدهند. افغانها میفهمند که گروههای خلق و پرچم با استفاده از شعار ایدئولوژیکی: ((کارگر وطن ندارد)) همه شخصیتهای ملی، اقشار اجتماعی و گروههای سیاسی را که مخالف سلطه یی کمونیزم و اتحاد شوروی در افغانستان بودند، زیر نامهای گوناگون - نشنلست های تنگ نظر، عظمت طلبان، غرب زده ها، خراب کاران، اشرار، مرتجعان، ضد:

((برادر بزرگ اتحاد شوروی)) - دستگیر کردند، شکنجه نمودند و به فرار از کشور مجبور ساختند. شماری از کشورها و همسایه‌گان ما هم از سیاستهای اتحاد شوروی در زمینه پیروی کردند و به اساس شعار: ((حکومت اسلامی مرزها را نمیشناسد)) - سران اقوام، اعضای ولسی جرگه، مشرانو جرگه، ماموران عالی‌رتبه ملکی و نظامی و درس‌خوانده‌گان - که به پاکستان و ایران پناه آورده بودند - به وسیله گروههای افراطی مذهبی - ساخت همین کشورها - زیر نامهای کمونیست ها، دستوری ها، جاسوسان، خراب کاران، غرب زده‌گان، ملی گرایان، ملحدان، مشرکان، مسلمانان نیمچه و مخالفان اسلام و حکومت اسلامی در افغانستان، متهم میشدند، شماری از افغانهای دانشمند و چیز فهم به همکاری شبکه های جاسوسی کشورهای همسایه ر بوده شدند، شکنجه گردیدند و ترور شدند. شعار بیشتری از اینگونه اشخاص از ترس ترور و کشته شدن به کشور های دیگر رفتند و در ان جاها مجبور به پناه گیری شدند. در نتیجه همین قشر ملی و چیز فهم قصداً از سهم گیری در امور سیاسی مربوط به کشور شان محروم ساخته شد. کشورهای همسایه ما هم مانند با اتحاد شوروی از دانشمندان و شخصیتهای ملی در حراس بودند، انها می اندیشیدند تا از مان قشر ملی و روشنفکر از سهم فعال در امور سیاسی کشور شان محروم ساخته نشود و نیروی ملی افغانها به شکست مواجه نگردد، تا ان زمان تسلط بر افغانستان و تحمیل رژیم بر این کشور مشکل به نظر میرسید. برای تامین این هدف کشورهای همسایه - برای پراکنده سازی و شکستن نیروهای ملی - به گروههای افراطی اختیار کامل دادند و نیروهای افراطی به شدت هر چه تمامتر به نیروهای ملی انحصار مطلق سیاسی، دیکتاتوری و اختناق سیاسی و اجتماعی و فرهنگی تحمیل نمودند و برای نابودی موسسات اجتماعی،

فرهنگی عنعنہ پی افغانستان، هویت ملی و افتخارات تاریخی افغانها کمر بستند و این عملیه تا هنوز به شدت جریان دارد.

از آغاز دوران جهاد گروہهای افراطی دهنها را قفل زدند، کسی که نام هویت ملی، افغانستان، افغان، استقلال افغانستان را به لب میآورد از سوی افراطیون مباح الدم و اجماع القتل شناخته میشود و اکنون نیز نیروها و شخصیت های ملی با همین سرنوشت خطرناک رو به رو هستند. تا زمانی افغانهای متعهد مردم کشور شان را به ارزش های مذهبی، معیار های پسندیده جامعه ما متوجه نسازند و پهلوهای مضر و ضد افغانی ایدیولوژیهای وارد شده را نشان دهی نکنند و پیرامون تعصبات موجود در جامعه ما به پژوهش نپردازند و برای زدودن این تعصبات کاری عملی و جدی نکنند، تا آن وقت دسایس داخلی و خارجی - تفرقه بنداز و حکومت کن - برای از بین بردن هویت ملی افغانها و ازادی افغانستان کماکان ادامه خواهند داشت.

مسکو د مجاهدینو غوښتنو ته

مثبت ځواب ورکړ

دا لیکنه د (وفا) جريدې د لومړي کال په (۲)یمه گڼه کې د (۱۳۷۰ل) کال د قوس میاشتې پر (۲)یمه نېټه خپره شوې ده.

مسکو ته د افغانانو هیئت د تگ څخه تر مخه د مسکو او افغاني هیئت په موضوع خبرې روانې وې. بي بي سي او د امریکا غږ راډیوگانو ورته غاښونه تېره کړي وو، مرکې او تبصرې روانې وې، د اخبارونو لپاره په زړه پورې موضوع وه، که دوه افغانان به سره کېناستل، نو په خبرو کې به مسکو ته د افغاني هیئت موضوع حتماً مطرح کېده.

وايي: ډېرې خولې او ډېرې خبرې. موږ هم د هر چا د گوندې دریغ یا د شخصي موقف له مخې خبره کوله. غوږ نیول ښه کار دی، خو په خبرو کې د چا خبره اهمیت لري (یا اهمیت ورکړل شوی دی) یا د چا خبره په واقعیتونو او منطق ولاړه ده. د دوی ترمنځ فرق کول له ټولو څخه ډېر ښه کار دی.

وايي: خبره د خبرو پیداکېږي. څه وخت چې مسکو ته د افغاني هیئت د لېږلو خبر د خبر بازار گرم کړ، په خپله جناب مجددي صاحب د هیئت د مشرتوب کاندید و، ډېرو خلکو دا منلې وه چې محترم مجددي صاحب د افغان عبوري حکومت جمهور رییس دی، دوی به حتماً د هیئت مشرتوب پر غاړه لري. وروسته گنګوسی خپور شو چې د محترم مجددي صاحب د مشرتوب سره په لوړه سطحه مخالفت کېږي او نورو هم مخالفت ته ملا

وترله، محترم مجددي د پورته او کښته مخالفونو ترمنځ راگیر شو، بیا څه وشو؟ موږ ترینه خبر نه شو، خو خلک ترینه خبر دي. هغوی وايي چې محترم مجددي صاحب امریکا ته تللی دی. ولې ولاړ؟ د څه لپاره ولاړ؟ څه وخت چې تشریف راوړي پوښتنه به ورڅخه وکړو. ډېری پټې خبرې وشوې، اما وروڼو پاکستانیانو، عربو، ایرانیانو او اخبار والاوو ته ښکاره وي. د اخبار والاوو کور دې ودان وي او بي بي سي او د امریکا غږ راډیوگانې دې ژوندی او کړندی وي چې بې چاره افغانان یې خبرول.

د دې پټو خبرو په نتیجه کې د مشرتوب پټکی محترم رباني صاحب ته وتړل شو. له ډېرو د خولې څخه مې د خوشال خان شعر واورېد: چې دستار تړي هزار دي - د دستار سړي په شمار دي. د دستار په شمېرل شویو خلکو کې د محترم رباني صاحب په دستار تړلو او د هیئت په ترکیب او لېږلو ډېرې خبرې وشوې، په ټولو خبرې کول ډېر وخت نیسي او ځینې خبرې د ((سیاست ممنوع)) علاقه ده او موږ حق نه لرو چې په ممنوع علاقه کې کام کېږدو.

له ډېرو خبرو څخه ډېرې لږې خبرې ستاسو حضور ته وړاندې کېږي. پام مو وي چې دا زموږ خبرې نه دي، موږ اورېدلې دي، محض اورېدلې خبرې درته وایو:

ځینو وویل: ((د مجاهدینو دغه هیئت چې شوروي اتحاد ته روان دی، د اسلام، افغان ولس او بشریت د دښمنانو د کور خواته خوځېږي او د افغانستان د جهاد په تاریخ کې یوه توره پاڼه ده.)).

د ځینو له خوا وویل شول: ((د مسکو او مجاهدینو د هیئت ترمنځ دغه خبرې یوازې نمایشي بڼه لري او موږ به هېڅ کله په نمایشي خبرو کې برخه

وانه خلو او موږ د خبرو د ځای ((مسکو) سره مخالف یو، دغه هیئت څه اجنلې نه لري.))

د ځینو په قول: ((دغه هیئت د چا نمایندګي کوي؟ په هیئت کې د افغانستان ډېر قشرونه ګډون نه لري، د افغانستان کښاله په پاکستان کې د اووه ګوندونو او په ایران کې د اته ګروپونو انحصار نه دی، په دې هیئت کې ټولو اقسارو ته نمایندګي ورکول ضروري خبره ده.))

د ځینو پېشنهاد و: موږ د تخصص په نړۍ کې اوسېږو په هیئت کې یو متخصص په نظر نه راځي. دوی د روسانو سره خبرې کوي او روسان د افغانستان په ټولو اړخونو متخصصین لري. هیئت باید سیاسي، اقتصادي او نظامي متخصصین له ځان سره ولري.

د ځینو په نظر: افغانانو تل دعوه کړې چې د افغانستان د روانې کښالې دوه طرفه دي، چې د یوې خوا افغان مجاهدین دي او له بلې خوا روسان. روسانو افغانانو ته دعوت ورکړی دی، افغانان باید مسکو ته ولاړ شي او خپلې غوښتنې دې په مېز ورته کېږدي. د نجیب د حکومت غړي نه دي بلل شوي اوس د افغانانو کار دی چې سیاسي رکود له منځه یوسي.

یو لس کسيز هیئت سعودي عربستان ته او له هغه ځایه مسکو ته ولاړ. خبرې پیل شوې او د خبرو په دوران کې د ځینو خلکو سره وېره پیدا شوه چې ګوندې د روسانو او افغانانو ترمنځ مذاکره د سقوط سره مخامخ شي. ځینو د سقوط لپاره دعا کوله او ځینو د پرمختګ لپاره. خبرې اوږدې شوې او له دغو خبرو څخه د سقوط او پرمختګ دواړو بوی راتلو. بالاخره ازه خپره شوه چې د افغاني هیئت او روسانو ترمنځ اته ماده ییزه اعلامیه لاسلیک شوه، د اعلاميې متن کټ مټ ستاسو حضور ته وړاندې کېږي:

اعلامیه مشترک هیات مجاهدین و اتحاد شوروی

مورخه ۱۰/۱۱/۱۹۹۱

ماده اول: تقبیح دستور غیر قانونی اعزام سپاه شوروی به افغانستان و شرکت این کشور در جنگی که رنجها و دردهای بیشماری را به ملت مسلمان افغانستان تحمیل نموده و هنوز هم بر آن میافزاید، تأیید شده است.

ماده دوم: طرفین لزوم انتقال تمام صلاحیت های دولتی را در افغانستان به حکومت انتقالی اسلامی تأیید کرده اند.

ماده سوم: هیات مجاهدین بیان کرده است که ظرف دو سال پس از انتقال قدرت از رژیم کابل به حکومت انتقالی انتخابات سرتاسری در افغانستان به همکاری سازمان کنفرانس اسلامی و سازمان ملل متحد براه انداخته میشود.

ماده چهارم: رد تمام قراردادهاییکه میان شوروی و حکومت متکی به حمایت آن در کابل از (۱۹۷۸م) - تا انتقال صلاحیت های دولتی به حکومت اسلامی انتقالی عقد گردید است، مربوط به فیصله حکومت انتقالی است.

ماده پنجم: در مورد آزادی اسراء طرفین اتفاق نموده اند تا از هیچگونه مساعی درین مورد دریغ نورزند، مجاهدین جهت ارزومندی به صلح، اقدام به رهائی اولین گروپ اسیران شوروی در اول جنوری (۱۹۹۲) خواهند نمود، کمیسیون مشترک در مورد آزادی اسرای طرفین ترتیبات مناسب و عملی را اتخاذ خواهند نمود.

ماده ششم: جانب شوروی موافقت میکند که قبل از جنوری (۱۹۹۲) تمام اکمالات نظامی وسایل حربی، مواد سوخت و وسایط جنگی خود را به رژیم

کابل قطع نماید و جهت کاهش قطعی پرسونل نظامی و منبعا حضار همه آنها از افغانستان اقدام نماید.

ماده هفتم: اتحاد شوروی در مساعی مشترک، جهت اعتبار مجدد ویرانیهای ناشی از جنگ حتماً شرکت میکند.

ماده هشتم: جهت پیگیری مندرجات این علامیه و مذاکرات بعدی هیات مشترکی در خلال یکماه تشکیل میگردد.

د اعلامیې له متن څخه څرگندېږي چې روسانو د افغانانو د ((موقت اسلامي حکومت)) او نورو پیشنهادونه منلي دي. څه وخت چې د راتګ وروسته محترم رباني صاحب په اسلام اباد کې د اخبار والاوو پوښتنو ته ځوابونه ورکول، هغه د یوې پوښتنې په ځواب کې وویل چې د ملګرو ملتونو د سرمنشي د پنځه فقره ییز پیشنهاد دا غوښتنه چې افغانان دې خپل ترمنځ خبرې وکړي له منځه تللې ده، اما هم په دغه ورځ د پاکستان د باندنیو چارو وزارت عمومي سکرتر محترم ډکي ویلي دي چې د ملګرو ملتونو د سرمنشي د پیشنهاد سره سم به افغانان خپل منځي خبرو ته دوام ورکوي او داسې نور. په یو اخبار کې د دواړو خبرونو په لوست ماته د ملا نصرالدین، د هغه د ښځې او پیشو مشهوره کیسه را په یاد شوه:

وايي، ملا نصرالدین یو چارک غوښه کور ته ولېږله چې ملا صاحب یې نوش جان کړي. د ملا د ښځې مېلمنې راغلې، غوښه یې هغوی ته پنځه کړه. ملا صاحب کور ته راغی، اشتها یې برابر وه، ښځې ته یې وویل چې غوښه راوړه. ښځې یې بهانه وکړه چې غوښه پیشو وخورله. ملا صاحب په قهر شو، پیشو یې ونیوله او په تله کې یې واچوله پیشو پوره یو چارک وختله، ملا

صاحب خپلې بنځې ته وویل: که دا پیشو وي، نو یو چارک غوښه چېرته ولاړه او که دا یو چارک غوښه وي نو پیشو چېرته ولاړه.

که روغه جوړه د مسکو د اعلاميې پر اساس کېږي، نو د ملګرو ملتونو د سرمنشي پیشنهاد چېرته ولاړ او که د هغه پیشنهاد په خپل ځای وي، نو د مسکو اعلامیه چېرته ځي.

موږ تله نه لرو، تله د نورو په لاس کې ده، موږ به تر هغې منتظر یو چې د ملګرو ملتونو د سرمنشي پیشنهاد او د مسکو اعلامیه راته وتلي او موږ ورباندې پوه کړي.

د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې ستونزې

دا ليکنه د (ازاد افغانستان) جريدې د لومړي کال په (۱) گڼه کې د (۱۳۷۷ل) کال د وري مياشت کې خپره شوې ده.

د ۱۹۸۳ کال د مې په موسم کې د تعليميافته افغانانو فعاله برخې اخیستو خبرې پيل شوې او په دې ارتباط ښاغلو: دوکتور غازي عالم، حکيم تنيوال او د ښاغلي جبار ثابت په کور کې غونډه وکړه او هم په دې لومړۍ غونډه کې ښاغلي ثابت د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې The writers union of free (WUFA) Afghanistan په نوم وړانديز وکړ او دغه نوم ومنل شو. ما له دې غونډې وروسته د پېښور پوهنتون د اريا سټډي سنټر د محقق ښاغلي عبدالله جان خليل سره مشوره وکړه او هغه نه يوازې د ټولنې د جوړېدو تود هرکلی وکړ، بلکې د ټولنې د مرانمې د ليکلو د عملي گامونو د اخیستو دنده يې هم پر غاړه واخيسته. تر دې وروسته په پرله پسې غونډو کې په اقتصادي، سياسي او اجتماعي ستونزو خبرې روانې وې، دغو غونډو د ۱۹۸۵م کال د مارچ د مياشتې تر يوويشتمې نېټې پورې يو او بل ځای کې دوام درلود او د مارچ پر يوويشتمه نېټه چې د افغانستان د لمريز کال له لومړۍ ورځې سره سمون خوري زما په کور کې د وفا افتتاح وشوه. د وفا تر تاسيس مخکې تقريباً د يونيم کال په موده کې له ځينو تعليميافته افغانانو سره تماسونه ونيول

شول، ډېر شمېر افغانانو د وفا د جوړېدو ستاينه وکړه او د لومړيتوب او همکارۍ وعدې يې هم کړي دي، اما ډېرو افغانانو په يوه او بله پلمه د وفا له غړيتوب او همکارۍ څخه ډډه وکړه او د دغو افغانانو له جملې څخه ښاغليو دوکتور نادر خان، دوکتور احمد يوسف نورستاني، حکيم تنيوال، ډاکتر زين العابدين ممتاز، انجنير اصف ارام، جگړن نصرالله ساپي، محمد نسيم ستانيزي، عبدالحی ورشان، عبدالعظيم نيازي، عبدالله سمندر غورياني او ما د وفا غړيتوب ومانه او د وفا د بنسټ ايښودونکو غړو د اتحاد يې له اساسنامې سره سم مو اداري او عملي پرسونل وټاکه. په لومړۍ رسمي غونډه کې د وفا د مشرتابه لپاره د ښاغلي دوکتور حيدر خان په نوم چې کابل پوهنتون پخوانی رييس و، عمومي موافقه وشوه او ټولو له هغه څخه د وفا د مشرتابه هيله وکړه. ښاغلي دوکتور حيدر خان د ځينو شخصي معذرو له امله د وفا مشرتوب ونه مانه او وروسته له ما څخه د ځينو دلایلو له مخې چې ما د پېښور په اسلاميه کالج او پېښور پوهنتون کې تعليم کړی و، زما د دورې محصلين د پاکستان لوړو مقاماتو ته رسېدلي وو او ما له دوی سره د محصلۍ له دورې راهيسې پېژندگلوي درلوده، د وفا د مشرتابه غوښتنه وشوه او ما د دوی غوښتنه ومنله. د وفا له پيله تر پایه د وفا په تاريخچه کې د وفا د ټولو غړو او اداري پرسونل لنډې سوانح نشر شوي دي او لکه څنگه چې په دغه نشر شوې تاريخچه کې راغلي دي د ۱۹۸۴ کال څخه تر ۱۹۹۸ م کال پورې د وفا ځينې غړی د ځينو معذرو له امله د وفا څخه تللي او د دوی پر ځای ډېر نوي غړي راغلي او تللي دي او دې پروسې تر پایه دوام درلود. اما د وفا د پرمختګ او وفا ته د موسسې د بني ورکولو څخه دا واقعيت په خپله اثبات ته رسېدلی چې ددې ټولنې هر غړي په خپله ورسپارل شوې دنده کې په خپل توان سره هلې ځلې کړي، هر يو د يو متعهد

افغان په حيث خپله دنده ترسره کړې ده او هر یو د وفا لپاره له ویاړه ډک خدمتونه کړي او هم د دې متعهدو غړو انفرادي او دسته جمعي هلو ځلو او خدمتونو په برکت د وفا موسسه د خپلې مرامنامې سره سمه تر پایه (افغانستان او افغانانو) په خدمت کې ثابت قدمه پاتې شوه او د هېچا د فشار، گواښ، تهدید، پروپاگنډ، سپکاوي او تور په مقابل کې یې سر تیت نه کړ. د وفا له جوړېدو مخکې او وروسته په مختلفو غونډو کې د وفا په مختلفو ستونزو هر اړخیز بحثونه کېدل چې د دغو ټولو بحثونو له جملې څخه ځینې مهم نکات په لاندې ډول خلاصه کېدی شي:

د وفا تر جوړېدو مخکې هم د وفا بنسټ ایښودونکو غړو ته له یوې خوا څخه د کمونیستي او مذهبي افراطي ډلو او له بلې خوا د وفا د اهدافو ترمنځ ژور تضاد پوره څرگند و. هغوی پوهېدل چې د اتحادیې اهدافو د افغانستان له ازادۍ، د ځمکې تمامیت، خپلواکي، دموکراسي، اجتماعي عدالت، د بشر د حقوقو، د افغانانو په خوښه د ټاکل شوي حکومت او د افغانستان په داخلي چارو کې د نه مداخلې د اساساتو څخه سرچینه اخیستله او معکوس د چینانو او افراطي مذهبي ډلو اهداف د ایډیالوژیو، یوگونډي حکومت، سیاسي انحصار او د دیکتاتورۍ د تحمیل او پرديو ته د خدمت، د افغانستان تاریخي، ملي او سیاسي هویت له منځه وړو او د افغانانو د مرګ ژوبلې پر اساساتو ولاړ و. د وفا غړي پر دې هم پوهېدل چې د کابل د تحمیل شوي رژیم تر شاه د شوروي اتحاد سور پوځ او ټول شوروي پلوه کمونیستي بلاک ولاړ و او همدا شان د افغانانو په نوم د افراطي مذهبي ډلو تر شاه د پاکستان، سعودي عربستان، ایران او د ځینو نورو هېوادونو جاسوسي شبکې او ځینې افراطي مذهبي ډلې ولاړې وې. لویډیزو او نورو هېوادونو او په خپله امریکې یوازې د پاکستان له لارې د افغانانو له ملي مقاومت سره مرسته کوله او د

پاکستان نظامي شبکې او حکومتي ادارو د لويديز امريکې او نورو هېوادونو مرستې يوازې هغو کونډونو او تنظيمونو ته ورکولې چې پاکستان جوړې کړې وې، پاکستان مسلح کړې وې او پاکستان ورته رسميت ورکړی و. ايران او سعودي عربستان هم خپلو مشخصو پلوي افغاني ډلو ته مرستې ورکولې او دغو درېواړو هېوادونو خپلو افراطي مذهبي ډلو ته د راتلونکي افغانستان سياسي واکي ورکول غوښتل. موږ ټولو ته معلومه ده چې د افغانستان دننه او دباندې چييانو او بنسې لاسيانو دواړو د خپلو خارجي پلويانو په مرسته د افغانستان ملي تعليميافته شخصيتونه په خپلو افراطي مېچونو کې ډلول او هغو افغانانو چې افغانستان يې د افغانانو لپاره غوښت، هېڅ ملاتړ نه درلود او تراوسه هم ملاتړ نه لري.

د وفا غړو په رڼو سترگو ليدل چې د کابل رژيم غير حزبي تعليميافته افغانان د مترقي ايدېالوژي پر ضد، د مترقي رژيم پر ضد، د مترقي رهبري پر ضد، د مترقي کوند پر ضد، د مترقي کونډونو او نهضتونو په سر کې ولاړ د شوروي اتحاد پر ضد، د مترجعينو او فيوډالانو په نوم، د سرمايه دارانو او مرتجع رژيم د بقايوو په نوم، د تنکظره او عظمت طلبه نشنلستانو په نوم، د غرب زاده گانو او جاسوسانو په نوم او همدا شان د بې شمېره تورونو په تور يې نيول چې د دوی له جملې څخه ځينې د شکنجو لاندې مړه شول، ځينې چارماري شول، ځينې مات کوډ او په رواني ناروغۍ اخته له زندانونو څخه راووتل او لوی شمېر يې له خپل وطن څخه تېښتې ته مجبور کړل. پاکستان ته د راغليو تعليميافته افغانانو ډلې په درې کټگوريو وېشل کېدای شي.

لومړۍ کټگوري هغه تعليميافته افغانان و، چا چې تر هجرت دمخه په افغانستان کې د يو يا بل کوند او تنظيم غړيتوب ترلاسه کړی و، دغو غړو

افغانانو د راتګ سره سم د لاسه د خپلو ګوندونو او تنظیمونو مرکزونو کې حاضري ورکړه او ژر یې خپل ګوندي او تنظیمي فعالیتونه پیل کړل.

دویمه کټګوري پاکستان محض د انتظار خانې په حیث استعمالول غوښتل. دوی پاکستان ته تر راتګ دمخه په افغانستان کې فیصله کړې وه چې دوی به په پاکستان کې تر هغې اوسېږي، خو چې د لویدیزو هېوادونو، امریکې او نورو وېزې ترلاسه کړي او له پاکستان څخه پښې سپکې کړي.

درېیمه کټګوري هغه تعلیم یافته افغانان و، څوک چې په پاکستان کې اوسېدل او په خپل ملي مقاومت کې فعاله رول لوبول غوښتل. د دوی شمېر زیات و، اما همدا لوی شمېره کټګوري د کوربه هېواد د نظامي شبکې په مرسته د افغانانو په نوم د افراطي مذهبي ډلو د انحصار او دیکتاتورۍ له ناتار سره مخامخ شول او د رحمان بابا دا شعر:

په سبب د ظالمانو حاکمانو

کور، کور او پېښور درېواړه یو دي

پر درېیمې کټګورۍ بېخي صدق کاوه. د دې غیر حزبي او تنظیمي تعلیم یافته افغانانو لپاره پېښور واقعاً د تهدیدونو، ګواښونو، ډارولو، تېښتولو او د ترور مرکز وګرځېد، د ځینو لپاره پېښور کور شو او ډېرو له ډاره له پاکستان څخه پښې سپکې کړې او نورو هېوادونو ته وتېښتېدل. له بده مرغه دلته د نظامي شبکې نازولو افراطي ډلو په خپلو ورونو افغانانو هغه زړه دردونکي او بوږنونکي ناتار راکښته کړ، چې حتا یو مهذب دښمن یې هم په بل دښمن نه کوي.

د وفا غرو ته پوره څرگنده وه، چې د پېښور په تروريستي ماحول کې په راتلونکي افغانستان کې د دموکراسۍ، د بشر د حقوقو او خپلواک افغانستان، د افغانانو لپاره اواز پورته کول او د مسلطو شويو ډلو سياسي انحصار يو گوندي ديکتاتوري، سياسي او مذهبي افراط، تبعيض، لاسپوڅي او خارجي مداخله گر غندل، د افراطي ايډيالوژيو د وژلو د ساتول لاندې په خپله د خپلو سرونو اينسودلو پرته بله هېڅ معنا نه درلودله. د ژوند او ژوندي پاتې کېدو د غريزو له مخې هر انسان له مرگ څخه ډارېږي او څوک چې له مرگ څخه نه ډارېدو لافې وهي د روحياتو د پوهانو په نظر يا دغه شخص د روحي ناروغۍ خطرناک پړاو ته رسېدلی دی او يا يې د کومې پېښې له امله خپل ټول نورمال انساني خصوصيات له لاسه ورکړي دي. د وفا ټول غري نورمال انسانان و او زما په شمول موږ ټول له مرگ څخه ډارېدلو او په خپله زه خو له ډاره په کندو کې ناست وم. وايي:

که گورگران دی د ځلمو ناکام دی

د پېښور په تروريستي ماحول کې د ډېر ډار باوجود د وفا غرو د لوی خدای (ج) په اسره د افغان او افغانستان خدمت ته ملاوې و تړلې او خپل فعاليتونه يې پيل کړل.

اقتصادي ستونزې:

تر جوړېدو مخکې او وروسته د وفا د اقتصادي معضلې د حل په اړوند ډېر وړانديزونه وشول او په يوه غونډه کې د وفا غرو فيصله وکړه چې د وفا ابتدايي لگښتونه په خپله د وفا غري ورکوي او دوی به په خپلو لگښتونو وفا ته حرکت ورکوي. د دې پرېکړې له مخې ښاغلو دوکتور احمد يوسف نورستاني، حکيم تڼيوال او ما د وفا د ابتدايي مصرف لپاره ۲۵ زره کلداري

ورکړې، چې په دغو پیسو د انگریزي لومړۍ مجله The wufa چاپ کړي او د دفتر کرایه ورکړي. د وفا لپاره د دفتر د پیداکېدو کار ښاغلو عبدالحی ورشان او نور محمد اکبر ته - چې په بابا شهرت لري - وسپارل شو او د انگریزي مجلې د چاپ کېدو وظیفه ښاغلي محمد نسیم ستانیزی ته ورکړل شوه. د څو ورځو ترکوښښ وروسته ښاغلو ورشان او بابا پېښور پوهنتون ته نږدې په شاهین ټاون کې یو وړوکی کور پیدا کړ او د میاشتې په دوه زره کلدارو په کرایه ونيول شو. ښاغلو ورشان او بابا د دفتر د صفایۍ لپاره ملاوې وټولې او پوره اته ورځې یې د صفایي او رنگمالۍ کار دوام وکړ او هغه کور چې په لومړۍ ورځ محض ډېران ښکارېده په اتمه ورځ یې ښه بېخي بدله شوه او د خرابۍ پر ځای یو پاک او سوتره کور ترې جوړ شو. د دفتر تر نیولو وروسته د دفتر د مېز او څوکۍ مسله راپورته شوه. که له بازار څخه مو په خپلو پیسو مېزونه او څوکۍ اخیستې، نو بیا خو د کور د کرایې او مجلې د چاپېدو لپاره پیسې نه پاتې کېدې، د مېز او څوکۍ پر ځای مو څو دانې پوزي واخیستل او دغه پوزکي مو په دفتر کې اوار کړل او پر دغو پوزکيو د وفا کارونه پیل شول. یوه ورځ ښاغلي دوست محمد ارباب زموږ دفتر ته راغی هغه چې د دفتر دغه بد حالت ولید، لاړ او له بازار څخه یې د وفا د دفتر لپاره په لس زره کلدارو اوه مېزونه، اوه څوکۍ واخیستې او لس زره کلدارې یې نغدې دفتر ته ورکړې. د دفتر لپاره د انگریزي ټایپ رایټر ښاغلي محمد کیلاني واخیست او په پېښور کې د امریکي USIS مشر ښاغلي جان ډیکسن وفا ته د میاشتې یو زر کلدارې ومنلې. د انگریزي مجلې مدیر ښاغلي احمد یوسف نورستاني مجلې مضمونونه ښاغلي محمد نسیم ستانیزی ته وسپارل او ستانیزی لاهور ته روان شو. څلور ورځې وروسته ښاغلي ستانیزی په تلیفون کې وویل چې د هغه څخه د مجلې د چاپېدو ټولې پیسې کیسه بر

وهلي او پر سبا يې پېښور ته راغی. خدای (ج) شاهد دی چې د مجلې د چاپېدو د پیسو په ورکېدو ټول غړي په ذهني تشویش اخته شول. دوه ورځې وروسته زما لور ته د خپل کالج په ادرس سکالر شپې راغی، د دغه سکالر شپې ټولې پیسې مې ښاغلي ستانيزي ته ورکړې، واپس لاړ او یوه اوونۍ وروسته یې د وفا انگریزي مجله له لاهور څخه راوړله. دغه لومړۍ مجله په پاکستان او نورو هېوادونو کې هغه ټولو اشخاصو، موسسو، خپرونو، سفارتونو، وزارتونو، پارلمانونو، کتابخانو او پوهنتونونو ته - چې یا د افغانستان له مسلې سره علاقه درلوده او یا یې د افغانستان په کڅاله خبرول ضروري و- ولېږل شوه او د دغې مجلې په اړوند د ډېرو افغاني او خارجي پوهانو له خوا د وفا د مجلې د علمي څېړنو تود هرکلی وشو او یو شمېر پوهانو په مجله کې د گډون، له مجلې سره د مادي مرستې او د مجلې لپاره د علمي مضمونونو د لیکلو وعدې وکړې او دغه وعدې په عمل کې پیاده هم شوې.

د افغان مهاجرینو کمېشنر ښاغلي رستم شاه د صوبه سرحد له گورنر جنرال فضل حق څخه د وفا د غړو لپاره د ملاقات وخت واخیست، د ۱۹۸۵م کال د اپریل پر څلورويشتمه نېټه د گورنر ملاقات ته ورغلو او هغه ته مو په پاکستان کې د تعلیم یافته قشر تکلیفونه او د وفا اقتصادي ستونزې په تفصیل بیان کړې او د نیم ساعت ملاقات وخت تر درې ساعتونو پورې اوږد شو. د ملاقات په پای کې ښاغلي گورنر د وفا د راجسټر کېدو، افغان مهاجرینو د کمېشنرۍ له خوا د وفا هر غړي ته د میاشتې د دوه زرو کلدارو معاش او د گورنر له فنډ څخه وفا ته د دوه لکو کلدارو د مرستې امر وکړ. د گورنر د فنډ په دفتر کې تلفون ولېږېد او د انګلیسي مجله Wufa او په پښتو - دري ژبو مجله خپلواکي درې میاشتې شوې او د فتر، مجلو او پوستي لگښتونو لپاره

بودجه او موده وټاکل شوه. بيا هم د دغو ټولو لگښتونو لپاره دوه لکه کلدارې دېرې لږې پیسې وې. د وفا ځينو غړو په خارجي موسسو کې د کار په مقابل کې معاشونه اخیستل، د موسسو له کارونو وروسته به وفا ته راتلل او د وفا د کار په مقابل کې يې د کمېشنرۍ څخه دوه زره کلدارې اخیستې. ماته د ملي-اسلامي محاذ مشر جناب پير گيلاني صاحب د کور د کورايې، د کور د لگښت او د ماشومانو د مکتبونو د فیسونو لپاره د میاشتې لس زره کلدارې راکوټې، چې زما د دریو بچو د سکالرشپونو او د کمېشنرۍ د دوه زره کلدارو سره د میاشتې پنځلس زره کلدارې کېدلې. د وفا ځینې غړي به سهار دفتر ته راتلل او تر مازیگر پورې به یې کار کاوه. د دوی ټول معاش د افغان کمېشنرۍ څخه دوه زره کلدارې وې او بل هېڅ مدرک یې نه درلود. په دغه وخت کې لس کلدارې په یو امریکایي ډالر بدلېدې. د وفا اساسي اقتصادي ستونزه د دفتر چلول و او مجلو د چاپېدو او د یو شمېر غړو د معاش لږوالی و. په پرله پسې غونډو کې د اقتصادي ستونزې د حل په لارو چارو خبرې وشوې او بالاخره د ځینو غړو څخه هیله وشوه چې هغوی دې له خپلو روابطو او پېژندګلوۍ څخه په استفاده د ځینو پاکستانی او خارجي موسسو سره تماسونه ونیسي او یوازې له هغو موسسو څخه دې مالي مرستې واخلي، کومې موسسې چې د وفا له اهدافو سره سمې وفا ته بې قید او شرطه مرستې ورکول غواړي. په لومړۍ مرحله کې ښاغلي حکیم تیبوال او دوکتور احمد یوسف نورستاني د وفا له رسمي مکتوب سره په اسلام اباد کې د سعودي عربستان سفارت ته ولاړل، د سفارت غړو ورسره ملاقات ونه کړ، واپس پېښور ته راغلل. په ۱۹۸۶ کال کې ښاغلو حکیم تیبوال او دوکتور احمد یوسف نورستاني د امریکایانو او جرمنیانو او ما په پېښور کې له افغان کمېشنرۍ سره تماسونه ونيول. افغانستان شناس پروفیسور لویي دوپري

او د هغه مېرمن نینسي دوپري هم وفا ته د مالي مرستو د راجلبولو لپاره له خپل نفوذ څخه استفاده وکړه او د دغو گډو هلو ځلو په نتيجه کې لومړی United states information service (USIS) او د Freedom house له لارې په واشنگتن کې (NED) National Endowment for Democracy ورپسې German Konrad Adenauer Agency for Technical cooperation (GTZ) او په بن کې foundation، په پېښور کې د افغان مهاجرينو کمېشنري او وروسته د ډنمارک چرچ ائيډ او ايشيا فاونډېشن د کتابونو، مجلو او اخبار د چاپېدو، د دفتر او کتابخاني د ضرورياتو د پوره کولو او د وفا د پرسونل د معاشونو لپاره د وفا مشخصه پروژه تمويلوله. د ۱۹۸۸ کال په پای کې ښاغلی حکيم تڼيوال المان ته ولاړ او هلته يې د کونارد ادناور فونډېشن له موسسې سره د وفا د ځينو پروژو د تمويل برسېره وفا ته د دغې موسسې له خوا د دوه جاپاني Pajero جیپونو په ورکولو قرارداد هم لاسليک وشو او دغه دواړو موټرې په راتلونکو دوو کلونو کې وفا ته وسپارل شوې. وفا ته مالي او تخنیکي مرستو پرله پسې دوام نه درلود، بلکې د ۱۹۸۶ کال څخه تر ۱۹۹۲ کال پورې د هرې موسسې سره نوی قرارداد لاسليک کېده. کله به یوې موسسې خپله مرسته د تېر کال په حالت ساتله، کله به یوې موسسې د تېر کال په تناسب لېوالتی راوست او کله به یوې موسسې د مرستې ورکولو څخه معذرت وغوښت. لومړی GTZ، ورپسې ایشیا فونډېشن، بیا USIS او په ۱۹۹۲ کال کې د نجیب الله د رژیم له سقوط سره سم د لاسه Konrad Adenauer foundation خپلې ټولې مرستې قطع کړې. تر دې وروسته د ډنمارک چرچ ائيډ او ورپسې د افغان مهاجرينو کمېشنري د خپلو مالي مرستو د قطع کېدو مکتوبونه راولېږل او یوازې د NED موسسه د کتابونو د چاپولو د پروژې مالي مرستو ته تراوسه دوام ورکوي او نورې ټولې مرستې قطع شوې دي.

نجیب الله د رژیم تر سقوط وروسته او د مجاهدینو له راتګ سره ډېرو موسسو وفا ته مکتوبونه راوړل چې د دغو مکتوبونو له جملې څخه د یو مکتوب په متن کې راغلي وو: ((... اوس په افغانستان کې ستاسو خپل حکومت منځته راغلی دی. تر دې وروسته موږ له وفا سره مالي مرستې نه شو کولای. تاسو د وفا د فعالیتونو لپاره د خپل حکومت څخه مالي مرستې واخلي او د وفاګتورو فعالیتونو ته دوام ورکړئ...)).

د دغه مکتوب د متن پر لوستلو خندا راغله، اما د دغې موسسې چلوونکي مې ګرم نه کړل، ځکه چې هغوی د افغانانو په نوم د مجاهدینو ډلو په ترکیب او اهدافو نه پوهېدل او پر دې هم خبر نه و، چې د افغانانو د ډلو مشران د افغانستان او افغان پرځای یوازې د خپل مشرتابه، خپلو ایډیالوژیو، خپلو ګوندونو او د خپل سیاسي قدرت پر لاندې اخته دي او یوازې د خپلو نږدې ملګرو د امتیازونو تر حده فکر کولای شي او بس.

د دغو موسسو د مالي مرستو د قطع کېدو په نتیجه کې د وفا سیمینارونو فعالیتونه په تپه ودرېدل، د انګلیسي او پښتو-دري دوه مجلې بندې شوې او د وفا یو شمېر غړي او پرسونل رخصت شول، یوې او بلې خواته ولاړل. د مجاهدینو حکومت له راتګ سره وفا یو ځل بیا د سخت اقتصادي بحران سره مخامخ شو، خپل دوه جاپاني پجیرو جیپونه یې خرڅ کړل چې د دوی د خرڅلاو په پیسو دفتر او اخبار وچلوي. په دې بحراني حالت کې حاجي حیات الله او قومندان عبدالحق هم د اخبار د چلولو لپاره مالي مرستې وکړې.

ستونزې-که د ستونزو بهیر:

په خپله دیکتاتوري او سیاسي انحصار لویه بلا ده. ته به په خپل پلرني وطن کې له خپلو خپلوانو او وطندارانو سره یوځای مړې، کور او وطن به دې تباہ

کېږي، په بلا اقتصادي، سياسي، اجتماعي او رواني ستونزو کې به رابښکېل
يې، په بلا عذابونو به اخته يې، خو بيا به هم د ديکتاتور د سياسي انحصار له
داره له خپل ځان، د خپلوانو او وطندارانو د ستونزو او عذابونو په هکله يوه
رښتيا خبره هم نه شي کولای. يا به د ديکتاتور او انحصارگر چاپلوسي کوې،
يا به غلې کېنې، او که د هېواد د يوه تبعه په حيث رښتيا وايې او د خپل هېواد
او هېوادوالو لپاره اواز پورته کوې، نو بيا ته پوه شه او د ديکتاتور خطرناک
غضب! وفا له لومړۍ ورځې څخه د خپلواک افغانستان او ملي برم لرونکي
افغان او دموکراسي او د بشر حقوقو لپاره او همدا شاه په هېواکې د هر ډول
ديکتاتوري، سياسي انحصار او تبعيض پر ضد اواز پورته کړ، هم له دغې
ورځې څخه وفا ته د افراطي چپ او ښي ډلو له خوا او هم تش په نوم د ملي
گرايانو له خوا بلا ستونزې او عذابونه ور په غاړه شول او تر پايه د وفا پر ضد،
د وفا د غرو پر ضد او په مشخص ډول زما پر ضد د کرکتر وژنې Character
Assassination عمليې دوام وکړ، شايد چې د افغانستان د مطالعاتو مرکز پر ضد
هم دوام وکړي. د وفا، د وفا د غرو او زما پر ضد د کرکتر وژنې عمليې
افراطي ډلو ته او تش په نوم ځينو ملي گرايانو ته جلا جلا مفهوم درلود او
دغې عمليې د افراطي ډلو د سياسي انحصار او له ديکتاتوري څخه او تش په
نوم د ځينو ملي گرايانو د شخصي عقدو، خودخواهيو او بې ځايه شخصي
رقابتونو څخه سرچينه اخيستله. افغانانو ته په عمل کې اثبات شوې چې چې
او ښي افراطي ايډيالوژيکاني په ډېرو سياسي برخو کې يوه له بلې سره ډېر
ورته والی لري. چې ايډيالوژي د کارگرو د ديکتاتوري په نوم د افغانستان د
خلکو ټول سياسي، اقتصادي، کلتوري، اجتماعي، تعليمي، نظامي او مذهبي
ژوند تر خپل سياسي کنترول لاندې راوست او د دغې ايډيالوژۍ پلويانو نه د
افغانستان دننه د نورو سياسي او اجتماعي ډلو وجود مانه او نه د سوشالستي

هېوادونو ترمنځ د ملي سرحدې پولو بېلتون ته قايل و. همدا شان د مذهب په نوم د افراطي مذهبي ايډيالوژيو پلويانو په افغانستان کې يو ګوندیز سياسي انحصار غوښت او د دې ايډيالوژۍ پلويانو هم زموږ په هېواد کې نورو سياسي او اجتماعي ډلو ته د فعاليت اجازه نه ورکوي او نه د اسلامي هېوادونو ترمنځ سياسي پولې په رسميت پېژني. موږ د چېې ايډيالوژۍ د پلويانو په ټولو قالي شعارونو نه ګرېږو ځکه چې د دغې ايډيالوژۍ د پلويانو ټول غیر اخلاقي، غیر افغاني او غیر انساني اعمال افغانانو ته څرګند دي. څوک چې د دغې ايډيالوژۍ پلوي نه و، هغه د چپيانو په اصطلاح طبقاتي دښمن مرتجع، فيوډال، سرمايه دار، عظمت طلبه، تنګنظره، د ارتجاع او امپرياليزم نوکر او د مترقي ايډيالوژۍ ضد ګڼل کېده. چې وفا، د وفا غړي او په مشخص ډول زه هم له دغو بلا شعارونو څخه بري نه وم. د چېې ايډيالوژۍ د سلګونو شعارونو له مخې د وفا موسسه د ارتجاع او امپرياليزم يوه شبکه ګڼل کېده او د دې موسسې ټولو کارکوونکو په سلګونو عيونه درلودل او ټول فعاليتونه يې د (مترقي ايډيالوژي) پرځای د ارتجاع او امپرياليزم په خدمت کې و. سره له دې چې د وفا غړو د مجاهدينو سره د يو سنگر څخه يوځای د کابل د رژيم او شوروي اتحاد پر ضد قلمي مبارزه کوله خو بيا هم افراطي مذهبي ډلو د مذهب په نوم د سياسي انحصار او يو ګوندیزې ديکتاتورۍ له امله د وفا موسسه او د دې موسسې غړي معاف نه کړل، بلکې له پيله تر پايه يې د دې موسسې او د موسسې د غړو د بدناملو، تهديد، کرکتر وژنې او ترور پسې ملا تړلې وه. وفا يې پاکستاني مقاماتو او اسلامي او غير اسلامي سفارتونو او سياسي ارګانونو ته د کمونستانو، خاديانو، ملحدانو او نشنلستانو جاله معرفي کړه او د دې موسسې ځينو غړو ته (زه يې په سر کې وم) د خلقيانو، پرچميانو، شغله يانو، ستميانو، افغان

ملتانو، خادپانو، ملحدانو او نیمچه مسلمانانو القاب ورکړل شول او موږ یې واجب القتل او مباح الدم وگڼلو. د دغو ډلو مشرانو د خپلو گوندونو غړو ته حکم وکړ چې د دوی به د وفا نشرات نه لولي، د وفا د دفتر او د دې دفتر له غړو سره به تماس نه نیسي، بلکې د وفا غړي به خپل واقعي دښمنان گڼي او د دښمن پر ضد هر عمل د ثواب کار دی. د عملي سیاسي په دې فورموله چې په سیاسي چارو کې ابدی دوست او ابدی دښمن نه شته، افراطي ډلې ډېرې ښې پوهېږي. د دوی پروپاگنډې د دوی له سیاسي اړیکو سره ژورې رېښې لري او د دوی لپاره اساسي معیار د دوی سیاسي روابط دي. که له یو هېواد سره د افراطي ډلې روابط خراب وي، نو بیا دغه ډله خپل ټول مخالفین ((مخالف حکومت)) ته منسوبوي او خپل مخالفین د مخالف حکومت د جاسوسانو په تور ټکوي او که له یو هېواد سره یې سیاسي روابط ښه وي، نو دوی هېڅکله خپل مخالفین د ((دوست حکومت)) د جاسوسی شبکو پورې نه تړي او نه ورباندې د دوست حکومت په ارتباط تور لگوي. د وفا په اړوند افراطي ډلو د دغې پالیسی څخه استفاده کوله. د جوړېدو څخه وروسته تر څو کالو پورې وفا او د وفا غړي یوازې د چې ایديالوژۍ په تور ټکول کېدل او په ابتدا کې د امریکې او نورو هېوادونو شبکو ته نه منسوبېدل او د وخت په تېرېدو او د دوی د روابطو د خرابېدو په نتیجه کې وفا او د وفا غړي وروسته د امریکې او نورو شبکو پورې هم وتړل شول. لکه چې مخکې ورته اشاره وشوه د وفا غړي د چپیانو او افراطي ډلو ترمنځ د مشابه سیاسي فعالیتونو پر عواقبو پوره پوهېدل، د سیاسي انحصار او دیکتاتوري پر ضد وفا ته د پېښېدونکو خطرناکو عواقبو په باره کې پوره متوجه وو او ټولوي خطري یې پر ځانونو هم منلې وې، اما د وفا غړو د وفا پر ضد د ملي کړا اشتخاصو له خوا ضربو ته ډېره لږه پاملرنه کړې وه او دې لږې پاملرنې یا

غلطفه‌می څه وجوهات هم درلودل. د افغانستان د سياسي شرايطو په لحاظ د وفا او د دغو ملي گرا اشخاصو ترمنځ اهداف مشترک و. موږ او دوی په يوه کښتۍ کې ناست وو او زموږ کښتۍ پر يو لوري حرکت کاوه. لکه چې وايي: ((په يو ګل نه پسرلی کېږي.)) همدغه شان د وفا موسسه د چپيانو او ښي لاسيانو د ډېرو نشراتو په مقابل کې د نشت برابر وه. د وفا غړو فکر کاوه که چېرې يوازې د وفا پرځای د افغانستان د باندې ملي خپرونې زياتېږي، هومره به معتدله ملي نهضت قوت مومي او همدغه ملي قوت به خپلواک افغانستان په خپلو پښو ودروي او د افغانانو تاريخي هويت او برم به اعاده کوي، لکه چې مخکې ورته اشاره وشوه، ملي قواوو د چپيانو او ښي لاسيانو غوندې هېڅ باندنی ملاتړ نه درلود، دوی يوازې په خپلو افغانانو په يو داسې ملت چې اجتماعي جوړښت او اجتماعي روحياتو پر لحاظ د باندنيو د لاسپوڅو او د باندنيو له تحميل څخه کرکه کوي. اتکا کوله او دې قواوو ته راټولېدل او منسجم کېدل، له ټولو څخه زيات ضروري کار گڼل کېده. له بده مرغه په عملي ډگر کې خبره سرچپه غوندې شوه. لکه څنګه چې وفا دغو ملي گرايانو ته اوږه ورکړې وه، دوی د وفا د غړو او په مشخص ډول زما د توقع خلاف همدغو اشخاصو د وفا او ما پسې د خپلو شخصي عقدو ګرځېدې راخلاص کړل، چې په دوی کې ځينو د شخصي عقدو له امله، ځينو د شخصي تخريبي رقابت، ځينو د نورو په لمسونه او ځينو له نورو څخه دا د اجورې په مقابل کې د وفا د تخریب او زما د کرکټر وژنې پروپاګنده پيل کړه. که د وفا له پيله تر اوسه په ټولو تورونو، پروپاګندو، تخریب، غيبت او تخريش وګرېږم شايد چې يو لوی کتاب ترې جوړ شي. دلته د دغو ټولو له جملې څخه يو څو يې د نمونې په توګه وړاندې کېږي او له دې نمونې څخه لوستونکي د ټولو په باره کې اټکل کولای شي:

- ځينو ويل: که مړي لري نو مربع به خوري. امين په پاکستان کې مريان لري، نو ځکه ورته د وفا د چلولو اجازه او د وفا لپاره مالي مرستې ورکول کېږي.
- ځينو ويل: په ټوله وفا کې يو ليکوال او شاعر نه شته. دوی د ليکوالو د ټولنې په نوم د ټولو واقعي ليکوالو او شاعرانو مخه نيولې ده، د واقعي ليکوالو او شاعرانو په سر پيسې اخلي او امين دغه ټولې پيسې په خپل جيب کې اچوي او واقعي ليکوالو او شاعرانو ته يوه پيسه نه ورکوي.
- ځينو ويل: وفا د امين تجارتي مغازه ده. هغه په دې شخصي مغازه کې بلا پيسې وگټلې. هغه اوس مليونر دی او په مليونونو پيسې يې د پاکستان او په مشخص ډول د لاهور او په نورو خارجي بانکونو کې پرتې دي. هغه اوس دومره پيسې لري چې د هغه څو نسلونه به ورباندې عيش وکړي.
- ځينو ويل: له موږ سره پاڅه اسناد شته، چې امين د پاکستان د نظامي شبکې پوځ جاسوس دی. همدغې شبکې وفا جوړه کړې ده، دغه شبکه ورته پيسې ورکوي او همدغه شبکه د امين او د هغه د راز شريکو ملگرو په واسطه د واقعي ملتپاله افغانانو مخنيوی کوي او بالاخره امين او د هغه ملگري د افغانستان د سياست پر گدی کېنول غواړي.
- د ځينو: په نظر امين د پاکستان د نظامي شبکې څخه علاوه د امريکا او جرمني د شبکو غړی هم دی. همدغه شبکې له وفا سره ډېرې مالي مرستې کوي چې د دغو مرستو ډېره برخه امين په خپل جيب کې اچوي او څه نا څه په راز کې شريکو همکارانو ته هم

ورکوي. دغه دواړه شبکې د پاکستان د نظامي شبکې سره يوځای
امين او د هغه راز شريکو ملګرو ته په راتلونکي افغانستان کې يو
مهم سياسي رول ورکول غواړي.

- د ځينو: په نظر وفا د فساد جاله ده، هر څوک چې د وفا غوندې په
يوه بدنام ځای کې کار کوي، دوی هم په دغه بدنام ځای کې
بدنامېږي. د وفا د وجود نه د وفا ړنګېدل د افغانانو په ګټه ده. د
وفا ((نېک نام)) غړي دې وفا پرېږدي او د دغه بدنام ځای په
ړنګېدو کې دې فعال رول ولوبوي.

- د ځينو: په نظر وفا د فاشستانو مرکز و او په دې کې پښتانه راټول
شوي دي. دغه فاشسان د افغان په پلمه يوازې د پښتونيزم فاشيزم
ته خدمت کوي او هر څوک چې له دې فاشيستي مرکز سره تماس
نيسي او يا ورسره همکاري کوي، په واقعيت کې دغه ډول اشخاص
د پښتنو فاشيزم تقويه کوي.

- ځينو ويل: په ډېرو دري ژبو نشراتو کې پښتو هېڅ نه شته. برعکس
وفا محض د دري ژبو د خوشالولو لپاره د پښتو په تناسب په دري
ژبه ډېرې خپرونې کوي. که د وفا غړي په رښتيا پښتانه وي، نو
دوی دې د دري ژبو د نشراتو په شان د وفا په پښتو کې دري ته
هېڅ نه ورکوي او ډېرې خپرونې دې يوازې په پښتو کوي، فلهدا د
وفا دغه چاپلوسانه پاليسي د غندلو وړ ده.

- ځينو ويل: د وفا نشرتي پاليسي د بليک ميلنگ پر اساس د پيسو پر
محور ګرځي او کومه مشخصه هدفمنده پاليسي نه لري. څوک چې
ورته پيسې ور نه کړي، وفا دغه شخص، اشخاص، تنظيم، ګوند او

حکومت په خپلو نشراتو کې غندي او څه وخت چې له دغو غندل شویو څخه پیسې ترلاسه کړي، بیا یې په بله نشریه کې صفت کوي.

— ځینې وایي: امین استرالیا ته تېنېدلی او له دې وروسته هغه د افغانستان او افغانانو په چارو کې د ویلو، کولو او برخې د اخیستو هېڅ حق نه لري. د افغانستان په چارو کې هغه افغانان چې په افغانستان، پاکستان او ایران کې نه اوسېږي، د افغانستان په چارو کې د ویلو، کولو او برخې اخیستو له حق څخه محروم دي، او داسې نور...

نوت: باور وکړئ چې د پورتنیو څو مثالونو برسيره د وفا او په مشخص ډول زما په باره کې داسې کرکټر وژونکې خبرې شوې دي، چې نه یې یو افغان کوي، نه مسلمان او نه انسان، بلکې په اورېدو یې هم سپری شرمېږي. شاید چې د ځینو لوستونکو په ذهنونو کې دا پوښتنې راپورته شي چې ایا زه له دغو اشخاصو ډارېدم او که یا د دوی خبرې رښتیا وې؟ که رښتیا نه وې، نو ما ولې د دغو اشخاصو کرکټر وژونکو تورونو ته ځوابونه نه دي ورکړي او یا یې نه ورکوم؟ دلته د ښاغلو لوستونکو دې پوښتنو ته ډېر لنډ ځوابونه ورکول کېږي:

اول: خبره د ډار نه ده، بلکې واقعیت دا دی چې د وفا بنسټ ایښودونکو غړو څه فیصلې کړې وې او د دې موسسې ټولو غړو خپلې فیصلې منلې وې او تر پایه د دغو فیصلو درنای کېده. د ډېرو فیصلو له جملې څخه ځینې فیصلې چې د لوستونکو پوښتنو ته په خپله ځوابونه وایي دا وې:

الف— وفا یوه موسسه ده او دا موسسه به د انساني، مذهبي او افغاني اخلاقو او ارزښتونو په رڼاکې د خپلو ټاکلو اهدافو پر لور درانه گامونه اخلي او

هېڅوک دا موسسه او د دې موسسې خپرونې له خپلې شخصي خوښې ناخوښې او عقيدې لپاره نه شي استعمالولی.

ب- وفا به د افغانانو ترمنځ د قامي، ژبني، نژادي، مذهبي او سیمه ییزو تعصباتو د راپارولو څخه جدي ډډه کوي او همدا شان هغه ليکنې چې په هغو کې د یو شخص یا اشخاصو کرکټر وژنه شوې وي، یا یوه ډله یا ډلې په نومونو غندل شوې وي او بېځایه او بې نتیجې مشاجرې ترېنه جوړېږي، نه خپروي.

ج- ځینې اشخاص به قصداً په وفا یا د وفا پر غړو داسې تورو نه لگوي چې وفا د خپلو ټاکل شویو اهدافو څخه بې لارې کړي او په نتیجه کې وفا په مشاجرو او ناندريو کې بوخته وساتي او د وفا د خپرونو څخه کنځلنامې جوړې کړي، نو په دې صورت کې د مشاجرو، ناندريو او کنځلنامو پرځای د وفا د غړو لپاره خاموشي به ترینه پالیسي ده.

دویم: لکه چې مخکې ورته اشاره وشوه، د وفا او زما پر ضد د کرکټر وژنې عمليې د ځينو د شخصي عقدو، ځينو د نورو په لمسون، ځينو د نورو څخه د اجورې په مقابل کې، ځينو د بې ځایه رقابت او د ځينو د عادتونو څخه سرچینه اخیسته او دغه ټول اشخاص او د دغو اشخاصو پټ او بېکاره نیتونه هم معلوم و. د هر انسان په وجود کې د پلې رگونه دي او د هېچا په وجود کې د پلو پرځای د پولادو رگونه نه شته، نو زما په وجود کې هم د پولادو رگونه نه شته. هر څوک د تعميري تنقید او کرکټر وژنې ترمنځ توپیر کولای شي. هر څوک د کرکټر وژنې په ناوړې عمليې خفه کېږي. ځینې د جگړو او تاویلو ماویلو څخه خوند اخلي او ځینې په سره سینه خپل وخت ته گوري. وايي: سله کاله وروسته مې خپل بدل واخیست، خو بیا هم مې تادي وکړه.

ایا تجزیه افغانستان امکان پذیر است؟

دا لیکنه د (ازاد افغانستان) جريدې د لومړي کال په (۲) یمه گڼه کې د (۱۳۷۷ل) کال د غويي میاشت کې خپره شوې ده.

افغانستان موقعیت حساس جغرافي دارد، بنا بر همین حساس بودن موقعیت جغرافي و ستراتیژیک آن کشور های دخیل مجبور میشوند پیرامون تقسیم افغانستان نیز به ارزیابی بپردازد، در شمال افغانستان، کشور های تاجکستان، ازبکستان او ترکمنستان موقعیت دارد، در غرب با ایران، در جنوب و شرق با پاکستان و در شمال شرق با چین هم مرز میباشند. جز از چین همه همسایه گان با مردمان ساکن در افغانستان مشترکات، اتنیک و زبانی دارند. اقوام ساکن در افغانستان از صدها با اینسو در کشور شان زندگی مشترک میکنند. موقعیت حساس جغرافي افغانستان و داشتن مشترکات نژادی و زبانی با همسایه گان به هیچ کشور همسایه اجازه نخواهد داد که افغانستان ساحه نفوذ یکی از همسایه گان آن باشد و یا هم تحت تسلط مستقیم و غیر مستقیم یکی از آنها قرار گیرد.

کشور های کوچکی که در همسایه گی افغانستان واقع استند، توان نفوذ و تسلط را ندارند، اما اگر از دو همسایه بزرگ افغانستان: ایران و پاکستان یکی هم خواهان تسلط و نفوذ باشد، همسایه بزرگ دیگری مانع این کار میشود و بر ضد آن ایستاده گی میکند. از سوی دیگر چون کشورهای همسایه شمالی افغانستان از دوران روسیه تزاری تا پروفاشی اتحادی شوروی تجارب تلخ محکومیت را پشت سر گذاشته، طعم زهر اکین آن را چشیده اند، از همین سبب در منطقه با سیاست سلطه جویی و سعت طلبی هر کشور بزرگ یا برادر بزرگ Big brother از خود حساسیت نشان میدهند.

افغانها نیز در این خصوصیت - حساسیت در برابر بزرگ- با کشور های کوچک همسایه شمالی خود وجوہات مشترکی دارند. افزون بر آن تمام همسایه گان افغانستان مسلمان استند و یکی از اینها با نام مذهب افغانستان را زیر سطره خود آورده نمی تواند - اگر یکی از برادران بزرگ بخواهد، زیر نام مذهب در افغانستان نفوذ و سلطه خود را وسعت و استحکام بخشد- ان دیگری ممانعت میکند، زیرا هر دو مسلمان استند و در مسلمان بودن یکی از دیگری خود را کم نمی داند. اکنون بحران افغانستان از چوکات مذهب پا فراتر گذشته است و تنها در سطح سیاسی مطرح است. یکی از جمهوری های اسلامی بخاطر نگهداشت منافع ملی خود به همراهی هند و روسیه از ایتلاف شمال پشتیبانی میکند، جمهوری اسلامی دیگر برای حفظ منافع ملی خودش همراه با عربستان سعودی و شماری از کشورهای اسلامی و کشورهای غربی از اداره کنونی کابل حمایت می نماید. قبول میکنم، معجزه میشود و تمام کشورهای همسایه با وجود مقاومت شدید افغانها علی الرغم تمام قوانین بین المللی، اصول پذیرفته شده ملل متحد و عکس العمل های شدید کشورهای منطقه و جهان به تقسیم افغانستان موفق میشوند و بین هم با موافقه میرسند، پیش از همه اینان مجبور میشوند جغرافیه و دموگرافی افغانستان را مطالعه نمایند. جغرافیه و دموگرافی به اینها نشان میدهد که در افغانستان تمام اقوام با هم یکجا میزند. در اکثر مناطق افغانستان قوم مشخص زندگی نمیکند پس از مطالعه دموگرافی و جغرافیه آنها مجبور میشوند افغانستان را بر اساس مناطق بین هم تقسیم نمایند.

در این صورت هندوکش را بین شمال و جنوب افغانستان مرز قرار میدهند، اگر اینها افغانستان را بر اساس مناطق تقسیم میکند، در چنین حالت اقلیت

های قومی که در هر دو طرف هندوکش زندگی میکنند، در مناطق شان می مانند و یا اینکه با اکثریت های قومی شان در دو طرف هندوکش یکجا میشوند؟ اقلیت های قومی میفهمند که در صورت ماندن با اکثریت های قومی دیگر برای همیشه زیر تاثیر اکثریت خواهند بود و با گذشت زمان اقوام کوچک هویت شان را از دست میدهند. فرض میکنم، اقوام افغانستان فیصله مینمایند که جهت پیوستن با اکثریت شان با مناطق اصلی شان میروند. بر اساس همین فیصله پشتون های ساکن در افغانستان مرکزی و شمالی به جنوب هندوکش می یابند و تاجکی ها، هزاره ها، ازبک ها و ترکمن های ساکن در جنوب به شمال و افغانستان مرکزی میروند، رفتن از یک منطقه به منطقه بی دیگری کار اسانی نیست، بل جار و جنجال های فراوان اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی و راوانی را با وجود میاورد. آیا مردم شمال افغانستان مانند گذشته ها خان نشین های تاجکی ها، ازبک ها و ترکمن ها تقسیم میشوند و یا این که در آنسوی آمو دریا با جمهوری های تاجکستان، ازبکستان و ترکمنستان یکجا میشوند. در هر دو صورت مسئله تعیین سرحدات سر بالا میکند. مرزهای سرزمین های زیر سطره خانهای مستقل چگونه تعیین خواهند گردید؟ اگر با جمهوریهای آسیای مرکزی یکجا میشوند، جمهوری های در شمال افغانستان چگونه سرحدات شان را تعیین میدارند. در شمال افغانستان تاجک، ازبک، ترکمن، هزاره و عرب (اقلیتی است عرب ها نیز در شمال افغانستان زندگی میکنند) با هم آمیخته میزند. اینان نیز با مناطقی میروند که اکثریت قومی شان در آن زندگی میکند و یا این که در محله های مسکونی فعلی شان می مانند؟ در افغانستان مرکزی هزاره های شیعه و سنی با هم یکجا زندگی میکنند و یا از هم جدا میشوند. هزاره های شیعه حکومت مستقل میسازد و یا با ایران یکجا میشوند؟ اگر اینها

حکومت مستقل میسازند عاید ملی این حکومت در مناطق کوهستانی چه خواهد بود؟ از سوی دیگر مناطق هزاره جات از چهار طرف توسط سنی ها احاطه شده است و با ایران مرز مشترکی ندارند. اگر هزاره ها با ایران یکجا میشوند، در انصورت ایران با هزاره جات تنها ارتباط هوایی خواهد داشت و یا این که ایران برای یکجا نمودن هزاره جات با خود، سنی های مناطق غربی افغانستان را هم با خود مدغم خواهند ساخت و از این راه با هزاره جات مرزهای مشترک ایجاد خواهد کرد. در مناطق غربی افغانستان اکثریت از پشتونهای است که زبان شان را از دست داده اند و به زبان دری حرف میزنند. آیا پشتونهای دری زبان از خود حکومت مستقل خواهند ساخت و یا این که زیر اثر حکومت ایران زندگی اختیار میکنند و یا هم با مناطق دیگر پشتون نشین میروند؟ در جنوب افغانستان از هم گسستن پشتونها، بلوچها، پشه یی ها و نورستانی ها چگونه صورت خواهد پذیرفت. پشتونهای افغانستان به گونه مستقل خواهند زیست و افغانستان مستقل خودشان را خواهد ساخت و یا اینکه زیر نام پښتونستان یا پښتونخوا با پښتون های سرحد، بلوچستان و مناطق قبایل ازاد یکجا میشوند. اینگونه افغانستان، پښتونستان و پښتونخواهی با وجود آمده با پاکستان یکجا خواهد ماند یا نه؟ بلوچهای افغانستان با بلوچهای پاکستان و ایران یکجا خواهد شد و بلوچستانی را خواهند ساخت و یا این که خان نشینی مستقلی را تشکیل میدهند؟ پشه یی ها و نورستانی های افغانستان دولت مستقلی خواهند ساخت و یا با حوزه فرهنگی خودشان - که تا دره های کشمیر امتداد دارد - یکجا میشوند. پس از تقسیم افغانستان ایران و پاکستان مرزهای شان را چگونه تعیین خواهند نمود؟ مسئله نقل و انتقال این همه اقوام ساکن در

افغانستان چگونه انجام خواهد پذیرفت و موضوع معاوضه جایدها و دشواری های ناشی از این تقسیم چه سان حل و فصل خواهند گردید؟

ما فرض میکنم که پشتونها با پشتونها، تاجک ها با تاجکان، ازبک ها با ازبکان، ترکمنها با ترکمنان، نورستانی ها و پشه یی ها با واحد های فرهنگی شان پیوستند، کشورهای همسایه نیز سرحدات شان را تعیین کردند و این معجزه نیز به خیر و خیریت سرو سامان پذیرفت، پس از آن کشورهای همسایه افغانستان پیرامون ایات زیرین علامه محمد اقبال لاهوری نیز خوبتر بااندیشند:

اسیا یک پیکر آب و گل است

ملت افغان در آن پیکر دل است

از گشاد او گشاد اسیا

از فساد او فساد اسیا

اگر پیشگویی نابغه شرق علامه محمد اقبال لاهوری درست باشد، فساد - را که همسایه گان افغانستان بنا بر خواسته های ملی شان با تقسیم و جدایی اقوام افغانستان در قلب اسیا آغاز کرده اند - اثر های ناگوار این فساد بیشتر از پیش متوجه کشورهای همسایه افغانستان است، در کشورهای همسایه افغانستان نیز اقوام و فرق مذهبی گوناگون زندگی میکنند. ایا پشتونها، بلوچها، سندی ها و پنجابی ها در پاکستان واحد زندگی خواهد کرد و یا اینکه زیر نامهای افغانستان (یا پښتونستان)، بلوچستان، سند، دیش و پنجابستان کشورهای جداگانه میسازند؟ مسله اهل تشیع و تسنن در پاکستان چگونه حل خواهد شد؟ ایا پارسی ها، ازری ها، کرد ها، ترکمن ها، عرب ها

و بلوچهای ایران با هم یکجا در ایران زندگی خواهد نمود و یا اینکه ازری ها با ازبایجان، کردها با کردستان، عرب ها با عرب، ترکمن ها با ترکمنستان و بلوچها با بلوچستان می پیوندند و تنها پارسی ها در کشور بنام ایران باقی می مانند؟

در ایران نیز مسئله شیعه و سنی چگونه حل خواهد شد؟ در جمهوری های آسیای مرکزی نیز اقوام و فرق مذهبی گوناگون زیست دارند. آیا این همه اقوام و فرق مذهبی در جمهوری های مسکونی شان می مانند و یا اینکه بر اساس بخشبندی اقوام مرزهای شان را سر از نو تعیین میدارند.

فساد که از قلب اسیا (افغانستان) سر بر آورده است به قول علامه اقبال فساد تمام اسیا است و این فساد تنها به همسایه گان افغانستان محدود نمی ماند، بلکه این فساد در شرق تا اندونیزیا، در غرب تا ترکیه و الجزایر و در شمال تا جمهوری های فدراسیون روسیه پخش خواهد گردید. از سوی دیگر در جوامع شرقی مذهب موضوع نهایت جدی بشمار میاید، مردمان یک نژاد نیز بر اساس مذهب از همدیگر جدا شده اند، مردمان یک نژاد نیز تصرف مذهبی یکدیگر را قبول ندارند و اکنون نیز بین مردمان یک نژاد نزاعهای مذهبی در جریان است. در اسیا اقوام زیادی موجود استند که از نگاه نژاد و زبان یکی اند اما مذاهب شان از همدیگر فرق میکنند، به گونه مثال مردمان پنجاب پاکستان و پنجاب هند از یک تبار اند و زبان واحدی دارند، اما پنجابیهای پاکستان مسلمان استند و پنجابیهای هندوستان سک و هندو. همینسان بنگالی های، بنگله دیش و بنگالی های، بنگال هندوستان از یک نژاد استند و زبان شان نیز مشترک است، اما بنگالی های هندوستان هندو و بنگالی های بنگله دیش مسلمان. در چنین حالت اقوام واحد ولی دارنده مذاهب جداگانه با هم یکجا زیست خواهند کرد و یا اینکه بر اساس

مذهب کشورهای جداگانه میسازند. اگر زیر نام قومی گرد هم جمع میشوند، در آن صورت در مذاهب این قوم کدام یک آن را رسمی اعلان خواهند کرد و یا با تمام مذاهب رسمیات خواهند داد و یا اینکه به یکی از مذاهب اجازه مداخله در مسایل سیاسی نمیدهد و یا هم بر اساس مذاهب دولتهای جداگانه میسازند؟ آیا پس از تقسیم افغانستان و پایان یافتن عملیه دور و دراز تعیین مرزهای کشورهای از هم پاشیده پیشین و نو برخاسته بر اساس نژاد و مذهب، جنگ و خونریزی نخواهد پذیرفت؟ در بین اقوام و مذاهب جنگها رخ نخواهد داد؟ جلو این تراژیدی بزرگ انسانی را کی ها خواهند گرفت؟ ابر قدرت ها و یا نیروهای نظامی زمینی، هوایی و دریایی شان تقسیم افغانستان فساد بزرگ خواهد بود که کشورهای بزرگ جهان در کاری جلوگیری از پخش و نشر آن عاجز خواهند ماند.

باری اگر قومی اراده با هم یکجا زیستند را از خود نشان دهند و یا هم اقوام یک کشور بخواهند از هم جدا شوند، اینگونه اقوام یا مانند جرمنی دیوار مستحکم برلین را در یک شب ویران مینمایند و یا هم مانند چکوسلواکیا دو گروه قومی آن کشور بر اساس رای مردم کشور واحد را زیر نامهای دو کشور مستقل چکوسلواکیها از هم جدا میکنند و یا هم مانند مردم یوگوسلاویا که کشور شان را به جنگ و زورگویی تقسیم میکنند کشورهای جدیدی را بر اساس قوم و مذهب میسازند. اگر کشورهای همسایه افغانستان به پیشگویی علامه اقبال محض به حیث یک شعر مینگرند، در آن صورت حکایت زیرین چینیایی ها را نیز به دقت بخوانند:

((میگویند تاجر از افریقا بار اول به چین میرفت، تاجر میخواست تحفه به شهزاده چین با خود ببرد. او با تاجر دیگری افریقایی - که به چین رفته بود، شهزاده را ملاقات کرده بود و از ذوق اش آگاهی داشت - پیرامون تحفه به

مشوره پرداخت. تاجر معرفت داشته با شهزاده چینی، گفت: ((در منزل شهزاده تصاویر بزرگی از اژدها نصب شده اند و شهزاده با این تصاویر عشق مفرد دارد.)) تاجر اژدهای بزرگی دریافت نمود و آن را با خود برد، تا تحفه گونه تقدیم شهزاده نماید. تاجر با دیدن تصاویر بزرگ و گوناگون اژدها در قصر شاهی و تحفه آورده خود نهایت خوش بود. وقت شهزاده چینی برای دیدن تحفه تاجر افریقایی آمد و با اژدهای بزرگی رو برو شد. از دیدن اژدها با شهزاده ضعف طاری گشت و بی حال شد. تمام اهل دربار تاجر را مورد عتاب و سرزنشی قرار دادند و به او گفتند: ((شهزاده ما با تصاویر اژدهای عشق میروزد و شما اژدهای زنده را به او آورده اید)). اگر همسایه‌گان ما اراده دارند اژدهای اصلی برخاسته از قلب اسیا (افغانستان) را به چشم سر مشاهده کنند و از بازی کردن را با آن خوش شان میاید، آغاز نمایند و این عملیه را نیز در معارض از مون قرار دهند اگر از دیدن اژدهای اصلی مواجه به ضعف شدند و یا خود شان در این آتش سوختند، باز نگویند، که کسی به آنها هوشدار نداده بود؟

افغانستان از خم و پیچ خطرناک تاریخ میگذرد

دا لیکنه د (وفا) جریدې د پنځم کال په (۳۳-۳۴) مې ګڼه کې د (۱۳۷۵ل) کال د وږي میاشتې پر (۲۵) مه نېټه خپره شوې ده.

تاریخ نویسان نامدار افغانستان را بر اساس موقعیت حساس جغرافی، سیاسی و ستراتیژیک آن از مناطق بسیار پُر ارزش اسیای مرکزی وانمود میسازند و این کشور را گذرگاه فاتحان و کشور کشایان؛ دروازه شبه قاره هند؛ حلقه اتصال کشورهای منطقه و ظرف ذوب اقوام گوناگون نام داده اند.

هیچ فردی از افراد یک جامعه مادرزاد ترسو و یا هم دلاور به دنیا چشم نمیکشاید، بل هر یکی از این افراد در نتیجه عوامل و عملیه های پیچیده اجتماعی و ارزشهای حاکم بر جامعه شان ویژه گیهای ترس و دلاوری را کسب مینمایند. موقعیت حساس و ستراتیژیک افغانستان و روحیه قربانی افغانها با هم روابط گسست ناپذیری دارند. افغانها روحیه قربانی را از موقعیت ستراتیژیک کشور و ارزشهای عنعنی و تاریخی شان اموخته اند.

در طول قرون متمادی کشور کشایان و فاتحان زیادی بر افغانستان یورش آورده اند، ولی با مقاومت بی مانند مردمان این سرزمین مواجه شده اند و با هر یورش حمله اوران قهرمانانه مقابله نموده اند و در نتیجه این گونه یورشهای اجنبیان و مقابله های افغانها و عشق فراوان با ازادی روحیه قربانی

را در ایشان پرورانیده است. موقعیت ستراتیژیک افغانستان اتحاد شوروی را به سوی خودکشاند اما روحیه قربانی و ازادمنشی افغانها یورش این کشور را به عقب زد. یورش اتحاد شوروی و کارکردهای حکومت دست نشانده آن ویرانیها و خرابیها فراوانی را از خود به جا گذاشت.

در دوران سلطه خونین چارده ساله کمونستها، خلقیها و پرچمیها تمام اقشار اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، مذهبی و فرهنگی کشور خود را دشمنان طبقاتی شان میپنداشتند و با انا به دشمنی و ستیزه پرداختند. حزب دموکراتیک برای خوشنودی بیگانه گان و زمینه سازی برای حکومت آنان، افغانهای خود را زیر نامهای مرتجعین، فیودالان، سرمایه داران، نشنلستهای تنگ نظر و عظمت طلب، جواسیس، جبره خواران امپریالیزم، ضد انقلاب و ضد شوروی گرفتار و شکنجه نمودند و نیست و نابود کردند. خانه ها را ویران نمودند با کشتارهای بیحد و حصر شان لشکری از یتیمان و بیوه گان را در کشور به وجود آوردند. ارز شهای ملی و مذهبی را عنعنه های فرسوده و پیش پا افتاد و انمود ساختند و بستهاهای اقتصادی، اجتماعی و سیاسی افغانستان را از تهداب در هم و برهم نمودند.

در دوران زمامداری مرارت بار و خونین کمونستها افغانها افزون از تحمل زیانهای مادی و معنوی فراوانی بالائر دسایس و تفرقه افکنی، دستگاہهای جاسوسی، کی. جی. بی، اکسا، کام، خاد و وار در بین اقوام با هم برادر افغان تعصبات ملی لسانی، مذهبی و حتی منطقه یی را دامن زدند و اقشار متعصبی را برای پیشبرد. این گونه برنامه های ضد ملی و ضد میهنی به کار گماشتند.

با تاسف بایستی یاد اور شد که بقایای شبکه های یاد شده و شماری از کوتاه اندیشان متعصب همراه با گروهی از بیسواد هنوز هم به تعصبات گوناگونی

دست میزنند و ارزشمند استند افغانهای با هم برادر را زیر نامهای گوناگون از هم جدا سازند و دشواریهای را در راه اعاده صلح به این کشور جنگزده به وجود آورند.

در دوران چارده سال سلطه فلاکتبار شان، کمونستها شعار میدادند: کارگران وطن ندارند. نگاهدای عفت و عصمت زن ناشی از اخلاق فیودالی است، فیودالان دشمنان مردم و استثمارگر اند. این گونه شعارهای میان تهی در واقعیت امر مبارزه یی بود با ارزشهای جامعه افغانی، آنها کوشش میکردند با چنین تلاشهای شهای ارزشهایی ملی را کم ارزش جلوه دهند ارزشهایی که افغانها در طول تاریخ برای حفظ و نگهداشت آن قربانیهای فراوان داده بودند، مانند: ملکیت خصصوی، ناموس و عشق با میهن.

در این دوران تمام قهرمانان ملی کشور به نام فیودالها کوبیده شدند و بر تمام قربانیها و جانبازیهای آنان در راه حفظ تمامیت میهن و نشر و اشاعه اسلام خط بطلان کشیده شد. جنگ داخلی در کشور آغاز گردید، میلیونها افغان مجبور به فرار از میهن شدند و هزاران هزار انسان میهن دوست اواره دیار بیگانه و در دام عرب و عجم افتادند. تمام خرابیها، ویرانیها، در به دریاها و اواره گیها محض برای این برکشور و مردم آن تحمیل گردیدند تا گروه خلق- پرچم از ((افغانستان کشور سوسیالیستی)) بسازند.

همزمان با وقوع رخداد کودتای کمونستی، در حالی که تمام قدرت سیاسی، نظامی و اقتصادی کشور به دسترس کمونستها و حزب حاکم شان قرار گرفت، اما با آن هم افغانها برای حفظ حیثیت ملی، میهنی و اسلامی شان علیه سلطه گروه خلق- پرچم شوویدند و به مقاومت خود به خودی آغاز کردند.

مقاومت افغانستان شمول افغانستان رژیم کمونستی را به نابودی و در هم کوبی نزدیک ساخته بود که در اواخر سال ۱۹۹۹م نیروهای ارتش سرخ بر کشور هجوم آوردند و این هجوم مقاومت افغانستان را رنگ و رخ تازه بی بخشید. مقاومت روز تا روز شدت اختیار میکرد و نیرومند تر میگردد، در یک چنین شرایط افغانستان در مقابله با نیروهای مجهز با عصری ترین سلاحهای روز، نیازی به کمکهای و پشتیبانی سیاسی، اقتصادی و نظامی احساس کردند.

هجوم نیروهای ارتش سرخ اتحاد شوروی بر افغانستان، افغانستان را با شماری از کشورهای خارجی نزدیک ساختند، زیرا این کشورها نیز مانند افغانستان خواهان سقوط رژیم کمونستی و شکست نیروهای ارتش سرخ در افغانستان بودند. در این نقطه افغانستان با شماری از کشورهای خارجی اهداف مشترکی داشتند. برای تامین این هدف مشترک ضد اتحاد شوروی افغانستان روحیه قربانی و جانبازی و کشورهای خارجی امکانات اقتصادی و سیاسی و نظامی در اختیار داشتند.

افزون از یک هدف مشترک که همانا جبهه گیری ضد شوروی بود، در بخشهای دیگر اهداف افغانستان و خارجیها کمک دهنده از هم تفاوتهایی نشان میدادند. هدف افغانستان ازادی افغانستان و فروپاشی رژیم کمونستی بود و برای برآورده شدن این هدف از هیچگونه قربانی دریغ نمیکردند و با ایمان راسخ در این راه ایستایی مینمودند و امیدوار بودند که نیروهای تجاوزگر اجنبی مواجه به شکست خواهند شد و رژیم دست نشانده نیز سقوط خواهد کرد و آنها خواهند توانست حکومت دلخواه شان را در کشور استقرار بخشند.

با برآورده شدن این مامول میلیونها اواره دوباره به میهن شان برگشت خواهند کرد و به همکاری کشورهای دوست و ملل متحد بازسازی افغانستان ویران شده آغاز خواهد گردید. مجرمین جنگ به پنجه قانون سپرده خواهند شد؛ خساره جنگ از اتحاد شوروی گرفته خواهد شد. از وارثان شهدا و مجاهدین راه آزادی گرامیداشتی به سطح ملی صورت خواهند گرفت، اقوام با هم برادر افغان در فضای مصونیت، برادری و برابری با هم زنده گی شان را از سر آغاز خواهند کرد و با کشورهای خارجی نیز روابط شان را بر اساس معاونت و مخالفت در دوران جهاد عیار خواهند ساخت.

اما بر عکس شماری از کشورهای کمک دهنده دوران جهاد اهداف ویژه ملی خودشان را نیز داشتند، امریکا میخواست رقیب سرسختش اتحاد شوروی را - که در دوران جنگ سرد در راس بلاک کمونستی موقعیت داشت - در افغانستان چنان درگیر و بال پیچ نماید که بالاخره از پا بافتد و انتقام شکست در جنگ ویتنام را ازش بگیرد. چین نیز اهدافی داشت و میخواست با گرفتاری اتحاد شوروی در افغانستان، از محاصره آن کشور و سیاست توسعه طلبی آن رهایی یابد، بنا بر همین علل افغانها را در جهاد کمک کرد.

شماری از کشورهای غربی و عربی بالاخر این حادثه چاههای پترول شرق میانه را مواجه با خطر دیدند و همچنان مشاهده کردند که بیلاس نظامی، سیاسی و اقتصادی در جهان برهم خورد بنا بر آن در کنار افغانها قرار گرفتند. کشورها، احزاب، موسسات و اشخاص گوناگون، جنگ افغان - شوروی را نامهای جنگ کفر و اسلام، نبرد برای آزادی و مبارزه میان دموکراسی و دیکتاتوری قلمداد میکردند، شماری آن را مقاومت ملی و یا نهضت آزادی

نام می‌گذاشتند اما هر یکی از این نیروها بر اساس نظرها و اهداف ویژه ملی شان از افغانها حمایت و پشتیبانی میکردند.

کشورهای کمک دهنده پاکستان را در خط مقدم جبهه جلوگیری از نفوذ اتحاد شوروی می‌پنداشتند. بنا بر گفته جنرال ضیاءالحق افغانها نه تنها برای آزادی خود شان می‌رمز میدند، بل از کشور همسایه نیز دفاع مینمودند. در آغازین روزهای جهاد افغانها یقین کامل داشتند که آنها به حمایت و پشتیبانی همسایه‌گان شان زیر قومانده واحد و منسجم مبارزه میکنند و کمکهای نظامی کشورهای دوست نیز مانند نهضت‌های آزادیبخش سایر نقاط جهان، با رهبری واحد افغانها صورت خواهند پذیرفت. در این مورد میتوان از مقاومت مردمان کمبودیا به گونه مثال یاد کرد.

جریان مقاومت مردمان کمبودیا و افغانها با هم همگونیها و ویژه گیهای مشابه داشتند. رشد اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی افغانستان و کمبودیا در مراحل همگونی قرار داشت در هر دو کشور ارزشهای مذهبی و عنعنات ملی ریشه های عمیق دارند، افغانها مسلمانان راستین و کمبودیان بودایان راسخ العقیده هستند. سیستم شاهی در هر دو کشور موسسه قابل پذیرش به همه گان است.

همسایه گان افغانستان مسلمانان و همسایه گان کمبودیا بوداییان اند. در دهه هفتاد سده روان میلادی حزب دموکراتیک خلق در افغانستان و خمرهای سرخ Khmer Rouge در کمبودیا به کودتاهای نظامی دست یازیدند. مردمان هر دو کشور بر ضد کمونست‌ها قیام مسلحانه نمودند. هر دو کشور در معرض تجاوز نیروهای کشورهای همسایه شان قرار گرفتند.

اتحاد شوروی بر افغانستان تجاوز نظامی نمود، جناح خلق حزب دموکراتیک را به زور سبکدوش و جناح پرچم را به قدرت رساند. همپسان ویتنام بر کمبودیا هجوم آورد یک گروه حزب را به جای گروه دیگر آن براریکه قدرت نشانده.

با تجاوز نیروهای شوروی بر افغانستان و تجاوز نیروهای ویتنام بر کمبود، مقاومت در هر دو کشور شکل سراسری و کشوری را به خود گرفت. پنج میلیون اره افغان به کشورهای ایران و پاکستان پناه بردند و پناه گزینان کمبودیایی در کشور مجاورش تایلند پناه گرفتند.

حکومت تایلند به اواره کان کمبودیایی پناه داد ولی سازماندهی کارهای مهاجرین را به UNHCR سپرد. همچنان در مسایل داخلی گروههای مقاومت که بر ضد ویتنام و رژیم کمونست میزدند از هر گونه مداخله احتراز نمود. در راس سه گروه مقاومت کمبودیایی شهزاده سهانوک پادشاه سابق کمبودیا قرار گرفت و هر سه گروه او را به حیث رهبر شان پذیرفتند. زیرا او شخصیت شناخته شده ملی و بین المللی بود و تمام کمکهای اقتصادی و نظامی از مجاری بی که به رهبری شهزاده سهانوک منتهی میشد، صورت میپذیرفت. بر اساس موجودیت زعامت واحد قومنده و تلاشهای پیگیر و سودمند ملل متحد، مقاومت مردم و کشور جنگ زده کمبودیا بالاخره در سال ۱۹۹۲م به پیروزی رسید و زیر رهبری شهزاده سهانوک در کشور کمبودیا صلح و امنیت تامین شد و عملیه باز سازی ان کشور آغاز گردید. بر عکس پالیسی عدم مداخله تایلندی ها در امور گروههای مقاومت کمبودیا سازماندهی تمام امور مهاجرین او مجاهدین افغان با امر جنرال ضیاءالحق رهبر نظامی پاکستان به حکومت نظامی جمهوری اسلامی پاکستان تعلق گرفت. بر اساس امر رهبری نظامی این کشور، مسایل اقتصادی و نظامی

مجاهدین افغان را شبکه نظامی ای اس ای و مسایل سیاسی گروههای مقاومت افغان را وزارت خارجه پاکستان رهبری میکردند و سازماندهی مسایل مهاجرین به کمیشنری های مهاجرین افغان سپرده شدند.

یک شخص مسول نظامی همان وقت میگفت: ((دوسیه سهم گرفتن فعال محمد ظاهر شاه پاچا سابق افغانستان، در جهاد این کشور بسته شد)) افغانها از رهبری واحد و قوه واحد محروم نگاهداشته شدند. مجاهدین و مهاجرین افغان به چندین گروه تقسیم شدند. تمام کمک های نظامی، سیاسی و اقتصادی با مهاجرین و مجاهدین به جای خود افغانها توسط پاکستان صورت میپذیرفت. (در باره این داستان دراز شخص موظف همان وقت ای اس ای دگروال محمد یوسف در کتابهایش Silent soldier و Bear Trap سخنهای جالبی دارد. او بر پهلوی های گوناگون جهاد روشنی می افکند و قصه های جالب و خواندنی ان دوران را محفوظ میدارد). شک نیست که تراژیدی ملی افغانها از ارزیابی نادرست و انالوژی اتحادی شوروی آغاز یافت اما شماری از کشورهای همسایه نیز درباره جامعه افغانی ارزیابی های نادرستی داشتند و دارند و داستان غم انگیز افغانها را غم انگیزتر و طولانی تر ساختند. اتحادی شوروی و کشورهای مسلمان همجوار افغانستان پالیسی ها و ارزیابیها نادرست و دور از واقعیت شان را کماکان ادامه میدادند و اهداف شاه در تعقیب چنین پالیسی ها با هم یکسانی داشتند. اتحاد شوروی میخواست هویت مستقل افغانستان را محوه و نابود سازد و بالاخره این کشور را هضم نماید. شوروی های ایدیولوژی کمونستی و کارگر شان چراغ جادویی میپنداشتند که در راه رسیدن به این هدف از ان کارگیرند. شوروی ها در افغانستان حزب دموکراتیک را بنیاد گذاری نمودند، حزب را به ایدیولوژی کارگری مجهز ساختند و فکر میکردند که به قدرت رساندن این

حزب به زودی افغانستان را ان خود خواهند ساخت. شورویها در ارزیابی نادرست شان ناکام ماندند، زیرا آنها نمیفهمیدند و یا این که خود خوارا نمیفهماندند- که در جامعه مساوات طلب، مسلمان و ضد رژیم دست نشاند و ضد حاکمیت اجنبی ها، ایدیولوژی کمونستی- که با مذهب اشتی ناپذیر است - حاکمیت دست نشاندگان و حکمفرمای خارجیان - جای موجود نیست. شوروی ها بسیا دیر با ارزیابی نادرست شان متوجه گردید، و ان زمانی بود که هیچ گونه تلاش سودی نداشت و بسیار ناوقت شده بود. شوروی ها بر اساس همین ارزیابی نادرست شان در افغانستان با شکست مواجه گردیدند و امپراطوری بزرگ شوروی از هم پاشید، اما در نتیجه همین ارزیابی های نادرست شوروی ها، افغانستان با ماتم سرا مبدل گشت و افغانها تا امروز در شراره های آتش میسوزند که روسها فروخته اند. به تاسف فراوان باید یاد آور شد که کشورهای برادر همسایه نیز از تراژیدی ملی افغانها به سود کشورهای شان سود بردند. اینان نیز واقعیت های مشخص تاریخی، اجتماعی و سیاسی جامعه افغانی را درک نکردند، بل با نظر داشت به منافع کشورهای خودشان به مسئله افغانستان برخورد نمودند. کشورهای همسایه عقاید مشترک دینی و مذهبی با افغانها را وسیله نمودند و به این وسیله به امحا و نابودی هویت افغانستان پرداختند، مطابق به میل شان تنظیم ها و احزاب را از مهاجرین افغان سازمان دادند، رهبران و قوماندانان تنظیمها را محافل حاکمه این کشورهاگزیدند. و همگون با خواسته های شان گروههای را تسلیح و تجهیز نمودند که خود ساخته این کشورها بودند و تنها همین گروهها را رسمیت بخشیدند بر اساس برنامه ها و پالیسی های ریخته شده در کشورهای همجوار شماری از گروهها، عناصر ملی افغان را - که نماینده گی از توده های وسیع اعتدال، پسند مردم

افغانستان میگردند- زیر نامهای کمونست، خلقی، پرچمی، جاسوس، دستوری، خرابکار، نشنلست، غرب زده، ملحد، مشرک، نیمچه مسلمان، مخالفت حکومت اسلامی در افغانستان و صدها نام دیگر متهم کردند و مهر زدند، به همکاری و عملیات مشترک شبکه های ویژه کشورهای همسایه شکنجه و ترور شدند. و شماری را چنان ترساندند که مجبور به فرار شوند و در کشورهای دیگر پناه بگیرند. اکثریت قاطع افغانهای اعتدال پسند را از گرفتن سهم فعال در مسایل کشور شان محروم ساختند. انحصار مطلق، دیکتاتوری و اختناق بر افغانها تحمیل گردید. مسایل ملی، گذشته تاریخی، هویت و فرهنگ ملی، موسسات اجتماعی، سیاسی و عنعنای افغانستان زیر سانسور قرار گرفتند. از سلطان بزرگ غزنه سلطان محمود بت شکن گرفته، تا فاتح پانی پت احمدشاه درانی و قهرمانان دیگر اسلام و افغانستان - که کارنامه های فراموش ناشدنی از خود به یادگار گذاشته بودند- نامهای گرامی همه شان به زباله دان تاریخ تحویل داده شد. به حیث یک دولت State مستقل و آزاد، عناصر اساسی و ترکیبی افغانستان مانند: حدود جغرافیایی، Geographical boundaries، مردم People، حکومت Government، حاکمیت ملی Sovereignty آن از یاد برده شدند. افکار و فعالیت های ناهمگون با سطح افغانستان به مشاهده رسیدند و آغاز یافتند. شماری از روز اول شعار : ((هر ملک، ملک ما ست که ملک خدای ماست)) سر دادند و موزه های منزل دور و دراز جهان گیری را به پا نموده، به سفر طولانی آغاز کردند. اینان همسان ما ایدیولوژیهای افاقی و بین المللی شان به ارزوی از بین برداشتند، سرحدات بین کشورهای اسلامی، فعالیت ها و وسعت نظری شان را به سرحدات کشور کوچک افغانستان محدود نمی ساختند و بجای مسلمان افغان در تلاش و جستجوی ((مسلمان ناب)) بر آمدند.

از سوی دیگر به شماری تنها خودشان، به شماری تنها خانواده شان را به بازی ها تنها گروه و قوم شان، به شماری تنها محل و منطقه شان به بازی ها تنها نژاد و زبان به شماری تنها فرقه مذهبی شان با بازی ها ایدیولوژی، حزب و رهبر حزب شان افغانستان جلوگیر میشد. بر اساس برهمی و درهمی افکار و فعالیت های ناهمگون بالا و پایین دولت افغانستان مفهومش را از دست داد و بر افغانستان بیچاره قصه فیل و نابینایان صورت گرفت، میگویند: روزی چهار تن از نابینایان به منظور معلوم کردن وجود فیل نزدیک فیلی آمدند. یکی از این چهار دستش را بر پای فیل گذاشت او فیل را حیوانی مانند پای تصور کرد. دومی دم آن را به دست گرفت او میاندیشند که فیل چیزی مانند دم خواهد بود. سومی خرتمش را لمس کرد و فکر نمود که تمام وجود فیل همین خرطوم است، چهارمی بر یک پهلوی آن دستش را گذاشت، در تصور او همان یک پهلوی فیل تمام وجود فیل بود. هر چهار شان در باره وجود فیل تصور خودی شان را در اذهان خود ساختند ولی هر چهار شان وجود فیل را ندیدند.

کشورهای همسایه، با رهبران و قوماندانان گروههای مختلف تنظیمی چنین کردند، بر هر یک از رهبران و هر قوماندان و هر عضو این گروهها پیرامون وجود افغانستان تصور های جداگانه پی دادند. هر یکی از اینها را به واقعیت و حقانیت تصور های داده شده تلقین کردند. باواگذاری، پول، اسلحه، مقام و امتیازات دیگر عملیه فکر و عمل درباره افغانستان ازاد از میان برداشته شد و پالیسی تفرقه افکنی اتحادی شوروی تعقیب گردید. اتش نفاق و بدبینی بین افغانها مشتعل گردید، جنگ همه گان بر ضد همه آغاز یافت. یکی کلولی دیگری را میفشرد، افزون بر جهاد ضد کمونیسم، زد و خوردهای درونی میان تنظیمها نیز به شدت ادامه داشت.

کسانی که درباره دولت مستقل افغانستان میاندیشیدند و یا از افغانستان صاحب نام و نشان با داشتن هویت ملی و ازاد حرفی بر لب میاوردند، نخست به نام نشنلست تهمت باران میگرددیدند و پس از آن محکوم به خواب ابدی بگشتند.

پس از سقوط رژیم کمونستی کابل، همسایه گان افغانستان بر اساس پالیسی ((داد و گرفت)) به گروهای مسلح امتیازات بیحد و حصری دادند و اینهم به خاطری که افغانستان را تحت سیطره و نفوذ شان نگاه دارند، برنامه ها و اهداف کشورهای همسایه درباره افغانستان از مردم پوشیده نیست. همگون با سیاست عملی، آنان که امتیاز میدهند، در برابر این گونه امتیازها از امتیاز گیرنده خواهشاتی نیز میداشته باشند. کشور های همسایه امتیاز میدادند و گروهای مسلح در مقابل امتیازات عملیه فکر ملی و اندیشه های پیرامون افغانستان مستقل و با هویت راخشی مینمودند.

در نتیجه امتیازات بی حد و اندازه همسایه گان و رقابتهای درونی گروهای مسلح به جای حفظ و نگهداشت منافع ملی افغانستان و روحیه نگاهداشت منافع ملی کشورهای همسایه را از خود ساختند. اگر یکی از این گروها به هویت ملی و حیثیت ازاد افغانستان میاندیشید، نه تنها امتیازهای را از دست میداد، بل اشخاص مسوول این گروه با خطرات فراوانی مواجه میگشتند. از ترس محروم شدن از امتیازات فراوان و خطرهای گوناگون یکی از گروها - چنان که به یک افغان لازم است - جرئت فکر و عمل افغانستان ازاد و صاحب هویت ملی را کرده نتوانست.

تصویر بالایی روابط گروهای مسلح و جنگجو با کشورهای همسایه و حمایتگران شان، حکایت تبر و درخت را در حافظه هر انسان تداعی

مینماید. آورده اند: ((درختی که تازه توسط تبر قطع شده بود به تبر گفت: اگر دسته ات از چوب من نمیبود، تو هیچگاه به قطع نمودنم موفق نمیشدی.))

با دریغ فراوان بایستی یاد آور شد که از دوران زمامداری کمونستها تا این دم، افغانها شکل تبر دسته خارجیها را به خود گرفته اند و هویت ملی کشورشان را از ریشه نابود میسازند. انسانان با ضمیر به این واقعیت اعتراف میکنند که در عملیه پروپاشی امپراتوری کمونستی، رهایی توده های وسیع و ملیونی محکوم کشورهای بلاک کمونستی از پنجه های خونین ارتش سرخ، جلوگیری از جنگ اتومی و حفظ برتری کشورهای غرب در برابر بلاک کمونستی، افغانها نسبت به هر ملت دیگر دنیا بیشتر قربانی دادند و این عملیه با فداکاری و ریختن خونهای سرخ و گرم هزاران هزار افغان ارزان و اسان به پیروزی رسید. سوگمنده باید گفت که پس از خروج نیروهای ارتش سرخ از دلچسپی امریکا و کشورهای همپیمانانش کاسته شد و افغانهای به ماتم نشسته را به کشورهای همسایه به گروها مسلح تنها رها کردند، که همه این گروهها تا دندان با سلاحهای غربی مسلح بودند.

امریکا و همپیمانانش که داد از علمبرداری صلح، دموکراسی و حقوق بشر میزنند، پس از برآورده شدن اهداف شان، برای رفتن از صحنه بهانه ساده بی را به پیش کشیده، گفتند: ((افغانها یک قوم جنگجو است، همه وقته به جنگهای درونی مصروف میباشند. افغانها تنها در مقابل هجوم نیروهای خارجی با هم متحد میشوند و پس از رفع خطر خارجی دوباره به جنگهای درونی و داخلی میپردازند.

افغانها برضد تجاوز نیروهای شوروی به جان یک دیگر شان افتادند. تامین صلح در این ملت جنگجوکار دشواریست. انها بایستی به حال طبیعی شان گذاشته شوند، هرگروهی که غالب شد، از راه زور صلح را برقرار خواهد کرد.))

شماری از کشورها به شمول امریکا برای اعاده صلح در افغانستان به حرف Lip Service اکتفا کردند. امریکا پیتر تامسن را به حیث سفیر موقت برای گروههای جهادی فرستاد. به تاریخ اول جنوری سال ۱۹۹۲م روسیه و امریکا موافقه کردند که پس از آن با رژیم کابل و گروههای جهادی کمکی نمیکند. اما در موضوع به وجود آمدن حکومت موقت در افغانستان چیزی نگفتند. تا اواخر سال ۱۹۹۱م اکثریت قاطع افغانها امید داشتند که تامسن از طریق به میان آمدن یک حکومت موقت راههای تامین صلح، دموکراسی و بازسازی را در افغانستان اماده خواهد ساخت. اما برعکس از سخنان و مصاحبه های او برمیآمد، که امریکا با خروج نیروهای شوروی و سقوط رژیم کمونستی تنها بینی خمیری برای خود میسازد و خود را از سحنه خارج مینماید.

در این مرحله حساس افغانها با این پرسش سهمناکی روبرو شدند: مبدا شطرنج باز، یکه تاز میدان سیاست جهان (امریکا) افغانها و افغانستان را به کشور همسایه اش - در مقابل خدماتش - تحفه ننموده باشد؟

افزون بر آن پیرامون مواقف کشورهای غربی و امریکا در قبال مساله افغانستان پرسشهای گوناگونی در ذهن افغانها سر بالا کردند. بعضیها سوالی را مطرح میکردند که آیا سیاست کشورهای غربی تنها و تنها به منافع ملی

شان استوار است و یا این که منافع و مصالح کشورهای دیگری را زیر نظر دارند؟

به ارتباط معضله های افغانستان و کویت به این پرسش همیشه چنین پاسخی ارائه میگردید: افغانها با اتحاد شوروی سردمدار جهان کمونیزم دست و پنجه نرم کردند. قربانیهای بزرگی را کسانی که درباره دولت مستقل افغانستان میاندیشیدند و یا از افغانستان صاحب نام و نشان با داشتن هویت ملی و ازاد حرفی بر لب میاوردند، نخست به نام نشنلست تهمت باران میگردیدند و پس از آن محکوم به خواب ابدی بگشتند.

پس از سقوط رژیم کمونستی کابل، همسایه گان افغانستان بر اساس پالیسی ((دادو گرفت)) به گروههای مسلح امتیازات بیحد و حصری دادند و اینهم به خاطری که افغانستان را تحت سیطره و نفوذ شان نگاه دارند، برنامه ها و اهداف کشورهای همسایه درباره افغانستان از مردم پوشیده نیست. همگون با سیاست عملی، آنان که امتیاز میدهند، در برابر این گونه امتیازها از امتیاز گیرنده خواهشاتی نیز میداشته باشند. کشور های همسایه امتیاز میدادند و گروههای مسلح در مقابل امتیازات عملیه فکر ملی و اندیشه های پیرامون افغانستان مستقل و با هویت را خنثی مینمودند.

در نتیجه امتیازات بی حد و اندازه همسایه گان و رقابتهای درونی گروههای مسلح به جای حفظ و نگهداشت منافع ملی افغانستان و روحیه نگاهداشت منافع ملی کشورهای همسایه را از خود ساختند. اگر یکی از این گروهها به هویت ملی و حیثیت ازاد افغانستان میاندیشید، نه تنها امتیازهای را از دست میداد، بل اشخاص مسوول این گروه با خطرات فراوانی مواجه میگشتند. از ترس محروم شدن از امتیازات فراوان و خطرهای گوناگون یکی از گروهها -

چنان که به یک افغان لازم است- جرئت فکر و عمل افغانستان ازاد و صاحب هویت ملی را کرده نتوانست.

تصویر بالایی روابط گروههای مسلح و جنگجو با کشورهای همسایه و حمایتگران شان، حکایت تبر و درخت را در حافظه هر انسان تداعی مینماید. آورده اند: ((درختی که تازه توسط تبر قطع شده بود به تبر گفت: اگر دسته ات از چوب من نمیبود، تو هیچگاه به قطع نمودنم موفق نمیشدی.))

با دریغ فراوان بایستی یاد آور شد که از دوران زمامداری کمونستها تا این دم، افغانها شکل تبر دسته خارجیها را به خود گرفته اند و هویت ملی کشور شان را از ریشه نابود میسازند. انسانان با ضمیر به این واقعیت اعتراف میکنند که در عملیه پروپاشی امپراتوری کمونستی، رهایی توده های وسیع و ملیونی محکوم کشورهای بلاک کمونستی از پنجه های خونین ارتش سرخ، جلوگیری از جنگ اتومی و حفظ برتری کشورهای غرب در برابر بلاک کمونستی، افغانها نسبت به هر ملت دیگر دنیا بیشتر قربانی دادند و این عملیه با فداکاری و ریختن خونهای سرخ و گرم هزاران هزار افغان ارزان و اسان به پیروزی رسید. سوگمنده باید گفت که پس از خروج نیروهای ارتش سرخ از دلچسپی امریکا و کشورهای همپیمانانش کاسته شد و افغانهای به ماتم نشسته را به کشورهای همسایه به گروها مسلح تنها رها کردند، که همه این گروهها تا دندان با سلاحهای غربی مسلح بودند.

امریکا و همپیمانانش که داد از علمبرداری صلح، دموکراسی و حقوق بشر میزنند، پس از برآورده شدن اهداف شان، برای رفتن از صحنه بهانه ساده بی را به پیش کشیده، گفتند: ((افغانها یک قوم جنگجو است، همه وقته به

جنگهای درونی مصروف میباشند. افغانها تنها در مقابل هجوم نیروهای خارجی با هم متحد میشوند و پس از رفع خطر خارجی دوباره به جنگهای درونی و داخلی میپردازند.

افغانها برضد تجاوز نیروهای شوروی به جان یک دیگر شان افتادند. تامین صلح در این ملت جنگجو کار دشواریست. آنها بایستی به حال طبیعی شان گذاشته شوند، هرگروهی که غالب شد، از راه زور صلح را برقرار خواهد کرد.))

شماری از کشورها به شمول امریکا برای اعاده صلح در افغانستان به حرف Lip Service اکتفا کردند. امریکا پیتر تامسن را به حیث سفیر موقت برای گروههای جهادی فرستاد. به تاریخ اول جنوری سال ۱۹۹۲م روسیه و امریکا موافقه کردند که پس از آن با رژیم کابل و گروههای جهادی کمکی نمیکند. اما در موضوع به وجود آمدن حکومت موقت در افغانستان چیزی نگفتند. تا اواخر سال ۱۹۹۱م اکثریت قاطع افغانها امید داشتند که تامسن از طریق به میان آمدن یک حکومت موقت راههای تامین صلح، دموکراسی و بازسازی را در افغانستان آماده خواهد ساخت. اما برعکس از سخنان و مصاحبه های او برمیآمد، که امریکا با خروج نیروهای شوروی و سقوط رژیم کمونستی تنها بینی خمیری برای خود میسازد و خود را از سحنه خارج مینماید.

در این مرحله حساس افغانها با این پرسش سهمناکی روبرو شدند: مبدا شطرنج باز، یکه تاز میدان سیاست جهان (امریکا) افغانها و افغانستان را به کشور همسایه اش - در مقابل خدماتش - تحفه نموده باشد؟

افزون بر آن پیرامون مواقف کشورهای غربی و امریکا در قبال مساله افغانستان پرسشهای گوناگونی در ذهن افغانها سر بالا کردند. بعضیها سوالی را مطرح میکردند که آیا سیاست کشورهای غربی تنها و تنها به منافع ملی شان استوار است و یا این که منافع و مصالح کشورهای دیگری را زیر نظر دارند؟

به ارتباط معضله های افغانستان و کویت به این پرسش همیشه چنین پاسخی ارائه میگردد: افغانها با اتحاد شوروی سردمدار جهان کمونیزم دست و پنجه نرم کردند. قربانیهای بزرگی را قبولدار شدند. در عملیه فروپاشی امپراتوری اتحاد شوروی موثریت شان را ثابت ساختند، ولی با دریغ باید گفت که در کشور افغانها چاههای نفت نبودند، امریکا و کشورهای غربی در افغانستان به اصطلاح دالر ساخته نمیتوانستند، اما بالمقابل کویت که با کمونیزم دست پنجه نرم نکرده بود و حتی بینی یکی از اتباع آن خون نشده بود، اما چون چاههای نفت داشت و منافع امریکا و کشورهای غربی با این چاهها گره خورده بود، غربیها محض بر اساس نداشتن منافع مادی افغانهای آغشته به خون را تنها گذاشتند و به خاطر نگهداشت چاههای نفت کویت هزاران هزار جوان و دختر را به دشتهای سوزان کویت روان کردند و بدین سان منافع مادی خود را محفوظ نگه داشتند.

شماری از افغانها در برابر این گونه بهانه تراشیهای غربیها که: ((افغانها جنگجو و ستیزه گر استند)) میگفتند: ((ایا غربیها نمیدانند که اقوام با هم برادروار زنده گی نمیکردند؟ و ایا پیش از کودتای کمونستی افغانستان در اسیا نمونه صلح و امنیت نبود؟ ایا افغانستان مستقل دموکراسی و شوراهای انتخابی نداشت؟ ایا افغانها قربانی جنگ سرد بین غرب و شرق نشدند؟ ایا

گروههای مسلط و حاکم بر افغانستان به کمکهای اقتصادی و نظامی کشورهای غربی و آمریکا به وجود نیامده اند؟))

ایا شبکه های جاسوسی، دپلماتها، موسسات خیریه و حتی ژورنالستهای این کشورها از رهبران و قوماندانان این گروههای مسلح حمایت نکردند و از بعضیها ببر کاغذی نساختند؟ ایا اینها در افغانستان به تعصبات قومی، لسانی، نژادی و ایدولوژیک دامن نزدند؟ ایا پرسونل همین کشورها به گروههای مسلح افغانی آموزش و پرورش نظامی ندادند؟ ایا به اسلحه همین کشورها تا حال افغانهای پیدفاع و اطفال معصوم کشته نمیشوند؟

ایا اینها تا امروز گروههای را به رسمیت نمیشناسد که به عوض افغانها کشورهای همسایه افغانستان به ایشان معرفی داشته بودند و امروز به زور سرنیزه بر افغانستان و افغانها مسلط استند. پرسش مهمتر از همه این که چرا آمریکا و کشورهای غربی از آغاز جهاد تا امروز از گروههای حمایت نکردند، که به استقلال و تمامیت افغانستان اعتقاد راسخ دارند، به حقوق بشری، دموکراسی و آزادی مجادله میکنند؟

فرضاً اگر رژیم نظامی پاکستان بر اساس اجندای مشخص آینده اش در افغانستان، به زعامت واحد سیاسی طرف قبول افغانها اجازه نمیداد، آمریکا میتواندست جنرال ضیاءالحق را به دو دلیل عمده زیرین وادار بسازد که زعامت واحد سیاسی افغانها را بپذیرد: ((نخست این که پس از افغانستان، پاکستان با خطر عاجل نیروهای سرخ مواجه بود و دوم این که تنها و تنها کشورهای غربی بودند که برای جلوگیری از پیشرفت ارتش سرخ کمکهای اقتصادی و نظامی را در اختیار داشتند.

بایستی یاد آور شد که در رابطه به جهاد افغانها داستان روابط پاکستان با کشورهای غربی نهایت پیچیده و سری و قابل به تحقیق فراوان و دقیق تواند بود، اما به اختصار میتوان گفت که در دوران جهاد و قربانی افغانها، بسیاری از کشورها برای گرفتن ماهی آب را گل الود نمودند و برعکس ضرب المثل معروف ((چیزی را که میکاری آن را درو خواهی کرد)) (As you sow, so you reap) امریکا و کشورهای همکار آن در افغانستان فراوان کشت کردند، اینها رفتند و کار شاقه درو آنها را به دوش افغانهای بیچاره گذاشتند.

در اپریل ۱۹۹۲ تلاشهای صلحجویانه نماینده خاص منشی عمومی ملل متحد برای افغانستان در اثر کودتا و ائتلاف شاخه یی از پرچمیها، جمعیت اسلامی، شورای نظار، جنبش ملی-اسلامی و حزب وحدت سبوتاژ گردیده، افغانها از دیکتاتوری کمونستی رهایی یافتند، اما بیدرنگ شکار دیکتاتوری سیاه دگری شدند.

با تحمیل دیکتاتوری قومی خلاق تمام ارزشهای ملی و اسلامی و ارزوهای مردم افغانستان بازار چور، چپاول، غارت، عصمت دزی، ادم ربایی، غصب داراییهای عامه و خصوصی گرم گردید و بالآخر درگیریها و جنگهای قدرت طلبی، مداخله های خارجی فزونی گرفت، بر شمار آواره گان افزوده شد و جریان دیگری از داستانهای المناک زنده کی غم انگیز افغانهای به ماتم نشسته آغاز گردید.

تجارب تلخ چند سال اخیر در عمل به اثبات رساند که گروههای انحصار طلب مسلح زیر چتر ایدیولوژیهای ویژه شان تنها و تنها خود و گروههای شان را بر افغانها تحمیل مینمایند. آنان هویت ملی و تمامیت ارضی افغانستان را با خطر جدی مواجه ساخته اند، میهن و ناموس افغانها را به بازی گرفته اند

بر افغانيت و حقوق بشری افغانها تمسخر میکنند. عدالت اجتماعی، سیاسی و اقتصادی بین اقوام با هم برادر افغان را دست کم میگیرند، بقای سیاسی شان را تنها و تنها در جنگ، ستیزه جویی و ایجاد نفرت و تفرقه افکنی بین اقوام افغانی جستجو مینمایند.

برزخهای خونین افغانها به جای مرهم نمک میپاشند، ناموس وطن شان را مجبور به ترک میهن و اواره دیار بیگانه میکنند و سرهای بلند افغانها را به در بیگانه گان خم میسازند. نام بردن از افغان و افغانستان را گناه بزرگ تلقی میدارند، اندیشه ملی را گناه بزرگ میپندارند و برای خوشی دیگران سرهای برادران افغان شان را میبرند.

اینان در بین افغانها چنان ترس و رعبی را پخش میدارند، که کسی جرئت گرفتن نام افغانستان مستقل، آزاد و با هویت ملی را کرده نتواند.

افغانها سخنان کتابی زیادی شنیدند. حزب دموکراتیک خلق در باره طبقات اجتماعی، ماده گرایی و دیکتاتوری کارگری، کارگر وطن ندارد، رژیم کارگری به سرحدات ملی کشورها معتقد نیست، جنبش بین المللی کارگری به سردمداری برادر بزرگ شوروی بر تمام جهان غلبه حاصل میکند، شعارهای فراوان دادند. اما اینها فراموش کرده بودند که در جامعه مسلمان، مساوات طلب و ضد سلطه اجنبی برای ترویج ایدئولوژی کمونستی جای پای وجود ندارد، آنها درک کرده نتوانستند که افغانها با هویت ملی و افغانستان آزاد و مستقل از حد زیاد علاقه دارند و در این جامعه عنعنه ای هر فردی از جامعه بر اساس تاریخچه خانواده و همینسان حیثیت و مقام خانواده او در هر ارشی اجتماعی ارزیابی میشود و چهره شناخته شده خانواده به حیث زعیم کشور مورد پذیرش قرار میگیرد.

جای شک نیست که با سقوط رژیم کمونستی و روی کار آمدن نیروهای جهادی و تنظیمی فکتور بیدینی کمونیزم از میان برداشته شد، اما با وجود سلطه گروه‌های اسلامی در جامعه افغانی فکتورهای حساسیت با دیکتاتوری، انحصار، جیره خواری و حاکمیت اجنبی و همپنسان عشق با میهن و نبود زعامت ملی تا هنوز هم پا بر جا و محسوس است. وجود این فکتورها با ساختار اجتماعی و روان افغانها همسویی نشان نمیدهد. بر اساس واقعیتهای موجود در جامعه افغانی تا زمانی این فکتورها وجود داشته باشند، تا آن وقت در افغانستان چانس اعاده صلح و امنیت از نظرها دور خواهد بود.

به همه گان اشکار است که جامعه افغانی به تناسب کشورهای اسلامی دیگر اکثریت بزرگی از مسلمانان حنفی مذهب دارد و در درازنای تاریخ این کشور، مسلمانان سنی و اهل تشیع با هم در صلح و صفا زنده گی کرده اند. مادران شماری از شهزاده گان افغانستان اهل تشیع بودند و چون درانیها به شماری از شخصیتهای نامدار مردم اهل تشیع نیز القاب سرداری تفویض گردیده بود.

این هم یک واقعیت تاریخی است که افغانها در راه اشاعه و ترویج دین مبین اسلام نسبت به هر ملت دیگر بیشترین قربانیها را متحمل گشته اند. نیاکان توده های ملیونی مسلمانان هند، بنگه دیش و پاکستان بالاثر تلاشهای مداوم علما صوفیا و اندیشمندان اسلامی افغان به دین مقدس اسلام مشرف گشته اند. اما همسایه گان ما به مشخصات ویژه اسلامی افغانها نیز خود شان را آگاه ساخته اند.

جامعه اسلامی افغانی نه مانند جامعه ایرانی سلسله مراتب مذهبی دارد و نه افغانستان مانند پاکستان بالاثر رقابتها، کشمکشها و خونریزیها بین مسلمانان

و جوامع هند و سکھ— به میان آمده است و نه جامعه افغانی چون جوامع کشورهای آسیای مرکزی دوران طولانی رقابت مذهبی با عیسویت راپشت سر گذاشته است و همپنسان افغانستان مانند جمهوریهای آسیای میانه مدت زمان زیادی را زیر سلطه کمونیستهای اتحاد شوروی سپری کرده است.

همه گان میدانند که تراژیدی در حال جریان افغانستان بعدهای داخلی و خارجی دارد، اما در این داستان المناک به جای عوامل داخلی، عوامل خارجی نیز موند تر و چشمگیر تر اند. این همه مشکلات و دشواریهای جمعی و فردی افغانها از منافع متکی بر اهداف ملی کشورهای دور و نزدیک ذیدخل در این تراژیدی ناشی میشوند.

داستان غم انگیز تراژیدی افغانها از سوی اتحاد شوروی و گروههای خلق— پرچم آغاز یافت و توسط کشورهای دیگر همسایه، تنظیمها و احزاب ساخت شان تا هنوز هم به شدت تمام ادامه دارد. کشورهای ذیدخل در مساله افغانستان تنها بر اساس منافع ملی شان ساخته گروههای گوناگون را سازماندهی کردند، این گروهها را به ایدیولوژیهای سیاسی اراستند. امتیازات فراوان اقتصادی، سیاسی و نظامی را در اختیار شان گذاشتند، گروهها را به روحیه مخالفت و دشمنی بین هم و مانع شدن به قدرت رسیدن یک دیگر آموزش و پرورش دادند.

امروز برای رهبران، قوماندانان و اعضای این گروهها خارج از چهارچوب مشخص ایدیولوژی شان، پذیرفتن واقعیتهای موجود در جامعه افغانی؛ مشاهده تراژیدی امروزی کشور و مردم مظلوم آن، از دست دادن امتیازات نظامی، سیاسی و اقتصادی، از بین بردن روحیه جنگی، اندیشیدن پیرامون

صلح و ابادی رضامند گشتن به موقف کمتر از امارت حزبی کار نهایت
دشورا مینماید.

راههای حل:

در بخشهای گذشته نظر گذرایی داشتیم بر عوامل داخلی و خارجی تراژیدی
ملی افغانستان اکنون با پرسش درستی روبرو هستیم که آیا راه برون رفت از
این بحران نهایت هولناک، غم انگیز و در عین حال پیچیده وجود دارد؟

چنان که اشکار است در پاسخ به این پرسش شاید از سوی اشخاص مختلف
نظرهای گوناگون ارائه شود و در نظرها شاید وجوه مشترک و یا از هم
متفاوتی به مشاهده خواهد رسید، اما هر افغان به حیث تبعه این کشور حق
دارد که درباره راه حلهای این مشکل و دریافت راههای برون رفت از این
بحران باندیشد و درباره ابعاد داخلی و خارجی بحران نظر بدهد، راههای
حل را نشان دهد.

راههای حل خارجی:

اگر کشور های ذیدخل، هر یک شان میخواهند به مساله افغانستان از زوایای
منافع ملی شان نگاه کنند و این مساله را بر اساس منافع ملی خود شان حل
مینمایند در این صورت تمام این کشورهای دخیل با شماری از پروسشهای
اساسی رو به رو میشوند.

پرسش اول:

ایا منافع ملی تمام کشورهای ذیدخل در بحران افغانستان، با هم همگونی دارند؟ اگر منافع ملی شان همسان استند پس چرا بین هم جو نمایند و حل واحد سیاسی را به پیش نمیکشند؟

اگر چه کشورهای ذیدخل ظاهراً از روابط حسنه دیپلماتیک بین شان حرف میزنند و بر تراژیدی افغانها یکسان اشک میریزند، اما اهداف شان را همه گان میدانند. به افغانها در عمل ثابت شده است، که اهداف و منافع کشورهای ذیدخل در مساله افغانستان از هم دیگر در مابینت قرار دارند و علت اساسی همین تواند بود که گروههای ساخت همین کشورها محض به خاطر به سر رسانی اهداف و حفظ منافع کشور حامی شان با یک دیگر به جنگ و ستیزه میپردازند و کشورهای ذیدخل نیز تنها گروه مورد نظرش را از لحاظ سیاسی، اقتصادی و نظامی حمایت میکند.

افغانها تمام گروههای جنگی اشکار و پنهان کشورهای ذیدخل در افغانستان را میشناسد و میفهمند که کیه، کیانند و کی به نام افغان، افغانهای دیگر را میکشند و کیه به منظور نگهداشت قدرتش به جای افغانستان ازاد و مستقل، برای حفظ منافع ملی کشورهای ذیدخل راه هموار میکنند و تلاش میورزند.

پرسش دوم:

اگر منافع کشورهای ذیدخل در افغانستان از هم فرق میکنند و هر یک از این کشورهای برای نگهداشت منافع خود گروهها ساخته اند. ایا هر یک از این کشورها برای رسانیدن به قدرت گروه مورد نظرش تلاش نکرده است، و اکنون نیز به چنین تلاشها نپرداخته اند؟

واضح است که هر یک از این کشورها به تلاش پرداخته اند و اکنون نیز برای رسیدن به هدف مصروف همین کار هستند.

ایا از تلاشهای آنها نتیجه مثبتی به دست آمده است، اشکار است اگر تلاش یکی از اینها نتیجه مثبتی میداد، اکنون بایستی در تمام افغانستان حکومت گروه مورد نظر همان کشور میبود و تمام افغانستان را باید زیر تصرفش میداشت.

پرسش سوم:

تا جایی که معلوم است، تلاشهای یک کشور نیز نتیجه مثبتی نداده است، ایا در کشورهای دخیل یک کشور هم آماده آن است که نیروهای نظامی خود را به افغانستان بفرستند و این کشور را به زور فتح نماید، و تمام کشور را زیر تسلط خود بیاورد؛ تنها دوستان و گروه مورد نظرش را در افغانستان به قدرت برساند؛ ایا اتحاد شوروی به این کار دست نزد، و تجربه اتحاد شوروی چه نتیجه یی به دست داد؟ نتیجه آن به همه یی کشورهای دخیل در قضیه روشن است، به تفصیل و بیان اضافی نیازی ندارد.

این همه تلاشهای کشورهای دخیل برای گروههای مورد نظرشان به ناکامی انجامیده است و یکی از اینها به تجاوز بر افغانستان دل خوش نمیکند، در این صورت به کشورهای دخیل چهار راه باقی میماند و اینان بایستی پیرامون این راهها خوبتر باندیشند.

یا تجارت ناکام دیرینه و پیشینه شان را تکرار خواهند نمود و یا افغانستان را در بین شان تقسیم خواهند کرد یا افغانستان را در حالت ملوک الطوائفی

میگذارند و یا هم افغانها را خواهند گذاشت که زیر نگرانی ملل متحد به حل مشکل خود بپردازند.

تجربه پیشینه و ناکام:

اگر کشورهای دخیل بار دیگر به تجربه ناکام پیشینه شان کمر بسته باشند که آنهم جور امد و متفق ساختن گروههای مسلح است- و قدرت سیاسی افغانستان را تنها به همین گروهها محدود مینمایند- پس در راه موفقیت نسخه های پیشین شان بایستی بر چند نکته دیگری نیز فکر کنند و این نکات جدید شروطی نیز دارند.

— هر یک از کشورهای دخیل باید از منافع ملی شان بگذرند و مانند برادر بایستی فیصله کنند: ((ما کشورهای برادر فیصله میکنیم، که دوست هر یک ما دوست همه ماست ما اختلاف سیاسی، ایدئولوژیک و مذهبی را بین هم کنار میگذاریم و سر امروز با دوستان هر یک ما، مانند دوستان خود روش دوستانه اختیار میکنیم؛ ما سر از امروز در افغانستان از حمایت و پشتیبانی گروههای مذهبی، اتنیک، زبانی و قوم ویژه زیر نامهای گوناگون دست میکشیم و به عزم راستین قدرت سیاسی افغانستان را به دوستان خود محدود میداریم.)) اگر کشورهای دخیل در مسایل افغانستان حاضر به از خود گذری استند و میتوانند از منافع شان بگذرند و افغانها این معجزه را در عمل مشاهده کنند سر از همین اکنون مژده صلح سراسری در افغانستان به آنها داده میشود و افغانها به این از خود گذری انها سر احترام فرود میاورند.

اگر کشورهای دخیل حاضر به چنین قربانی نیستند و صرف در حرف قدرت سیاسی افغانستان را بین دوستان و همبسته گان شان محدود میسازند و مردم افغانستان را از حق تعیین سرنوشتش محروم مینمایند و تنها بر اساس

منافع ملی شان در آمد و شد استند و بالا و پایین میدوند. در چنین صورت حال مصلحت مینماید، که اینان به جاهای شان ارام بنشینند و بر این تجربه پیشین ناکام نه من بعد وقت خود شان را و نه هم از افغانهای مظلوم و بیچاره را ضایع نمایند. نسخه های به از مون گرفته شده پیشین نه سودی رسانده میتواند و نه هم به درد سر اضافی افغانها میارزد: ((ازموده را ازمودن خطا است)).

ایا همبسته گان و دوستان انها چندین بار با هم اتحاد نکردند و حکومتهای موقتی نساختند؟ ایا در حضور فرستاده گان سران همین کشورها در پشاور، اسلام اباد و جلال اباد قراردادها بستند؟ ایا در حضور نمایندگان کشورهای و کردهماییهای یاد شده به گروههای همبسته و دوست شان چوکی و مقام تعیین نکردید؟ پس چرا با هم جور نیامدند، نتیجه آن چه شد؟ چنان که مشهود است نتیجه آن بیش از طولانی شدن بحران المناک و اندوهبار افغانها چیزی دیگری نبود.

تقسیم افغانستان:

افغانستان موقعیت حساس جغرافی دارد بنا بر همین حساس بودن موقعیت جغرافی و ستراتیژیک کشورهای دخیل مجبور میشوند پیرامون تقسیم افغانستان نیز به ارزیابی بپردازند در شمال افغانستان، کشورهای تاجکستان، ازبکستان و ترکمنستان موقعیت دارند؛ در غرب با ایران، در جنوب و شرق با پاکستان و در شمال شرق با چین همرز مییاشد.

جز از چین همه همسایه گان بامردمان ساکن در افغانستان مشترکات، اتنیک و زبانی دارند. اقوام ساکن در افغانستان از سده ها به اینسو در کشور شان زنده گی مشترک میکنند.

موقعیت حساس جغرافی افغانستان و داشتن مشترکات نژادی و زبانی با همسایه‌گان به هیچ کشور همسایه اجازه نخواهد داد که افغانستان ساحه نفوذ یکی از همسایه‌گان آن باشد و یا هم تحت تسلط مستقیم و غیر مستقیم یکی از آنها قرار گیرد.

کشورهای کوچکی که در همسایه‌گی افغانستان واقع استند، توان نفوذ و تسلط را ندارند، اما اگر از دو همسایه بزرگ افغانستان: ایران و پاکستان یکی هم خواهان تسلط و نفوذ باشد، همسایه بزرگ دیگری مانع این کار میشود و برضد ان ایستاده‌گی میکند. از سوی دیگر چون کشورهای همسایه شمالی افغانستان از دوران روسیه تزاری تا فروپاشی اتحاد شوروی تجارب تلخ محکومیت را پشت سر گذاشته و طعم زهر آگین ان را چشیده اند، از همین سبب در منطقه با سیاست سلطه جویی و وسعت طلبی هر کشور بزرگ یا برادر بزرگ Big brother از خود حساسیت نشان میدهند، افغانها نیز در این خصوصیت- حساسیت در برابر برادر بزرگ- با کشورهای کوچک همسایه شمالی خود وجوه مشترکی دارند.

افزون بر آن تمام همسایه‌گان افغانستان مسلمان استند و یکی از اینها به نام مذهب افغانستان را زیر سیطره خود آورده نمیتوانند - اگر یکی از برادران بزرگ بخواهد، زیر نام مذهب در افغانستان نفوذ و سلطه خود را وسعت و استحکام بخشد- آن دیگری ممانعت میکند، زیرا هر دو مسلمان استند و در مسلمان بودن یکی از دیگری خود را کم نمیداند. اکنون بحران افغانستان از چوکات مذهب پا فراتر گذاشته است تنها در سلطه سیاسی مطرح است، زیرا یکی از جمهوریهای اسلامی به خاطر نگهداشت منافع ملی خود به همراهی هند و روسیه از اداره کابل پشتیبانی میکند؛ جمهوری اسلامی دیگر

برای حفظ منافع ملی خودش همراه با عربستان سعودی و شماری از کشورهای اسلامی و کشورهای غربی از مخالفین اداره کابل حمایت مینماید.

قبول میکنیم، معجزه بی میشود تمام کشورهای همسایه با وجود مقاومت شدید افغانها و علیرغم تمام قوانین بین المللی، اصول پذیرفته شده ملل متحد و عکس العملهای شدید کشورهای منطقه و جهان به تقسیم افغانستان متفق میشوند و بین هم به موافقه میرسند. پیش از همه اینان مجبور میشوند جغرافیا و دموگرافی به اینها نشان میدهد که در افغانستان تمام اقوام با هم یک جا میزیند. در اکثر مناطق افغانستان قوم مشخصی زنده گی نمیکند پس از مطالعه دموگرافی و جغرافیا آنها مجبور میشوند افغانستان را بر اساس مناطق بین هم تقسیم نمایند. در این صورت هندوکش را بین شمال و جنوب افغانستان مرز قرار میدهند، اگر اینها افغانستان را بر اساس مناطق تقسیم میکنند. در چنین حالتی اقلیتهای قورسی که در هر دو طرف هندوکش زنده گی میکنند، در مناطق شان میمانند و یا این که با اکثریتهای قومی شان در دو طرف هندوکش یک جا میشوند؟

اقلیتهای قومی میفهمند که در صورت ماندن با اکثریتهای قومی دیگر برای همیشه زیر تاثیر اکثریت خواهند بود و یا گذشت زمان اقوام کوچک هویت شان را از دست میدهند. فرض میکنیم، اقوام افغانستان فیصله مینمایند که جهت پیوستن با اکثریت شان به مناطق اصلی شان میروند. بر اساس همین فیصله پشتونهای ساکن در افغانستان مرکزی و شمالی به جنوب هندوکش میایند و تاجیکها، هزاره ها، ازبکها و ترکمنهای ساکن در جنوب به شمال افغانستان مرکزی میروند، رفتن از یک منطقه به منطقه دیگری کار اسانی نیست، بل جار و جنجالهای فراوان اجتماعی، کلتوری، اقتصادی و سیاسی و روانی را به وجود میآورد.

ایا در شمال افغانستان به نامهای تاجیکها، ازبکها و ترکمنها خانیهای کوچکی ساخته میشوند و یا این که در آن سوی آمو دریا با جمهوریهای، تاجکستان، ازبکستان و ترکمنستان یک جا میشوند. در هر دو صورت مساله تعیین سرحدات سربالا میکند. مرزهای سرزمینهای زیر سیطره خانهای مستقل چگونه تعیین خواهند کردید؟ اگر با جمهوریهای آسیای مرکزی یک جا میشوند، جمهوریهای در شمال افغانستان چگونه سرحدات شان تعیین میدارند.

در شمال افغانستان نیز تاجک، ازبک، ترکمن، هزاره و عرب (اقلیتی از عربها نیز در شمال افغانستان زنده گی میکنند) با هم آمیخته میزند. اینان نیز به مناطقی خواهند رفت که اکثریت قومی شان در آن زنده گی میکند و یا این که در محله های مسکونی فعلی شان میمانند؟ در افغانستان مرکزی هزاره های شیعه و سنی با هم یک جا زنده گی میکنند و یا از هم جدا میشوند. هزاره های شیعه حکومت مستقل میسازند و یا با ایران یک جا میشوند؟ اگر اینها حکومت مستقل میسازند عاید ملی این حکومت در مناطق کوهستانی چه خواهد بود؟ از سوی دیگر مناطق هزاره جات از چهار طرف توسط سنیها احاطه شده است و با ایران مرز مشترکی ندارند.

اگر هزاره ها با ایران یک جا میشوند، در آن صورت ایران با هزاره جات تنها ارتباط هوایی خواهد داشت و یا این که ایران برای یک جا نمودن هزاره جات با خود، سنیهای مناطق غربی افغانستان را هم با خود مدغم خواهند ساخت و از این راه با هزاره جات مرزهای مشترک ایجاد خواهد کرد.

در مناطق غربی افغانستان اکثریت از پشتونهای است که زبان شان را از دست داده اند و به زبان دری حرف میزنند، ایا پشتونهای دری زبان از خود

حکومت مستقلی خواهند ساخته و یا این که زیر اثر حکومت ایران زنده گی اختیار میکنند و یا هم به مناطق دیگر پشتون نشین میروند؟

در جنوب افغانستان از هم گسستن پشتونها، بلوچها، پشه ییها و نورستانیها چگونه صورت خواهد پذیرفت. پشتونهای افغانستان به گونه مستقل خواهند زیست و افغانستان مستقل خواهند زیست و افغانستان مستقل خود شان را خواهد ساخت و یا این که زیر نام پښتونستان یا پښتونخوا با پشتونهای سرحد، بلوچستان و مناطق قبایل ازاد یک جا میشوند. این افغانستان پښتونستان و پښتونخوایی به وجود آمده یا پاکستان یک جا خواهد ماند یا نی؟

بلوچهای افغانستان با بلوچهای پاکستان و ایران یکجا خواهد شد و بلوچستانی را خواهند ساخته و یا اینکه خانی مستقلی را تشکیل میدهند؟ پشه ییها و نورستانیهای افغانستان دولت مستقل خواهند ساخت و یا با حوزه فرهنگی خود شان- که تا دره های کشمیر امتداد دارد- یکجا میشوند.

پس از تقسیم افغانستان ایران و پاکستان مرزهای شان را چگونه تعیین خواهند نمود؟ مساله نقل و انتقال این همه اقوام ساکن در افغانستان چگونه انجام خواهد پذیرفت و موضوع معاوضه جایداها و دشواریهای ناشی از این تقسیم چه سان حل و فصل خواهند گردید؟

ما فرض میکنم که پشتونها با پشتونها، تاجیکها با تاجیکان، ازبکها با ازبکان، ترکمنها با ترکمنان، نورستانیها و پشه ییها با واحدهای فرهنگی شان پیوستند کشورهای همسایه نیز سرحدات شان را تعیین کردند و این معجزه نیز به خیر

و خیریت سروسامان پذیرفت پس از آن کشورهای همسایه افغانستان
پیرامون ابیات زیرین علامه محمد اقبال لاهوری نیز خوبتر باندیشند:

اسیا یک پیکر آب و گل است

ملت افغان در آن پیکر دل است

از گشاد او گشاد اسیا

از فساد او فساد اسیا

اگر پیشگویی نابغه شرق علامه محمد اقبال لاهوری درست باشد، فساد - را
که همسایه گان افغانستان بنا بر خواسته های ملی شان با تقسیم و جدایی
اقوام افغانستان در قلب اسیا آغاز کرده اند - اثر های ناگوار این فساد بیشتر
از پیش متوجه کشورهای همسایه افغانستان است، در کشورهای همسایه
افغانستان نیز اقوام و فرق مذهبی گوناگون زندگی میکنند.

ایا پشتونها، بلوچها، سندی ها و پنجابی ها در پاکستان واحد زندگی خواهد
کرد و یا اینکه زیر نامهای افغانستان (یا پښتونستان)، بلوچستان، سند، دیش
و پنجابستان کشورهای جداگانه میسازند؟ مسئله اهل تشیع و تسنن در
پاکستان چگونه حل خواهد شد؟ ایا پارسی ها، ازری ها، کرد ها، ترکمن ها،
عرب ها و بلوچهای ایران با هم یکجا در ایران زندگی خواهد نمود و یا
اینکه ازری ها با ازربایجان، کردها با کردستان، عرب ها با عرب، ترکمن ها
با ترکمنستان و بلوچها با بلوچستان می پیوندند و تنها پارسی ها در کشور
بنام ایران باقی می ماند؟

در ایران نیز مسئله شیعه و سنی چگونه حل خواهد شد؟ در جمهوری های
اسیای مرکزی نیز اقوام و فرق مذهبی گوناگون زیست دارند. ایا این همه

اقوام و فرق مذهبی در جمهوری های مسکونی شان می مانند و یا اینکه بر اساس بخشبندی اقوام مرزهای شان را سر از نو تعیین میدارند.

فساد که از قلب اسیا (افغانستان) سر بر آورده است به قول علامه اقبال فساد تمام اسیا است و این فساد تنها به همسایه گان افغانستان محدود نمی ماند، بلکه این فساد در شرق تا اندونیزیا، در غرب تا ترکیه و الجزایر و در شمال تا جمهوری های فدراسیون روسیه پخش خواهد گردید. از سوی دیگر در جوامع شرقی مذهب موضوع نهایت جدی بشمار میاید، مردمان یک نژاد نیز بر اساس مذهب از همدیگر جدا شده اند، مردمان یک نژاد نیز تصرف مذهبی یکدیگر را قبول ندارند و اکنون نیز بین مردمان یک نژاد نزاعهای مذهبی در جریان است. در اسیا اقوام زیادی موجود استند که از نگاه نژاد و زبان یکی اند اما مذاهب شان از همدیگر فرق میکنند، به گونه مثال مردمان پنجاب پاکستان و پنجاب هند از یک تبار اند و زبان واحدی دارند، اما پنجابیهای پاکستان مسلمان استند و پنجابیهای هندوستان سک و هندو. همینسان بنگالی های، بنگله دیش و بنگالی های، بنگال هندوستان از یک نژاد استند و زبان شان نیز مشترک است، اما بنگالی های هندوستان هندو و بنگالی های بنگله دیش مسلمان. در چنین حالت اقوام واحد ولی دارنده مذاهب جداگانه با هم یکجا زیست خواهند کرد و یا اینکه بر اساس مذهب کشورهای جداگانه میسازند؟

ایا پس از تقسیم افغانستان و پایان یافتن عملیه دور و دراز تعیین مرزهای کشورهای از هم پاشیده پیشین و نو برخساته یی بر اساس نژاد و مذهب، جنگ و خونریزی صورت نخواهد پذیرفت؟ در بین اقوام و مذاهبیت جنگها رخ نخواهد داد؟ جلو این تراژیدی در رگ انسانی راکیها خواهند گرفت؟ ابر قدرتها و یا هم نیروهای نظامی زمینی، هوایی و دریایی شان. تقسیم افانستان

فساد بزرگی خواهد بود که کشورهای بزرگ جهان در کار جلوگیری از پخش و نشر آن عاجز خواهند ماند.

باری اگر قومی اراده با هم یک جا زیستن را از خود نشان دهد و یا هم اقوام یک کشور بخواهند از هم جدا شوند، این گونه اقوام یا مانند جرمنی دیوار مستحکم برلین را در یک شب ویران مینمایند و یا هم مانند چکوسلوواکیا دو گروه قومی آن کشور بر اساس رای مردم کشور واحد را زیر نامهای دو کشور مستقل چک و سلواکیا از هم جدا میکنند و یا هم مانند مردم یوگوسلاویا که کشورشان را به جنگ و زورگویی تقسیم میکنند کشورهای جدیدی را بر اساس قوم و مذهب میسازند.

اگر کشورهای همسایه افغانستان به پیشگویی علامه اقبال محض به حیث یک شعر مینگرند، در آن صورت حکایت زیرین چینیایی ها را نیز به دقت بخوانند: ((میگویند تاجر از افریقا بار اول به چین میرفت، تاجر میخواست تحفه به شهزاده چین با خود ببرد. او با تاجر دیگری افریقایی - که به چین رفته بود، شهزاده را ملاقات کرده بود و از ذوق اش آگاهی داشت - پیرامون تحفه به مشوره پرداخت. تاجر معرفت داشته با شهزاده چینی، گفت: ((در منزل شهزاده تصاویر بزرگی از اژدها نصب شده اند و شهزاده با این تصاویر عشق مفرد دارد.))

تاجر اژدهای بزرگی دریافت نمود و آن را با خود برد، تا تحفه گونه تقدیم شهزاده نماید. تاجر با دیدن تصاویر بزرگ و گوناگون اژدها در قصر شاهی و تحفه آورده خود نهایت خوش بود. وقت شهزاده چینی برای دیدن تحفه تاجر افریقایی آمد و با اژدهای بزرگی رو برو شد. از دیدن اژدها با شهزاده ضعف طاری گشت و بی حال شد. تمام اهل دربار تاجر را مورد عتاب و

سرزنشی قراردادند و به او گفتند: ((شهزاده ما با تصاویر ازدهای عشق میروزد و شما ازدهای زنده را به او آورده اید)). اگر همسایه کان ما اراده دارند ازدهای اصلی برخاسته از قلب اسیا (افغانستان) را به چشم سر مشاهده کنند و از بازی کردن را با آن خوش شان میاید، آغاز نمایند و این عملیه را نیز در معارض ازمون قرار دهند اگر از دیدن ازدهای اصلی مواجه به ضعف شدند و یا خود شان در این اتش سوختند، باز نگویند، که کسی به آنها هوشدار نداده بود؟

افغانها را به حال شان گذاشتن:

افغانها را به حال خود شان گذاشتن با این پرسش ارتباط عمیقی دارد، که ایا معضله افغانستان منطقه یی است و یا هم بین المللی؟ در ارتباط به همین پرسش کشورهای دخیل و اکثریت بزرگ افغانها - که خاهان حل بین المللی معضله جاری افغانستان اند- به دو دسته تقسیم شده اند:

موافق اتحاد شوروی و روسیه:

افغانها به یاد خواهند داشت که در نخستین روز کودتای ثور، رژیم خلق - پرچم و اتحاد شوروی معضله افغانستان را مساله داخلی افغانها وانمود کردند و هر دو به کشورهای خارجی توصیه نمودند که از مداخله در ((امور داخلی افغانها)) بپرهیزند پس از تجاوز نیروهای نظامی شوروی بر افغانستان، نیز رژیم خلق - پرچم و اتحاد شوروی هر دو با مطرح ساختن مساله به اصطلاح اینها ((داخلی افغانها)) در ملل متحد و شورای امنیت سخت مخالفت کردند. امریکا، کشورهای غربی و همسایه کان افغانستان را همیشه به عنوان مداخله گران تقبیح مینمودند، بر پهلوی داخلی مساله افغانستان

بیشتر تاکید میورزیدند فیصله های شورای امنیت و مجمع عمومی ملل متحد را مداخله در امور افغانستان میپنداشتند. موسسات کمکهای بشری ملل متحد و کشورهای غربی و متخصصین مسایل افغانستان را با داشتن بسته گی باشبکه های جاسوسی غرب متهم میکردند و حتی به ارمکرای فقید که به وضع حقوق بشری در افغانستان را به ملل متحده گزارش میداد تهمت میبستند - که گویی او عضویت حزب نازی المان را داشت - تا دیر زمانی اتحادی شوروی از حیثیت منطقه یی و بین المللی مساله افغانستان گریز میکرد اما بالاخره مجبور شد که حیثیت بین المللی این مساله را بپذیرد، با ملل متحد و ایالات متحده امریکا موافقه کرد که نیروهای خود را از افغانستان خارج سازد و از طرفداری رژیم کابل دست بردارد.

همزمان با فروپاشی اتحاد شوروی، تمام کادرهای حزب کمونست در روسیه و جمهوریهایی دیگر در همان یک شب لباسهای سرخ کمونستی شان را عوض نموده، قباهای ایدئولوژیهای ملی، دموکراسی، آزادی و حقوق بشر را در بر کردند و در یک شب چنان ضد کمونیزم شدند، که گویی این علمبرداران آزادی و دموکراسی مادرزاد ضد کمونیزم به دنیا آمده اند و این غمخواران حقوق بشر عمری را برضد دیکتاتوری کمونستی سپری کرده اند. مردمان زیادی دوباره سیستمهای سیاسی و ایدئولوژیک روسیه تزاری و اتحاد شوروی معلومات فراوانی دارند و میفهمند که در هر دو سیستم، روسها و اقوام زیر تسلط شان به زور سر نیزه از نعمتهای آزادی، حقوق بشری اندیشه ملی محروم نکه داشته شده بودند. پس چه معجزه یی به وقوع پیوست که کمونستهای تلقین شده دیروزی در یک شب دموکرات و هوا خواه دموکراسی، آزادی حقوق بشر شدند.

واقعیت امر این است که هیچ معجزه‌ی صورت‌نپذیرفته‌ی است، بلکه زمانی کرملین با این واقعیت روبرو شد که در شرایط پیشرفته‌ی کنونی تکنالوژی معاصر نمیتواند، امپراتوری بزرگ شوروی را زیر چتر کمونیزم نگه دارد. کرملین درک کرده بود که سیستم ایدیولوژیکی کمونستی با تخنیک، اقتصاد و تولید جهان غرب همسری کرده نمیتواند و بسیار عقب مانده است، بنا بر آن کرملین بالاثر فشارهای داخلی و زیانهای ناشی از جنگهای افغانستان و ناتوانی در رقابت با کشورهای خارجی مجبور گردید تا سیاستش را عوض نماید.

اکنون شماری از افغانها میپرسند در صورتی که اتحاد شوروی از هم پاشیده است، پس چرا روسیه و شماری از جمهوریهایی همبسته به آن در امور داخلی افغانستان مداخله میکنند؟

پاسخ به این پرسش به بحث درازی نیاز دارد و میتوان آن را در تسلسل روشهای سیاسی و ایدیولوژیک روسیه تزاری و اتحادی شوروی جستجو کرد، این روشهای سیاسی و ایدیولوژیک را رهبران امروزین روسیه از گذشته به ارث برده اند این موضوع به بحث طولی نیاز دارد اما میتوان آن را به اختصار در نکات زیرین بیان داشت:

۱- گروهی که امروز در راس قدرت سیاسی روسیه قرار دارند، بقایای سیستمهای توسعه طلب روسیه تزاری و اتحاد شوروی است و روشهای سیاسی و ایدیولوژیک از همان سیستمهای پیشین را به ارث برده اند. هر دو سیستم به دیکتاتوری استوار بودند. در دسیسه بازی، کشتن و بستن، استفاده از هر وسیله ناجایز، تجاوز بر کشورهای دیگر و محکوم نمودن ملتها، پیشینه درازی دارند.

در هر دو سیستم گروه حاکم، به حکمروایی و مردم به پذیرش حکم روسها به حکومت داری و اقوام دیگر به اطاعت روسها عادت و تلقین شده اند.

با وصف فروپاشی اتحاد شوروی سابق، کادرهای حزبی کمونستها، ارگانهای دولتی پیشین، سیستم دولتی پیشین، طرز حکومتداری پیشین همه به جا مانده اند. به شمول جمهوریهایی آسیای مرکزی در اکثر جمهوریهایی و نهادهای نظامی روسیه اقامت دارند. قدرت دولتی جمهوریهایی در دست کمونستهاست.

کارهای دولتی بر اساس سیستم اداری اتحاد شوروی سابق اجرا میگردند، بر اساس پلانهای مرکزی ساختن نهادها اکنون نیز سکتورهای تولیدی و اقتصادی شماری از جمهوریهایی با روسیه بسته‌گی دارند. در هر جمهوریت تعداد کثیری از روسها سکونت دارند، زبان رسمی و آموزشی پاره‌یی از جمهوریتها هنوز هم زبان روسی است و فرهنگ روس بر بخشهای گوناگون زنده‌گی شمار زیادی از جمهوریتها تسلط کامل دارد.

۲- از موقفهای سیاسی گروه بر سر اقتدار در روسیه و احزاب ملی و کمونست این جمهوریت آشکارا بر ملا میگردد که روسها تا هنوز هم فروپاشی امپراتوری اتحاد شوروی سابق، آزادی و هویت ملی جمهوریهایی اتحاد شوروی را از ته دل قبول ندارند.

در آغاز شماری از جمهوریتهای اتحاد شوروی سابق زیر چتر دولتهای آزاد مشترک المنافع Commonwealth of Sovereign State با جمهوریت روسیه بسته‌گی پیدا کردند. رهبر حزب ملی افراطی روسیه چندین بار گفته است، که حزب وی نه تنها امپراتوری روسیه تزاری را دوباره احیا و بازسازی

خواهد کرد، بل کوشش خواهد نمود که برنامه های عملی ناشده زار روس را در اروپا و اسيا عملی خواهد کرد.

رهبر حزب کمونست روسيه پس از پیروزی در انتخابات پارلمانی اعلام داشت که حزب وی مساله احیای اتحاد جمهوریها اتحاد شوروی از هم پاشیده را دوباره به پارلمان روسيه پنیش خواهد کرد و پس از دادن صبغه قانونی به این کار، حزب کمونست روسيه فعالیتش را دوباره احیای اتحاد شوروی خواهد گرفت.

افزون بر آن گروه بر سر اقتدار نیز ارزو دارد تا در یک چوکات سیاسی نوین، جمهوریهای اتحاد شوروی سابق را در فدراسیون روسيه بزرگ کردهم آورند، خفه نمودن جنبش رهایی بخش مردم چیچنیا و یک جا نمودن جمهوریت بیلاروس با روسيه ما در حرکتیهای نمایانی در راه اعاده امپراتوری روسيه شمرده میشوند.

۳- همان گونه که در جایی بیش از این به آن اشاره رفت، حاکمان روسيه به پیروزی از سیاست زارها و اتحاد شوروی سابق جمهوریهای آسیای مرکزی را جز قلمرو تاریخی کشور شان میشمردند و بر اساس تسلسل این سیاست به ارث برده نه تنها دفاع از این جمهوریها را وجیبه ملی خود میشمارد، بل به حیث برادر بزرگ به بهانه خطر به این جمهوریها مداخله در امور داخلی کشورهای همسایه را نیز به خود مجاز میدادند. روسها در کشور همسایه افغانستان به خاطر اهداف گوناگون به مداخله دوام میدهند، به پیروی ستراتیژیک دریافت فرصت مناسب برای تحکیم تسلط سیاسی بر جمهوریهای آسیای مرکزی روسها امریکا، کشورهای غربی و جمهوریهای دیگر را قانع ساخته اند، که روسيه نیز در بخش جلوگیری از تروریزم، قاچاق

مواد مخدر و پیشروی گروه‌های افراطی مذهبی و گروه‌های ملی با آنها موقف همسان دارند و در این راه به سطح بین‌المللی و منطقه‌یی با این کشورها به هر گونه همکاری آماده است. روسها امریکا و کشورهای غربی را میترسانند که اگر نیروهای نظامی روسیه از جمهوریهای جنوبی اتحاد شوروی سابق دفاع نکنند و در آسیای مرکزی به موجودیتش خاتمه دهند و از نفوذ گروه‌های افراطی مذهبی در داخل افغانستان جلوگیری ننمایند پس در آن صورت گروه‌های افراطی شماری از کشورهای اسلامی به ویژه افغانستان در جمهوریهای آسیای مرکزی نفوذ میکنند؛ مردمان این جمهوریه‌ها را علیه رژیمهای مسلط شان تحریک مینمایند و مانند تاجکستان و چینیا تمام منطقه را به بحران سیاسی مواجه میسازند.

چنان‌که بر همه‌گان معلوم است روسیه تزاری و اتحاد شوروی از کهنکاهان با افغانستان روابط داشتند اما پس از تجاوز نظامی آن کشور شمار زیادی از کارمندان نظامی و ملکی آن کشور به افغانستان آمدند و همزمان با فعالیتهای همه جانبه کی.جی.بی تجارت روسها درباره افغانستان و افغانها به پخته‌گی رسیدند.

روسها افزون از کادرهای کمونستی، درباره سران و قوماندانان گروه‌های جهادی و شخصیت‌های سیاسی و اجتماعی و قبیله‌یی و محلی افغانستان نیز معلومات کافی کسب کرده اند. آنان بنا بر همین معلومات شان میدانند که در افغانستان کی کیست؟ (Who is who?).

روسها در افغانستان یک مشت افغانان اجیر خصلتی را میشناسند که به خاطر هوس قدرت شخصی و گروهی شان و همیسان به خاطر چوکی، حکمرانی و منافع شخصی و خانواده‌گی و تعصبات نژادی و زبانی خود

شان و وطن شان را بسیار رایگان میفروشد. اکنون روسها هم با این گونه اشخاص مصروف داد و ستد هستند.

روسها این واقعیت را درک کرده اند که با به وجود آمدن حکومت منتخب به اراده مردم در افغانستان صلح و امنیت به این کشور راه مییابد. پس از اعاده صلح و امنیت کار بازسازی افغانستان آغاز میگردد و پیهم با آغاز این عملیه پرسشی در ذهن هر افغان سر بالا میکند، که کشور شان را کیها ویران کرده است؟ با به میان آمدن این پرسش، حکومت منتخب افغانها مجبور میشود که خساره زیانهای ناشی از جنگ را از وارث اصلی اتحاد شوروی (روسیه) بخواهد.

این خسارات: کشتارها و معیوبیتها، تکالیف جسمی و روانی افغانها، ویرانی و بربادی دهکده ها، روستاها، شهرها، تباهی محیط زیست، حیوانات اهلی و وحشی و تاراج داراییهای معنوی و مادی افغانها را در بر میگردد. در این صورت روسها به این منطق ساده- که روسیه اتحاد شوروی نیست- حکومت قانونی افغانستان را قانع ساخته نمیتواند همه افغانها آگاهی دارند که نیروهای نظامی و افراد ملکی روسها به افغانستان آمده بودند و همین روسها افغانستان را با تراژیدی بی پایان مواجه ساخته اند.

اکنون بسیاری از افغانها میگویند: ((اتحاد شوروی به روسیه امپراتوری بزرگی را همراه با داراییهای فراوان مادی و معنوی به میراث گذاشت، اما به افغانها چه داد، تباهی و بربادی بزرگ و بس))

بر اساس قوانین قابل پذیرش بین المللی هر حکومت قانونی افغانستان میتواند از کشور متجاوز خساره جنگ تحصیل کرده بر افغانها را بخواهد. اکنون از جنگ دوم جهانی پنجاه سال گذشته است، در مدت پنجاه سال در جاپان

چندین حکومت بر سر اقتدار آمدند و سقوط کردند، اما امروز هم مردمان چین، کوریا و کشورهای بحر ارام از جاپان تقاضای جبران خساره و عفو جنگ تحصیل کرده از سوی آن کشور را مینمایند.

حکومت فدرالی آلمان پس از جنگ جهانی دوم خساره جنگ تحصیل کرده جرمنی مازی را پرداخت، جاپان نیز پیرامون مساله خواستن معافی و پرداخت زیانهای ناشی از جنگ به فکر جدی آغاز نمده است.

در ارتباط به روسیه و افغانستان پرسش اساسی را بایستی این گونه مطرح کرد- جنگی که در شرایط کنونی بر سر قدرت در افغانستان ادامه دارد به سود روسیه است و یا به زیان آن؟ اگر مساله زیان را برای مدتی یک سو میگذاریم و تحویل انکشاف بعدی اوضاع مینمایم، اگر در شرایط فعلی مساله سود و زیان را باهم مقایسه کنیم، در نتیجه آن گفته شده میتواند که جنگهای درون گروهی جاری افغانها به سود روسیه تمام میشود، دلایل و عوامل این سود رسانی با یک دیگر ارتباط منطقی دارند.

چنان که پیش از این در جایی به آن اشاره رفت، روسها در باره تمام گروههای مذهبی، سیاسی و اجتماعی افغانها و همینسان پیرامون مشران آن تجارب فراوان و معلومات پنهان و اشکار به دسترس دارند. روسها بر اساس همین معلومات و تجارب خوبتر میفهمند که در شرایط فعلی افغانستان یک گروپ نژادی و یا هم گروه جنگ افروز نظامی بر گروههای دیگر نظامی، جنگ افروز نژادی و زبانی به زور و جبر حکومت کرده نمیتواند از سوی دیگر روسها درباره ویژه گیهای شماری از سران گروههای جنگ طلب و جنگ افروز معلومات کافی دارند و روان شماری از گروههای جنگ افروز نظامی را نیز میفهمند که آنان در هوس قدرت چنان غرق اند که برای تسلط

زبانی و نژادی شان تا آخرین رعن می‌جنگند و برای پیشبرد جنگ طولانی کمر بسته کرده اند، روسها با استفاده از ویژه گی هوس قدرت گروههای جنگ طلب می‌خواهند جنگ جاری در افغانستان تا زمانی ادامه پیدا کند تا روسها به اهداف شان برسند.

اهداف روسها در افغانستان و جمهوریه‌های آسیای مرکزی کاملاً مشهود اند، پس از فروپاشی اتحاد شوروی روسیه اصرار می‌ورزد تفهیم نماید که ((روسیه اتحاد شوروی نیست و مسوولیت‌های تباهی، بربادی و کشتار ها در افغانستان به روسیه ارتباطی ندارند.)) ایا یک حکومت قانونی و منتخب در افغانستان جرئت ان را خواهد داشت، که بگوید: ((روسیه اتحاد شوروی نیست.)) هرگز نی!

زیرا این یک مساله ملی است و جز از پارلمان منتخب ملت کسی دیگری در باره ان حق فیصله را نخواهد داشت. حکومت منتخب قانونی درک کرده میتواند که روسها به خانه افغانها تجاوز کرده اند، افغانها را در خانه خودشان کشته، زخمی و معیوب ساخته اند، مجبور به ترک خانه و کاشانه نموده اند و خانه شان را تباه و برباد نموده اند. روسها از اداره کابل در مقابل مقدار اندک از جنگ افزارها و چاپ و ارسال بانک‌نوت ها فتوه: ((روسیه اتحاد شوروی نیست)) و یا به سخن دیگر مسولیت پرداخت خساره جنگ بدوش روسها نیست)) را بسیار ارزان و بهای ناچیز بدست می‌آورند، روسها ارزشمند استند که گروه‌های جنگ افروز و جنگ طلب تا اندازه به کشتار ها، جنگ ویرانکاری پردازد و افغانستان را پارچه پارچه نمایند که افغانها و جهان فجایع روسها را فراموش کنند و به تعبیر به جای کفنکش امروزی به کفنکش دیروزه دعا نمایند.

وجود گروه‌های افراطی مذهبی در افغانستان و جنگ‌های قدرت طلبی جاری در این کشور دلیل منطقی و نمونه خوبی برای روسها گردیده است.

روسها به امریکا و کشورهای غربی دلیلی را به پیش میکشند که در شرایط امروزی به تناسب گروه‌های مذهبی افراطی، روسیه و جمهوریهای دوست آن کشور به نفع امریکا و کشورهای غربی اند، تنها روسیه و نیروهای نظامی مستقر آن در جمهوریهای جنوب میتوانند در برابر نفوذ و ویرانگریهای گروه‌های مذهبی افغانستان - به داخل این جمهوریهای ایستاده‌گی نمایند از سوی دیگر در جمهوریهای جنوب به رژیمهای مسلط و مردمان این جمهوریها حالات ناگوار و نامیمون و گجسته در افغانستان را به گونه نمونه و مثال میاورند، و آنها را میترسانند که اگر روسها مانند افغانستان از جمهوریهای آسیای میانه نیروهایش را خارج سازد، از رژیمهای مسلط در این جمهوریها و مرزهای آن دفاع نکند در نتیجه نا ارامیهایی مانند افغانستان در این جمهوریها نیز رخ خواهند داد؛ حکومت‌های مرکزی از بین خواهند رفت و جنگ همه برضد همه آغاز خواهد شد و گروه‌های مذهبی سیاسی، نژادی و زبانی تا زمانی با هم به ستیزه‌گری و جنگ خواهند پرداخت، تا وضع داخلی جمهوریها بد تر و خرابتر از افغانستان شود.

به یک سخن جنگ جاری قدرت طلبی و سیطره جویی در افغانستان روسها را از پرداخت غرامات جنگی باز نگه میدارد؛ کشورهای غربی و امریکا را در برابر قضایای افغانستان بی تفاوت میسازد به جمهوریهای جنوبی اتحاد شوروی سابق وضع افغانستان مثال آورده میشود و آنان را به آن میترسانند.

با استفاده از بی تفاوتی امریکا و کشورهای غربی در قبال قضایای افغانستان در واقعیت روسها از نفوذ این کشور ها در این منطقه جلوگیری مینماید. جمهوری اسلامی ایران و هند را در این برنامه با خود همراه ساخته است.

از برکت کارکردهای اداره کابل در همراهی با ایران و هند، روسها برای دوباره سازی روسیه و به پا ایستایی اقتصادی و تخنیکی و بالاخره بازسازی خود و تبارز یک کشور نیرومند فرصتهای لازم کمایی میکند و همدرین فرصت کافی روسیه برای رسیدن به اهدافش شانس های مناسب بدست میاورد. اکنون خواننده گان عزیز خود قضاوت فرماید که جنگهای جاری قدرت خواهی در افغانستان به سود روسیه است یا به زبان ان و هم که چرا روسها تامین صلح در افغانستان را به ضرر شان میپندارند و هم کیها اند که در شرایط فعلی به روسها به جای زیان فایده میرسانند؟ پیش از ارایه پاسخ به این پرسشها بایستی از واقعیت خودخواه را آگاه ساخت که روسیه تزاری و اتحاد شوروی با مردمان آسیایی پیشینه دراز اشنایی و تجارب پخته و دیرینه درباره این توده ها داشتند و این همه شناختها و تجارب را روسیه کنونی از اسلافش به ارث برده است. روسیه به حیث وارث اصلی روسیه تزاری و اتحاد شوروی بازیگر ماهر بازیهای شطرنج سیاسی است، فهمیدن به چالهای این بازیگر و ان را شکست دادن کار اسانی نیست.

روسیه در حرف خواهان حل قضایای افغانستان از مجاری هیئت صلح ملل متحده است، اما در عمل جنگ ویرانگر و بربادکن در افغانستان را دامن میزند. ارزشمندیم که این بازیگر ماهر از اداره کابل به حیث مهره شطرنج استفاده نکند!

موقف جمهوری اسلامی ایران:

موقف جمهوری اسلامی ایران در رابطه به قضایا و بحران افغانستان از تاریخ کهن و رقابتهای منطقه‌ی و بین المللی این کشور مایه میگیرد.

ایرانیها در مجموع ملت و طندوستی اند، با میهن شان عشق میورزند برای همیشه به امپراتوری کهن و تاریخ دیرین سال آن و ایرانی بودن شان مباهات میکنند.

بنا بر داشتن همین روحیه در دوران پادشاهی محمد رضا شاه پهلوی درباره امپراتوری کهن ایران، فرهنگ ایرانی و اتحاد اقوام فارسی زبان بحثهای گرمی صورت میپذیرفت، در نبشته ها و اثار شماری از دانشمندان و نویسندگان آن وقت ایران، افغانستان زیر نام خراسان جز امپراتوری ایران میشمرده شده است، دانشمندان، علما و نخبه گان افغانی، ایرانی معرفی گردیده اند.

از برگزاری مراسم تاجپوشی شاهنشاهی، محمد رضا شاه پهلوی چنین استنباط میکردید که رژیم شاهی ان وقت ایران خوابهای احیای دوباره امپراتوی ایران رامیدید، از نبشته ها و بیانیه های بعضیها هویدا بود که ایران از سده های متمادی هویت ملی افغانستان ازاد و مستقل را از ته دل نپذیرفته است.

همدرین دوران به تشویق و حمایت ایران گروهی کوچکی در افغانستان سازماندهی شد و این گروه نیز در افغانستان مساله ((خراسان)) را دامن میزد. این مساله را گرم مساخت و تبلیغ میکردد و این گروه به جای افغانستان از نام ((خراسان)) حظ میبرد و اکنون نیز همان گروه به فعالیتهای ناکامش کماکان ادامه میدهد.

در دوران جهاد شمار زیادی از افغانها به جمهوری اسلامی ایران هجرت کردند، مردم ایران و حکومت آن تا حد توان شان با این مهاجرین کمکها نیز کردند اما در ارتباط به جهاد افغانستان، جمهوری اسلامی ایران نیز مانند رژیم نظامی پاکستان (پاکستان هفت گروه تنظیمی سنیها را ساخت و سازماندهی کرد) تنها از شیعیان افغانستان هشت گروه مسلح جهادی ساخت و این گروهها را به ایدیولوژی انقلاب اسلامی ایران و سلاحهای ایرانی مجهز ساخت.

ایرانیها همین گروههای اهل تشیع افغانستان را به خاطر تحکیم حوزه های نفوذ ایران در افغانستان به مناطق شیعه نشین افغانستان فرستادند.

گروههای اهل تشیع طرفدار ایران در مناطق شان همزمان با جهاد، افراد و اشخاصی که نظر ملی داشتند و یا سران قوم بودند همه شان را یکی پی دیگر نیست و نابود ساختند، مسایلی تبعیضی را دامن زدند و احصائیه های را به پیش کشیدند که شمار اهل تشیع افغانستان در آن از آنچه است چندین برابر افزونتر نشان داده شده بود. تمام خواسته های این گروههای از سوی جمهوری اسلامی ایران قاطعانه حمایت میشد.

به تاریخ ۱۶ اپریل سال ۱۹۹۲ م حکومت ائتلافی اقلیتها بر ضد قوم اکثریتی افغانستان در کابل تشکیل گردید و شمارهای زیرینی را به پیش کشیدند. ((قدرت پنبتونها برای ابد در افغانستان خاتمه یافت به خراسان خوش آمدید.))
 بالآخر این شعارها و شمارهای همانند به آن افغانستان در چهار راهی خطرناک جنگهای قومی و زبانی قرار گرفت. همدرین اثنا جمهوری اسلامی ایران افزون از حمایت و پشتیبانی اهل تشیع، با رهبر گروه جمعیت اسلامی، اتحادیه کشورهای فارسی زبان ایران، تاجکستان و افغانستان را نیز ساخت و

اعلام داشت، با پخش و نشر خبر به وجود آمدن این اتحادیه و پیرامون سیاستهای یک جانبه جمهوری اسلامی ایران در اذهان شمار زیادی از افغانها شکوک و پرسشهای فراوانی سربالا کردند.

ایا انقلاب جمهوری اسلامی ایران برای تمام مسلمانان است یا این که تنها مسلمانان شیعی مذهب را دربر میگیرد؟ اگر انقلابیست برای تمام مسلمانها پس چرا جمهوری اسلامی ایران در دوران جهاد افغانستان تنها هشت گروه جهادی اهل تشیع را سازماندهی کرد و از خواسته های آنان حمایت نمود و کمر شان را بست؟ در حالی که در افغانستان سنیها اکثریت دارند، شمار زیادی از اهل تسنن نیز به ایران مهاجرت نموده بودند اما بالمقابل حتی یک گروه جهادی از سنیها را سازماندهی نکرد. ایا از آغاز سیاست جمهوری اسلامی ایران در برابر افغانستان یک طرفه نبود؟ ایا روال سیاست جمهوری اسلامی بین سنیان و شیعیان افغانستان تفرقه تخریش، بدبینی و نفاق ایجاد نمیکند و باعث رقابتهای ذات البینی گروهها نمیکردد؟

ایا رقابتهای کشورهای سنی مذهب دیگر در افغانستان و به میان آمدن جنبش طالبان عکس العمل سیاستهای یک جانبه جمهوری اسلامی ایران نیست؟

از سده های متمادی افغانستان به حیث یک کشور مستقل و ازاد و دارای هویت ملی روی نقشه کیتی عرض وجود کرده است و ملتی به نام افغان در ان زنده گی میکند، که خانه مشترک گروههای گوناگون لسانی و قومی است و به سطح بین المللی به حیث کشور مستقل افغانها شناخته شده است.

ایا افغانستان تنها به دری زبانان تعلق دارد؟ ایا شمول افغانستان در اتحادیه سه گانه کشورهای فارسی زبان ایران، افغانستان و تاجکستان کدام جواز منطقی دارد؟

اگر افغانستان که زادگاه اقوام و گوینده‌گان زبانهای گوناگون است تنها به فارسی زبانان تعلق دارد، آیا در نتیجه این گونه سیاست یک جانبه گوینده‌گان زبانهای دیگر در افغانستان از آزادی کشور شان و همپسان هویت ملی شان محروم ساخته نمیشود؟ آیا افغانها اجازه خواهد داد که گروهی کشور شان را به ایران، گروهی دیگری به پاکستان سومی به تاجکستان، چهارمی به ترکمنستان و پنجمی به ازبکستان مانند سقاطمیت ببخشند.

ایا حمایت و پشتیبانی جمهوری اسلامی ایران از اداره کابل تداوم سیاست اتحاد کشورهای فارسی زبان نیست؟

هر جنبش انقلابی مانند انقلاب اسلامی ایران در چارچوب یک ایدیولوژی مشخص، برنامه‌های ویژه سیاسی، اقتصادی و اجتماعی میداشته باشد و به شیوه انقلابی تلاش برای عملی ساختن برنامه‌ها نیز صورت میگیرد. اگر بخشهای از سیاست داخلی و خارجی رژیم گذشته به سود رژیم انقلابی باشد آن بخشها را همگون با ایدیولوژی خود رنگ میدهد و بخشهای که به سود آن نباشد، رژیم انقلابی در آن تغییری وارد میآورد. انقلاب ایدیولوژیکی در سرحدات همان کشور محصور باقی نمیماند، بل نهضت‌های انقلابی از مرزهای همان کشور مشخص پا فراتر میگذارد و در بین گروه‌های مشابه مذهبی، ایدیولوژیک، قومی، نژادی و زبانی ساکن در کشور‌های همجوار نیز سرایت مینماید.

با پیروزی انقلاب اسلامی در ایران به شماری از سیاست‌های کهن رنگ جدید داده شدند و سیاست‌های نو نیز به پیش کشیده شدند؛ بر اساس همین سیاست‌های نو بین شماری از کشور‌های عربی، غربی و ایران مخالفت‌ها و رقابت‌ها رونما گشتند. ایرانی‌ها کارمندان سفارت امریکا را گروگان گرفتند،

امریکا در ایران نفوذ سیاسی و منافع اقتصادی خودش را از دست داد، خطر صدور انقلاب ایران به شماری از کشورهای عربی و کشورهای دیگر که نفوس شیعی داشتند- بیشتر و بیشتر از پیش مشهود گردید. د

در منطقه حساس شرق میانه ایران با شماری از رژیمهای عربی رقابت، مخالفت و دشمنی آغاز کرد. و در تمام منطقه بیلانس منافع اقتصادی و مساله نفوذ سیاسی امریکا و غرب با خطرات جدی مواجه گشت.

از اغازین روزهای پیروزی انقلاب اسلامی، ایران از یک سو با امریکا و کشورهای غربی و از جانی هم با رژیمهای دوست غرب، مانند: عربستان سعود، کشورهای خلیج ترکیه، پاکستان و مصر اشکار و پنهان به رقابت و مخالفت مصروف است و بر اساس همین مخالفتها و رقابتها، جمهوری اسلامی ایران به فعالیتهای صلح ملل متحد در افغانستان نیز به دیده شک مینگرد.

بایستی قبول کرد که جمهوری اسلامی ایران با نظر داشت به شرایط داخلی و خارجی قضیه افغانستان با مشکل بزرگ سیاسی Political dilemma مواجه ساخته است. ایران خود میداند که در جامعه سنی مذهب افغانستان به قدرت رسیدن شیعیان کمتر و حتی هیچ شانسی ندارد، اگر ایران در افغانستان برای به قدرت رسیدن اهل تشیع به مبارزه میپردازد، در این صورت اکثریت اهل تسنن افغانستان و همزمان به آن کشورهای سنی مذهب جهان در مقابل جمهوری اسلامی ایران میرسد اگر از حقوق اهل تشیع دفاع میکند، ایران میفهمد ه تا هم اکنون در افغانستان برای پذیرش و حفاظت و تفویض حقوق کدام مرجعی موجود نیست فرض کنیم در افغانستان حکومت و مرجع قانونی به میان میاید در ان صورت بر مساله اقوام و فرق مذهبی موضوع داخلی

کشور است و حکومت قانونی کشور ازاد و مستقل گاهی هم به کشور دیگری اجازه نمیدهد که در امور داخلی آن کشور مداخله نماید.

اگر حکومت قانونی افغانستان با جمهوری اسلامی بپذیرد که مساله حقوق اهل تشیع افغانستان را بر اساس سلسله مراتب مذهبی امام بپذیرد، در آن صورت حکومت افغانستان نیز حق خواهد داشت، از حقوق اهل تسنن ساکن در ایران از جمهوری اسلامی ایران بپرسد. در نتیجه سیاست متکی بر حقوق فرق مذهبی نه تنها مناسبات برادران شیعی و سنی ساکن در افغانستان را به دل بدی و کدورت مبدل میسازد، بل باعث جار و جنجالها و مخالفت‌های مزیدی بین کشورهای سنی مذهب و جمهوری اسلامی ایران نیز میگردد.

شکی نیست که دری زبانان باشندگان افغانستان اند، دری زبان افغانهاست، و مانند زبان پشتو حیثیت رسمی دارد و زبان آموزش و پرورش است.

در پهلوی آن از این واقعیت نیز نمیتوان چشم پوشید که در افغانستان، یک جا با دری زبانان پشتونها، ازبکها، ترکمنها، بلوچها، نورستانیها و گروههای لسانی دیگری نیز زنده گی میکنند و از قرون متمادی افغانستان خانه مشترک همه اقوام و گروههای لسانی بوده است. ایا یک گروه لسانی میتواند آن دعوه یی کند و یا افغانستان را به یک گروه زبانی منسوب دارد. این جرئت را جز از گروه لسانی جمعیت اسلامی هیچ گروه دیگری کرده نمیتواند.

ایا اتحاد کشور های فارسی زبان از یک سو، و اهداف گسترده انقلاب اسلامی از سوی دیگر دو رخ متضاد سیاستهای جمهوری اسلامی ایران را بر ملا نمیسازند.

از این واقعیت نمیتوان انکار کرد که شرایط داخلی افغانستان، اهداف گسترده انقلاب اسلامی و سیاست اتحاد کشور فارسی زبان، جمهوری اسلامی ایران را با تضاد عمیق رو به رو ساخته است.

اگر جمهوری اسلامی ایران بر اساس سیاست اتحاد کشور های فارسی زبان در افغانستان تنها به حاکمیت جمعیت اسلامی اصرار میورزد. در راه استحکام و نجات آن میکوشد به همان اندازه پیرامون انقلاب اسلامی ایران در اذهان مردم شکوک سر بالا میکنند و همزمان با آن این شک افغانها - که جمهوری اسلامی ایران مانند رژیم شاهی ایران را هویت ملی و حیثیت مستقل افغانها از ته دل قبول نمیکند - به یقین مبدل میشود و روابط برادرانه و همسایه گی نیک بین افغانستان و جمهوری اسلامی ایران به مخالفتها و جار و جنجالها مبدل میگردد و کشورهای خارجی دیگر نیز به این دشمنیها و جنجالهای این دو کشور اسلامی دامن خواهند زد و این دو کشور برادر را برای همیشه در دشمنی نگاه خواهند داشت.

اکنون بر اساس تضاد، واقعیتهای داخلی افغانستان از یک سو سیاستهای منافع ملی ایران از سوی دیگر برای جمهوری اسلامی ایران دو راه باز است:

نخست این که جمهوری اسلامی ایران هویت ملی افغانستان را از ته دل میپذیرد؛ حیثیت بین المللی مساله افغانستان را تسلیم میدارد و به حل سیاسی مساله افغانستان زیر سرپرستی ملل متحد به نفع افغانها گردن مینهد؛ از طرفداری جمعیت اسلامی و شیعیان دست بردار میشود؛ دوم این که جمهوری اسلامی ایران بر اساس سیاستهای متضادش به حل منطقه یی قضیه افغانستان و هم به این اندیشه که افغانها به حال شان گذاشته شوند، اصرار خواهد ورزید.

موقف حکومت کنونی پاکستان:

بایستی بدانیم که سیاست حکومت پاکستان به ارتباط افغانستان به خانم بوتو صدراعظم کنونی از رژیم نظامی سابق پاکستان به میراث رسیده است. از سوی دیگر این سیاست به میراث رسیده به امروزیان، با ماضی، حال و آینده پاکستان به ارتباط مساله افغانستان قبلاً سخنانی گفته شده است. اکنون پس از نظر گذرایی به ماضی و حال پاکستان مسایل زیرین را زیر بحث قرار میدهیم:

۱- آیا حکومت بینظیر بوتو توان ان را دارد که در سیاست رژیم نظامی گذشته در رابطه به مساله افغانستان تغییری وارد آورد؟

۲- آیا بینظیر بوتو در صورت وارد آوردن تغییر و یا تبدیل نکردن سیاست رژیم نظامی با مشکلات رو به رو است یا نی؟

از لحاظ ماضی پاکستان امتزاجیست از عنعنه ها، ارزشها و موسسات مذهبی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی سه دوره اسلامی و سلطه دوران هند بریتانوی British India اکنون نیز اثرات این سه دوره مشخص بر زنده گی مردمان این کشور مشهود است.

در مناطق مختلف هندوستان کهن مردمان مختلف ساکن بودند که با داشتن زنده گی مشخص، اقتصادی، دارای موسسات و نظریات مشخص مذهبی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی نیز بودند و همسان با ماحول environment هندی همان وقت این همه نظریه ها، موسسات و عقاید گونه های محافظه کارانه یی Conservative از خود کرده بودند. جامعه ان وقت هند بر اساس

عقاید مذهبی هندوها از روی فرقه های اثری مذهبی Caste system به چهار فرقه بالایی پایانی تقسیم شده بودند.

برعکس محافظه کاری Conservatism هندییزم، اسلام از لحاظ معنوی و اجتماعی دین فعال Dynamic است. و این دین فعال بار نخست در زمان سلطان محمود غزنوی با فرهنگ محافظه کار هند رو به رو گشت و تا دوران احمدشاه درانی در درازنای هشتصد سال بالاثربلیغ علمای دینی و صوفیای افغانستان و آسیای مرکز در هند گسترش یافت.

علت اساسی گسترش اسلام در هند را میتوان در تضادهای درونی طبقاتی اجتماعی آن وقت هند جستجو کرد. اسلام تفاوتهای مذهبی بین فرق مذهبی بالایی و پایانی را از بین برد، بر اساس روحیه مساوات اسلامی از همه بیشتر فرق پایانی مذهبی به دین مقدس اسلام روی آوردند، آنها مانند ترکها مغل و افغانها پشتوانه استوار تاریخی نداشتند ایشان مجبور بودند در مقابل هندوها به هویت قومی شان زیر نام هویت اسلامی رنگ مذهبی بدهند و خودها را به نام ملت مسلمان معرفی کنند.

انگلیسها قدرت سیاسی را از مسلمانها گرفتند و در دوران حکومت انگلیسها اداره، آموزش و پرورش، اقتصاد، سیاست و نظام ارتشی هند همه رنگ غربی یافتند در این دوران فضای صلح امیز زنده گی بین مسلمانان و هندوها به رقابتهای مذهبی، نفرت و مخالفتها مبدل گشتند و این مخالفتها راهی به فسادها و کشت و خون و جنگهای مذهبی باز کرد و در نتیجه همین جنگها، فسادها و کشتارها پاکستان عرض وجود کرد. در سال ۱۹۴۷م شبه قاره به دو کشور پاکستان و هند تقسیم گردید با وصف ازادی و جدایی از هم، کشیده گیها و مخالفتها و رقابتهای تاریخی و مذهبی بین این دو کشور هنوز

هم به جایش باقیست. بنا بر همین دشمنیها پاکستان و هند در سالهای ۱۹۴۸م، ۱۹۶۵م و ۱۹۷۱م دو بار بر مساله کشمیر و بار اخیر بر معضله پاکستان شرقی با هم جنگیدند، در جنگ اخیری پاکستان شرقی از پاکستان غربی جداگردید و کشور ازاد و مستقلى به نام بنگله ديش اعلام کردید.

از مطالعه تاریخ سیاسى مشترک پاک و هند Pak-Indian معلوم میگردد که با وصف ازادی پاکستان همان گونه که - ایران هویت ملی افغانستان را از ته دل قبول نکرده است - هندوستان نیز هویت ملی پاکستان را از ته دل قبول ندارد.

پس از تقسیم، بخشهای شرقی و غربی پاکستان در مرزهای شرقی و غربی هندوستان موقعیت داشتند این دو بخش از همدیگر خیلی دور افتاده بودند و از یک دیگر کافی بعد مسافه داشتند. افزون از این که این دو بخش زیر تهدید هند واقع بودند، به تهدید فعالیت‌های کمونستی چین ان وقت و اتحاد شوروی نیز مواجه بودند. پس از تقسیم حکمداران پاکستان برای نگهداشت مرزهای جغرافیایی هر دو بخش و داشتن هویت مستقل از هندوستان به تلاش پرداختند. نگهداشت مرزهای جغرافیایی دور و دراز هر دو بخش پاکستان به نیروهای نظامی و ارتش نیرومند نیاز داشت و این ارتش آموزش دیده نیازمند صلاحها، مهمات و کمکهای اقتصادی نیز بود.

جنگ سرد در جریان بود و در دوران جنگ سرد هندوستان به اتحادی شوروی و پاکستان به امریکا نزدیک گردیدند. در دوران جنگ سرد، امریکا و کشورهای غربی برای جلوگیری از نفوذ اتحاد شوروی و چین به موقعیت ستراتیژیک جغرافیایی و هویت اسلامی پاکستان نیاز داشتند و پاکستان محتاج سلاحها، مهمات دفاعی و کمکهای اقتصادی و سیاسی امریکا و

غریبها بود. همدرین وقت در مرزهای هند و چین درگیرها صورت گرفتند، روابط اتحاد شوروی و چین خراب گردیدند و اتحاد شوروی در مقابل چین از هندوستان پشتیبانی کرد. در آسیای جنوبی بین هند و چین رقابتهای سرد مداری و پخش نفوذ آغاز گردید و در خلال این رقابتهای بین این دو کشور رقابتهای ازدیاد در تولید اسلحه نیز آغاز گردید، هند در مقابل چین نیروهای نظامی خود را افزایش داد و سلاحهای معاصر نیز تولید کرد و همینسان از اتحاد شوروی نیز به دست آورد. پاکستان در مقابل هند نیروهای نظامی اش را از دیاد بخشید از کشورهای غربی و امریکا سلاح پیشرفته معاصر به دست آورد که در نتیجه آن دفاع از مرزهای جغرافی و ایدیولوژیک پاکستان و هویت آن در وجود ارتش این کشور تبارز کرد و همین علت بود که در تاریخ کوتاه به میان آمدن پاکستان نیروهای نظامی این کشور به بهانه اشفته حالی سیاسی در درون کشور سه کودتای نظامی انجام دادند و حکومت درازی کردند امروز نیز در امور نظامی و سیاسی این کشور ارتش دست درازی دارد.

چنان که پیش از این در جایی به ان اشاره رفت در اثر درگیرها اختلافها بین هندوها و مسلمانان در درون جامعه هند، مسلمانان شبه قاره هند نیازمندی یک کشور جداگانه بی را احساس کردند و براساس همین احساس نظریه دو ملت Two nations به پیش کشیده شد. طبق نظریه طرفداران این اندیشه، در هندوستان دو ملتی زیر نامهای هندو و مسلمان زنده گی دارند، مذاهب، تاریخ سیاسی و زنده گی اجتماعی این دو ملت از همدیگر تفاوتهای دارند و مسلمانان هند به حیث یک ملت جداگانه حق ساختار کشور جداگانه بی دارند.

این اندیشه از بین قشر درسخوانده مسلمانان هند سر بالا کرد. قشر درسخوانده از آن حمایت کرد شخصیتها و روشنفکران نامور مسلمان مانند علامه اقبال و محمد علی جناح در راس اندیشه گران قرار گرفتند.

حزب مسلم لیگ Muslim league party به رهبری محمد علی جناح بانی پاکستان این اندیشه را به جنبش کشور جداگانه به نام پاکستان مبدل ساخت. در این دوران شماری از گروههای اسلامی از مسلم لیگ جانبداری کردند و برخی مخالف آن بودند، در شمار مخالفین حزب جماعت اسلامی به رهبری مرحوم مودودی نیز شامل بود.

پس از تاسیس پاکستان، این کشور موسسات اجرائیه Executive judiciary اداری، نظامی، آموزشی و پرورشی، مطبوعاتی و دیگر را از سیستم سیاسی British India به ارث برد و محمد علی جناح بانی پاکستان در خطابش به کمیسیون قانون ساز Constituent assembly نخستین قانون اساسی این کشور گفت: ((پاکستان دولت روحانیون Theocratic state نیست و پس از این مسلمانها به مساجد، هندوها به درمسالها و سکها به گوردواره ها، عیساییها به کلیساها خواهند رفت او به آزادی تمام مذاهب تاکید کرد.

یکسال پس از تاسیس پاکستان، محمد علی جناح وفات کرد، در دوران زنده گی وی مسایل هویت پاکستان و سیستم سیاسی آن حل نگردیدند و از وفات او تا هم اکنون به موضوعات ((هویت)) پاکستان و سیستم سیاسی او تبصره های جداگانه ادامه دارد.

میگویند هندوستان مهد مذاهب گوناگون است، اما حزب سیاسی هند کانگرس Indian congress party صبغه مذهبی نداشت و پس از آزادی، هندوستان به حیث دولت غیر مذهبی Secular state اعلام گردید. اما

برعکس پاکستان که برای مسلمانان هند به حیث دولت جداگانه عرض وجود کرده بود از انتخاب نام جمهوری اسلامی Islamic republic راه دیگری نداشت.

به خاطر این که هویت پاکستان را از هند جدا نگه دارند از جدایی اقوام مختلف از پاکستان جلوگیری نمایند، پاکستان را به جهان اسلام نزدیک سازند، به این کشور به جای هویت ملی، هویت اسلامی دادند و برای تثبیت این هویت پاکستان را وارث اصلی دوران اسلامی هند و به حیث بخش جدایی ناپذیر جهان اسلام معرفی داشتند. شخصیتهای نامور افغانستان، آسیای مرکزی و جهان اسلام را محض به حیث فرمانان مسلمانان به گونه قهرمانان پاکستان پذیرفتند.

پاکستانیها برای بقای کشور شان مجبور استند به جای هویت ملی از هویت اسلامی ان پشتیبانی نمایند تا آخر به این پشتیبانی پابندی نشان دهند.

پاکستانیها این واقعیت را کاملاً درک کرده اند اگر آنها به جای هویت اسلامی به ایدیولوژی ملی و هویت ملی پاکستان روی میاورند، در این صورت در اذهان اقوامی که با اقوام ساکن در هند روابط نژادی و زبانی دارند پرسشی سر بالا خواهد کرد که ((ما چرا از هندوستان جدا شدیم؟)) و اقوام دیگر پاکستان خواهد گفت که ((ما چرا در پاکستان میمانیم؟)) و این هر دو پرسش وجود پاکستان را با خطر مواجه میسازد.

جای شک نیست که با نظر داشت به گذشته و شرایط امرزوی ((هویت)) اسلامی محور اساسی برای اتصال اقوام گوناگون پاکستان است و بقای این کشور را بایستی در هویت اسلامی ان جستجو کرد، اما در این نیز شکی نیست که در پاکستان نیز مانند شماری از کشورهای اسلامی پیرامون مدل

هویت اسلامی آن کدام تعریف و نظر جامعی که برای تمام موسسات عنعنه یی - مذهبی Traditional religious، مذهبی - سیاسی Political religio احزاب، گروهها و فرق یکسان قابل قبول باشد تاکنون به میان نیامده است، بلکه از زمان ((تصور پاکستان)) تا هم اکنون تمام موسسات سیاسی، عنعنه یی - مذهبی، مذهبی - سیاسی، فرق مذهبی، احزاب و گروههای پاکستان درباره ((هویت اسلامی)) و مودل اسلامی ان کشور تعریفهای جداگانه و نظریه های از هم متفاوت دارند.

این گونه نظریه ها و تعریفها چیز تازه یی نیست، بل این گونه نظریه های متفاوت پیش از تاسیس پاکستان نیز وجود داشتند و شماری از احزاب و گروههای مذهبی به پذیرش - تصور پاکستان علاقه اقبال و نهضت پاکستان محمد علی جناح - آماده گی نداشتند و برای ایشان تصور پاکستان علامه اقبال و پاکستان محمد علی جناح ((تصور واقعی اسلامی)) و ((هویت اسلامی پاکستان)) معلوم نمیشدند و جوه مخالفتهای بر ضد ان اشکار بودند، با وصف ان که علامه محمد اقبال مفکر و شاعر بزرگ جهان اسلام بود و محمد علی جناح بانی پاکستان شخصیت نامور، قانوندان و سیاستمدار مسلمانان هند بود.

یک وجه مخالفت این تواند بود که این دو شخصیت بزرگ به جای مدرسه در موسسات علمی مشهور اروپا درس خوانده بودند.

به این دو شخصیت بزرگ ((هویت اسلامی)) و ((مودل حکومت اسلامی)) اشکار بود به هر دو اصول واقعی اسلام و تاریخ سیاست و حکومت اسلام نیز معلوم بود.

هر دو هویت اسلامی و مودل حکومت اسلامی کشور جداگانه مسلمانان را در چوکات ویژه گیهای مشترک محافظه کاری conservatism مسلمانان شبه قاره هند، قوت فعال و متحرک اسلام و پیشرفتهای جهان غرب میدیدند.

هر دوی شان مخالف تنبلی و محافظه کاری بودند، هر دو در مسلمانان شبه قاره خواهان زنده نمودن قوت اسلام متحرک و فعال بودند و بر اساس قوت متحرک و فعال اسلام و پیشرفتهای علمی عربی پیشرفت مادی و معنوی اسلام را میخواستند. آنها هر دو در کشور جداگانه مسلمانان (پاکستان) با قدرت و انحصار دولت مذهبیون theocratic state مخالفت میکردند و به ساختار جمهوریت اسلامی مردم، برای مردم و به رای مردم اصرار میورزیدند.

پس از وفات محمد علی جناح بانی پاکستان بر سر ((هویت اسلامی)) و ((مودل حکومت اسلامی)) پاکستان بین مدرسه religious school و مکتب school یا هم قشر درسخوانده و علمای مذهبی تبصره ها و مشاجره ها فزونی گرفتند.

احزابی که از قشر درسخوانده تشکیل یافته بودند از ((هویت اسلامی)) و ((مودل حکومت اسلامی)) علامه محمد اقبال و محمد علی جناح بانی پاکستان شروع به دفاع کردند، اما بالمقابل قشر مذهبی چون گذشته بر این گونه ((هویت اسلامی)) و ((مودل حکومت اسلامی)) به اعتراض پرداختند.

این گونه مشاجره ها، مخالفتها و جار و جنجالها زمینه یی برای کودتای نظامی فیلد مارشال محمد ایوب خان فراهم ساخت، وی زیر نام جلوگیری از هرج و مرج سیاسی در پاکستان تمام فعالیتهای سیاسی را در این کشور

ممنوع قرار داد و در دوران حکومتش به انکشاف و پیشرفت اقتصاد پاکستان به عملیه صنعتی شدن و نیرومندی نیروهای مسلح روی آورد.

با وصف آن که مرحوم ایوب خان به قشر درسخوانده نزدیک بود، لیکن دیکتاتوری نظامی او و همینسان و جلوگیری از فعالیتهای احزاب سیاسی، قشر درسخوانده را برضد او فعال نمود و برای گروههای مذهبی نیز مودل حکومت اسلامی پاکستان ایوب خان قابل پذیرش نبود، در نتیجه گروههای مذهبی و احزاب سیاسی با هم ائتلاف کردند و به اشتراک هم حکومت ده ساله ایوب خان را خاتمه بخشیدند. همزمان با سقوط حکومت ایوب خان مرحوم جنرال یحیی خان کسب قدرت کرد، اما او برای بار نخست در تاریخ پاکستان انتخابات آزادی را برگزار ساخت.

در انتخابات حزب عوامی شان روان شیخ مجیب الرحمن اکثریت بزرگ کرسیهای پارلمان پاکستان را به دست آورد و حزب مردم شاد روان شیخ مجیب الرحمن بنگالی بود و در پاکستان شرقی اکثریت بزرگی داشت، بنا بر همین اساس احزاب سیاسی و گروههای مذهبی و ارتش (که هشتاد در صد از پنجابیها تشکیل یافته است) و بیروکراسی پاکستان اجازه ندادند تا قدرت سیاسی تمام پاکستان را حزب عوامی مجیب الرحمن تصاحب کند، که در نتیجه آن بنگالیها شوریدند، هند مداخله نظامی کرد و بنگله دیش مستقل و آزاد تاسیس گردید. حزب مردم شاد روان ذوالفقار علی بوتو حکومت تشکیل داد، اما همدرین زمان با تاسیس بنگله دیش ((هویت اسلامی)) پاکستان نهایت صدمه دیده بود. پاکستان شکست خورده بود، در آسیای جنوبی موقعیتش را از دست داده بود و دشمنی آن با هند از حد گذشته بود، بوتو با نظر داشت به شرایط نوین پاکستان، اصلاحات سیاسی اقتصادی و اجتماعی تازه یی را آغاز کرد. این رخداد تازه پاکستان را به جای آسیای

جنوبی به شمول افغانستان به کشورهای آسیای مرکزی و آسیای میانه نزدیک ساخت، روابط پاکستان و چین گسترده شد با امریکا و کشورهای غرب روابطش به سردی گرایید.

این بار نیز احزاب سیاسی و نیروهای مذهبی بر ضد اصلاحات شاد روان ذوالفقار علی بوتو به پا خاستند، بار دیگر ((هویت اسلامی)) و ((مدل حکومت اسلامی)) موضوع داغ مشاجره ها و بحثها و اعتصابهای گروههای مذهبی گردید از همین کشمکشها مرحوم جنرال ضیاءالحق سود برد و در سال ۱۸۷۷م دست به کودتا زد.

شاد روان ذوالفقار علی بوتو را به دار بست و بار نخست در تاریخ پاکستان حاکم نظامی، سیاسی پاکستان به جای مکتب از مدرسه پشتیبانی کرد و مکتب را بر مدرسه برتری داد.

در نخستین روزهای کودتا، اعدام شاد روان ذوالفقار علی بوتو، دستگیری فعالین و رهبران حزب مردم و منع فعالیتهای سیاسی ان حزب جنرال ضیاء را در تحرید قرار داد. وی در همین حالت انزوا به سر میبرد که در همسایه گی ان در افغانستان کودتای ثور صورت پذیرفت، این کودتا و تجاوز اتحاد شوروی ویرا از تجرید برون آورد و بهترین شانس طلایی بدسترس او گذاشت.

جنگ سردی که بر ضد اتحاد شوروی و کمونیزم ادامه داشت در اندکترین مدت جنرال ضیاء را به حیث بازیگر نامور ستیج سیاسی منطقه، قهرمان بزرگ جهان اسلام، ((مرد حق و مرد مومن)) نمودار ساخت. جنرال ضیاء با استفاده از این شانس طلایی شماری از گروهها و تنظیمهای مذهبی - سیاسی افغانستان و پاکستان و همینسان نظامیان موظف برای افغانستان را

باهم نزدیک ساخت و برنامه گسترده بی را پیرامون ((هویت اسلامی)) افغانستان، مودل حکومت اسلامی آینده افغانستان روابط آینده پاکستان و افغانستان - در اختیار آنان گذاشت و دستور عملی نمودن آن را صادر نمود.

در این برنامه اسهام گروههای مذهبی - سیاسی پاکستان به ویژه جماعت اسلامی و تنظیمهای جهادی افغان کاملاً آشکار بود. در این برنامه هویت ملی و تاریخی افغانستان، ویژه گیهای اجتماعی، سیاسی و مذهبی جامعه افغانی و منافع ملی افغانها یکسره فرو گذاشته شده بودند.

گروههای مذهبی - سیاسی پاکستان به جهاد افغانها لباس مذهبی - ایدیولوژیکی در بر کرد.

((هویت اسلامی)) افغانستان، مودل حکومت اسلامی آینده افغانستان را همگون با ویژه گیهای مذهبی و تاریخی مسلمانان هندوستان و همپنسان هویت اسلامی پاکستان و مودل حکومت اسلامی پاکستان عیار کرد.

چوکات مذهبی - ایدیولوژیک برنامه های نظامیان پاکستان برای افغانستان تنها و تنها برای عملی نمودن، در اختیار تنظیمهای جهادی گذاشته شدند. این برنامه گسترده تنها بر اساس منافع ملی پاکستان عیار گردیده بود و از لحاظ شرایط عینی افغانستان کاملاً برنامه تقلیدی و مصنوعی بود.

در این برنامه به منافع علیای افغانها نیروهای ملی - اسلامی، حامیان دموکراسی که خواهان زعامت واحد ملی اسلامی در افغانستان استند کوچکترین جایی داده نشده بود. عناصر ملی - اسلامی افغانها کوبیده شدند، شخصیتهای صاحب نام افغانستان از صحنه سیاسی دور نگه داشته شدند و قصداً در مسایل ملی برای شان سهم داده نشد.

بنا بر عقیده تحلیلگران مسایل سیاسی افغانستان، چون این پلان گسترده از منافع ملی پاکستان مایه می‌گرفت و با شرایط عینی و ویژه گِیهای ملی افغانستان همسویی نشان نمیداد، پس همین صبغه تقلیدی آن را بایستی کاستی بزرگ آن شمرد.

بر اساس همین ساختار تقلیدی برنامه ((هویت اسلامی)) واحد، تاریخی و پذیرفته شده افغانها و مودل حکومت اسلامی واحد آن اشکال گوناگون هویتها و مودلها را به خود گرفت.

در نتیجه همین تعداد مودلها و هویتها هر تنظیم جهادی افغانها تنها در چوکات تنظیم خود به جهاد ادامه داد و هر تنظیم پیرامون ((هویت اسلامی)) افغانستان اندیشه و نظریه تنظیمی خود را به پیش کشید و هر تنظیم درباره سیستم حکومت اسلامی بر مودلی پافشاری میکرد که تنظیمش گزیده برد.

با تاسف فراوان باید گفت که پس از سقوط رژیم کمونستی تا امروز به حمایت کشورهای بیگانه بر سر ((هویت اسلامی)) و مودل حکومت اسلامی بین تنظیمها جنگهای خانمانسوزی در جریان است و تاهم اکنون هر گروه جنگ افروز تلقین شده تنها نظریه ((هویت اسلامی)) و مودل ((حکومت اسلامی)) تنظیم خود را به زور بر تنظیمها و ملت مسلمان افغان تحمیل میدارد.

پس از بررسی مختصر پیشینه تاریخی پاکستان و برنامه گسترده جهاد افغانستان اکنون با این پرسشی مواجه میشویم که آیا حکومت موجوده حزب مردم میتواند در باره افغانستان پالیسی وضع کرده جنرال محمد ضیاءالحق را عوض کند؟

ما این پرسش را در ارتباط به حکومت و دولت پاکستان گونه زیرین به بررسی مینشینیم: ((شاگردان علوم سیاسی باور دارند که دولت و حکومت دو مفهوم از هم جداگانه بی دارد، بنا بر اساسات دانش سیاسی حکومت دولت نیست بل حکومت یکی از عناصر چهارگانه دولت به شمار میاید، اما عنصر است مهم و سیاسی که در کشور های گوناگون اشکال گوناگون میداشته باشد)).

بر اساس قانون اساسی پاکستان حکومت پارلمانی در آن کشور موسسه پذیرفته شده است، حزب و یا احزاب که در پارلمان اکثریت کسب میکنند، حکومت حزبی و یا ائتلافی میسازند. در پاکستان احزاب و گروههای گوناگون سیاسی و مذهبی - سیاسی فعالیت دارد و مانند این همه احزاب فعال در پاکستان حزب مردم نیز منشور مشخص دارد و بر اساس این منشور حزب مردم پاکستان به تصور و هویت اسلامی پاکستان همگون به اندیشه های علاقه اقبال و محمد علی جناح بانی پاکستان مینگردد.

رهبران و اکثریت اعضای این حزب در سخنانده گان مکتب استند و بر اساس برنامه این حزب اعضای حزب به هویت اسلامی پاکستان، دموکراسی، حقوق زنان و آزادی مذهبی سایر اقلیت های مذهبی باور دارند، بنا بر اساس اندیشه این حزب نظر ان در باره رژیم سیاسی افغانستان نیز روشن است، در این رابطه میتوان به سخنان محترمه بینظیر بوتو رهبر این حزب استناد کرد. بینظیر در ملاقات که در سال ۱۹۹۲م با تن چند از افغانها در اسلام آباد داشت، گفته بود: ((حزب مردم با حمایت و پشتیبانی مردم پاکستان، پاکستان شمول گردیده است، از همه حقوق مردم دفاع میکند خواهان حکومت است که از سوی مردم و برای مردم باشد. حزب ما به آزادی، دموکراسی و حقوق بشری باور راستین دارد... در این بخش اسیا، نظریات سیاسی،

اجتماعی و اقتصادی کشورها در محدوده جغرافیای شان محصور نمی ماند، بل به کشورهای مجاور نیز سرایت مینمایند و به زنده گی مردمان کشورهای همسایه نیز تاثیر میگذارد. بحران افغانستان نیز بر کشورهای این منطقه اثری داشته است... اگر در افغانستان دموکراسی و آزادی حکمران و حکومت طبق میل مردم به میان آید ما باور کامل داریم، که اینگونه حکومت در کشورهای مجاور از احزاب حمایت خواهد کرد که باور راستین به دموکراسی، آزادی و حکومت مردمی داشته باشند. لابدیست که اینگونه حکومت در پاکستان از حزب مردم پشتیبانی خواهد نمود. برعکس اگر در افغانستان حکومت روی کار آید که بر انحصار و دیکتاتوری عقیده داشته باشد ما باور داریم که اینگونه حکومت در پاکستان بجای حزب مردم از احزابی پشتیبانی میکند که طرفدار دیکتاتوری و انحصار اند... حزب ما با آمدن شاه سابق با افغانسان مخالفتی ندارند. اگر وقت اش آمد ما موضوع باز گشت. شاه سابق با افغانستان را مطرح خواهیم ساخت...)).

میگویند روابط خارجی هر کشور عکاسی شرایط داخلی همان کشور را مینماید، بر اساس همین فورمول پالیسی حزب مردم در باره افغانستان با شرایط امروزی پاکستان ارتباط میگیرد. با وصف آن که انتخابات گذشته پاکستان مکتب در برابر مدرسه اکثریت بزرگی بدست آورد، و حزب مردم حکومت فدرالی تشکیل داد، اما حکومت این حزب با سطح دولت پاکستان با یک سلسله مسایل داخلی و خارجی ناشی از حکومت نظامی یازده ساله جنرال ضیاءالحق روبرو است. بشمول مساله افغانستان مسایل زیاد دیگری به این حکومت از گذشته به میراث مانده است. چنانکه پیش از این در جای گفته آمد در دوران حکومت نظامی جنرال محمد ضیاءالحق، ارتش پاکستان

به حیث محافظ مرزهای جغرافی و ایدیولوژیک پاکستان در زنده گی سیاسی ان کشور به حیث رکن موثر مبدل گشت.

رژیم نظامی دروازه های پاکستان را به روی کمک های حکومت ها و تنظیم های عربستان سعودی، کشورهای خلیج و شرق میانه باز نگاهداشت، کمک های مالی حکومت و موسسات کشورهای یاد شده در پاکستان در گسترش مدارس کمک کرد، مدرسه قوی و فعال گردید و ارتش یا محافظ مرزهای ایدیولوژیک و جغرافی پاکستان توانست مدرسه و احزاب سیاسی - مذهبی پاکستان را با هم نزدیک سازد. چوکات سیاسی - مذهبی جهاد افغانستان و برنامه های نظامی، سیاسی و اقتصادی آن را ساختند. هفت تنظیم جهادی با رسمیت شناخته شدند، به سلاح ها و پول عرب و عجم تمویل و تجهیز گردیدند، و همین گروههای تنظیمی را بر سر زنده گی سیاسی مردم افغانستان مسلط گردانیدند. و امروز نیز بجای حکومت حزب مردم تنظیم های یاد شده با نظامیان و گروههای مذهبی - سیاسی روابط دارند. در این هفت تنظیم به چهار آن مقام تنظیم های درجه اول داده شد، به اینها به تناسب سه تنظیم دیگر جهادی اسلحه و پول زیاد داده میشود و امروز مدرسه به جای مکتب بین چهار تنظیم درجه اول نقش مشاور میانجی و مصلح را بازی مینمایند. علت این کار نیز مشهود است و ان این که مکتب پاکستان در تاسیس تنظیم های مذهبی - سیاسی افغانی نی کدام نقش از خود به جا گذشته است و نه هم نظریات مشابه دارند و نه هم نفوذ بر آنها دارند.

سخنران محترمه بینظیر بوتو نهایت به جا مینماید که گفته بود: ((اگر در افغانستان حکومتی حاکم باشد که به دیکتاتوری و انحصار عقیده داشته باشد، ما باور داریم که چنین حکومتی در پاکستان به جای حزب مردم از احزاب حمایت خواهد کرد که برای دیکتاتوری و انحصار مبارزه میکنند)).

اکنون در ارتباط به ((حکومت)) حزب مردم و واقعیت‌های ((دولت)) پاکستان، پیرامون مساله افغانستان بعضی پرسشهای مطرح میگردند:

— ایا ارتش یا محافظ مرزهای جغرافیایی و ایدیولوژیک پاکستان اختیار مساله افغانستان را به حزب مردم واگذار نموده اسد و یا اینکه هنوز هم چون گذشته به تیوری و عمق ستراتیژیک Strategic Depth .

— ایا حکومت حزب مردم، در چوکات مذهبی و ایدیولوژیک چهار تنظیم مذهبی - سیاسی درجه اول دوران نظامی تغیر وارد آورده میتواند؟

— اگر حکومت حزب مردم تلاشی برای تغیر وارد نمودن کند، افزون از این چهار تنظیم، ایا در داخل پاکستان گروههای مذهبی - سیاسی، مدرسه، بعضی حکومت اسلامی و گروههای مذهبی - سیاسی کشورهای خارجی هم در مقابل ان ایستاده گی نمیکند؟

— ایا حکومت حزب مردم در برابر این تبلیغ گروههای مذهبی - سیاسی که ((حکومت حزب مردم خطر بزرگی برای اسلام و پاکستان است)) توان مقاومت دارد؟

همینگونه پرسشهای دیگری نیز در رابطه به سیاست حکومت حزب مردم و واقعیت‌های ((دولت)) پاکستان مطرح استند، اما جوابهایی به این پرسشها تا هنوز ارائه نگردیده اند.

همانسان که محترمه بینظیر بوتو به گروهی از افغانها گفته بود - که حزب او مخالف آمدن پادشاه سابق افغانستان نیست و در وقتش به این موضوع توجه خواهد کرد، سال پار حکومت وی سیاست حزب مردم را در این رابطه در عمل به اثبات رساند.

این واقعیت به همه یی افغانها و اعضای حزب مردم چون افتاب روشن است که شاه سابق افغانستان پس از کودتای کمونستی و تجاوز ارتش سرخ بر این کشور از جهاد برحق افغانها حمایت نموده و مردمان پاکستان را ستوده است اما رژیم مرحوم جنرال ضیاءالحق از بازگشت شاه سابق و نقش او در جهاد افغانستان به شدت جلوگیری مینمود. این گونه مخالفتها نیز اشکار و روشن بود، حکومت نظامی او به نماینده پادشاه برای دید و بازدیدها با افغانها اجازه ورود به پاکستان را نمیداد. اما بالمقابل رهبری حزب مردم مانند اکثریت بزرگ افغانها حل معضلات افغانستان را در وجود پادشاه سابق مشاهده مینماید از همین جا بود که حکومت حزب ((مردم) زنجیر مخالفت طولیل المدت رژیم نظامی راگست و به نماینده ویژه پادشاه سابق جنرال عبدالولی ویژه ورود به پاکستان را صادر نمود و به او اجازه داد تا با افغانها در مورد پهلوهایی گوناگون مساله افغانستان به بحث و مذاکره بپردازد.

ورود نماینده پادشاه سابق به پاکستان نخستین نشانه تبدیلی سیاست پاکستان در قبال مساله افغانستان است. اگر این کوشش از یک سو به جهانیان نشان داد که مردم افغانستان همه گروههای جنگ افروز را مسترد کرده اند و در حل قضایای افغانستان از تلاشهای پادشاه سابق حمایت میدارند، از سوی دیگر بقایای رژیم نظامی جنرال ضیاء و گروههای مذهبی، سیاسی پاکستان و تنظیمهای مذهبی- سیاسی داخل افغانستان را به شدت منزجر ساخت و در راس همه یی مخالفتها جمهوری اسلامی ایران قرار گرفت علل مخالفت شدید جمهوری اسلامی ایران در برابر شاه سابق افغانستان کاملاً مشهود است و این مخالفت از ترس ناشی میشود به پندار جمهوری اسلامی ایران اگر بنا بر خواست مردم افغانستان شاه سابق افغانستان دوباره به کشورش عودت کند و مشکلات مردم و کشور را حل نماید، صلح و ثبات پایدار را به

مردم افغانستان ارغمان آورد، در این صورت مردم ایران نیز خواهان عودت پسر شاه سابق ایران محمد رضا شاه پهلوی میشوند و راهی برای بازگشت او نیز باز میگردد. به تاسی از همین ترس بود زمانی که نماینده ویژه پادشاه سابق افغانستان به پاکستان امد رژیم ایران دست و پاچه شد و غرض جلوگیری از ورود پادشاه افغانستان معین وزارت خارجه ایران بنساعلی بروجرودی متحرک گشت چندین بار به کابل مزارشریف و ننکرها امد و رفت نمود، گروههای مذهبی- سیاسی افغانستان را علیه پادشاه سابق افغانستان تحریک نمود، به رژیم کابل وعده های کمکهای مالی داد و وظیفه ترور طرفداران فعال شاه افغانستان را به باند تروریستی اداره کابل سپرد، چندین بار به اسلام آباد رفت و مخالفت جمهوری اسلامی ایران را با بازگشت شاه سابق افغانستان اشکار ساخت و برضد تلاشهای حزب مردم پاکستان در ارتباط به بازگشت شاه سابق- اتحاد مثلث ایران، هند و روسیه را قویتر و فعالتر نمود.

با وصف این که ایران و پاکستان هر دو جمهوری اسلامی اند، اما کاربردها و شیوه های کار شان در امور سیاسی، اندیشه و روابط منطقه یی و بین المللی و همینسان اهداف شان در افغانستان از همدیگر تفاوتهای به هم میرساند.

به گونه مثال جمهوری اسلامی پاکستان با امریکا و کشورهای دوست ان بسیار نزدیک است اما بالمقابل ایران مخالف سرسخت امریکا و دوستان اوست، باوجود این همه اختلافهای اندیشه یی و سلیقه یی حکومت حزب مردم با پیروی از سیاستهای حکومت گذشته پاکستان در برابر جمهوری اسلامی ایران از احتیاط فوق العاده کار میگیرد. زیرا از زمان به وجود آمدن پاکسان رژیم شاهنشاهی ایران در ساحه های نظامی، سیاسی و اقتصادی همواره با این کشور همکار و مددگار بود. در مساله کشمیر از موقف پاکستان

حمایت نموده است، در راه برقراری روابط حسن همجواری بین افغانستان و پاکستان وظیفه میانجی را به عهده داشته است و در پاکستان رشته های دوستی و زیست باهمی بین اهل تشیع و سنیها را استوار نگه داشته است. بنا بر همین علت است که روابط بین ایران و پاکستان حسنه و نیک مانده است از سوی دیگر حکومت حزب مردم آگاهی دارد که جنگ سرد پایان یافته است و امریکا در منطقه به اهمیت موقعیت استراتژیک نظامی و سیاسی کشورهای منطقه کمتر بها میدهد. سیاست امریکا در قبال قضایای افغانستان شکار تذبذب شده است، روابط بین کشورهای هند و پاکستان نیز روز تا روز خرابتر میشوند. در چنین اوضاع و احوال به حکومت حزب مردم پاکستان نهایت دشوار خواهد بود که روابطش را با جمهوری اسلامی ایران- با وصف داشتن اختلافهای سیاسی و اندیشه یی- بر سر موضوع افغانستان خراب نماید. در قضیه کشمیر حمایت ایران را از دست بدهد، همکاری موجوده بین شیعیان و سنیهای پاکستان را به دشمنی مبدل سازد و این دوست و همکار عنعنه یی خود را به هندوستان نزدیک نماید.

ما د پهلوی این همه چشمداشتها حکومت حزب مردم پاکستان از موقعیت بسیار مهم افغانستان در رابطه به استحکام و ضرورت روابط تجاری بین پاکستان و جمهوریهای آسیای میانه آگاهی کامل دارد و پاکستان این موضوع را نیز درک کرده است تا زمانی در افغانستان زیر سیطره یک حکومت نیرومند مرکزی صلح سراسری تامین نشود، تا آن زمان تجارت پاکستان از راه افغانستان به آسیای مرکزی امکان پذیر نیست و همپسان اموال و کالاهای آسیای مرکزی به بنادر گوادر و کراچی رسیده نمیتوانند.

حکومت حزب مردم پاکستان آگاهی دارد که از نابه سامانی جاری افغانستان و دوام آن جمهوری اسلامی ایران سود زیادی به دست میارود.

به تاریخ ۱۳ ماه می سال روان میلادی ایران و ترکمنستان خط آهن بین بندر عباس و جمهوریهای آسیای مرکزی را افتتاح نمود، طرحریزی و به بهره برداری سپردن این پروژه جمهوریهای آسیای مرکزی را با بندر عباس ایران وصل کرد، که هدف اساسی آن تجارت بین ایران و جمهوریها آسیای مرکزی و انکشاف تجارت بحری بین این کشور و سایر کشورهای جهان است که در نتیجه آن بنادر بحری پاکستان (کوادر و کراچی) در بخش تجارت با جمهوریهای آسیای مرکزی از راههای کوتاه افغانستان محروم میگردند.

طوال بحران جاری افغانستان هر دو کشور افغانستان و پاکستان را به زبانههای سیاسی و اقتصادی فراوان مواجهه میسازند، حکومت حزب مردم پاکستان این همه را به چشم سر مشاهده میکند ولی این حکومت بنا بر رعایت پالیسی محتاط عنعنه‌یی و ترس از منجر ساختن احساسات شیعیان کاری به فرجام رسانده نمیتواند.

افزون از این نکات ضعیفی که حکومت حزب مردم دارد، جمهوری اسلامی ایران یقین کامل دارد که گروههای مذهبی- سیاسی افغانستان و پاکستان و همینسان بقایای رژیم جنرال محمد ضیاءالحق با موقف سیاسی حکومت حزب مردم مخالفت دارند افزون بر آن سیاست فعال ضد پاکستانی، روسیه و هند نیز از ایران پشتیبانی مینماید، بنا بر همین عوامل جمهوری اسلامی ایران به تناسب حزب مردم پاکستان بر وضعیت بالا دستی دارد. و بسیار فعال است و حکومت حزب مردم را مجبور ساخته است، که به خواستههای تنظیمهای مذهبی- سیاسی افغانستان و به صورت مشخص اداره یاغی شده آن از پاکستان و طرفدار ایران و جمهوری اسلامی ایران کردن نهد و به سهمگیری فعال شاه سابق افغانستان و آغاز ابتکار عمل تازه خود در مورد بار دیگر خاموشی اختیار نماید.

اگر حکومت حزب مردم پاکستان بخواند یا نخواهد، بالآخر فشارهای داخلی و منطقه‌یی خلاف اصول حزبی خود به جای حل بین‌المللی مساله، خواهان حل منطقه‌یی بحران افغانستان میگردد. و بار دیگر در تلاشهای ناموفق با هم نزدیک ساختن گروههای مسلح مذهبی افغانستان شامل میشود، اما از این واقعیت انکار نمیتوان کرد که حکومت حزب مردم از ته دل خواهان حل بین‌المللی مساله افغانستان است و در افغانستان به جای مدرسه از مودل حکومت اسلامی و ((هویت اسلامی)) مکتب حمایت میکند، اما ناگزیری حکومت بیچاره حزب مردم را وادار میسازد که حرفی بر لب نیاورد.

عملیه مداخله‌ها:

بر اساس نظریات منطقیان هیچ علتی تنها و یکی نمیشد، هر علت اشکال پیچیده‌گونگونی دارد و هر علت پیچیده، معلولهای پیچیده‌ا‌ربه بار می‌آورد و به نوبه خود معلوم پیچیده عین علت پیچیده خودش شکل علت پیچیده‌یی را به خود اختیار میکند. و علت معلولهای پیچیده دیگری میشود تا زمانی جلوگیری از عملیه علت پیچیده صورت نپذیرد، تا آن زمان عملیه‌های علت و معلول پیچیده دوام میداشته باشد، زمانی از علت جلوگیری میشود همزمان با آن دوام عملیه معلول نیز خاتمه می‌پذیرد.

اگر بر اساس این کلیه منطق، سیاستهای متضاد روسیه، ایران و پاکستان را به حیث عامل پیچیده بپذیریم، پس معلول پیچیده‌یی که بر اساس این عامل پیچیده به میان آمده است و ارتباط منطقی بین این دو عملیه گسست ناپذیر به اساسی شناخته شده و از هم دیگر فرق شده میتواند که کدام علت اساسی و کدامین آن فرعی است.

به گونه مثال بر اساس علت پیچیده سیاستهای متضاد این کشورها حکومت مرکزی در افغانستان از بین رفت و بر اساس نبود حکومت مرکزی در سراسر افغانستان ملوک الطوائفی و نابه سامانی خطرناک پدید آمد، بالاخر عملیه پیچیده تا به سامانی در تمام افغانستان گروههای بی مسوولیت در سراسر افغانستان مسلط گشتند، امیران و قوماندانان گروههای مسلح در مناطق زیر تسلط شان، اداره چپان ملکی و نظامی و قضات گردیدند، اکنون هر سخن شان قابل پذیرش و هر فیصله شان حیثیت قانونی را دارد.

در مناطق زیر حکمفرمایی گروههای مسلح تجاوز بر حقوق بشری مرد و زن افغان کار عادی و معمول روزانه گشته است، در این مناطق تریاک کشت میشود، مواد مخدر تولید میگردد و به کمک قاچاقبران بین المللی از راههای کشورهای همسایه به مارکیتهای بین المللی به ویژه امریکا و اروپا رسانیده میشود.

بر اساس گزارشهای ملل متحده، افغانستان پس از برما دومین کشور جهان است که میزان تولید و مواد مخدر در آن در سطح نهایت بالا قرار دارد. تروریستهای که از سایر نقاط جهان میایند در افغانستان آموزش میبینند پس از آموزش و پرورش تروریستی، برای از بین بردن مخالفان سیاسی و پیدانمودن هرج و مرج در شماری از کشورهای نشانی شده به اجرای وظایف تروریستی گماشته میشوند. قاچاق سلاح ها و مواد انفلاقی در جریان است و بسیار اسان و ارزان بدسترس گروههای تروریستی در کشورهای همسایه گذاشته میشوند، اگر به صورت مشخص بگویم پاکستان که با افغانستان سرحد طولانی دارد اما امروز در واقعیت مرزی بین این دو کشور به مشاهده نمیرسد، پاکستان جز کلچر کلاشینکوف گریده است. در اثر مداخلات خارجی و نبود حکومت مرکزی آن روز دور نیست که

افغانستان افزون از مارکیت بین المللی قاچاقبران جهان، جایگاه مصوون ادم ربایان، و اردوگاه بزرگ ترورستان، مرکز بزرگ فروش سلاحهای قاچاق شده، کشنده جمعی و ائومی از جمهوریت‌های شوروی سابق نیز گردد و از همین مرکز مردمان شماری از کشورها محکومت به مرگ دسته جمعی گردند.

از آنچه بر اساس کلیه منطقیان در سطور گذشته تذکر دادیم معلوم میشود که علت پیچیده داستان غم انگیز کنونی افغانستان، مداخله های متضاد و متکی بر منافع ملی کشورهای مداخله گر است، همین مداخله های اجنبی افغانستان را از حکومت واحد مرکزی محروم ساخته است و نبود حکومت مرکزی نابه سامانیا و هرج و مرج را در سراسر کشور حکمفرما ساخته است و بر اساس این همه نابه سامانیا تراژیدی ملی و انفرادی افغانها کمکان ادامه دارد. تا زمانی مداخله های اجنبی به حیث علت پیچیده ادامه دارند و نبود حکومت مرکزی به حیث معلول پیچیده محسوس است تا آن زمان این تراژیدیا به سطح ملی و انفرادی در جریان خواهند بود.

زمانی مداخله های اجنبی قطع میگردند و حکومت قوی مرکزی به میان میاید پس از آن عملیه های فرعی تراژیدیهای ملی و انفرادی افغانها از بین خواهند رفت و جریان با هم مرتبط علت و معلول آن نیز مقطع خواهد گشت.

اکنون پرسشی سر بالا میکند که توان قطع مداخله های خارجی و تشکیل حکومت مرکزی قوی راکی خواهد داشت؟ اگر درباره هر قدر باندیشیم باز هم جز از ملل متحد راه دیگری را نمیتوان سراغ کرد. زیرا توان قطع مداخله ها را تنها موسسه بیرطرفی چون ملل متحد دارد، اما به شرطی که اعضای

دایمی شورای امنیت به ویژه ایالات متحده امریکا از تلاشهای نماینده خاص سر منشی ملل متحد درباره افغانستان پشتیبانی نماید.

حل سیاسی از مجاری ملل متحده:

برای این که افغانها را به جای فکر پیرامون های اجنبی و معلول پیچیده نبود حکومت واحد مرکزی، به مسایل فرعی دیگری مصروف نگه دارند بار دیگر برای تلقین نمودن افغانها و جهانیان، همان نسخه های پارینه تکرار میشوند، گفته میشود که در حل سیاسی مسله افغانستان ملل متحد ناکام گردیده است، جز از کشورهای منطقه به ویژه همسایه گان و گروههای مسلح اینان حل مسله افغانستان ناممکن است. دروغ پراکنی در باره ناکامی ملل متحد بین افغانها روز تا رزو بیشتر میگردد، حتی افغانهای که تا دیروز از نقش ملل متحد در حل مسله افغانستان پشتیبانی میکردند امروز زیر تاثیر همین پروپاگند ها و دروغ بافی ها آمده اند. ازین جمله اشخاص بعضی ها بار ملامت ناکامی را بر ملل متحده میگزارند و شماری هم بیجای آن را محمود مستیری بیچاره حمل مینمایند.

چنان که گفته میشود ایا واقعاً ملل متحد در حل قضایای افغانستان به ((ناکامی)) مواجه شده است؟ اگر ملل متحد ناکام شده باشد، جز از همین موسسه جهانی موسسه دیگر جهانی یا منطقه یی وجود دارد که در حل مسایل افغانستان تلاشهای موفقانه به فرجام برساند؟

واقعیت امر این است که نه ملل متحد ناکام شده است و نه غیر از موسسه ملل متحد موسسه بیطرف مسوول دیگری اصلاً وجود دارد؟

کسانی که ملل متحد را می‌شناسد و از ماهیت و صلاحیتهای ماموریت‌های صلح‌جویانه نماینده‌گان آن آگاهی دارند، برای آنان پذیرش این نکته اندکی دشوار مینماید، البته به جای ناکامی این نکته را خواهند پذیرفت که ملل متحد در حل مساله افغانستان با دشواریهای پیچیده و فراوان روبرو است و این مشکلات را برای جلوگیری از تاسیس یک حکومت نیرومند مرکزی، مداخله‌گران اجنبی ایجاد کرده‌اند و نماینده ملل متحد با این گونه مشکلات دست به گریبان است.

ملل متحد نه خود حکومتی است و نه از خود نیروهای نظامی دارد نه هم پولی. این موسسه مجموعه نماینده‌گان کشورها است، به کمکهای پولی کشورهای جهان فعالیت مینماید. درباره تمام مسایل کشمکشها و دشواریهای جهانی بر اساس خواسته‌های شورای امنیت و در شورای امنیت نیز پنج عضو دایمی و در شرایط کنونی نماینده دایمی امریکا اقدام ضعیف و یا نیرومند مینماید. به بناغلی مستیری و یا هر نماینده ویژه ملل متحد حدود ((صلاحیت و ماهیت)) ماموریتش تعیین شده است و او نیز در داخل چهار چوبه ماموریت خود پیرامون حل قضایای افغانستان تا سرحد گفت و شنودها و ملاقاتهای کارش را به پیش میبرد او کامی را از پیام‌آوری پیام‌بری فراتر گذاشته نمیتواند.

نه مانند مساله عراق-کویت نیروهای نظامی امریکا و همدستانش را در عقبش میبیند و نه هم مانند بوزنیا نیروهای NATO را در کنار خود دارد.

بناغلی مستیری و هر نماینده دیگر به جمع خرچ زبانی Lip Viceser ابالات متحده امریکا بیشتر از دیگران خوبتر میفهمند، آنان مداخله‌گران را می‌شناسد از تراژیدی در حال جریان افغانها آگاهی کامل دارند آنها همه چیز را میبینند

و میشوند و به هر چیز میفهمند، اما با دست خالی هیچ چیزی از اینها ساخته نیست. دست نماینده ملل متحد را که خالی دیدند دوستان دیرینه نیز با وی مخالف شدند. سخن اصلی در جای دیگر و نزد بادار یکه تاز امروزین جهان است، اگر یکبار این کشور بزرگ جهان به نماینده ملل متحد تنها اشاره یی کند خواهیم دید که همین نماینده ضعیف همراه با افغانستان به اصطلاح کوه قاف را به شانه اش بلند خواهد ساخت.

ایا محمود مستیری و یا هر نماینده خالی دست دیگر مداخله گران را از مداخله ها و جنگجویان را از جنگها روی گردان ساخته میتواند؟ همه کس میدانند که او صلاحیت و توان سخنان و مباحث جدی را ندارد و صلاحیت محدود ماموریتش او را مجبور میسازد که مانند ملنگ به هر در و دروازه یی ایستاده شود پیشنهادهای قطع مداخلات خارجی را تقدیم نماید و لستهای حکومت موقتی را جمع اوری نماید.

میگویند شبی در یک کوچه دو نفر میدویدند یکی صاحب خانه و دیگری هم دزد. هر دو صدا میزدند، نمایش که دزد است. رهروان کوچه هر دو را میدیدند، هر دو صدا میزدند، صداهای هر دو را میشنیدند، ولی تا اخیر نه فهمیدند که در این دو دزد کیست و صاحب خانه کیست؟

اکنون همین قصه در افغانستان در جریان است، افغانها نیز میگویند که در امور کشور شان مداخله میشود و مداخله گران و همراهان شان نیز میگویند که در مسایل افغانستان مداخله میشود.

فرض میکنیم افغانی میگوید که در افغانستان روسها مداخله میکنند، در این صورت روسها حاجت به جواب گفتن ندارند، با شنیدن این سخن بر همراهان روسها حالت مخصوصی طاری میشود و فوراً میگویند: ((بخشید

شما روسها را با شورویها مغالطه میکنید.) شما بین روسها و شورویها فرق کرده نمیتوانید، روسها شورویها نیستند، شورویها مداخله کردند با شکست مواجه شدند و راه شان را گرفتند و رفتند.

روسها از قرون متمادی دوستان صمیمی و دلسوز افغانها استند و در تمام این دوران نه در افغانستان مداخله کرده اند، نه مداخله خواهند کرد و نه میکنند، مداخله را کشورهای دیگر میکنند ولی شما بر روسها تهمت میکنید!

خیر اگر روسها مداخله نکرده باشند پس این مداخله ها از سوی جمهوری اسلامی ایران صورت خواهد گرفت؟ با شنیدن نام ایران دوستان و همراهان ایران حرفت را از دهنت خواهند گرفت و با فصاحت و بلاغی مخاطبت خواهد ساخت که تکیه خانه را فراموش خواهی کرد، همراهان ایران چنین درفشانی میکنند: ((جاسوسان امریکا و پاکستان چنین تبلیغاتی را به راه میاندازند و این گونه عناصر معلول الحال میخوانند مناسبات دوستانه و برادوار بین جمهوری اسلامی ایران و دولت اسلامی افغانستان را خراب سازند، جمهوری اسلامی ایران دولت همکیش و هم مذهب افغانهاست، این کشور میلیونها افغان را در کشورش پناه داده و تا امروز ایران مانند برادر و دلسوز در کنار افغانها قرار دارد و شب و روز در تلاش است تا در افغانستان صلح دایمی استقرار یابد و ذکر و فکر دیگری جز تامین صلح در افغانستان ندارد...))

اگر محض به سهو بگویی که اگر جمهوری اسلامی ایران مداخله نمیکند پس کشور پاکستان مداخله نکرده است! با مجرد شنیدن حرف پالانه زنبور را تور دادی، در این صورت چیزهایی را خواهی شنید که در قطی عطار و خورجین

ملا نصرالدین یافت نخواهد شد و خواهد گفتن: ((عمال پنهانی خاد، کی.جی.بی، سی.ای.ای و را (شبکه جاسوسی هندوستان) و غرب زده ها چنین شایعه پراگنی میکنند، که سنگر مستحکم اسلام و مهد مسلمانان پاکستان (پاکستان) را بدنام سازند. پاکستان سنگر پولادین اسلام است که چون کوه استوار از جهاد افغانها پشتیبانی کرد و برای افغانها خطرات فراوان خارجی و زیانهای بی حد و حصری را قبول دارگشت، به میلوها افغان پناه داد و جهاد افغانستان را به پیروزی رساند، انانی که کشور خدا داد پاکستان را مداخله گر میگویند این گونه افراد و عناصر اسلام دشمن و احسان فراموش واجب القتل و مباح الدم استند...)) اگر از زنبور ها خود را به یک دو نجاد دادی و حین دویدن از دهن بر آمد، اگر پاکستان مداخله نمیکند، پس ازبکستان کشوریست که در امور داخلی افغانستان مداخله مینماید، همدرین حالت دویدن صدایی باریکی را خواهی شنید که میگوید: ((ما نمیگفتیم که حقوق ازبکان برای همیشه پامال شده بود و اکنون نیز فاشیستها حقوق ازبکها را زیر پا میکنند، ازبکستان تنها با برادران ازبک خود کمکهای بشری مینماید و دشمنان معلوم الحال اقلیت ها کمک های برادرانه و بشری را مداخله مینامند)).

کشورهای مداخله گر همه در افغانستان همراهانی دارند اگر نام کشور مداخله گر را به زبان آوردی یاران همان کشور چنان ملامت خواهند کرد که بار دیگر نامش را به زبان آورده نخواهد توانست. البته تنها کشوری رویه قاره زمین وجود دارد - به شرط که جمهوری اسلامی سودان راپور ندهد- که نه در افغانستان همراهانی دارند نه هم کسی بر این جزیره دعوه مداخله کرده است، اگر بر این کشور دعوه مداخله کنی در آن صورت هم کوفت دلت را کشیده خواهی بود و هم سرت در امان خواهد ماند. در این صورت به

اطمینان گفته میتوانی که تنها و تنها مملکت قوی شوکت مزینق در افغانستان مداخله میکند و بس، کشورهای دیگر همه ((بازان سفیدی)) هستند. اگر بنساعلی مستیری و یا نماینده دیگری ملل متحد از این کشف اطلاع حاصل کرد، قابل جایزه شناخته خواهی شد، زیرا بالاخره مملکت اصلی مداخله گر را نشان دادی! البته جایزه این کشف علمی را مساویانه بخش خواهیم نمود، نصف آن از شما و نصف دیگر از من خواهد بود و اگر کشور سردمدار جهان امروز را خبر ساختی، ساعت هر دوی مان تیر خواهد بود.

در کچکول محمود مستیری فورمول های گوناگون حکومت موقت جاه دارند و در هامش Fote note هر یکی از فورمول ها پرسش های کوتاه نیز به چشم میخورند.

محمود مستیری بیچاره هر یکی از فورمول ها و در هامش ان پرسشها را به دقت بازخوانی میکند. پس از خوانش اه سرد میکشد و دستش را به کچکول اش میبرد و کچکول را به گردن کرده، این سو و ان سو به دوش اغاز مینماید.

فورمول نخست:

سران احزاب و تنظیمهای مسلح کبوتران سفید صلح) و حمایتگران خارجی شان (بازان سفید) یک واقعیت انکار ناپذیر سیاسی و نظامی اند، بر اساس گفته های کبوتران سفید صلح اینان جهاد کرده اند، اینان قربانی داده اند، اینها مشکلات و تکالیف فراوانی قبولدار گشته اند.

در دشتها و کوهها اینها گشته اند نیروهای اتحاد شوروی را اینها از کشور خارج نموده اند، رژیم کمونستی را اینها مواجه به سقوط نموده اند، اینها تنظیمها و احزاب دارند، اینان پول و اسلحه دارند تنها اینان قوت و نیروی

مسلح دارند. اگر سران تنظیمها، احزاب و طالبان گردهم آیند و سران این گروهها حکومت موقت بسازند، این گونه حکومت به ((بازان سفید)) قابل قبول خواهد بود مردم افغانستان نیز آن را خواهد پذیرفت و به برکت همین حکومت نیرومند مرکزی صلح و آرامش هر چه زودتر برقرار خواهد گشت...

هامش:

انان راست میگویند ولی اینها چندین بار در حضور ((بازان سفید)) حکومتها نساخته اند و چندین بار چوکیهای حکومتها را بین هم تقسیم نکرده اند، چندین بار با هم یک جا نشده اند، باز مخالفتها بین شان بروز نکرده است، و برای کسب و حفظ قدرت با همدیگر نه اویخته اند و یک دیگر شان را از گریبان نگرفته اند و مردم بی دفاع افغانستان را نکشته اند؟ آیا هر یک از اینها محض به خاطر هوس قدرت امروز پهلوی این و فردا پهلوی آن ایستاد نشده اند؟ امروز این جا و فردا آن جا در رفت و آمد نبوده اند آیا اینها از ایدیولوژی شان تحصیل و انحصار حزبی میکنند. جز خود شان به گروههای سیاسی و اجتماعی دیگر نیز حق و اجازه فعالیت سیاسی میدهند؟ آیا اینها بر علاوه خودشان زبان، نژاد، منطقه، حزب و ایدیولوژی شان به هویت ملی و تاریخی افغانستان، تمامیت ارضی، ملت واحد افغان، حکومت طبق میل و اراده مردم و بالاخره ازادی و حاکمیت افغانستان مخلص اشتند آیا اینها به کشورهای دیگر ایدیولوژیهای شان را صادر نمیکند و در کشورهای نشانی شده با گروههای همکاری نمیدارند که از هر راه ممکن رسیدن به قدرت سیاسی میخواهند؟

ایا ((بازان سفید)) به خاطر منافع ملی افغانها از مناطق ملی خود شان میگذرند، تضاد درونی شان را از بین برده اند و همه شان برای خیر افغانستان پالیسی اماده ساخته اند و پرسشهای دیگری از این قبیل.

فورمول دوم:

بر اساس این فورمول سران گروههای مسلح لستهای نامهای اشخاصی که موافقه میاید، نماینده ویژه ملل متحد از این اشخاص حکومت موقت میسازد. بر اساس همین فورمول در سال ۱۹۹۲م احزاب، تنظیمها و موسسات گوناگون لستهای افراد و اشخاص را تهیه دیدند و به بناغلی بینن سیوان MR Benon sevan سپردند. او بر اساس همین لستها به تلاش پرداخت تا حکومت موقتی را تهیه بیند، اما برضد پروگرام او کودتا صورت گرفت او و عملیه حکومت موقتی اش یکسره از میان رفتند.

سال پار اداره کابل بار دیگر لست مشاری از اشخاص را به بناغلی مستیری سپرد اما از لست و نامهای موجود در آن معلوم گردید، که در آن سیزده تن از همدستان و همراهان دلسوز اداره کابل بودند در این لست نسبت به همه یی تنظیمها و طالبان سهم اداره کابل بیشتر بود. این لست را تمام جوانب مسترد کردند و دوباره به کچکول مستیری بیچاره راه یافت.

هامش:

اشخاصی که از سوی سران تنظیمی و حزبی معرفی میشوند، ایا انیها اشخاص حزبی و تنظیمی خواهند بود یا اشخاص مستقل و یا این که تعدادی هم تنظیمی و شماری مستقل؟ اگر اشخاص حزبی باشند پس فرق بین پیر و عصای پیر در چیست؟ در ان صورت تمام پرسشهای که پیرامون حکومت

موقتی سران تنظیمها مطرح میشوند درباره حکومت اینان نیز سر بالا میکنند. اگر این گونه افراد و اشخاص به جای تنظیمها از منابع ملی افغانها دفاع کنند آیا در چنین حالتی آنها حمایت تنظیمهای شان را از دست نمیدهند؟ آیا سران تنظیمها اشخاصی را خواهند گزید که در وفاداری شان جزیی ترین شکی در ذهن خطور کند؟ اگر به اصطلاح حکومت و سبیل بنیاد ساخته میشود و در این حکومت به تنظیمها، احزاب و اشخاص مستقل جا داده میشود، در این حکومت تناسب بین تنظیمها و اشخاص مستقل چگونه خواهد بود، کیها علیه خواهند داشت، اشخاص مستقل و یا تنظیمها؟ اگر تنظیمها اکثریت غالب داشته باشند آیا در چنین حکومتی اشخاص مستقل تا اخیر در اقلیت باقی نمیمانند، اگر در اقلیت میمانند پس آنان به حیث یک اقلیت درباره منافع ملی کشور چه ابتکاری از خود نشان داده میتوانند؟ اگر شمار اشخاص مستقل افزون باشد، آیا تنظیمها و احزاب به دوام چنین حکومتی اجازه خواهند داد؟

اگر تناسب میان تنظیمها و اشخاص مستقل مساوی باشد، در این صورت حکومت وسیع بنیاد بالاثیر مخالفتهای درون تنظیمی از یک سو و در اثر رقابتها و مخالفتهای تنظیمی و اشخاص مستقل از سوی دیگر به مرکز دسیسه نمودن علیه یک دیگر مبدل نخواهد گشت و تمام مدت به ریسمان کشی سپری خواهد شد.

فورمول سوم:

در سال ۱۹۹۴م در شهر کویت پاکستان شماری از افغانها و هیئت ملل متحد شانزده روز با هم جلسات داشتند. در جلسات پیرامون جوانب گوناگون مشکلات و دشواریهای مساله افغانستان سخنها گفته شده و در

بارہ دریافت راه حلها بحثها و گفت و شنوهای دقیق صورت پذیرفت در فرجام این گرمهای تشکيل حکومت موقت از شخصیتهاى مستقل و تاسيس قواى امنيتى براى شهر کابل به بناغلى محمود مستيرى سفارش گرديد.

بر اساس اين فيصله طويل به بناغلى محمود مستيرى سفارش گرديده بود که طبق ميلش لستى از اشخاص مستقل تهيه نمايد و اين نامه را به سران تنظيمى و حزبى و همينسان حکومتهاى دخيل خارجى نشان خواهد داد و پس از اخذ موافقه اينان حکومت اشخاص مستقل تشکيل خواهد گرديد، اين حکومت و قواى امنيتى يک جابى وارد کابل ميشوند. تمام گروههاى جنگى از کابل خارج ساخته ميشوند، قواى امنيتى و حکومت موقت هر دو يک جا به انجام وظايف محوله شان مياغازند. قواى امنيتى از افغانها تشکيل ميشود اگر در حکومت موقت شخصى از تنظيمها شامل ميشود از تنظيمش استعفى خواهد داد، دوره موقت از يک تا دو سال تعيين گرديد.

در اين دوران حکومت موقت جمع اورى اسلحه (اگر کسى ميفروخت ملل متحد از آن خواهد خريد) تامين صلح، عودت و اسکان مهاجرين، بازسازى افغانستان، تسويد مسوده هاى قانون اساسى و قانون انتخابات، سازماندهى تدوير لويه جرکه و کارهاى ديگرى را به فرجام ميرساند، کارهاى که به حکومت منتخب مربوط ميشود، حکومت موقت آن را به فرجام رسانده نميتواند. زير نظارت ملل متحد انتخابات ازاد و بيطرف صورت ميگيرد، در اين انتخابات هيچ عضو حکومت موقت کانديد شده نميتواند و در انتخابات تمام احزاب، تنظيمها و اشخاص شرکت خواهند ورزيد...

هماش:

سفر شنامه این گروه‌هایی نیز به کچکول محمود مستیری راه یافت و این بار نیز محمود مستیری کچکولش را به گردن کرده به دید و بازدیدها آغاز نمود، اگر این ملنگ جهان دیده خودش را هوشیار می‌پندارد، در ((کبوتران سفید و بازان سفید)) نیز آدمهای هوشیار یافت میشوند که این ملنگ کچکول به گردن را صد بار به دریا خواهند برد و تشنه لب دوباره بر خواهد گرداند. شاید بناغلی مستیری از قصه ((صد لغمانی یک پغمانی)) اطلاع ندارد، رویه بی که با یک ملنگ صورت می‌گیرد، بعضیها به او جاب درست میدهند و شماری هم به لهجه زشتی او را مرخص می‌سازد، چنین معامله‌یی با محمود مستیری نیز صورت گرفت.

((مردمان هوشیار)) برایش به دو گروه تقسیم شدند؛ یکی گروه چرب زبان و دومی گروه زشت لهجه، چرب زبانان برایش میگفتند: جگ را دیگران بر ما تحمیل کرده اند، ما از نا ارامی که در افغانستان موجود است خواب نداریم، ما سرگردان میگردیم تا شخص مانند شما را دریابیم، قبول ریاست و حکومت در افغانستان معنی آن را دارد که کسی تاج خار را بر سرش بنهد و ما این تاج خاردار را محض به خاطر مردمان معصوم افغانستان بر سر نهاده ایم، ما همیشه گفته ایم ((که مردم ما را به قدرت رسانیده اند و این قدرت امانت مقدس مردم است)) و اکنون نیز میگوییم: ((در حقیقت مالک هر شی خداست= این امانت چند روز نزد ماست)) (در این جا به ترجمان گفته شد که با جای ((چند روز))، ((چند سال)) ترجمه کن!) ما هر لحظه آماده انتقال قدرت هستیم و بر ما منت خواهی گذاشت که این تاج پر خار را از سر ما دور کنی، اما انتقال این ((امانت مقدس)) افغانهای معصوم چند شرط کوچکی نیز دارد. ما باور کامل داریم که برآورده سازی این شروط برای شخص خیرخواهی چون شما کار دشواری نیست. ما وظیفه تامین امنیت در

شهر کابل را به دوش خود میگیریم، طالبان را راضی بسازید ما راضی هستیم. حالا به تمام جهان به بانگ رسا اعلام میتوانی کرد که معضله انتقال به فرجام رسید و زمان انتقال را خودت تعیین کن!

اما پس از این محمود مستیری با ((شیر ببر)) رو به رو گشت، محمود مستیری بیچاره دستش را به کچکولش نبرده بود که مورد عتاب شیر ببر واقع شد و غرش کنان برایش گفت: ((خوب میشناسمت که با رو با ها همراه شده یی از این هم آگاهی داریم که قباله های رو با ها را با خود آورده یی! گمان میبری که ما ساده ایم، استادانت شاگردان ما هستند. ما خوب آگاه هستیم، که تراکی فرستاده است و خودت چه میخواهی هدفی آوردن کیاست؟

یک سخن را خوب بشنو این قدرت را ما به زور شمشیر به دست آورده ایم و به شمشیر از آن حفاظت مینماییم اگر کسی این قدرت را از ما میگیرد، به میدان بیایند...

میگویند وقتی مستیری به اسلام آباد رسید، شب همان روز خواب دید، که او پیش و شیر ببر با شمشیر سبز در دست عقشب میدوید. کار خواب است، با یک خیز از دریا ها میگذرد بالای جنگلها و کوهها پر میزند ولی ((شیر ببر)) هنوز او را تعقیب نموده بالاخره گیرش مینماید وقتی شمشیر را بر سرش حواله نمود، چغی از دهنش بیرون میشود و راست در بسترش مینشیند، در این اثنا هم عرقهایش را پاک میکند و شکر خدا را به جا میآورد.

میگویند: او صبح همان روز به صوب نامعلومی رفت و ناپدید گشت ناپدید شدن غیر مترقبه مستیری مورد سوال واقع گردید، به اصطلاح مردم پکتیا

دهلها نواخته شدند و اوازه ناپدید شدن مستیری به همه جا پخش گردید پس از ناپدید بودن زیاد باری از سویدن اوازش بلند شد.

میگویند: این خواب او را به اندازه یی ترسانده بود که من بعد نامی از گردهمایی کویته و سفارشنامه آن را بر لب نیاورد.

چگونه حکومت:

اگر از مذاق بگذریم بایستی یاد آور شویم که محمود مستیری از جوانب گوناگون مساله افغانستان اطلاع دارد برای او معلومست که کیها مداخله میکنند، چرا مداخله مینمایند، چطور مداخله میدارند و به کدام اندازه ماخله میکنند و کیها را بر مسند قدرت در کابل نگه میدارند. وی نسبت به هر شخص دیگری به مداخله های مداخله گران و بزکشی جاری بر سر قدرت بین ((کبوتران سفید) متوجه است ولی...

او میفهمد، که افغانها در کشور شان وحشتها، دهشتها و سلوک غیر انسانی رژیم تحمیل شده و دست نشانده را به چشم سر مشاهده و به چشم و پوست تجربه کرده اند و ((بازان سفید)) اکنون به راه شورویها راه میروند و میخواهند تجربه حکومت دست نشانده را تکرار نمایند. اینان نیز مانند شورویها حکومت دست نشانده را ((حکومت دوست)) مینامند بر چنین حکومت دست نشانده مصرف میکنند و سلاح برای شان میدهند؛ همراهانی را برای شان تدارک میبینند که کشته امتیاز و مقام و چوکی استند و زیر نام این گونه حکومت دوست داستان غم انگیز افغانها را بیشتر از پیش طولانی تر میسازند... اما او این خطئه اسیا ((حکومت دوست)) و دست نشانده را خوبتر از هم تمیز کرده میتواند. افغانها میفهمند که ((حکومت دوست)) دست نشانده نمیباشد، به اراده مردم به میان میاید، مردم از ان

پشتیبای میدارند، با مردم کشور عشق میورزد، در برابر مردم احساس مسولیت میداشته باشد. از تمامیت ارضی، استقلال و حاکمیت ملی و منافع ملی کشور حمایت میکند. بر اساس منافع ملی کشور خود با کشورهای دیگر مراوده مینماید، در پهلوی منافع ملی کشور خود منافع دیگران را نیز از نظر دور نمیدارد. احترامی که به آزادی کشورش میداشته باشد، آزادی و تمامیت ارضی کشور دیگر را نیز احترام میگذارد مردمان خودش را در جنگها و جنجالهای بی جا مصروف نمیسازد، اجازه مداخله در امور دیگران را به خود نمیدهد و نه مداخله دیگران به خود نمیدهد و نه مداخله دیگران را در امور کشورش میپذیرد.

افغانها به ماهیت حکومت دست نشانده خوبتر میفهمند، دست نشانده گان از سوی دیگران تحمیل میشوند. به نیروی پول و اسلحه دیگران استوار میباشند، پروای آزادی و تمامیت ارضی کشورش را ندارند منافع فردیش را از منافع ملی بالاتر میشمردند.

برای بقای خود از کشت و خون ملت لذت میبرد و مدام در خدمت دیگران قرار میداشته باشد، دست نشانده به مرض اجیر بودن مبتلا میباشد و مانند سپاهیان اجیر کسی که اجرتش را افزود نماید در کنار او قرار میگیرد، امروز برای این و فردای برای ان میجنگند ولی...

بناغلی محمود مستیری نیز مانند بسیاری از افغانها میفهمند که در قرن بیستم در کشور های گوناگون جهان رژیمهای گوناگونی تجربه شدند و امروز به مردمان همه یی این کشورها خوب و بد تمام سیستمهای سیاسی معلوم است و این را نیز میفهمند که در این مدت کوتاه افغانها در کشور شان تجارب و نتایج دموکراسی، جمهوریت، سوسیالیزم و حکومت مجاهدین را

به چشم سر شان مشاهده کردند او مانند افغانها این را نیز درک میکند که تکنالوژی پیشرفته تنابهای دنیا را کوتاه ساخته است جهان شکل یک ده جهانی را به خود گرفته است و هرکس در گرد و پیش خود کسان دیگری را میشناسند، اکنون جهان در محله گذار به قرن بیست و یکم قرار دارد و با فرا رسیدن قرن بیست و یک افراط، دیکتاتوری، انحصار، ترور، تسلط، تحمیل دست نشانده‌گان، مداخله‌ها، نفوذ، دسایس مداخله در امور دیگران، محض جستجوی منافع خودی بسیار زورد از بین میروند او مانند افغانها باور کامل دارد که سده بیست و یکم، سده دموکراسی، ازادی، حقوق بشری، انکشاف اقتصادی، تجارت، همسایه‌گی نیک صلح، همکاری، دوستی و برادری است.

افغانها به ویژه گیهای روشن سده بیست و یکم باورمند استند از موقعیت مهم جغرافیایی کشور شان آگاه استند و همینسان اهمیت وجود اقوام مختلف باهم برادر را در کشور شان نیز فراموش نمیکنند. کشور افغانها بر اساس همین دو فکتور مهم نقش بسیار سودمندی را در راه همکاری همه جانبه و به حیث حلقهء اتصال در میان کشورهای منطقه بازی کرده میتواند. افغانها از ته دل میخواهند که تمام مرزهای سیاسی خود را با تمام همسایه‌گان و کشورهای منطقه به سرحدات صلح و همکاری مبدل سازند. البته برای تامین این ارمان مقدس افغانها در دورهء موقت به ((حکومت دوست)) نیاز دارند و این گونه حکومت بایستی به جای تحمیل حزب و ایدیولوژی، برتری لسانی و نژادی و امتیازات شخصی، به تامین تمامیت ارضی افغانستان، حقوق اساسی مردمان کشور، منافع علیا و استقلال کشور توجه مبذول دارد و چنان حکومت دوستی باشد که در این کشور جنگ زده صلح و امنیت تامین بدارد؛ روحیه برادری را بین تمام اقوام کشور متسحکم بسازد، حیثیت

ملی افغانها را اعاده نماید و مرزهای افغانستان را به مرزهای صلح و همکاری مبدل سازد.

افغانها میپذیرند که مداخله گران برای پذیرش یک ((حکومت دوست)) از ته دل آماده نیستند و به میان آمدن یک ((حکومت دوست)) در افغانستان مشکلات فراوان دارد، اما بایستی پذیرفت که هر مشکلی راه حلی نیز دارد و مشکلات ایجاد شده را همین انسانها از بین میبردارند و این کار را اکنون هم میکنند و در آینده نیز خواهند کرد.

افغانها میفهمند که کشورهای همسایه در دوران جهاد با آنها کمکها کرده اند. به شمار زیادی از افغانها در کشورهای شان پناه داده اند و در آزادی افغانستان نقشی از خود به جا گذاشته اند، افغانها با همسایه گان شان نه اراده مخالفت را دارند، نه هم قوت مخالف و نه مخالفت به سود افغانها است.

کشور افغانها ویران شده است و این کشور جنگدیده نیازی به بازسازی دارد و این کار بدون همکاری همسایه گان ناشدنی و غیر ممکن به نظر میرسد. بار دیگر تکرار میشود که نه افغانها اراده مخالفت دارند و نه مخالفت با همسایه گان به سود افغانها است.

نتیجه گیری:

با تاسف گفت که مداخله گران خارجی افغانها را از یک زعامت واحد محروم نگه داشته اند. نبود این زعامت واحد مانع عمده بر سر راه تشکیل یک حکومت نیرومند مرکزی میشود و عدم وجود حکومت مستحکم مرکزی باعث نابه سامانها شده است و در نتیجه همین نابه سامانی و پریشان حالی داستان غم انگیز افغانها جریان دارد. تا زمانی مداخله های خارجی قطع

نشوند و زعامت ملی به میان نه اید و زعامت ملی برای دوره موقت حکوم دوست را تهداب گذاری نکند تا آن زمان این نابه سامانی، پریشانی حالی موجود خواهد بود و در نتیجه آن این تراژیدی ملی و انفرادی کماکان ادامه خواهد داشت.

افغانها باور کامل دارند (از این بخش محمود مستیری بیچاره هیچ اطلاعی کسب نکرد، اگر میکرد باز هم خواب هیبتناک میدید و ناپدید مگشت) که این گونه حکومت دوست را جز از پادشاه سابق شخص دیگری تهداب گذاری کرده نمیتواند و نه توان استحکام آن را دارد.

علل این واقعیت افتابی، خود روشن اند، وجود شاه سابق حیثیت موسسه عنعنه یی و ملی افغانها را دارا میباشد. در سیاست داخلی و خارجی افغانستان تجربه چهل ساله دارد، از ساختار اجتماعی و روانی مردمان افغانستان از آگاهی کامل برخوردار است، نه حزبی دارد و نه هم انحصار ایدیولوژیکی، از نگاه قومی به پشتونها تعلق دارد اما زبان او دری است، تنها او به حیث یک ریش سفید میتواند افغانستان به جا ایستاده را به سوی صلح دایمی، دموکراسی، استحکام، برادری بین اقوام افغانی و همکاری با کشورهای منطقه و همسایه ها رهنمونی کند، زیرا او دوستی را میپذیرد ولی آماده نوکری نیست.

با وصف این که شماری از ((کیوتران سفید و بازان سفید)) حامیان زعامت ملی شاه سابق و طرفداران حکومت دوست را عناصر خطرناکتر از کمونستها قلمداد کرده اند، و کشته اند و اکنون نیز به این عملیه ادامه میدهند، اما با انهم اینها راه حلی را به قضیه کشور دریافت کرده نمیتوانند.

البته محمود مستیری آگاهی دارد که یا ((بازان سفید)) از منافع و سیاستهای متضاد شان میگذرند و همگون به مشخصات ملی و اجتماعی افغانها، منافع ملی افغانها را میپذیرند و به حل سیاسی ملل متحد کردن مینهند و یا این که ایالات متحده امریکا مجبور خواهد شد آنچه را خود کشت کرده است، آن را بدرود.

میگویند: شخصی ذهناً قبول کرده بود که او دانه جواری است و مرغ آن را میخورد، او که مرغ را میدید به لرزه درمیآمد. دوکتور پیش روی او مرغ را حلال کرد، پخت و خورد، به مریض گفت: ((مرغ انسان را خورده نمیتواند بالمقابل انسان مرغ را میخورد، تو دانه جواری نیستی، تو انسان استی و مرغ ترا خورده نمیتواند.))

مریض با شنیدن سخنان دوکتور خوشنود گردید و راهی شد، اما از دروازه شفاخانه دوباره برگشت و به دوکتور گفت: ((دوکتور جان! مرا فهماندی که من دانه جواری نیستم، ولی مرغ را چطور خواهی فهماند که من انسان استم و دانه جواری نیستم)).

محمود مستیری بیچاره تنها این سخن را نمیفهمد که ((کبوتران سفید و بازان سفید)) را چه سان بفهمانند و یا این که چه وقت ایالات متحده امریکا دستارش را به سرش میندد و به عصا چوبش دست میرد و همدستان دیگر او پشت سرش قطار ایستاده میشوند و به لهجه Cow boy میگوید: کفایت کرد دیگر بس است Enough is enough .

اعلامیه اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد

ما همه بر سر سیاهی مربوط به کشور را با در نظر داشت به اساسات دین مقدس اسلام، ساختار اجتماعی مردم افغانستان، ارزشهای ملی و روان مردم کشور خود اراسته ایم؛ هیچگاه بر مسایل دشواریهای کشور بر اساس نبشته های دیگران فکر نکرده ایم. اتحادیه ما از نخستین روزهای کارش بدین باور بود، که در پهلوی پیشبرد مبارزه و جهاد علیه مهاجمین، بایست در باره آینده کشور، نگاه داشت تمامیت ارضی، استقلال سیاسی و طرز حکومت آینده، جلوگیری از خلای قدرت و بسی مسایل دیگری که جوامع انسانی را تا سرحد نابودی مواجه به دشواریها میسازد، خردمندانه اندیشید. مسایل مربوط به کشور خود را بدون هر گونه مداخله و نفوذ اجنبی خود مان بر اساس روشهای پذیرفته سنتی ملی حل و فصل باید کرد.

اتحادیه ما باورمند بود که نخستین دشواری مسایل مربوط به کشور ما، که همیش در خم و پیچ سیاستهای کشورهای منطقه و ابر قدرتها راهش را گم میکرده است از نبود زعامت واحد ملی ناشی میشود، زعامتی که قابل قبول به همه اقشار و قبایل و اقوام افغانستان باشد، مردم به شخصیت او اعتماد کنند؛ ایشان را بشناسند و اعتقاد راستین به پاکیزه گی، میهن دوستی و مردم پروری او داشته باشند. به نظر اتحادیه ما تمام این مشخصات و ویژه گیها در

شخصیت پادشاه سابق افغانستان اعلیحضرت محمد ظاهر شاه سراغ میتواند شد. ایشان شایسته‌گی زعامت ملی افغانها را دارا بودند و اکنون نیز دارند.

اتحادیه ما طی ده سال فعالیت خود همواره و پیهم مساله زعامت ملی را در تحلیل‌هایش مطرح نموده، این زعامت را در وجود اعلیحضرت محمد ظاهر شاه و جاهت ملی و بین‌المللی داشته. حیثیت موسسه‌یی را دارد، که تمام باشنده‌گان افغانستان در وجودش، موجودیت خود را در کشور شان حس کرده میتوانند. از مهربانیها، دلسوزیهای اعلیحضرت و همینسان از آرامش، امنیت، ازادیها و احترام به کرامت انسانی و حقوق بشری دوران سلطنت پر میمنت شان خاطره‌های فراموش ناشدنی دارند. افزون بر آن اعلیحضرت خود شان نیز بالاثر عشق و علاقه‌یی که با کشور و مردم خود دارند، طی دوران جهاد بر حق از موقف ملت مجاهد افغانستان و مجاهدین افغانستان پرسته پشتیبانی سیاسی نموده‌اند و از هیچ‌گونه تلاش ممکن در زمینه دریغ نه ورزیده‌اند. با بروز جنگهای خانمانسوز سه سال اخیر فعالیت‌های شان را سریعتر کردند؛ پیشنهادی را برای خاتمه جگ و برون رفت کشور از بحران طرحریزی کردند که با استقبال اکثریت قاطع مردم افغانستان و حلقات سیاسی جهان مواجه گردید.

اکنون که با سفر هیئت خاص اعلیحضرت به منطقه‌گامهای نخستین اما استوار در ارتباط فعالیت‌های عملی اعلیحضرت در زمینه برداشته شده است. امیدوار استیم که این پروسه با دلگرمی پی‌جویی خواهد شد و مساعی پادشاه سابق افغانستان در راه استقرار صلح و امنیت در کشور و اعاده حیثیت ملی و بین‌المللی افغانستان مثمر ثمر واقع خواهد گردید.

استقبال گرم، صمیمانه و شایسته افغانها از هیئت اعلیحضرت گواهی میدهد که اعلیحضرت پادشاه سابق و نام گرامی شان هنوز هم در دل‌های مردم حق شناس افغانستان جایگاهش را محفوظ نگه داشته است.

اتحادیه نویسنده‌گان افغانستان این گام نخستین را روزنه به سوی فزاینده‌ای روشن پنداشته از بارگاه ایزد متعال متمنی است که هر چه زودتر صلح و آرامش، قطع جنگ و برادر کشی به افغانستان بر باد رفته به ارمغان بیاورد.

ما چنان که گفته آمدیم به زعامت پادشاه سابق یقین کامل و استوار داریم و پشتیبانی بیدریغ خود را از پیشنهادها و فعالیتهای شان اعلام میدارم و به استعانت پروردگار یکتا با کار خسته‌گی ناپذیر در راه موفقیت آن خواهیم کوشید.

و من الله التوفیق

پروفسور عبدالرسول امین

رئیس اتحادیه نویسنده‌گان افغانستان ازاد

د نولسمې پېړۍ په اواخرو او د شلمې په اوايلو کې استراليا ته د تليو افغانانو په باب ځينې نوي ټکي

دا ليکنه د (وفا) جريدې د څلورم کال په (۲۹-۳۰) مې گڼه کې د (۱۳۷۴ل) کال د زمري مياشتې پر (۲۵) مه نېټه خپره شوې ده.

ډېر لږ افغانان په دې واقعيت خبر دي، چې له نولسمې پېړۍ نه د شلمې پېړۍ تر دېرشمو کلونو پورې پوره درې زره افغانان استراليا ته راغلي دي او د استراليا په ودانۍ او اقتصادي پرمختگ کې يې له حده زيات زحمتونه کالي دي. دلته د استراليا تاريخپوهانو د دغو افغانانو د ژوند په ټولو اړخونو ژورې څېړنې کړې دي، کتابونه او مضمونونه يې ورباندې ليکلي دي او دغه ليکوالو د نولسمې او شلمې پېړيو افغانان د دې هېواد له تاريخ څخه نه جلا کېدونکې برخه گڼي. د دې هېواد د تاريخپوهانو له جملې څخه د ليکوالي Christine Stevens (کرسټين ستوينز) د کتاب د سرليک د يوې برخې لنډ اقتباس د ذکر وړ دی. دغه ليکواله د خپل کتاب Tin mosques and chantown د سرليک په پاۍ کې چې د هغه اثر په استراليا کې د افغان کوچيانو بشپړ تاريخ گڼل کېږي، ليکي: ((... دوی (افغانان) رښتيني قهرمانان وو. دوی يواځيني خلک وو چې د لومړي ځل لپاره د استراليا د لويې وچې پراخه منځنۍ برخې ته ورننوتل او دغه پراخه برخه يې کشف کړه. دوی د دغې پراخې سيمې د کشف او رسېدو په لاره کې لويه کارنامه سرته رسولې ده. د دوی د زړوروتيا

او د دوی د باروړونکو اوبسانو څخه پرته شاید چې د استرالیا د لویې وچې منځنۍ برخې ته د رسېدو، په دغه برخه باندې د اروپایانو د مېشته کېدو او د دغه سیمې د پرمختګ کارونو نور پنځوس کلونه هم اخیستي وای.

د استرالیا د اقتصاد بنسټ، مال څړونو او کانونو د افغان کوچیانو او د دوی د اوبسانو په برکت وده وکړه او پراختیا یې وموندله. سره له دې هم د استرالیا تاریخ په نولسمه پېړۍ کې د افغان کوچیانو او د دوی د ترانسپورتي اوبسانو خدمتونه هېر کړي دي او له یاده یې ویستلي دي. زما په نظر د استرالیا لپاره د افغانانو خدمتونه یو ملي پور دی او دغه ملي پور ته په تېره یوه پېړۍ او د یوې پېړۍ څخه په زیاته موده کې استرالیا یانو پوره توجه نه ده کړې.))

په ۱۸۳۹م کال کې انګریزانو د لومړي ځل لپاره پر افغانستان یرغل وکړ. په دې وخت کې د پېښور، بلوچستان او نږدې پرتې نورې سیمې هم په مستقیمه یا نامستقیمه توګه د افغانستان په قلمرو کې شاملې وې او انګریزانو زیار وویست چې له سکانو څخه د پنجاب تر نیولو وروسته د افغانستان په شمول دغه ټولې سیمې د برتانوي هند تر ادارې لاندې راولي. څه وخت چې په لومړي افغان-انګلیس جنګ کې انګریزانو ماتې وخوړله او شاه شجاع مړ کړلی شو، نو انګریزان مجبور کړلای شول چې امیر دوست محمد خان د افغانستان د پاچا په توګه ومني او د دې سیمو واکمني امیر دوست محمد خان ته پرېږدي.

په ۱۸۶۳م کال کې امیر دوست محمد خان وفات شو او د ده تر مړینې وروسته د شهزادګانو ترمنځ کورنۍ جګړې پیل شوې. په ۱۸۸۰م کال کې امیر عبدالرحمن خان پاچا شو او د هغه په ۱۸۹۳م کال کې انګریزانو سره د ډیورنډ معاهده لاسلیک کړه. په دې موده کې د استرالیا د لویې وچې په

جنوب کې د بحر الکاهل پر غاړه پر تې سیمې د انگریزانو مستعمرې شوې وې او د دې سیمو اصلي اوسېدونکي استرالیایي بومي خلک یا د انگریزانو سره د جگړو په نتیجه کې له منځه تللي وو او یا نورو سیمو ته تښتېدلي وو. په جنوب کې مېشت انگریزانو هڅې کولې چې د دې لویې وچې منځنۍ، لویدیځې، شمالي او ختیځې سیمې کشف او بیا یې تر کنترول لاندې راولي. د ۱۸۴۰ م کال راهیسې څو گروپونه د دغو سیمو د معلومولو په نیت ولېږل شول او د دې گروپونو ټولې هڅې له ناکامۍ سره مخامخ شوې. د دې ناکامیو اصلي علت دا و چې د استرالیا پراخه منځنۍ سیمه وچ ډاگونه وو او د گروپونو په دغو اوږدو سفرونو کې اسونو او غوایانو د لوږې او تندې مقاومت نه شو کولای. سره له دې چې د ۱۸۴۰ م کال راهیسې له عربو او هند څخه څو اوبسان استرالیا ته په بهر یو کې راوستل شول، لکن د دغو اوبسانو څخه هم د ځینو عواملو په وجه په زړه پورې استفاده ونه کړلای شوه. په لومړي افغان-انګلیس جنگ کې George James Landells (جارج جیمز لینډلرز) د انگریزانو په پوځ کې لوژسټیکي ماموریت درلود او د دغه ماموریت په وجه هغه د افغانانو او د افغانستان د ټولو سیمو د ترانسپورتي حیواناتو په باره کې پوره معلومات درلودل. د جګړې په پای کې هغه تفاوت شو او وروسته ورته د ختیځ هند کمپنۍ په استرالیا کې د اسونو د اخیستلو او هند ته د لېږلو دنده ورکړه. په ۱۸۵۸ م کال کې د استرالیا د ملبورن Melbourne په ښار کې د جارج جیمز لینډلرز پواسطه د افغانستان په سیمو کې د اوبسانو د اخیستو او د افغانانو د راوستلو پر پکړه وشوه. په دې وخت کې لینډلرز په لاهور کې و چې هغه ته د ملبورن پر پکړه لیک ورسېده. په دې لیک کې ورته هدایت ورکړل شوی و، چې هغه دې افغانان او اوبسان د ۱۸۶۰ م کال په لومړۍ نیمایي کې ملبورن ته راوړسوي. څه موده وروسته لینډلرز

پېښور ته ولاړ. د ژمي موسم و او په دې موسم کې د افغانستان له سړو سيمو څخه کوچيان د پېښور، بلوچستان، کشمير، سند او د هند نورو تودو سيمو ته راغلي وو. جارج جيمز لينډلز په پېښور کې څلورويشت اوښان واخيستل او درې افغانان، دوست محمد خان، احسان خان او بلوڅ خان يې د معاش په مقابل کې له اوښانو سره يوځای د استراليا د تگ لپاره راضي کړل. لينډلز درې افغانان او څلورويشت اوښان د کراچۍ له بندر څخه په Chinsurah (چينسورا) نومي بېړۍ کې د استراليا پر لور راوان کړل او هغوی تر اوږد بحري سفر څخه وروسته د کال ۱۸۶۰م د جون په مياشت کې د ویکتوريا د ايالت پایتخت ملبورن ته راوړسېدل. دلته د Burke (برک) په مشرۍ شل کسيز گروپ جوړ شو او د دغه گروپ سره د دوست محمد خان او احسان خان دواړه له راغليو اوښانو سره د ۱۸۶۰ کال د اگست د مياشتې په شلمه نېټه د استراليا له لويې وچې څخه د تېرېدو په نيت د Gulf (خليج) پر لور روان شول. احسان خان او د گروپ ځينې ملگري په Menindee (مينندي) کې پاتې شول او دوست محمد خان له برک او نورو سره يوځای د Coopercreek (کوپرکريک) سيمې ته ولاړ. له دغه ځای څخه برک د څلورو نفرو سره يوځای د خليج پر لور روان شول او دوست محمد خان له څلورو نفرو سره په کوپرکريک کې پاتې شو. څو ورځې وروسته احسان خان او ورسره ملگري له مينندي څخه کوپرکريک ته راغلل او دغه دواړه گروپونه پوره څلور مياشتې په کوپرکريک کې پاتې شول، چې د گرمۍ، د اوبو د قلت او د خرابې غذا به وجه د گروپ ټول غړي د اسهال، ضعف او سترتيا په ناروغتياوو اخته شول. د خليج پر لور سفر ډېرگران و او د څلورو مياشتو تر تېرېدو وروسته د برک او د هغه د ملگرو مرک يقيني گڼل کېده او په نتيجه کې هم څرگنده شوه چې هغوی مړه شوي وو.

د ۱۸۶۱م کال جون په مياشت کې دوست محمد خان، احسان او د دوی د گروپ نور ملګري د ناروغتيا په حالت کې د کوپر کریک څخه مینډي ته راغلل. دلته دواړه افغانان روغ شول، لکن څه موده وروسته یو اوبښ په دوست محمد خان حمله وکړه او د هغه ښي لاس یې ورمات کړ. د مینډي څخه هغه د ملبورن روغتون ته یوړل شو. دلته ډاکترانو ډېر کونښنونه وکړل لکن د هغه لاس ښه نه شو. واپس مینډي ته راغی، دوست محمد خان د دروېشت کلونو په عمر و چې د هغه لاس تر پایه فلج پاتې شو. هغه وطن ته تګ غوښت لیکن د سفر د لګښت لپاره پیسې ورسره نه وې او د ډېر عریضو باوجود د ویکتوریا د ایالت له خوا نه ورته خپل حق ورکړل شو او نه ورسره مرسته وشوه. هغه ډېر ځوان و او دغه ځوان افغان د وطن په ارمان له خپل هېواد څخه په زرګونو میله لرې د استرالیا په خاوره کې مړ شو او په مینډي کې خاورو ته وسپارل شو.

اوس د دوست محمد خان قبر د مینډي د تاریخ برخه ګرځېدلې ده او ډېر سیلانیان د دغسې سیمې د تاریخي ځایونو د لیدلو په ترڅ کې د دوست محمد افغان د قبر زیارت هم کوي. د احسان خان او بلوڅ په باره کې پوره معلومات نه شته لکن د ځینو لیکوالو په حواله دغه دواړه افغانان د دوست محمد خان تر مړینې وروسته خپل وطن ته ولاړل، استرالیا ته د دغو درې افغانانو راتګ او د افغانستان څخه وارد شویو او ښانو دا خبره اثبات کړه چې د نورو خلکو په تناسب افغانان هم زړور و او هم زیارکښ او همدا شان وارد شوي او ښان، لکه د افغانستان د مختلفو سیمو په شان د استرالیا په دښتو، غرونو او ځنګلونو کې هم د بارونو د وړلو راورلو لپاره ډېر ښه چلېدل.

همدا عوامل و چې د استرالیا ایالتي حکومتونو او تجارتي کمپنیو افغانان او د افغانستان او ښانو ته ترجیح ورکوله او استرالیایانو دې هېواد ته د افغانانو د

راتگ لپاره کو بنسټ کاوه چې په نتیجه کې په نولسمه او د شلمې پېړۍ په لومړۍ نیمایي کې دېر شمېر افغانان استرالیا ته راغلل او د ځینو لیکوالو په قول د دغو افغانانو شمېر تر درې زره نفرو پورې اټکل کېږي او د ښاغلي پوهاند حمیدالله امین په قول د دغو افغانانو شمېر د درې زره تر اته زره پورې رسېږي. پوهاند امین د استرالیا په سیلوني ښار کې اوسېږي او هغه په دغو افغانانو باندې د دوکتورا د تېزس لپاره کار کوي. د دغه د وینا له مخې د دغو افغانانو اولاده د استرالیا په مختلفو ښارونو او سیمو کې ژوند کوي. د دوست محمد خان په قبر غونډه: د تېر جون په میاشت کې د ملبورن په نوبل پارک کې ډاکټر غلام فاروق مېرني مېلمستیا کړې وه او د ده په کور کې یو شمېر نامتو افغانان راټول شوي و. بحث روان و چې په خبرو کې خبره د استرالیا پخوانیو افغانانو ته ورسېده او په خبرو کې یو افغان وویل: ((دا د هر ژوندي ملت ملي وظیفه ده، چې خپل ویاړلي مشران یاد کړي، په هغوی راټول شي، د هغوی کارنامې ولمانځي او د خپلو تېرو مشرانو کارنامې راتلونکو نسلونو ته انتقال کړي. دوست محمد خان لومړنی افغان دی چې په ۱۸۶۰ م کال کې د امیر دوست محمد خان په پاچاهۍ کې استرالیا ته راغلی دی، دلته یې کار کړی دی او دلته د امیر دوست محمد خان د مړینې څخه یو کال مخکې مړ او همدلته خاورو ته سپارل شوی دی. دا د نویو راغلو افغانانو ملي دنده ده چې د هغه په قبر راټول شي او د هغه او د نورو پخوانیو افغانانو یادونه او نمانځنه وکړي. په هر کال کې دغه غونډې به په استرالیا کې ټولو اوسېدونکو افغانانو ته د یو بل د پېژندنې او په آینده کې د افغانانو ترمنځ د اتحاد او یوالي زمینه برابره کړي او هم به د خپلو پخوانیو افغانانو اولاده پیدا کړي او دوی به د ځان ملګري کړي.))

دا نظر د افغانانو خوښ شو او ټولو فیصله وکړه چې په دې باره کې به د استرالیا د نورو ایالتونو له افغانانو سره خبرې کېږي، مشوره به ورسره کېږي او تر مشورې وروسته به په مناسب وخت او نېټه ټاکل کېږي او بیا به په دغه ټاکلې نېټه د دوست محمد خان په قبر غونډه کېږي.

لومړی به Sydney (سیدني) کې د ښاغلي شاه محمود ساپي سره تلفوني تماس ونیول شو او هغه ته یې د ملبورن د افغانانو د تصمیم جریان ووايه، ښاغلي ساپي دغه نظر او تصمیم خوښ او تایید کړ او هغه په سیدني کې د مېشتو افغانانو د خبرېدو وعده هم وکړه. تر دې وروسته د ملبورن افغانانو خپل منځي تماسونه پیل کړل او دلته محترمې نوریا صالحی، شېر کشتیار، انجنیر نیازمند، مستوفي محمد اسحق ابراهیمي، عبدالقدوس ننگرهارې، عبدالخالق فضل، یار محمد زماني، اقبال موسی غازی، جنرال وزیري، یاور بارکزي، اسیایي او نورو افغانانو خپل منځي مشورې وکړې او محمد معین باجوړي له افغانانو سره د پرله پسې تماسونو دنده پر غاړه واخیسته.

د جون پر پنځلسمه نېټه ښاغلو ډاکتر غلام رسول اکبر، ډاکتر مېړني او معین باجوړي سیدني ته ولاړل او د دغه ځای افغانانو له ملبورن څخه د راغلو افغانانو په ویاړ لویې مېلمستیاوې شروع کړې. د جون پر شپاړسمه نېټه پوهاند حمیدالله امین مېلمستیا کړې وه او دغې مېلمستیا ته ښاغلو پابنده محمد بابکر خېل ده سبزي او د هغه د کورنۍ غړي، انجنیر عبدالستار یوسفزي او د هغه د کورنۍ غړي، شاه محمود ساپي، شاه ولي منگل او د هغه د کورنۍ غړي، احسان اذري، استاد سورگل او یو شمېر نور افغانان راغلي وو. په مېلمستیا کې د دوست محمد خان پر قبر د غونډې موضوع یاده شوه او له خبرو څخه داسې څرگندېدل چې دغه ټول له مخکې خبر وو

او ددغه ځای ټولو افغانانو د دوست ممد خان پر قبر د غونډې ملاتړ وکړ. د سیدني اوسېدونکو افغانانو پر بکړه وکړه چې:

اول: دوست محم خان د افغان په نوم استرالیا ته راغلی دی، د افغان په نوم یې ژوند کړی دی، د افغان په نوم مړ او تراوسه د افغان په نوم یادېږي. دوست محمد خان د هرې شخصي ایډیالوژۍ، شخص، گوند او مشخص نژاد، ژبې، فرقې او سیمې څخه پورته د ټولو افغانانو مشترک میراث دی او دا د استرالیا د ټولو افغانانو وظیفه ده چې د دوست محمد خان پر قبر په غونډه کې به ګډون کوي.

دویم: د جولای د میاشتې لومړۍ اوونۍ عمومي رخصتي وه، دغه اوونۍ د غونډې مناسب وخت دی او د جولای پنځمه نېټه د غونډې لپاره وټاکل شوه. د دې غونډې په اړه دې د ملبورن او سیدني محلي راډیوګانې په پښتو او دري ژبو اعلانونه وکړي او په غونډه کې ګډون کوونکي افغانان دې په خپلو ملي جامو کې راشي.

د ملبورن ډېرو افغانانو د دوست محمد خان پر قبر په غونډه کې د ګډون فیصله کړې وه، لکن د جولای په درېیمه نېټه په ملبورن کې دوه افغانان په طبیعي مرګ مړه شول او د دې ځای افغانانو ونه کړای شول چې په دغه غونډه کې په ګډ شمېر ګډون وکړي. سره له دې هم د جولای پر څلورمه نېټه د ملبورن څخه معین باجوړي او د هغه د کورنۍ غړي، ډاکټر غلام رسول اکبر او د هغه د کورنۍ غړي، ډاکټر مېړنی او د هغه د کورنۍ غړي، محمد اسحق ابراهیمي، د نوري صالحی د کورنۍ غړي، د عبدالخالق فضل د کورنۍ غړي، اقبال موسی غازي، عبدالقدوس ننګر هاری او نور د Broken Hill (بروکن هیل) پر لور روان شول. په بروکن هیل کې د سیدني (ادلید) او ملبورن څخه

اتيا افغانان راتول شول او په دې غونډه کې د افغانستان د مختلفو سيمو پښتنو، تاجکو، ازبکو، هزاره، نورستانيو، بلوڅو او شيعه او سني ګاونډي درلود. له پروگرام سره سم د جولای پر پنځمه نېټه د بروکن هيل په جومات کې چې پخواني افغان فيض الله جوړ کړی دی، د ګهيځ لمونځ وشو او په نهه بجو په دې جومات کې د قران مجيد ختم پيل او د ګهيځ پر يوولس بجو پای ته ورسېد. دې جومات ته د ملبورن افغانانو څو جلده مبارک قران هم هديه کړل.

د جولای پر درېيمه نېټه پوهاند حميدالله امين بروکن هيل ته د افغانانو د راتګ او په مينندي کې د دوست محمد خان پر قبر د غونډې په اړه د دغه ځای د محلي راډيو او ټلويزيون سره مرکې کړې وې او د دغو مرکو په وجه د بروکن هيل د ښار اوسېدونکي د افغانانو له راتګ څخه خبر وو. د قران مجيد ختم روان و چې د دغه ځای د راډيو نماينده جومات ته راغی او له پوهاند حميدالله امين سره يې مرکه پيل کړه. مصاحبه روانه وه چې د بروکن هيل د ښار څخه شپېته کلنه ښځه او دوه نارينه د جومات دروازې ته راغلل. دغې ښځې د افغانانو په ليدلو ژر شروع کړه او به مخ يې د اوبسکو باران روان شو او په ژرغوني اواز يې په انگليسي وويل: ((زه افغانه يم او دغه دواړه زما کشران وروڼه دي.)) څومره چې دې ښځې د افغانانو لونګو او پټکو ته کتل هومره د هغې ژر زياتېدل. د دې ښځې ژر دومره ډېره شوه چې د بروکن هيل د راډيو نماينده ورسره ژر مصاحبه شروع کړه. هغې په ژرغوني اواز ددغه نماينده سوالونو ته په ځواب کې وويل:

((زما اصلي نوم رضيه دی او خلک راته روزن وايي، دغه زما وروڼه دي د يو ورور نوم مې رحمت الله دی او د کشر ورور نوم مې امين الله دی، بروکن هيل ته د افغانانو د راتګ د خبر په اورېدو مې خوب وټنېد په دې انتظار وم

چې خپل افغانان به کله وينم. نن د دوی په لیدو دومره خوشاله یم چې د خپل احساس د څرگندولو لپاره هېڅ مناسب الفاظ نه شم پیداکولای. د دوی په لیدو راته خپل پلار را په یاد شو. دوی زما د پلار غوندې پټکي تړلي او جامې یې اغوستي دي. زما نیکه فیض الله دلته راغلی و. زما نیکه دا جومات جوړ کړی دی. اوس دا جومات په موزیم بدل شوی دی او د دې ښار د ښاروالۍ په تصرف کې دی. زما مور هندوستانی وه، زه او دغه وروڼه د یو پلار او مور اولاد یو. زما د پلار نوم زیدالله خان و دلته په بروکن هیل کې ډېر افغانان اوسېدل. دلته د Ghantown یا د Afghan Town (افغان ټاون په ګان تون بدل شوی دی) په نوم لوی کامپ و. دلته تجارت و، د اوبسانو کاروانونه وو، جومات و او په دې کامپ کې پوره ګڼه ګڼه وه. زه لس کلنه وم چې زما پلار مړ شو. ډېر سخت بنیادم و، تل یې کار کاوه پنځه وخته لمونځ یې نه قضا کاوه او هر سحر یې قران لوست. ډېرې لږې خبرې یې کولې، ماته یې یوازې په ښار او کامپ کې د ګرځېدو اجازه نه راکوله. زما نیکه افغان و او د افغانستان څخه راغلی و. د ځینو اقتصادي، تجارتي، سیاسي او اجتماعي عواملو په وجه دغه لوی کامپ مات شو. افغانان تیت شول او د استرالیا نورو ځایونو ته ولاړل، موږ دلته پاتې شو او تراوسه په دې ښار کې یې هوښه ژوند کوو. د افغانانو په حیث مو خپله ژبه او خپل کلتور بېخي له لاسه ورکړی دی.))

افغانان د ورځې په یوولس نیمو بجو د جومات څخه د ښار په منځ کې پروت لوی پارک ته راغلل، درۍ وغوړول شوه او ټولو په ملي جامو کې دایروي شکله جرګه جوړه کړه. د قران مجید تر تلاوت وروسته مجلس شروع شو او محترم حاجي حیدري (سدني) د مجلس د رییس او ښاغلو محمد معین باجوړي (ملبورن)، حاجي اقبال (سدني) او انجنیر عبدالقدوس ابراهیمي

(ادلید) د جرګې د منشیانو په توګه وټاکل شول. محترم حاجي حیدري د دې تاریخي غونډې په اهدافو او اهمیت پوره رڼا واچوله او دغه غونډه یې د استرالیا د ټولو افغانانو لپاره نېکمرغه ګام وګاڼه. د ده د وینا نه وروسته افغانانو په نوبت خبرې پیل کړې او هر یو خپل وړاندیز جرګې ته وړاندې کاوه او هر وړاندیز د بحث نه وروسته منظورېده او درې واړه منشیانو منظور شوی وړاندیز لیکه. د دې جرګې اوږد بحث او پیشنهادونه په لاندې ډول خلاصه کېدای شي:

اول: موږ ټول په دې افتخار کوو چې د تاریخ په اوږدو کې افغانانو د بل هر قوم په تناسب د اسلام د خپرېدو او دفاع په لاره کې د هر چا څخه زیاتې سربښندنې کړې دي او بې مثاله قربانۍ یې ورکړې دي. همدا افغانان وو چې د مرکزي او جنوبي اسیا ډېر ولسونه یې د اسلام په مقدس دین مشرف کړي دي، موږ ټول په دې تاریخي واقعیت ویاړ کوو چې زموږ ویاړلو مشرانو په نولسمه پېړۍ کې استرالیا ته د اسلام مقدس دین راوړ افغانانو د بل هر قوم نه مخکې په دې خاوره کې اذان وکړ، د بل هر قوم نه مخکې یې په دې خاوره لوی خدای (ج) ته سجده کېښوده او د هر چا نه مخکې یې د استرالیا په پراخه ځمکه جوماتونه جوړل کړل.

دویم: دغه ایالتي انجمنونه به په خپلو ایالتونو کې د پخوانیو افغانانو درک معلوموي، ادرسونه به یې راټولوي او تماسونه به ورسره نیسي. دغه ایالتي انجمنونه به د اوسنیو راغلو افغانانو د مشکلاتو په باره کې د ایالتي حکومتونو له مسوولو مقاماتو سره تماسونه نیسي. د استرالیا د عمومي انجمن لپاره به ایالتي نماینده ګان ټاکي، د مرکزي انجمن له خوا د افغانانو ترمنځ د اتحاد پالیسي به عملي کوي او د هر کال د جولای د میاشتې په لومړنۍ هفته کې د دوست محمد خان په قبر باندې د غونډې سره به هر راز مرستې کوي او د

مرکزي انجمن په شمول به ټول ايالتي انجمنونه دغه غونډه د افغانانو د ملي مېلې په نوم نمانځي او دې ملي مېلې ته به پخواني افغانان، د استراليا اوسېدونکي مسلمانان، استراليايان او د استراليا د حکومت مسوول اشخاص رابلل کېږي.

درېم: د استراليا د افغانانو د انجمن رسميت به مرکزي انجمن اخلي او دغه مرکزي انجمن به د ايالتي انجمنونو ترمنځ د رسميت او اقتصادي مرستو په اخيستو کې مرسته کوي. د مرکزي انجمن او د ايالتي انجمنونو ترمنځ د کار وېش او ارتباط په موضوع به د ايالتي نماينده گانو تر ټاکلو وروسته خبرې کېږي.

دې جرگې رضيه د پخوانيو افغانانو د نماينده په توگه وټاکله. جرگه لا روانه وه چې دوه نجونې پارک ته راغلې او دواړه د افغانانو ترڅنگ کېناستلې. د يوې نوم دونا او د بلې نوم مريم شمروز و. دواړه د رضې ورپرې وې. ژبه او لباس يې بدل وو، ليکن د دوی له خبرو څخه داسې څرگندېدل، لکه چې هم دا اوس يې د اوسني کاروان پرېښودی وي او د غلزي بابا د لوی تېر څخه همدا اوس استراليا ته رارسېدلې وي. هم هغه د کوچيو لوړ قد، هم هغه د کوچيو ښکلې خبرې، هم هغه د کوچيو سترگې، هم هغه د کوچيو زړورتيا او هم هغه د افغانانو کوچيو حيا، جومات او پارک ته د پخواني افغان خاندانه خان لمۍ. هم راغله خو ډېر ژر ولاړه.

ټول افغانان له پارک څخه د مينندي پر لور روان شول. مينندي د بروکن هيل څخه يو سل او دولس کيلومتره لرې پروت دی د مازيگر پر پنځو بجو راورسېدل او ټول افغانان د دوست محمد خان په قبر چې د ميننيد وړوکي ښار څخه يو کيلو متر باهر جوړ شوی دی، راټول شول. د دوست محمد

خان قبر د میندي د ښاروالۍ له خوا په ۱۹۵۲م کال کې جوړ شوی دی، کتاره ترینه راچاپره شوې ده او په سر باندې په ولاړه لوحه د هغه نوم، دهغه د مړینې نېټه او د قبر د جوړېدو تاریخ په انګلیسي ژبه لیکل شوی دی.

د هغه په قبر د قران مجید مبارک آیات تلاوت شو او د تلاوت نه وروسته ښاغلي پاینده محمد بابکر خېل ده سبزي وویل: ((دوست محمد خان لومړی مسلمان افغان دی چې د استرالیا په خاوره یې د لومړي ځل لپاره لوی خدای (ج) ته سجده ایښودې ده. دی شهید دی، ډېر ځوان او د مسافرۍ په حالت کې مړی دی. دې شهید د یو سل او دېرش کلونو له تېرېدو وروسته د افغانستان د ټولو قومونو او سیمو خلک په خپل قبر راټول کړل. د ده په دې ځانله ځای کې پروت قبر په پټه خوله د دغه مسلمان افغان د شهادت، شهادت ورکوي.))

د مازیګر په شپږو بجو د افغانانو دغه تاریخي لومړۍ غونډه پایته ورسېده او هر افغان د مړه دوست محمد خان خاطره ژوندۍ له ځان سره یوړه، دا به په راتلونکو کلونو کې معلومېږي چې ایا افغانان به په راتلونکو کلونو کې د دوست محمد خان په قبر غونډې کوي او که نه؟ ایا د دوی فیصله نه ماتېدونکې تصمیم دی او که محض د خولې تشې خبرې؟

په افغانستان کې د سیاسي ګوندونو رول

دا لیکنه د (خپلواکي) مجلې د لومړي کال په (۱) ګڼه کې پر (۱۳۸۳ل) کال خپره شوې ده.

لومړۍ خبرې: په هرې ولسواکې ټولنې کې داسې مهمه موضوع چې د ملت د ژوند په مختلفه اړخونو اغېزه کوي، لومړی د دغې موضوع په چارو پوه اشخاص ټاکل کېږي، چې د موضوع په ټولو اړخونو فکر وکړي، وروسته موضوع د لیکنې په بڼه، یا د سیمینارونو او نورو وسایلو په واسطه د عمومي نظر غوښتنې لپاره د نظر خاوندانو او خلکو ته وړاندې کېږي. څه وخت چې د موضوع په اړوند نظریې راټولې کړلای شي، بیا د قانون په شکل نفاذ مومي.

سره له دې چې په هېواد کې د سیاسي ګوندونو قانون رسماً نافذ شوی او د دې قانون له مخې د ډېرو ګوندونو وجود هم منل شوی دی، اما په دې مهمې موضوع کې چې د افغانانو د ژوند سره ژورې اړیکې لري د افغان منورینو نظریو او د خلکو تجربو ته پوره ځای نه دی ورکړل شوی. باید چې د افغانانو د څو کلنو تجربو او د افغاني ټولنې د ځانګړو خصوصیاتو له مخې د ګوندونو د قانون د نافذ کېدو نه مخکې دا پوښتنې مطرح شوی وای چې: الف: د افغانستان لپاره د ډېرو ګوندونو وجود ګټور دی او که د څو لږو ګوندونو؟

ب: د ګوندونو د قانون د نافذ کېدو ځنډېدلو ته ضرورت دی؟ او داسې نورې پوښتنې.

د نورو ولسواکه ټولنو په پرتله په افغانستان کې د گوندونو تاريخچه لنډه ده، بيا هم د دغې لنډې مودې په دوران کې افغانانو په خپل هېواد کې د مختلفو رژيمونو د گوندونو سره پوره تجربه لري او د دغو تجربو له امله افغانان د گوندونو په هکله مختلف نظر لري.

د افغانستان د مطالعاتو مرکز د هغو ټولو موضوعگانو سره چې د افغانستان د وجود او د افغانانو د ژوند سره مستقيمه رابطه لري په دقت څاري او د دغو موضوعگانو په اړه د نظر د خاوندانو نظريې معلوموي او بيا دوی نظريې افغانانو ته وړاندې کوي. په تېرو څو ورځو کې د مطالعاتو مرکز د څو تنو هغو افغانانو سره چې هم د خپلې ټولنې په خصوصياتو پوره پوه دي او هم د افغانستان په تېرو تجربو، حال او راتلونکي باندې د نظر خاوندان دي د گوندونو په اړوند لنډې مرکې کړي او د دغو مرکو څو ټکي د خلاصې په توگه وړاندې کېږي. البته دغو منورينو د خپلو نومونو د څرگندولو څخه ډډه کړې ده.

د دوی د نظر لنډيز: د افغاني ټولنې په اړوند د دوی نظر تقريباً ورته ټکي درلودل. د دغو مشابهه ټکو له مخې چې وايي: د نړۍ مختلفه سياسي ټولنې ډېر مختلف او څه مشابهه ځانگړي خصوصيات لري، په واقعيت کې د هرې ټولنې سياسي شعور د دغې ټولنې د ځانگړو تاريخي، اقتصادي، اجتماعي، کلتوري، تعليمي او علمي او همدا شان د نورو پېچلو فکتورونو له امله په ځينو ټولنو کې سياسي گوندونه په شعوري لحاظ پرمختللي دي او د خپل هېواد د ((دولت)) او ((ملت)) لورې سطحې ته رسېدلي دي. معکوس د ځينو وروسته پاتې هېوادونو سياسي گوندونه د دولت او ملت د پورته شعوري سطحې څخه د رهبرۍ د ځان غوښتنې، سيمه ييزې، ژبنۍ، ايډيالوژيکي، نژادي او يوازې د گوند لپاره د هر ډول امتياز د اخيستو ډېرې

کښته سطحې ته راتیټ شوي دي. همدغه ځان غوښتنه او ځان ځاني اساسي عوامل دي چې د وروسته پاتې هېوادونو کوندونو خپل دولتونه او ملتونه د هر ډول بدمرغیو او ستونزو سره مخامخ کړي دي.

د دوی د نظر یو لنډیز:

په شلمه پېړۍ کې د افغانستان سیاسي کوندونه د افغاني ټولنې د ځانګړو خصوصیاتو، د نړیوالو جریانونو او د ځینو ګاونډیو هېوادونو د روابطو په رڼا کې ژورې تحلیلي څېړنې ته اړتیا لري او دا څرګندول غواړي چې د افغاني ټولنې د وروسته پاتې کېدو داخلي او خارجي عوامل څه دي؟ ایا په وروسته پاتې کېدو کې داخلي عوامل لوی رول لري او که خارجي او که خارجي او داخلي عواملو یو شان رول لوبولای دی؟

شلمې پېړۍ په افغانستان کې د مطلق العنانۍ او د بلون خوښوونکو شهزادګانو دورې لیدلې. ځینو مطلق العنانۍ شهزادګانو او ورسره تړل شویو درباریانو، محافظه کارو او مذهبي علماوو او عنعنوي، قومي او محلي مشرانو یا د خپلو سیاسي، اقتصادي، اجتماعي او مذهبي قدرت د ساتلو په خاطر یا د افغاني ټولنې د محدوده عنعنوي روابطو له امله، یا د نړیوالو نویو سیاسي او اقتصادي جریانونو څخه د بې خبرۍ په وجه او یا د ځینو ګاونډیو هېوادونو د فشار او مداخلو د مجبوریت په نتیجه کې په افغانستان کې د بدلون او سیاسي پرمختګ په مقابل کې د مخالفت سخت دریځ غوره کړی دی. له بلې خوا هغه واکمن شهزادګانو چې د منورینو د ګروپونو په مرتسه په افغانستان کې په ارتقايي ډول د بدلون او سیاسي پرمختګ لپاره هلې ځلې پیل کړي، دوی هم د افغاني ټولنې د محافظه کارو قشرونو او ګروپونو له لاسه یا د باندنیو په

لمسه په خپله د افغانانو له خوا د مخالفت او بغاوتونو سره مخامخ شوي دي.

وايي: ((هېڅ شی دومره واقعیت نه لري څومره چې بدلون په خپله یو منل شوی واقعیت دی.)) په افغانستان کې د بدلون پلویان د بدلون په نړیوال جریان پوهېدل او یو شمېر کسانو زیار وېست چې د افغاني ټولنه د نړیوال سیاسي، اقتصادي، اجتماعي او علمي بدلونونو د بهیر سره ملګری کړي.

له بده مرغه محافظه کارانو په افغانستان کې بدلون ته لار نه ورکوله او همدا شان د بدلون پلویانو نه د عنعنوي افغاني ټولنې علمي تحلیل او نه یې د ټولنې د عیني شرایطو سره سم د بدلون لپاره هر اړخیزه ستراتیژي او نه تاکتیکي ټاکلی پروګرام او پلان درلود. محافظه کارانو هر نوی بدلون غانده او د بدلون په پلویانو یې د کفر ټاټې لګولې او دوی یې د افغاني ټولنې د عنعنوي، مذهبي او تاریخي دودونو دښمنان معرفي کول. له بلې خوا د بدلون پلویانو محافظه کاران د افغاني ټولنې د وروسته پاتې کېدو اساسي عاملین ګڼل چې په نتیجه کې د محافظه کارانو پر ضد مساله د افغاني ټولنې د ځینو منل شویو ارزښتونو پر ضد تر سرحدو راوړسېده او په ټولنه کې د محافظه کارانو او بدلون غوښتونکو ترمنځ د افراط منفي بنسټ کېښودل شو.

سور جنګ په دوران کې لویدیځ بلاک د محافظه کارانو او سوشلستي بلاک د چپ افراط تر شا ودرېدل. د ایډیالوژۍ او سوشلستي بلاک پالیسیو منطقي پیوند درلود.

شوروي اتحاد د ((مشر ورور)) دنده پر غاړه دلوده او کشران چې ګوندونه د کریملن پورې تړل شوي وو او د افغانستان د چېي ګوند (وروسته دغه ګوند په ګوندونو او ګروپونو ووېشل شو) په شمول د نړۍ یو شمېر چېي

ګوندونو د کریمېلن څخه ایډیالوژیکي الهام، ګوندي دستور او اقتصادي مرستې اخیستې او کشرانو په پټو سترګو د کریمېلن هر سیاسي دستور ته عملي بڼه ورکوله. د لویدیز بلاک پالیسي او سیاسي روابط د دې زړې فارمولې پر اساس چې ((ستا د دښمن دښمن ستا دوست او ستا د دښمن دوست ستا دښمن دی)) روانه وه. لویدیز بلاک هغو ټولو ګوندونو، ګروپونو او اشخاصو ته چې د ازادۍ، دیموکراسۍ او ارتقايي پرمختګ لپاره یې هلې ځلې کولې، شاګړه، د دوی پر ځای یې د محافظه کارانو ملاتړ ته ملا وتړله، د چې افرات پر ضد یې ښي لاس افرات منځته راوړه او تقویه یې کړ، د ازادۍ، دیموکراسۍ او اعتدال یون یې له حده زیات ضعیف کړ. د دواړو بلاکونو له خوا سیاسي لوبه چې او ښي افرات ته وسپارل شوه، چې په نتیجه کې ملي ګوندونه، ګروپونه او اشخاص د بې شمېره ستونزو سره مخامخ کړلای شول او لا تر اوسه د ستونزو دغه اوږده پروسه په افغانستان کې روانه ده.

چپ افرات: لکه چې مخکې ورته لنډه اشاره وشوه د چپ افرات د ایډیالوژۍ، ملګرتیا او مالي مرستو مرکز معلوم و او کشرانو د مشر ورور سیاسي دستور په پټو سترګو عملي کاوه. کشرانو د مشر ورور دښمنان خپل دښمنان او دوستان یې خپل دوستان ګڼل. په افغانستان کې د کشر ورور سیاسي فعالیتونه د مشر ورور (شوروي اتحاد) د ملي ګټو په محور څرخېدل او کشر ورور ته د افغانستان د ملي ګټو د دفاع حق نه و ورکړل شوی. چې ګوند د شوروي اتحاد په ماډل جوړ شوی و، د ګوند جوړښت او فعالیت د احرام بڼه درلوده، په مختلفه ولایتونو کې ګوندي تشکیلاتو وجود لره، د ګوند رهبري په کابل کې وه، مرکزي رهبرۍ خپل مختلفه تشکیلات لرل، د ټولو تشکیلاتو په سر کې د ګوند عمومي سکرتر ولاړ و او په واقعیت کې هغه

د گون سياسي او ايډيالوژيکي واکمني پر غاړه لرله. گوند د زنجير حيثيت درلود او د گوند ټولې کړۍ له پورته څخه اداره کېدلې.

سوشلستي ايډيالوژي، کارگري ديکتاتوري، طبقاتي مبارزه، د شوروي اتحاد سره دوستي، انقلابي بدلون، د گوند رهبرۍ ته وفاداري او د نشنلزم، فيوډاليزم، شونيزم، امپرياليزم، ارتجاع او داسې نور شعارونه د گوند شعارونه وو. د دې پوځو شعارونو د مخالفت په تور ډېر افغانان ونيول شول، مړه شول، د خپل هېواد څخه وشړل شول او د پرديو هېوادونو پنجو ته وسپارل شول. له بده مرغه ډېر شمېر افغانان د طبقاتي دښمنانو په تور د ايډيالوژۍ د خيالي رب النوع په پښو کې حلال شول او برعکس د ((مشر ورور)) په پښو کې د کلونو کېدۍ ايښودل کېدلې.

بښي افراط: د خپلو ځانگړو تاريخي او عنعنوي خصوصياتو او شرايطو له امله افغانستان يوه مسلمانانه ټولنه ده او دې ټولنې د هند، مرکزي اسيا او ايراني ټولنو غوندې د نورو مذهبونو پر ضد مذهبي مخالفت او رقابت نه درلود او په افغاني مسلمانانه ټولنه کې د ټولو گاونډيو اسلامي ټولنو په پرتله مذهبي افراط، تعصب، کرکه او دښمني د نشت تر حده لږه وه، دلته سونيانو، اهل تشيع او نورو مذهبي گروپونو او افرادو د سولې په فضا کې گډ ژوند کاوه.

محافظه کار قشر د افغاني ټولنې د ځانگړو تاريخي خصوصيات په چوکاټ کې دننه په ټولنه کې اجتماعي، سياسي او مذهبي نفوذ درلود، لاکن دې قشر د افغاني ټولنې د اجتماعي جوړښت په بنسټ ولاړې د مساوات طلبه اجتماعي روحي او روابطو پر ضد د افراط څخه کار نه شو اخيستلای، په افغاني ټولنه کې بښي افراط په ډيموکراسۍ د دورې څخه شروع کېږي او په

افغانستان کې د شوروي اتحاد له خوا د چپې افراطي ګوند د بنسټ اېښودو سره جوخت ښي لاسی ګوند منځته راغی او دي.

ګوند هم د چپې افراطي ګوند غوندې د افغانانو د ټولنې د واقعي خصوصیاتو پر ځای په باندنيو هېوادونو اټکاء وکړه او د ځينو باندنيو اسلامي هېوادونو د مذهبي ګوندونو څخه يې ايډيالوژيکي نظريه واخيسته او د باندنيو هېوادونو مالي او سياسي مرستې يې ترلاسه کړې. د افغانانو له بده مرغه د سوشلستي بلاک له خوا چپ افراط او لويديز او ځيني اسلامي هېوادونو د مذهبي ګوندونو او د وهابي مذهب د پيروانو له خوا ښي لاسی افراط ورځ پر ورځ تقويه کېده. د دواړو بلاکونو د ملاتړ له امله افغانستان د چپ او ښي لاسي افراط د تيمونو د سياسي بزکشی-ميدان شو او دواړو تيمونو د خپلو باندنيو پلويانو (لويديز بلاک او سوشلستي بلاک) د مالي، ايډيالوژيکي، سياسي او ګوندي ملاتړ په اټکاء په افغانستان کې د سياسي تسلط لپاره د بزکشی-لوبه شروع کړه او په نتيجه کې د کال ۱۹۸۷ د سرطان په مياشت کې د شوروي اتحاد د بزکشی-تيم بريالی شو. د ثور د کودتا او شوروي اتحاد د يرغل پر ضد لويديز بلاک د پاکستان، سعودي عربستان او ځينو اسلامي هېوادونو په همکارۍ او ه ګوندونه جوړ کړل چې ددغه وخت په اصطلاح څلور افراطي او درې اعتدال خوښوونکي ګوندونه ګڼل کېدل. ايران هم خپل افراطي ګروپونه درلودل. لويديز بلاک، ګاونډيانو او ځينو عربي او اسلامي هېوادونو د ملي ګوندونو پر ځای او د معتدله ګوندونو په تناسب ښي لاسي افراطي ګوندونه او ګروپونه تقويه کول. دوی ته يې پرېمانه اقتصادي او نظامي مرستې ورکولې، نړيوالې ټولنې ته يې په رسميت وروپېژندل، په بله وينا د افغانستان خلک يې دوی ته د يرغل په توګه وروسپارل.

د افراط خصوصيات:

په ظاهر کې ښي او چپ افراط دوه جلا عمليې ښکاري اما د سياسي علومو د فارمولې له مخې دواړه افراط يو شان ګډ خصوصيات لري او د دغو خصوصياتو له مخې يو شان عمل کوي او د يو شان عمل په وجه دواړه افراط د يوې سيکې دوه مخونه ګڼل کېږي. دواړه خپلې مشخصې ايډيالوژۍ، مشخص سياسي ګوندونه، باندني روابط او ملاتړ لري او د ګوندونو په سر کې ولاړ امير يا عمومي سکرتر ته اطاعت او وفاداري لومړی شرط دی. د ګوند ټول ارګانونه د پورته نه کښته اداره کېږي. د ګوندي ډسپلين پر اساس ټول کښته ارګانونه د پورته ارګانونو او په مشخص ډول ((د لارښود)) او امر په پټو سترګو منل کېږي او عملي بڼه ورکول کېږي. ټول امتيازات يوازې د ګوند غړو ته ورکول کېږي. د ګوند د غړو نه غیر نور ټول هېوادوال د خپل هېواد به چارو کې د برخې اخيستو څخه محرومېږي او د مخالف ګوند او ګروپونو او حتی د اشخاصو د مرګ ژوبلې، تهديد او سپکاوي څخه ډډه نه کوي. افراطي ګوند ترپايه زيار باسي چې د هېواد سياسي واکي په خپل لاس کې وساتي او د مشرتابه نه نيولې د ګوند هر غړی په دې واقعيت پوهېږي چې سياسي قدرت د بایلو سره يوځای دغه ګوند اقتصادي او نظامي قدرت هم له لاسه ورکوي او د مشرتابه نه نيولې د ګوند هر غړی د خلکو د محاکمې سره مخامخ کېږي او له دوی څخه د ټولو داخلي جرايمو، خارجي ارتباطاتو او د خارج څخه د ورکړل شويو مالي مرستو پوښتنې کېږي. د افراط په اړوند د سياسي علومو يو نامتو پوهاند وايي: ((څوک چې په توره ژوند کوي هغه په توره له منځه ځي)). افغانانو په خپل هېواد کې د افراط د عمل پيل او پای په خپلو سترګو ليدلي، په خپل وجود باندې د تجربو څخه پوره خبر دي او اوس هم د افراط د بقا يا د ماضي او حال څخه په بنسټيزه توګه هم خبر دی او په اينده کې هم د دغې افراطي بقايا د منفي رول په اړوند ډېر شکونه لري.

د دوی د نظریو لنډیز:

دلته د نظر د خاوندانو نظریې په ډېره لنډه توګه وړاندې کېږي.

وايي: تېرو تجربو عملي ښودلې ده چې افغاني ګوندونو هېڅکله د افغانستان د ملي ګټو او د یو واحد ملت په اړوند فکر نه دی کړی، دوی تل د ګوند د مشرتابه، د ګوند په ایډیالوژۍ او د خپل ګوند په سیاسي، اقتصادي او نظامي قدرت مین پاتې شوي او د ګوند له محدودې سطحې څخه د افغانستان د دولت او د ملت سطحې ته نه دي پورته شوي. دې افراطي ګوندونو هېڅکله په افغانستان کې د شهري په باره فکر نه دی کړی او په دې نه پوهېږي چې افغانستان د ټولو هېوادوالو ګډ کور دی او کار به اهل کار ته سپارل کېږي. په عمل کې یې اثبات کړې چې دوی ټول امتیازات د ځانونو لپاره غواړي او د افغانستان نور ټول شهربان یې تل محروم ساتلي دي.

د دې افراطي ډلو له لاسه افغاني ټولنه په ایډیالوژیکي، سیاسي، اتنيکي او سیمه ییز لحاظ ټوټې ټوټې شوې ده او په اوسنیو شرایطو کې به د ډېرو ګوندونو موجودیت دغه ټوټې ټولنه لا پسې ټوټې ټوټې کړي. د افغانستان د چارو د دې پوهانو په نظر باید چې تر یو وخته د ګوندونو موضوع ځنډول شوې وای، تر څو چې افغانان د دولت او ملت په لوړو مفاهیمو پوه کړای شوي وای. د دې نظریې پلویان د ډېرو ګوندونو د وجود او د افراط د بقایا په باره کې شکونه لري او دوی د رحمان بابا د دې شعر په مصداق چې:

هر څه ولاړ شي عادت نه ځي له سري نه

خدای دې نه کاندې په بدو چارو سر

څوک د افراطي ګوندونو د بقايا او د ډېرو ګوندونو د وجود په هکله خوشبين نه دي.

د دويم نظر پلويان په دې عقیده دي چې اوس په افغانستان کې د ګوندونو قانون نافذ شوی او افغانان د انجام شوي عمل سره مخامخ دي. د دوی په نظر ډيموکراسي د ګوندونو د وجود نه غیر نه چلېږي او د کال ۱۹۶۴ اساسي قانون يې ښه بېلګه ده. اساسي قانون نافذ شو اما د ګوندونو قانون وځنډول شو او د دغه ځنډ د خلا څخه چپ او شي افراط ګټه واخيسته. دغو دواړو غیر قانوني ګوندونو دغه قانوني خلا ډکه کړه او ددغه افراطي ګوندونو له لاسه افغانستان تباہ شو او افغانان د يوې اوږدې غميزې سره مخامخ کړلای شو، چې اوس هم دوام لري. د دوی په نظر ګوندونه د خلکو لپاره د سياسي مکتب حيثيت لري د هر ګوند غړی خلکو ته ځي او خلکو ته د خپلو ګوندونو خارجي او داخلي سياسي نظر او د هېواد اقتصادي او اجتماعي پروګرامونه وړاندې کوي. خلک د هر ګوند پروګرامونه اوري، فکر ورباندې کوي او بيا په خپله خوښه هغه ګوند ته رایې ورکوي، د کوم ګوند پروګرام چې د هغوی خوښ وي. د دې نظر پلويانو په وينا په اوسنيو شرايطو کې د افغانانو اکثريت بې سواده دی، ګوندونه ډېرې نيمګړتياوې لري اما د تېرو رژيمونو د افراطي حکومتونو څخه خلکو دا تجربه ترلاسه کړې ده چې په افغانستان کې د ګوندي ډيموکراسۍ سربېره بله لار نه شته او د وخت په تېرېدو به ډيموکراسي د افغانانو سياسي شعور دومره پياوړی کړي چې دوی به په خپله د ملي او سيمه ييزو او اتنيکي ګوندونو ترمنځ توپير وکړلای شي.

د درېيم نظر پلويان د افغاني ټولنې د خصوصياتو په ارتباط او د ګوندونو د ترڅو تجربو له امله دومره بدبين دي، چې دوی په افغانستان کې ګوندي ډيموکراسي نه غواړي. وايي چې د لويديز د ټولنو او افغاني ټولنې ترمنځ له

حده زیات توپیر وجود لري. ډیموکراسي یو پوتی نه دی چې د لویدیز څخه دې راورل شي او په افغانستان کې دې نهال شي، افغاني ټولنه د ډیموکراسۍ لپاره د جرگو بهترین میکانیزم لري او دغه میکانیزم د افغاني ټولنې د ډیموکراسۍ اساسي بنسټ دی، که د کلیو نه نیولې تر مرکز پورې د جرگو میکانیزم منظم او فعاله کړلای شي، دا به په افغاني ټولنه کې د ډیموکراسۍ پر لور ډېر موثره او عملي گام وي.

یادونه:

زموږ په اند دا د افغاني منورینو او د نظر د خاوندانو ملي دنده ده چې په افغانستان کې د سیاسي-مذهبي گوندونو په رول تحقیقي لیکنې وکړي او دغه لیکنې د نشر لپاره د خپلواکۍ مجلې ته راولېږي، هیله ده چې دغه تحقیقاتي لیکنې به اکاډمیکې او تحقیقي وي، د قلم عفت به په کې ساتل شوی وي، ځکه چې علمي او تحقیقي لیکنې نه د چا په خدمت کې وي او نه د چا په مخالفت کې او ټوله لیکنه د اکاډمیک تحقیق او د واقعیتونو پر بنسټ ولاړه وي.

افغاني ټولنه، ارزښتونه او د جرگې موسسه

دا ليکنه د (خپلواکي) مجلې د دويم کال په (۳-۴) مې ګڼه کې پر (۱۳۷۴ل) کال خپره شوې ده.

لومړنۍ خبرې:

هره ټولنه ډېر متلونه او پخې خبرې لري، خو له هغو څخه ځينې د پخو خبرو مقام ته رسېږي او لږې پخې خبرې هم د متلونو بڼه غوره کوي. هغه متلونه او پخې خبرې چې د ژوند پر واقعيتونو ولاړې وي، ژوندۍ پاتې کېږي او د يوې مشخصې ټولنې له يو نسل څخه بل نسل ته د کلتوري ميراث په توګه انتقال مومي. افغاني ټولنه هم ډېرې پخې خبرې او ډېر متلونه لري او د دې مضمون پيل هم له يو متل څخه کوم. لکه چې وايي: ((څوک چې ځان نه پېژني هغه جهان هم نه پېژني)). په ظاهره خو دا يو ساده او تکرار شوی متل برېښي، اما په واقعيت کې دا ساده او تکرار شوی متل د ژوند پر واقعيت ولاړ دی او د افغاني ټولنې د بېګانه ګۍ له احساس سره ژور اړيکي او ژور مفهوم لري. که چېرې له ((ځان)) څخه افغان ټولنه او له ((جهان)) څخه نورې ټولنې قياس کړو نو بيا موږ له خپلو ځانونو څخه دا پوښتنې کولای شو، چې ايا موږ افغانانو لومړی ځان پېژندلی دی او که جهان؟ ايا موږ په خپله ځان پېژني او که د نورو له عینکو څخه ځان ته ګورو؟ د متل د مفهوم له مخې لومړی ځان پېژندل کېږي او وروسته جهان. لیکن زموږ د ټولنې په ارتباط د دغه متل مفهوم سرچېه غوندې ښکاري، ځکه چې موږ د ځان له پېژندنې څخه مخکې د جهان د پېژندنې په باره کې هڅې کړي او په خپله د ځان د

پېژندلو پر ځای خپل ځان د نورو له عینکو څخه گورو او د پرديو د فارمولو پر اساس ژوند کول غواړو.

د روانې بېگانه گۍ د پروسې عوامل هم زیات او هم پېچلي دي او اوږد بحث ته ضرورت لري. په لنډ ډول له دې سرچېه پروسې څخه د زېږېدلې بېگانه گۍ د احساس په باره کې د یو شمېر پوهانو نظریې په لاندې توگه خلاصه کېدای شي:

۱- په افغاني ټولنه کې د بېگانه گۍ احساس د دې هېواد له جغرافیایي موقعیت او تاریخي تکامل څخه سرچینه اخلي.

۲- د دې هېواد سیاسي رژیمونو په افغانانو کې د بېگانه گۍ احساس منځته راوړی او پیاوړی کړی دی.

۳- په افغانستان کې مختلف قامونه په مختلفو سیمو کې ژوند کوي او دغه قامونه تراوسه د ملي شعور لوړې پوړۍ ته نه دي رسېدلي او تراوسه هر قام ته خپله سیمه وطن او خپل قام ملت ښکاري.

۴- افغاني ټولنه د وروسته پاتې نابرابره اقتصادي ژوند له کړاوونو سره مخامخ و او دغو کړاوونو د افغانانو د بېگانه گۍ په احساس کې لوی رول درلود.

۵- د دې ټولنې اقتصادي، سیاسي، اجتماعي او کلتوري موسسو پوره وده نه وه کړې او د دغو موسسو نشتوالی یا لږې ودې د بېگانه گۍ احساس پیاوړی ساته.

۶- د بېگانه گۍ احساس د افغاني ټولنې له بې سوادۍ سره ژورې اړیکې لري، د بېگانه گۍ احساس د دې ټولنې د بې سوادۍ زېږنده ده.

۷- په تعليمي نصاب کې لويه خلا موجوده وه. د دغه نصاب له مخې افغان محصل د نورو ټولنو د ژوند په مختلفو اړخونو پوهېده، اما هغه د افغاني ټولنې په برخه کې بېخي گونگ و. د دې هېواد تعليمي نصاب د بېگانه گۍ د احساس د راپيداکېدو او خپرېدو اساسي عامل و.

۸- د ښار او کليوال ژوند ترمنځ له حده زيات توپير موجود و. په ظاهره خو د کابل ښار د افغانستان د پايتخت په لحاظ د ټولو افغانانو د کلتور نماينده گي پر غاړه درلوده، اما په واقعيت کې کابل په افغانستان کې د يوې جلا جزيرې حيثيت درلود. د کابل ښار د ټولو امتيازونو او نور افغانستان د ټولو محروميونو مرکزونه وو او د دې ښار سياسي سيستم له کابل څخه د اروپا او له نورو افغانستان څخه د افريقا ماډلونه جوړ کړي وو. د پايتخت بېگانه گي په افغانانو کې د بېگانه گۍ افراطي احساس منځته راوړ.

۹- د ځينو په نظر افغانستان ته څېرمه پراته نور هېوادونه، بين المللي شرايط او خارجي ايډيالوژيکاني د بېگانه گۍ د احساس اساسي عوامل دي او داسې نور.

سره له دې چې د بېگانه گۍ د احساس په روانه عمليه څه ناڅه خبرې شوې دي او ځينو څېړونکو د ځينو عواملو په تناسب په ځينو مشخصو عواملو ټينگار هم کړی دی، ليکن بيا هم زموږ د ټولنې په اړوند دغه ټول عوامل له يو بل څخه نه جلا کېدونکې ريښې لري او د دغو پېچلو عواملو په نتيجه کې د بېگانه گۍ احساس منځته راغلی دی او اوس د ټولنې په بې تعليمه او تعليميافته دواړو قشرونو کې يو شان ليدل کېږي. د بېگانه گۍ د احساس په ټولو اړخونو کې بدل او د دغو پېچلو عواملو د خپلمنځي اړيکو تحليلول

اوږده موضوع ده، شاید چې په دې مضمون کې د موضوع په ارتباط ځينو عواملو ته ځای پر ځای لنډه اشاره وشي.

د تاريخ په اوږدو کې ډېر خارجي ليکوال او سيلانيان د افغانستان سيمې ته راغلي او د دې سيمې په قامونو، نژادونو او د دوی د ژوند په مختلفو اړخونو يې ليکنې هم کړي دي. د دغو ليکنو لږه برخه د دې سيمې د ولسونو د ژوند واقعي يا واقعيت ته نږدې عکاسي کوي او ډېره برخه يې د ليکوالو د لږو معلوماتو يا د قياس، يا د تقليد او يا د سياسي او مذهبي تعصب له مخې شوې ده او هم دې ليکوالو د خپلو ناسمو ارزيايو په وجه په افغانانو کې د بېگانه گټې احساس راپيدا کړی دی. څرگند مثال يې بني اسرائيلو ته د افغانانو منسوبول دي.

دلته د شلمې پېړۍ په وروستۍ نيمايي کې د افغانانو، غرب او د شوروي اتحاد د ليکوالو په ليکدود او د هغوی په ميتو لنډې خبرې کېږي.

لویديز ليکوال:

انگرېزانو د خپلو څېړونکو، ډپلوماتانو، نظامي پرسونل، سيلانيانو، جاسوسانو او محلي راپورچيانو په وسيله د افغاني ټولنې په باره کې پراخه څېړنې کړې دي، چې تراوسه د لویديزې نړۍ د نورو هېوادونو ليکوال د هغوی په اثارو اتکا کوي او د باوري ماخذونو په توگه ورځنې استفاده کوي. د انگرېزانو ليکنې په مختلفو مرحلو پورې اړه لري. په لومړۍ مرحله کې هغه اثار منځته راغلي دي چې د هند په نيمه وچه د انگرېزانو اداري او سياسي پولې افغانستان ته نه وې رارسېدلې او د افغانانو او انگرېزانو ترمنځ جگړې نه وې شوې. په دې مرحله کې انگرېزانو په واقعي بڼه د افغاني ټولنې د پېژندگللو هڅې کولې او د دوی د ليکوالو ميتود هم په واقعيتونو ولاړ و او د افغاني

ټولنې د ځانگړو خصوصياتو په باره کې يې سمه ارزيايي کوله. د دې اثارو له جملې څخه په ۱۸۰۸م کال کې به پېښور کې د شاه شجاع دربار ته د الفنستون په مشرۍ د برېتانيې د ختيز هند د کمپنۍ د هيئت راتگ او وروسته د افغاني ټولنې په مختلفو اړخونو کتاب ليکل يې ښه مثال دی.

پر ۱۸۳۹م انگرېزانو پر افغانستان يرغل وکړ او د لومړۍ افغان-انگليسي جگړې نه وروسته د افغانانو په باره کې د انگرېزانو د ليک ميتود هم بدل شو او د خپلو سياسي اهدافو لپاره يې د افغاني ټولنې منفي ارزيايي ته ملا وتړله. دغو منفي ارزيايي اغېزه له ورايه ښکاري. د مثال په توگه وايي: په افغان اعتماد کول ډېر گران کار دی. يو افغان به دې ډېر نږدې دوست يا وفادار نوکر وي، خو کله چې ستا او د دغه افغان د قام ترمنځ شخړه پيدا شي، نو بيا دغه افغان نه ستا دوستۍ ته گوري او نه وفا دارۍ ته او سبا ته دې د سر دښمن دی: ډېر پاکستانيان هم د افغانانو په باره کې دغه مثال درته وايي. اما هغوی په دې نه پوهېږي چې د دوو ارزښتونو د ټکر په حالت کې يو افغان کوم ارزښت ته ترجيح ورکوي. په دې کې هېڅ شک نه شته چې يو افغان د بل هر قام د وگړي په تناسب د دوستۍ او وفادارۍ په ارزښت ډېر ښه پوهېږي او داسې ډېرې کيسې شته چې افغان د خپل دوست او بادار لپاره ډېرې قربانۍ ورکړې دي، اما يو افغان په دې هم پوهېږي چې د هغه وجود او هويت د قام له وجود او هويت څخه جلا هېڅ اهميت نه لري او څه وخت چې د افغان د شخصي دوستۍ او وفادارۍ او د هغه د قام د وجود او هويت ترمنځ ټکر پيدا کېږي، نو بيا هغه د خپل ځان پر ځای د قام په ننگ ودرېدو ته وردانگي.

د شلمې پېړۍ په وروستۍ نيمايي کې د لويديزو هېوادونو يو شمېر ټولنپوهانو (سوشيالوجستانو) وگړي پوهان (انټروپالوجستان) اړکيالوجستان، تاريخ پوهان

او د اجتماعي علومو مختلف څېړونکي افغانستان ته راغلل او دوی د هېواد په مختلفو سیمو کې یې څېړنې وکړې. د دوی د څېړنو میتود علمي و او د افغاني ټولنې په مختلفو اړخونو یې علمي تبصرې او تحلیلونه کړي دي، خو بیا هم دوی خارجیان وو؛ په خارج کې روزل شوي وو او د هر خارجي لپاره دا یو مشکل کار دی چې هغه دې د افغاني ټولنې په اجتماعي جوړښت، اجتماعي اړیکو او اجتماعي روحياتو پوره پوه شي او یا دې د دې ټولنې د پېچلو ارزښتونو، کړدونو او عنعنو احساس داسې وکړي، لکه څنګه چې یو افغان یې کولای شي.

افغان لیکوال:

په افغاني ټوله کې یو مشخص سیاسي سیستم تسلط درلود او د دې سیستم پر اساس ځینې نامتو پوهان په دربار پورې تړل شوي وو او هغوی محض د دربار په حکم لیکنې کولې. تر دغه سیستم لاندې زموږ مشران لیکوال مکلف وو چې د دربار په ګټه او طرفدارۍ لیکنې وکړي او یا داسې لیکنې وکړي چې اقلأ د سرکار قچرې را ونه توروې. ډېرې لیکنې غندي ښې لري. یا لیکوالو افغاني ټولنه او د دې ټولنې سیاسي سیستم دومره ستایلی دی چې د دوی د لیکنو له مخې په افغاني ټولنه او د دې ټولنې پر سیاسي سیستم د سر د وینسته هومره عیب هم نه شته او ځینو داسې خپله ټولنه او سیاسي سیستم ټکولای دی چې هر ښه اړخ یې هم بد معرفي کړی دی.

د شلمې پېړۍ په وروستۍ نیمایي کې زموږ د مشرانو پوهانو او لیکوالو یوې برخې د افغانستان د مختلفو قامونو د شجرې، ژبو، تاریخ او ادبیاتو څېړنې کړي او یا یې د نورو ژبو اثار ترجمه کړي دي. دوی په خپلو رشتوکې د قدر وړ زیار ایستلی دی او هر یو له خپل استعداد او وس سره سم ګټور مواد د

کتابونو، رسالو او مضمونونو په شکل ملي او بین المللي ټولنو ته وړاندې کړي دي. په دوی کې د ځینو پوهانو علمي څېړنې د معاصر علمي میتود پر اساس شوي دي او ځینو محض مواد راټول کړي او د علمي میتود نه غیر یې د خپلې خوښې او ناخوښې له مخې د موضوع په اړون محض عندي تحلیلونه کړي دي.

د نورو علومو په تناسب ټولنپوهنه، وګړپوهنه، معاصر اقتصاد او اجتماعي روحيات نوي علوم ګڼل کېږي او د دې علومو د میتودونو پر اساس د مختلفو ټولنو د ژوند څېړنو رواج هم وروسته منځته راغلی دی. له همدې امله زموږ د مشرانو لیکوالو په څېړنو کې داسې اثار چې هغوی دې په کې د سوشیالوجي، انټروپالوجي، معاصر اقتصاد، اجتماعي روحياتو او د نورو معاصرو علومو د میتودونو پر اساس د افغاني ټولنې هر اړخیز علمي تحلیلونه کړي وي، د نشت برابر دي.

د زده کړې او روزنې د انکشافی پروګرامونو پر اساس یو شمېر ځوان افغانان د لوړو زده کړو لپاره لویډیزو هېوادونو ته ولېږل شول او ځینو د سوشیالوجی، انټروپالوجی، معاصر اقتصاد او نورو اجتماعي علومو په څانګو کې د لوړو شهادتنامو سره خپل هېواد ته راغلل او له دوی څخه ځینو د دموکراسۍ د دورې د پیل نه د ثور ترکودتا پورې د افغاني ټولنې په مختلفو اړخونو ابتدايي څېړنې شروع کړې او د خارجي علماوو پر ځای یې د خپلې ټولنې په ظاهره ساده اما په واقعیت کې د پېچلي اجتماعي جوړښت، اجتماعي روابطو، اجتماعي فعالیتونو، اجتماعي روحياتو، ارزښتونو، کودونو، نورمونو او عنعنو څېړنو ته ملا وتړله. له بلې خوا د جمهوریت په دوره کې د افغان ځوان نسل د بېګانګۍ احساس ته پاملرنه وشوه او د دې دورې مسوولو اشخاصو ځینو افغان پوهانو ته ((د افغانستان پېژندنې)) په نوم د کتاب د

لیک وظیفه ورکړه او ټینګار یې وکړ چې دغه کتاب به د افغانستان په پوهنتونونو او د لوړو زده کړو په نورو موسسو کې د زده کړې د نصاب د یوې مهمې برخې په حیث تدریس کېږي. د کتاب د لیک او تدریس په پروګرام لاس پورې شوی و، چې د غوښتي کودتا هر څه په ښکر ووهل او د بېګانه کې د احساس د مخنیوي پر ځای یې ټول هېواد د بېګانه وو په لاس کې ورکړ.

شوروي لیکوال:

د کمونستي بلاک او په مشخص ډول د شوروي اتحاد څېړونکو او لیکوالو د هرې ټولنې څېړنه د ایډیالوژۍ او ګوندي فارمولو پر اساس کوله او د ټولو ټولنو لپاره یې یو شان افایي فارمولې استعمالولې. دوی له ورکړل شویو فارمولو څخه د انحراف اجازه نه درلوده او شوروي لیکوالو نه شو کولای چې د یوې ټولنې د مشخصو واقعیتونو د څېړنو په نتیجه کې دې کمونستي ایډیالوژي او یا ګوندي اهداف د تضاد سره مخامخ کړي. د افایي کمونستي فارمولې له مخې هره ټولنه د تولیدي وسایلو او اقتصادي پرمختګ له امله د یوې مرحلې نه بلې مرحلې ته تېرېږي او د هرې مرحلې مشخص زېربنایي بدلون د دغې ټولنې سربینایي، اقتصادي، سیاسي، اجتماعي او کلتوري روابطو ته تغیر ورکوي او دغه ټولنه پرمخ ځي.

د دوی په نظر د کار د ساده تولیدي وسایلو په وجه لومړۍ کمیون یا ابتدایي ټولنه منځته راځي او په دې دوره کې د تولید وسایل او تولیدي منابع ګډه ملکیت ګڼل کېږي. د غلامۍ په دوره کې د غلامانو د کار له امله د تولید وسایل او ورسره اقتصادي تولید انکشاف کوي او په دې مرحله کې ټولنه په پورته او کښته طبقه وېشل کېږي او د بادار او غلام پورته او کښته طبقې

جوړېږي او د استثمار کونکي او استثمار شوي يا د پورته او کښته طبقو ترمنځ مبارزه پيلېږي. په فيوډالي دوره کې د زمکې لرونکي فيوډال او بزگرو ترمنځ طبقاتي روابط او مبارزه لا پسې زياتېږي او د سرمايه دارۍ په دوره کې د سرمايه دارو او کارگرې طبقې ترمنځ د استثمار عمليه او مبارزه شدت مومي، چې په نتيجه کې د سرمايه دارو استثمارگره طبقه ماتې خوري او د دې طبقې تر ماتې وروسته سوشلسټي دوره شروع کېږي چې په دې دوره کې د دولت طبقاتي ماشين د کارگرې طبقې نماينده گوند ته په لاس ورځي او د دولت د ماشين په واسطه پورته طبقه او د دې طبقې ټولې بقايا ټکوي او په دې مرحله کې د ټولنې ټول توليدي وسايل د گوند او له گوند څخه د جوړ شوي دولت په لاس کې پرېوزي، خصوصي ملکيت له منځه ځي. د ټولنې غړي وگړي اد خپل استعداد او کار په مقابل کې اجوره اخلي او هم په دې دوره کې بې طبقې کمونستي دورې ته لار اوارېږي چې په بې طبقې کمونستي مرحله کې په ټولو توليدي وسايلو او زېرمو گډ ملکيت عمليه شروع کېږي او هر څوک د خپل ضرورت له مخې اجوره اخلي او په پای کې د دولت طبقاتي ماشين د څرخې او نورو زرو شيانو سره يوځای په موزيم کې ايښودل کېږي.

د شوروي اتحاد پوهانو د دغې افافي فارمولې په چوکاټ کې د افغاني ټولنې د تاريخ تکامل په باره کې يو لړ څېړنې کړې دي او د دوی د دغې افافي فارمولې له مخې افغاني ټولنې هم د نړۍ د نورو ټولنو په شان له کميون څخه د غلامۍ دورې ته او د غلامۍ له دورې څخه د فيوډالۍ دورې ته رارسېدلې ده. (د کميون او غلامۍ د دورو له بحث څخه تېرېږو او دلته يوازې د فيوډالۍ پر موضوع ډېر لنډ گرېږو) سره له دې چې معاصرو نامتو ټولنپوهانو، وگړپوهانو (بشر شناسو) تاريخ پوهانو، اقتصاد پوهانو او د سياسي علومو

پوهانو د کارل مارکس او د هغه د پیروانو له خوا د تکامل په ټوله نظریه او په مشخص ډول د د فیوډالیزم د تکامل او تحلیل په ډېرو اړخونو مستند علمي انتقادونه کړي دي او دغه افایي تحلیلونه یې ناقص ګڼلي دي، که بیا هم موږ د دغو انتقادونو او نیمګړتیاوو باوجود د لویډیزې نړۍ د فیوډالیزم په باره کې د مارکس او د هغه د پیروانو نظر او تحلیل صحیح هم وګڼو، سره له دې هم د لویډیزې نړۍ د فیوډالۍ دورې او د افغاني ټولنې د مشخصاتو ترمنځ لوی توپیر شته. لویډیزو ټولنو د خپلو مشخصو جغرافیایي، اقلیمي، اقتصادي، تاریخي او مذهبي، اجتماعي، کلتوري او سیاسي شرایطو پر اساس تکامل کړی دی او د فیوډالۍ دورې ته رارسېدلي دي. د دې لویې وچې زراعت په بارانونو کېږي، عیوسي مذهب لري او دغه مذهب په یو وخت کې له یوې بڼې سره د نکاح اجازه ورکوي، فیوډال په خپله سیمه کې د سیاسي، اقتصادي، قانوني او اداري چارو خپلواکي درلوده، هغه د پاچا مشاور او د جګړو په دوران کې د پاچا په طرفدارۍ د خپلې سیمې د ولس سرلښکر و. د فیوډال زمکه یا جاگیر نه وېشل کېده او دغه جاگیر د کورنۍ له یو غړي څخه بل غړي ته انتقالېده او په ځینو ټولنو کې بزګران هم خصوصي ملکیت ګڼل کېدل، په زمکې پورې تړل شوي وو او د جاگیر له خرڅلاو او انتقال سره جوخت یې نوي فیوډال د ملکیت بڼه غوره کوله. په لویډیزو ټولنو کې شخصي او خصوصي ملکیت ته قانوني تحفظ ورکړل شوی و او د پاچا په شمول هېچا د بل جایداد او ملکیت به زور نه شو اخیستلای.

برعکس افغاني ټولنه په مرکزي اسیا کې پرته ده او د دې هېواد په سلوکې اته اتیا برخه غرونو او شاوږو دښتو نیولې ده او په سلوکې دولسمه برخه یې د زراعت وړ ده. د دې زراعتي زمکې لویه برخه د لویو او وړو ویالو په واسطه اوبه کېږي. د ثور تر کودتا مخکې د ټولنې د اقتصادي ژوند ډېره برخه په

زراعت او مالدارۍ ولاړه وه او د دغه اقتصاد تر څنګه د سرمايه دارۍ د اقتصاد پروسه هم په ابتدايي بڼه رامنځته شوې ده. افغاني ټولنه مسلمانان ده، خپل مشخص اسلامي او ملي ارزښتونه لري او په دې ټولنه کې ملي او مذهبي ارزښتونه دومره له يو بل سره اخیستل شوي دي چې ډېر خلک يې له يو بل څخه جلا کولای شي. په دې ټولنه کې بډايان يا د ډېرو زمکو خاوندان د يوې بڼې پر ځای دوه او درې او کله څلور بڼې کوي، طبيعي ده چې د يوې بڼې په تناسب د ډېرو بڼو اولاد هم ډېر وي. د اسلامي قانون له مخې د پلار زمکه يا د پلار په ژوند يا د هغه له مړينې نه وروسته د کورنۍ د غړو ترمنځ ترکه کېږي او په عمومي ډول په افغاني ټولنه کې ترکه د بڼو او لوڼو پر ځای د زامنو ترمنځ وي. د مثال په توګه که يو سړی زر جرييه زمکه لري او د ډېر بڼو څخه لس زامن لري، نو د ترکې په صورت کې د دغه سړي هر يو زوی ته سل جرييه رسېږي او د هغه تر لسمو پورې دغه زمکه دومره وېشل کېږي چې به دويم يا په درېيم پښت کې د دغه خان يا د کمونستانو په اصطلاح د فيوډال له اولادې څخه د وچې خانان جوړېږي. له بلې خوا په افغاني ټولنه کې شخصي او خصوصي ملکيت قانوني تحفظ نه درلود او نه د دې ټولنې په سياسي سيستم کې خان، باي او ارباب ته په خپله سيمه کې د سياسي، اقتصادي، قانوني او اداري چارو د چلولو واک ورکړل شوی و، بلکې د زمکې لرونکي حيثيت، وقار او قدرت دربار ته په وفا دارۍ پورې تړل شوی و. د وفا دارۍ په صورت کې هغه له خپلې زمکې او نورو امتيازونو څخه ګټه اخيستله او د هغه په وفادارۍ باندې د شک په صورت کې دربار د هغه زمکه او نور جايداد ضبطاوه او هغه او د هغه د کورنۍ غړو ته يې مختلفې جزاګانې ورکولې. د افغاني ټولنې د تاريخ په حواله دربار ډېر قوي قومي مشران محض د ډار په وجه بنديان کړي، يا يې وژلي او يا يې نورو

سیمو ته تبعید کړي دي. دربار سیاسي قدرت هغه چاته ورکاوه چې هغه دغه سیاسي قدرت او شخصیت د دربار مهرباني گنله او دربار ورځنې سیاسي قدرت په اسانه واپس اخیستلای شو. په بل عبارت سیاسي قدرت او شخصیت یې هغه چاته ورکاوه چا چې تر شاه قومي یا سیمه ییز ملاتړ او قوت نه درلود.

د یورپ په فیوډالي دوره کې قبیله یي روابط بېخي له منځه تللي وو او دغه روابط یوازې د فیوډال او بزگرو ترمنځ وو او د اروپا د فیوډالیزم د دورې د بزگرانو برعکس د افغاني ټولنې بزگران مستقل هویت او شخصیت لري. دوی د لویډیزو ټولنو د بزگرانو غوندې نه په زمکې پورې تړل شوي دي او نه د خان، بای او ارباب خصوصي ملکیت گنل کېږي. دوی په خپله خوښه بزگري او په خپله خوښه بزگري پرېږدي او په نورو کسبونو لاس پورې کوي.

په لنډه توګه ویلی شو، چې د افغانستان د روانې کшалې اساسي عامل دغه افافي څېر نه ده او د دې څېرې په وجه په ځینو افغانانو او په مشخص ډول په ځینو ځوانانو کې د بېګانه ګۍ عملیې وده وکړه او هم د دې عملیې په نتیجه کې زموږ ملي تراژیدي شروع شوه.

ټولنیز ارزښتونه:

د پوهانو په نظر بنیادم طبیعي او اجتماعي دواړه خصوصیات لري او د هغه ټولنیزو نورمونو او ارزښتونو هم د هغه له طبیعي غریزو او غوښتنو او اجتماعي مشخصاتو څخه سرچینه اخیستې ده. بنیادم خپلې ډېرې طبیعي غریزې او غوښتنې د ټولنې د اجتماعي ارزښتونو، دودونو او عنعنو تر کنترول لاندې راوستلې دي او د هرې ټولنې غړو وګړو ورته له خپلو ځانګړو شرایطو سره سم د ټولنې د اجتماعي موسسو په چوکاټ کې مجرا ورکړي

ده، لکه څنگه چې بنیاد د اجتماعي خصوصیاتو په درلودلو او انکشاف په برکت د ارتقا د اوږدې پروسې په ډگر کې نور ژوي تر شا پرېښودل همدغه شان مختلفې انساني ټولنې د خپلو مادي او معنوي شرایطو او خصوصیاتو په لحاظ د ارتقا له مختلفو پړاوونو څخه تېرې شوې دي او د انسانانو د طبیعي غریزو او غوښتنو د ورته والي او مشابهت باوجود د هرې ټولنې ځانګړو مادي او معنوي مشخصاتو او شرایطو دغې ټولنې ته له نورو انساني ټولنو څخه جلا او مشخصه بڼه ورکړې ده.

دځینو لرغونپوهانو (ارکیالوجستانو) او تاریخپوهانو په نظر افغانان پنځه زره کلن او د ځینو په قول پنځوس زره کلن تاریخ لري او نامتو تاریخ پوهانو او ټولنپوهانو د افغانستان سیمې ته د تېرېدو او راتېرېدو د لویې لارې، د فاتحانو مضبوط سنگر، د هند د فتحه کېدو دروازه او د مختلفو قومونو د ټاټوبي او د مختلفو قامونو او ولسونو په یو او بل کې د ویلې کېدو د لوبښي او نورو نومونه ورکړي دي. دې ستراتیژیکې سیمې ته مختلف قامونه، یرغلګر پوځونه او د خپل وخت لوی مذهبونه راغلي او له دې ځای څخه نورو سیمو ه تېر شوي او راتېر شوي دي. له ډېرو قامونو څخه ځینې قبیلې او خلک هم دلته پاتې شوي، مېشت شوي او یو تر بله سره خلط شوي او د وخت په تېرېدو یې په دې سیمه ځلانده تمدنونه جوړ کړي او د تاریخ په اوږدو کې د دې خاورې د اوسېدونکو قامونو تمدنونو د چاپېره ولسونو د تمدنونو په ځنځیر کې د اتصال ډګر په حیث مهم مقام درلودلی دی.

د اسلام د مقدس دین نه مخکې په دې سیمه قبیله یي، محلي، هندویزم، بودیزم او زدهشي مذهبونه تېر شوي او د دوی په نتیجه کې د لرغونو مختلفو اما مختلفو قامونو عنعنې یې دودونو او مذهبي ارزښتونو د افغانستان د ولسونو د ژوند په ځانګړو اړخونو ډېرې ژورې اغېزې کړې دي. په زغرده

ویل کېدای شى چې د افغانستان د عنعنې یې ټولنې دودونه او ارزښتونه د یو قام زېږنده نه ده او نه په یوه لنډه موده کې د دې ټولنې غړو وگړو ته د منلو وړ گرځېدلې دي، بلکې زموږ د عنعنې یې ټولنې ولسي دودونه او مذهبي ارزښتونه د یوې اوږدې عملیې په نتیجه کې منځته راغلي او زموږ د هېواد مختلفو قامونو په ډېر لږ توپیر یو شان منلي دي.

افغانستان ته د ویلي کېدو لوبى ځکه وايي چې دلته له بومي خلکو برسېره اریایي قبیلو، تور او سپین هونز، یونانیانو، عربو، مغلو او نورو قومونو ګډ ژون کړی او د دغه ګډ ژوند له امله یو نژاد په بل او بل په بل ژبني او کلتوري اغېزې کړي او هم یې تر خپل منځ مشخص قبیلې یې مهارتونه، د تخنیکي وسایلو استعمال او اجتماعي او کلتوري دودونه او مذهبي ارزښتونه یو او بل ته ورکړي او اخیستي دي.

زموږ په ټولنه کې چې کومو دودونو او ارزښتونو د دې ټولنې په ژوندي پاتې کېدو او پرمختګ او د ټولنې د غړو وگړو د اړیکو ترمنځ د هماهنگۍ او اجتماعي روحياتو د پیاوړتیا په لار کې ګټوره نتیجه ورکړې، دغه ارزښتونه د ټولنې له خوا منل شوي، عملي شوي او په دروند نظر ورته کتل شوي دي او هغه عملونه چې د ټولنې د منل شویو نورمونو پر ضد شوي، د دې ټولنې غړو دغو عملونو ته انحراف، بد اخلاقي او د ټولنې پر ضد عملونه ویلي دي. زموږ د دودونو او ارزښتونو له مخې د افغاني ټولنې د ژوند په ټولو اړخونو کې د ښه او بد عمل ترمنځ واضح فرق شته او د نورو انساني ټولنو غوندې دې ټولنې هم د ښه عمل نمانځلو او د بد عمل د رټلو او مخنیوي لپاره د خپلو اجتماعي او مذهبي موسسو په چوکاټ کې دننه مختلف معیارونه او کړنلارې ټاکلي دي او د ټولنې هر غړی له دغو اجتماعي نورمونو سره سم چې زموږ د ټولنې د ژوندي، عملي او اخلاقي قانون ښې لري، د ښه عمل په

کولو او د بد عمل په نه کولو مکلف ګڼل کېږي. دودونه او ارزښتونه د شرایطو له بدلون سره سم څه ناڅه بدلون مومي او د دوی ساتل او پرېښودل د بدل شویو شرایطو لاندې له ګټې او تاوان سره ارتباط لري. هغه دودونه او ارزښتونه چې د ټولنې غړو وګړو ته ګټه رسوي، هغوی ساتل کېږي او هغه چې تاوان رسوي هغوی پرېښودل کېږي.

د افغانستان سیمه د ستراتیژیک موقعیت په لحاظ د تېرېدو او راتېرېدو لویه لار د هاو د دې سیمې ولسونو تل د هریرغلګر په مقابل کې پرله پسې اوږدې دفاعي جګړې کړي او دغو جګړو په دوی کې له وطن سره د مینې او ازادۍ روحیه دومره ژوندۍ او قوي ساتلې ده، چې حتی دوی د افغانستان د مرکزي حکومت تسلط ته هم په اسانه غاړه نه ږدي. له بلې خوا د افغانستان مرکزي حکومت هم په اقتصادي، نظامي او اداري لحاظ دومره قوي نه و، چې د دې هېواد سیاسي پولو دننه ټول قامونه دې د مرکزي حکومت ادارې لاندې راوستلای شي او ټول قامونه په پرتله د پښتنو قبیلې یې ژوند د دوی د قبیلې یې جوړښت، قبیلې یې روابطو، قبیلې یې فزیکي قوت، ساده اقتصادي ژوند، د پښتونولۍ د عنعنې یې کودونو او د ازادۍ د روحیې په لحاظ ډېر دوام کړی دی او دوی د مرکزي حکومت ادارې او قوانینو ته په خپلو چارو کې د مداخلې او بندیز په نظر ګوري. په لنډه توګه ویلی شو، چې د افغانستان ټول قامونه خپلې ډېرې مسالې د خپلو عنعنې یې دودونو او ارزښتونو سره سم د جرګو او مرکو له لارې فیصله کوي او د دې هېواد ټول ولسونه جرګه یوه منل شوې تاریخي موسسه ګڼي.

د جرګې موسسه:

د افغاني ټولنې د نورو اجتماعي موسسو غوندې د جرگې موسسې د دې هېواد د مختلفو قامونو له ولسي دودونو او مذهبي ارزښتونو څخه سرچينه اخيستي او له ډېرې لرغونې دورې څخه يې تراوسه د دې خاورې د ولسونو د ژوند په ټولو اړخونو کې مهم او ډېر فعال رول لوبولی دی. که پخوا اريايانو کليوالي جرگې ته سبها او د لويانو يا خاصانو ملي جرگې ته سميتي ويلې، که نورو قامونو ورته نور نومونه ورکړي او که اوس د دې هېواد په مختلفو قامونو کې د مجلس، اجلاس، جلسه او شورا په نومونو شهرت لري او که د ځينو څېړونکو په نظر د جرگې موسسه د افغانستان په ټولو قامونو کې يوه پېژندل شوې، تجربه شوې او منل شوې عنعنه يې موسسه ده او د دې هېواد ټول ولسونه د دې موسسې د جوړښت او ترکيب او په جرگه کې د فعالو او موثرو اشخاصو د هويت، حيثيت او شخصيت سره پوره بلد دی.

د جرگې موسسه د افغاني ټولنې ټول واحدونه، کورنۍ، قبيلې، د محل اوسېدونکو او ملت سره او هم د دې ټولنې د اجتماعي، کلتوري، اقتصادي، سياسي او نظامي ټولو چارو سره ژور ارتباط لري او د ولس د ژوند ټول اړخونه احتوا کوي. زموږ په ټولنه کې هره جرگه او مرکه د مسالې د اهميت په لحاظ دايروپري او هم د هرې مسالې په ارتباط د اشخصو شمېر، حيثيت او جرگه ځای معلوم وي. د کورنۍ د مسالې لپاره د کورنۍ مشر يا مشران، د قبيلو ترمنځ د مسالې لپاره د قبيلو مشران د محل د مسالې لپاره د محل مشران او د ملي مسالې لپاره د ټول هېواد د مختلفو ولسونو مشران او متنفذ اشخاص په ټاکلو ځايو کې راټولېږي چې د معمول له مخې مرکې يا وړوکې جرگې به هوجرو او دېروکې، د قبيلې، قبيلو او محل د جرگې په ټاکلو جرگه ځايو کې او لويې جرگې د هېواد په پايتخت کې دايروپري.

په خپله سیمه کې هر څوک هر چا ته معلوم وي، چې څوک څوک دی؟ زموږ به ټولنه کې مشرتوب زموږ له عنعنې یې خصوصیاتو سره ارتباط لري او هر څوک په یوه سیمه یا په یوه قبیله کې د مشرتوب دعوه نه شي کولای او نه د محل او قبیلې خلک د هر چا مشرتوب مني او نه ورته غاړه ږدي. د جرګې اشخاص معمولاً د سیمې خانان، ملکان، بابان، اربابان، سپین ږيري، پیران، سیدان او ملایان دي. مشر د خپل محل یا قبیلې د مشرتابه د کورنۍ غړی وي، د ده کورنۍ ویاړلې تاریخچه لري، خلکو ته د هغه د مشرانو خصوصیات معلوم وي او خلک د هغه د کورنۍ په لحاظ د هغه مشرتوب مني، شخصیت ته یې په دروند نظر کتل کېږي او ساهو کورنۍ او ساهو شخص یې ګڼي او درناوی یې کوي. له دې برسېره د هغه د مشرتابه تر شا ولسي قوت ولاړ وي، د زمکې څښتن وي، هوډه یا مهمانخانه چلوي، مېلمه دوست وي، د خپل ولس د غړو او نورو خلکو ترمنځ د ارتباطي او نماینده شخصیت موقف لري، د ولس ترمنځ امنیت ساتي، ولسي شخړې اواروي، د سولې او جګړې په دوران کې لارښوونه کوي، مستعد، پوه او زړه وړ وي او د ولس عنعنې یې نورمونو کودونو او مذهبي ارزښتونو ته عملي بڼه ورکوي او په ټولو ولسي چارو کې پوره مهارت لري. ولسي ژوند او ولسي روابط یو مشر دې ته مجبوروي چې د محل یا قبیلې د غړو یا د نورو ولسونو له مشرانو سره تر خپله وسه ښه روابط وساتي او د ولس د منل شویو کودونو په چوکاټ کې دننه ولسي چلند وکړي.

مشخص اقتصادي تکامل د ټولنې په بنسټیز جوړښت کې بدلون راولي او د دغه بدلون له راتګ سره د وروسته پاتې ټولنې سیاسي سیستم په ملي دولت بدلېږي او ورسره د ټولنې ټولې اجتماعي موسسې او اجتماعي روابط هم بدلون مومي او ملي کلتور هم ملي بڼه غوره کوي. تراوسه افغانستان په واقعي

مفهوم د ملي دولت مرحلې ته نه دی رسېدلی او د ملي سیاسي سیستم د نشتوالي له امله موږ تراوسه یو داسې ملي کلتور ته چې افغان شموله ملي بڼه ولري او ټولو ولسونو ته دې یو شان د منلو وړ وي، وده نه ده ورکړې. همدا وجه ده چې زموږ په وروسته پاتې ټولنه کې تراوسه د کلتوري روزنې او زده کړې عملیه په کورنیو پورې محدوده ده او تر اوسه د کورنۍ د غړو د روزلو او د ټولنې په کودونو، دودونو او ارزښتونو باندې د پوهېدو اساسي واحد کورنۍ ګڼل کېږي. هوجره یا مهمانخانه د مشرتابه د کورنۍ د غړو د اجتماعي کېدو، په ولسي روابطو د پوهېدو او د اجتماعي او سیاسي موقف د ساتلو اساسي مرکز دی. دلته کښته، مساوي او پورته خلک راځي، دلته له مختلفو قشرونو سره د راشه درشه په سلوک پوهه پیدا کېږي، د هر چا خبرې اورېدل کېږي او د جرګې او مرکې د منلو شویو اصولو پر اساس د مخالفینو نظر هم په سره سینه زغمل کېږي.

زمکه او جایداد د مشرتوب مهم بنسټ ګڼل کېږي او منل شوی مشر د نورو په تناسب د ډېرې زمکې په درلودلو په خپلو سیالانو یا د خپلې قبیلې د مساوي غړو ترمنځ د اول فرد حیثیت پیدا کوي. مشر د وینې او سیمې په ارتباط د یو مشخص واحد غړی وي او په مشخصه سیمه کې ژوند کوي. سره له دې چې د مشرتابه د کورنۍ د خصوصي ملکیت برخه معلومه وي، لیکن تراوسه د خصوصي ملکیت پروسې زموږ د هېواد لوی اکثریت کرويي او سیمه ییز شعور ته دې مات کړي او تراوسه هر مشر ځان په دغه شعور پورې منسوب ګڼي او ((زما)) پر ځای ((زموږ)) اصطلاح په شعوري ډول استعمالېږي. د مثال په توګه څه وخت چې یو مشر نورو سیمو څخه راغلو مېلمنو ته خپل قام او یا ولس ساحه او زمکه وربښي، لومړی هغه ((زموږ)) د قبیلې یا ولس د سیمې حد، بیا ((زموږ)) د تېر د واحدونو بریدونه (حدود)

وروسته ((زمونډ)) د کورنۍ او په پای کې ((زما)) برخې ته اشاره کوي او ((زمونډ)) پرځای ((زما)) اصطلاح یوازې د خپلې محدودې برخې لپاره استعمالوي. سره له دې چې زمونډ په ټولنه کې د فرد خصوصي ملکیت یو منل شوی واقعیت دی، خو بیا هم زمونډ د هېواد په ډېرو سیمو کې د زمکې خرڅلاو ته په سپک نظر کتل کېږي او په عنعنې یې توگه د زمکې خرڅلاو ته د پلار او نیکه د هدوکو د خرڅلاو نوم ورکوي. له دې برسېره د زمکې د خرڅلاو مساله ډېر محدودیتونه لري او که د ځینو مجبوریتونو په صورت کې یو شخص زمکه خرڅوي د نوموړي ده زمکه او جایداد د هغه وروڼه اخلي او ورپسې یې د تره زمان او نږدې خپلوان د اخیستو حق لري او که دوی یې نه اخلي، نو بیا نورو ته د اخیستو حق ورکول کېږي.

که له یوې خوا د زمکې اضافي تولیدپو هجره او مهمانخانه لگېږي او د هوجرې موسسه د مشرتابه د روابطو او حیثیت د ساتلو اساسي مرکز دی او د خلکو په اصطلاح چا چې هوجره او جرکه نه وي لیدلي، هغه د افغانانو په اجتماعي جوړښت او اجتماعي روابطو او اجتماعي روحياتو هم نه پوهېږي، له بلې خوا د قام او د زمکې قبالة درلودل په مشرتابه کې دې شعور ته هم وده ورکوي چې د یو مشر د کورنۍ او د زمکې واحد د هغه د کهول او د کهول د زمکې د واحدونو برخه ده او د هغه د کهول او د کهول د زمکې واحدونه د هغه د ټبر او د ټبر له واحدونو سره ارتباط لري. د هغه ټبر او د ټبر د زمکې واحدونه د هغه د قبیلې او د هغه د قبیلې واحدونه او سیمه د قام په واحدونو او سیمو پورې پراخېږي او په نتیجه کې د قام واحد او د سیمو واحدونه د افغانستان د نورو قامونو او د ټول هېواد د خاورې نه جلا کېدونکې برخې ګڼل کېږي. هم د دې شعور په برکت د افغانستان مختلفو قامونو او ولسونو د مشرتابه کورنۍ ((زما)) د وړوکي خصوصي ملکیت

څخه ((زموږ)) د هېواد پراخه مفهوم پوهېږي او همدا علت دی، که چېرې یو مشر د خپلې سیمې زمکې او ولس د نورو قامونو او ولسونو لاس لاندې نه غواړي، همدا شان هغه ته افغانان او افغانستان د نورو د لاس لاندې کېدل او یا غلامول له حده زیات گران کار ښکاري، ځکه چې د افغانانو د مذهبي او ملي عنعنو له مخې زمکه، ښځه او وطن د ناموس لوړ مقام لري. ناموس ته یې د تقدس درجه ورکړې ده او د افغانانو د واقعي دودونو او ارزښتونو ساتندوی دي. د مشرتابه د کورنۍ غړي هېڅکله د خپلو مقدساتو سره لوبه نه کوي.

د هرې جرگې تر رابللو مخکې جرگه ځای، د جرگې نوعیت، موضوع، اهداف او په جرگه کې د گډون کونکو هویت، مقام او د نماینده گۍ حیثیت څرگند وي. زموږ په عنعنه یې ټولنه کې د قومي او روحاني مشرتابه په سر کې قومي مشران او روحاني شخصیتونه ولاړ دي. ځکه چې زموږ په ټولنه د هرې مهمې جرگې د ترکیب، کړنلارې او پرېکړو لپاره د قام فزیکي قوت او د روحاني شخصیتونو مذهبي نفوذ دوه مهم عنصره ګڼل کېږي او د یو عنصر د نشتوالي له امله بل عنصر جرگه د بریالیتوب پړاو ته نه شي رسولای. په مهمو جرگو کې قومي مشران د خپلو قامونو او ولسونو او پیران، سیدان او ملایان د مذهبي موسسې نماینده کي کوي. په جرگه کې د هر مشر حیثیت او نفوذ د هغه د قبیله یي او ولسي ملاتړ په بنسټ ولاړ وي او د مذهبي شخص نفوذ د هغه له مذهبي حیثیت څخه سرچینه اخلي. قومي مشران د جرگې د پرېکړې د عملي کېدو فزیکي قوت تشکیلوي او روحاني شخصیتونه د مذهبي نفوذ له استعمال څخه کار اخلي او د دغو دواړو موسسو نماینده گان هر یو په خپل وار خپل موقف او حیثیت پر اساس د جرگې په اهمیت، جریان، پرېکړو او د پرېکړو په عملي کېدو مشخص تاثیر لري.

د جرگې د منل شويو عنعنې يې اصولو له مخې قومي مشران په حقوقي او جنایي دواړو جرگو کې په خپل دې موقف چې: کونک په دورو لپاره وهې او خبره به د خدای لپاره کوي. پوره پوه وي. جرگه مار د هويت، حيثيت او شخصيت څښتن وي او په جرگو کې يې د رښتيا د ويلو، اعتماد ساتلو، د جرگې په چارو د پوهې او په قضيو کې د بېطرفۍ امتحان ورکړی وي. جرگه مار په دې پوهېږي چې په جرگه کې مدعي او مدعي عليه حاضر وي او دواړه خواوې له خپلو حقوقو څخه د دفاع د کولو د جرگې په پرېکړه د قناعت د نه کولو په صورت کې د بلې جرگې د راغوستلو او يا په جرگه کې د نورو اشخاصو د شاملولو پوره حق لري. هغوی په دې هم پوهېږي چې د جرگې د بحث په موضوع د سيمې خلک او د جرگې نور ګډون کوونکي پوره معلومات لري چې د مسالې واقعي عوامل څه دي، اصلي واقعيت څه شی دی، څوک په حق او څوک په ناحق پورې نښتی دی او په مساله کې څوک پر او څوک وړ دی. که په قضيه کې د مشرتابه د کورنۍ يا قام غړی هم دخپل وي، د جرگې د نورمونو له مخې مشر ځان مکلف ګڼي، چې جرگې تر پایه په ده باندې د اعتماد کولو په وجه خپله بېطرفي او ازاد قضاوت ټينګ وساتي او د بې ځايه دفاع او وکالت، بلې اخيستو او طرفدارۍ څخه ډډه وکړي. د جرگې د نورمونو پر ضد عمل د هغه شخصيت ته لوی تاوان رسوي او سيمې په ولس کې د دروغجن، پلوي بې اعتماد او رشوت خور په نومونو شهرت پيدا کوي، د مشرتابه لپار خصوصيات له لاسه ورکوي او په نتيجه کې د ده د مشرتابه مقام د هغه نږدې ترېور ته انتقال مومي.

په افغاني ټولنه کې د تربګنۍ متقابل رقابت د فردي او ډله ييز قدرت د انحصار پر ضد فعاله عمليه ده او دغه عمليه تل زموږ د ټولنې په اجتماعي او سياسي جوړښت کې د برابرۍ د اعاده کولو او خوندي ساتلو لپاره عمل

کوي. همدا شان د متقابل رقابت پروسه زموږ د ټولنې په اجتماعي روابطو کې د انحصاري قدرت او اختیار او خپل سړۍ پر ځای د ولسي کېدنې پروسې ته چې موږ ورته ډله ییز او یا د جرګې سیستم وایو، وده وروي. زموږ په ټولنه کې د متقابل رقابت او د ترېور په طرفدارۍ د خلکو د ملاتړ او وفادارۍ د تغییر ډار مشر دې ته مجبوروي چې تر خپله وسه دې په ولسي کودونو ټینګ ودرېږي او د خپل سړۍ پر ځای دې د جرګې له پرېکړو سره سم چلند وکړي.

جرګه تل د ملا د قران مجید مبارک ایت پر تلاوت پیلېږي او زموږ د ټولنې په دې ولسي یا د دموکراسۍ په عملیې کې د ولسي او مذهبي مشرانو او د سیمې له خلکو برسېره مدعي او مدعي علیه هم حاضر وي. په جرګه کې دواړه ډلې د قضیې په اړون منطقي مستند بحث کوي، د مسالې په مختلفو اړخونو رڼا اچوي او دواړه خواوې له خپلو حقونو څخه دفاع کوي او جرګه مار د دواړو ډلو خبرې په ډېر دقت اوري. زموږ په جرګو کې د ازادۍ او په ازادۍ باندې د بندیز حد معلوم دی. د تعامل له مخې به جرګه کې د نظر د ازادۍ او په نظر باندې د بندیز د اصولو ټینګ مراعت کېږي. که له یوې خوا په جرګه کې ګډون کوونکي او مدعي او مدعي علیه دواړه د خپلو نظریو د څرګندولو د ازادۍ پوره حق لري، نو له بلې خوا هغوی د داسې الفاظو له استعمال څخه چې د سپکاوي، تحقیر، پیغور، تحکم، راپارونې او تبعیض رنګ لري، پوره ډډه کوي او د جرګې ترپایه د دغه شان الفاظو نه استعمال مراعت کېږي.

د سردار محمد داود خان د جمهوریت د دورې په وروستیو کلونو کې د کونړ ولایت او د خوست د لویې ولسوالۍ په مرکزونو کې د محلي جرګو بنسټ کېښودل شو. دې جرګو تجربوي بڼه درلوده او قومي او مذهبي

مشران يې غړي وو. دوی ته په دغو مرکزونو کې د حکومت له اداري او قضايي پرسونل سره د حقوقي، جنايي او سياسي قضيو په حل کې د مرستې وظيفه او واک ورکړل شوی و. د دغه وخت حکومت اراده کړې وه چې په دغو دوو مرکزونو کې د تجربې نه وروسته د محلي جرگو سیستم نورو ولايتونو ته هم وغځوي، رواج يې کړي او د محلي جرگو له لارې د محل خلکو ته د خپلو سيمو په اداري او قضايي چارو کې د برخې اخيستو لاره اواره کړي.

د ۱۹۷۷م کال په وروستۍ نيمايي کې استاد حکيم تنيوال او زه د يونسکو له خوا د پښتنو ټولنيز-اقتصادي جوړښت د پروژې د ريسرچ په اړوند کون او خوست ته ولاړو او د پروژې د موادو د راټولولو او ليکلو په ترڅ کې مو د دغو دواړو مرکزونو د محلي جرگو له غړو سره خبرې هم وکړې چې د دغو جرگو د پراخه هر اړخيزو فعاليتونو په باره کې زما شخصي تاثيرات په لاندې ډول خلاصه کېدای شي:

۱- افغانستان د مرکزي حکومت سیستم درلود. (درلود ماضي فعل دی او زه د ماضي ټکی ځکه استعمالوم چې اوس په افغانستان کې نه مرکز شته او نه د حکومت کولو سیستم). په ټولو ولايتونو کې لوړ رتبه ملکي او عسکري مامورين او صاحب منصبان د مرکز له خوا مقررېدل. د کونړ او خوست لوړ رتبه مامورين او قاضيان هم له نورو سيمو څخه راغلي خلک وو او په مشخص ډول د کابل او سپدونکي مامورين د خوست او کونړ د خلکو د اجتماعي جوړښت او قبيله يي روابطو او دودونو سره بېخي نا آشنا وو. په اکثره حقوقي مسایلو کې به يا اسناد نه وو او يا به جعلي اسناد جوړېدل او په جنايي قضيو کې به په پيسو اخيستل شوي شاهدان تېرېدل، خو بيا هم مامورينو او قاضيانو به ورباندې سترگې پټولې او ډېرې فيصلې به په جعلي

اسنادو او د کرایي په شاهدانو کېدلې. له بده مرغه د افغاني ټولنې سره د بېګانه ګۍ احساس، رشوت او سفارش زموږ اداري او قضايي سیستمونه د فساد په رنځ اخته کړي وو. عدالت د رشوت په تله تلل کېده. چا چې په تله کې د ډېرو پیسو د اچولو توان درلود هغه وړ او مقابل لوری یې پر و او د قوي سفارش څښتن بریالی ګڼل کېده. ځینو د مدعي او مدعي علیه نه یو شان رشوت اخیست او ځینو قاضیانو له ځینو قضیو څخه لنگه غوا جوړه کړې وه، دوی بلې اخیستې، لیکن فیصله یې نه کوله او د دې لنگې غوا شیدې به یې راتلونکو قاضیانو ته هم پرېښودلې.

د کونړ خلکو د حکومت شرعي، قانوني او اصولي اجراتو ته خپل محلي تعریف ورکړی و. د دوی د تعریف له مخې د شرعي ټکي معنا ده چې لومړی مدعي او مدعي علیه دواړه د شریعت په نوم محکمې ته راوله او دلته دواړه ډلې په شر اخته کړه او محکوم یې کړه. قانوني ټکي معنا ده چې بیا دغه دواړه ډلې د دوی د شرارت او محکومیت په ناوره انجام پوره قانع کړه او د اصولي ټکي مقصد دا دی چې د شرارت او محکومیت په ناوره انجام له قانع کېدو وروسته له دواړو ډلو څخه ډېرې پیسې حصول کړه.

۲- د کونړ او خوست د تجربوي جرګو مشران، قومي او مذهبي مشران وو او د دې جرګو ټولو غړو په قومي او ولسي چارو کې پنځه تجربه لرله. دوی د قومي مشرانو په حیث د خپلو قامونو په دودونو، ارزښتونو او عنعنو پوره پوهېدل، خپل خلک یې پېژندل او خلکو ته هم دوی او د دوی کورنۍ معلومې وې. د جرګې غړو ته پر وړ معلوم دی او دوی د جرګې غړي له نورو سیمو څخه د راغلیو مامورینو او قاضیانو غوندې په رشوت، سفارش، جعلی اسنادو او د کرایي په شاهدانو نه شي تېر ایستلی، د قضیې دواړه ډلې

مجبور بدلې چې د خوست په اصطلاح ((نرخ)) او د کونړ په اصطلاح ((تړې)) ته غاړه کېږدي او د جرګې پرېکړه ومنې.

۳- د مامورينو او قاضيانو د ((ملات)) مفهوم د دغو سيمو د قبيله يي دودونو او اجتماعي روحياتو سره تضاد درلود، ځکه چې خلکو ته د ملات مفهوم د زور، تحکم او ماتې معنا لرله او د محکمې له خوا د ملامتيا اعلان او اوازې د ملامت شخص، شخصيت او د هغه د کورنۍ حيثيت ته لويه صدمه رسولې او هغوی يې د ماتې خوړلې ډلې په حيث د ولس له پيغور او سپکاوي سره مخامخ کول. له همدې امله په کونړ کې ځينې ساده حقوقي مسالې د ملامتيا حکم نه وروسته په جنايي قضيو يا په مرګ ژوبله بدلې شوې دي.

برعکس د تجربوي جرګو کړنلارې هم ساده او هم عملي وې. د مهمو حقوقي او جنايي قضيو د حل لپاره د جرګې غړي د مدعي او مدعي عليه کورنيو ته تلل، د قضیې په ټولو اړخونو ورسره پټ او ښکاره کېدل، مذهبي علماوو د اسلامي احکامو پر اساس او قومي مشرانو د اجتماعي دودونو او واقعيتونو له مخې د دواړو ډلو پام په دنيا او اخرت کې د شخړو ناوړه عواقبو ته راګرځاوه، دواړو ډلو ته يې واقعيتونه ويل، پر يې پر او ور يې ور باله او د مشرانو د جرګې په خاطر يې د تېرېدو، ښېلو او روغې، جوړې هيلې کولې. د مدعي او مدعي عليه کورونو ته د مشرانو ورتګ، د مشرانو هيلې منل او د مشرانو د جرګې درناوی په واقعيت کې د دواړو ډلو درناوی ګڼل کېده. د تجربوي جرګو هره پرېکړه له اسلامي روحيې د ولس د ارزښتونو، نرخونو او تړو سره سمه کېدله او د جرګې پرېکړه نه ملامتيا وه، نه زور، نه تحکم او نه ماتې، سپکاوی او پيغور ګڼل کېده، بلکې تر پرېکړې وروسته دواړو ډلو به په

ویار ویل چې هغوی د مشرانو په خاطر یو او بل ته تېر شول او د جرګې په احترام یې خپلو کې سره روغه جوړه وکړه.

د دغو جرګو له پرېکړو څخه سرغړول ډېر ګران کار و، ځکه چې د هرې پرېکړې په سند به د جرګې غړو هم د شاهدانو په حیث امضاګانې کولې، پرېکړه به رسمي کېدله، دوسیه به بندېدله او د مامورینو او قاضیانو لنگه خوا به هم وچېدله او له پرطکرې څخه د سرغړولو په صورت کې سرغړونکي د جرګې د غړو په عکس العمل او د سرغړولو په ناوړه نتایجو هم په خپله پوهېدله.

لویه جرګه:

له قومي او محلي جرګو سره د لویې جرګې توپیر په دې کې دی چې به قومي او محلي جرګو کې سیمه ییز مشران ګډون کوي او په لویه جرګه کې د هېواد د ټولو ولسونو او قشرونو مشران او نماینده ګان د لویې ملي موضوع لپاره راټولېږي او د حل لار ورته پیداکوي. په تاریخي لحاظ زموږ په هېواد کې ډېرې لویې جرګې دایرې شوې او ډېرو لویو شخصیتونو په کې ګډون کړی دی او دغه لویې جرګې یا د منل شویو مشرانو له خوا او یا د پاچا له خوا رابلل شوې دي. په دواړو صورتونو کې د هرې لویې جرګې د رابللو نه مخکې د جرګې په جوړښت، د جرګې په ملي اهمیت او په لویه جرګه کې د قومي او مذهبي مشرانو د شخصیت، حیثیت، نفوذ، واقعي نماینده ګي او د لویې جرګې د پرېکړو د عملي کېدو په باره کې پوره توجه شوې ده، چې دلته د ډېرو لویو جرګو له جملې څخه ځینې د مثال په توګه وړاندې کېږي.

پر ۱۷۰۷م کال میرویس خان د کندهار په مانجه کې لویه جرګه راوغوښتله او د دې لویې جرګې لویه ملي مساله د ایران له صفوي سلطنت څخه د

افغانستان د ازادۍ او خپلواکۍ موضوع وه. په دغه وخت کې میرویس خان نه پاچا او نه امیر و، بلکې هغه د غلجیو د مشرتابه قبیلې هوتک و او په هوتکوي د یوې منل شوې مشرتابه کورنۍ منل شوی مشر و او د دغه مشر کورنۍ او د هغه شخصیت، حیثیت هویت او د نفوذ ساحه ټولو قامونو او ولسونو ته څرگنده وه. د قام د لوی مشر په وینا په دغه لویه جرگه کې د مختلفو قامونو او ولسونو منل شویو نامتو قومي او مذهبي مشرانو د ابدالیانو، غلجیانو، تاجیکو، هزاره او نورو... په نماینده کې ګډون وکړ او په جرگه کې د هېواد د خپلواکۍ په ستراتیژۍ او تاکتیکونو هر اړخیز بحثونه وشول، د جرګې به دوران کې د ملي مسالې د اهمیت په لحاظ خپل لمنځي قومي او ولسي شخړې هېرې شوې، ټول مشران د خپل هېواد د هویت او استقلال په لار کې هر ډول ځاني او مالي قربانۍ ته چمتو ودرېدل او په ګډه یې د ملي خپلواکۍ لپاره هلې ځلې شروع کړې؛ د خپلواکۍ نهضت یې د بریالیتوب پر او ته ورساوه، لیکن میرویس خان تر پایه د پاچا، امیر او نورو القابو پر ځای د مشر په نوم اکتفا وکړه او محض د مشر په توګه یې د خپل ملت مشرتابه ته دوام ورکړ.

د نادرشاه افشار تر وژلو وروسته د افغانانو عمومي قوماندان نورمحمد خان لږي او قوماندان احمد خان ابدالي د غلجیو، ابدالیو، تاجکو او نورو له عسکرو سره کندهار ته راغلل او نورمحمد خان غلجیو د جرګې غوښتنه وکړه. د ۱۷۴۷م کال جرگه کې د پښتنو، تاجکو، بلوڅو... او نورو قامونو مشرانو ګډون وکړ. په بحث او پرېکړې لپاره وړاندې شوه. د مشرتابه مقام ته نورمحمد خان غلجی، محبت خان پوپلزی، جمال خان بارکزی، موسی خان اسحق زی او نصرالله خان نورزی کاندید وو. پوره اته ورځې د مشرتابه د ټاکلو موضوع دوام وکړ او هر کاندید د خپلې کورنۍ او قبیلې یې فزیکي

قوت او اهمیت په لحاظ خپل ځان د مشرتابه د مقام مستحق ګاڼه او جرګه اوږده او جنګي وه. بالاخره په نهمه ورځ د جرګې غړو صابر شاه کابلي ته د انتخاب واک ورکړ او صابر شاه په جرګه کې ناست زلمی احمدخان ابدالي د افغانانو د مشرتابه او د افغانستان د خپلواکۍ د اعاده کېدو لپاره وټاکه او هغه په خپل لاس احمدخان ته د غنمو تاج ور په سر کړ او د احمدشاه ابدالي په نوم یې اعلان کړ. د دې جرګې دا لاندې څو ټکي د یادونې وړ دي:

پیر صابر شاه کابلی یو روحاني شخصیت و او هغه له کندهار او د افغانانو قبیلو سره د وینې ارتباط نه درلود. د تعامل له مخې افغانان تل په لویو خپل منځي قامي شخړو او قضیو کې منل شوي روحاني شخصیت ته د پرېکړې واک ورکوي. صابر شاه ته د افغانستان د مشرتابه د انتخاب د واک له ورکولو څخه دا واقعیت په خپله څرګندېږي چې افغانان په خپل دین مین ملت دی. د روحاني شخصیت په پاکۍ، پوهه، تجربه او بېطرفۍ پوره باور لري او روحاني شخصیتونه د خپلې عنعنې یې ټولنې نه جلا کېدونکې برخه ګڼي. له بلې خوا د روحاني پیرانو دربار د قامونو او ولسونو د درناوي مرکز وي. دلته د قبیلو او ولسونو مشران، مذهبي علما او هر ډول خلک راځي او ځي، هر ډول خبرې کېږي، هر ډول معلومات تبادلې کېږي او د دربار د مرکزیت په لحاظ روحاني شخصیت هم د سیمې په ټولو قبیلو یې، ولسي او ملي سیاسي جریانونو او په مشخص ډول د نامتو کورنیو د نامتو شخصیتونو د شخصیت استعداد، نفوذ او سیاسي تمایلاتو په باره کې کره معلومات لري. د ځینو لیکوالو په اثارو کې دا خبره تکرار راغلې ده چې د احمدخان د سدوزو قبیلې وړوکې وه او د دغې وړوکې قبیلې له فزیکي قوت څخه نورو قبیلو ډار نه کاوه، نو ځکه صابر شاه احمدخان د مشرتابه لپاره وټاکه. شاید چې ځینو لیکوالو دغه تعبیر د بارکزو شهزادګانو د خوشالۍ په خاطر کړې وي، د دوی په نظر حاجي جمال خان

بارکزی ځکه ونه ټاکل شو، چې د هغه قبیله لویه وه او نورې قبیلې له هغه د ده د قبیله یي فزیکي قوت څخه ډار بدلې.

سره له دې چې د قامونو ترمنځ په عملي سیاست کې د لویو قبیلو د فزیکي قوت د انحصار ډار یو واقعیت دی، اما د احمدخان په اړوند دغه نظریه سمه نه ښکاري، ځکه چې په ټولو ابدالیانو کې د احمدخان کورنۍ ډېره اوږده تاریخچه درلوده او د ده کورنۍ د خپل وخت په ملي سیاست کې عملي امتحان ورکړی و او د عملي ملي سیاست په لحاظ د هغه کورنۍ په افغانستان او په خواشاهانو هېوادونو کې منل شوې او پېژندل شوې کورنۍ وه، بلکې د هغه کورنۍ د قام د مشرتابه نه پورته د دربار سطحې ته رسېدلې وه. له دې برسېره په خپله زلمی احمدخان یو مستعد سیاسي مشر، تجربه شوی عسکري جنرال، سوفي او شاعر شخصیت و او د خپل وخت له سیاسي او عسکري تجربو سره یوځای کندهار ته راغلی و. ټول پوهېدل چې د جمال خان بارکزي په تناسب د نورمحمد خان غلجي قبیله یي قوت زیات و. په دې لویه جرکه کې د قبیلې د فزیکي قوت پر ځای د شخصیت موضوع مطرح وه او دغه شخصیت یوازې د صابرشاه غوندې روحاني شخصیت لیدلی او پېژندلی شو او هغه دغه شخصیت او د افغانستان د خپلواکۍ د اعاده کېدو توان یوازې د زلمی احمدخان په وجود کې لیده. د صابرشاه انتخاب په عمل کې اثبات کړه، چې زلمی احمدخان له احمدشاه کېدو وروسته ډېر ژر د ((بابا)) لوړ مقام ته ورسېد، د افغانانو په زړونو یې پاچاهي کوله او د خپل هېواد په تاریخ کې ژوندی او ابدی پاتې شو.

د ۱۸۴۱م کال د نومبر پر لومړۍ نېټه د کابل په ښار کې لویه جرکه خپل ځانګړي خصوصیات لري. په دغه وخت کې د برېتانوي هند او سکھانو له یرغلګر پوځ سره یوځای شاه شجاع په کابل کې دی او امیر دوست محمد

خان له تخت نه غورځېدلی دی. په دې جرگه کې د قامونو نامتو مشران او مذهبي علما د انګرېزانو پر ضد د ملي پاڅون، د غازيانو د مشرتابه او د شاه شجاع په باره کې له ډېرو مهمو سوالونو سره مخامخ دي. دا هغه وخت دی چې د انګرېزانو په پراخه امپراتورۍ کې لمر نه ډوبېږي او د دوی د نړيوال نظامي قوت د هيبت نه په وجود وينسته نېغ ودرېږي او غازيان هم په دې واقعيت پوره پوه دي. په دې جرگه کې د غلامۍ او خپلواکۍ ترمنځ فيصله حتمي ده. يا به غازيان د انګرېزانو غلامي مني او يا به د خپلواکۍ لپاره هر ډول قربانۍ ته چمتو کېږي. بالاخره د قربانۍ فارموله ومنل شوه او د پاڅون لپاره ترتيبات ونيول شول. په دې جرگه کې غازيانو د افغانانو له منل شوې عنعنې سره سم وزير اکبر خان د امير دوست محمد خان څلورويشت کلن زلمی زوی د مشر په توګه وټاکه. وزير اکبر خان نوی له بخارا څخه راغلی و او له غازيانو څخه يو هم دا اعتراض ونه کړ چې غازيان له انګرېزانو سره په غزا بوخت وو او وزير اکبر خان په بخارا کې ناست و. غازيان خپلواک افغانان وو او هغوی د افغانستان د مشرتابه عنعنه يې موسسه پېژندله. په دې کې هېڅ شک نه و چې شاه شجاع د لوی احمد شاه لمسی او د افغانستان د تاج او تخت وارث و، اما غازيانو هغه معاف نه کړ، ځکه چې هغه لاس پوڅی و. د انګرېزانو د يرغلګر پوځ په مرسته راغلی و، تحميل شوی و او دغه شهزاده د افغانانو د خپلواکۍ په ناموس تېری کړی و او افغانان يې د نورو غلامان کول غوښتل. د جګړې په ډګر کې د غازيانو او انګرېزانو دوه جګړه ماري ډلې مخامخ شوې. بله ډله هېڅ نه وه. نه مشران بهر جوړ شوي وو او نه يې عرب او عجم تر شا ولاړ وو. په نتيجه کې انګرېزانو ماتې وخوړله، شاه شجاع په مرګ محکوم شو او خپلواکو غازيانو په خپلو قربانيو د خپلواک ملت خپلواکي وګټله.

لومړۍ نړيواله جګړه روانه وه، د جرمنيانو او ترکانو جرګه کابل ته راغلې وه او دې جرګې کونښن کاوه چې د افغانستان په مرسته او ملګرتيا د بریتانوي هند پر ضد د جګړې نوي محاذ پرانيزي. د دغې جرګې له راتګ سره د افغانستان دربار، شهزادګان، بیروکراتان، قومي او ولسي مشران او روحاني او مذهبي شخصیتونه په درې ډلو ووېشل شول. انقلابي ډلې د افغانستان د بشپړې ازادۍ او خپلواکۍ لپاره د انګرېزانو پر ضد د جګړې پلوي کوله، دویمې ډلې د انګرېزانو طرفداري کوله او درېیمه ډله د افغانستان د بې طرفۍ طرفداره وه. لومړی ځل امیر حبیب الله خان د درې ډلو د غوښتنو او د خارجي هېوادونو د لوی فشار سره مخامخ شو. امیر حبیب الله د افغانستان د عیني شرایطو او د نړيوالې جګړې د جریان او نتایجو له امله د بې طرفۍ سیاسي غوره کړ او افغانستان یې بې طرفه هېواد اعلان کړ. هغه د افغانستان د بې طرفۍ په اړوند په ۱۹۱۵ م کال لویه جرګه راوغوښتله او د جرګې ټولو نامتو شخصیتونو د افغانستان د بې طرفۍ پالیسي تایید کړه. په واقعیت کې هم د دې جرګې پرېکړه د افغانستان د راتلونکو حکومتونو د بې طرفۍ د سیاست اساس وګرځېد او هم د دغې پرېکړې په تعقیب افغانستان په دویمه نړيواله جګړه کې بې طرفه پاتې شو، د سړې جګړې په اوږده موده کې په نړيوالو مسالوکې د فعالې برخې اخیستو، د ازاد قوت او په نظامي ډلو تېلو کې د ګډون د نه کولو اصول ټینګ وساتل، افغانستان د سیمې لومړنی بې طرفه هېواد و چې پر ۱۹۵۵ م کال د باندو نګ (اندونیز یا) د ناپېیلو یا بې طرفه هېوادونو په لومړۍ غونډه کې د دغه نړيوال نهشت بنسټ ایښودونکی غړی شو. زموږ د هېواد د بې طرفۍ درې شپېته کلن عنعنه یې سیاست د خلق-پرچم د رژیم د تحمیل د شوروي اتحاد د یرغل او د خارجیانو له خوا د افغانانو لپاره د جهادي مشرتابه د ټاکلو په نتیجه کې له منځه ولاړ.

د ۱۹۶۴م کال د سپتمبر په میاشت کې د اساسي قانون د تصویب لپاره لویه جرگه جوړه شوه، په دې لویه جرگه کې د ولسي جرگې د یوولسمې دورې غړیو، د مشرانو جرگې غړیو، د پاچا انتصابي وکیلانو چې څلور بنسټي هم په کې شاملې وې؛ د کابینې غړیو، د سترې محکمې غړیو، د اساسي قانون د مسودې د جرگه-ګۍ غړیو او د مشورتي کمېسیون غړیو برخه درلوده، په دې لویه جرگه کې ۴۵۲ تنو ګډون کړی وو.

دا لویه جرگه د افغانستان د خپلواک پاچا له خوا د خپلواک هېواد پایتخت کابل کې د خپلواکو افغانانو د نوي اساسي قانون د تصویب په خاطر رابلل شوې وه. په دې لویه جرگه کې د افغانستان نامتو قامي او ولسي مشرانو، روحاني او مذهبي شخصیتونو، ملکي او نظامي لوړ رتبه مامورینو، بنسټو، تعلیم یافته او پوهو اشخاصو د هېواد د ټولو قشرونو نماینده ګي کوله. د نوي اساسي قانون موده د جرگې د بحث موضوع وه. به اته ورځنۍ لویه جرگه کې د اساسي قانون هره ماده لوستل کېده او د بحث وړ هره ماده تر ازا د بحث او نظر وروسته منظورېدلې. د نوي اساسي قانون له نافذېدو وروسته لویه جرگه د اساسي قانون برخه شوه او د اسلامي اصولو، افغاني عنعنو او نړیوال سیاسي، اقتصادي او اجتماعي نويو جریانونو سره سم په هېواد کې د دموکراسۍ او ازادۍ دوره پیل شوه. د دولت اجرائیه، مقننه او قضایه قواوې یو له بلې څخه جلا شوې، د خلکو حقوقو او وظایفو ته قانوني بڼه ورکړل شوه، د ګوندونو او مطبوعاتو ازادي او فعالیت ومنل شو او د افغانستان په تاریخ کې د لومړي ځل لپاره خپل سره او مطلقه پاچاهي په قانوني او مشروطه پاچاهۍ بدله شوه او د دې اساسي قانون له مخې د پاچاهي کورنۍ یو غړی هم د کابینې، پارلمان او سترې محکمې غړیتوب ته د کانديدېدو حق نه درلود.

د دې لويې جرگې له گډون کوونکو څخه لوی اکثریت د دولسمې او دیارلسمې دورې په انتخاباتو کې له خپلو انتخاباتي حوزو څخه د وکیلانو په حیث وټاکل شول او د دغو وکیلانو مطلق اکثریت قامي او ولسي مشران او روحاني او مذهبي شخصیتونه او ملي عناصر وو. دوی د خپلې ټولنې اجتماعي جوړښت، اجتماعي روابط او خپل تاریخي رسالت پوره پېژنده. دوی د څو وکیلانو غوندې چې ((روح او جسد دواړه یې په شوروي شیطان خرڅ کړي وو)) د نورو هېوادونو مدحې نه کولې، بلکې د خپلو خلکو د غوښتنو نمایندګي یې کوله، د افغانانو، افغانستان او نړیوال پرابلمونه یې په ګوته کول، د ولس او حکومت ترمنځ یې د ارتباطي وسیلې رول لوباوه، په خپلو حوزو کې یې د دولت د انکشافی پروژو له عملي کېدو سره مرسته کوله او په ولسي جرګه کې په مهمو موضوعګانو باندې د دوی ویناوې مستقیماً له راډیو څخه خپرېدلې او ورځپاڼو نشرولې. سره له دې چې افغانستان ډېری سیاسي، اقتصادي او اجتماعي ستونزې درلودې، اما زموږ ټولنه زموږ له داخلي او خارجي شرایطو سره سمه د ارتقا د اصولو پر اساس مخ پر وړاندې روانه وه او د سیاسي، اقتصادي او اجتماعي ستونزو له منځه وړلو لپاره اساسي پلانونه په نظر کې نیول شوي وو.

ولې د جرګې د نوم مخالفت کېږي؟

زموږ د روانې ملي تراژیدۍ د ډېرو عواملو په باره کې زیاتې پوښتنې کېږي او د دغو پوښتنو په لړ کې ځینې خلک دا پوښتنې هم کوي چې ایا زموږ دغه ملي تراژیدي په شعوري توګه تحمیل شوې او که په لاشعوري توګه؟ ولې د افغانانو د جرګې د عنعنې یې موسسې پر ضد دومره شدید مخالفت روان دی که له اوږده بحث څخه تېر شو، نو د دې دواړو پوښتنو ځواب په یوه سیاسي فارموله کې پروت دی. عملي سیاست دغه فارموله حکم کوي چې:

د سیاست په عملي ډگر کې هېڅوک په هېچا د خدای لپاره مفتحه سرمایه گذاري نه کوي، بلکې د دې سیاسي فارمولې له مخې د لاس باندې (څوک چې سرمایه گذاري کوي) او لاس لاندې (پر چا چې سرمایه گذاري کېږي) سیاسي ډلو ترمنځ ((د راکړې ورکړې)) خبره ډېره اهمیت لري او دغه عملیه (د څه راکړه او څه واخله) د عملي سیاست پر محور چاپېره ګرځي. دغه عملیه نه د ریاضي پېچلې فارموله او نه مغلقه فلسفه ده، بلکې یوه ساده او تجربه شوې نسخه ده او د عملي سیاست په ډگر کې دا نسخه داسې عملي کېږي؛ لاس باندې ډله لاس لاندې ډلې ته وايي: ته به زما د هر حاکم اطاعت کوي او د خپل هېواد د واکمنۍ واکي به زما په لاس کې راکوې او زه به تا سیاسي قدرت ته رسوم. اقتصادي او نظامي قوت به درکوم او تا ته به شان او شوکت درېښم: کله چې لاس لاندې ډله د لاس باندې ډلې دا نسخه ومني، نو بیا بېچاره لاس لاندې ډله هغه څه کوي څه چې ورته لاس باندې ډله د کولو حکم کوي. لاس باندې ډله ورته ستراتیژي او دغې ستراتیژۍ ته د رسېدو تاکتیکونه ټاکي. ستراتیژي د لاس لاندې ډلې د هېواد د واکمنۍ واکي په لاس کې نیول دي او تاکتیکونه د لاس لاندې ډلې د ټولنې هغه ټول ملي ارزښتونه او عنعنې، ملي او اجتماعي موسسې او ملي قشرونه له منځه وړل دي، هغه چې د لاس باندې ډلې د ستراتیژي پر ضد یا مقاومت کوي او یا خنډ واقع کېږي. لاس باندې ډله هوښیاره وي. هغه په دې پوهېږي چې د بل هېواد د واکمنۍ د واکمنۍ واکي په لاس کې نیول اسانه ستراتیژي نه ده، ځکه چې د یو مستقل هېواد خلک د بل هېواد لپاره د خپلې واکمنۍ او خپلواکۍ څخه نه تېرېږي او په اسانه ځانونه نه تسلیموي. د دې لپاره چې په خلکو کې د واکمنۍ او خپلواکۍ روحیه ضعیفه کړي، لاس باندې ډله لومړی د دغې روحیې ترشا ولاړ اساسي مذهبي ارزښتونه، ملي عنعنې او موسسې او ملي

قشرونه ځان ته معلوموي او بيا لاس لاندې ډلې ته د دغو ارزښتونو، عنعنو، موسسو او قشرونو د مسخه کېدو، ړنگېدو او له منځه وړلو حکم کوي او لاس لاندې ډله د دغه حکم د تعميل نه د سر د وېښته په اندازه هم د سرغړونې جرئت نه شي کولای، هو به هو هغه څه کوي څه چې ورته حکم کېږي.

د شوروي اتحاد ستراتيژي د نړۍ د هېوادونو رالاندې کول وو چې په دغه ستراتيژۍ کې افغانستان هم شامل و. هسې خو دغسې ستراتيژۍ ته يې د رسېدو لپاره زيات تاکتيکونه پکارول ليکن دا تاکتيکي شعارونه چې کارگران وطن نه لري او يا د نړۍ کارگرانو يو شى له حده ډېر زيات استعمالېدل، د لاس لاندې خلق-پرچم گوند مشرانو د خيال کارگرانو، بزگرانو او روشنفکرانو په نماينده گۍ د لاس باندې شوروي اتحاد ((د راکړې ورکړې)) ټول شرطونه منلي وو او په افغانستان کې سياسي قدرت ته له رسېدو وروسته يې ددغو شرطونو د عملي کېدو لپاره ملا وتړله.

د خلق-پرچم گوند غړو د افغانستان د ولسونو د زرگونو کلونو ملي دودونو او مذهبي ارزښتونو ته د خرافاتو او پوځو عقيدو نومونه ورکړل. د افغانستان د وياړن سياسي تاريخ يې د طبقاتي مبارزو مجموعه اعلان کړه او د دې سرلوړي هېواد ټول تاريخي ملي شخصيتونه يې د استثمارگرو طبقو په سر کې ولاړ استثمارگر معرفي کړل او زموږ د ټولنې د عنعنې يې جرگو اساسي او مهم عناصر، قامي او ولسي مشران او روحاني او مذهبي شخصيتونه يې د فيوډالانو، مرتجعينو، استثمارگرو او د طبقاتي دښمنانو په نومونو ونيول، بنديان يې کړل، د پلار او نيکه زمکې يې ترېنه واخيستلې او يو شمېر يې شهيدان کړل. ((د راکړې ورکړې)) له موافقې سره سم کې. جي. بي په ټول قوت د افغاني ټولنې د جرگې د عنعنې يې موسسې د مسخه کېدو او ړنگېدو

عملیه پیل کړه او د دې شبکې د غړو په حکم پر ۱۹۸۵ کال د خلق-پرچم گوند د محلي جرگو قانون نافذ او په کابل کې یې مسخه شوې لویه جرگه راوبلله. د جوړښت او فعالیت په لحاظ دغه محلي جرگې د شوروي اتحاد د سويتونو (د شوروي اتحاد د کاکرو نمایندګۍ) کاپي وه او په مسخه شوې لویه جرگه کې د افغاني ټولنې د منل شویو قامي او ولسي مشرانو او روحاني او مذهبي شخصیتونو پر ځای ((بې وطنه کارگرانو، بې قبیلې بزگرانو، خرڅ شویو مامورینو او نظامي صاحب منصبانو او بېګانه شویو روشنفرانو)) برخه واخیسته او په کابل کې په ځینو مېشت سپین ږیرو هم د افغانستان له مختلفو ولایتونو د زیارکښانو په نومونو نمایندګۍ وکړلای شوه.

ځینو جهادي گوندونو هم د ځینو باندنیو هېوادونو په لمسون د افغاني ټولنې د جرگې د موسسې د ړنګېدو، د قامي او ولسي مشرانو او د ملي روحاني او مذهبي شخصیتونو او د ملي عناصرو په ټکولو پسې کلکه ملا تړلې ده. د دغو ډلو غړي د جرگې له نوم څخه کرکه کوي، جرگه ورته یوه لویه بلا ښکاري او د جرگې پر ځای د شورا نوم ورته خوند ورکوي.

ډېر افغانان دا پوښتنې کوي چې ولې لوړې شوروي اتحاد د افغانانو د جرگې د عنعنې یې موسسې مسخه کول غوښتل او ولې نور خارجي هېوادونه یې له منځه وړل غواړي؟ که له تفصیلي بحث څخه تېر شو او لنډې خبرې ورباندې وکړو؛ په واقعیت کې د افغانستان په باب ټول خارجي هېوادونه یوه ستراتیژي لري او هغه د افغانستان کې د افغانستان په باب ټول خارجي هېوادونه یوه ستراتیژي لري او هغه د افغانستان رالاندې کول دي. لکه څنګه چې ورته اشاره وشوه د جرگې عنعنې یې موسسه زموږ د ملي دودونو او کودونو، زموږ د ولسي دموکراسۍ، زموږ د ملي هویت، د اسلام د مقدس دین په لار کې د

افغانانو د بې سارې قربانۍ، د افغانانو د وياړلو ملي قهرمانانو د ملي او اسلامي کارنامو سره ژورې تاريخي اړيکې لري. هغه خارجي هېوادونه چې په خپله د افغانانو پواسطه د افغانستان د رالاندې کولو خوبونه ويني هغوی په دې پوهېږي چې په افغاني ټولنه کې د جرگې د عنعنې يې موسسې د ژوندي پاتې کېدو په صورت کې د دغه هېواد قامي او ولسي مشران او ملي، روحاني او مذهبي شخصيتونو ژوندي پاتې کېږي، افغانان به د خپل قام او وطن سره مينه کوي، خپل ملي هويت به ورته ياد وي، په خپلو ملي اتلانو به افتخار کوي او ځانونه به د هر چا سيال او برابر گڼي. څو چې په افغانانو کې د ځان، د اسلام د مقدس دين لپاره د قربانۍ وياړ، له قام او وطن سره مينه، په ملي اتلانو وياړ او له نورو قامونو سره د سيالۍ او برابرۍ احساس ژوندى وي، تر هغې په افغانانو باندې خارجي ايډيالوژي، خارجي لاس پوځي او خارجي تلسط تحميلول بېخي ناشونی کار دی. خارجي هېوادونه فکر کوي چې د جرگې د موسسې د ړنگېدو په صورت کې په افغانانو کې د مذهبي ارزښتونو، ملي عنعنو، ملي هويت، ملي اتلانو او د ملي تاريخ احساس له منځه ځي، د وخت په تېرېدو د دې ملت ځوان نسل له خپل ځان څخه بېگانه کېږي او وروسته د بېگانه وو تسلط ته اماده کېږي. هم دغه خوب لومړی شوروي اتحاد لیده او اوس يې نور خارجيان ويني.

که شوروي اتحاد او د هغه زېږنده خلق- پرچم گوند په گډه زموږ عنعنې يې خپلواک سياسي سيستم رامات کړ، زموږ د هېواد ټول دولتي ارگانونه يې د کمونستي سيستم د تحميل په لار کې استخدام کړل، د دغه ناپاک هدف لپاره يې په مليونونو افغانانو په خپل وطن کې شهيدان کړل، په مليونونو يې اواره کړل، کلي او باندي او ښارونه يې له خاورو سره برابر کړل، بيا هم افغانانو دغه ټول برونه، کړاوونه، بربادۍ او وحشتونه ځکه زغمل چې هغوی ته د

خپل هېواد د دښمنانو خبرې پوره څرګندې وې او افغانان د دين او دولت د دښمنانو په مقابل کې هر ډول قرباني خپله ملي او ديني فريضه ګڼي او د قرباني په دوران کې د يو افغان په څېره کې هم د ګيلې او شکايت نښې نښانې نه ليدل کېږي.

د افغانستان په روانه تراژيدۍ کې د روسانو او هندوانو اهداف په ډاګه څرګند دي. روسيه د شوروي اتحاد د امپراتورۍ د وارث په حيث له افغانانو څخه په افغانستان کې د روسانو د ماتې بدل اخلي، د افغانانو د جنګ د تاوان له ډاره او د خپلو غير انساني ظلمونو او وحشتونو د پټولو په هڅه د جګړو د اور لمبو ته لمن وهي. هند د روسيې زوړ ملاتړی دی، څه چې روسان کوي، هند يې ملاتړ کوي او هند د اسلامي هېوادونو د قوت مخنيوی خپله دنده ګڼي.

البته اوس د ځينو ((ورونو)) هېوادونو په باره کې ډېرې پوښتنې کېږي. وايي: ولې ((دغه وروڼه هېوادونه)) د ځينو ((ورونو)) ګوندونو په لاس د افغانانو خپلواک سياسي سيستم، ملي اقتصاد، علمي، اجتماعي او کلتوري موسسې او دولتي ارګانونه له بنسټ څخه ړنګول غواړي؟ ولې ((دغه وروڼه)) هېوادونه د ځينو ((ورونو)) ګوندونو په لاس د افغانانو ملي دودونه، ملي عنعنې، ملي ارزښتونه او ملي شخصيتونه او قشرونه له منځه وړل غواړي؟ ولې ((دغه وروڼه)) هېوادونه د ځينو ((ورونو)) ګوندونو په لاس د افغانانو تاريخي، مذهبي او اجتماعي خصوصياتو ته د خپلو ټولنو د مشخصو مذهبي او اجتماعي خصوصياتو مصنوعي رنگ ورکول غواړي؟ ولې ((دغه وروڼه)) هېوادونه د ځينو ((ورونو)) ګوندونو له لارې د لرغوني خپلواک افغانستان خپلواکي تر خپلو واکمنيو لاندې راوستل غواړي؟ او داسې نور.

د اهمیت په لحاظ یو ځل بیا تکرارېږي، هغه سیاسي، اجتماعي او اقتصادي سیستمونه چې د خپلې مشخصې ټولنې له مشخصو خصوصیاتو سره نه شلېدونکې رېښې او پیوند لري او د نویو شرایطو سره د تطابق ظرفیت، دغه وطني ټولنیز سیستمونه د خلکو له خوا منل کېږي، پرکني یې تر شا ودرېږي، تکامل کوي او د بریالیتوب د مختلفو پړاوونو په لور مخ پر وړاندې روان دي.

برعکس هغه سیستمونه چې د نورو ټولنو له مشخصاتو څخه سرچینه اخلي، د نورو ټولنو تقلید کوي، وطني خصوصیات نه لري او یا د نورو له خوا په زور او یا په چل تحمیلېږي. دغه ډول سیستمونه حتماً د خپلې مشخصې ټولنې د خلکو د اجتماعي جوړښت، اجتماعي اړیکو او اجتماعي روحياتو سره ټکر کوي او د خلکو له شدید مقاومت سره مخامخ کېږي. دغه تقلیدي یا تحمیل شوي سیستمونه لویه تراژیدي منځته راوړي؛ ټول ولس رېږي او ټوله ټولنه په لوی رنځ اخته کوي. سره له دې چې د دغه لوی افت عمر لڼد وي او خلک یې ډېر ژر د تاریخ کندی ته ورغورځوي، لیکن د دغه لوی افت هر اړخیز ناوړه تاثیرات تر اوږدې مودې پورې پاتې کېږي او د ټولنې بیا رغونه ډېر وخت غواړي. د دغو تقلیدي سیستمونو ښه مثال زموږ په هېواد کې د تېرو اوه لس کلونو راهیسې روانه ملي تراژیدي ده، چې د تراژیدۍ لومړی پړاو پای ته رسېدلی او دویم پړاو یې ان شاء الله مخ په ختمېدو روان دی.

افغانستان د جرگو وطن دی، جرگه زموږ وطني موسسه ده او دغه موسسه زموږ د پلرني هېواد د ټولو ولسونو د ژوند له ټولو اړخونو سره ژورې رېښې لري. دا یوه تجربه شوې او منل شوې عنعنه یې موسسه ده. افغانان یې تر شا ولاړ دي او د جرگو په دې هېواد کې ټولو مسالو او قضیو د دې موسسې له

لارې حل موندلی دی. د جرګې موسسه یوه ځایي او وطني دموکراسي ده او د دې وطني دموکراسۍ د منل شویو ارزښتونو، عنعنو، کودونو او دودونو په وجه په افغاني ټولنه کې یو فرد په بل فرد، یوه کورنۍ پر بله کورنۍ، یو قام پر بل قام او یو نژاد پر بل نژاد خپله فردي او ګروپي دکتاتوري نه شي تحمیلولی، بلکې د دې وطني دموکراسۍ له منل شویو اصولو سره سم زموږ په ټولنه کې د هر فرد، هرې کورنۍ، د هر قام او هر قشر د انساني او اجتماعي حقوقو پوخ تضمین شته او تحفظ یې کېږي.

تر روانې تراژیدۍ وروسته راتلونکي افغانستان د جرګو یو داسې پراخ بنسټ سیاسي او اجتماعي سیستم ته ضرورت لري چې په هغه کې زموږ د ټولنې مذهبي ارزښتونه او ملي عنعنې باید حتماً خوندي وي، خلکو ته په ټولو محلي او ملي چارو کې د فعالې برخې اخیستلو پوره ازادي وي، قانوني بڼه ولري، له دولتي ارګانونو سره مرستیال فعال قوت وي، له نویو واقعیتونو او فکتورونو د جذب او هضم داینامیک ظرفیت ولري، د افغانستان د ورونو ولسونو ترمنځ د دموکراسۍ او ورورولۍ روحیه لا پیاوړې او تقویه کړي. د ټولو هېوادونو او په مشخص ډول د ورونو اسلامي ملګونو او افغانستان ترمنځ روابط د دوستۍ او برابرۍ پر اساساتو ودروي او زموږ ټولنه د یوویشتمې پېړۍ د پرمختګ له کاروان سره ملګرې کړلای شي. افغانان هیله کوي چې وروڼه هېوادونه دې له دې ځپل شوي ملت سره د وطني دموکراسۍ په جوړېدو، ټینګېدو او په پښو د ودېدو په عملیه کې صادقانه مرسته وکړي او بس. همدا به یې په افغانانو لوی احسان وي.

ماخذونه:

۱- رفيع، حبيب الله: جرگې او د افغاني جرگو اجتماعي او رواني ارزښتونه، د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنې خپرونه، ۵۲ مخونه، ۱۳۷۴ ل کال، پېښور.

۲- فيض زاده، محمد علم خان: جرگه های بزرگ ملی افغانستان (لويه جرگه ها) و جرگه های نام نهاد تحت تسلط کمونستها و روسها، ۳۹۴ مخونه، ۱۳۶۸ ل کال، لاهور.

۳- لويه جرگه ها مظهر دموکراسي در افغانستان: پوهنوال محبوبه، نشریه اتحادیه نویسنده گان افغانستان ازاد، ۸۴ مخونه، ۱۳۷۳ ل کال، پېښور.

۴- ثابت، عبدالجبار: د لويې جرگې تاريخي او حقوقي ماهيت او د افغانستان د روان جنجال په حل کولو کې يې احتمالي رول، د ازاد افغانستان حقوق پوهانو د اتحادیې له خپرونو څخه، ۳۰ مخونه، ۱۹۹۰ م کال، پېښور.

۵- مهربان، عبدالله: تاريخ جرگه های ملی در افغانستان، منتشره جبهه ملی پدر وطن جمهوری دموکراتیک افغانستان، ۲۷۴ مخونه، ۱۳۶۱ ل کال، کابل.

۶- لويه جرگه جمهوری دموکراتیک افغانستان، ۲۵۹ مخونه، ۱۳۶۴ ل کال، کابل.

۷- د پښتو ټولنيز- اقتصادي جوړښت: ليکوال ورباندې نه دی ليکل شوی، د افغانستان د علومو اکاډمي، د پښتو څېړنو د بين المللي مرکز خپرونه، ۲۹۰ مخونه، ۱۳۶۲ ل کال، کابل.

8- William A. Haviland: Cultural Anthropology: New York, 1975.

۹- زما يادښتونه.

اعلامیه اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد

دا لیکنه د (خپلواکي) مجلې د دویم کال په (۱-۲) مې ګڼه کې پر (۱۳۷۴ ل) کال خپره شوې ده.

اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد که در آغازین روز سال روان خورشیدی دهمین سال تاسیسش را تجلیل کرد، در جریان سالهای جهاد ملت ما علیه اجانب از سوی شماری از درس خوانده گان، قلم به دستان و منورین افغان در دیار هجرت اساس گذاری گردید.

اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد اساساً نهادیست فرهنگی اما چون در برهه خاص زمان تاسیس گردید و آن وقتی بود که میهن ما را قوای بیگانه اشغال نموده بود و مردم ما علیه بیگانه گان به پیکار و مبارزه برحق برخاسته بودند؛ بنا بر همین ضرورت بود که اتحادیه ما تمام نیروی خود را وقف مساله افغانستان، پیروزی جهاد، تقویه پهلوهای فکری و اندیشه یی جهاد و مسایل مربوط به مهاجرین کرد و مبارزه سرسخت علیه بیگانه گان و بیگانه پرستان را اساس کار خود گذاشت. تحلیلها، تفسیرها و نظریات اتحادیه ما که زیاده تر در نشرات موقوف و غیر موقوف اتحادیه و همپسان در رسانه های گروهی جهان بازتاب یافته است، همه از واقعیتهای موجود در جامعه افغانی مایه گرفته است. ما همه بررسیهای مربوط کشور خود را با در نظر داشت به اساسات دین مقدس اسلام، ساختار اجتماعی مردم افغانستان، ارزشهای ملی و روان مردم کشور خود اراسته ایم؛ هیچگاه بر مسایل دشواریهای کشور خود بر اساس نبشته های دیگران فکر نکرده ایم. اتحادیه ما از نخستین روزهای کارش بدین باور بود که در پهلوی پیشبرد مبارزه و جهاد علیه مهاجمین، بایست درباره اینده کشور نگاه داشت تمامیت ارضی، استقلال سیاسی و طرز حکومت آینده، جلوگیری از خلای قدرت و بسی

مسایل دیگری که جوامع انسانی را تا سرحد نابودی مواجه به دشواریها میسازد، خردمندانه اندیشید. مسایل مربوط به کشور خود را بدون هرگونه مداخله و نفوذ اجنبی خود مان بر اساس روشهای پذیرفته سنتی و ملی حل و فصل باید کرد.

اتحادیه ما باورمند بود که نخستین دشواری مسایل مربوط به کشور ما، که همیشه در خم و پیچ سیاستهای کشورهای منطقه و ابر قدرتها راهش را گم میکرده است از نبود زعامت واحد ملی ناشی میشود؛ زعامتی که قابل قبول به همه اقشار و قبایل و اقوام افغانستان باشد، مردم به شخصیت او اعتماد کنند؛ ایشان را بشناسند و اعتقاد راستین به پاکیزه گی، میهن دوستی و مردم پروری او داشته باشند. به نظر اتحادیه ما تمام این مشخصات و ویژه گیها در شخصیت پادشاه سابق افغانستان اعلیحضرت محمد ظاهر شاه سراغ میتواند شد. ایشان شایسته گی زعامت ملی افغانها را دارا بودند و اکنون نیز استند. اتحادیه ما طی ده سال فعالیت خود همواره و پیهم مساله زعامت ملی را در تحلیلهايش مطرح نموده، این زعامت را در وجود اعلیحضرت محمد ظاهر شاه خلاصه کرده است، زیرا به نظر اتحادیه ما اعلیحضرت محمد ظاهر شاه وجاهت ملی و بین المللی داشته، حیثیت موسسه یی را دارد، که تمام باشنده گان افغانستان در وجدش موجودیت خود را در کشور شان حس کرده میتواند. از مهربانیها، دلسوزیهای حضور اعلیحضرت و همینسان از آرامش، امنیت، ازادیها و احترام به کرامت انسانی و حقوق بشری دروان سلطنت پر میمنت شان خاطره های فراموش ناشدنی دارند. افزون بر آن اعلیحضرت خود شان نیز بالاثر عشق و علاقه یی که با کشور و مردم خود دارند، طی دوران جهاد برحق از موقف ملت مجاهد افغانستان و مجاهدین افغانستا پیوسته پشتیبانی سیاسی نموده اند و از هیچ گونه تلاش ممکن در زمینه دریغ نه ورزیده اند. با بروز جنگهای خانمانسوز سه سال اخیر فعالیتهای شان را سریعتر کردند؛ پیشنهادی را برای خاتمه جنگ و برون

رفت کشور از بحران طر حریزی کردند که با استقبال اکثریت قاطع مردم افغانستان و حلقات سیاسی جهان مواجه گردید.

اکنون که با سفر هیئت خاص اعلیحضرت به منطقه، گامهای نخستین اما استوار در ارتباط فعالیتهای عملی اعلیحضرت در زمینه برداشته شده است ما امیدوار استیم که این پروسه به دلگرمی پی چویی خواهد شد و مساعی پادشاه سابق افغانستان در راه استقرار صلح و امنیت در کشور و اعاده حیثیت ملی و بین المللی افغانستان مثمر ثمر واقع خواهد گردید.

استقبال گرم، صمیمانه و شایسته افغانها از هیت اعلیحضرت گواهی میدهد که اعلیحضرت پادشاه سابق و نام گرامی شان هنوز هم در دلهای مردم حق شناس افغانستان جایگاهش را محفوظ نگه داشته است.

اتحادیه نویسنده گان افغانستان این گام نخستین را روزنه بی به سوی فرداهای روشن پنداشته از بارگاه ایزد متعال متنی است که هر چه زود تر صلح و آرامش، قطع جنگ و برادر کشی به افغانستان بر باد رفته به ارمغان بیاورد.

ما چنان که گفته امدیم به زعامت پادشاه سابق یقین کامل و استوار داریم و پشتیبانی بیدریع خود را از پیشنهادها و فعالیتهای شان اعلام میدارم و به استعانت پروردگار یکتا با کار خسته بی ناپذیر در راه موفقیت آن خواهیم کوشید.

ومن الله التوفیق

زبیر

د ځناورو فارم يا د روسي کمونيزم هېنداره

دا کتاب (د ځناورو فارم يا د روسي کمونيزم هېنداره) چې (جارجل ارول) ليکلی او پوهاند رسول امين ژباړلی دی، پر (ل) کال چاپ او خپور شوی دی.

د بياچه

د کتاب تر لوستلو مخکې دا ولولئ!

لکه څنگه چې د کتاب له عنوان څخه څرگندېږي، دا وړوکي کتاب نه يوازې د روسي کمونيزم د وحشي څېرې واقعي هېنداره ده، بلکې له بلې خوا په انگليسي سياسي ادب کې د روسي کمونيزم د نظر او عمل ترمنځ د لوی تضاد په هکله د ملنډو وهلو لوی شاهکار هم گڼل کېږي.

(مارج ارول دا سياسي شهکار په خپل نوي سېک بېخي د سمبولونو په شکل ليکلی دی. کېدی شي چې د ليکوال د ليک په طريقه او سمبولونو يوازې هغه خلک پوه شي چا چې د استبداد پر ضد د ځناورو له خولې او يا د ځناورو په کردار کې زړې کيسې اورېدلې يا لوستلې وي او ورسره د شوروي اتحاد د کمونست گوند د تاريخ سره هم اشنا وي. که چېرې دا کتاب ځينې ښاغلي لوستونکي د ليکوال د ليک په سېک او سمبولونو پوه نه شي، شايد

دوی د کتاب دل وست څخه هومره خوند نه خلي څومره خوند چې په دې شهکار کې پروت دی.

د دې لپاره چې دغه ډله ښاغلي لوستونکي د کتاب په هدف پوه شي او خوند ترې واخلي، دلته په ډېر لنډ ډول د لیکوال سوانح، د کتاب سبک او ((د ځناورو فارم)) د مختلفه ځناورو سمبولیک کردار او خصوصیات معرفي کېږي.

لیکوال: پر ۱۹۰۳م کال اریک او تهر بلایر په بنګال کې د یو انګرېز صاحب منصب په کور کې وزېږېد. پر کال ۱۹۱۱ د انګلستان سوسیګس لیلیه ښوونځي ته ولېږل شو. د ورکټون څخه دغه څیرکه زده کونکي طبیعي شاعر و. تر زده کړې وروسته اریک په کال ۱۹۲۲م کې په برما کې د برتانې د پولیسو مامور وټاکل شو. په کال ۱۹۲۸م کې هغه له دې دندې څخه استعفی وکړه او بېرته انګلستان ته ستون شو.

انګلستان ته د تګ راهیسې دغه زلمي د مختلفه اخبارونو د خبریال په توګه کار پیل کړ او په لنډه موده کې یې د ((جارج رول)) په نوم له ډېرو مضامینو برسېره مختلف ناولونه، کیسې او سوانح ولیکلې د سیاسي نظر په لحاظ جارج ارول لومړی نارشت او ورپسې سوشلسټ شو. په کال ۱۹۳۷م کې د خبریال په حیث د اسپانې د کورنۍ جګړې په دوران کې دغه هېواد ته ولاړ او د خبریال برسېره یې د جمهوریت غوښتونکو په مرسته په بارسیلونا کې د کمونستانو پر ضد جګړه کې برخه واخیسته. جارج ارول په اسپانیه کې د شوروي اتحاد د طرفدار کمونستانو سیاسي اخلاق یا په بل عبارت د سیاسي قدرت د لاس ته راوړلو لپاره هر ډول بد اخلاقي له نږدې څخه ولیدله.

د دې تجربې په نتیجه کې جارج ارول د روسيې د تاريخ برسېره په مشخص ډول د شوروي ټيپ کمونستي ايډيالوژۍ، د کارگرانو په نوم د بلشويک يا کمونستي گوند د يکتاتورۍ د نظريې او عملي اړخونو د کمونستي گوند د صحنې د لوبغاړو سوانح، بلکې د کال ۱۹۱۷م تر اکتوبر وروسته د شوروي اتحاد د ټولو مهمو سياسي پېښو ژوره مطالعه پيل کړه. د اسپانيې د کورنيو جگړو عملي تجربو او د شوروي اتحاد د سياسي مطالعې جارج ارول په دې متيقين کړ، چې د شوروي اتحاد د کمونستي گوند تزاري امپراتورۍ ته د سوشلزم په نوم نوی رنگ ورکړ. د اکتوبر نه مخکې د گوند مشرانو د تزاري امپراتورۍ مستعمرو ته د خپلواکۍ او د روسيې ولس ته د هر ډول ازادي وعده ورکړې وه. اما د اکتوبر نه وروسته د مستعمرو او د روسيې ولسونو په عمل کې وليدل چې دغه ټولې ودې محض د سياسي قدرت د نيولو او د مستعمرو او د روسيې د خلکو د غولولو لپاره وې. دوی د تزاري امپراتورۍ اسيايي او يورويي مستعمرو د کمونستي رژيم نه جلا کېدونکې برخې اعلان کړې. نوي رژيم د ((نوي ټولنې)) او ((نوي انسان)) د جوړولو په پلمه د مستعمرو د اوسېدونکو ولسونو تاريخ، مذهب، فرهنگ او اجتماعي، سياسي او اقتصادي روابط له منځه وړ پيل کړل او د دوی د ژوند په ټولو اړخونو کې د شوروي کوونې او روسي کوونې عمليه په شدت روانه شوه، دغه تزار خپلي ولسونه لاپسې د کمونست گوند د ډسپلين، اطاعت، وفادارۍ او د کمونست گوند د جاسوسي شبکو د زنځيرونو د مختلف بې شمېره کړيو پواسطه د کريميلين پورې داسې وتړل شول چې د غلامۍ برسېره د انساني او مدني حقوقو څخه هم محروم شول. د کمونست گوند مشرانو د روسيې او مستعمرو د ولسونو د ټولو اجتماعي قشرونو او سياسي گوندونو او گروهونو پر ضد د يو گوند جنگ د ټولو پر ضد اعلان کړ. تر اکتوبر وروسته ټول

قشرونه، گوندونه، گروپونه او متنفذ اشخاص د فېوډالانو، مرتجعينو، تنگنظره او عظمت طلبه نیشنلستانو، بورژوا، خارجي اجنتانو، روښنستانو، افراطيونو، وړانکارو، غلو، غولېدلو، د عملي او مترقي، ايډيالوژي پر ضد، د کارگري گوند پر ضد، د رهبرۍ پر ضد، د دولت پر ضد او دا شان په نورو سلگونو تورو نو يو يو وټکول شول.

د کال ۱۰۲۹م نه تر کال ۱۹۳۹م پورې د عمومي تصفيې يا ((ستالين د مور غضب)) په دوران کې د زمکې د اشتراکي کوونې او د کارگري گوند د دکتاتورۍ د قايمولو په پلمه خپلې مطلقه دکتاتورۍ ته د لار خلاصولو په هڅه مرک ژوبلې دسته جمعي بڼه غوره کړه، لکه څنګه چې د هر دکتاتور گند يا د دکتاتور شخص ځانګړنه ده چې د يوې مشخصې ايډيالوژۍ په نوم د خپل تصور سره سم د ټولنې او انسان د ((سمون)) لپاره قالب جوړوي او په دغه قالب کې د بېلابېلو ټولنو او سپدونکي انسانان ور اچوي. دکتاتورانو ته تل د خدای مخلوق ټول انسانان د موم يا رېر څخه جوړ شيان ښکاري. د کمونست گند د دکتاتورۍ په سر کې ولاړ لوی دکتاتور ستالين هم د کارگري گوند دکتاتورۍ په نوم د خپل تصور سره سم خپل قالب جوړ کړ او د شوروي اتحاد د بېلابېلو ټولنو خلک چې په اجتماعي، سياسي، اقتصادي، مذهبي، فرهنگي، نژادي او ژبني لحاظ يې له يو بل سره توپير درلود، دغه قالب ته ورګوزار کړل، طبيعي وه چې د شرايطو په لحاظ ځينې انسانان د ستالين د قالب لپاره لنډ او ځينې ترېنه اووږده وو. لنډ او اوږده دواړه د ده د شخص قالب په اوږدوالي او پلنوالي کې سم نه برابرېدل. ده لنډ بنيادمان دومره راکښل چې په لکونو انسانان د ده په قالب کې وشلېدل، د لکونو اوږدو انسانانو سرونه، پښې، لاسونه او د بدن نور غړي د دې لپاره پرې کړل چې بې سرونو، بې پښو، بې لاسو او بې غړو انسانان د ده تصور په قالب کې

برابر کړي. د ده قالب په بې شمېره زور ورکونکو کوټو، د بېگار په بې شمېره کمپونو، زندانونو، د جاسوسی شبکو په دفترونو تر وروستي مرکزونو او اعدام ځایونو کې پروت و. په دې قالب کې د دوی په اصطلاح ((د انقلاب وارثان)) په لکونو کارگران او بزگران هم وشلېدل او په زرگونو د کمونست گوند د غړو او نامتو څېري مشرانو غړي هم پرې کړلای شول.

څه وخت چې د ده د تصور په قالب کې د تزار د دورې بقايا قشرونه او اشخاص مات گډول شول، نو ده د ((سوشلسټي انسان)) یا ((د نوي انسان)) د جوړېدو لپاره په نویو موادو فکر وکړ او خپله ټوله توجه یې نویو موادو ته ورکړه. دغه نوي مواد د شوروي اتحاد نوی نسل او ماشومان وو. ده د نوي نسل لپاره نوی قالب جوړ کړ او دغه ټول مواد د ده د تصور په قالب کې ور واچول شول ((نوی انسان)) راووت. اوس د ده د تصور ((د نوي نسل)) د مغزو څخه ټول انساني ارزښتونه ((د زړو چټياتو)) په نوم پرمینځل شوي وو او هغه د نویو ارزښتونو په ګانه ښکلی شوی و. د نویو ارزښتونو په حکم ((نوی انسان)) د گوند د دکتاتور لپاره له حده زیات مطیع او وفادار، فعال جاسوس او پروپاګندچي، پوځ دروغجن او استفاده کوونکی، تکره قاتل او ډار اچوونکی یا په لنډه عبارت د ټولو انساني ارزښتونو یا د دوی په اصطلاح ((د زړو چټياتو)) څخه بېخي پاک انسان و.

جارج ارول د شوروي اتحاد غولونکي ایديالوژي او د عمل په ډګر کې دمنحرفه انساني ټولنې د جوړولو او د منحرفه ټولنې تولید منحرف انسان د انساني ارزښتونو پر ضد د لوی خطر په حیث درک کړ. ده د ژور درک په نتیجه کې په کال ۱۹۴۴م کې ((د ځناورو فارم)) او په کال ۱۹۴۹م کې د ((۱۹۸۴)) په نومونو دوه لوی شاهکارونه انساني ټولنې ته لوی سوغاتونه ورکړل. د ده لومړنی شهکار د شوروي کمونستي گوند عملي برخې سره

ارتباط لري. په دې کې ليکوال په ډېره ماهرانه توګه د اکتوبر نه وروسته د مخکنيو ورکړل شويو وعدو هېر ونه، د ګوند د مشرانو ترمنځ رقابت، د ګوند مشر مطلق دکتاتور کېدل، په ګوند کې د ممتازه طبقې منځ ته راتلل، د ممتازه طبقې په ګټه قوانين بدلول، د کارګرانو نا انساني استثمار، بېکار ته د وقار درجه ورکول، حقايق معکوس ښودل، خلک محض په پروپاګندو قانع کول، غولول، چل، وحشت، قتل او نور ناوره عملونه تشرېح کوي.

د ليک سبک: لکه څنګه چې د جارج ارول (۱۹۰۲-۵۰) د سوانح څخه څرګندېږي، ده د شوروي اتحاد دکتاتوري رژيم برسېره د مختلفه تمدنونو او په مشخص ډول د شرقي تمدن د دکتاتوريانو پر ضد د ليکل شويو (لکه کليه او د منځ) او شفاهي کيسو په اړه هم پوره معلومات درلودل. د دې کيسو له مخې څه وخت چې يو ظالم دکتاتور خپل ظلم او استبداد له حده زيات کړی دی او د خلکو څخه يې د استبداد پر ضد د شکايتونو او د واقعيتونو د ويلو حق هم سلب شوی دی، نو د استبداد د لاندې ځينې خلک هم لاس تر زړې غلي نه دي ناست، که چېرې دوی به د دکتاتور له ډاره د ده د ظلم پر ضد په ښکاره اواز نه شو پورته کولای، نو بيا به دوی د استبداد پر ضد مجادلې ته د کيسو له لارې مجرا ورکوله. د دې لپاره چې خلکو ته د ظلم پر ضد پيغام ورسوي او هم د دکتاتور تور راونه پاروي، دوی تل خپلې کيسې د تېرو زمانو څخه او يا د لرې واقعي يا افسانوي ځايونو څخه شروع کولې او د خپلو کيسو د ويلو لپاره يې يا د لرې ځايو د خلکو نا اشنا نومونه يا ښاپېري او ديوان، يا ځناور، يا مرغۍ او يا نور مخلوق انتخابوه.

((د ځناورو فارم)) هم د لوی استبداد پر ضد کيسه ده او دا لوی ښهکار هم د تېرو دکتاتورانو پر ضد د زړو کيسو په سبک ليکل شوی دی. د ((مانور

فارم)) چې وروسته ((د ځناورو فارم)) په نوم بدلېږي او يا نور ګاونډي فارمونه او يا نور ځايونه د شوروي اتحاد څخه ډېر لرې په انگلستان کې پراته دي. جرج ارول د تېرو زرو کيسو په پيروي خپله کيسه د فارم د مختلفو ځناورو لکه د خوګانو، اسونو، سپو، مېږو، چرګو او نورو د وينا او عمل په رڼاکې پرمخ بيايي او د ده په کيسه کې د ټولو انسانانو او ځناورو نومونه هم لکه جونز او سنويال هم انگليسي نومونه دي. دا لوی فنکار تر پايه په خپله کيسه کې د دکتاتورۍ او استبداد اصلي مرکز د شوروي اتحاد ځايونو او خلکو نوم هېڅ نه اخلي او نه ورته اشاره شوې ده.

د سمبولیک نومونو او پېښو لنډه تشریح

۱- جونز: د روسيې وروستي تزار الکزانده اشاره ده او د جونز په کر کې د دغه امپراتور د ضعف خصوصيات تشریح شوي دي.

۲- زور میجر: د کمونستي ايډيالوژۍ لومړنی بنسټ ايښودونکی دی. میجر د خوب له لارې لرغونی کمیون، طبقاتي تضاد، د انسان او ځناور په مفهوم د پورته طبقې له خوا د کارګرو استثمار، د ځناورتوب اصول يعنې کارګري ايډيالوژي، بغاوت د ((انقلاب)) په مفهوم او د بغاوت ترانه ترانه تشریح شوې ده. د میجر تر مړينې وروسته د بغاوت لپاره جدي فعاليت شروع کېږي.

۳- پېښه: د کتاب په دویم څپرکي کې د ځناورو بغاوت د اکتوبر د ((بغاوت)) په مفهوم تشریح شوی دی. د اکتوبر د پېښې په اړه په کې راغلې دي. کله چې په کال ۱۹۱۷م د فبرورۍ په مياشت کې د پترزبورګ ښاريانو د کال ۱۹۰۵ د خونړۍ یکشنبې کلېزه نمانځله، دغه نمانځنه ناڅاپه په خود

بخودي اعتصاب بدله شوه او د بغاوت بڼه يې غوره کړه. د لومړۍ نړيوالې جگړې څخه ستر او ستومانو د پترزبورگ عسکرو د بنسټيانو په طرفدارۍ اعلان وکړ. بغاوت لاپسې خپور شو، الکزاندر استعفا ورکړه، موقتي حکومت وټاکل شو. په دې مرحله کې بلشويېسک د کمونست گوند د سياسي قدرت لپاره فعاليت زيات کړ او ډېر په اساسنه بريالی شو.

۳- سنوبال او ناپولن: دا دواړه ځوان ځوگان د دې کتاب اصلي کرکټرونه دي او جارج ارول د دې دوو کرکټرونو په واسطه د کمونست گوند دننه د ترانسکي (سنوبال) او ستالين (ناپولن) ترمنځ د سخت رقابت، مخالفت او دښمني تشرېح کوي.

د پترزبورگ په يوه يهودي کورنۍ کې زېږېدلی ترانسکي (۱۸۷۹-۱۹۴۰) او د ګرجستان په عيسوي ناداره کورنۍ کې زېږېدلی ستالين (۱۸۷۹-۱۹۵۳) دوه مختلفه شخصيتونه وو. دواړه د ځوانۍ راهيسې کمونستان وو، ليکوال، فصيح، په ايډيالوژۍ، سياسي او نظامي چارو پوه ترانسکي بين المللي شهرت درلود او په ابتداکې اداره چې خپل سره او په دسپلين مين ستالين د محلي شهرت څښتن و.

د کمونست گوند له خوا د قدرت نيولو سره سم ترانسکي د سرو عسکرو د جنگ د وزير او په کال ۱۹۱۸ کې ستالين د مليتونو د کميسار په حيث وټاکل شو، چې يو د سرو عسکرو په تنظيم او بل د مليتونو په نوي اداري چارو بوخت شول. په کال ۱۹۱۸ کې کورنۍ جگړې پيل شوې، د کمونست گوند پر ضد د سپين گارډ حملې روانې شوې، کازان نيول شو او سپين گارډ د ماسکو د نيولو پر لور راروان و. ترانسکي کازان ته ولاړ او دلته يې په لومړي محاذ کې د مخالف قواوو د مرميو د باران لاندې د سرو عکسرو

لارښوونه کوله. يو کال وروسته کورنۍ جگړو شدت پيدا کړ او دا ځل تراتسکي د پترزبورگ (ليننگراد) دفاع وکړه. کال ۱۹۲۰ کې کمونست گوند د تراتسکي برياليتوب ولمانځه او ده ته ((د سور بيرغ نښان)) ورکړل شو. د کورنۍ جگړو د پيل نه تر کال ۱۹۴۵ پورې د ستالين په شمول د کمونست گون ټولو غړو تراتسکي، ((د لينن پسې په دويمه درجه)) د انقلاب لارښوود)) د سرو عسکرو جوړونکې او د برياليتوب پلار)) باله او برعکس د کورنۍ جگړو په دوران کې د دغه وخت په ليکل شوي تاريخ او يادښتونو کې د ستالين د نوم ذکر نه دی راغلی.

په شروع کې د تراتسکي او ستالين رقابت شخصي بڼه درلوده. دواړه د کمونست گوند د مشرتابه لپاره کانديد وو، دواړو دغه شخصي رقابت ته د سياسي مخالفت بڼه ورکړه. د تراتسکي د مفکورې له مخې ((تر څو چې پرله پسې انقلاب)) ونه شي او مخصوصاً په يورپ کې ((انقلاب)) منځته را نه شي، کېدای شي چې د شوروي اتحاد ((انقلاب)) يا د سقوط سره مخامخ شي او يا انحرافي بڼه غوره کړي.)) له بلې خوا ستالين د تراتسکي ((د پرله پسې انقلاب)) د مفکورې پر ضد په يو هېواد کې د سوشلزم ټينگښت بيا په بل هېواد کې د ((انقلاب هڅې)) نظريه وړاندې کړه. د دوی رقابت د اختلاف له حده تېر شو او دښمني يې د سياسي بيړو نه نيولې د گوند کښته صفونو ته ورسېده. تراتسکي به ستالين ته غبي، قهرجن، شواړ او خپل سړی گورجي وايه او ستالين تراتسکي د ماجراجو، د ((انقلاب)) سره لويې کوونکي، تروريست، زور منښويک او د بورژوا فکره په نومونو باله.

په کال ۱۹۲۴م کې د لينن تر مړينې وروسته د دسيو پلار دکتاتور ستالين د تراتسکي د مشرتابه د مخنيوي لپاره د کمونست گوند د سياسي بيړو دوه غړي زينويف اکامينوف د ځان ملگري کړل او د گوند د عمومي سکرتر

واکي يې په خپل لاس کې ونيولې. تر دې وروسته ډېر ژر په يو هېواد کې د سوشلزم ټينګښت ګوند او دولت ته د وفادارۍ شعار اعلان شو. په کال ۱۹۲۵م کې د ((پولادي ډسپلين)) په نوم د سياسي پيرو او ګوند څخه وويستل شو او په کال ۱۹۲۹م کې د شوروي اتحاد څخه تبعيد شو. ورپسې ستالين د ترانسکي ټول ملګري د ګوند او دولت د اورګانونو څخه خارج کړل.

تر تبعيد وروسته د ستالين په حکم د دولت ټولو ارګانونو د ترانسکي پر ضد منظمه پروپاګنده پيل کړه، لکه څنګه چې ترانسکي د کورنۍ جګړو په دوران کې د ستالين رول د نشت برابر ګاڼه اوس ستالين د ترانسکي نوم د کورنۍ جګړو په دوران کې د نشت برابر کړ. د ستالين په حکم د ترانسکي نوم د ګوند، نظامي کمېټې او د پترزبورګ د شورا د کمېټې د تاريخونو او د تعليمي نصاب څخه بېخي وويستل شو. د ستالين په حکم نوي تاريخونه، نوي تعليمي نصاب وليکل شو او د کورنۍ جګړو په دوران کې ترانسکي فعاليت ته د کمونسټ ګوند د مرکزي کمېټې وروسته جمعي فعاليت نوم کېښودل شو. اوس د ترانسکي پر ضد پروپاګنده کې د شوروي اتحاد د ټولو دولتي مطبوعاتو د ترانسکي له نوم سره د غدار، وړانګاري، دسيسه کار او د ګند، ايډيالوژۍ، دولت او د شوروي اتحاد د ولسونو پر ضد د خارجي اجير نومونه ور اضافه کړل.

د کال ۱۹۳۶م څخه تر کال ۱۹۳۹م پورې د ((سور غضب)) د ساتول لاندې ملکي او نظامي بې شمېره غړي د پرله پسې پټو او ښکاره محاکمو په نتيجه کې پټ او ښکاره اعدام شول. د دې محاکمو له جملې څخه درې محاکمې ډېر شهرت لري؛ د کال ۱۹۳۶ په محاکمه کې د دولت دري دېرش لوړ رتبه ملکي مامورين، د کال ۱۹۳۷ د محاکمې په دوران کې يو مارشال

او يو شمېر د لوړ رتبه جنرالانو ډله او د کال ۱۹۳۸ په محاکمه کې د کمونست گوند د سياسي بيرو او د مرکزي کمېټې يو ويشت نامتو غړي محاکمه او اعدام شول. په دې محاکمو کې د ترانسکي او ستالين پرته د لين د دورې ټوله سياسي بيرو، د مرکزي کمېټې يو شمېر نامتو غړي، يو صدراعظم، د صدارت څو مرستيالان، د بين المللي کمونيزم دوه رييسان، د کارگرې اتحاديې رييس، يو مارشال، يو لوی درستيز، لوړ رتبه جنرالان، نظامي عمومي سياسي رييس، د ټولو مهمو قشلو لوړ رتبه قوماندانان، په اسيا او يورپ کې د شوروي اتحاد ټول سفيران او د دغه وخت د سياسي پوليسو دوه مشران د محاکمې پر ځای کې ودرېدل.

د ټولو پر ضد دا تورونه لگېدلي وو چې ((مجرمين)) د ترانسکي په لمسون ستالين وژل غوښت، سرمايه داري يې راوستله، د هېواد اقتصادي او نظامي بنسټ يې ړنگه او د شوروي زيارکښ کارگرانو ته يې د زهر ورکولو نيت درلود. ټولو وهل شويو کمونستي سيستم د پوليسو په اصطلاح په خپله خوښه اعتراف وکړ چې د ((انقلاب)) د پيل راهيسې دوی د برتانيې، فرانس، جاپان او جرمني د جاسوسي شبکو غړي وو او دوی نازي جرمني او جاپان سره پټه موافقه کړې وه چې شوروي اتحاد به تجزيه کوي او د دغو هېوادونو ته به د شوروي اتحاد ځينې سيمې ورکوي.)) د محاکمو په دوران کې د ستالين په حکم د جاسوسي شبکو او د گوند د غړو مارشونه روان وو او ټولو به يو شعار ورکاوه چې ((دا لېوني سبي اعدام کړي.))

دلته ((د سور غضب)) د ساتول د لاندې ((د خپلې خوښې)) د اعتراف څخه دوه مثالونه وړاندې کېږي. درې ((مجرمينو)) هولز مات، داوید، او بر مات يورين ((په خپله خوښه)) اعتراف کې وويل: ((موږ او ترانسکي د ډنمارک په يوه هوټل کې وليد او دلته مو د ستالين د قتل فيصله وکړه.)) د دوی د

محاکمې او اعدام څخه وروسته ثابته شوه چې په دغه نوم هوټل د محاکمې نه لس کلونه مخکې تړل شوی و او لویه مغازه ترېنه جوړه شوې وه. همدا شان پياتاکوف ((په خپله خوښه)) اعتراف وکړ چې، ((زه د ترانسکي ارتباطي غړی یم. زه د نازي جرمني په یوه الوتکه کې د ناروې پایتخت اوسلو ته ولاړم، دلته مې د ترانسکي سره وکتل، ده ته مې راپورونه ورکړل او له دغه ځایه مې د ده هدایتونه راوړل.)) وروسته څرگنده شوه چې کومه نېټه تورن اوسلو ته د تګ بنسټ ولې وه له دغه نېټې څخه څلور میاشتې مخکې او دوه میاشتې وروسته د جرمني یوه الوتکه هم د اوسلو په هوایي ډگر نه وه کښته شوې.

د محاکمو په دوران کې د ستالین دا فرمان چې ((دکور د یو غړي جرم دکور د ټولو غړو جرم ګڼل کېږي او که چېرې د کورغړي مجرم غړی یا غړي پولیسو ته ور نه کړي، نو په دې صورت کې به د کورنۍ ټولو غړو ته سخته سزا ورکول کېږي.)) په شدت عملي کېده. د دې فرمان له اړه ډېر زامنو، لونو، مېرمنو، ورونو، خویندو او پلرونو د خپلو پلرونو، مېرونو، ورونو او زامنو پر ضد ((د جرم)) شهادت ورکړ. ځینو ((مجرمانو)) په دې هیله چې خپله کورنۍ د مرګ څخه وژغوري ((په خپله خوښه په خپلو جرمنو اعتراف کاوه)) او د دوی د ((اعتراف)) وروسته دولتي څارنوال د ((هر غدار)) لپاره اعدام غوښتنه کوله او مرګ ته چمتو ((مجرمان)) به سم له لاسه ((د سور غضب)) د ساتول لاندې ټوټې ټوټې کېدل.

کال ۱۹۳۹ کې عممي تصفیه یا ((سور غضب)) لږ سوړ شو. د دغه کال د مارچ په میاشت کې ستالین وویل: ((د پنځو اسنادو او د ډېرو مجرمینو د اعترافاتو څخه اثبات شوې ده چې ترانسکي د انقلاب راهیسې د خارج اجیر جاسوس و او اوس هم د خارجي جاسوسي شبکو سره یوځای د شوروي

اتحاد پر ضد دسيسې کوي. دې غدار جاسوس ته د مرګ سزا ټاکل شوې ده.))

کال ۱۹۳۹ يا ((د سور غضب)) په شروع کې تراتسکي د ناروې څخه لاتين امريکا مکسيکو ته ولاړ. دلته په ده باندې څو ځله د قتل حملې وشوې او د ده ټول ماشمان په ډېر مرموز ډول يو يو مړ شو. کال ۱۹۴۰ د اګست په شلمه نېټه د لوی دکتاتور اوږد لاس جاسوسي شبکې په تېره تېر تراتسکي د هغه په کور کې په سر وواهه او د هغه ماغزه يې د کتاب په پاڼو وشيندل. کله چې ستالين خپل دېنمن له منځه يوړ، نو اوس هغه د تراتسکي څخه ((د تراتسکيزم)) نوې لويه ټاپه جوړه کړه او تل يې دغه نوې ټاپه د نورو ټاپو سره يوځای په خپلو داخلي او خارجي مخالفينو لګوله او اوس هم ترېنه استفاده کوي.

۴- سکیولر: سکیولر د ستالين د دورې د پروپاګانډې او تبليغاتو لوی ماشین ته اشاره ده. د لوی دکتاتور په حکم دغه لوی ماشین د اکتوبر نه مخکې او وروسته ټولې واقعي پېښې په معکوس شکل وړاندې کوي. د شوروي اتحاد ليکل شوي قوانين د کمونست ګوند د ممتازې طبقې او د لوی دکتاتور په ګټه تعبيروي (ښه مثال يې په دې کتاب کې د اوه احکامو تعبير دی، چې په پای کې دا حکم چې ((ټول ځناور مساوي دي.)) په دې حکم چې ((ټول ځناور مساوي دي اما ځينې د ځينو په تناسب ډېر مساوي دي.)) بدلېږي. د شوروي اتحاد ولس د تراتسکي د ((جرمونو)) او ((غدارۍ)) په باره کې قانع کول غواړي او د ستالين نظر او عمل د شوروي اتحاد د خلکو او نړۍ د کارګرانو د ژوند د مشکلاتو د حل او د راتلونکې کارګرې ټولنې د هوسا ژوند لپاره د عملي اساساتو په حيث معرفي کوي.

۵- بوكسر، كلو وړ او بنجامين: دا درېواړه د شوروي اتحاد د مختلفه كارگرانو د ژوند مختلفه سمبولونه دي:

۱) كارگر او وفادار بوكسر د شوروي اتحاد د هغو كارگرانو نماينده اصلي كركټر دی چې په ((انقلاب)) عقیده لري. دی به بغاوت كې زخمي كېږي او ((د ځناورو قهرمان لومړی درجه نښان)) اخلي، د خپل صحت څخه بې پروا شپه او ورځ كار كوي اما څه وخت چې د ځوانۍ د كار انرژي له لاسه وركوي، نو بيا د يوې استهلاك شوې متاع يا د يو استثمار شوي كارگر په توگه په قصاب خرڅېږي.

۲) كارگره كلو وړ كار كوي، د خپل صحت خيال ساتي او بوكسر ته هم د صحت د ساتلو توصيه كوي. د ممتازه طبقې او دكتاتور په گټه د قوانينو يا ((اوه احكام)) تغير ته متوجه ده، خو په پټه خوله د نورو څخه د احكامو د تغير په باره كې پوښتنه كوي. د بوكسر معكوس كلو وړ د سنوبال په باره كې د سكيولر سره هېڅ استدلال نه كوي او ترپايه ژوندی پاتې كېږي.

۳) د فارم د ټولو ځناورو په تناسب هوښيار، دقيق او پټه خوله بنجامين د ((بغاوت)) په ماهيت او د ((بغاوت)) وروسته د ممتازه طبقې او دكتاتور په ټولو غولونكو تكتيكونو پوهېږي اما دی په دې مسايلو د هېچا سره خبرې نه كوي. د بوكسر غوندې د نږدې ملگري په مرگه خفه دی، خو هر څه په پټه خوله د ځان سره ساتي، هر څه زغمي او ترپايه د ټولو غمونو باوجود ژوندی دی.

۶- سپي: سپي د ستالين د دورې د جاسوسي شبكو يا خفيه پوليسو سمبول دی. ستالين جاسوسي شبكې له حده زياتوي، جاسو سانو ته له حده زيات امتياز وركوي، شوروي اتحاد ته پوليسي دولت بڼه وركوي، د پوليسو

پواسطه خپل ((سور غضب)) عملي کوي، خپل ټول مخالفين د دوی پواسطه له منځه وړي او د جاسوسي شبکو له ډاره د شوروي اتحاد ولس د مرگ له ډاره د اطاعت پرته بله هېڅ لا نه لري.

۷- موسز: موسز د مذهبي موسی سمبول دی، د سیاسي قدرت تر نیولو وروسته کمونستي گوند دوه فیصلې وکړې؛ د لومړۍ فیصلې له مخې د گوند او دولت ټول ارکانو ته به په ټول قوت په ماشومانو یا په نوي نسل تمرکز کوي. دوی به د ایډیالوژۍ په چوکاټ کې دننه د ټولو ملي عنعناتو پر ضد روزي او د دویمې فیصلې له مخې تر څو چې ((نوی سوشلستي انسان)) روزل کېږي، تر هغې به ځینو مذهبي مشرانو ته هر ډول امتیازات ورکوي چې د دوی پواسطه راتلونکې کمونستي ټولنې ته لاره خلاصه کړي.

۸- چرکې، بټې او نور د بزگرانو نماینده کي کوي.

۹- مېرې: مېرې د گوند د سیاسي بیرو او د مرکزي کمېټې د هغو غړو سمبول دی چې ستالین به د دوی پواسطه خپل گوندي مخالفین تهدیدول او یا به یې د دوی ویناگانې ورباندې کډوډولې.

۱۰- کوترې: دوی په خارجي هېوادونو کې د ستالین د پروپاگاندا چیانو او اجنتانو سمبول دی.

۱۱- مولي: د شوروي اتحاد دکتاتورې رژیم څخه د ناراضې خلکو تېښتې او په نورو هېوادونو کې پناه اخیستلو ته اشاره ده.

۱۲- د فوکس وود او پنجنفیلډ فارمونه د خواشا سرمایه داري هېوادونو سمبول دی. د یوې خوا سرمایه داري هېوادونه د کارگرې بغاوتونو څخه

ډارېږي او له بلې خوا رقيب هېوادونه د شوروي اتحاد سره د تجارتي گټو په هيله د تجارت د ټينگولو لپاره هلې ځلې کوي.

۱۳- ليکوال په وروستي لسم څپرکي کې د کمونستي گوند د نظر او عمل ترمنځ تضاد، د دکتاتور په گټه د قوانينو بدلېدل، په گوند کې د ممتازو طبقې منځته راتگ د کارگرانو استثمار او تزارې امپراتورۍ ته د سوشلسټي امپراتورۍ د رنگ ورکولو په باره کې په زړه پورې نتيجه کړي کوي.

مننه: بساغلو جهاني او ثابت د مترجم سره پوره مرسته کړې ده او د دواړو څخه ډېره مننه کېږي.

لومړی څپرکی

د مانور فارم Man or Farm خاوند مسټر جونز Mr-Jones د چرگانو کوډلې وټولې، خو هغه دومره نشه و چې د بوتل بندول یې له یاده ووتل. دهغه په لاس کې لانتین اخوا دېخوا توپونه وهل او د لانتین په رڼاکې یې د کور دغولي اړیکې واچاوه. خپل بوتونه یې په درب د دروازې تر شاه وغورځول. په اشپزخانه کې د پروت بیرل نه یې د بیرو وروستی کلاس په سر راواړوه او بیا نېغ بستري ته ولاړ. مېرمن یې پر بستره ویده وه او په خوب کې خړېده.

کله چې د خوب کوټه تیاره شوه، د فارم په ټولو کوټو کې د ځناورو شور او د مرغیو د ځانګونو پرکهار پیل شو. د ورځې دا ګونګسی روان و چې تېره شپه زوړ میجر عجیبه خوب لیدلې او غواړي چې خپل خوب نورو ځناورو ته هم ووايي. ټولو ځناورو دا فیصله کړې وه، څه وڅ چې مسټر جونز یوې خواته ولاړ، نو هغوی به د زوړ میجر د وینا د اورېدو لپاره د انبار په لویه کوټه کې سره راټولېږي. د فارم ټولو ځناورو د زوړ میجر ډېر درناوی کاوه او هر ځناور دې ته چمتو و چې دهغه د وینا د اورېدو په خاطر یو ساعت یې خويي په ځان تېره کړي.

له مخکې نه میجر د انبار د لویې کوټې د کنب په یو اوچت ځای د بوسو په بستره کې ډوب پروت و. د ده د بستري له پاسه یو لانتین په موږي کې ځړوند و. په دې وخت کې دولس کلن و، جو د یې غټ شوی و، خو د پخوا غوندې د ځوانۍ قوت په کې نه و پاتې. خو له ورايه له قاره ډک هوښیار او مهربان خوګ ښکارېده. له ټولو تر مخه د انبار لویې کوټې ته درې سپي بلول Blue bele ژبسي Jessie او پنچر Pincher راننوتل، په دوی پسې څوګان راغلل او د راتلو سره سم د اوچت ځای مخامخ په بوسو کې پرېوتل. چرګانو

د کړکيو په درشلو کې ځای ونيو، کوترې پورته لږگو ته والوتلې او مېرې د خوگانو تر شاه پرېوتلې او د پرې وټو سره سم يې په شخوند لاس پورې کړ. د کراچۍ دوه اسونه بوکسر Boxer او کلوور Clover يوځای راننوتل. د دې لپاره چې بوسو کې پټ پراته واړه ځناور تر پښو لاندې نه کړي، ډېر ورو ورو تلله او په ډېر احتياط يې خپل لوی او ببر سومان ايښودل.

کلوور پوخ عمر ته رسېدلې قوي اسپه وه، خو تر څلورم بيان تر زېږولو وروسته په کې اوس د ځوانۍ هغه پخوانی خوند نه و پاتې. بوکسر د وجود نه ډېر لوی ځناور و. قد يې تقريباً اتلس لويشتې و او د دوو عادي اسونو قوت يې درلود. د شونډک د لاندې د سپينې کرښې له کبله څه ناڅه ساده غونډې معلومېده دا هم څرگنده وه چې دی لومړۍ درجه ځيرک ځناور نه و، خو د کړو وړو او دکار د زيات قوت په وجه ورته د فارم ټولو ځناورو په درانه نظر کتل.

تر اسونو وروسته سپينه اوزه موريل Muriel او زوړ خر بنجامين Benjomin د يو بل پسې راغلل. بنجامين په فارم کې له ټولو نه زوړ او ډېر بد خوږه ځناور و. هغه ډېرې لږې خبرې کولې، که چېرې به يې خبرې هم وکړې، نو د ده هره تبصره به د بدبيني نه ډکه وه. د مثال په ډول هغه به داسې ويل: ((خدای راته لکۍ د دې لپاره راکړې چې مچان پرې وشړم. که لکۍ يې نه وای راکړې، نو مچان به هم نه وو.)) په ټول فارم کې منجمين يوازينی ځناور و چې ده په ټول ژوند کې نه و خندلي. که چېرې به چا ترېنه وپوښتل چې ته ولې نه خاندې، نو هغه بد ورته تل دا ځواب ورکاوه چې ((ما په ټول عمر کې د خدا وړ هېڅ شى نه دی ليدلى.)) سره له دې چې منجمين به ښکاره اعتراف نه کاوه مگر هر چاته څرگنده وه چې هغه په ټول فارم کې يوازې د بوکسر مخلص دوست و. دواړه به تل يوځای د باغچې نه وړاندې کور ته

نږدې په وړوکي مالخې کې خوا په خوا غږېدل، خو یو تر بل یې هېڅ خبرې نه کولې.

ایله دواړه اسونه پرېوتې و چې د بتې بچي د انبار لویې کونې ته رانوتل. له دوی نه مور ورکه شوې وه، ټول د کونې دننه کتار ودرېدل او په ((څیو څیو)) یې شروع وکړه. دوی د یو ځای نه بل ځای ته منډې وهلې او د کښاستلو لپاره یې داسې ځای پلټه چې د پښو لاندې نه شي. کلوور د خپلو مخکینيو اوږدو پښو څخه د دوی چاپېر دېوال جوړ کړ د بتې بچي د کلوور د پښو دننه دېوال کې راټول شول او ډېر ژر خوبو یوړل.

مولي Mollie د مسټر جونز نازولې، ښکلې مگر بېغقله سپینه اسپه وه. مسټر جونز ورباندې تل د ښکار دامونه وړل. څه وخت چې هغه په ډېر ناز او مکېز انبار ته رانوتله، نبات یې په خوله کې وو او په خوند خوند یې ورباندې شخوند واهه. په دې ورځ هغې د خټ په وینستو کې سرې پټۍ تړلې وې، دې په کوټه کې دننه په مخکې کتار کې ځای ونيو او په دې امید چې ځان ته د نورو پام راوگرځوي، مولي د خټ د سپینو وینستو او په وینستو کې تړلې شویو سرو پټیو سره لوبې شروع کړې.

تر ټولو وروسته پیشو رانوتله، د خپل عادت سره سم هغې د تود ځای په لټه اخوا دېخوا کتل او په پای کې د بوکسر او کلوور ترمنځ غونجه پرېوتله. ډېر ژور خوب یوړله او په خوب کې په خړار شروع وکړه. په خواږه خوب ویدې پیشکې تر پایه د میجر د وینا یو ټکی هم وانه ورېده او نه پر دې پوه شوه چې زوړ میجر څه وویل.

د کورني کارغه موسز Mosses نه پرته چې د لویې دروازې تر شاه په خپله جاله کې ویده و، نور ټول ځناور حاضر شوي وو. کله چې میجر د بڼو د

لاندې وکتل چې د فارم ټول ځناور راغلي دي او هر یو په خپل ځای پروت دی او ټول د ده د وینا انتظار باسي، نو میجر لومړی خپله غاړه تازه کړه او بیا یې په خبرو پیل وکړ:

((ملکرو! پوره باور لرم چې تاسو به زما په تېرې شپې په عجیبه خوب خبر یئ. مخکې له دې چې د خوب په باره کې درته وگړېږم. د خوب تر ویلو دمخه درته یوه بله مهمه موضوع ویل غواړم.))

(ملکرو! زه فکر کوم چې یو څو میاشتې وروسته به زه ستاسو په منځ کې نه یم. مخکې له دې چې زه مړ شم، دا خپله وظیفه ګڼم چې تاسو ته خپله هغه پوهه چې ما د اوږد ژوند د تجربې په نتیجه کې حاصله کړې ده، منتقله کړم. ما په دې فارم کې اوږد ژوند تېر کړ، زه تل په غوځل کې ځانله پروت یم او په غوځل کې د ځانله پرېوتو په وجه زه د فکر کولو لپاره ډېر وخت لرم. په زغرده درته ویلی شم چې زه د ژوند په ماهیت او په زمکه باندې د اوسېدونکو ځناورو په برخه کې له هر چا نه ښه پوهېږم. زه غواړم چې د خوب د ویلو ترمنځه تاسو ته په دې موضوع څه خبرې وکړم.))

ملکرو! زموږ د ژوند ماهیت څه دی؟ راځئ چې د داسې ژوند مقابله وکړو، زموږ ژوند د ستونزو او شاقه کارونو څخه ډک او ډېر لنډ دی. کله چې موږ پیدا شو، موږ ته دومره خوراک راکول کېږي چې په دې خوراک مو ایل په بدن کې ساه غږېږي. کله چې موږ د کار وړ شو او کار کولای شو، نو موږ مجبور یو چې د خپل قوت او توان تر وروستۍ شپې پورې کار وکړو او کله چې زموږ څخه نوره کټه نه شي اخیستل کېدای، نو بیا ټول په ډېره بې رحمۍ حلالېږو. تر یو کلنۍ وروسته په انګلستان کې یو ځناور هم د خوشالۍ او آرامۍ په مفهوم نه پوهېږي. په انګلستان کې یو ځناور ښاد او ازاد نه دی،

بلکې دا یو څرګند حقیقت دی، چې دلته د ځناور ژوند خواري او غلامي ده.))

((ایا دا د طبیعت حکم دی؟ ایا زموږ وطن دومره غریب دی چې د دې زمکې اوسېدونکو ځناورو ته ښه ژوند نه شي برابرولای؟))

((ملګرو! واقعیت داسې نه دی، زر ځله درته ویلی شم چې واقعیت داسې نه دی. د انګلستان زمکه حاصل خېزه ده او اقلیم یې هم ډېر ښه دی، د انګلستان حاصر خېزه زمکه د دې وړ ده چې د اوسنیو اوسېدونکو ځناورو په تناسب نورو ډېرو ځناورو ته پرېمانه خوراک برابر کړي. یوازې دا زموږ فارم یو درجن اسونو، شلو غواوو او په سلګونو اوزو ته خوراک ورکولای شي، چې د دې فارم ټول ځناور به یو داسې هوسا او با وقاره ژوند ولري چې اوس یې موږ هېڅ تصور هم نه شو کولای. نو موږ بیا ولې په داسې ناوړه شرایطو کې ژوند کوو؟ د دې مسلې عامل دا دی چې زموږ دکار او زیار د تولید شتمني راڅخه انسان پتوي.))

((ملګرو! زموږ د ټولو کڅالو علت درته په لنډه خلاصه کوم او هغه دا چې زموږ د ژوند ټولې کڅالې راته د انسان له لاسه راپېښې دي. زموږ اصلي دښمن انسان دی او بس. زموږ د ژوند ټولې کڅالې له دغه دښمن سره نه جلا کېدونکې اړیکې لري. تاسو انسان له صحنې وباسئ. زه ډاډ درکوم څه وخت چې دغه دښمن له منځه ولاړ، نو د ده سره یوځای زموږ د لوږې او شاقه کارونو ټول عوامل هم په خپل له منځه ځي.))

((انسان یوازینی مخلوق دی چې تولید نه کوي، خو خوراک کوي. انسان شیدې نه ورکوي، انسان هګۍ نه اچوي، دی یوې نه شي راکښلای او نه دومره چټک زغاستلای شي چې سوی دې په منډه ونیسي. عجیبه ده چې بیا

هم د ټولو ځناورو بادار انسان دی، ټول ځناور په کار اچوي، انسان د ځناورو د تولید ډېره برخه په خپل جیب کې اچوي او د ځناورو له تولید څخه دومره لږه برخه بهر ته ځناورو ته ورکوي، چې دوی محض د لوږې مړه نه شي. زموږ د کار په قوت زمکه یوې کېږي، زموږ سترې دغه زمکې څرېوي، بیا هم په موږ کې یو داسې ځناور نه پیدا کېږي چې هغه دې د خپل پوستکي نه پرته د نورو شیانو خاوند هم وي!)).

((ماته مخامخ پرتو غواوو! تاسو تېر کال څو زړه کلینه شیدې ورکړې؟ په دغه شیدو تاسو د خپلو خوشو یو قوي نسل روزلای شو، ستاسو شیدې څه شوې؟ د دغو شیدو هر څاڅکی زموږ د دښمنانو د ستوني نه تېر شوی دی.))

((تاسو چرکو سرب کال څومره هکۍ واچولې؟ له دغو هکیو څخه څومره چرکوړي راوتلي دي؟ د دغو هکیو ډېره برخه د دې لپاره بازار ته ولاړه چې جونز او د هغه مزدوران پرې پیسې وکتې.))

((کلور؛ هغه څلور بیان چې تا زېږولي وو، څه شول؟ دغه بیان چې باید ستا د زوړ عمر د ساتنې او خوشالیا تکیه وای، هر یو د یو کلنۍ په عمر خرڅ شو، افسوس چې ته به له هغوی څخه یو هم په خپل ټول ژوند کې په سترگو ونه گورې، تاته د څلور کرته بلاربېدو او په زمکه کې د شپه او ورځ د کار په بدله کې له ډېرې لږې څیرې او د اخور نه پرته نور څه درکړل شوي دي؟))

((او سره له دې هم چې موږ د خواړۍ او تکلیف ډک ژوند تېروو بیا هم موږ ته دا موقع نه راکول کېږي چې خپل ژوند به طبعي صورت تر پایه ورسوو. زه د خپل ځان په باره کې شکایت نه لرم، ځکه چې زه یو د نېکمرغه ځناورو څخه یم. زه اوس دولس کلن یم او تراوسه مې د څلور سوه څخه

زیات بچی زېږولي دي او د یو خوګ طبیعي ژوند هم دومره دی. په صراحت درته وایم چې یو ځناور هم د انسان د بې رحمۍ چرې څخه نه خلاصېږي. تاسو واړه خوګان چې زما مخامخ پراته یی، په یو کال کې دننه به تاسو قصاب خانې ته یوړل شی، دلته به تاسو ډېرې بغارې ووهئ خو ستاسو د بغارو سره سره به ستاسو ژوند ته خاتمه ورکړل شي. موږ ټول ځناور که غواوې یو او که خوګان، که چرګان یو او که مېږې، بلکې زموږ څخه هر یو ځناور حتماً د دغه بوګټوونکي سرنوشت سره مخامخ کېدونکی دی. همدا شان اسونه او سپي هم څه ښه ورځ نه لري.))

((بوکسره؛ کله چې ستا لوی او قوي غړي خپل قوت او توان له لاسه ورکړي، په هم هغه ورځ دې جونز په قصاب پلوري، ته به د قصاب په بې رحمۍ چاره حلالېږې او ستا غوښې به د ښکاري سپو لپاره پخېږي، په سپو هم دغه ورځ راتلونکې ده. کله چې دوی زاړه او بې غاښو شول، جونز به د دوی د ورمېرونو پورې لوی کاني وتړي او په ډنډونو کې به یې غرق کړي.))

((ملګرو! ایا دا د لمر په شان روښانه واقعیت نه دی، چې زموږ د ژوند ت، لې خواري او بدبختي د انسان د ظلم او استبداد له لاسه دي؟ که غواړئ چې تاسو په خپله د خپل کار د تولید خاوندان شی، بیا نو پورته شی او د دغه ظالم انسان نه ځانونه خلاص کړئ. که د انسان نه مو ځانونه خلاص کړل، نو زه زېږی درکړم چې په یوه شپه کې به د ټولو شتمنیو او ازادیو خاوندان تاسو شی.))

((څه باید وکړو؟ د انسانانو د نسل د غورزولو لپاره پرله پسې او نه ستړي کېدونکې مبارزه وکړي. ملګرو! تاسو ته زما یو پیغام دی او دغه پیغام دی ((انقلاب)) زه اوس نه پوهېږم چې دغه ((انقلاب)) به کله راشي، کېدی شي

چې دغه ((انقلاب)) يا په يوه هفته کې راشي او پا په سلگونو کلونو کې، لکه څنګه چې زه د خپلو پېښو د لاندې دا بوس په خپلو رڼو سترګو وينم همدا شان زه پوخ باور لرم چې ژر يا وروسته دغه ((انقلابي عدالت)) خامخا راتلونکي دی.))

((ملګرو! په دې لنډه او د ستونزو نه په ډک ژوند کې د انقلاب نه پرته په بل هېڅ شي فکر ونه کړئ. د دې لپاره چې راتلونکي نسلونه خپلو مبارزو ته د انقلاب د برياليتوب پورې دوام ورکړي، نو زما دغه پيغام راتلونکو نسلونو ته هم ورسوئ.))

((ملګرو! په خپله اراده او تصميم کې هېڅ تزلزل پيدا نه کړئ، پام کوئ چې د انسانانو استدلال مو بې لارې نه کړي. کله چې درته انسانان وايي چې د انسان او ځناورو ګټې مشترکې دي او يا د ځناورو او انسان خوشبختي يو شى دى، دا ټول دروغ دي. دا پوچې خبرې دي، پام کوئ چې غوږ ورته ونه نيسئ، ځکه چې انسان د خپلو ګټو پرته د بل هېڅ مخلوق د ګټو خيال نه ساتي راځئ چې د انسان پر ضد مبارزه کې موږ ټول ځناور په خپل منځ کې مکمل اتحاد او ملګرتيا وساتو او بايد چې موږ په يو اواز دا چيغه پورته کړو چې ټول انسانان زموږ دېښمنان دي او ټول ځناور د يو بل ملګري او عزيزان دي.))

کله چې ميجر بيانيه ورکوله په دې وخت کې درې غټې مېرې د خپلو سورو څخه راوتلې وې او په وروستيو پېښو ولاړې د هغه خبرو ته يې غوږ نيولى و. ناڅاپه ورباندې د پيشو نظر ولګېد. هغوى په يو ترانې په منډه په خپلو سورو ورننوتلې او په ډېره چټکتيا يې ځانونه د مرګ له کومې خلاص کړل. په دې

شېبه کې د ځناورو شور پورته شو او میجر د شور د غلي کېدو په خاطر خپله مخکنۍ پنبه پورته کړه.

((ملګرو! هغه ویل: ((دلته ستاسو سره فیصلې وړ یوه مهمه موضوع طرح کوم. ایا وحشي ځناور لکه مېرې. سوي او نور زموږ ملګري دي او که دښمنان؟ ایا مېرې ملګرې دي؟ راځئ چې دا موضوع راپې ته وړاندې کړو او زه غوندې ته د دوی سوال د وړاندې کېدو وړاندیز کوم.))

دېره ژر راپې واخیستل شوه او ټولو په مطلق اکثریت فیصله وکړه چې ملګرې دي. په ټوله غونډه کې درې سېي او یوه پیشو مخالف وو، اما وروسته د راپې د شمېرلو څخه څرګنده شوه چې دوی هم دواړو خواوو ته خپلې راپې ورکړې وې. میجر خپلو خبرو ته دوام ورکړ.

((ملګرو! لږ نور څه هم ویل غواړم او شاید چې دا زما د تېرو خبرو تکرار وي. د انسان او د هغه د لارو چارو پر ضد د دښمنۍ وظیفه هېره نه کړئ. هر څه چې په دوو پنبو ګرځي هغه زموږ دښمن دی. هر څه چې په څلورو پنبو ځي او یا ځانګونه لري هغه زموږ ملګری دی. پام کوی چې حتی د انسان پر ضد د جګړې په دوران کې هم تاسو د انسان غوندې ښکاره نه شئ او هر کله چې تاسو په انسان بریالیتوب مومئ باید د انسان فساد خپل نه کړئ. د انسان ټول عادتونه خراب دي او تاسو په کلکه د انسان د عادتونو څخه ځانونه وساتئ. د انقلاب وروسته دې هېڅ ځناور په کور کې نه اوسېږي، په بستره دې نه ویده کېږي، جامې دې نه اغوندي، شراب او تمباکو دې نه څښي، پیسو ته دې نه نږدې کېږي او تجارت دې نه کوي. یو ځناور دې په بل ځناور ظلم نه کوي، ضعیف یو او که قوي هوښیار یو او که ساده،

موږ ٽول ځناور د يو بل وروڼه يو. پام کوي چې يو ورور بل ورو مړ نه کړي،
ټول ځناور مساوي دي.))

((ملگرو! اوس درته د تېرې شپې خوب وایم. زه درته د دې خوب تشریح
نه شم کولای، ځکه چې دا د داسې نړۍ خوب دی چې د زمکې په سر به
ټول انسان له منځه تللی وي او یوازې ځناور به د دې زمکې اصلي وارثان
وي. ډېر وخت کېږي چې یو شی زما نه هېر شوی و او تېره شپه راته دغه
شی په خوب کې راپد شوی. زه لا وړوکی خوګ وم چې زما مور او نورو
خوګانو به یوه زړه ترانه ویله او دوی ټول یوازې د دې ترانې په اهنګ او
درې مخکنيو ټکو پوهېدل. په ماشومتوب کې زه هم د دې ترانې په اهنګ
پوهېدم لکن ډېره موده کېږي چې د ترانې اهنګ مې له یاده وتلی و. د تېرې
شپې په خوب کې راته هېر اهنګ بیا را په یاد شو. د خوب مهمه برخه دا ده
چې په خوب کې راته د زړې ترانې ټول الفاظ هم راپه زړه شول. زه پوره باور
لرم چې ډېر پخوا ټولو لرغونو ځناورو هم دا ترانه ویله خو له بده مرغه
ورپسې نسلونو دغه ترانه هېره کړه.))

((ملگرو! زه به اوس درته دا ترانه ووايم، تاسو پوهېږئ چې زه اوس زور یم
او اواز مې هم بغن دی خو چې زه درته د دې ترانې اهنګ یو ځل در زده کړم
بیا یې تاسو په خپله بڼه ویلی شئ. د دې ترانې نوم دی: د انګلستان
ځناورو.))

((وړ میجر غاړه تازه کړه او ورپسې یې ترانه شروع کړه. لکه څنګه چې هغه
ویلي وو چې اواز مې بغن دی، برعکس هغه ترانه په ډېر خوند ویله او د دې
ترانې خوږ اهنګ د فارم ټول ځناور په مستۍ راوستل، د ترانې الفاظ دا دي:

ځناورو د ايرسندنه او انگلستان
ځناورو د هر ملک او ټول جهان
د راتلونکي طلايي وخت په باره کې
واورئ زما د خوشاليو ډک ډک زېری
ژر يا وروسته هغه ورځې دي راتلونکې
چې غورځېږي مستبد انسان له تخته
او دا زموږ پر حاصل خېزو ټکلو زمکو
به يوازې ځناور گرځي راگرځي.

»»»

زموږ د پوزو پېرزوانونه به نور نه وي
او انسان به مو په خولو کې
ملرونه نه شي اچولای
زنګ وھلي به پراته وي
ټول ملرونه رکابونو
نور به نه وي شرکهاری د غمچینې

»»»

که غنم دي که اوربشې که جودر دي
که وابنه دي که لوبيا که چغندر دي
که شوتل دي او که هر څه شتمني دي
دا به زموږ وي، ټول به زموږ وي
د دې ورځې تصور تاسو ته گران دی.

»»»

دا پټي د انگلستان به ټول سمسور وي
 او اوبه به يې لا نورې هم رنې وي
 خوږ نسيم به پرې چلېږي
 په دې ورځ به موږ ازاد يو
 د دې ورځې په خاطر به ټول جنگېږو
 که څو مړه شو تر هغه سباوون مخکې
 »»»

که آسونه که غواگانې پيل مرغان دي
 که څه بټې او يا نور ټول حيوانات دي
 بايد يو شي په تلاش د ازادۍ کې
 ځناورو د ايرلينډ او انگلستان
 ځناورو د هر ملک او ټول جهان
 د راتلونکي طلايي ژوندون لپاره
 ماته غير شئ او دا زما زېري خپاره کړئ
 »»»

ترانې د فارم په ټولو ځناورو کې زبردست جوش راپېداکړ. ميجر لا ترانه پای
 ته نه وه رسولې چې تقريباً ټولو ځناورو د ميجر سره يوځای ترانه زمزمه کوله.
 ساده ځناورو اهنګ او ترانې څو ټکي زده کړي وو. د خوکانو او سپيو
 غوندې هوبسيار ځناورو په څو دقيقو کې ټوله ترانه په ياده ياده کړه. د څو
 کرته تکرار وروسته په ټول فارم کې ((د انگلستان ځناورو)) د ترانې لږزونکي
 اهنګ خپور شو. غواگانو په رمبارو، اوزو په بغ، بغ، سپيو په سرنګېدو اسونو
 په شنېدو او بتو په قاقا سندرې ويله. له ډېرې خوشالۍ څخه د فارم ټولو

ځناورو پنځه کرته دغه ترانه تکرار کړه. که چېرې د دوی د ترانې په ویلو کې
مداخله نه وای شوې، ښایي چې دغه ترانه به ټوله شپه روانه وای.

له بده مرغه مسټر جونز راوینښ شو هغه د بستري نه راودانگل او فکريې
کاوه چې گوندې د کور غولي ته کیدړه راننوتې ده. هغه د خوب په کوټه کې
ولاړ ټوپک ته لاس کړ او په تیاره کې په شپږم نمبر کارتوس ډزې وکړې. د
ټوپک کولی د انبار دکوټې په دېوال ورننوتلې او د ډز سره د ځناورو پټه
غونډه ډېره ژر خپره شوه او ټول ځناور په یوه منډه د ویده کېدو ځایونو ته
وتښتېدل. مرغیو خپلو جالو ته ودانگل او نورو ځناورو په سوکې ډوب
پرېوتل او په یوه شپه کې ټول فارم ویده شو.

دويم څپرکی

درې شپې وروسته زور میجر په خوب کې په ارامه ساه ورکړه او د هغه مړی د باغچې تر څنګ ښخ شو. دی د مارچ د میاشتې پر لومړنیو ورځو کې مړ شو.

د زور میجر تر مړینې وروسته د راتلونکو درې میاشتو په دوران کې ډېر جدي فعالیت روان و، ځکه چې د میجر وینا اوس د فارم هوښیار ځناورو ته د ژوند په باره کې بالکل نوې جهان بیني ورکړې وه، سره له دې چې هوښیار ځناور هم په دې نه پوهېدل چې د میجر د وړاندوینې له مخې دغه انقلاب کله راتلونکی دی او نه د دې داسې کومې نښې نښانې لیدلې چې ګوندې دغه انقلاب به د دوی په ژوند کې راشي. خو بیا هم دوی دا خپله وظیفه ګڼله چې د راتلونکي انقلاب لپاره لار هواره کړي. خوګان د فارم تر ټولو ځناورو هوښیار وو، ځکه نو د فارم د ټولو ځناورو د تدریس او تنظیم کار یوازې د خوګانو پر اوږو پرېوت. د ټولو خوګانو په جمله کې سنوبال Snowball او ناپولن Napoleon دوه مشهور ځوان خوګان وو او دوی دواړه مستر جونز د خرڅولو لپاره ډېر ښه ساتلي وو. په ټول فارم کې ناپولن د برک شیر Berk shire د خوګانو د نسل څخه یوازې خوګ و. دې د وجود نه لوی، سخت مزاجه چې او خپل سړی حیوان و. د ده په مقابله سنوبال ژوندی زړې، فصیح او ځیرک خوګ و، مګر سنوبال دناپولن غوندې د دروند شخصیت څښتن نه و، له دوی برسېره د فارم نور ټول نر خوګان ارګچه پورکز Porkers وو. په دوی کې سیکولر لنډې او څوږب خوګ و. ده ګرد غمبوري، رپنده سترګې چست حرکتونه او چیغنده اواز درلود. په خبرو کې ډېر تکړه و. کله چې به یې د ځینو مشکلو مسایلو د تشریح په باره کې استدلال کاوه، هر

وخت به يې يوې او بلې خوا ته تړپونه وهل او دا دده مخصوصه طريقه وه، هماغه شان به يې خپله لکۍ ژر ژر تاووله راتاووله چې دې کار د نورو د قانع کولو لپاره يو ډول تشويقي جنبه درلوده. د فارم نورو ځناورو د سيکولر د استدلال په برخه کې تل دا اعتراف کاوه چې سيکولر د خپل استدلال په قوت له تور څخه سپين او له سپين څخه تور جوړولای شي.

دې درېواړه خوگانو تل زيات اليست چې د ور ميجر وينگانو ته د ((حيوانيت)) په نوم د يوې مکملې ايډيالوژۍ سيستم ورکړی، د مستر جونز د ویده کېدو وروسته خوگانو په هفته کې څو شپې په لوی گودام کې پټې غونډې دايرولې او دلته به يې نورو ځناورو ته ((د ځناورتوب)) د اصولو تشرېح ورکوله. د غونډو په پيل کې دوی د ځينو ځناورو د سادګۍ، حماقت او بې علاقګۍ سره مخامخ شول، ځينو ځناورو به ويل چې موږ مستر جونز ته د وفادارۍ وظيفه په غاړه لرو او دې ځناورو په خپلو خبرو کې تل جونز د بادار په نوم باله. يا به يې په ځينو غونډو کې خبره داسې پيل کوله ((مستر جنز موږ ته خوراک راکوي، که چېرې هغه نه وي نو موږ خو به له لوږې مړه شو.)) ځينو به دا پوښتنې کولې ((هغه انقلاب)) چې زموږ تر مرګ وروسته راځي نو ولې اوس پرې ځانونه زهير کړو؟)) که چېرې دغه ((انقلاب)) خامخا راتلونکی دی، نو د ((انقلاب)) لپاره زموږ کار او زياکول او يا نه کول به په ((انقلاب)) څه تاثير وغورځوي؟)) خوگانو به تل نورو ځناورو ته قناعت ورکاوه چې دغه ډول فکر کول ((د ځناورتوب)) د روحيې پر ضد يو عمل دی، خو دوی به تل د دا ډول سوالونو په مقابل کې د مشکلاتو سره مخامخ کېدل. سپينې اسبې مولي به له ټولو نه زيات بېعقله پوښتنې کولې. د هغې لومړۍ پوښتنه د سنوبال نه دا وه ((ايا د انقلاب نه وروسته به نبات وي؟)) سنوبال د هغې سوال ته په قهرجنه لهجه ځواب ورکړ، ((نه! تر

انقلاب وروسته به نبات نه وي. موږ په فارم کې د نبات د جوړولو وسایل نه لرو. د انقلاب نه وروسته به د فارم ټول جوړ او وچ وابسته ستا د ضرورت پر اساس ستا په اختیار کې وي.) ایا د انقلاب نه به وروسته ماته د خپل خټ په وینستو کې د پټو د ترلو اجازت وي؟) مولي بله پوښتنه وکړه.

((ملګري! په دغه پټۍ چې ته ورباندې دومره مینه یې او ورپسې مړې، په واقعیت کې دغه ستا د غلامۍ نښه ده. ایا ته په دې نه پوهېږې چې ازادي ډېر ارزښت لري او که په خټ کې یوه پټۍ تړل؟)) سنوبال ورته ځواب ورکړ. په ظاهر کې مولي د سنوبال ځوابونه ومنل اما په زړه کې قانع نه و.

خوګانو د کورني کارغه موسز د دروغو پر ضد ډېره سخته مبارزه کوله. موسز یو چوغلګر، هوښیار او خبرلوڅ مارغه و او ده به تل جونز ته د جاسوسی کار کاوه. موسز به تل ویل چې هغه په یو مرموز ځای کې د نباتاتو د غر په باره کې معلومات لري او کله چې ځناور مړه شي، د مړینې نه وروسته ټول ځناور دغه غر ته ځي. د نباتاتو په غر کې ټوله اوونۍ رخصت دی، دلته کال دولس میاشتې شنه شوتل ولاړ وي او د دې غر په لمنو کې د زغرو په تېلو کې پاخه د نباتاتو او د کبکونو بوتې ولاړ دي. نورو ځناورو د موسز نه نفرت کاوه، ده به تل دروغ ویل او ټک کار یې نه کاوه، خو سره له دې هم ځینو ځناورو د نباتاتو په غره عقیده پیدا کړې وه. خوګانو به تل د نورو ځناورو په منځ کې دا تبلیغ کاوه چې موسز دروغ وايي او د نباتاتو د غره په نوم هېڅ غر وجود نه لري.

دکراچۍ دوه اسونه بوکسر او کلور د خوګانو وفادار شاګردان وو، دوی په یوه مسئله باندې په خپله فکر او غور نه شو کولای، دوی خوګان د استادانو په توګه منلي وو. هر څه چې به ورته خوګانو ویل دوی په پټو سترګو منل او

د خوگانو خبرې به يې په خپل ساده استدلال نورو ځناورو ته هم رسولي. دواړه به تل د گودام په پټو غونډو کې حاضر وو او د هرې غونډې په پای کې به دوی ((د انگلستان ځناورو)) ترانه شروع کوله.

د ټولو ځناورو د توقع خلاف ((انقلاب)) ډېر ترمنځه او ډېر په اسانه د برياليتوب پړاو ته ورسېد. سره له دې چې مسټر جونز يو سخت مزاجه بادار او لایق بزگر و، خو په تېرو څو کلونو کې هغه په بده ورځ اخته شوی و. هغه په محکمه کې په يوه دعوا ډېرې پیسې وبايللې او د پیسو د بايللو په وجه يې زړه غورځولی و. هغه اوس ډېر شراب څښل او د خپل صحت د ساتلو نه يې پروا شراپي شوی و. ټوله ورځ به د اشپزخانې په ارام کړۍ ناست و، اخبار به يې لوست، شراب به يې گوتل او کله کله به يې په بيرو کې د لمدې ډوډۍ پوتې موسز ته اچول. د ده نوکرام هم تنبل او بېمانه شوي وو. د فارم ټول پتي چټي او وحشي وېشو نيولي وو، د کورونو چټونه بېخي رنگ شوي وو، د فارم غاړې او څنډې په بد حالت وې او په فارم کې ټول ځناور په ټوله ورځ نیم کېږي وږي ولاړ وو.

د جون مياشت راورسېده او اوس د فارم د وېشو د رېپلو وخت و. د شنبې پر ورځ د دوېي د اختر ورځ وه، په دې ورځ مسټر جونز وليکېد ته تللی و او په ريډلاین Redloin کې دومره نشه شو چې د يکشنبې د نیمې ورځې پورې بېرته رانغی. د ده نوکرانو سهار د وخته غواگانې ولوشلې او بې له دې چې د ځناورو په خوراک چرت خراب کړي، دوی هم د سويو ښکار ته ولاړل. کله چې مسټر جونز بېرته راغی هغه نېغ دناسټې د کورټې په نرم پالنگ باندې د ویده کېدو لپاره ننوت. د ((نړۍ اخبار)) په نوم ورځپاڼه يې په مخ پرته وه او ځای پر ځای ویده شو. همد شان په ماښام کې هم ځناور وږي پاتې شول.

نورو ځناورو د لوږې مقاومت نه شو کولای، یوې وږې غوا د لوی انبار ورته بسکرونه اړم کړل. دروازه یې ماته کړه او ټول ځناور په منډه انبار ته ننوتل په انبار کې یې د غلې په کندوانو خولې خښې کړې او په پرتو غلو دانو تالان کړه شو. په دې وخت کې مسټر جونز له خوبه راویښ شو او هغه د څلورو مزدورانو سره غمچینې په لاس په منډه د انبار کوټې ته ورغلل او په هره خوا یې د غمچینې گوزارونه شروع کړل. وږو ځناورو د لوږې او د غمچینو د وهلو زغم نه درلود. سره له دې چې ځناورو تر مخه هېڅ پلان نه درلود، خو بیا هم ټولو ځناورو په یوه اتفاق په گډه په جونز او د هغه په نوکرانو وروډانگل، ناڅاپه ځناورو د هرې خوا نه جونز او د هغه نوکران د لغتو لاندې ونيول او ډېر ژر وضعه د جونز او د هغه د نوکرانو د کنټرول څخه ووتله. د دې نه مخکې دوی د ځناورو د داسې عکس العمل سره نه وو مخامخ شوي، دوی چې به مخکې څنګه غوښتل هم هغه شان به یې ځناور په خپله خوبښه وهل او ځورول. اوس د ځناورو ناڅاپي پاڅون او بلوا څخه ټوکه نه وه، د ځناورو ناڅاپي پاڅون دوی ډېر زیات ووېرول، څو شېبې وروسته د دوی دفاعي هلې ځلې ختمې شوې او پنځه واره په یو تړات د انبار کوټې نه وتښتېدل. پنځه واره د لوی سرک په طرف د کراچۍ په لار چارنال زغاستل، بریالي ځناور ورپسې وو او په یوه دقیقه کې یې فارم له ساحې څخه په یوه منډه وویستل.

د جونز مېرمنې دا هر څه د خوب د کوټې نه په خپلو سترگو لیدل. هغې په ډېره وارخطایی د خپل سامان ځینې شیان د قالینې په خورجین کې ورومنډل او ډېره غلې په بله لار د فارم نه ووتله. موسز له خپلې ځالې نه راټوپ کړ. په زور چیغې یې ووهلې او نېغ د جونز د مېرمنې پسې وتښتېد. تر دې وروسته بریالو ځناورو جونز او د هغه څلور نوکران د فارم نه بیديال لوی سرک ته

ورسول او ورپسې يې د فارم هغه لويه دروازه چې پنځه پنجرې يې لرې پورې کړه. سره له دې چې ځناور ورباندې هېڅ پوه نه شول، اما په واقعيت کې د ځناورو انقلاب په برياليتوب ترسره شوی و، ځکه چې اوس جونز او د هغه نوکران شړل شوي وو او د مانور فارم اوس يوازې د ځناورو په تصرف کې و.

په لومړنيو څو دقيقو کې د ځناورو په خپل برياليتوب هېڅ باور نه کېده. خو بيا هم د دې لپاره چې ځانونه په دې متيقين کړي چې د فارم دننه انسانانو ځانونه نه وای پټ کړي، ټول په يو تړات د فارم دننه او د فارم د ټولو سرحدونو چاپېره وگرځېدل او بيا يې په يوه منډه ځانونه د فارم مېنې ته راوړسول چې دلته د جونز د ظلم او استبداد د دورې ټولو بقاياوو ته د تل لپاره خاتمه ورکړي. دوی د غوځل وروستۍ کټ ته پرتې د ملونو کوټې ماتې کړې او له دغو کوټو څخه يې د اسونو د وسپنې ملونه، کيزې، د ځناورو پېژوانونه او مهارونه، د سپو زنجيرونه او هغه تېرې چرې چې مستر جونز به ورباندې خوکان او وري خصي کول راوويستلې او دغه ټول شيان يې څاه ته کېښته وغورځول، د غوځل ترڅنګ د خزلو اور بلبده او ځينې کيزې ترسري او د ځناورو د خوراک توبرې يې د خزلو اور ته وغورځول. همدا شان د جونز د استبداد ځورونکې بقايا متروکې او غمچينې هم دې اور ته ګوزار شوې او څه وخت چې ځناورو وليد چې غمچينو اور واخيست او سرې لمبې يې پورته شوې، ټولو ځناورو د ډېرې خوشالۍ نه پورته پورته ټوپونه شروع کړل. سنوبال هغه پټۍ چې د بازار په ورځ به ورباندې جونز او د هغه نوکرانو د اسونو د څټ ويښته او لکۍ سنگارولې هم دې اور ته وارتولې.

((ملګرو! پټۍ د جامو حيثيت لري او جامې د انسان ښه ده، بايد ټول ځناور برېنډ وگرځي.))

سنوبال په جگ اواز وويل:

کله چې بوکسر د خپل استاد خبرې واورېدې هغه ژر ولاړ او د دروڅو وړوکې خولۍ يې هم راوړه او د خزلو اور ته يې وغورځوله. دا هغه خولۍ وه چې ده به د دوي په گرمۍ کې د مچانو له لاسه په سر کوله. څو چې مچان يې غوږونو ته ورنه نه وځي.

ځناورو په ډېر لږ وخت کې د مستر جونز د استبداد ټوله بقايا له منځه يوړه. د ناپولن په بلنه ټول ځناور د انبار لويې کوتي ته ولاړل او دلته هغه هر ځناور ته يو په دوه خوراک او هر سپي ته دوه دانې بسکت ورکړل. د خوراک نه وروسته ټولو ځناورو په گډه ((د انگلستان ځناورو)) ترانه پرله پسې اوه ځله وويله. په دغه شپه کې ټول ځناور يوځای څنگ په څنگ ويده شول او د لومړي ځل لپاره يې داسې خوږ خوب وکړ چې مخکې له دې هغوی هېڅکله داسې خوږ خوب نه وکړی.

دوی د معمول سره سم سهار د وخته راويښ شول. ناڅاپه ورته خپل بريالي انقلاب ور په زړه شو او ټول ځناور يوځای څر ځای ته په ځغاسته ورغلل. دلته بالڅر ته نږدې يوه وړوکې غونډۍ وه او له دې غونډۍ له سر نه ټول فارم ښکار کېده، دوی په يوه منډه د غونډۍ څوکې ته وختل او د سباوون په روښانه رڼاکې يې چار چاپېره په ځير ځير کتل. هو، اوس فارم د دوی ملکيت و او چار چاپېره هر څه چې د دوی په نظر راتلل دغه ټول د دوی ملکيت دی. ځناورو د خوشالۍ له ډېره جوشه پورته هوا ته ټوپونه وهل، هغوی د سباوون په پرځه کې منډې رامنډې وهلې، دلته او هلته يې شنو وښو ته خولې اچولې، د څرې زمکې لوتي يې په پښو ميده کولې او د خاورې مست بوی يې بويوه. دوی د ټول فارم چکر ولگاوه او په ډېر غوږ يې په پټه خوله د فارم

د کرلي زمکو، د وښو د پتو، باغچو، ډنډونو او چاپېره ولاړو بوټو معاینه وکړه. دوی د معاینې په دوران کې هر شي ته په داسې حیرت کتل لکه چې دغه شی دوی له دې مخکې هېڅ نه وي لیدلای، همدا شان د دوی هېڅ باور نه کېده چې ګوندې دغه پراخه کرونده به اوس د دوی خپل ملکیت وي.

د فارم تر لیدنې وروسته ټول ځناور د مستر جونز مېنې ته راغلل او دوی په کتار د دغې مېنې د دروازې مخکې غلي ودرېدل. سره له دې چې اوس دغه مېنه د دوی ملکیت و، خو بیا هم دوی دغې ته د ننوتلو څخه ډارېدل، سنوبال او ناپولن سکوت مات کړ. دوی رامنځکې شول، د مېنې دروازې ته یې اوږې ورکړې او په یوه شېبه کې یې د مېنې دروازه ورماته کړه او د ماتېدو سره ټول ځناور په یو کتار مېنې ته ورننوتل. له دې ډاره چې په مېنه کې پروت سامان ګډوډ نه شي، ټولو ځناورو د مېنې دننه په ډېر احتیاط چلند کاوه، دوی د پښو په څوک د یوې کوتې نه بلې کوتې ته تلل او د خبرو پرځای یې د یو بل په غوږ کې پس پسې کاوه. دوی د مستر جونز په مېنه کې د ښکو څخه د ډکو توشکونو، د ځان د لیدنې ښښو، د اسونو د ویښتو نه ډک پالنګونو او سرفو، د بروس قالینو او دناستې په کوټه کې د ملکې وکتوریا چوکاټ شوی لوی عکس ننداره په ډېره حیرانتیا کوله.

کله چې دوی جونز د مېنې د پورو څخه راکښته کېدل، مولي د ځناورو په ډله کې نه ښکار کېده، بلکې د مېنې دننه یې ځان پټ کړی و. ځینې ځناور په مولي پسې وګرځېدل، ګوري چې هغه د جونز د ویده کېدو په کوټه کې پاتې شوې ده او د جونز د مېرمنې په سینګار مېز پروت نیلي پټۍ یې په خپلو اوږو اچولې ده. ښښې ته ولاړه ده په ښښه کې ځان ته ګوري او په ډېره ساده توګه په خپله د خپلې ښکلا ستاینه کوي. ځینو ځناورو د هغې دغه عمل وغانده. دوی بېرته اشپزخانې ته ولاړل، دوی په اشپزخانه کې د خوګانو

زور نډې غوښې د پخولو لپاره د ځانونو سره بیدیا ته راوړې. یوازې د بوکسر په اشپزخانه کې د جونز د بیرو ډک برل په خپلو سومانو چیت پیت کړ. له دې پرته په کوټو کې په پرتو ټولو شیانو هېڅ غرض ونه شو.

له دې نندارې په پای کې یو ځل بیا ټول ځناور د مسټر جونز د مېنې په مخکې راټول شول دلته ټولو دا فیصله وکړه چې د مسټر جونز مېنه دې د ځناورو د فارم د موزیم په حیث خوندي وساتل شي او تر دې وروسته به هېڅ ځناور په دې مېنه کې نه اوسېږي. ټولو په یو اواز دا فیصله ومنله او له دې فیصلې وروسته د ځناورو غونډه خپره شوه.

تر سبا ناري وروسته سنوبال او ناپولن د ځناورو غونډه راوبلله. ((ملګرو!)) ((سنوبال غوندې ته ویل،)) اوس پوره شپږ نیمې بجې دي او ټوله ورځ راته مخکې پرته ده. نن موږ د وېشو لوګانو، د لوګاډو نه دمخه ستاسو پام یوې بلې موضوع ته راګرځول غواړم،)) ((درې میاشتې مخکې د جونز ځامنو د زړې لهجې د زده کړې یو کتاب دې ځان ته غورځولی و. موږ ځوګانو دغه کتاب پیدا کړ او موږ ټولو په تېرو درې میاشتو کې له دغه کتاب څخه لیک لوست زده کړي دي.))

ناپولن تور او سپین رنګ راوغوښت او بیا ټول ځناور د لوی سړک په طرف د فارم د لویې دروازې پر لور روان شول. په ټولو ځوګانو کې د سنوبال لیک ډېر ښه و، هغه د مخکې پېښې په ګوتو د لیک برش ونيو. لومړی یې د لویې دروازې د تختې څخه ((د مانور فارم)) پخوانی لیک پاک کړ او د دې پر ځای یې ((د ځناورو فارم)) ولیکه. تر دې وروسته دغه فارم پر همدې نوم مشهور شو.

تر دې وروسته ټول ځناور د فارم ودانيو ته ولاړل. سنوبال ا ناپولن زینه راوغوښتله، دوی زینه د لوی گودام دېوال ته ودروله، دلته سنوبال او ناپولن نورو ځناورو ته د تشریح په ترڅ کې وویل:

((ملگرو! موږ خوگانو کړای شول چې په دې تېرو درې میاشتو کې د ((ځناورتوب)) ټول اصول په ((اوه حکمونو)) کې خلاصه کړو. اوس دا اوه حکمونه په دې دېوال لیکل کېږي. له دې وروسته به دغه لیکل شوي احکام هم ستاسو او هم د راتلونکو ځناورو د ژوند لپاره د نه بدلېدونکو قوانینو حیثیت لري.))

د یو خوگ لپاره په زینه باندې د ځان د موازنې ساتل څه اسان کار نه و، خو بیا هم د ځینو مشکلاتو سره سنوبال په زینه پورته شو، یو څو پورۍ کښته سکیولر ورته د رنگ بوتل نیولې و او په اخره پورۍ ولا سنوبال د لیک کار شروع کړ. هغه په قیر دېوال دغه اوه احکام په ډېر روښانه سپینو تورو ولیکل. دغه توري د دېرش گزه فاصلې څخه هم په اسانه لوستل کېدل. احکام دادی:

اوه احکام

- ۱- هر څه چې په دوو پښو ځي، دښمن دی.
- ۲- هر څه چې په څلورو پوښو ځي یا څانگونه لري، ملگری دی.
- ۳- هېڅ ځناور به جامې نه اغوندي.
- ۴- هېڅ ځناور به پر بستره نه ویده کېږي.

۵- هېڅ ځناور به شراب نه څښي.

۶- هېڅ ځناور به بل ځناور نه وژني.

۷- ټول ځناور مساوي دي.

په املاکې د دوو وړوکو غلطيو پرته دغه اوه احکام ډېر سوتره وليکل شول. سنوبال د نورو ځناورو د پوهېدو په خاطر دغه اوه احکام څو ځله په اوچت اواز ولوستل. د لوستلو نه وروسته ټولو ځناورو د مکملې موافقې او تائيد په توگه خپل سرونه وڅوځول او په ځناورو کې هوښيار ځناورو دغه ټول احکام ډېر ژر په يادو ياد کړل. سنوبال د ليک د بورس د غوځولو وروسته وويل:

((ملگرو! وړاندې د وېسو د ځمکې پر لور! راځئ چې کار وقار وگټو راځئ چې دا په عمل کې اثبات کړو چې موږ ځناور د جونز او د هغه د نوکرانو په تناسب چټک کار کولای شو.))

په دې وخت کې هغه درې غواوې چې د څه وخت راهيسې نارامه معلومېدې په پای کې په رمبارو سر شوې. په تېرو څلورو شستو ساعتونو کې هغوی نه وې لوشل شوې. تيو نه يې د شيدو څخه داسې ډک شوي وو، نږدې و چې وچوي. د لږ فکر کولو وروسته خوگانو ستلونه راوغوښتل او خوگانو دغه درې واړه غواوې ولوشلې. ددې لوشلو څخه معلومه شوه چې د خوگانو مخکې پښې د لوشلو لپاره مناسبې وې. د غواوو د ټينگو شيدو څخه پنځه ستلونه ډک شول او په ستلونو کې پرتو شيدو ته ټولو ځناورو په ډېره مينه او علاقه کتل.

((په شيدو به څه کوو؟)) يو ځناور پوښتنه وکړه. ((کله کله به جونز زموږ د خوراک د پوتيو سره شيدې گډولي)) يوې چرکې وويل: ((ملگرو! په شيدو

هيڅ فکر مه کوي، د شيدو چاره به وشي!) ناپولن چيغه کړه او په خپله د
شيدو د ستلونو نږدې ودرېد.) په دې وخت کې لو ډېر مهم دی. ملګرو
سنوبال به درته لارښوونه وکړي او زه به يو څو دقيقې وروسته درپسې
درشم.)

((ملګرو! په وړاندې د وښو پر لور! وايښه ستاسو د لو انتظار باسي.)) ټول
ځناورکتار د لو لپاره ولاړ خو کله چې دوی ماښام د وښو له پټيو سترې
ستومانه بېرته راغلل. کوري چې شيدې غيب شوي دي.

درېم څپرکی

څومره په ډېر زیار او د خولو په تویولو ځناورو وچ وابښه ځای پر ځای کړل! دوی د خپل کار او زیار په برکت ډېر حاصل ترلاسه کړ. دا ځل د دوی د توقع نه پورته لو په بریالیتوب ترسره شو او زمکې هم ډېره غله وکړه. په ځینو وختونو کې به کار سخت و، ددې علت دا و چې په فارم کې د کار ټول وسایل د ځناورو پر ځای د انسانانو د کار لپاره جوړ شوي وو او دغه ټول وسایل د ځناورو د کار په لار کې لوی خنډ و. ځناورو دغه وسایل ځکه نه شو استعمالولای چې دوی باید د استعمال په وخت کې پر وروستیو دوو پښو نیغ ودرېدلې وای. سره له دې مشکلاتو بیا هم خوگانو دموره هوبنیارتیا درلودله چې دوی به د هر مشکل د حل لار پیدا کولای شوه. د بلې خوا د فارم اسونه د فارم د ټولې زمکې د لوېشت لوېشت سره بلد وو چې په واقعیت کې دوی د جونز او د هغه د نوکرانو په تناسب د درمن (درمند) د جوړولو او په ښاخۍ باندې د درمن د بادولو په کار ښه پوهېده. خوگانو په خپله ټک کار نه کاوهن خو د نورو ځناورو په لارښوونه او څارنه کې بېخي تکړه وو. خوگانو د نورو ځناورو په تناسب ډېره پوهه درلوده. طبیعي وه چې دغه خوگان دې د نورو ځناورو مشرتوب په لاس کې ونیسي. بوکسر او کلور به ټوله ورځ د کراچۍ د راکښلو په درمند د ګرځېدو او د درمند د بادولو په کار مصروف وو. په دې ورځو کې خپلواک اصونو ملونو او واګو ته هېڅ ضرورت نه درلود. د کار پر وخت به یو څوک د ټولو ځناورو تر شا روان و، دې څوک به نورو ځناورو ته ویل: ((ملګرو! ښي طرف ته وګرځئ، ملګرو! چپ طرف ته وګرځئ، ملګرو! شاته وګرځئ، ملګرو! اخوا وګرځئ، ملګرو! دېخوا وګرځئ.))

هیلپو او چرگو هم ټوله ورغ په غرمو کې اخوا دېڅو مندې رامنډې وهلې او تر خپله وسه یې زیار ویست، چې د غلې دانې او د وېسو ډنډرې په خپلو مېنوکو کې درمند ته یوسي. د معمول سره سم د فصل او وېسو لو او دردمند جوړېدو د جونز او د هغه د نوکرانو ډېر وخت نیوه، برعکس ځناورو دغه ټول کارونه په دوو ورځو کې ترسره کړل. د فارم په تاریخ کې د فارم زمکو دومره غله نه وه کړې. دا لومړی ځل و چې د غلې یوه دانه او د وېسو یو ډنډر ضایع نه شو، ځکه چې چرگو او هیلپو د خپل تېز نظر په برکت د پټو نه د غلې هره دانه او د وېسو هر ډنډر راټول کړ او دوی د فصل یوه دانه او یو ډنډر ضایع کېدو ته پرې نه بنود. همدا شان د فارم په تاریخ کې دا لومړی ځل و چې د لو او د درمند په وخت کې یو ځناور هم یوه خوله خوراک پټ ونه خوړ.

په ټول دوبي کې د فارم نه د ستري کېدونکي کار ډېر په بېره روان و. ځناورو دا تصور نه کاوه چې د فارم کارونه به دومره په بېره ترسره شي. اوس دوی د کار په کولو او د وخت نه مخکې د هر کار سرته رسولو په وجه ډېر زیات خوشاله وو. اوس واقعاً د خوړو هرې مړۍ دوی ته له حده زیات خوند ورکاوه، اوس دغه ټول خواړه دوی خپل خواړه گڼل. دغه ټول خواړه دوی په خپلو مټو او په خپل زیار پیدا کول او اوس دغه خواړه ورته د مخکې لاندې مار بادار له خوا د خیرات په توګه نه ورکول کېدل، اوس د بې ارزښته او مفت خور انسان د تګ وروسته د فارم هر اوسېدونکي ځناور ته د خوراک هر شی پرېمانه ښکاره کېده، سره له دې چې ځناورو د ساعت تېرۍ مخکې تجربه نه درلوده، خو بیا هم دوی اوس د ساعت تېرۍ د هرې شېبې نه ډېر خوند اخیست.

سره له دې هم ځناورو به کله کله د یو لږ مشکلاتو سره مخامخ کېده. د مثال په توګه په فارم کې د غلې د ټکولو او پاکولو ماشین نه و، کله چې دوی د کال په وروستۍ موده کې غنم درمندکې، لومړۍ ورباندې وګرځېدل او بیا یې د خولو په پوکي بوس ترېنه پاک کړ دا بېخي لرغونې طریقه وه، خو بیا هم د خوګانو د هوبښارتیا په برکت او د بوکسر د جسمي طاقت په زور غنم پاک شول. د فارم ټولو ځناورو د بوکسر د قوت او کار ډېر صفت کاوه، بوکسر د جونز په وخت کې هم سخت کارونه کول خو اوس ده د درې اسونو کار یوازې په خپله کاوه، کله به داسې ورځې هم راتلې چې د فارم ټول کار به د بوکسر په قوي اوږو پرېوت. په کوم ځای کې چې به ډېر سخت یا ډېر کار و بوکسر به د سهار نه تر ماښام دلته بوخت و او ټول روځ به یې تېل وهل او راکښل کول. بوکسر د فارم د یو چرګ څخه داسې خواهش کړی و. ((ما هر سهار د نورو ځناورو نه مخکې راوینسوه. زه غواړم چې د ورځې د منظم کار د شروع نه مخکې ځینې مهم کارونه ((د خپلې خوښې کار)) د روحې پر اساس مخکې ترسره کړم.)) بوکسر د هرې کشالې د حل او د هر نیمګړي کار د پوره کولو لپاره یو ځواب ورکاوه او هغه دا چې ((زه په لاپسې سخت او ډېر کار کوم.)) په بل عبارت د ډېر او سخت کار کولو ځواب د بوکسر تکیه کلام ګرځېدلی و او کله چې به خوګانو نور ځناور کار ته هڅول نو دوی به ورته د بوکسر د ډېر او سخت کار روحیه د نمونې په توګه ستایله.

د فارم هر ځناور د خپل استعداد سره سم کار کاوه. د مثال په ډول چرګو او هیلپو د درمندونو په وخت کې د پټو نه تیت و پرک غنم دانې راټولولې چې په پنجه کې له دغو دانو څخه د غلې پنځه پیمانې نوره سپما هم وشوه. اوس هېڅ ځناور غلا نه کوله او یو ځناور هم په خپله څیره مرورتیا او خفګان نه ښکاره کاوه. پخوا د ځناورو ترمنځ جګړې، یو بل چیچل، یو بل خوږل او د

يو بل پر ضد کينه درلوده، د ورځني ژوند عادي خصوصيات گڼل کېده، خو اوس دغه ټول شيان له منځه تللي وو يوازې کار و ځانگړتياوې او هېچا د خپل کار نه غاړه غړوله.

دا يو واقعيت و چې مولي سهار د وخته نه شوه پاڅېدلای، کله چې به مولي کار ته راغله، نو هغې په دې پلمه چې په سوم کې يې کاني ننوتې دي، خپل ورسپارل شوی کار ډېر د وخته پرېښود او په خپله منځه به تلله. د فارم د پيشورويه هم څه عجيبه غونډې وه. د کار شروع سره به هغه په ساعتونو ورکه شوه خو څه وخت چې به د ماښام په مهال کې کار خلاص شو او ځناور به خوراک ته راټولېدل نو هم په دې وخت به پيشو راپيدا شوه او د راتگ سره به يې داسې ښودل لکه چې هېڅ نه دي پېښ شوي. پيشو د پلمو په جوړولو کې ډېره تکړه وه، هغې به هر ځل دمره ښه پلمه جوړوله او دغه پلمه به يې په دومره احساساتي لهجه بيانوله چې د فارم هر ځناور به د هغې په ارادو او ښه نيت د زړه له کومي باور کاوه. ((د انقلاب)) راهيسې به زور بنجامين کې هېڅ بدلون نه ليدل کېده. بنجامين په ((انقلابي)) دوره کې هم د پنخوا غونډې په کرار اما په سرزوری خپل کاره دوام ورکاوه، هغه د هر کار کولو څخه غاړه نه غړوله خو د بوکسر او يا نورو ځناورو غونډې د اضافي او د خپلې خوښې د کارونو داوطلب هم نه و، بنجامين د ((انقلاب)) او د ((انقلاب د نتايجو په باره کې هېڅ ونه ويل. که چېرې يو ځناور به ورځني دا پوښتنه وکړه چې ((ايا تاسو د جونز په شپږلو او د ((انقلاب)) په راتگ ډېر خوشحاله نه ياست؟)) نو بنجامين به دغه سوال ته تل دا ځواب ورکاوه چې ((د خړو عمر ډېر اوږد وي او تاسو تراوسه په فارم کې يو څر هم مړ نه دی ليدلی)) نور ځناور مجبور وو چې د بنجامين په اسرار اميزه ځواب قناعت وکړي.

په فارم کې د یکشنبې ورځ عمومي رخصت و او په دې ورځ به د نورو ورځو په تناسب سبانه پوره یو ساعت ناوخته کېده. د رخصتۍ پر ورځ به د سبا ناري وروسته د فارم ټول ځناور د ((ټیوري)) درسونو ته حاضرېدل او د ((ټیوري)) درسونو څخه یو ځناور هم غیر حاضري نه شوه کولای. د ((ټیوري)) درسونو د غونډو مراسمو کې به لومړی د فارم بیرغ پورته کېده. د دې بیرغ ټوکر یو زور شین مېز پوښ و او دغه مېز پوښ سنوبال د جونز د مېرمنې په کوټه کې موندلی و. سنوبال په دغه مېز پوښ په سپین رنگ د ځناورو سوم او بنکر رسم کړی و او د هرې یکشنبې په سهار به دغه مېز پوښ د فارم د خونې په باغ کې د بیرغ په ولاړه جنډه پورته کېده. د سنوبال د تشریح له مخې د بیرغ شین ټوکر د انگلستان د شتو پټو او د بیرغ سوم او بنکر د راتلونکي ((حيواني جمهوریت)) نمایندګي کوي. سنوبال به تل په خپلو خبرو کې په دې تاکید کاوه چې دغه ((حيواني جمهوریت)) هله منځته راځي کله چې د انسانانو نسل له منځه ولاړ.

د بیرغ د پورته کېدو او د تیوريکي درسونو وروسته به بیا ټول ځناور د فارم د لوی ګودام په مینه کې د عمومي غونډې لپاره راټولېدل. دغه غونډه د ((مجلس)) په نوم بلل کېده. په ګودام کې به ټول ځناور ډلې ډلې په کتار ولاړ وو. په دې مجلس کې به د راتلونکې هفتې د کار پلان جوړېده او هم د بحث لپاره نوي پیشنهادونه وړاندې کېدل. په هر مجلس کې یوازې څو ګانو د راتلونکې هفتې د کار پلان اعلاناوه او نوي پیشنهادونه په وړاندې کولو هېڅ فکر نه شو کولای اما هغوی په دې ښه پوهېدل چې خپله رایې څنګه ورکړي. د مجلس په ټولو بحثونو کې سنوبال او ناپولن له ټولو نه زیاته جدي او فعاله برخه اخیستله.

د بحثونو څخه تل څرگندېدل چې هېڅ وخت دوی دواړو په یوه موضوع موافقه نه کوله. که یو به پیشنهاد وکړ، نو بل به حتماً د پیشنهاد پر ضد دریځ نیوه. که چېرې به یو داسې پیشنهاد وکړ چې دغه پیشنهاد به د بحث او تنقید وړ هم نه و. نو بل به خامخا په دغه شان پیشنهاد بحث او تنقید کاوه. د مثال په توګه کله چې سنوبال مجلس ته دا پیشنهاد ((د باغچې شاته وړوکی مالڅړ دې د هغو ځناورو لپاره چې زاړه شوي او د کار نه پرېوتې دي د استراحت ځای پخپل وټاکل شي.)) وړاندې کړ نو په دې موضوع هم ناپولن د شور نه ډک بحث او تنقید وکړ. هغه د ځناورو د هرې طبقې د ((تقاعد عمر)) پوښتنې شروع کړې. ((غونډه)) به تل د ((انګلستان د ځناورو)) د ترانې په ویلو پای ته رسېده او تر غرمې وروسته وخت د ساعت تېرۍ د وخت په نوم اعلان شو.

د خوګانو مرکز د ځناورو د سامان پخوانۍ کوټه وه. د ماښام په وخت کې ځناورو په دې کوټه کې د اهنګرۍ، نجارۍ او نورو کسبونو د کتابونو مطالعه کوله. د مطالعې کتابونه د جونز د اوسېدو د کوټې څخه راوړل شوي وو. سنوبال د فارم ټول ځناور په ((بېلابېلو کمېټو)) کې تنظیمول او هغه د کمېټو په جوړولو او په دې کمېټو کې د ځناورو د تنظیمولو لپاره نه سترې کېدونکې هلې ځلې کولې. سنوبال د چرګو لپاره ((د هګیو د تولید کمېټه)) د غواوو لپاره ((د پاکو لکيو د ساتلو اتحادیه)) د وحشي ملګرو لپاره ((له سره د زده کړې کمېټه)) (د دې کمېټې څخه د مېرو او سویو اهلي کول و) د مېرو لپاره ((د سپینو وړيو د تولید نهضت)) د ځناورو د سواد لپاره ((د لیک لوست کورسونه)) او دا شان نورې مختلفه کمېټې او اتحادیې جوړې کړې. په مجموعي لحاظ د سنوبال ډېرې پروژې له ناکامۍ سره مخامخ شوې. د مثال په توګه له ټولو نه مخکې د وحشي ځناورو د اهلي کولو هلې ځلې ډېر ژر

ناکامه شوې. سره له دې چې د وحشي ځناورو په اهلي کولو ډېر کار وشو، خو بیا هم د وحشي ځناورو د پخوا غوندې وحشي چال چلند ته دوام ورکړ. که چېرې به خوگانو د وحشي ځناورو سره ښه سلوک کاوه، نو وحشي ځناورو به له دغه سلوک نه ناوړه استفاده کوله او که چېرې به ورسره سخت سلوک کېده، نو بیا به دوی ((له سره د زده کړې کمېټې)) غونډو ته نه راتلل او هم به یې دغه سلوک د ځناورو دملګرتیا او ورورولۍ د روحې پر ضد عمل ګاڼه. وحشي مږه له ټولو نه مخکې ((له سره د زده کړې کمېټې)) کې شامله شوه او تر څو ورځو پورې یې د ټولو وحشي ځناورو نه زیاته په دې کمېټه کې فعاله برخه واخیستله. خو یوه ورځ هغه د بام پر سر ناسته ولیدل شوه چې د چنچنو سره په ډېره نرمه لهجه خبرې کوي. مږې چنچنو ته ویل، ((ملګرو! اوس موږ ټول ځناور ملګري یو زه یې درته عمل کې ثابتوم. که ستاسو له ډلې نه هره چنچنه غواړي هغه کولای شي چې دلته راشي او زما په سینه بېخي بېغمه کېني.)) سره ددې هم د مږې نرمې لهجې په چنچنو مثبت تاثیر ونه کړ، هغوی د پخوا په شان د مږې نه لرې ناسته وې او تر پایه یې د مږې او ځان ترمنځ فاصله ساتله.

د لیک لوست کورسونه په ډېر بریالیتوب پرمخ روان وو او د مني د موسم پورې تقریباً د فارم هر ځناور د خپل استعداد په اندازه څه نا څه سواد زده کړ. خوگانو خو د مخکې نه پوره لیک لوست کولای شو. سېي په لیک لوست کې تکره وو، خو هغوی د ((اوه احکامو)) د لوست نه پرته د بل شي په لوست کې علاقه نه درلوده. موریل د سپیو په تناسب په لوست کې ښه معلومه. هغې د فارم د خزلو له ډېران څخه د جونز د اخبارونو ټوټې راټولې کړې وې او د ماښام په وخت کې هغې نورو ځناورو ته د دغو اخبارونو د ټوټو نه درس ورکاوه. زوړ بنجامین د خوگانو غوندې د لوست ډېر ښه

استعداد دلود، خو هغه هېڅکله دا سرخوږی نه کاوه چې خپل طبیعي استعداد په کار واچوي. بنجامین به ویل ((زما په فکر هېڅ شی د لوست لپاره ارزښت نه لري)) کلوور ټوله الفبا په یادو زده کړې وه، خو هغې لیکل شوي ټيکي یوځای کولای او لوستلای نه شول. بوکسر تر پایه د ((ډي)) له توري څخه پرمختګ ونه کړلای شو. کله چې بوکسر په خپلو لویو سومونو په خاوره کې د ای، بی، سی او ډي توري ولیکل، بیا به ورت څوږ غوږونه ودرېد او په ځیر ځیر به یې لیکل شویو تورو ته کتل. کله کله به بوکسر د تندي له پاسه پیکي اخوا دېخوا غورځاوه راغورځاوه او په ټول قدرت به یې په خپل حافظه فشار اچاوه. چې د ډي پسې توري هم زده کړي، بوکسر څو ځله د ای، ایف، جي، ایچ توري هم زده کړل خو چې کله به یې دا توري زده شول نو بیا به ورځنې د ای، بی، سی، ډي توري هېر شول، په پای کې بوکسر فیصله وکړه چې دنورو تورو د زده کړې څخه تېر شي او یوازې د څلورو لومړنیو تورو په یادولو قناعت وکړي، د دې لپاره چې خپله حافظه تازه وساتي بوکسر به معمولاً هره ورځ دغه څلور توري یو یا دوه ځله په خاوره لیکل. مولي د هغو شپږو تورو پرته چې د دې په نوم کې راتلل، د نورو ټولو تورو د زده کړې څخه بېخي انکار وکړ، مولي د وړوکو لرگو څخه د خپل نوم شپږ توري جوړ کړي وو او د نوم د لرگو ټوټې یې په کلونو سینګار کړې وې. هغه به ددې سینګار شویو ټوټو چاپېره تل خوشاله ګرځېده راکرځېده.

لکه څنګه چې د فارم د اوسېدونکو بې عقله ځناورو یعنې مېږو، چرګو او هیلو د درسونو څخه څرګنده شوه دوی ((اوه احکام)) هم په یادو یاد نه کړلای شول او تر پایه د ای د توري څخه پرمخ نه ولاړ، له ډېر فکر او غور نه وروسته سنوبال د پڅ ذهنو ځناورو داسانتیا په خاطر دا اعلان وکړ چې ((دغه اوه احکام)) په یوه و جیزه کې چې ((څلور پښیز ښه دي او دوه پښیز

خراب دي)) خلاصه شول. د سنوبال د اعلان له مخې دا نوې وجيزه ((د حيوانيت)) د ټولو اصولو اساسي بنسټ دی او هر څوک چې دا اساسي اصول زده کړي هغه حتماً د انسان د ناوړه اغېزې څخه په امن پاتې کېږي. د فارم اوسېدونکو مرغیو د سنوبال په دې وجيزه او احتجاج وکړ ځکه چې مرغیو هم دوه پښې درلودې او دوی هم د نوې وجيزې له مخې چې ((دوه پښيز خراب دي)) د رټل شویو ځناورو په جمله کې راتلې. اما سنوبال ورته اثبات کړه چې د دوی احتجاج او اعتراض منطقي نه دی.

(ملګرو!) سنوبال ورته ويل، ((مرغۍ په خپلو ځانګونو هېڅ شی نه شی نیولای، بلکې دوی د خپلو ځانګونو په قوت یوازې الوتنه کوي او بس. موږ د مرغیو ځانګونه د پښو په صفت پېژنو، د انسان او د ځناورو ترمنځ د توپیر اصلي او اساسي نښه د انسان لاسونه دي. انسان یوازې د دې شیطاني وسیلې پواسطه تل د شیطاني او وړانګارۍ کارونه ترسره کوي.))

مرغۍ د سنوبال په لویو او ګرانو لغتونو پوه نه شوې، خو هغوی د سنوبال تشرېح ته سرونه وڅوڅول له دې وروسته پخه ذهنه ځناور د نوې وجيزې په یادولو بوخت شول. د ګودام په دېوال د ((اوه احکامو)) له پاسه نوې وجيزه ((څلور پښيز ښه دي او دوه پښيز خراب دي)) په غټو ټکو وليکل شوه. دېرو ځناورو نوې وجيزه په یادو یاد کړه لکن د ټولو ځناورو په تناسب دا وجيزه د فارم د مېړو له حده زیاته خوشه شوه. کله چې په مېړې په پټو کې راپنډې شوې، دوی به په رمبارو کې ((څلور پښيز ښه دي او دوه پښيز خراب دي)) څو ساعته پرله پسې تکراروله او د دې د وجيزې په تکرار هېڅ نه سترې کېد.

ناپولن د سنوبال د کمېټو په جوړولو او تنظيم کې هېڅ علاقه نه اخیستله او د ده په نظر د لویانو د زده کړې او روزنې پر ځای د ماشومانو یا د ځوان نسل زده کړې او روزنې ډېر اهمیت درلود. د فارم د وېسټرلو ډېر ژر وروسته دوه سپیو، ژبي او بلویل نهه چاغ کوکري وزېږول او کله چې دغه کوکري د میانډو د تیوو رودلو وروسته لږ څه لوی غوندې شول، ناپولن دغه کوکري د غوجل بالاخانې ته یوړل. هغه د کوکرو تعلیمي چارې په خپله غاړه واخیستلې او دغه کوکري یې یو داسې پټ ځای کې د تعلیم لاندې ونيول چې ډېر ژر د فارم نور ځناورو د دغو کوکرو موجودیت هېر کړ.

د شیدو د ورکېدو اسرار هم کشف شول. د فارم ځناورو ته څرگنده شوه چې دغه ورکې شوې شیدې به هره ورځ خوکانو د ډوډۍ وروسته څښلې. اوس په باغ کې منې پخې شوې او د ونو نه شمال غورځولې منې دونو دلاندې په وېسو هره خوا تیتې پرتې دي. ځناورو فکر کاوه چې دغه منې به د ټولو ځناورو ترمنځ په مساوي ډول وېشل کېږي، اما د دوی د هیلو برعکس امر وشو چې ځناور دې دغه توی شوې منې راټولې کړي او د خوکانو د خوراک لپاره دې غوجل ته راوړسوي. د فارم ځینې ځناور د دې حکم په اورېدو خفه شول خو دوی ته خفگان هېڅ ګټه ونه کړه. ځکه چې د سنوبال او ناپولن په شمول ټولو خوکانو دا فیصله کړې وه چې د باد غورځولې منې دې یوازې خوکان وخوري. یوه ورځ خوکانو پټه غونډه وکړه او په دې غونډه کې سکیولر وګمارل شو چې د شیدو او منو په باره کې دې نورو ځناورو ته تفصیلات ورکړي.

((ملګرو!)) سکیولر چیغه کړه. ((تاسو هېڅ داسې تصور ونه کړئ چې ګوندې موږ ستاسو ملګري خوکان دغه منې د خود غرضۍ یا د شخصي امتیاز په وجه خورو، زه پوره باور لرم چې تاسو د خپلو ملګرو خوکانو په

باره کې هېڅکله دا فکر او تصور نه کوي، زه درته د يو ملگري په صفت رښتيا وایم چې ستاسو رښتيني ملگري ډېر خوگان شيدې څښل او منې خوړل نه خوښوي، چې ستاسو مخامخ ولاړ دا رښتيني ملگري هم په دغه جمله کې وگنې. د منو د خوراک څخه اصلي او يواځينی هدف دا دی چې د دوی په قوت ستاسو د رښتيني ملگرو خوگانو روغتيا ساتل کېږي.))

((ملگرو! ساينس ثابته کړې ده چې شيدې او منې څه داسې مواد لري چې دغه مواد د خوگانو د روغتيا او هوساينې لپاره ډېر مهم او ضروري گڼل کېږي، تاسو ټولو ته څرگنده ده چې موږ خوگان ذهني کارگران يو او ددې فارم ټوله اداره او تنظيم زموږ پر غاړه دی. تاسو ټولو ملگرو ته څرگنده ده چې موږ يوازې ستاسو د خوشالتيا او هوسا ژوند لپاره شپه او ورځ ذهني کار کوو.)) ملگرو! موږ يوازې ستاسو د ښکېنې لپاره دغه شيدې او منې خورو. که چېرې موږ دغه شيدې او منې ونه خورو، نو موږ ناروغه کېږي او چې ناروغه شو، نو بيا موږ د ذهني کارگرانو په څېر ستاسو په خدمت کې ناکامه شو ايا تاسو پوهېږئ چې زموږ د ناکامۍ په نتيجه کې څه پېښېږي؟ زه يې درته وایم. که چېرې موږ ناکامه شو، نو جونز بېرته دلته راځي، بيا درته وایم چې جونز بيا راځي!))

سکيولر د خوگانو څخه د دفاع په دوران کې د خپل عادت سره سم اخوا دېخوا ټوپونه وهل او خپله لکۍ يې تاووله او راتاووله او په پای کې يې وويل: ((ملگرو! زه پوه باور لرم او په پوره ډاډ ويلی شم چې تر اوسه په تاسو ملگرو کې يو ځناور هم داسې نه شت چې هغه دې زموږ فارم ته د جونز بيا راتگ وغواړي.))

اوس د فارم ټولو ځناورو د جونز بېرته راتگ نه غوښت او كله چې سكيولر د شيدو او منو موضوع د جونز د بيا راتگ په ارتباط ځناورو ته تشرېح كړه، نو تر دې وروسته ځناورو نور هېڅ ونه ويل، د سكيولر د استدلال څخه د ټولو ځناورو ته د خكانو د صحت اهميت بېخي روښانه شو. ټولو ځناورو په يوه خوله فيصله وكړه چې تر دې وروسته د فارم د غواوو شيدې، باد غورځولې په زمكه پرتې منې او د باغ په ونوكې پخې منې او نوره ټوله مېوه به يوازې د خوگانو د روغتيا د ساتلو په خاطر د دوى د خوراك لپاره خوندي ساتل كېږي.

څلور څپرکی

د دوبي په وروستيو شپو ورځو کې د ځناورو د فارم ((د انقلاب)) خبر په خواوېا سيمو کې خپور شو. تر دې پېښې وروسته سنبال او ناپولن دواړو هره ورځ د کونرو سيلونه خواوېا سيمو ته لېږل او دوی به د کونرو سيلونو ته دا هدايت ورکاوه چې د گاونډيو فارمونو د ځناورو په صفونو کې ورننوخې، د دغو فارمونو ځناورو ته د ((انقلاب)) کيسه وکړي او هم ورته ((د انگلستان ځناورو ترانه)) ورزده کړي.

شرلی مسټر جونز به تل د ويلنگټن په شراب خانه کې ناست و او دچا چې د ده د خبرو د اورېدو حوصله درلوده هر يو ته به يې دا شکايت کاوه چې ((زما سره ډېره زياته ظالمانه بې انصافي شوې ده. زه د خپل فارم د چټي ځناورو د ډلې له لاسه د خپل فارم څخه وشرل شوم او دغه چټي ځناورو د خپل ملکيت څخه محروم کړ)). د اصولو له مخې د خواوېا زميندارو تش په خوله د مسټر جونز سره خواخوږي ښکاره کوله، اما په لومړنۍ مرحله کې هېچا د هغه سره عملي مرسته ونه کړه، دهر فارم خاوند به په زړه کې ويل چې بايد هغه دې د جونز تر بدې ورځې څخه يوازې خپله گټه ترلاسه کړي. خو د نېکه مرغه د ځناورو فارم ته د نږدې پراته وو دوو فارمونو خاوندان تل د يو بل سخت مخالف وو. دغه فارموله د فوکس ووډ Fex wood او پنچفيلډ Pinchfield په نومونو بلل کېدل. د فوکس ووډ څښتن مسټر پيلکينگټن Pilkington يو بې پروا زميندار و، ده به تل د هر موسم سره سم خپل وخت يا د کبانو په نيولو او يا د وحشي ځناورو په ښکار تېروله. د ده فارم ډېر لوی و خو له يوې خوا د بې پروا او له بلې خوا يې د فارم د روزلو طريقه ډېره زړه وه، ځکه نو د فارم ډېره برخه وحشي وښو او ځنگل نيولې وه. د فارم

څرځايونه له استعمال څخه وتلي وو او د دغه لوی ارم غاړې ځنډې بېخي په بدو شرايطو کې وې. له بلې خوا د پنچفيلډ فارم څښتن مسټر فريډرک Frederick سخت کاري او څيرک سپری و. د فريډرک د لوی دعوې جلاب او په تجارتي معاملو کې د خپلې شخصي گټې لپاره د لوی ماهر په نوم شهرت درلود. سره له دې چې پنچفيلډ فارم وړوکی و لکن فريډرک دغه وړوکی فارم ډېر ښه ساته.

د دواړو فارمونو خاوندانو د يو بل څخه دومره بد راتلل چې دوی د خپلو مشترکو گټو د دفاع په خاطر هم د يو بل سره اتفاق ته نه حاضرېدل. د خپل منځي کرکې او نفرت سره سره د دواړو فارمونو خاوندان د ځناورو د ((انقلاب)) څخه ډېر زيات ډارېدل او دې اندېښمن خاوندانو تل زيار ويست، چې د خپلو فارمونو ځناورو د ځناورو د فارم له ((انقلاب)) څخه بېخي ناخبره وساتي. د ((انقلاب)) په لومړۍ مرحله کې دوی دواړو د دې مفکورې پورې چې ((ځناور د فارم اداره په خپله کولای شي)) خنډل، دواړو به تل دا پروپاگنده کوله چې د دغه فارم ټول نظم په لس پنځلس ورځو کې بېخي له منځه تلونکی دی. دوی هېڅکله دا زغم نه شو کولای چې دغه فارم د ((د ځناورو فارم)) په نوم ياد کړي، بلکې تل يې په خپلو خبرو او پروپاگنده کې دغه فارم ((د مانور فارم)) په نوم باله. دواړو به خلکو ته ويل چې د ((مانور فارم)) ځناور خپل منع کې په ابدي جگړو اخته شوي دي او دغه ځناور به ډېر ژر د لوږې مړه شي. خو ورو ورو کله چې فريډرک او پيلکينگتن ته څرگنده شوه چې د فارم ځناورو د لوږې مړه نه شول، نو وروسته هغوی د ځناورو پر ضد پروپاگندې ته هم تغير ورکړ. دوی اوس دا پروپاگنده پيل کړه چې د ځناورو په فارم کې خطر ناک گناهونه او بدکاری روانې دي. د فارم ځناور يو بل خوري، د اسونو نعلونه په اور کې ږدي او بيا

په ټک سرو نعلونو په داغولو یو بل ته جزا ورکوي او همدا شان د فارم نر ځناور په گډه ټولې بنځینه ځناورې استعمالوي. فریدرک او پیلکینګتن به د پروپاګندې په پای کې د اوسېلو ډک په غمجنه لهجه وویل ((دا انقلاب نه دی، بلکې د طبیعت د قوانینو پر ضد بغاوت دی.))

ځینو خلکو د پیلکینګتن او فریدرک په پروپاګندو باور نه کاوه لکن د انسانانو د شړلو نه وروسته د دې عجیبه فارم په باره کې دا خبر چې ځناور د دغه فارم د چارو اداره په خپلو جلوي، په مبهم او تحریف شوې بڼه خپرېده. د کال په اوږدو کې په ټوله سیمه د بغاوت څپه روانه وه، کورني غویان وحشي شول او ناڅاپه یې د یو یو جگر نه مات کړل. مېړو د شپول نه ودانګل او خواو شا ولاړ شوتل یې وخوړل، غواګانو د شیدو ستلونه په لغتو چپه کړل او د ښکار اسونو سوارکاران په زمکو وویشتل او یوازې خپلو اخورو ته به ولاړ وو.

((د انګلستان ځناورو)) د ترانې اهنګ او الفاظ هر ځای ته ورسېدل او په حیرانوونکې توګه دغه ترانه ډېره چټکه خپره شوه. د دې ترانې په اورېدو انسانانو خپل قهر او غضب داسې ایست ((دغه ترانې محض چټیات دي موږ په دې نه پوهېږو چې دغه چټي ځناورو ولې دغه چټي سندرې او ترانې وايي؟))

په هر فارم کې چې به یو ځناور د دې ترانې په ویلو او یا زمزمه کولو ونیول شو، نور انسانانو به دغه ځناور په هغه ځای په لختو او غمچینو واهه. د انسانانو د مخنیوي سره سره د ځناورو ترانه په شاته تلونکې سندرې شوه. د کورونو په انګرې کې تورو مرغیو په شپېلو او په ونو کې کوترو په ((کوکو)) دغه ترانه ویله چې په پای کې دغه ترانه د اهنګرانو د کار ځایونو له پاسه او د

کلیسا د زنگونو ترڅنگ په ډېر جگ اواز وویل شوه. کله چې انسانانو دغه ترانه په جگ اواز وورېده، نو دوی به په زړه کې ډېه سخت ډارېدل ځکه چې دې ترانې انسان ته د خپل راتلونکي زوال او فنا په حقله د خطر زنگ واهه. د اکتوبر په لومړنیو ورځو کې د غنمو لوګه شو په ځینو پټو کې د غنمو د دانو درموندنه ولاړ وو او په ځینو ځایونو کې د غنمو گېلۍ درمند شوې وې. په دې وخت کې په هوا د کونړو سیل راغی، د کونړو سیل څو ځله د ((ځناورو فارم)) له پاسه چاپېر وگرځېد او وروسته په هیجاني ډول د فارم په انګړ کې کېناست. د کونړو د کېناستو سره جوخت جونز د خپلو نوکرانو او د فوکس ووډ او پنچفیلډ د ځینو کارګرانو سره د فارم په لویه دروازه رانوت. جونز ټوپک په لاس د ټولو په مخکې چټک راروان و، نورو په خپلو لاسونو کې کوټکې نیولې وې، دوی ټول د کراچۍ په لار د فارم د ودانیو پر لور چټک راتلل. دا ځل دوی د فارم د بیا نیولو په اراده راغلل.

د پخوا راهیسې هر وخت د فارم د بیا نیولو د یرغل پېش بیني کېده او د دې پېش بینۍ پر اساس له مخکې نه هر اړخیزه دفاعي امدادګي نیول شوې وه. سنوبال د مستر جونز په مینه کې د جولین سسیزر Julius Caesar د عسکري عملیاتو په باره کې یو زوړ کتاب پیدا کړی و. سنوبال تل دغه کتاب لوست او د دې کتاب د مطالعې په وجه د فارم د دفاعي عملیاتو مسوولیت هم د سنوبال پر غاړه و، سنوبال ډېر ژر احکام جاري کړ او په څو دقیقو کې دننه هر ځناور په خپل سنگر کې ځای پر ځای شو.

کله چې انسانان د فارم ودانیو ته راوړسېدل، سنوبال لومړنۍ حمله پیل کړه، پنځه دېرش کوټرې د انسانانو له پاسه اخوا دېخوا الوتې او د هوا نه په انسانانو ورغوټه کېدې. انسانان لا د کونړو په دفاع بوخت و چې بتو د بتو له جارګي نه حمله پیل کړه، په یوه منډه یې ځانونه وروسول او د انسانانو په پندږیو

خپلې تېرې مېنځې وړېښخې کړې. د سنوبال د جنګي تاکتیکونو له مخې دا لنډه نېسته یوه وړوکې جنګي مناوړه وه. سنوبال غوښته چې په دې وسیله د انسانانو په صفونو کې ګډوډي پیداکړي، خو انسانانو د کونکو په وسیله ټپي په ډېره اسانۍ وشړلې. دا ځل سنوبال د جنګ د دویم تاکتیک پر اساس دویمه حمله شروع کړه. سنوبال مخکې شو او موریل، بنجامین او ټولې مېرې ورپسې شوې. ټولو ځناورو څلورو خواو نه پر انسانانو حمله وکړه. په دې یرغل کې ځناورو د لغتو او بسکرونو څخه پوره کار واخیست. بنجامین به د انسانانو چاپېر گرځېده او هر یو ته به یې د لغتي کلک ګوزار ورکاوه. دا ځل هم انسانانو د کونکو او مېخ لرونکو بوټونو د درلودلو په وجه د ټولو ځناورو پر ضد قوي ثابت شول. سنوبال ناڅاپه کړیکه وکړه. دغه کړیکه د پر شاه راتللو اشاره وه، ټولو ځناورو ((شاګرز)) وکړ او په یوه منډه د ودانۍ غولي ته په لویه دروازه وتبېدل. انسانانو په دې بریالیتوب د خوشالۍ چیغې پورته کړې، لکه څنګه چې مخکې یې فکر کړی و، هم هغه شان یې د دښمنانو ماتې او تېښته په خپلو سترګو ولیده. ځناورو اخوا دېخوا ګډوډي منډې شروع کړې او انسانانو هم دګډوډۍ په حالت کې تېښتېدونکي ځناور تعقیب کړل. سنوبال دغه ګډوډي غوښتله درې اسونو، درې غواګانو او ټولو خوګانو د ((غواوو څپر)) کې د مخکې نه پټ سنګرونه نیولي وو. څه وخت چې انسانانو د ګډوډۍ په حالت کې د ودانۍ غولي ته رانوتل ناڅاپه ټول ځناور د دوی تر شا راپورته شول او ډېر ژر یې د انسانانو ترمنځ رابطه قطع کړه. سنوبال د حملې اشاره ورکړه او ده په خپله نېغ په جونز ورمنده کړه. جونز ټوپک راپورته کړ او په سنوبال یې ډز وکړ. د ټوپک چرې د سنوبال په ملا ورننوتلې. د چرو د سوړو څخه غوټۍ غوټۍ وینه راووتله. وینې د زخمي سنوبال په ملا لیکې جوړې کړې. په دې ډز یوه مېړه هم ځای پر ځای مړه

شوه. سنوبال په ډز تم نه شو او په يوه شېبه يې د جونز په پنډيو پنځلس تيرې ورگوزار کړې. جونز د غوشيانو په ډېران راگوزار شو، ټوپک يې له لاسه والوت او وړاندې ترېنه وولوبد. په دې جگړه کې د بوکسر ننداره د ټولو نه خطرناکه او بوکسوونکې وه، د جگړې په دوران کې به بوکسر په وروسته دوو پېسو نېغ ودرېد او د مخکينو دوو پېسو په نعل شويو لويو سومانو به يې د پلک په څېر گوزار کاوه. هغه د فوکسډ فارم د استېل يو ځوان هلک په کوپړۍ وواهه او په يوه لغته يې پر مخې په خټو کې يې هوښه وغورځاوه. کله چې څو تنو انسانانو دا پېښه وليده، ډېر ژر يې خپل سوتي وغورځول او تېښتې ته چمتو شول. انسانان له ډاره ډېر وار خطا شول. په يوه شېبه کې ټولو ځناورو هغوی د غولي چاپېره وځغلول. د ځغاستې په دوران کې د انسانانو جامې څيرې شوې، په لغتو ووهل شول، وچيچل شول او د پېسو لاندې ښه وسولېدل. په ټول فارم کې داسې ځناور نه و چې په خپله طريقه يې د انسان نه بدل وانه خيست، د فارم وحشي پيشو هم د بام نه ناڅاپه د پادوان په اوږو راودانگل، په مری يې خپلې تېرې نوکې ورځنې کړې او ښې چيغې يې ورنه وويستلې.

کله چې د غولي درازه برسېره شوه ټول انسانان په يوه منډه د غولي نه وتښتېدل او په يوه منډه د سړک پر لور د فارم د لويې دروازې نه ووتل او د وتلو سره يې لويه دروازه له ځانونو پسې پورې کړه. د تېښتې په دوران کې د فارم بتو په ټوله لار د هغوی پندۍ په تېرو مېنوکو چيچلې او د حملې نه پنځه دقيقې وروسته انسانان په کومه لار چې راغلي وو په هغه لاره ووتل او د شرم نه ډکه ماتې يې وخوړه.

بوکسر بېرته غولي ته راغی او دلته يې کونښن وکړ چې په ختوکې پرمخې پروت هلک د خپل سوم په وسيله په ډډه راواړوي، خو بې هوښه هلک هيڅ ونه خوځېد.

بوکسر د ځان سره وويل: ((دا خو مړ دی! ما دی نه واژه، زه نه وم خبر چې زما نعلونه نوي دي. دا به څوک ومني چې ما دا هلک قصداً نه دی وژلی!! د ستوبال له زخمونو څخه وينې څڅېدلې او چيغه يې کړه.

((ملګرويه! احساساتي کېږه مه! جنگ دی، زموږ لپاره يوازينی ښه انسان مړ انسان دی.))

د بوکسر سترګې له اوبسکو څخه ډکې وې او داسې يې وويل: ((زه نه غواړم چې څوک دې خپل قيمتي ژوند څخه محروم کړم. د انسان وژل هم نه غواړم.))

((مولي څه شوه؟)) يو ځناور په تعجب پوښتنه وکړه، مولې نه ښکارېده، هغه واقعاً ورکه شوې وه، د دوی سره دا وېره وه چې انسانانو مولې ته تاوان نه وي رسولی او يا يې د ځان سره بيوې نه وي، خو په پای کې څرګنده شوه چې مولې د جونز د ډزو له ډاره غوځل ته تنبېدلې وه او هلته پټه ولاړه وه او له ډېره ډاره يې سر د اخور په وښوکې منډلی و او نور بدن يې لږزېده. د مولې تر لټون وروسته ځينې ځناور بېرته غولي ته راغلل. کوري چې په غوځل کې يې هوشه هلک نه شته، ځناورو ته معلومه شوه چې دغه هلک بې سده شوی و او څه وخت چې په سډ شو نو هغه هم په يو تړپ وتښتېد.

ټول هيچاني ځناور په غولي کې راغونډ شول، لومړی هر ځناور په جګ اواز د خپلې تورې او مېړانې لاپې ووهلې او بيا يې ډېر ژر دغه لوی برياليتوب تجليل کړ. د تجليل په سر کې فارم بيرغ پورته شو او د ((انګلستان ځناورو)) ترانه څو ځله وويل شوه. مړه مېړه يې په ډېر درناوي خاورو ته وسپارله او د

هغې قبر يې د گلونو بوتی نیال کړل. سنوبال د مړې مېرې په قبر په یوه لنډه وینا کې ځناورو ته وویل: ((کله چې د ځناورو فارم د دفاع ته ضرورت فلري، موږ ټول ځناور باید په دغه وخت کې هر ډول سربښندنې ته چمتو اوسېږو.))

ټولو ځناورو هم دلته ((د ځناورو لومړۍ درجه قهرمان)) په نوم د عسکري نښان د جوړولو لپاره عمومي فیصله وکړه چې دغه اوله درجه نښانونه سنوبال او بوکسر ته ورکړل شول. دغه نښانونه د مسو څخه جوړ شوي وو او دوی به دغه نښانونه د یکشنبې پر ورځ او د نورو رخصتیو پر ورځ ځړول. همدا شان مړې مېرې ته هم پس له مرگه ((د ځناورو دویمه درجه قهرمان)) نښان ورکړل شو.

په دې غونډه کې د جگړې د نامه په ټاکلو اوږد بحث وشو او په پای کې دې نتیجې ته ورسېدل چې دا جگړه د غواوو د څپر له سنګر څخه بریالۍ شوې ده، نو ځکه یې نو باید ((د غواوو د څپر جگړه)) وبولو.

د مسټر جونز ټوپک په خټو کې وموندل شو. د دې ټوپک کارتوس د جونز په کوټه کې موجود وو. د فیصلې له مخې ټوپک د فارم د بیرغ د جنډې لاندې د توپ په څېر کېښودل شو، داسې هم فیصله وشوه چې په دې ټوپک به په کال کې یوازې دوه ځله ډزې کېږي. یو وار د اکتوبر پر دولسمه د ((غواوو د څپرو جگړې)) کالیزه او بل وار به ((د دوبي منځ ورځ)) یا د ((انقلاب)) کالیزه ورباندې نمانځل کېږي.

پنجم خپړکی

په ژمي کې د مولي له لاسه تکلیف نور هم زیات شو، هر سهار به ناوخته له خوږه پاڅېدله، ناوخته به کار ته راتله او هره ورځ به یې د ناوخته پاڅېدلو لپاره پلمې جوړولې. خوراک یې ډېر کاوه، خو د کار پر وخت به یې ځان په ناجوړۍ اچاوه او په یوه او بله پلمه به یې ځان له کاره خلاصاوه، هر وخت چې به یې په ټکسیو ځان له کاره خلاص کړ، نو بیا به د فارم د اوبو ډنډ ته تلله او هلته به یې په اوبو کې د خپل مخ ننداره کوله. یوه ورځ مولي د کور په غولي کې خوشاله خوشاله چکر واهه. د چکر په دوران کې خپله لکۍ یې په مکېز مکېز تاووله راتاووله او ورسره یې د وچو وښو په ډنډرو شخوند واهه چې کلوور ته په مخه ورغله او د لیدو سره یې مولي یو خواته بوتله او پټ یې ورته وویل:

((مولي! زه درته یوه جدي خبره کوم. تاپسې د څو ورځو راهېسې دا ګونګوسی روان دی چې ته د انسانانو سره پټ روابط لرې. ما په دې ګونګوسی باور نه کاوه، خو نن سهار مې ته په خپلو سترګو د فارم په څنډه ولاړه ولېدلې چې تال له هغو ځایه فوکسوود فارم ته کتل. زه ستا څخه لږه لرې ولاړه وم، خو زه پوره باور لرم، بلکې ما په خپلو سترګو ولید چې د پیلیکټیګتن د نوکرانو څخه یو د ونو د جاري اخوا ولاړ و، هغه تاته څه خبرې کولې او تا ورته اجازه ورکړې وه چې هغه ستا شونډک در وموښي. مولي! د دې کار څخه ستا مقصد څه دی؟ ((دا سمه نه ده! زه هلته هېڅ نه وم، ما دا کار نه دی کړی!)) مولي چیغه کړه او ورسره پورته پورته غورځېدله او ځمکه یې په سومانو وهله.

((مولي! ته خو يو ځل نېغ راته وگوره! ايا ته به قسم وخورې چې ته هلته نه وې ولاړه او دغه سړي ستا شونډک نه مېنه؟)) کلوور ترېنه پوښتنه وکړه. ((دا دروغ دي! دا په ما تور لگول دي!)) مولي تکرار وکړ، اما مولي کلوور ته مخامخ نېغ نه شو کتلای، يوه شېبه وروسته مولي پښې سپکې کړې او په يو تراب ورشو ته وتښتېده.

کلوور تر يوې شېبې په سوچ کې ډوبه ولاړه وه او غير له دې چې نورو ځناورو ته څه حال ووايي. د مولي استېل ته ولاړه او په خپلو سومانو يې بوس اخوا دېخوا کړل. گوري چې دلته د بوسو د لاندې د نباتو د وړوکو ټوټو ډېرۍ او ورسره د بېلو بېلو رنگونو د پټيو څو گېډۍ هم پرتې دي. پوره درې ورځې وروسته مولي ورکه شوه او څو اوونۍ د هغې درک معلوم نه شو. يوه ورځ د فارم کوټرو خبر راوړ چې مولي د ويلنيکن اخوا د يو هوټل په مخکې د يوې دوه اړيزه کراچۍ د سور او تور رنگ تيرونو ترمنځ ولاړه وه، د کراچۍ ترڅنگ يو چاغ سور مخی سړی ولاړ و. دې سړي تنگ پتلون اغوستی و، پاڅې يې تړلې وې او د هوټل ځاوند برېښېده. ده د مولي شونډک ورمېنه او په خوله کې يې نبات ورکول. د مولي وېښته غيچې شوي وو او د تندي د وړبل چاپېره يې تکه سره پټۍ تړلې وه. د کوټرو د خبر له مخې دلته مولي ډېره خوشاله ښکاره کېده.

دا د مولي په باره کې لومړنی او ورستی راپور و او له تر دې وروسته ځناورو د مولي نوم په خوله وانه خيست.

د جنوري مياشت ډېره سړه وه او کنګل وله ځمکه د تيرې غونډې سخته کړې وه، همدا علت و چې اوس په ځمکه کار نه کېده، خوگانو په لوی گودام کې ډېرې غونډې دايرې کړې او هغوی د راتلونکي موسم لپاره خپل پلانونه

غونډو ته وړاندې کړل. دا یو منل شوی واقعیت و، چې د فارم د ټولو ځناورو په تناسب خوگان ډېر هوښیار وو. ((د ځناوروتوب)) د مساواتو د روحیې پر اساس خوگانو د ډیموکراسۍ اساسات منلي وو. د دې اساساتو له مخې دوی د فارم اړوند پروګرامونه، پلانونه، پالیسي او وړاندیزونه د ځناورو غونډې ته وړاندې کول او د هرې پرېکړې لپاره یې د مجلس اکثریت ترلاسه کول، ضروري باله. د خوگانو غوښتنې به هر وخت د ټولو ځناورو له خوا په مطلق اکثریت تصویبېدلې. که چېرې د سنوبال او ناپولن ترمنځ مخالفت نه وای، ښايي د خوگانو ځینو پروګرامونو په زړه پورې نتیجې ورکړې وای، دوی به په هره موضوع کې د یو بل ډېر سخت مخالفت کاوه. که چېرې یو به د اوریشو ډګر وړاندیز وکړ، نو بل به حتماً د جودرو ډګر وړاندیز کاوه. که چېرې یو به ویل چې په هغه یا دغه ځای کې دې ګوپي وکرل شي، نو بل به حتماً ویل چې دغه ځمکه یوازې او یوازې د کبلو ډګر لپاره وړ ده او د کبلو پرته بل هېڅ شی نه کوي. دواړو خوگانو په غونډه کې ملګري درلودل، په هره غونډه کې د دوی ترمنځ بحث تودېده او یو په بل به یې شدید تنقیدونه کول. سنوبال ماهر نطق او نامتو خبر لوڅ و او ده به تل په هره غونډه کې د ښه فصاحت او بلاغت په برکت اکثریت ترلاسه کاوه. په ځینو غونډو کې ناپولن هم د رایې او ملاتړ په جلبولو کې ښه و. ده به په غونډو کې د مېړو څخه رایې اخیستلې. کله چې به د بحث په دوران کې سنوبال د یوې موضوع د تشریح په باره کې یوې حساسې مرحلې ته ورسېد، نو دلته به یو وار مېړو رېبارې پیل کړې او ((څلور بولي ښه دي، دوه بولي خراب دي)) یې ویل. مېړو به تل اوچتې رېبارې وهلې او د سنوبال وینا به یې ګډوله. سنوبال د مسټر جونز په مینه کې ((د بزګرۍ او مالدارۍ انکشاف)) په نامه کتاب وموند او له څه مودې راهیسې یې د دغه کتاب ژوره مطالعه کوله. د دې کتاب د مطالعې په برکت

سنوبال د فارم د اصلاحاتو لپاره ډېر نوي نوښتونه او پلانونه درلودل. هغه په ډېر عالمانه توګه د ځمکې د زېم ایستلو، د وچو وېشو د کوټه کولو او د اوبو څخه د څک د تصفیه کولو خبرې کولې. همدا شان یې په کراچۍ کې پټو ته د سرې د وړلو د کار او زیاره مخنیوي لپاره پلان جوړ کړی و، چې د هغه له مخې د فارم ټول ځناور مکلف وو چې هر وخت مستقیماً پټو ته ولاړ شي او د پټو په بېلابېلو ځایونو کې دې پچې او غوښايي وکړي. له بلې خوا ناپولن غونډو ته خپل پلان نه وړاندې کاوه. د سنوبال د خبرو په دوران کې به یط د ځان سره غلي ویل ((ستا پلانونه به هېڅ مثبته پایله ونه لري.)) د ناپولن د کړو وړو څخه داسې څرګندېدله لکه د یو مناسب وخت انتظار چې یې کاوه. سنوبال او ناپولن تر هر څه زیات د یادې ژړندې د جوړولو په باب سخته شخړه وکړه.

د فارم ودنۍ ته نږدې په اوږد مالخړ کې یوه وړوکې غونډۍ وه او دا غونډۍ د ټول فارم اوچته نقطه وه. کله چې سنوبال د دې غونډۍ اوچته برخه ښه وکتله وروسته یې د ځناورو په غونډه کې خپل راپور داسې اعلان کړ.

((ملګرو! زه د یوې ژورې سروې په پای کې دې نتیجې ته ورسېدم، چې د فارم د غونډۍ اوچته برخه د بادي ژړندې د جوړېدو لپاره بېخي مناسب ځای دی. زه پوره باور لرم چې په دغه ځای کې جوړه بادي ژړنده به ټول فارم ته د برق د ورکولو لپاره د یو قوي ډاینمو د چلولو توان ولري. دغه برق به په شپه کې د ټولو ځناورو غوځلې، استېلونه او د ویده کېدو ځایونه رڼا کړي. دا برق به په ژمي کې د ځناورو د اوسېدو ځایونه تاوده او په اوړي کې ساره ساتي. دا برق به د فارم برقي اړه، د بوسو او چغندرو پرې کوونکي ماشینونه او د فارم د غواوو د لوشلو ماشین هم وچلوي. دغه ماشینونه به یوازې د ځناورو لپاره کار کوي. څه وخت چې دې ماشینونو کار پیل کړ، نو

تر دغه وخت وروسته به تاسو ټول بې غمه په مالخړونو کې څرېږئ او تاسو به د خپلو ذهنونو د انکشاف په خاطر د مطالعې، مباحثې او مفاهمې لپاره ډېر وخت ولرئ.))

له دې نه مخکې د فارم ځناورو دا ډول خبرې نه وې اورېدلې. د ځناورو فارم ډېره زړه ښه درلوده او په فارم کې موجوده یو څو ماشینونه هم ډېر زاړه وو. کله چې سنوبال ځناورو ته د خپل پلان له مخې د عجیب و غریب ماشینونو د عکسونو په باره کې تشریح ورکوله، په غونډه کې د ټولو ځناورو خولې د حیرانتیا څخه وازې پاتې وې.

سنوبال په څو اوونیو کې د بادي ژرندې پلانونه سرته ورسول. د دې پلانونو جزیات د مستر جونز له درې کتابونو ((په خپل کور کې یو زر زر مفید شیان کول.))، ((هر سړی په خپل خټگر دی.)) او ((د مبتدیانو لپاره د برق زده کړه)) څخه اقتباس کړي وو. سنوبال د هغه څپر لاندې مطالعه کوله، کوم چې د چرگورو د ماشین لپاره جوړ شوی و. د دې څپر فرش په توپل شویو هوارو لړکیو پوښل شوی و او ده به پر دې هوار فرش د خپلو پلانونو رسمونه ایستل. سنوبال به په ساعتونو د دې څپر لاندې به د مخکې پښې په کورت کې تباشیر نیولی و، یوه خوا او بله خوا یې چټک حرکتونه کول. په هوار فرش یې پرله پسې رسمونه ایستل او کله کله به په هیجاني حالت کې سرنګېده. څه موده وروسته د هغه پلانونه د ماشین په پېچلو پرزو او د ځمکې د غاښور ماشینونو په رسمونو تبدیل شول، سره له دې چې دغه پېچلي رسمونه د نورو ځناورو د فهم او درک څخه بېخي اوچت وو، خو بیا هم دغو رسمونو ټول ځناور دومره د تاثیر لاندې راوستلي وو چې هره ورځ به ټول ځناور د دغو رسمونو د نندارې لپاره دلته راټلل. چرگو او هیلپو د نندارې پر وخت له دې

ډاره چې په فرش باندې د تباشیر نښې او رسمونه د پښو لاندې وړان نه کړي، په ډېر تکلیف گرځېدلې راکرځېدلې.

ناپولن د لومړۍ ورځې نه د بادي ژړندې پر ضد خپل مخالفت اعلان کړی و. همدا علم و چې یوازې ده د سنوبال په رسمونو کې هېڅ علاقه نه ښودله. د سخت مخالفت سره سره یوه ورځ ناڅاپه ناپولن د سنوبال د پلانونو د لیدو لپاره څپر ته راغی. هغه لومړی د څپر چاپېر په درندو گامونو وگرځېد. د هر پلان جزیات یې به ډېر غور وکتل. دغه جزیات یې څو ځله په پوزه سون کړل. بیا د لږ وخت لپاره ودرېد د هر پلان ټول جزیات یې د ښو لاندې په څیر څیر کتل او په ټولو جزیاتو یې ژور فکر کاوه. ناڅاپه یې پښه پورته کړه او د سنوبال په پلانونو یې امتیازې وکړې او له دې وروسته چوپ چاپ د څپر څنځه بهر ووت.

په ټول فارم کې د بادي ژړندې په موضوع ډېر ژور اختلاف راغی. سنوبال دا خبره منله چې د بادي ژړندې جوړول گران کار دی او ډېر زیار غواړي. ده به ویل:

((موږ مجبور یو چې د دېوالونو د جوړېدو لپاره د کانونو څنځه توږل شوې تپې راوړو. بیا د ژړندې بادوانونه جوړ کړو او ورپسې د ډایمو او کلک کپلونو ضرورت وپوره کړو.)) څنګه دا شیان ترلاسه کېدای شي؟ سنوبال دې سوال ته هېڅ ځواب نه ورکاوه. خو ویل به یې چې دا ټول کار په یو کال کې ترسره کېږي. ده په غونډه کې اعلان وکړ. ((د ژړندې تر جوړېدو وروسته به په فارم کې د ځناورو د کار دومره انرژي وسپمول شي، چې ځناور به په یوه اوونۍ کې درې ورځې کار کوي او په مقابل کې به پوره د یوې اوونۍ اجوره اخلي.)) هم په دې غونډه کې ناپولن د سنوبال پر ضد دا استدلال

وراندې کړ چې ((د دې وخت لوی او مهم ضرورت د خوراکي شيانو او موادو پرمېانه تولید دی. موږ باید چې خوراکي شيان ډېر تولید کړو او په دې وخت کې له هر څه نه لومړی تولید ته پاملرنه وکړو. که چېرې ځناور د ډېرو خوراکي شيانو د تولید پر ځای خپل قیمتي وخت د بادي ژرندې په جوړېدو ضایع کړي، نو په دې صورت کې په ټول ځناور د لوړې مړه شي.)) د فارم ټول ځناور د دې دوو شعارونو پر اساس. ((که څوک غواړي چې په اوونۍ کې درې ورځې کار وکړي او د یوې اوونۍ اجوره مکمله واخلي، نو سنوبال ته دې رایې ورکړي.)) او ((که څوک غواړي چې اخوړ یې ډک وي، نو ناپولن ته دې رایې ورکړي.)) په دوو ډلو ووېشل شول. په ټول فارم کې بنجامین یواځینی ځناور و چې د یوې ډلې طرفداري یې هم ونه کړه هغه په دې دواړو شعارونو چې یا به بادي ژرنده د ځناورو د کار او زیار سپما وکړي او یا به په اخوړ کې د خوراک شيان پرمېانه شي، هېڅ باور نه درلود. بنجامین به پټ ویل ((که ژرنده وي او یا نه وي په دواړو حالاتو کې به د ځناورو ناوره ژوند د پخوا غوندې دوام لري.))

د ناپولن او سنوبال ترمنځ د بادي ژرندې په موضوع د مخالفت سربېره د فارم د دفاع په موضوع هم شدید مخالفت وجود درلود، اوس د فارم ټولو ځناورو دا احساس کاوه چې انسانان ((د غواوو څېر)) په جگړې کې د ماتې د خوړلو په نتیجه کې؟ حتماً یو ځل بیا د فارم د نیولو او د مستر جونز د بیا راوستلو لپاره په فارم قاطع یرغل کوي. د ځناورو په نظر د انسانانو د بل قاطع یرغل اساسي علت د دوی د ماتې د اوازې خپرېدل دي. اوس د دوی د ماتې خبر په خواوېشا سیمو کې خپور شوی دی او د دې خبر په اورېدو د کاونډیو فارمونو ځناور یاغي شوي دي. انسانان د دې لپاره چې د خپلو

فارمونو د ځناورو د بغاوت مخنيوی وکړي، شاید چې هغوی ډېر ژر د ځناورو په فارم یوه بله قاطع حمله وکړي.

کله چې په غونډه کې د فارم د دفاع موضوع طرح شوه، سنوبال د ناپولن د یو بل پر ضد سخت موقف ونيو، ناپولن وویل: ((ملګرو! زما په نظر تر هرڅه مخکې د فارم د دفاعي کمېټې تقسیم کړي. موږ باید د جګړې وسله حتماً ترلاسه کړو او د فارم ټول ځناور دې د وسلې استعمال او جنګي تاکتیکونه زده کړي. که چېرې موږ د انسانانو پر ضد موثره دفاع وکړه او لومړی مو په دې فارم کې ((انقلاب)) کامیابه کړ، نو زه پوره باور لرم چې په راتلونکي کې موږ د له دې فارم څخه نورو ګاونډیو فارمونو ته ((انقلاب)) صادرولای شو. اما برعکس که چېرې موږ د خپل فارم څخه دفاع ونه کړلای شوه، نو په دې صورت کې موږ حتماً ماتې خورو او د ماتې په نتیجه کې زموږ ((انقلاب)) د تل لپاره ناکامه کېږي.))

سنوبال د ناپولن د نظر په مخالفت کې وویل: ((ملګرو! زموږ فارم د ګاونډیو فارمونو له خوا محاصره شوی دی. تر هرڅه مخکې موږ باید چې دغه محاصره حتماً ماته کړو. موږ باید چې ډېرې کورتې خواوشا فارمونو ته ولېږو او د دغو کورتو اصلي دنده به دا وي، چې د ګاونډیو فارمونو اوسېدونکي ځناور ((بغاوت)) ته راوپاروي. کله چې موږ له دغو فارمونو څخه انسانان وشرل او ((انقلابونه)) موبریالي سرته ورسول، نو له یوې خوا موږ د محاصرې له حالت څخه خلاصېږو او له بلې خوا یوازې په دې صورت کې زموږ د فارم واقعي دفاع کېدلای شي او بس.))

ځناورو لومړی د ناپولن او بي د سنوبال دلایل واورېدل، د دواړو خوګانو دلایل قوي ښکاره کېدل. کله چې ناپولن غونډې ته خپل دلایل وړاندې کړل،

نورو ټولو ځناورو د ده استدلال ته سروته خوځول او کله چې سنوبال خپل دلايل وويل، نو بيا ټولو ځناورو د ده استدلال ته سروته خوځول شروع کړل. ځناورو تر پايه دا پرېکړه ونه کړه، چې په دوی کې د کوم خوگ دلايل سم دي.

بلاخره د سنوبال د پلانونو د تکميل ورځ راورسېده. کله چې د يکشنبې د غونډې لپاره د فارم ټول ځناور لوی گودام ته راغلل، سنوبال ودرېد او د غونډې رايې ته يې د بادي ژرندې د کار د پيل کېدو او نه پيلېدو موضوع وړاندې کړه. سره له دې چې مېړو د هغه وينا څو ځله په رېمارو گډه وده کړه، خو بيا هم هغه د بادي ژرندې د جوړېدو څخه پوره دفاع وکړلای شوه.

ناپولن د سنوبال پر ضد ودرېد او په ټيټ غږ يې غونډې ته وويل: ((مگلرو! د بادي ژرندې جوړېدل يو چټي کار دی. زه ستاسو له ټولو ملگرو څخه هيله کوم چې د دغه چټي کار لپاره خپله رايه ور نه کړئ.))

تر دې لنډې وينا وروسته ناپولن ډېر ژر په خپل ځای پرېوت. ده يوازې دېرش ثاني خبرې وکړې. ناپولن د خپلې وينا د مثبتې اغېزې په باب هيڅ چرت ونه واهه.

کله چې سنوبال د ناپولن لنډه وينا واورېده، نو هغه نېغ ودرېد، لومړی يې په ډېر قهر مېړې تهديد کړې، هغوی يې د بې ځايه رېمارو وهلو څخه منع کړې او بيا يې خپله احساساتي وينا داسې پيل کړه:

((ملگرو! کله چې زما پلانونه سرته ورسېږي او بادي ژرنده جوړه شي، نو زه ورته په ډاډ ويلای شم چې د فارم ټول ځناور به هوسا ژوند کوي او له ټولو سختو کارونو څخه به يې اوږې سپکې شي. اوس زما تصور بوسو، وشو او د

تېپرو پرېکونکو ماشینونو څخه ډېر پورته تللی دی. زه د خپلو پلانونو له مخې تاسو ته دا زېری درکوم چې د بادي ژړندې برق به له یوې خوا ستاسو د فارم یوې، غاښورې، لرونه، د فصل د راټولولو او گېډۍ کولو ماشینونه او د درموندنو د ټکولو او میده کولو ماشینونه چلوي. له بلې خوا به دغه برق ستاسو د فارم ټولې غوڅلې رڼاکړي، د دې برق په برکت به ستاسو لپاره په ژمي کې تودې اوبه او په ژمي کې سړې اوبه موجودې وي او تاسو به د ژمي په سړو کې په هر غوڅل کې برقي منقلونه لگولي وي.)

تر دې وخته پورې د ژړندې په موضوع ټول ځناور په دوو ډلو وېشل شوي وو اما په دې غونډه کې سنوبال د خپل فصاحت او بلاغت په قوت د ځناورو لوی اکثریت ترلاسه کړ او د هغه د وینا په پای کې په غونډه کې حاضر ځناور په دې ښه پوهېدل چې اوس د غونډې رایې په کومه خوا ځي. هم په دې شېبه کې ناپولن ودرېد، سنوبال ته یې په ترڅ وکتل او بیا یې په ډېر لوړ غږ سونگېدنه شروع کړه. له دې ترمخه د فارم یو ځناور هم د ناپولن څخه دغه شان سونگېدل نه و اورېدلي.

د دې عجیبه سونگېدنې سره جوخت د لوی گودام د باندې د سپو د غږ اواز راغی. دغه ډېر خطرناک غېږېدل وو، نه لوی سپي چې کړۍ یې په غاړه وې په یو ترات په دانگونو گودام ته راننوتل او د راننوتلو سره یې نېغ په سنوبال ورمنډه کړه. د دې لپاره چې د سپو د خولې اچولو څخه ځان بچ کړي، سنوبال له خپل ځایه ټوپ وواځه او د سترګې د رپ سره د گودام د دروازې څخه ووت. هغه مخکې او سپي ورپسې په منډه ورخلاص وو. د دې پېښې په لیدو حیران او وډار شو، ځناورو چوپ چاپ د لوی گودام د لویې دروازې نه د سنوبال د منډې او د سپو د تعقیب ننداره کوله. د گودام او سړک ترمنځ په اوږد مالخې سنوبال دومره چټکه منډه وهله څومره منډه چې یو څوک

وهلی شي. گړندي سېي د هغه پنډيو ته نږدې شول. په دې وخت کې سنوبال وېسويډ او نندهر کوونکو ځناورو دا فکر وکړ چې کوندي سېو په خوله کې ونيو. تر ېسويډو وروسته سم له لاسه ډېر ژر راپورته شو او خپله منډه يې پسې چټکه کړه. بيا ورپسې سېي ورور سېدل او يو سېي د هغه لکۍ ته خوله واچوله. د خولې له اچولو سره سنوبال خپله لکۍ په ډېره چټکتيا تاوکړه او د سېي د خولې د اچولو څخه يې لکۍ خلاصه کړه. تر دې وروسته سنوبال لاپسې چټک شو. د ده او د سېو ترمنځ څو انچه واټن پاتې و، چې سنوبال د بوټو په منځ کې په يو لوی سوري کې کښته پرېوت او تر دې وروسته سنوبال هېڅ ونه ليدل شو.

ډار شوي ځناور ډېر غلي گودام ته بېرته ننوتل. يوه شېبه وروسته نهه سېي په دانگونو بېرته راغلل. د سېيو په ليدو ټول ځناور حيران شول، ځکه چې يو ځناور هم په دې نه پوهېده چې دغه خطرناک مخلوق له کوم ځايه راپيدا شو. اما ډېره ژر دغه معامله حل شوه. ځناورو ته څرگنده شوه چې دا هم هغه کوکري دي، چې ناپولن د دوو سېيو څخه اخيستي وو او په خپله يې په يو ځانله ځای کې د تربې لاندي ونيول، تراوسه دغه سېي پوره لوی شوي نه وو، خو بيا هم دوی د خپل عمر په تناسب ډېر غټ او د خطرناکه لېوانو غوندي معلومېدل. څه وخت چې دغه سېي راغلل د راتگ سره ناپولن ته نږدې ودرېدل او ټولو ځناورو په خپلو سترگو وليدل چې دغه سېي ناپولن ته داسې لکۍ وهي، لکه څنگه چې د دوی ميانډو او پلرونو مستر جونز ته لکۍ وهلي.

ناپولن مخکې او سېي ورپسې روان شول. هغه د گودام دننه هغه اوچت ځای ته پورته شول، کوم ځای چې يو وخت ور ميچر د فارم ځناورو ته خپل خوب ويلی و. له دغه ځايه ناپولن اعلان وکړ: ((ملگرو! سر له نن يکشني سهار

غونډې له منځ ولاړې. دا غونډې يو چټي او غير ضروري شى دى او دغه چټي شى زموږ قيمتي وخت ضايع كوي. په راتلونكي كې به د خوگانو يوه ((مخصوصه كمېټه)) د فارم ټولې چارې چلوي او ددغې كمېټې رياست به زما پر غاړه وي. تر دې وروسته به موږ خوگان پټې غونډې كوو او د دغو پټو غونډو فيصلې به تاسو ته ابلاغ كېږي. تاسو ټول ځناور به د يکشنبې پر سهار راټولېږئ، د فارم بيرغ ته به سلامي وركوئ. ((د انگلستان ځناورو)) ترانه به وايي او د ټولې اوونۍ د كار اوامر به اخلي. پام كوي چې تر دې وروسته په يوه موضوع هم بحث او مباحثه ونه كړئ.))

له يوې خوا د سنوبال د شرلو له امله د فارم ټولو ځناورو ته لويه صدمه رسېدلې وه او له بلې خوا د ناپولن دې اعلان د هغوى په زخمونو مالگه ودروله. كه چېرې د فارم ځناور د مخكې نه په سم استدلال اموخته واى، شايد چې هغوى د دې اعلاميې پر ضد احتجاج كړى واى. د سنوبال پر شرلو او د ناپولن د نوي اعلان په اورېدو د بوكسر غونډې يو سوړ ځناور ته هم صدمه ورسېدله. بوكسر خپل غوږونه څوړ ونيول. څو ځله يې په تندي پروت وړل اخوا دېخوا وغورځاوه او د سم استدلال لپاره يې له حده زيات فكر وكړ، خو له بده مرغه چې مغزو يې تر پايه ورسره مرسته ونه كړه، ټولو ځناورو له جملې څخه يوازې څلور ځوان خوگانو په ډاگه خپل خفگان څرگند كړ. دغه څلور خوگان په لومړي كتار كې ناست وو. څلور واړو يوځاى د نوي اعلان پر ضد كړيكې پيل كړې. څلور واړه يوځاى راپورته شول او څلور واړو يوځاى په خبرو شروع وكړه. د ناپولن ترڅنگ پراته سېي د خوگانو د كړيكو په اورېدو راپورته شول. دوى خوگانو ته وغږېدل او د دوى د ډارېدونكي غږېدو له وېرې خوگان غلي او چوپ چاپ په خپلو ځايونو كېناستل. تر دې وروسته مېړو په جگ اواز رېبارې شروع كړې او

پنځلس دقيقې يې په رمارو ((څلور پښيز ښه دي او دوه پښيز خراب دي)) تکرار کړه او د دې دستوري رمارو په وجه د گودام دننه بحث ته خاتمه ورکړل شوه.

ناپولن د ((انقلاب د تکاملي پړاو)) د نوي تنظيم د شريح لپاره سکیولر فارم ته ولېږه. دلته سکیولر د فارم ځناورو ته په ویناکې وویل: ((ملگرو! زه پوره باور لرم چې د فارم ټول ځناور د ملگري ناپولن له دې قربانۍ څخه د زړه له کومي مننه کوي چې ده نور اضافي کارونه هم په خپلو مبارکو اوږو واخیستل.))

((ملگرو! تاسو هېڅ داسې تصور ونه کړئ چې گوندې مشرتوب د ساعت تېرۍ شی دی. برعکس مشرتوب یو ډېر درود مسولیت دی. تاسو په دې پوهېږئ چې زموږ د فارم یو ځناور هم د ملگري ناپولن غوندې په دې اصولو چې ((ټول ځناور مساوي دي)) کلکه عقیده نه لري.))

((ملگرو! زه پوره ډاډ لرم چې ستاسو دیموکرات ملگری ستر ناپولن د زړه نه دا غواړي چې تاسو دې په خپله د فارم چارې وچلوئ، خو باید موږ له دې واقعیت څخه هم هېڅ انکار ونه کړو، که چېرې موږ په ځینو وختونو کې د فارم د چارو په برخه کې غلطې پرېکړې وکړې، نو ایا تاسو د دغو غلطو پرېکړو په انجام پوهېږئ؟ د مثال په توګه تاسو ته څرګنده شوه او اوس ورباندې ښه پوه شوي یاست چې سنوبال زموږ فارم لوی مجرم دی. که چېرې د ژړندې د موضوع په رایې شمېر نه کې تاسو سنوبال ته رایه ورکړې وای، نو په واقعیت کې به تاسو د سنوبال غوندې د یو لوی مجرم د پرېکړې تایید کړی وای. دا حقیقت باید ومنو چې اوس سنوبال د یو لوی مجرم پرته بل هېڅ حیثیت نه لري.))

يو ځناور سځيولر ته وويل: (((زه شاهد یم چې ((د غواوو څپر)) په جگره کې سنوبال په ډېر زړورتوب وجنګېد.))

((ملګرو! يوازې زړورتوب کفايت نه کوي، بلکې زموږ په فارم کې له ټولو څخه مهم شرط وفاداري او اطاعت دی. موږ ټول ځوګان دا عقیده لرو چې ((د غواوو څپر)) د جګړې په باره کې سم معلومات نه دي راټول شوي. ډېر ژر به تاسو ته روښانه شي چې په دې جګړه کې د سنوبال د زړورتوب په برخه کې څومره مبالغه شوې ده.))

((ملګرو! موږ يو پولادي ډسپلين ته اړتيا لرو. زموږ د نن ورځې شعار دا دی: که چېرې تاسو يو ناسم ګام پورته کړ، نو زه باور لرم چې زموږ دښمنان بېرته راځي، ايا تاسو دې فارم ته د جونز بيا راتګ غواړئ؟))

يو ځل بيا د سيکولر استدلال ته چا ځواب ور نه کړ. ټولو ځناورو د زړه نه د جونز بيا راتګ نه غوښت. ټولو ځناورو په يو اواز دا پرېکړه وکړه که چېرې د يکشنبې د سهار بحثونه د جونز بيا راتګ ته لار هواروي، نو دغه غونډې دې د تل لپاره له منعځه يوړل شي. د سيکولر د خبرو تر اورېدو وروسته بوکسر څه ناڅه فکر وکړلای شو. ده د ځناورو په استازی د عمومي احساس اظهار په لاندې شعار وکړ او دا شعار يې څو ځله تکرار کړ:

((که دا د ملګري ناپولن نظر وي، نو بيا خو دا نظر بېخي سم دی. مګلری ناپولن تل رښتيا وايي. زه به د ملګري ناپولن د پاک هدف په خاطر لاپسې سخت کار کوم.))

اوس د ژمي موسم تېر شو او د پسرلي د کرکيلې وخت راورسېد. د سنوبال د بادي ژړندې د پلانونو څپر وتړل شو. هر ځناور فکر کاوه چې د پلانونو

رسمونه به د څپر د فرش څخه حتماً پاک شوي وي. اوس د هرې يکشنبې د سهار په لسو بجو ټول ځناور لوی گودام ته راتلل او دلته يې د خوگانو څخه د يوې اوونۍ د کار امرونه اخيستل.

د ناپولن په امر د زور ميجر کوپړۍ د قبر څخه راوکنبل شوه. د دې کوپړۍ پورې يو پوتی غوښه او پوستکی نه وو پاتې، د کوپړۍ لپاره د فارم د بيرغ جنډې ترڅنگ يو اوچت ځای جوړ شو او ناپولن په خپله دغه ځای ټوپک ته نږدې د زور ميجر کوپړۍ په ډېر درناوي کېښوده. ناپولن د کوپړۍ د ايښودو په مراسمو کې دا حکم وکړ:

((تاسو ټول ځناور مکلف ياست چې د بيرغ تر پورته کېدو وروسته په کتار ودرېږئ. لومړی به د ملگري زور ميجر د کوپړۍ احترام کوي او بيا به په کتار لوی گودام ته ننوځي!))

تر دې وروسته ځناور د پخوا غونډې په گودام کې کله وډ نه شو کېناستلای. اوس ناپولن، سيکولر او ميني موس minimvs (دې خوگ په سندر او شاعرۍ کې ځانگړی استعداد درلود) د گودام دننه د يو اوچت ځای په لومړۍ کتار کې کېناستل، نهه سپو به د ناپولن خواو شا په نيم دايره شکل ځای نيوه او د فارم نور خوگان به د هغه تر شاه په کتار کې ناست وو. له دوی پرته د فارم نور ټول ځناور مکلف وو چې د گودام دننه ناپولن ته مخامخ په کتار ودرېږي. ناپولن به له دغه اوچت ځای څخه راپورته کېده او په ډېر ځير اواز به يې د اوونۍ د کار امرونه لوستل. په پای کې به ټولو ځناورو يو ځل ((د انگلستان ځناورو)) ترانه ويله او بيا به ټول ځناور د خپلو کارونو پسې خورېدل.

د سنوبال تر شړلو وروسته د درېمې پکشنې په سهار ناپولن غونډې ته وویل: ((له درې اوونیو راهیسې د خوگانو ځانګړې کمېټې پټې غونډې وکړې او په دې غونډو کې د بادي ژړندې د تکمیل په پلانونو هر اړخیز غور وشو. د دې پلانونو له مخې اټکل شوی دی، چې د فارم بادي ژړنده به په راتلونکو دوو کلونو کې بېخي سرته ورسېږي. په بل عبارت دا ژړنده به تاسو حتماً په دوو کلونو کې جوړوئ. د ژړندې جوړېدل له تاسو څخه اضافي کار او ډېر سخت زیار غواړي. ممکنه ده چې زما په امر د اضافي کار په دوران کې ستاسو څیره هم لږه شي.))

د دې اعلان په اورېدو ټول ځناور هک پک شول، ناپولن په دې غونډه کې د خپل نظر د ناڅاپه تغیر په باره کې هېڅ ونه ویل. اما په دغه شپه د خوگانو د ځانګړې کمېټې نطق سکیولر د ناپولن اعلان نورو ځناورو ته داسې تشریح کړ:

((ملګرو! له پیل څخه ملګري ناپولن د بادي ژړندې د جوړېدو هېڅ مخالفت نه دی کړی، بلکې ملګري ناپولن لومړنی شخص دی، چې د بادي ژړندې د جوړېدو مفکوره یې وړاندې کړې ده. هغه پلان چې سنوبال د چرګورو د ماشین د څپر په فرش رسم کړی و اصلاً غدار او غل سنوبال د ملګري ناپولن د مغزو د تخلیق دی.)) یو ځناور پوښتنه وکړه: ((که بادي ژړنده د ستر لارښود ملګري ناپولن د تخلیق وي، نو بیا ولې هغه د بادي ژړندې پر ضد په دومره سختو الفاظو مخالفت کاوه؟))

د دې سوال په اورېدو سکیولر د یو پوځ مکار غونډې لومی اخوا دېخوا وکتل او بیا یې ورته داسې ځواب ورکړ: ((ملګرو! دا خو د ملګري ناپولن هوښیارتیا وه، هغه خو په ظاهره داسې ښکاره کېده لکه چې د بادي ژړندې

مخالفت کوي. دا خو د مگلري ناپولن يوه عالمانه مناوړه ده. ملگري ناپولن غوښت چې د دغه ظاهري مخالفت په وجه د سنوبال غوندې د يو خطرناک کرکټر څخه هم ځان خلاص کړ ياو هم د دې خطرناک کرکټر له شر او بدې اغېزې څخه ټول فارم وژغوري. سنوبال د دې پلان د عملي کېدو په لاره کې يوازې اساسي خنډ و، اوس دغه اساسي خنډ له منځه تللی دی او موږ پوره ډاډه يو چې اوس به د ژرندې پلان د هغه د بې ځايه مداخلې پرته په ارامه فضا کې ترسره شي.)) ((ملگرو! دې ته تاکتيک وايي! دا د ملگري ناپولن تاکتيک و!))

د تشرېح په دوران کې سکیولر پورته پورته دانگونه وهل، لکۍ يې تاووله راتاووله او د ځان سره موسکېده. هغه د ((تاکتيک)) ټکی څو ځله تکرار کړ. بېچاره ځناور تر پایه د ((تاکتيک)) په مانا او مفهوم پوه نه شول. د سکیولر فصاحت او بلاغت او ورسره دريو سپو غورېدو ټول ځناور مجبور کړل چې دغه تشرېح ومني او تر دې وروسته د سنوبال د شړلو او د بادي ژرندې په هکله سوال ونه کړي.

شپږم خپرکی

سره له دې چې په دغه کال د فارم ټولو ځناورو د غلامانو غوندي کار وکړ، خو بیا هم هغوی په خپل کار او زیار ډېر خوشاله معلومېدل. ځناور په دې ښه پوهېدل چې اوس د دری کار د پنخوا غوندي د انسانانو د یوې تنبلې او غلې ډلې په خدمت کې نه دی، بلکې اوس هغوی هر څه د خپلې گټې او د خپل فارم د راتلونکو ځناورو په خاطر کوي.

ځناورو په ټول پسرلي او دویمې کې په یوه اوونۍ کې شپېته ساعته کار کاوه. ناپولن د دغه کال د اگست په میاشت کې دا اعلان وکړ: ((تر دې وروسته د فارم ټول ځناور مکلف دي چې د یکشنبې د ورځو تر ماسپینین وروسته هم کار وکړي. ما د یکشنبې د رخصتیو ورځو ته ((د خپلې خوښې کار)) نوم ورکړی دی. د دغو ورځو کار واقعاً د خپلې خوښې کار دی. خو که تاسو د ځناورو څخه یو ځناور د خپلې خوښې د کار څخه پټ شي او په دغه ورځ غیر حاضري وکړي، نو زما په حکم به دغه ځناور ته د نیمې ورځې څیره ورکول کېږي.))

((تاسو ته څرگنده ده چې د تېر کال په تناسب سړ کال سړ کال د غلې حاصل لږ دی. په هغو دوو پټیو کې چې موږ د دویمې په پیل کې گازرې کرلې وې، دغه دواړه پټي د مني په فصل کې ونه کرل شول، د نه کر علت دا دی چې دغه دواړه پټي د مني د کر لپاره ښه نه وو، یوې شوي. ستاسو د خبرتیا لپاره د اوس نه درته دا وړاندوینه کوم چې د فارم لپاره به راتلونکی ژمی ډېر سخت وي.))

د بادي ژړندې د کار په شروع کې يو لړ ناڅاپي مشکلات پېښ شول. سره له دې چې د ژړندې د ودانۍ لپاره د فارم دننه د تېرو يوه ښه کان او په ځينو ګودامونو کې پرېمانه شکې، سمنټ او نور ټول مواد موجود وو اما لومړنۍ مشکل چې ځناورو حل نه کړلای شو، دا و چې دوی د ژړندې د دېوالونو په اندازه دغه لوی پرېسې څنگه ماتې کړي. د دغو لویو پرېسو د ماتېدو کار د پلکونو او اړمونو پرته ممکن نه و. له بلې خوا د فارم ځناورو ته د پلکونو او اړمونو د استعمال کار ډېر سخت و، ځکه چې يو ځناور هم د پلک او اړم د استعمال لپاره په وروستيو دوو پېښو نېغ نه شو ودرېدلای. د څو اوونيو د بې نتيجه کوششونو وروسته بالاخره يو ځناور په مغزو کې دا سمه مفکوره چې ((د زمکې د جاذبې قوي څخه دې استفاده وشي)) راپيدا شوه او ډېر ژر په دې مفکوره عمل پيل شو.

د تېرو د کان په پورتنۍ برخه کې تيت و پرک ډېرې لويې پرېسې پرتې وې. ځناورو دغه پرېسې په پېرو رسيو وتړلې. غواوو، اسونو، ګله وو، بلکې هر هغه ځناور چې دغه رسۍ نيولای شوه په خورا ډېر تکليف دغه پرېسې ډېر په کرار د کان مخ څوړ ځای ته راکښلې چې په ځينو خطرناکو شېبو کې به څوګانو هم کله ناکله د رسۍ په نيولو کې برخه اخيستله. کله چې به ځناورو يوه پرېسه د کان څوکې ته راوړسوله، بيا به يې له دغه ځايه پرېسه په مخ څوړ پرېښوده. په ډېر سرعت به دغه پرېسه په مخ څوړ راروانه شوه او څه وخت چې به د کان تل ته راوړسېدله، نو ده لويه پرېسه به ټوټې ټوټې شوې وه. تر دې وروسته د ماتې پرېسې د چلولو کار ډېر اسان و. اسونو په يوه کراچۍ کې بنجمن او موريل په بله کراچۍ کې او مېرو يوه يوه تېره د ژړندې د ودانۍ ځای ته وړلې. د دوبي تر پايه د تېرو لويه ذخيرې راټوله شوه او د تېرو د ذخيرې

وروسته د خوکانو د نگرانی او څارنې د لاندې د ژرندې د ودانۍ کار پیل شو.

د پربنو د ماتېدو کار ډېر سخت او د ستونزو ډک و. کله چې به یوه پربنه د کان سرته راکښل کېده، دې یوې پربنې به تل پوره د یوې ورځې سترې کېدونکې زیار غوښت. په ځینو ورځو کې به غورځول شوې پربنې نه ماتېدلې.

د بوکسر نه پرته د ژرندې د ودانۍ کار ناممکن و. یوازې د ده قوت د فارم د نورو ټولو ځناورو برابر و کله چې به یوه پربنه په مخ څوړ وښودله، نو ورسره به د رسی پورې نښتې ځناور هم راوښودل. د ښویدو په دوران کې به ځناورو د وارخطایۍ او ناامیدۍ چیغې شروع کړې. په دې خطرناک وخت کې به بوکسر ځان اړم کړ. په ټول قوت به یې رسی ټینګه کړه او دغه ښویدونکې پربنه به یې پر ځای ودروله. کله چې به ځناورو ولید چې بوکسر د خپل قوت په برکت دوی له مرګ ژغوري، هغه د کان دننه کېښته پورته ساه سوځېدلې منلې رامنځته وې، زیار باسي، د درندو تیزږو د راکښلو په وجه د هغه سومان په خاوره کې ننوځي او د وجود نه یې خولې څاڅي، نو هر ځناور به د بوکسر د قوت او زیار ډېره ستاینه او صفت کاوه.

((بوکسره! ته د خپلې روغتیا پروا نه کوې، زه درته د یوې نږدې ملګري په صفت اخطار درکوم چې دغه د دېوانو کار او دغه زیات فشار به دې ډېر ژر مړ کړي.)) کلوور ورته وویل: بوکسر ورته په ځواب کې وویل ((زه دومره وخت نه لرم چې ستاسو په چټي خبرو وخت ضایع کړم، زه د ټولو کښالو د حل لپاره یو شعار لرم، چې زه به لاپسې سخت کار کوم او ملګری ناپولن تل رښتیا وايي.))

بوکسر یو ځل بیا د یو چرګ څخه دا هیله وکړه: ((ملگریه! ما هر سهار د نورو ځناورو څخه د نیم ساعت پر ځای پنځه څلوېښت دقیقې مخکې وینوه.))

د ژړندې د جوړېدو کار ډېر په بیره روان و او د بېکاری وخت ډېر لږ و، خو بوکسر به په دې ډېر لږ بېکاره وخت کې هم کار کاوه. هغه به یوازې کان ته تللو، دلته به یې ماتې تیرې راټولولې او د نورو ځناورو د کومک نه پرته به یې دغه تیرې د ژړندې ځای ته چلولې. سره له دې چې ځناورو د ژړندې په ډېر سخت کار بوخت وو، خو بیا هم د ټول دوی په موده کې د دوی خوراک بد نه وو. د ځناورو خوراک د جونز له وخت څخه تراوسه پورې دومره توپیر نه وکړی. د ډېر کار او زیار سره سره ځناور خوشاله وو. دوی اوس د پنځه پراډیت او بې فایدې انسانانو پر ځای یوازې د خپلو خپټو لپاره کار کاوه. اوس د انسانانو په تناسب په ډېرو برخو کې د ځناورو د کار میتود ډېره موثره او ګټوره نتیجه ورکوله او د دغه میتود په برکت د ډېرو کارونو سمپا کېدله. د مثال په توګه ځناورو د وښو د للون کار دومره مکمل کاوه چې دغه شان باک للون د انسانانو لپاره ناممکن و. په فارم کې غلا او پټ خوراک نه کېده. اوس دا ضرورت نه و چې ځناور دې د مالخړ ځایو او د کر د زمکو ترمنځ د کټارو په ودرېدو د اړیکې په اچولو او د دروازو په جوړېدو د کار انرژي خرڅه کړي.

بیا هم د دوی په پای کې د فارم دننه د ځینو شیانو لکه د سپو لپاره بسکت، د اسونو د نعلونو لپاره اوسپنه، د غورو، مېخونو، تارونو او داسې نورو شیانو د اړتیا احساس شروع شو. له دغو شیانو څخه یو هم په فارم کې نه تولیدېده، له دغو شیانو برسېره دا احساس هم کېده، چې د مني د فصل لپاره به تخمونو، مصنوعي سرې او د کر اوزارونه هم شدید ضرورت پیدا کېږي. له

دوی برسېره د بادي ژړندې ماشین الات له ټولو مهم ضرورت ګڼل کېده، څنګه به دا شیان لاس ته راوړل کېږي؟ یو ځناور هم د دې وړ نه و چې دې سوال ته ځواب ورکړي او یا د راتلونکو مشکلاتو د حل په باره کې تش تصور قدرې هم وکړلای شي.

کله چې د یکشنبې په سهار ځناور د امرونو د اخیستلو لپاره راټول شول، ناپولن ورته دا ابلاغیه واوروله:

ما د یوې نوې پالیسۍ فیصله کړې ده. زه غاړم چې د ((ځناورو فارم)) دې د ګاونډیو فارمونو سره تجارتي اړیکې ټینګ کړي، البته دا تجارتي اړیکې یوازې د تجارتي ګټو په خاطر نه ټینګېږي، بلکې زه غواړم چې د دې تجارتي راکړې ورکړې په واسطه هغه مشخص مواد چې د فارم لپاره عاجل ضرورت دی، لاس ته راوړم. تاسو باید په دې ښه پوه شئ چې به دې حساسه مرحله کې د ژړندې د اړتیا وړ شیان له بل هر څه نه لوی او مهم ضرورت دی، ما عاجل تصمیم نیولی دی. چې به دې حساسه مرحله کې د وښو یو ټوپ او د غنمو د فصل یوه برخه خرڅه کړم. سره له دې هم که چېرې ډېرو پیسو ته ضرورت پیدا کېږي، نو زه دغه ضرورت د ویلنګان په مارکېټ کې د هګیو خرڅلاو له لارې پوره کولای شم. تاسو د فارم ټولې چرګې باید ځانونه دې قربانۍ ته چمتو کړئ. دا قرباني به د چرګو له خوا د ژړندې د ودانۍ لپاره یو مخصوص کومک وي. تاسو چرګې له نن څخه دا کوښښ وکړئ چې د دې مخصوص کومک په خاطر غټې او ډېرې هګۍ واچوئ. پام کوئ چې یوه هګۍ درنه خوسا او ماته نه شي.))

د دې اعلاميې په اورېدو یو ځل بیا په ځناورو کې نا ارامي خپره شوه. ځناورو د یو بل نه دا پوښتنه شروع کړه: ((ایا د جونز تر شړلو وروسته په لومړنۍ

پرتمینه غونډه کې دا پرېکړې ونه شوې، چې ځناور به له انسانانو سره هېڅ ډول روابط نه ټینګوي. تجارت به نه کوي، پیسې به نه استعمالوي؟)) دا پرېکړې ځینو ځناورو ته یادې وې اما ځینو ځناورو فکر کاوه چې ګوندې دغه پرېکړې شوې وې. هغو څلور څوګانو چې د ناپولن په امر د غونډې له منځه تګ پر ضد یې احتجاج غږ پورته کړ. د دوی دا احتجاج د اواز په اورېدو سپیو ورباندې راغرم وهلې او ډېر ژر یې د دغو څوګانو اواز غلې کړ. په دې شېبه کې مېړو بیا د عادت سره سم ((څلور بولي ښه دي او دوه بولي خراب دي)) په رېمارو شروع وکړه چې د څو شېبو ګډوډۍ وروسته حالت بېرته عادي شو. ناپولن د ځناورو د غلې کېدو لپاره مخکنۍ پښه پورته کړه او څ وخت چې ټول ځناور چوپ شول هغه خپلې وینا ته داسې دوام ورکړ:

((ما د مخکې نه ټول ترتیبات نیولي دي. زما د ترتیباتو له مخې تاسو ځناور د انسانانو سره د مستقیم او غیر مستقیم تماس د نیولو حق نه لرئ. زما په عقیده ستاسو او د انسانانو ترمنځ تماس یو ناوړه عمل دی. ما اراده کړې ده چې د تماس د چارو ټول بار په خپلو اوږو واخلم، ما او د ویلنګلټ تجار مسټر ویمپر Whympers موافقه کړې ده چې دغه تجارت به د ځناورو د فارم او خارجي نړۍ ترمنځ د ارتباط وظیفه اجرا کوي هغه به د هرې دوشنبې په سهار دلته راځي او زما نه به لازم هدایتونه اخلي.))

ناپولن خپله وینا په کرغږن او چیغنده اواز د دې شعار په ویلو چې ((ژوندی دې وي د ځناورو فارم)) پای ته ورسوله او ((د انګلستان ځناورو د ترانې تر ویلو وروسته ټول ځناور خواره شول.

تر دې اعلاميې وروسته سکیولر د ځناورو د قانع کېدو لپاره د فارم دننه وګرځېده او ځناور یې داسې مخاطب کړل.

((ملګرو! زه درته پوره ډاډ درکوم چې د تجارت او د پیسو د استعمال پر ضد نه کومه فیصله شوې ده او نه کوم وړاندیز. کېدی شي چې دا ستاسو محض یو تصور وي او یا دا هغه دروغ وي چې د ((انقلاب)) په شروع کې غدار سنوبال څپړول.)) د سکیولر د خبرو په دوران کې یو ځناور ډېر ضعیف شک ښکاره کړ چې ګوندې دغه پرېکړې شوې دي اما سکیولر په ډېره چالاکی د ټولو ځناورو څخه دا پوښتنې وکړې: ((ایا د تجارت او د پیسو د استعمال پر ضد فیصلې ستاسو خوب لیدل نه دي؟ که دا ستاسو خوب لیدل نه وي، ایا تاسو د دغه شان پرېکړو کوم ثبت شوي ثبوت وړاندې کولی شئ؟ یو ځناور هم د سکیولر پوښتنو ته ځواب نه شو ورکولای، ځکه چې د دغو پرېکړو ثبت شوي ثبوت وجود نه درلود. په پای کې ټول ځناور قانع شول چې د تجارت او د پیسو د استعمال پر ضد پرېکړې د دوی د یو غلط تصور او خیال پرته بل هېڅ مفهوم نه لري.

د ناپولن د ترتیباتو سره مستر ویمپر فارم ته تګ راتګ شروع کړ. مستر ویمپر یو برېتور، لنډ، مکار او چالاک شخص و. دې لوی مکار د بل هر چا څخه مخکې دا احساس کړی و چې د ځناورو فارم به حتماً یو تجارتي دلال ته ضرورت پیداکوي او یوازې دی به دلالي. له لارې ډېره ګټه ترلاسه کړي. په لومړنیو ورځو کې ځناورو هغه د تګ راتګ څخه ترهه کوله او هر ځناور تر خپله وسه کوښښ کاوه چې د ویمپر سره مخامخ نه شي، خو کرار کرار ځناورو د نورو شرایطو سره ځانونه عیار کړل. هغوی په دې ننداره چې اول ځل یو څلور بول دوه بولي ته امروڼه کوي، خوشحاله‌دل او افتخار یې ورباندې کاوه. اوس دوی په دې واقعیت پوره پوهېدل چې د انسانانو سره د دوی روابط د پخوا په شان نه دي.

د ځناورو او انسانانو ترمنځ سرچپه روابط ټينګ شول اما د ځناورو د فارم پر ضد د انسانانو کرکه او نفرت د پخوا نه لاپسې زيات و، انسانانو د فارم هر انکشاف او برياليتوب ته د نفرت په نظر کتل. ټولو انسانانو کلکه عقیده درلوده چې دغه فارم د افلاس او د ژړندې پروګرام د ناکامۍ سره مخامخ کېدونکي دي. کله چې به انسانان په شر انجانو کې راټول شول، دوی به دلته د رسمونو پواسطه يو بل ته اثباتوله چې دغه ژړنده به يا حتماً راولېږي او که رانه ولېږي، نو دغه شان جوړه ژړنده تر پايه د کار کولو وړ نه ده. د دې بدنيټۍ سره سره ځناورو د خپل فارم چارې د يو موثر تنظيم لاندې چلولې او انسانانو زړه نا زړه د دغه موثر تنظيم ستاينه کوله. د ستاينې يوه نښه دا وه چې انسانانو د ((مانور فارم)) پر ځای اوس دغه فارم ((د ځناورو فارم)) په نوم باله. انسانانو د مستر جونز د ادعا څخه لاس واخيست. مستر جونز مجبور شو چې د خپل فارم د بيا نيولو څخه نا اميده او مايوسه بل ځای ته ولاړ شي او دلته د تل لپاره مېشت شو. د وييمې پرته د ((ځناورو فارم)) او خارجي نړۍ ترمنځ نور تماس او ارتباط وجود نه درلود، لکن د وييمې د تګ راتګ وروسته دا ګونګسې شروع شوې چې ناپولن ياد فوکسوود فارم د خاوند مستر پلينګتن او يا د پنډفيلډ فارم د خاوند مستر فريډرک سره يو تجارتي تړون لاسليک کوي. ناپولن په يو وخت کې د دواړو فارمونو د خاوندانو سره تجارتي تړونونه لاسليک کول نه غواړي. ناڅاپه څوګان د مستر جونز مېنې ته ولاړ او دلته يې هستوګنه شروع کړه. يو ځل بيا ځناورو ته په زړه شوه چې په لومړۍ پرتمينه غونډه کې د مستر جونز په مېنه کې د اوسېدو پر ضد پرېکړه شوې وه، يو ځل بيا سکیولر د دې موضوع تشرېح او د ځناورو د قانع کېدو لپاره ولېږل شو. هغه ځناورو ته وويل:

((ملگرو! تاسو ته اوس بېخي په اثبات رسېدلې ده چې ستاسو رېښتيني ملگري خوگان د دې فارم د ذهني کارگرانو وظيفه اجرا کوي. تاسو پوهېږئ چې ستاسو د ذهني کارگرانو د استراحت لپاره يو ټاکلی ځای ډېر ضروري دی. زموږ د ((ستر لارښود)) سکيولر به ناپولن د ستر لارښود په نوم باله، لوړ مقام، لوی حيثيت او د ده د قيمتي ژوند حفاظت اوس دې ته ضرورت لري چې زموږ ستر لارښود دې تر دې وروسته د غوځل پر ځای په يو مجهز کور کې تشریف ولري.))

ځينو ځناورو د دې خبر په اورېدو چې خوگان د مسټر جونز د مېنې په اشپزخانه کې ډوډۍ خوري، د هغه د ناستې کوټه د ساعت تېرۍ د ځای پحيث استعمالوي او د دغې مېنې په بسترو ځملي ډېر خفگان ښکاره کړ. بوکسر چې دا خبر واورېد، نو خپل شعار يې ((ناپولن تل رېښتيا وايي)) په جگ اواز تکرار کړ. کله چې کلور دا خبر واورېد هغې د ځان سره فکر شروع کړ او د يوې شېبې فکر نه يې د ځان سره وويل: ((ما ته په بستره باندې د ویده کېدو پر ضد فيصله تراوسه ياده ده.)) کلور ډېر ژر د گودام دېوال ته ولاړه او کوبښن يې وکړ چې د گودام په دېوال ليکل شوي اوه احکام ولولي، خو چې هر څه يې وکړ ويې نه شو لوستلای او په پای کې يې د دې کار لپاره موريل راوستله.

((موريل! دغه څلورم حکم راته ولوله. ايا دغه حکم په بستره باندې د نه ویده کېدو امر نه کوي؟

موريل تر ډېر کوبښن وروسته حکم داسې ولوست: ((هېڅ ځناور به په هغه بستره نه ویده کېږي، چې روجايي ورباندې هواره وي. کلور د اول ځل لپاره د ((روجايي)) نوم واورېد او هغه د دې نوم په اورېدو حيرانه غونډې

شوه. هغې ته دا هېڅ ياد نه و چې په څلورم حکم کې د ((روجايي)) شرط ليکل شوی و. د دې شرط په اورېدو هغه تر يو وخته هک پک ولاړه وه او وروسته يې د ځان سره دا فکر وکړ. کېدی شي چې د روجايي شرط په لومړۍ ورځ ليکل شوی وي او دغه شرط زما له ياده وتلی وي.

هم په دې وخت کې سکیولر د دريو سپيو سره دغه ځای ته راځي او د روجايي په موضوع يې رڼا واچوله:

((ملګرو! ممکنه ده چې تاسو د دې خبر په اورېدو چې موږ خوګان په بستر ویده کېږو، حیران شوي غوندې یاست. موږ ذهني کارګران په بسترو ولې ویده نه شو؟ زه تاسو ته ډاډ درکوم چې زموږ په لومړنۍ پرتیمه غوډه کې نه د بسترو پر ضد څه فیصله شوې ده او نه دغه شان فیصلې وجود لري.))

((ملګرو! راځئ چې په دې ځانونه پوه کړو چې بستره څه ته وايي، بستره د ویده کېدو ځای ته وايي، که چېرې موږ د بستري تعريف وکړو، که په یوه غوځل کې پاسته واښه پراته وي او په دغه وېشو یو ځناور ویده کېږي، نو دې ته هم بستره ویلی شو. بستره نه بلکې ((روجايي)) د انسانانو ایجاد دی او ماته ډېره ښه یاد دي چې دغه فیصله د بستري پر ځای ((د روجايي)) پر ضد وشوه. موږ د دې فیصلې د روحيې سره سم له ټولو بسترو څخه ((روجايي)) لرې کړي دي او اوس موږ ټول په دغه بې روجايي بسترو باندې محض د کمپلو ترمنځ ویده کېږو. واقعاً چې دغه مستريح بستري دي، اما دومره مستريح نه دي، لکه څومره چې موږ خوګان مستريح بسترو ته اړتیا لرو.))

((ملګرو! تاسو په خپله پوهېږئ چې موږ خوګان ستاسو د هوسا ژوند او خوشالۍ لپاره څومره ذهني کار کوو؟ زه پوره باور لرم چې تاسو به د خپل فارم د ذهني کارګرانو په ارام هېڅ رخه نه کوي. ایا تاسو ملګري د خپلو ذهني

کارگرانو په نا ارامۍ خوشالېږئ څه؟ ایا تاسو غواړئ ستاسو ذهني کارگران دې سترې ستومانه او نا ارامه خپلو وظیفو ته دوام ورکړي؟ ایا تاسو غواړئ چې د دې فارم ذهني کارگران دې په خپلو وظیفو کې ناکامه شي او جونز دې بېرته راشي؟ زه پوره باور لرم چې ستاسو د ملګرو څخه یو ملګری هم د جونز بېرته راتګ نه غواړي.))

ډېر ژر ځناورو سکیولر ته ډاډ ورکړ چې هغوی په بسترو باندې د خوګانو په ویده کېدو هېڅ اعتراض نه لري. همدا شان څو ورځې وروسته چې دا اعلان وشو چې د دې وروسته به خوګان په سهار کې د نورو ځناورو نه یو ساعت ناوخته راپاڅېږي، ټولو ځناورو د دې اعلان پر ضد هېڅ شکایت او مخالفت ونه ښود.

ځناور د مني په موسم کې سترې اما خوشاله ښکاره کېدل. د وښو او غنم دانو د یوې برخې د خرڅلاو له کبله د ژمي د خوراک ذخیره لږه وه. سخت کال راتلونکی و، خو بیا هم د ژړندې جوړېدل د ځناورو د ټولو مشکلاتو د جبران یواځینې امید و. اوس ژړنده نیمه جوړه وه، څه موده اسمان پرله پسې شین و او په دې موده کې ټولو ځناورو د ژړندې د تکمیل لپاره سخت زیار ویست. ځناورو تصمیم نیولی و چې په دې موده کې ډېرې تېرې ذخیره کړي او د ژړندې دېوالونه سرته ورسوي.

بوکسر به هره شپه دلته راتلو او د سپوږمۍ په رڼاکې به یې یو یا دوه ساعته ((د خپلې خوبښې کار)) کاوه. د بې کارۍ په وخت کې به نور ځناور هم دلته راتلل، د ژړندې چاپېر به ګرځېدل او په خپلو متو جوړ د ژړندې د دېوالونو د عمودي جوړښت سټاینه کوله او ب، ل د خپلې ژړندې په جوړېدو د زړه له تله خوشاله وو. د ټولو ځناورو د جملې نه یوازې زور بنجامین د ژړندې په

باره کې هېڅ ډول علاقه نه ښودله. هغه د خپل زور عادت له مخې د دې مرموزې تبصرې پرته چې ((خړه اوږد عمر لري)) نور هېڅ نه ويل.

د نومبر د مياشتې د راتگ سره د جنوب لويديز ساره بادونه شروع شول. د ژرندې د ودانۍ كار له دې امله چې اوس د ډېر رطوبت په وجه سمند نه شو كلكېدلای، ودرېد. يوه شپه ډېر شديد توپان راغی، دې توپان د فارم ځينې ودانۍ راوغورځولې. د لوی گودام د بام پخې خښتې يې والوځولې. څه وخت چې د سهار په مهال كې ځناور د خپلو غوجلو څخه راووتل، كوري چې د فارم د بيرغ جنده وړاندې پرته ده او د باغچې ترڅنگ ولاړه لويه ونه لكه د مولۍ له بېخه ويستل شوې ده. ناڅاپه د ځناورو نظر په ړنگ شوې ژرنده پرېوت او د ړنگ شوې ژرندې په ليدو د ټولو ځناورو د خولې نه د ((اخ)) او مايوسۍ چيغې ووتلې، ټولو يوځای د ژرندې په لور منډه كړه. ناپولن چې د دې نه مخكې هېڅ چا په منډه نه و ليدلی په دې منډه كې د ټولو ځناورو نه مخكې په منډه روان و.

هو، د دوی د ټولو هلو ځلو ثمره له بېخه راوړلې وه او هغه تيرې چې دوی په ډېر تكليف ماتې كړې او دلته راوړې وې خواوښتيت و پرک پرتې وې. ټول ځناور د ژرندې چاپېر هک پک ودرېدل او په ډېره خواشینی يې تیت و پرک او گډوډ د پرتو تيرو ته په ځير ځير کتل ناپولن په کرار کرار اخوا دېخوا قدم واهه. لکۍ يې شخه نېغه ولاړه وه او يوې او بلې خوا ته يې اړوله را اړوله. کله به يې ځمکه بويوله او کله به ډېر ژور فکر کې ډوب و. ناڅاپه د ناپولن مغزو ته څه خيال راغی او ډېر ژر په ځای ودرېد. په ډېر جگ اواز يې هک پک ځناور داسې مخاطف کړل:

((ايا تاسو پوهېږئ چې زموږ د فارم اصلي دښمن او د دې لويې فاجعې مسول شخص څوک دی؟ ايا تاسو پوهېږئ چې څوک د شپې په تياره کې راغی او زموږ ژرنده يې تباہ او برباد کړه؟ زه به درته د فارم اصلي دښمن او د دې فاجعې مسوول شخص دروښيم. زموږ اصلي دښمن او د دې فاجعې واقعي مسوول شخص غدار سنوبال دی. دغه خاين داکار کړی دی. کله چې دغه غدار له دې فارم څخه وشرل شو له دغې ورځې راهيسې دغه خاين شپه او ورځ کوښښ کوي چې زموږ د ټولو څخه بدل واخلي او د دې فارم د هوسا ژوند لپاره زموږ پلانونه شنډ کړي. دغه غدار پرون شپه په تياره کې راغی او زموږ د يو کال کار او زيار يې له منځه يوړ.))

((زه دلته او په دې وخت ستاسو پر وړاندې دغه غار ته د مرگ سزا اعلانوم. که چېرې ستاسو څخه هر چا دغه غدار ((د ځناورو عدالت)) ته مې راوړ دغه شخص ته د ((ځناورو قزمان دويمه درجه نښان)) او نيمه ټوکرۍ منې جايزه ورکوم او که چا دغه خاين ژوندی راوست دغه څڅ ته ((د ځناورو قهرمان لومړۍ درجه نښان)) او پوره يوه ټوکرۍ منې انعام ورکول کېږي.))

کله چې ځناورو دا واورېدل چې دغه لوی جرم سنوبال کړی دی او سنوبال د فارم اصلي دښمن دی، نو دوی ټولو ته له حده زياته صدمه ورسېدله. ټولو ځناورو د سنوبال پر ضد د نفرت چيغې پورته کړې او هر ځناور د سنوبال د وژلو او يا د ژوندي نيولو په تکل کې شو. ناپولن د ژرندي څخه لږ ليرې د يو څوک د پښو منډونو ته اشاره وکړه او ويې ويل: ((تاسو ورته ښه وگورئ چې دغه منډونه د هغه سوري په لور تللي دي چې غدار سنوبال په کې پټ شوی دی. دغه منډونه چې تر څو گزه پورې تاسو يې وښی او وروسته تاسو ته نه ښکاري خو زه د خپل اصلي دښمن پلونه د هغه د بوی څخه پېژنم. د

پښو د مندو نو څخه دا هم څرگندېږي چې دغه خاين د فاکسو د فارم له خوا
د دې وړانکارۍ لپاره رالېږل شوی دی.))

((پام کوئ چې د ژړندې د جوړېدو په کار کې هېڅ ډول ډیل رانه ولئ. موږ د
نن سهار نه د ژړندې د بیا جوړېدو کار شروع کوو. که اوږی وي او که ژمی.
که اسمان شین وي او که ورېځ وي، موږ به دغه ژړنده بیا جوړوو او په عمل
کې به دغه بدبخت غدار ته دا ثابتوو چې هغه په دومره اسانۍ زموږ د کار د
لارې خنډ کېدلای نه شي.))

((زموږ پلانونه هېڅ ډول تغیر نه مني. زموږ پلانونه به حتماً پر مخ درومي او
تر پایه به دغه پلانونه عملي کېږي.))

((مخ پر وړاندې! ژړندې دې وي زموږ بادي ژړنده! ژوندی دې وي د
ځناورو فارم.))

اووم خپرکی

ژمی ډېر سخت و، د طوفاني موسم پسې گرې گری او واوره وورېدل او وروسته دومره ډېره پرځه پرېوته چې د جنورۍ د میاشتې پورې کنگل مات نه شو. ځناور پوهېدل چې خواوښا اوسېدونکي انسانان د هوی د فارم چارې په ډېر غور څاري. که چېرې هغوی په ټاکلي وخت ژرنده جوړه نه کړي، نو انسانان به د دوی د ناکامۍ له امله د خوشالۍ جشنونه وکړي. همدا علت و چې ځناورو تر خپله وسه د ژرندي د بیا جوړېدو لپاره ډېر زیات زیار وویست.

یوازې د رخې له مخې انسانانو تر پایه په دې باور نه کاوه چې دغه ژرنده سنوبال ښکته کړې ده، انسانانو به ویل: ((ژرنده ځکه ښکته شوه چې د دغې ژرندي دېوالونه ډېر نري جوړ شوي وو)) اما ځناور پوهېدل چې قضیه دغه شان نه وه. بیا هم ځناورو فیصله وکړه چې دا ځل به د اتلس اینچونو پر ځای درې فوټه پلن دېوالونه جوړوي. د پلنو دېوالونو د جوړېدو لپاره ډېرو تېرو ته اړتیا وه. له بلې خوا تر ډېرې مودې پورې د تېروکان له واورو نه ډک پروت و او په دغه کان کې د تېرو د ټولولو کار ډېر گران و. د وچو سړو په موسم کې کار څه نا څه پرمختګ وکړ، لکن په دغو وچو سړو کې کار ته دوام ورکول یو ظالمانه عمل و. اوس ځناور د پخوا غوندې امیدوار نه وو، په دې موسم کې د ځناورو ساره کېدل او تل به وږي وو. د لوږې په مقابل کې یوازې بوکسر او کلور حوصله له لاسه ور نه کړه، د لوږې په موده کې سکیولر د خدمت خوند ((او د کار درناوښت)) په باره کې په زړه پورې ویناګانې کولې، لکن ځناورو د سکیولر د ویناګانو پر ځای یوازې د بوکسر د

قوت او د هغه له دې شعار څخه چې ((زه به لاپسې سخت کار کوم)). ډېر الهام اخیست.

د جنورۍ په میاشت کې د خوړلو شیان لږ شول او ورسره د غنمو څیره هم لږه شوه. په دې میاشت کې ناپولن اعلان وکړ چې که د غنمو څیره لږه شوې ده، نو د دې پر ځای به ډېر الوکان ورکول کېږي. له دې اعلان وروسته ډېر ژر ځناورو ته څرګنده شوه چې د ژمي په سرو کې خوګانو د فارم الوکان ښه نه و پوښلي، الوکان سرو وهلي وو، خوسا شوي و او ډېر لږ الوکان د خوراک وړ وو. اوس ځناورو د بوسو او چغندرو پرته د خوراک لپاره بل هېڅ شی نه درلود او په فارم کې لوږه ورغ په ورغ په زیاتېدو وه.

د قحط په ورځو کې ناپولن دا فرمان خپور کړ:

((فارم ټول ځناور باید د شاوخوا انسانانو څخه دې لوږه او قحطي پټه وساتي. د ژرندي د جوړېدو په پېښه انسانان بیا زړور شوي او هغوی یو ځل بیا ((د ځناورو فارم)) پر ضد پروپاګنده پیل کړې ده. انسانان وایي چې د فارم ځناور په قحطۍ او ناروغتیا ګانو اخته شوي دي. هره ورځ ځناور له لوږې او ناروغتیا څخه مري. ځناور خپل ترمنځ جګړې کوي، ځناور یو بل سره خوري او حتی کله کله خپل بچي هم خوري.))

((زه په دې ښه پوهېږم که چېرې د قحطۍ او لوږې د واقعیتونو څخه خواو شا اوسېدونکي انسانان خبر شي، نو دغه کار به ((د ځناورو فارم)) پر ضد د انسانانو پروپاګندي ته مستند مواد ورکړي او په نتیجه کې به زموږ فارم د ډېرو ناوړو عواقبو سره مخ شي. ما تصمیم نیولی دی چې د انسانانو د پروپاګندي د مخنیوي لپاره د ښاغلي ویمپر څخه استفاده وکړم او انسانان بهنځي سرچېه وپوهوم. ما یو څو اعتمادي ځګانو او مېړو ته امر وکړی دی

چې د ګودام خالي کښودون او بېلرونه د شګو نه ډک کړي، له پاسه دې ورباندې غله او نور خوراکي شيان واچوي او دغه کښودون او بېلرونه دې د ګودام په مخ کې کېږدي، زما دغه اعتمادي ځناور به د ویمپر د راتګ په وخت کې د هغه نږدې ولاړ وي او دوی به یو بل ته په جګ اواز وايي چې د فارم د ځناورو څیره ډېره شوې ده.))

د دوشنبې پر ورځ ویمپر راغی. له مخکې نه ورته ناپولن تیار ولاړ و. ناپولن هغه په یوه او بله پلمه د ګودام مخې ته بوتلو. دلته ویمپر په خپلو سترګو د غلې او خوراکي موادو څخه ډک کښودون او بېلرونه ولیدل. تر دې وروسته غولیدلي ویمپر تل خواو شا انسانانو ته دا راپورونه ورکول چې د ځناورو په فارم کې د خوراکي موادو هېڅ ډول قلت، قحطي او لوږه نه شته.

د ټول احتیاط سره سره د جنورۍ د میاشتې په پای کې د بل ځای څخه د غلې د اخیستلو ضرورت راڅرګند شو، په دې ورځو کې ناپولن ډېر لږ په نظر راتللو. هغه ټول وخت په خپله کوټه کې تېراوه. کله چې به ناپولن د فارم د مېنې څخه بهر ته راته اوس نو په ډېر تشریقاتي ډول ښکاره کېده. دی به شپږو سپو بډرنګه کاوه او دغو سپو به ډېر نږدې د ده چاپېره منډې وهلې. د فارم کوم ځناور چې به ناپولن ته ډېر نږې کېدل غوښتل، د بډرنګې سپي به ورته غږېدل او دغه ځناور به مجبورېده چې د ناپولن څخه لیرې ودرېږي. په دې موده کې هغه د یکشنبې د سهار غونډو ته هم نه راتللو او دغو غونډو ته یې خپل امرونه تل د سکیولر او کله د نورو خوګانو په خوله اعلانول.

د یوې یکشنبې د سهار په غونډه کې سکیولر دا اعلان وکړ: ((ملګرو! د دې لپاره چې زموږ فارم سقوط ونه کړي، زموږ ستر لارښود ملګري ناپولن د ویمپر په واسطه یو قرارداد منلی دی چې د دې قرارداد له مخې به فارم هره

اوونۍ څلور سوه هگۍ ورکوي او د دې هگيو پيسې به د راتلونکي دويي پورې يانې چې شرايط ښه شي، د غلې او نورو خوراکي موادو په اخيستو لگېږي. هغو چرکو چې اوس هگۍ اچولي دي، دوی دې دغه هگۍ ډېر ژر موب ته وسپاري.))

سره له دې چې ناپولن مخکې چرکو ته د قربانۍ ورکولو خبر ورکړی و اما چرکو د دې اعلاميې تر وخته ددغه شان قربانۍ په عملي اړخ باور نه کېده. ټولو چرکو د دې قرارداد پر ضد احتجاج اوازونه پورته کړل او د دوی د احتجاج دلایل دا وو: موب اوس د پسرلي د چرکوږو د را ايستلو په هکيو ناستې يو. هوا ډېره سړه ده که چېرې تاسو په دې سپړو کې زموږ نه هگۍ واخلي نو د سړو نه زموږ مرگ حتمي دی.))

مستر جونز د شپږلو راهيسې د لومړي ځل لپاره په فارم کې ((بغاوت ته ورته)) پېښه وشوه. د دې بغاوت لارښوونه درې چرکو کوله او د دوی په لارښوونه د فارم ټولو چرکو د ناپولن د اجباري غوښتنو د شنډولو لپاره بېخي نوی میتود په کار واچوه. دوی د هکيو د اچولو مخکني ځايونه پرېښودل اوس به د هکيو د اچولو لپاره پورته الوتنې او د لرکو د پاسه به يې هگۍ اچولې. دغه هگۍ به کېښته راپرېوتلې او ټولې هگۍ به د فرش له پاسه ټوټې ټوټې کېدې. ناپولن هم د دوی پر ضد کلک اقدام وکړ. ده سمدلاسه د ټولو چرکو ورځنۍ څيره قطع کړه او فرمان يې صادر کړ، که د فارم هر ځناور چرکو ته پټې دانې ورکړي، نو دغه ځناور ته به د مرگ سزا ورکول کېږي. ناپولن د فارم ټولو سپيوه ماموريت ورکړ چې د هغه د امر د تعميل ټينگه څارنه وکړي. چرکو تر پنځه ورځو د لوږې مقاومت وکړ لکن په شېبه ورځ يې د ناپولن حکم ته غاړه کېښوده. دوی ټولې د هکيو د اچولو لپاره خپلو ځايونو ته ولاړې.

په دې اعتصاب کې نهه چرکې د لوږې څخه مړې شوې او د دوی مړي د فارم په باغچه کې ښخ شول. ډېر ژر د خوگانو او سپيو پروپاگنده شروع کړه چې دغه چرکې ټيغکي وژلي دي. ويمپر ترپايه له دې اعتصاب خبر نه شو. د قرارداد سره سم په اوونۍ کې يو ځل فارم ته واکون راته او دلته د واکون چلوونکي ته څلور سوه هگۍ ورکول کېدې.

په ټوله موده کې هېچا سنوبال په سترگو ونه ليد اما په دې ټوله موده کې پرله پسې دا کونگوسې روانې وې چې هغه يا په فوکسروډ او يا د پنځيلد په فارم کې پټ شوی دی. اوس ناپولن دا هڅه کوله چې د گاونډيو فارمونو سره روابط ښه کړي. د دې علت دا و چې لس کاله مخکې د فارم غوزان وهلي شوي وو او د دغو غوزانو چارتراش د فارم دننه کوټه کې پراته وو او ويمپر ناپولن ته مشوره ورکړې وه چې دغه چار تراش يا په مستر پلکنگيټن او يا په مستر فريدرک خرڅ کړي. له ډېر مودې راهيسې دې دواړو وغوښت چې د ناپولن څخه چارتراش واخلي، اما په دغه ټوله موده کې ناپولن دغه فيصله نه شوه کولای چې دغه چارتراش په کوم يو خرڅ کړي. ناپولن تل زړه نا زړه و. کله چې به هغه تصميم ونيو چې چارتراش په فريدرک خرڅ کړي، نو د ده په امر به فوراً دا پروپاگنده چالان شوه چې سنوبال په فوکسروډ کې پټ شوی دی او کله چې به هغه پلکنگيگمن ته نږدې شو، نو بيا به دا پروپاگنده شروع شوه چې سنوبال د پنځيلد په فارم کې اوسېږي.

يو ځل بيا د پسرلي په سر کې د سنوبال د خطر اعلان وشو. په ټول قوت دا پروپاگنده روانه شوه چې سنوبال هره شپه په تياره کې راځي او دلته هر ډول وړانکاري کوي. هغه د فارم غله پټوي، د شيدو ستلونه اړوي، هگۍ ماتوي، په کرل شويو تخمونو گرځي او په خپلو دواړو د فارم د مېوه لرونکو ونو پوستکي شکوي. په فارم کې چې به هره شی خراب شو، نو خوگانو او سپيو

به فوراً دې پروپاگندې ته زور ورکړه چې دغه کار سنوبال خراب کړی دی. که د فارم کړکۍ به ماته شوه او یا به د اوبو لار بنده شوه، خوگانو او سپیو به ویل چې دغه کړکۍ سنوبال ماته کړې ده یا دغه لار سنوبال بنده کړې ده.

یوه ورځ د ګودام کلي ورکه شوه ټولو ځناورو عقیده دلوده چې دغه کلي سنوبال پټه کړې ده او په کوهي کې یې غورځولې ده، ترڅو ورځو پورې دغه پروپاگنده روانه وه یوه ورځ دغه کلي د غلې د بوجۍ لاندې پیدا شوه. د کلي په پیدا کېدو تېل ځناور حیران شول او هر ځناور به د بل نه په پټه دا پوښتنه کوله. که د ګودام کلي سنوبال پټه کړې وه، نو بیا ولې د غلې د بوی لاندې پیدا شوه؟ بیا هم د سنوبال د خطر له غمه ټول ځناور دومره نارامه وو چې دوی به ټوله شپه په غوڅلو کې په ارام خوب نه شو کولای یوه ورځ ټولو غواګانو دا اعلان وکړ: هره شپه سنوبال زموږ غوڅل ته پټ راځي او موږ په خوب کې لوښي. په دغه ژمي کې د فارم مېړه له حده زیات وړانې او خرابي کوله. دوی پسې ګونګوسې کېدې چې دغه مېړې د سنوبال سره پټ ارتباط لري او د سنوبال په لمسون یې وړانې او خرابي ته ملا تړلې ده.

ناپولن د سنوبال د فعالیتونو د تحقیق فرمان صادر کړ او هغه د څو ورځو نه وروسته د خپلې کوټې نه راووت. د هغه اصلي ساتونکي د فارم سپي ترېنه چاپېره غځېدل او نور ځناور د احترام په توګه د هغه تر شاه د یو څو ګامونو په فاصله کې روان وو. هغه د فارم د ټولو ودانیو د دقیقې پلټنې دوره پیل کړه. څو قدمه وروسته به هغه ودرېده او د سنوبال د پښو د منډ د تعقیب لپاره به یې ځمکه څو ځله بوی کوله او هر ځل چې به هغه ځمکه بوی کړه فوراً به یې ویل: ((زه سنوبال د هغه د پښو د منډونو څخه معلومولای شم.)) هغه د ټولو ودانیو دننه ټول ګوټونه، لوی ګودام، د غواوو څپر، د چرګو کوټې او د ترکاریو ټول پټي بوی کړل. په کوم ځای کې چې به هغه خپل

شونډک کېښود د څو ځله بوی کولو وروسته یې په جگ او چغنده اواز وویل: ((د سنوبال د نوم په اورېدو به ټول سپي وغږېږي او ټولو به خپلې تېرې دارې چټکې کړي.

اوس د سنوبال له نامه څخه ځناور ډارېدل. دوی دا فکر کاوه چې سنوبال په ځمکه او هوا کې خپور شوی دی. په سترگو نه ښکاري، خو هر وخت د فارم ځناورو ته تکلیف ورکوي. د دې ورځې په ماښام سکیولر ځناورو ته د راټولېدو اعلان وکړ. ماښام ځناور راټول شول، سکیولر غونډې ته راغی، خو دا ځل د هغه د څېرې نه د یو خطر اثار څرگندېدل. هغه په عصبي لهجه ځناورو ته وویل:

((ملګرو! زه دلته راغلی یم چې تاسو ته یو جدي راپور درکم. موږ یو ډېر خطرناک شی کشف کړی دی. دغه خطرناک شی دا دی چې غدار سنوبال خپل ځان د پنځفیله فارم په څښتن خرڅ کړی دی. غدار سنوبال او د دغه فارم څښتن غواړي چې زموږ په فارم حمله وکړي او فارم راڅخه په زور ونیسي. زموږ د مستنده معلوماتو له مخې کله چې دغه حمله شروع کېږي، غدار سنوبال به د یرغلګرو لارښوونه کوي.))

((ملګرو! موږ له دې خطرناکې دسیسې څخه زیات بل خطرناک شی کشف کړی دی. موږ او تاسو فکر کاوه چې ګوندې د سنوبال بغاوت به د هغه د غرور او د شخصي قدرت د نیولو په نتیجه کې شوی وي. موږ او تاسو غلط فکر کاوه. ایا تاسو پوهېږئ چې د دغه بغاوت اصلي علت څه و؟ د دغه بغاوت اصلي علت اوس موږ ته د هغه اسنادو څخه چې د سنوبال څخه پاتې شوي او موږ ته په لاس راغلي دي، بېخي روښانه شوې ده. د دغو اسنادو د مطالعې څخه دا واقعیت بېخي په ډاګه شو چې غدار سنوبال د شروع نه د

جونز پٽ جاسوس و. دغه اسناد د ډېرو نورو شيانو په باره کې هم موږ ته مفصل معلومات راکړي دي.))

((ملګرو! ايا موږ او تاسو په خپلو سترګو ونه ليد چې دغه غدار د ((غواوو څپر)) په جګړه کې ميدان پرېښود او وتښتېده؟ اوس له دغو اسنادو څخه ثابت شوه چې جونز هغه ته هدايت ورکړی و چې هغه دې له ميدانه وتښتي او موږ ته دې ماتې راکړي. دغه غدار غوښتل چې موږ تباہ او برباد کړي، خو له نېکه مرغه د هغه کوښښونه کامياب نه شول.))

د سکیولر د دې خبرې په اورېدو چې سنوبال د جونز جاسوس و، ټول ځناور هک پک شول. د ځناورو په نظر که رښتيا سنوبال د جونز جاسوس وي، نو بيا خو د ژړندې د ړنگېدو په تناسب دا د هغه ډېر لوی جرم دی، ټولو ځناورو سرونه وځنډل، يو بل ته يې وکتل او د ډېرو ځناورو باور نه کېده چې سنوبال به دومره ټيټ شخصيت وي. ډېرو ځناورو ته په زړه شو او ځينو ځناورو فکر کاوه چې هغوی ته ياد دي چې ((د غواوو څپر)) په جګړه کې سنوبال د ټولو ځناورو نه مخکې په يرغلګرو انسانانو حمله وکړه او تر هرې حملې وروسته به يې ځناور راټولول او بلې حملې ته به يې تشويقول. ټولو ځناورو په خپلو سترګو لیده چې جونز هغه زخمي کړ، خو بيا هم هغه خپلو حملو ته دوام ورکاوه. ځناورو د سنوبال د جاسوسۍ خبره نه شوه منلای.

بوکسر چې په غونډه کې به يې هېڅ پوښتنې نه کولې هغه هم د دې نوي کشف په اورېدو حيران شو. هغه پرېوت، سترګې يې پټې کړې او د ډېر کوښښ وروسته يې خپل ټيټ فکر راټول کړ، هغه سکیولر ته وويل:

((زه خو په دې هېڅ باور نه کوم چې سنوبال دې د جونز جاسوس وي. ما په خپلو سترګو لیده چې هغه د ((غواوو څپر)) په جګړه کې په پوره زړورتيا

جنگېده. ايا تر دغې جگړې وروسته موږ ټولو هغه ته ((د ځناورو قهرمان لومړۍ درجه نښان)) ور نه کړ؟

((ملگرو!)) (سکيولر جواب ورکړ.) سنوبال ته د دغه نښان ورکول زموږ لويه تېروتنه وه، هغه پټ اسناد چې زموږ لاس ته راغلي دي په دې اسنادوکې هر څه واضح ليکل شوي دي. د دې اسنادو له مخې اوس دا حقيقت بېخي څرگند شوی دی چې سنوبال تل زيار ويست چې موږ د تباهي تر حده وغولوي.

((خو سنوبال په دغه جگړه کې زخمي شو، سره له دې چې د هغه د وجود نه وينې بهيدې خو ترپايه يې جگړې ته دوام ورکړ.)) بوکسر وويل:

((دغه زخمي کول د جونز او سنوبال ترمنځ د پټې دسيسې يوه برخه وه.)) سکيولر په چيغه خپله وينا داسې پيل کړه:

((ملگرو! زه درته په ټولو مسايلو رڼا نه شم اچولای، ځکه چې له يوې خوا موږ ته ((د ستر لارښود ملگري ناپولن)) له خوا اجازه نه شته چې په داسې عمومي غونډوکې دې د دغه شان مهمو اسنادو اسرار ووايو او له بلې خوا تاسو دغه شان مهم اسناد هم نه شئ لوستلای. لکه چې مخکې مې درته وويل چې د جونز دز او د سنوبال زخمي کول د دسيسې يوه مهمه برخه وه. دغه دز د سنوبال د تېنستي لپاره يوه اشاره وه. جونز غوښتل چې جاسوس سرسري زخمي کړي، هغه وتښتي او ميدان دښمن ته پرېږدي. ايا هغه په دغه حساسه مرحله کې ونه تښتېد او ميدان يې دښمن ته پرې نه ښود؟ نږدې وه چې دغه غدار جاسوس په خپل شوم پلان کې کامياب شي، خو زموږ ستر لارښود ملگري ناپولن د هغه دغه شوم پلان شنه کړ. ايا تاسو ته ياد نه دي کله چې جونز سره د نوکرانو غولي ته راننوت هم په دغه حساسه مرحله کې

ناڅاپه سنوبال د جنگ میدان پر پښود او نور ځناور هم ورپسې وتښتېدل؟ ایا تاسو ته په زړه نه دي چې دغې تېښتې په ځناورو کې څومره ګډوډي او ډار پیداکړ؟ ایا موږ داسې فکر نه کاوه چې ګوندې موږ جنگ وبایلله او ماتې مو خوړلې ده؟ ایا تاسو په خپلو سترګو ونه لید چې په دغه حساسه مرحله کې زموږ زړور ملګري ناپولن ناڅاپه میدان ته راودانګل او د جونز په پنډیو بې دارې ورتینکې کړې؟ ایا تاسو وانه وربدل چې په دغه جګړه کې یوازې ملګري ناپولن ((مرګ په انسانیت)) شعار پورته کړ؟ زه پوره باور لرم چې تاسو ملګرو ته به دغه هر څه یاد وي.))

له عادت سره سم سکیولر د وینا په دوران کې یوه او بله خوا تړپونه وهل او لکۍ یې تاووله راتاووله. کله چې هغه د خپلې حافظې په قوت د جنگ صحنه ترسرم کړه، نو ځناورو ته په زړه شوه چې واقعاً سنوبال د جنگ په ډېره حساسه مرحله کې میدان پر پښود او وتښتېد. بیا هم د بوکسر باور نه راته، هغه وویل:

((زه په دې عقیده نه لرم چې سنوبال په شروع کې جاسوس یا غدار و، کېدی شي چې ((د انقلاب)) نه وروسته په هغه کې بدلون راغلی وي. زه اوس هم عقیده لرم چې ((د غواو څپر)) په جګړه کې هغه زموږ ډېر ښه ملګری و.))

((ملګرو! دا زموږ د ستر لارښود ملګري ناپولن قاطع امر دی چې سنوبال د شروع نه د جونز جاسوس و. زموږ ((په انقلاب)) لا فکر نه و شوی چې دغه غدار جونز ته جاسوسي کوله.)) سکیولر دغه جملې په کرار اما په ټینګه لهجه څو ځله تکرار کړې.

((واه! دا نو بېخي نوې خبره ده: که دغه د ملګري ناپولن امر وي، نو بيا خو حتماً رښتيا خبره ده.)) بوکسر وويل:

((ملګرو! واقعي روحیه هم دا شان وي، څه چې موږ ته ستر لارښود امر کوي بايد هغم هغه شان اطاعت وکړو.)) ټولو ځناورو وليد چې سکیولر په خپلو تنګو او رېنډه سترګو بوکسر ته بد بد کتل. یوه شپه وروسته سکیولر روان شو، د یو څو قدمونو وروسته ودرېد، بېرته یې مخ راوګرځاوه او د یو قومندان په لهجه یې ځناور مخاطب کړل:

((زه تاسو ټولو ځناورو ته اخطار درکوم چې تر دې وروسته دې د فارم ټول ځناور خپلې سترګې او غوږونه خلاص وساتي. موږ پوره اسناد لرو چې په دې وختونو کې د سنوبال پټ جاسوسان زموږ په صفونو کې راننوتې دي. په موږ کې پټ شوي دي او هغوی د غدار او جاسوس سنوبال په ګټه کار کوي.))

څلور ورځې وروسته ناپولن امر وکړ چې د فارم ټول ځناور دې د هغه د اوسېدو د کور په غولي کې راټول شي. تر غرمې وروسته ټول ځناور راټول شول. ناپولن له کوتې څخه راووت. هغه دواړه مېالونه ((د ځناورو قهرمان لومړۍ درجه نېسان)) او ((د ځناورو قهرمان دویمه درجه نېسان)) څړولي وو. دغه دواړه مېالونه هغه په خپله خپل ځان ته ورکړي وو. نهه لویو سپیو د ده چاپېره دانګونه وهل او ټول داسې خطرناکه غږ مېدل چې ټول ځناور یې وډار کړل. د ناپولن د بدغوني او د سپیو د غږ مېدو نه ځناورو د یوې خطرناکې پېښې احساس وکړ.

ناپولن راغی او د ځناورو مخامخ بدغونی ودرېد او ټولو ځناور یې سرسري له نظره تېر کړل. تر دې وروسته په ډېر جګ اواز وسونګېد. د ده د

سونگېدو به اورېدو سږيو ناڅاپه منډه کړه دوی مخامخ ولاړ څلور څوگان يې د غوږونو څخه ونيول، څوگانو له درد او ډار څخه په کورنجاړ شروع وکړه. سږيو دوی په راکښلو د ناپولن پښو ته راوستل، د څوگانو د غوږونو څخه وينې بهيدې او سږيو څټلې. سږيو د وينو څټلو څخه دومره خوند اخيست، نږدې و چې د خوند نه لېوني شي. له دغو سږيو څخه درې سږيو په بوکسر وروډانگل او د سږيو په دغه حرکت ولاړ ځناور هم حيران شول. کله چې بوکسر وليد چې درې سږي د ده پر لور راځي، هغه ډېر ژر د ښې پښې لوی سوم پورته کړ او په هوا يې يو سږي په سوم وواهه، سږي يې پر ځمکه راکوزار کړ او له پاسه يې ورباندې سوم ټينګ کړ. سږي د لاندې څخه کورنجاړ شروع کړ او دوه نورو سږيو لکۍ په پنډيو کې ورننه ايستلې او په يو ترات وټټېدل. بوکسر ناپولن ته وکتل. د ده د کتلو مقصد دا و چې دغه سږي د سوم لاندې مړ کړ يا وکه پرې يې ږدي. د ناپولن غوښه لاپسې خراب شو هغه په سخته لهجه بوکسر ته د سږي د پرېښودو امر وکړ. بوکسر د سږي نه سوم پورته کړ. زخمي سږي په کورنجاړ ګوډ ګوډ روان شو.

تر څو شپو وروسته شور او ځوږ غلی شو. له ډاره رېږدېدونکي څوگان ولاړ وو او د هغوی د جرم سزا د هغوی په تنديو ليکل شوې معلومېدله. کله چې ناپولن د يکشنبې غونډې له منځه يوړې، دې څلور واړه څوگانو د هغه د فيصلې پر ضد احتجاج وکړ. ناپولن څلور واړه څوگانو ته د غونډې پر وړاندې د خپلو جرمونو د اعتراف امر وکړ. رېږدېدونکو څوگانو خپل اعتراف داسې پيل کړ:

((موږ د سنوبال پټ جاسوسان يو. موږ د هغه سره پټ ارتباط لرو. موږ د هغه سره يوځای ژړنده ږنگه کړې ده. موږ او سنوبال موافقه کړې وه چې د ځناورو فارم فريډرک ته حواله کړو. موږ ته سنوبال اعتراف وکړ چې هغه د

شروع نه د جونز پټ جاسوس دی.)) کله چې دوی اعتراف پای ته ورساوه، سپیو له مریو ونيول او د سترگو په رپ کې یې ورمېړونه ورمات کړل.

((ستاسو څخه نور ځناور اعتراف کوي او که؟)) ناپولن په خطرناکه او قهرجن اواز چیغه کړه. د دې اواز په اورېدو هغو درې چرگو کومو چې د هکیو د خرڅلاو پر ضد بغاوت کې مشر توب او پارونه کوله مخې ته راغلې او ((په خپله خوښه)) یې اعتراف وکړ:

((موږ ته سنوبال په خوب کې راغی. هغه موږ ولمسولو چې د ناپولن د امر مخالفت او د هغه پر ضد بغاوت وکړو.)) دوی هم د خوگانو په لار ولېږل شوې. بیا یوه بته رامخې ته شوه او په خپل اعتراف کې یې وویل: ((تېر کال د لو پر وخت زه سنوبال وغولولم. ما د هغه په لمسون د غنمو شپږ وږي پټ کړل او دغه وږي مې د شپې پټ وخورل.))

بیا یوه مېړه رامخکې شوه او هغې وویل:

((ما د سنوبال په لمسون د څښاک د اوبو په ډنډ کې متیازې کړي دي.)) تر دې وروسته دوه نورې مېړې مخې ته راغلې او هغوی په خپل اعتراف کې وویل:

((موږ د سنوبال په لمسون ملګري ناپولن ډېر نږدې ملګری یو زور مې وژلی دی. دغه مې ریزش کړی و. هغه غوښتل چې په موږ سپور شي اما موږ دواړه ورځنې تښتېدل. موږ د یو لوی اور چاپېره غلېدو او هغه راپسې منډې وهلې. دغه زور مې وتوخېد او د توخي سره پر ځمکه راپرېوت او ځای پر ځای مې شو.))

((د خپلې خوښې د اعتراف)) څخه وروسته دغه ټول ځناور ووژل شول او د ((اعتراف)) او وژنې لړۍ تر هغې روانه وه چې د ناپولن د پښو مخې ته د مړو ډېری ودرېدله او په هوا کې د مړو د وینې بوی خپور شو. د جونز تر شړلو وروسته دا لومړی ځل و چې په فارم کې د ځناورو په پوزو د وینې بوی ولگېد.

کله چې د ((اعتراف)) او مرګ سلسله پای ته ورسېده خوګان او سپي د قهرمانانو غونډې ودرېدل اما نور ټول ځناور له دغه ځای غلي روان شول. ټول له ډاره رېږدېدل او د دې صحنې د لیدو له امله د دوی حالت ډېر خراب و. دوی په دې نه پوهېدل چې ایا د سنوبال او د سنوبال سره د ارتباط غداری دوی ته لویه صدمه ورسوله او که دغه ظالمانه مرګ ژوبلې؟ ډېرو ځناورو د جونز په دوره کې د دغه شان وژلو او وینو تویولو صحنې لیدلې وې لکن ځناورو ته ځکه لویه صدمه ورسېدله چې دغه وژل او د وینې تویول د انسانانو پر ځای اوس په خپله ځناورو وکړه. تر هغې ورځې چې جونز فارم پرېښود تر دې ورځې پورې یو ځناور بل ځناور نه و وژلی.

ټول ځناور په ډله د فارم غونډۍ ته ولاړل. دلته نیمه جوړه ژرنده ولاړه وه، د دې ژرنډې نږدې ټول ځناور یو بل ته داسې جوخت پرېوتل لکه چې له ډاره یخنی-اخیستې ځناور یو بل ته د نږدې او جوخت پرېوتلو په وجه ځانونه ګرموي. دلته کلور، موریل، بنجامین، غواګانې، مېرې، بتې، چرګې او نور ټول ځناور راپنډ شول. په دې ځناورو کې یوازې مېرې په نظر نه راتللې. د دې علت دا و، کله چې ناپولن ځناورو ته د راټولېدو امر وکړ د دې امر په اورېدو د فارم ټولې مېرې په سوړو ورننوتلې او تر پایه یې ځانونه غیب کړل. تر یو وخته پورې د راپنډ شویو ځناورو څخه یو ځناور هم خبرې نه کولې. یوازې بوکسر ولاړ و او اخوا دېخوا یې ډېر نارامه قدم واهه. په شرک به یې

خپله توره اوږده لکۍ په یو او بل ډوډي وهله او کله کله به یې له ډېرې حیرانتیا په وجه د خولې نه شنار هم ووت. حیران بوکسر څو ځله سر وښور او په پای کې یې وویل:

((زه پرې هېڅ پوه نه شوم! ما هېڅ نه منل چې زموږ په فارم کې دې داسې شیان پېښ شي. دا به خامخا زموږ د غلطیو او تېروتنو نتیجه وي. زه یو حل لرم او هغه دا چې ((موږ باید لاسپسي سخت کار وکړو.)) له نن څخه به زه هر سهار یو ساعت مخکې راپاڅېږم.))

تر دې وروسته بوکسر په یو ترات د تیروکان ته ولاړ. تېرې یې راټولې کړې. له دې تیرو نه یې دوه بارونه جوړ کړل او د ماښام د تیاري ترمخه یې دغه دواړه بارونه د یو بل پسې ژړندې ته راکښل.

کلور ته نږدې ځناور چوپ چاپ پراته وو او د غونډۍ له سر نه یې خواو شا سیمې او ((د ځناورو فارم)) دننه تر لوی سړک پورې اوږد پروت مالخړ د وښو پټي، د غوزانو ونې، د څښاک د اوبو ډنډ په ایوه شویو پټیو کې نوي راټوکېدلې شنه او ګني غم او د فارم د ودانیو تګ سره بامونه چې د دوو د کښونو څخه یې لکه د مار تاو راتاو تور لوګي وتل، لیدل. دا د پسرلي د ماښام یوه زړه راکښوونکې منظره وه. په دې وخت کې د ډوبېدونکي لمر طلايي وړانګو د فارم شینیلې او بوټو ته تک سور طلايي رنگ ورکړی و. ځناور له دې ښکلې منظرې څخه خوند اخیست او هر ځناور ((خپل فارم)) ته په حیرانتیا کتل. دلته هر ځناور دا فکر کاوه چې دغه فارم د ده ((خپل فارم)) دی او د دې فارم هره لوېسته ځمکه یې خپله ده.

کله چې کلور کښته د غونډۍ لمنو، فارم ته او د فارم خواو شا سیمې ته وکتل د هغې سترګې د اوبسکو څخه ډکې شوې. مغزو ته یې تېر یادونه څپې څپې

راغلل. په چورت کې ډوبه ولاړه او له ځان سره يې داسې فکرونه وهل پيل کړل:

((کله چې موږ د انسانانو د نژاد د راغورځولو او د له منځه وړلو لپاره هلې ځلې شروع کړې، له دغو هلو ځلو څخه زموږ هدف خو دا خونړۍ-صحنې، ډار او قتل عام نه و! کله چې زور ميجر په لومړنۍ شپه په راتلونکي ((انقلاب)) خبرې کولې هغه خو موږ ته د ځناورو راتلونکې ټولنه داسې تری می کړه چې په دغه ټولنه کې ټول ځناور به د لوږې وهلو او وژلو څخه ازاد وي! ټول ځناور به مساوي وي! هر ځناور به د خپل استعداد سره سم کار کوي او د کار په مقابل کې به ډېره ځیره اخلي. زورور به کمزوري داسې ساتي لکه ما چې د ميجر د وينا په شپه د بتو بچي ساتل. زه نه پوهېږم چې په موږ ولې دا بدې ورځې راغلې؟ اوس یو ځناور هم د خپل نظر د څرگندولو جرات نه لري! اوس دغه خطرناک او غرمېدونکي سېي هر ځای چکري وهي! دغه وحشي سېي زموږ په ملگرو په وچ زور او وحشت ((اعتراف)) کوي او د ((اعتراف)) څخه وروسته يې زموږ پر وړاندې ټوټې ټوټې کوي! موږ ورته په رڼو سترگو کورو اما له ډاره هېڅ نه شو ویلای! موږ د ناپولن مشرتوب منو، خو بیا هم ما او زما ملگرو د ناپولن څخه د دغه خونړي قتل عام توقع نه درلوده! موږ خو د دې بدې ورځې لپاره د ((انقلاب)) راوستل نه غوښت! موږ خو د دې بدې ورځې په خاطر ځانونه د جونز د ټوپک په گوليو وژل نه غوښت! موږ خو د دې بدې ورځې لپاره بادي ژرنده نه جوړوله!))

کلور چې د خپلو احساساتو د څرگندولو لپاره مناسب الفاظ پیدا نه کړلای شول، نو هغې ((د انگلستان ځناورو)) ترانه شروع کړه او نورو ځناورو هم ورسره په ترانه ویلو پیل وکړ. دوی ترانه پرله پسې درې ځل تکرار کړه. دا

ځل ترانه په دومره غمجنه لهجه په خوند وويل شوه چې د دې ترمنځه دغه ترانه دومره غمجنه او خوندوره نه وه ويل شوې، دوى د ترانې درېيم تکرار ايله ختم کړى و چې سکیولر او دوه سېي د فارم غونډې ته راورسېدل او سکیولر د راتگ سره وويل:

((زه تاسو ته د يو مهم شي د اعلان لپاره دلته راغلى يم. زموږ ((د ستر لارښود ملګري)) ناپولن په امر ((د انگلستان ځناورو ترانه له منځه ولاړه او د نن ورځې نه د دې ترانې ويل منع شول. د ملګري ناپولن په امر که له نن څخه وروسته د فارم هر ځناور د دې ترانې د ويلو په جرم ونيول شو، نو دغه ځناور به د ډېر سختې سزا سره مخامخ شي.))

د سکیولر د اعلان په اورېدو ټول ځناور هک پک شول. ((ولې؟)) موريل چيغه کړه.

((ملګرو! ((د انگلستان ځناورو)) ترانه د ((انقلاب)) لپاره ترانه وه. موږ دغه ((انقلاب)) کړى دى او اوس زموږ ((انقلاب)) يو بشپړ تکاملي پړاو ته رسېدلى دى. نن غرمه تاسو په خپلو سترګو وليدل چې زموږ ((ستر لارښود ملګري)) ناپولن ټولو خارجي جاسوسانو او د فارم دښمنانو ته ماتې ورکړه. ستاسو په مخکې دغو غدارانو ((په خپله خوښه)) په خپلو جرمونو اعتراف وکړ. او هر غدار ته د مرګ سزا ورکړل شوه. د غدارانو اعدام زموږ د ((مشرتابه)) له خوا د تصفيې وروستى عمل دى او اوس زموږ فارم د جاسوسانو او دښمنانو د چټل وجود څخه بېخي پاک شوى دى.))

((ملګرو! تاسو ته څرګنده ده چې موږ ((د انگلستان ځناورو)) په ترانه کې د يوې هوسا ټولنې هيله کوله. اوس دغه هوسا ټولنه جوړه شوې ده او تر دې وروسته موږ دې زړې ترانې ته هېڅ اړتيا نه لرو.))

تر غرمې وروسته د خونړۍ صحنې په لیدو ټول ځناور ډارېدلي وو. خو د دې اعلان په اورېدو ځناور راوپارېدل او هغوی غوښتل چې بیا د احتجاج اواز پورته کړي. مېرې پوه شوې او هغوی ډېر ژر ((څلور بولي ښه دي او که دوه بولي خراب)) په رمبارو شروع وکړه. تر څو دقیقو پورې رمبارې روانې وې او دې رمبارو بحث ته هم خاتمه ورکړه.

تر دې اعلان وروسته ((د انگلستان ځناورو)) ترانه بېخي وانه ورېدل شوه. د دې ترانې پر ځای یو خوگ شاعر چې مینیموس Minimus نومېده یوه بله ترانه جوړه کړه. دا ترانه داسې شروع کېده:

د ځناورو فارمه ! د ځناورو فارمه!

ته به زما له خوا هېڅکله زیان ونه وینې!

د بیرغ تر پورته کېدو وروسته دا ترانه د هرې یکشنبې په سهار یو ځل وید کېده اما ډېر ژر ټولو ځناورو ته څرګنده شوه چې د دې ترانې الفاظ او تال ((د انگلستان ځناورو)) د ترانې غوندې خوندور نه وو.

اتم خپرکی

کله چې د اعدامونو ډار لږ سوړ غوندې شو، خو ورځې وروسته شپږم حکم چې ((هېڅ ځناور به بل ځناور نه وژني)) ځينو ځناورو ته یاد شو او یا دوی فکر کاوه چې دوی ته یاد دی، یو ځناور هم د خوگانو او سپیو په مخکې د دې خبرې جرات نه کاوه خو هر ځناور دا احساس کاوه چې د فارم دننه اعدامونه د شپږم احکم پر ضد عمل و.

((بنجامینه! لطفاً شپږم حکم راته ولوله ((کلور ترېنه خواهش وکړ.

((زه نه غواړم چې په داسې مسایلو کې ګوتې ووهم.)) بنجامین د خپل زور عادت سره سم د شپږم حکم د لوست څخه انکار وکړ. کلور ژر ولاړه او موریل یې راوستله. موریل ورته دغه حکم ولوست. شپږم حکم داسې وو ((هېڅ ځناور به بل ځناور نه وژني، خو بې له علتو. وروستی برخه د ځناورو له حافظې څخه وتلې وه. د شپږم حکم په لوست د ځناورو پوره باور راغی چې ناپولن دغه حکم نه دی مات کړی، بلکې هغه غداران چې د سنوبال په دسیسه کې شریک وو د دوی د اعدام لپاره ((علت)) موجود و.

د تېر کال په مقایسه ځناورو په ټول روان کال کې لاسپې سخت کار وکړ. دا ځل د ژرندي یو په دوه پلن دېوالونه پورته کول او په ټاکلي وخت ژرنده سرته رسول، بېخي کران کار و. د کار په دوران کې به ځناورو فکر کاوه چې اوس دوی ډېر کار کوي. اما د جونز د ورځو نه هم خراب خوراک ورته ورکول کېږي، سکیولر به د هرې یکشنبې په سهار د کاغذ یوه اوږده ټوټه د پنبې په پنډې کې نیولې وه او د ځناورو غوندې ته به یې د ډېر تولید د ارقامو لیست لوسته. ده به کوبښن کاوه چې غونډې ته د ارقامو څخه اثبات کړي چې د

جونز د دورې په تناسب د فارم د هر ډول خوراکي موادو تولید په سلوکې دوه سوه یا درې سوه یا پنځه سوه اضافه شوی دی. ځناورو هم د سکیولر په ارقامو باندې د شک کولو لپاره هېڅ دلیل نه درلود، ځکه چې ((د بغاوت)) نه مخکې شرایط د ځناورو څخه بېخي هېر شوي وو. په دې هم نه پوهېدل چې په فارم کې څومره خوراکي مواد تولیدېدل؟ ځینو ځناورو تش په دې امید ژوند کاوه چې گوندې په راتلونکي کې به د دوی خوراک څه ناڅه بڼه شي!

اوس د ناپولن ټول امرونه د سکیولر او کله کله د نورو خوگانو پواسطه اعلانېدل. د ځناورو تر اعدام ن وروسته تر پنځلس ورځو پورې ناپولن بېکاره نه شو. پوره پنځلس ورځې وروسته هغه د فارم د مېنې څخه راووت او د راوتلو پر وخت ټولو ځناورو په خپلو سترگو ولید چې نهه سپي د هغه چاپېره غځلي او یو تور چرک یې په مخکې په مارش روان دی او د ناپولن د ترومچي دنده اجرا کوي. کله چې به د ځناورو په غونډو کې دې تور چرک اذان وکړ، نو د دې پسې سمدلاسه ناپولن به وینا پیل کوله.

د ځناورو په منځ کې داگونکسی هم روان و چې د ځناورو د اعدام د ورځې راهیسې ناپولن د نورو ځناورو څخه جلا شوی دی، اوس هغه په یوه کوټه کې بېخي ځانله اوسېږي. یوازې ډوډۍ خوري، د گرد نر په لوبو کې ورته سالون ته ډوډۍ راوړل کېږي او ډوډۍ د خوراک په وخت کې یې تل دوه سپي ساتنه کوي.

سکیولر د یکشنبې د سهار په غونډه کې وویل:

((ملګرو! د خوگانو د مخصوصې کمېټې په وړاندیز او د ستر لارښود مګلري ناپولن په منظوری لاندینی پرېکړې تاسو ته اعلانېږي:

اول: تر دې وروسته به د ستر لارښود ملګري ناپولن د زېږېدنې مبارکه ورځ د فارم د ټوپک په ډزو نمانځل کېږي.

دویم: د دې فارم هر ځناور مکلف دی چې د ناپولن له نوم سره د هغه ټول رسمي القاب ((زموږ ستر لارښود ملګری ناپولن حتماً واخلې. د القابو پرته ((د ستر لارښود ملګري ناپولن)) نوم اخیستل د دغه ((ستر مقام)) توهین دی. زموږ ((د ستر شخصیت سپکاوی غداري ده او هر یو ځناور چې دغه غداري وکړي هغه به د یو غدار په صفت محاکمه کېږي او د فارم سږي به دغه غدار ته د مرګ سزا ورکوي.))

پر دې القابو سربېره ځوګانو ناپولن ((د ټولو ځناورو پلار)) د انسانیت پر ضد لوی غضب، د مېړو د شپول ساتندوی، د بتو د بچو زړه سواندی (ملګری)) داسې په نورو درندو القابو نمانځه، سکیولر به د هرې وینا په شروع کې ویل:

((زموږ ستر لارښود ملګري ناپولن د نړۍ د ټولو ځناورو څخه ډېر هوشیار او زړه سواندی شخصیت دی. زموږ ستر لارښود ملګری ناپولن د نړۍ د ټولو ځناورو سره او مخصوصاً د هغو ځناورو سره چې تراوسه د انسانانو په فارمونو کې د ناپوهۍ او غلامۍ ژوند تېروي، له حده زیاته مینه لري.))

کله چې سکیولر به په خپله وینا کې د ناپولن هوبنیارتیا، زړه سواندی او له مینې ډک زړه ته اشاره کوله، نو لومړی به د ده سترګې د اوښکو څخه ډکې شوې او بیا به یې په مخ رڼې اوښکې راروانې شوې.

اوس د ځناورو د فارم د ټولو برياليتوبونو، نېکمرغيو سرلورپو او نمانځلو
افتخار يوازې د ناپولن امتياز وگنل شو. د مثال په توگه که يوې چرگې به د
بلې چرگې سره خبرې کولې، هغې په خبرې داسې شروع کولې:

((ما د ستر لارښود ملگري ناپولن د مبارک مشرتابه په برکت په تېرو شپږو
ورځو کې پنځه غټې هکۍ واچولې...))

که دوه غواوې به د اوبو د ډنډ پر غاړه ولاړې وې د اوبو د څښلو نه مخکې
به يوې غوا بلې ته ويل: ((د ستر لارښود ملگري ناپولن د مبارک مشرتابه په
برکت اوس د څښلو اوبه ډېرې خوندورې شوې دي...))

شاعر خوک ميمنوس د ((ملگري ناپولن)) په نوم شعرکې د فارم د ټولو
ځناورو او مخصوصاً د خوگانو احساسات ډېر ښه څرگند کړي دي. شعر
دادی:

نو روح مې سره لمبه شي

او ستا روښنايي ځلېدونکې سترگې

د لمر په څېر په شنه اسمان کې برېښي

ای ناپولن ملگری!

يوازنی ښوونکی

د هغو ټولو نعمتونو چې ستا مخلوق يې غواړي

ته مړوې د ځناورو خټې

په ورغ کې دوه دوه ځلې
تا ځناورو ته پاک بوس ورکړي
او دوی هم رغړي او رارغړي باندې
لوی که وړوکی دي دا ټول ځناور
خپلو غوجلو کې ارام ویدېږي
ته یې ساتنه او پالنه کوي
ای ناپولن ملگری

که موږ خوگانو وي رښتیا مور شیدې رودلې
منځکې له دې چې لوی شو
یا ستا په سیوري کې بوتلو غوندې وپرسېږو
موږ به تر هر څه پخوا ستا لپاره
درس د اخلاص او د وفا زده کوو
بلې! هر خوگ د زېږېدنې پر وخت
باید په زوره غږ کړي
ای ناپولن ملگری!

ناپولن د دې شعر منظوري ورکړه او د ده په امر دا شعر د لوی گودام په دېوال د اوه احکامو مخامخ په لویو ټکو ولیکل شو. سکیولر په سپین رنگ د ناپولن د نیم مخ لوی عکس رسم کړ او دغه عکس هم د دې شعر له پاسه وڅرېد.

په دې موده کې ناپولن د ویمپر پواسطه د فریدرک او پلکینکتن سره په پېچلو خبرو اترو بوخت و. تراوسه د چارتراش لرګي نه وو خرڅ شوي او د دې دواړو څخه فریدرک د دې د لرګو د اخیستو ډېر لېوالتیا ښکاره کېده. هغه د لرګو معقول قیمت نه ورکاوه، بلکې دغه لرګي یې ډېر په ارزانه بیه غوښتل. په دې وخت کې خوګانو او سپیو بیا نوی ګونګسی خپور کړ چې فریدرک او د هغه نوکران غواړي چې د ځناورو فارم باندې یرغل وکړي. د ژرنې بیا جوړېدو هغه په قهر کړی دی. دا ځل غواړي د فارم ژرنده بېخي ورانه کړي. غدار سنوبال تراوسه د پنځفیلډ دننه پټ ګرځي راکرځي.

د دوبي په مینځ کې ځناورو د دې خبر په اورېدو چې د سنوبال په لمسونه درې چرګو د ناپولن د قتل دسیسه کړې ده، حیران شول. د خوګانو او سپیو د وینا له مخې دغو چرګو ((په خپله خوښه)) د ناپولن د قتل د دسیسې ((اعتراف)) نه وروسته سم له لاسه اعدام شوې. د دې دسیسې ترکشف وروسته د ناپولن د حفاظت احتیاطي تدابیر لاپسې ټینګ شول. د خوګانو مخصوصې کمېټې څلورو سپیو ته امر وکړ چې ټوله شپه دې د کوټې په څلورو ګوټونو کې وېش کېني او ټوله شپه دې د ناپولن کلک حفاظت وکړي. همدا شان د دېنمانو له خوا ناپولن ته په ډوډۍ کې د زهرو ورکولو ډار بېخي زیات شو. د زهرو د ورکولو د مخنیوي په خاطر ناپولن بل اعتمادي څوک پینکې ته وظيفه ورکړه چې د خوړلو نه مخکې دې د هغه ټول خوراکي شیان معاینه او وڅکي.

د یوې یکشنبې د سهار په غونډه کې سکیولر وویل:

((ملګرو! زموږ ستر لارښود ملګري ناپولن تصمیم نیولی دی چې د فارم چارتراش په مسټر پلکینګتن خرڅ کړي او غواړي چې د ځناورو فارم او ((فاکسوډ فارم)) ترمنځ د ځینو تولیدي شیانو د تبادلې تړون لاسلیک کړي.))

((ملګرو! تاسو ته څرګنده ده چې زموږ مشرتابه او پلکینګتن تراوسه یو بل نه دي لیدلي، زموږ د فارم او فوکسوډ فارم ترمنځ خبرې غیر مستقیم د مسټر ویمپر پواسطه روانې دي، خو بیا هم زموږ د ستر لارښود ملګري ناپولن او مسټر پلکینګتن ترمنځ روابط ډېر صمیمانه دي. زموږ ستر لارښود ملګری ناپولن په دې واقعیت ښه پوهېږي چې پلکینګتن یو انسان دی او تاسو د انسان په حیث د هغه نه نفرت کوئ. زموږ مشرتابه امر کړی دی چې تاسو د ده پر ځای فریدرک د ډېر ډار او کرکې وړ شخص وګڼئ او د دغو دواړو ترمنځ د ښه او بد انسان فرق ته حتماً قایله شئ.))

د دوبي په وروستیو شپو ورځو کې د بادي ژړندې سرته رسېدل نږدې شو. هم په دې موده کې په فارم باندې د یوې ناڅاپي حملې ګونګسۍ لاسپې زیات شو. د یکشنبې په سهار سکیولر غونډې ته وویل:

((ملګرو! غدار فریدرک غواړي چې د شلو وسلوالو نوکرانو سره زموږ په فارم ناڅاپي حمله وکړي. د دې مقصد په خاطر هغه د دې سیمې قاضیانو او پولیسو ته رشوت هم ورکړی دی. قاضیانو او پولیسو ورته پوره ډاډ ورکړی دی که چېرې دغه یرغلګر ((ځناورو فارم)) باندې حمله کوي او زموږ فارم په وچ زور نیسي، دوی به ورته هېڅ نه وايي.))

ملگرو! ظالم فریدرک په پنجفیلد فارم کې زموږ په ورونو ځناورو له حده زیات ظلمونه کوي. د دې ظالم یو زیارکښ زور اس د غمچینو لاندې مړ کړ.))

دې ظالم په زیارکښو غواو خواړه بند کړل او ډېرې غواوې یې له لوږې مړې کړې!

دې ظالم یو زیارکښ سبې ژوندی تنور ته وغورځاوه او زموږ دغه ورور یې په سور تنور کې وړیت کړ.

دا ظالم هر ماښام د زیارکښو چرکانو په ککړو کې تېرې چرې تړي او په جنگ یې اچوي. زموږ د ورونو د چرکانو د سروونو څخه وینې بهېږي او دا ظالم له دغو وینو د توپېدو څخه خوند اخلي.))

کله چې ځناورو د پنجفیلد فارم په ورونو ځناورو باندې د ظلمونو کیسې واورېدې، له ډېره قهره د دوی وینو جوش وکړ. غالمغال یې جوړ کړ او ټولو په یوه اواز وویل:

((موږ له دغه فارم څخه ظالم انسان شړل غواړو!

موږ د ستر لارښود ملګري ناپولن څخه په پنجفیلد فارم د حملې اجازه غواړو!

په وړاندې- د زیارکښو ورونو ځناورو د ازادۍ په لور!))

سکیولر په راپارېدلو ځناورو نظر واچاوه، د ځان سره ومسکېد او بیا یې د ځناورو د دلاسا کېدو لپاره وویل:

((ملگرو! تل د ستر لارښود ملگري ناپولن په عملي ستراتيژۍ او تاکيک
تينگه عقیده ساتی! تل د بې باکه او بې سنجشه عمل څخه ډډه وکړئ! پام
کوی چې د ستر لارښود د قوماندې پرته په خپل سر هېڅ عمل ونه کړئ!))

په دې موده کې سکیولر کونښن کاوه چې د فریدرک پر ضد د ځناورو
پارېدلي احساسات ژوندي وساتي. د یوې یکشنبې په سهار ناپولن د ټولو
تشریفاتو سره غونډې ته راغی او د فریدرک پر ضد یې لنډه وینا وکړه.

((فریدرک یو ټیټ او رذیل شخص دی. زه شرمېرم او دا زما د شخصیت
توهین دی چې د فریدرک غونډې ټیټ شخص سره ارتباط وساتم او یا په
دغه رذیل دې د فارم چاتراش خرڅ کړم.))

زه تاسو هغو ټولو کوترو ته چې د انسانانو په فارمونو کې د ځناورو ترمنځ د
((انقلاب)) پیغام خپروئ، امر کوم چې له نن څخه وروسته به تاسو د
((فاکسوډ فارم)) دننه پښه نه ږدئ. زما په امر ((مرگ په انسانیت)) شعار له
منځه ولاړ او تاسو کوترو ته امر کوم چې له نن څخه وروسته د ((انقلاب))
لباره ((مرگ په فریدرک)) شعار استعمال کړئ.))

((ما په تېر دوېي کې د غدار سنوبال یوه بله دسیسه کشف کړه. دغه غدار به
د شپې فارم ته راته او دلته به یې د غنمو د تخمونو سره د وحشي وښو
تخمونه گډول. همدا علت دی چې سړکال د فارم د غنمو فصل د وحشي
وښو نه ډک دی. د سنوبال په دسیسه کې یوه بته هم شریکه وه. کله چې دې
بتي سکیولر ته ((په خپله خوښه)) د خپل جرم ((اعتراف)) وکړ، نو بیا یې ډېر
ژر ((خودکشي)) وکړه.))

اوس د فارم ټول ځناور په دوو ډلو وېشل شوي وو، لوی اکثریت دا عقیده درلوده چې سنوبال ته ((د ځناورو قهرمان لومړی درجه نېسان)) هېڅ نه دی ورکړل شوی، بلکې دا یوه انسانه ده چې د ((غواوو څپر)) تر جگړې وروسته په خپله سنوبال د ځان په باره کې خبره کړې ده. دې ځناورو پنځه عقیده درلوده چې د ((غواوو څپر)) د جگړې په دوران کې غدار سنوبال د جنگ میدان پرېښود او د دې تېښتې په وجه د فارم ټولو ځناورو ډارن سنوبال په گلوه وغانده.

دویمه ډله ځناور بېخي لږ وو. برعکس دوی د سنوبال په تېښه او ډار باور نه کاوه. یوه ورځ سکيولر دوی راوغوښتل او په ډېر قهر یې ورته وویل:

((تراوسه موږ ډېره حوصله وکه چې گوندې تاسو به ټول زاړه عادتونه پرېږدي او د نوو ((انقلابي)) شرایطو سره سم به ځانونه هم بدل کړي. ستاسو دغه شان فکر دوه عوامله لري. یا ستاسو حافظې خرابې شوي دي او یا د غدار سنوبال په لمسونه تخریب کوي. که چېرې ستاسو حافظې خرابې دي، نو بیا دا واقعیت ومنئ چې خرابې حافظې تل خراب او غلط فکر کوي. که تاسو د تخریب اراده لرئ نو په دې صورت کې موږ د وړانکارو په جزا هم ډېر ښه پوهېږو. حوصله هم یو حد لري. تاسو ته دا زما وروستی اخطار دی.))

د مني د لو او درمندونو د ستړي کېدونکي کار او زیار سره سره د ژړندې د جوړېدو کار په بیره روان و. سره له دې چې ځناورو د کار تجربه نه درلوده. د کار ټول اوزار د انسانانو د کار لپاره جوړ وو. ((سنوبال تل خنډونه اچول)) او دا شان نور ډېر مشکلات هم موجود وو، خو بیا هم ژړنده د ځناورو د پرله پسې کار او زیار په برکت په ټاکلي وخت سرته ورسېدله. اوس د ژړندې

د ماشينړۍ د ځای پر ځای کېدو وخت راوړسېد او د ویمپر پواسطه د مشينړۍ د اخیستو خبرې هم پیل شوې. د ډېر کار او زیار له کبله ځناورو تل ډېر زیات ستړي ښکاره کېدل، خو بیا هم دوی د خپلې ژړندې په جوړېدو ډېر افتخار کاوه. دوی به هره ورځ شاهکار چاپېره کړځېدل او د لومړي ځل په تناسب دا ځل ورته خپله ژړنده ډېره ښکلې ښکاره کېده. سربېره پر دې دا ځل د ژړندې دېوالونه د مخکنۍ ژړندې د دېوالونو په تناسب یو په دوه پلن وو. دوی پوخ باور درلود چې دغه پلن دېوالونه د چاودېدونکو موادو پرته بل هېڅ شی له منځه نه شي وړلای. واقعاً چې دوی ډېر زیار وویست او په ډېرو مشکلاتو یې بریالیتوب وموند. په رښتیا دوی ډېره ستړیا ولیدله او تل ستړي، ستومانه وو. خو یوازې په دې فکر کولو چې د ژړندې د بادبانو او ډاینمو تر ګرځېدو وروسته به د دوی په ژوند کې په زړه پورې بدلون راشي، دغه ستړیا به له منځه تلله او برعکس دوی به د ژړندې چاپېره د خوشالیا نه پورته پورته ټوپونه وهل او چیغې به یې ایستلې. ناپولن په پوره تشریفاتو د ژړندې د لیدو لپاره راغی او د ژړندې د معاینې وروسته یې وویل:

((زه شخصاً په دې لوی بریالیتوب تاسو ټولو ځناورو ته مبارکي درکوم او نن دا اعلان کوم چې ما د دې ژړندې نوم ((د ناپولن ژړنده)) کېښود.))

دوه ورځې وروسته ناپولن د فارم ټول ځناور لوی ګودام ته راوغوښتل او په دې فوق العاده غونډه کې یې وویل:

((ما د فارم ټول چارتراش په فریدرک خرڅ کړل. سبب ته د فریدرک کراچی. د دې چارتراشو د وړلو لپاره راځي. په تېرې ټوله موده کې زما او د پلکنيګن دوستۍ محض ظاهري بڼه درلوده برعکس په دغه ټوله موده کې ما د فریدرک سره ډېر پټ روابط ساتل. له نن څخه زموږ او د فوکسوود ترمنځ

ټول روابط قطع شول او په دې برخه کې ما پرون پلکینګتن ته پیغام ورلېږلی دی. زه ((انقلاب)) خپرونکو کوټو ته امر کوم چې د نن نه دې پنځفیله فارم ته نه ځي او ((مرګ په فریدرک)) شعار دې ((مرګ په پلکینګتن)) په شعار بدل کړي.))

((زه درته ډاډ درکوم چې د ځناورو په فارم باندې د فریدرک د حملې کیسې بېخي غلطې وې او دا چې د پنځفیله فارم په ځناورو باندې فریدرک ظلمونه کړي دي، دا خو بېخي پوچې خبرې دي. دا پروپاګنده سنوبال او د هغه طرفدارانو د دې لپاره کوله چې زما او فریدرک ترمنځ دوستانه اړیکې خراب کړي. اوس دا خبره په اسنادو اثبات شوې ده، چې سنوبال په ټول ژوند کې پنځفیله فارم ته نه دی تللی، بلکې برعکس دغه غدار له ډېرې مودې راهیسې په فوکس وورډ فارم کې اوسېږي او په دې فارم کې د پلکینګتن دغه څیره خور د مزو ژوند کوي.))

د ناپولن په دې اعلان ټول ځناور حیران شول او یوازې خوګانو د ده څیرکتیا او هوښیارۍ په هکله وویل:

((ملګرو! د پلکینګتن سره ظاهري ملګرتیا زموږ د ستر لارښود ملګري ناپولن یو ((عالمانه انقلابي تاکتیک)) و. د ستر لارښود ملګري ناپولن دې تاکتیک فریدرک مجبور کړ چې د هر چار تراش قیمت دولس روپۍ نور هم جګ کړي. زموږ د مشرتابه نبوغ دا واقعیت وښود چې فریدرک هم په دې تاکتیک تر پایه پوه نه شو. د دې علت دا دی چې زموږ مشرتابه په دې برخه کې د فریدرک په شمول په هېچا باور نه کاوه.))

((ملګرو! فریدرک غوښتل چې زموږ لارښود ملګري ناپولن ته د کاغذ په یوه پاڼه چې د چک په نوم بلل کېږي د پیسو د ورکړې وعده لیکلې ورکړي.

خو ((زموږ ستر لارښود ملگري ناپولن)) پنځه روپيز لوټونه ورڅخه وغوښتل او دا شرط يې هم ورباندې کېښود چې پيسې به د چارتراشو تر وړلو مخکې نغدې ورکوي. اوس فريدرک دغه نغدې پيسې ورکړي دي او فکر کوم چې دغه پيسې د ژرندې د مشينۍ د اخيستو لپاره بهنې کفايت کوي.))

ډېر چټک چارتراش يورل شول او د چارتراشو تر وړلو وروسته ناپولن د بانک د لوټونو د معايې په خاطر په لوی گودام کې د ټولو ځناورو فوق العاده مجلس داير کړ، ناپولن د لوی گودام په اوچت ځای د بوسو په بستره غځېدلی پرېوت او په دې ورځ يې دواړه (نښانونه ځړولي وو. د موسکا ډکه خوله يې چينکه نيولې وه. ترڅنګ يې په يو چيني لوبښي کې د فريدرک لوټونه سر په سر ايښودلي وو. ټول ځناورکتار ولاړ وو او هر يو لوټونو ته په څير څير کتل. يوکسر د لوټونو د بوی کولو لپاره خپل شونډک وراوږد کړ او د ده په تنفس دغه نازک سپين شيان د چيني لوبښي څخه والوت او شاوخوا تيت و پرک پرېوتل.

په فارم کې درې ورځې وروسته لويه هله کوله پيدا شوه. ويډمپر تک زير په بايسکل سپور په ځغاسته فارم ته راغی، بايسکل يې يوې خواته په غولي کې وغورځاوه او په منډه نېغ د ناپولن کوټې ته ولاړ، څو شېبې وروسته د ناپولن د کوټې څخه غال مغال راپورته شو او د پېښې خبر په ټول فارم کې د ځنګل د اور په شان خپور شو. د ټولو ځناورو په خوله دا يوه خبره وه چې ((د بان کلوتونه جعلی دي! فريدرک چارتراش مفت واخيستل.))

ناپولن ډېر ژر د ځناورو غونډه راوغوښتله او غونډې ته يې په قهرجنه لهجه وويل:

((زه غدار فریدرک په مرگ محکوموم. زه غواړم چې دغه غدار ژوندی ونیسم او په جوش اوبو کې یې ژوندی وځوټوم.))

((له ډېر مودې راهیسې دغه ځاین زموږ په فارم ناڅاپي يرغل کول غواړي، هره شېبه د فریدرک او د هغه د نوکرانو د حملې انتظار کوي. دا اوس نه ورته چمتو اوسئ. زه امرکوم چې د فارم په ټولو لارو پیره داران ودرؤ. زه غواړم چې د پلکینګتن سره بیا ښه روابط ټینګ کړم. زه امرکوم چې ډېر ژر دې څلورکوټرې فوکسوود ته ولاړې شي او زما له خوا دې پلکینګتن ته د ښو روابطو د ټینګېدو هیله او د روغې جوړې پیغام ورسوي.

سبا سهار حمله پیل شوه. ځناورو سبا نارۍ کاوه چې پیره داران په یو ترات راغلل او ځناورو ته یې د فارم د لویې دروازې په لار د فریدرک او د هغه د نوکرانو د راننوتلو خبر ورکړ. ټول ځناور په ډېره زړورتیا مخې ته ورغلل. دا ځل ځناورو ته د ((غواوو څپر)) د جګړې غوندې بریالیتوب اسان نه ښکاره کېده. دا ځل پنځلس تنه د شپږو ټوپکو سره راغلل. کله چې انسانان د پنځوس کامونو په فاصله ځناورو ته رانږدې شول، نو فوراً یې دزې شروع کړې. ځناورو د ډاروونکو چاودنو او د ټوپکو د سوزونکو گولپو مقابله ونه کړلای شوه. ناپولن او بوکسر ډېر کوبښن وکړ چې ځناور د یوې کلکې حمله لپاره راټول کړي، اما انسانانو ډېر ژر دوی په شا وتمبول او د میدان څخه یې په تېښته مجبور کړل. ځناورو د فارم په ودانیو کې پناه واخیسته او د دې ودانیو د چاودنو او سوریو څخه یې غلي غلي بهر ته کتل. دښمنانو ډېر ژر مالڅر او ژرنده نیوله. تر یوې شپې پورې ناپولن داسې معلومېده لکه چې هر څه یې بایللي دي. چوپ چاپ یې کښته پورته قدم واهه، لکۍ یې شخه پورته نیولې وه او کله به یې په یو او کله به یې په بل اړخ وهله. هغه د امید سترګې د فوکسوود فارم پر لور نیولې وې او د ځان سره به یې ویل: ((که په

دې حساسه مرحله کې پلکینګتن او د هغه نوکران زمو مرستې ته راغلل، نو زموږ بریالیتوب یقیني دی.)) هم په دې وخت کې هغه څلور کوترې چې یوه ورځ مخکې فوکسوود ته لېږل شوې وې راغلې. یوې کوترې د پلکینګتن له خوا د کاغذ یوه وړوکې ټوټه په مکونښه کې نیولې وه. په دې کاغذ باندې په پنسل دا عبارت چې ((ټاځناورو سره هم دا جوړېږي.)) لیکل شوي وو.

فریدرک او د هغه نوکران ژړندې ته نږدې ودرېدل. ځناورو د دوی څار کاوه. د ژړندې په خوا کې د دښمنانو د راټولېدو له کبله په ځناورو کې ډار پیدا شو. د فریدرک دوه نوکرانو یو جبل او یو پلک په لاس کې ونیوه دوی غوښتل چې ژړنده له بنسټ څخه چپه کړي.

((ناممکنه ده!)) ناپولن چپه کړه. ((دا ځل موږ د ژړندې دېوالونه دومره پلن جوړ کړي دي چې دوی یې هېڅ نه شي چپه کولای! زه پوره باور لرم چې په یوه اوونۍ کې هم دغه دېوالونه رانسکورولای نه شي. ملګرو! پام کوئ چې ونه ډارېږئ.)) اما بنجامین په ډېر دقت د انسانانو حرکتونه څارل، د فریدرک دوه نوکرانو په جبل او پلک د ژړندې بنسټ ته نږدې سوری جوړوه، بنجامین په ډېره حیرانتیا خپل سر اخوا دېخوا بسوروه رابرسوړه. بنجامین نورو ځناورو ته وویل: ((ما هم دغه فکر کاوه! تاسو ورته ښه وګورئ چې هغوی څه کوي. هغوی یوه شپبه وروسته په دغه سوري کې چاودېدونکي مواد اچوي.))

ډار شوي ځناور منتظر ولاړ وو او له ډاره د باندې نه شو راوتلای. یو څو دقیقې وروسته یې ولید چې د ژړندې له خوا څخه انسانانو یوه او بله خوا منډه واخیسته. او یوه شپبه وروسته یو لوی ډز وشو. ددې کڼوونکي ډز په اورېدو کوترې هوا ته والوتې، ټولو ځناورو سترګې پټې کړې او یوازې د

ناپولن پرته نورو ټولو په ځمکه پروت وکړ. کله چې د ځمکې نه راپورته شول د ژرنډې له پاسه یې تک تور لوکي توره وریځ ولیده. شمال دغه وریځ په کرار کرار پورته. گوري چې ژرنده بهیځي له منځه تللي ده.

دې بوگنوونکې منظرې په ټولو ځناورو کې لوی هیجان پیدا کړ. د دې ټیټ او دکرکې وړ عمل پر ضد لوی قهر د دوی ډار او ناامیدي له منځه یوړل. د انسانانو نه د بدلې چيغه پورته شوه، غیر له دې چې د ناپولن څخه د امر د اخیستو انتظار وکړي، ټولو ځناورو مخامخ په دښمنانو حمله وکړه. په دوی باندې لکه د ډلې-کولۍ وړېدلې اما دوی د دغو سوزوونکو گوليو هېڅ پروا نه کوله. دا ځل ډېره سخته جگړه ونښته. انسانانو ورباندې پرله پسې ډزې کولې خو دوی په ډېره زوړرتیا ورنږدې کېدل. کله چې ورته بهیځي نږدې شول، نو انسانانو په کوتکو او په درندو بوټونو وهل پیل کړ. یوه غوا، درې مېرې او دوه بټي ځای پر ځای مړې شوې او تقریباً ټول ځناور زخمي شول. سره له دې چې ناپولن د ځناورو د شا نه د عملیاتو قوماندده ورکوله، خو د ده د لکۍ سر هم په گولۍ والوت. انسانان هم تېي شول.

بوکسر د درې انسانانو سرونه په سومانو ورمات کړل. یوې غوا د یو انسان خېټه په ښکرونو سورۍ کړه او ژیسي او بلو بیل د یو انسان پرتوگ ترانگې ترانگې کړ. ناپولن امر کړی و چې د ده نه ساتونکي سپي دې د بوټو د لاندې پټ ودرېږي. دې سپیو په انسانانو ناڅاپه حمله وکړه او د دې ناڅاپي حملې له ډاره په انسانانو کې گډوډي راغله. د فارم ځناورو انسانان د هرې خوا نه محاصره کړل او د دې محاصرې د خطر له ډاره فریدرک نوکرانو ته د تېښتې غږ وکړ. یوه شپبه وروسته ډارن انسانانو د خوږ ژوند د ژغورلو په خاطر منډې پیل کړې. ځناورو د فارم تر څنډو تعقیب کړل. کله چې انسانان مجبور

شول چې د اغزنو بوټو له لارې ځانونه وباسي، دلته هم ځناورو ته وروستی.
کلكې لغتې وركړې.

ځناورو جگړه وکته، خو ټول ډېر زيات ستړي او په سرو وينو لمبېدلي
بنسکاره کېدل. ټول په کرار گود گود فارم ته راستانه شول. کله چې دوی په
وېسو باندې د ملگرو د خواړه واره مړي وليدل، د ځينو ځناور له سترگو
څخه اوبسکې راوبهیدې څو شېبې د ژرندې پر ځای باندې وپېژن چوپ
چاپ ودرېدل، هو! ژرنده يا په بل عبارت د دوی د کار او زيار د شاهکار
ټولې نېسې نېسانې له منځه تللې وې! دا ځل د ژرندې بنسټونه الوتي وو. د
ژرندې د بيا جوړېدو لپاره د تیت و پرک پرتو تېرو څخه استفاده کول گران
کار و. د چاودېدونکو موادو قوت دغه تېرې سلگونه گزه وړاندې غورځولې
وې او اوس داسې معلومېده لکه چې په دغه ځای ژرندې هېڅ وجود نه
درلود. د جگړې په دوران کې سکیولر په مرموز ډول پټ شوی و، اما کله
چې ځناور فارم ته رانږدې شول، هغه لکۍ تاووله راتاووله او ډېر خوشاله په
ټوپونو ټوپونو ځناورو ته راغی. په دې وخت کې د فارم د ودانیو له خوا د
ټوپک ډز وشو او د دې ډز په اورېدو بوکسر پوښتنه وکړه.

((دا ډزې د څه لپاره دي؟))

((دا زموږ د برياليتوب د تحليل ډزې دي.)) سکیولر په چيغه ځواب وركړ.

((دکوم برياليتوب؟)) د بوکسر د لينگو څخه سرې وينې روانې وې، يو نعل
يې ورک، يو سوم يې چاودلی او يو درجن گولۍ يې د وروستنيو پښو په
لينگو کې پرتې وې.

((کوم بریالیتوب ملگری! ایا موږ د ((ځناورو فارم)) د مقدسې خاورې څخه یرغلگر دښمن ونه ښاره؟)) سکیولر وویل.

((موږ پوره دوه کاله د فارم په ژرنده کار وکړ! اما د ښمنانو زموږ دغه ژرنده له منځه یوړه! بوکسر ځواب ورکړ.

((ملگری! هېڅ پروا نه کوي! موږ به بله ژرنده جوړه کړو. که موږ یې وغواړو دغه شان شپږ ژرندي جوړولای شو. ایا دا نه منې چې موږ غومره لوی کار کړی دی؟ دا ځمکه چې اوس ورباندې دواړه ولاړ یو دښمن راڅخه نیولې وه. دا ځمکه موږ او تاسو د ستر لارښود ملگری ناپولن د مشرتابه په برکت بېرته لاس ته راوړې ده!))

((هم هغه ځمکه مو بېرته کتلې ده، کومه ځمکه چې موږ مخکې درلوده» بوکسر وویل:

((دغه زموږ بریالیتوب دی!)) سکیولر چیغه کړه. ټول ځناور گود گود غولي ته ننوتل. د بوکسر د لینگو د پوستکي د لاندې گولیو سوزېدونکی درد پیل کړ. بوکسر په چورت کې ولاړ هغه ته د بنسټ څخه د ژرندي د بیا جوړېدو کار ډېر دروند او گرام کار معلوم شو. هغه په تصور کې خپل ځان په دغه دروند او گران کار یو ځل بیا بوخت ولید. د اول ځل لپاره د ده په مغزو کې دا خبره راغله. ((زه اوس یولس کلن یم، شاید چې زما د متو او غړو پنځوانی قوت نه وي پاتې.))

کله چې ځناورو د شین بیرغ پورته کېدل، پرله پسې د ټوپک اوه ډزې او د بریالیتوب په مناسبت دناپولن د مبارکۍ وینا واورېدلې، نو له دې وروسته د دوی باور وشو چې واقعاً د فارم ځناور لوی بریالیتوب ترلاسه کړی دی.

بوکسر او کلوور د مړو ځناورو مړي په کراچۍ کې راکښل. ناپولن د کراچۍ څخه مخکې او نور ځناور د کراچۍ تر شاه روان وو. په جگړه کې مړه ځناور په ډېر درناوي خاورو ته وسپارل شو.

پوره دوه ورځې ((د لوی بریالیتوب)) جشن تجلیل شو. سندرې ویل کېدې، د خوگانو ویناوې روانې وې، پرله پسې ډزې کېدې هر ځناور ته یوه مڼه، هرې مرغۍ ته دوه انس غنم او هر سپي ته درې بسکت ورکړل شول. دا جگړه د ((بادي ژرندي جگړه)) په نوم اعلان شوه. ناپولن د نوي ((شین بیرغ نښان)) د جوړولو امر وکړ. ډېر ژر دغه نښان جوړ شو. او ناپولن د ټولو ځناورو په نمایندګۍ دغه نوی نښان ځان ته ورکړ. په دې عمومي خوشالۍ کېد د جعلي لوټونو مسله بېخي هېره شوه.

څو ورځې وروسته خوگانو د جونز په یوه زېږخانه کې د وسکي شرابو لوی صندوق وموند. په دغه شپه د فارم د مېنې څخه په جگ اواز د سندرو غږ راغی. ټولو ځناور د خوگانو د خولې څخه ((د انګستان ځناورو)) د ترانې په اورېدو حیران شول. د سپوږمۍ شپه وه. ځناور د شپې په نهه بجو ناپولن ولید چې د مېنې د شا دروازې نه راووت، هغه د مستر جونز یوه زړه شپو په سرکړې وه، د غولي چاپېره یې منډې ووهلې او بیا بېرته په دروازه ننوت. د دې شپې په سهار د فارم د مېنې د ننه بېخي چوپه چوپتیا وه او یو څوک هم بیدیا په نظر رانغی. د سهار پوره نهه بجې وې چې سکيورلر د مېنې بیدیا ولیدل شو. دی ډېر خفه راروان و، سترګو یې چنې نیولې وې، لکۍ یې د ځان پسې راکښله او د وضعې نه ډېر سخت ناروغ معلومېده. ده د فارم ځناور راټول کړل او هغوی ته یې په ژرغوني اواز وویل:

((ملګرو! ما تاسو ته یو خطرناک خبر راوړی دی! زموږ ستر لارښود ملګري ناپولن د ځنګدن په حالت کې دی!))

د دې خبر په اورېدو ځناورو ویر او انګولا شروع کړه. د فارم د مېنې د دروازې بیدیا بوس خپاره شول او د دې بوسو له پاسه ځناورو د پښو د ګوتو په څوکو ډېر په کرار تګ راتګ کاوه. د هر ځناور سترګې د اوبښکونو ډکې وې. یو ځناور به د بل ځناور څخه یوازې دا پوښتنه کوله: ((که زموږ ستر لارښود م شو، نو موږ به څه کوو.)) ډېر ژر دا ګونګوسی چې غدار سنوبال د ستر لارښود ملګري ناپولن په خوراک کې زهر اچولي دي، خپور شو. سکیولر پوره په یوولس بجو راووت او هغه بیدیا خفه ولاړ ځناورو ته یې وویا:

((ملګرو! له دې دنیا نه د تلونکي ستر لارښود ملګري ناپولن وروستی فرمان دا دی: ((که د فارم هر ځناور شراب وڅښل نو تاسو هغه ته د مرګ سزا ورکړئ.))

د ماښام خواوښا ناپولن لږ ښه شو. سکیولر سهار یې خوبه ځناورو ته د هغه د روغتیا زېږی وکړل. اوس ناپولن بېخي تکره و او د شپې له خوا هغه په خپل کارونو پیل وکړ. د دوشنبې ورځ وه، ویمپر فارم ته راغی ځناورو واورېد چې ناپولن ویمپر ته به ویلنګېن کې د شرابو د تقطیر رهنما کتابونو د اخیستو فرمایش ورکړ.

یوه اوونۍ وروسته ناپولن دا امر وکړ: تاسو باغچې ته نږدې وړوکی مالڅر چې د تقاعد شویو ځناورو د مالڅر په نوم پرېښودل شوی دی، ټول ایره کړئ، ځکه چې د دې مالڅر د وښو تخمونه بېخي زاه شوي دي او زه اوس غواړم چې تاسو په دغه مالڅر کې نوي او تازه تخمونه وکړئ: اما ډېر ژر ټولو

ځناورو ته څرگنده شوه چې ناپولن په دغه وړوکي مالخړ کې د وېسو د تازه تخمونو پر ځای وربشې وکړلې.

يوه شپه غجيبه پېښه وشوه. د يو ځناور پرته نور ټول ځناور په دې شپه پوره پوه نه شول. د شپې په دولس بجو د لوی ګودام د هغه دېوال څخه چې ((اوه احکام)) پرې ليکل شوي وو، د يو شي د ماتېدو لوی اواز تر غوږو شو، د دې اواز په اورېدو ټول ځناور د خپلو غوږولو څخه په منډه راووتل. د سپوږمۍ شپه ده. ځناور ګوري چې د ګودام د دېوال په بېخ کې يوه زينه ټوټې ټوټې پرته ده. د دې ماتې زینې په خوا کې سکیولر خور وور بې سده پروت دی. د ده تر څنګ يو لاتین، يو د رنگ برش او د سپين رنگ يو نسکور لوبنی هم پراته دي. د سکیولر چاپېره سپي کړې ولاړ دي. کله چې سکیولر په سد او د تګ وړ شو، سپيو ډېر ژر هغه د کړۍ دننه د فارم مېنې ته بدرګه بوت. د زور بنجامين نه غیر نور ځناور د دې پېښې په علت پوه نه شول.

زور بنجامين پوه شو، سړي وېنوروه، خو په خوله يې هېڅ ونه ويل. تر دې پېښې څو ورځې وروسته موریل د ((اوه احکام)) دېوال ته ودرېدله او هغې غوښتل چې دغه احکام له سره ولولي. موریل د احکامو په لوست پیل وکړ. ډېر ژر ورته څرګنده شوه چې د فارم ځناورو يو بل حکم هم غلط زده کړی دی. ځناورو پنځم حکم داسې زده کړی و چې ((هېڅ ځناور به شراب نه څښي.)) اما په دې حکم کې دوی دوه ټکي بېخي هېر کړي وو، په دېوال باندې ليکل شوي اصلي پنځم حکم داسې و چې ((هېڅ ځناور به - له حده زیات - شراب نه څښي.))

نهم خپرکی

د بوسکر د چاودلي سوم د جوړېدو موده ډېره اوږده شوه، د برياليتوب د تجليل په سبب ځناورو د بادي ژړندې د بيا جوړېدو کار پيل كړ. بوكسر يوه ورځ د كار څنځه غير حاضري نه كوله او دا يې هم خپل سپكاوى گانه چې نور ځناور دې د هغه د سوم په دردونو او تكليف خبر شي.

((كلوړ! دسوم دردونه ډېر تكليف راكوي!)) بوكسر به هر ماېنام كلوړ ته پټ اعتراف كاوه. كلوړ به ځينې بوتې په خوله كې ژويل، لېټۍ به يې ترېنه جوړه كړه او هره شپه به يې د لېټۍ پټۍ د هغه په چاودلي سوم اېښودله.

((بوكسره! دومره سخت كار مه كوه. پام دې وي چې داسې ځيگر ډېره موده كار نه كوي. ((كلوړ! او بنجامين دواړو به هره شپه ورباندې ټينگار كاوه. بوكسر به د دوى خبرو ته غوږ نه اېښود او په ځواب كې به يې ورته ويل: ((زه په ژوند كې يوه ارزو لرم. مخكې له دې چې تقاعد واخلم بايد بادي ژړنده جوړه وويم.))

كله چې د ځناورو د فارم لومړني قوانين جوړ شول. دې قوانينو د خوكانو او اسونو د تقاعد عمر دولس كلونه، د غواوو لس كلونه، د سپيو نهه كلونه، د مېړو او هه كلونه او د چركانو او بتو عمر پنځه كلونه وټاكل. قوانين د زړه عمر تقاعد ته د ډېرې ځيرې حق ورکړى و اما په عمل كې تراوسه په ټول فارم كې نه يو ځناور تقاعد كړى و او نه د تقاعد ځيره وركړل شوې وه. يو ځل بيا د تقاعد تاوده بحثونه شروع شول. كله چې د باغچې ترڅنگ د وړوكي مالخر په وريشو وكرل شو، نو ډېر ژر داكونگوسى خپور شو، چې د لوى مالخر د يوې څنډې نه كټارې تاوېږي او دغه څنډه د تقاعد شويو ځناورو د څر لپاره

پرېښودل کېږي. دا هم ويل کېدل چې د ژمي په موسم کې به تقاعد شوي اسونه د ورځې پنځه پاوه وربشې او پنځلس پاوه وچ واښه څيره اخلي او د عمومي رخصتۍ په ورځ به يوه گاږه او يو مڼه هم ورکول کېږي. بوکسر په راتلونکي دوېي کې دولس کلون کېده.

ژوند ډېر سخت و، دغه ژمي د تېر ژمي غوندې ډېر سوړ اما د تېر ژمي په تناسب په دې ژمي کې خواږه ډېر لږ وو، خوگانو او سپيو پرته د نورو ټولو ځناورو څيره يو ځل بيا لږ شوه. سكيولر د څيرې د لږوالي د ضرورت تشرېح په ترڅ کې وويل:

((ملگرو! د څيرې ټينگ مساوات ساتل او ټولو ځناورو ته مساوي څيره ورکول ((د ځناورتوب)) د دې اصل چې هر ځناور ته به د هغه د استعداد او کار به مقابل کې څيره ورکول کېږي، پر ضد عمل دی. زه هېڅکله نه غواړم چې د څيرې لږوالي ته ((د لږوالي)) اصطلاح استعمال کړم، بلکې زه ((د ځناورتوب)) د واقعي اصولو د روحيې سره سم دې ته د شراپو سره ((د څيرې د سمون)) اصطلاح استعمالوم. تاسو ته به خوراک لږ ښکاري، خوکه تاسو خپل اوسني خواږه د جونز د دورې سره مقايسه کړئ، تاسو به راسره دا واقعيت حتماً ومنئ چې تاسو د هېڅ ډول خوراکي موادو قلت نه لرئ. برعکس په فارم کې اوس د خوراکي موادو توليد څو ځله پرېمانه شوی دی.)) سكيولر د ارقامو کاغذ راوويست او په چغنده اواز يې ډېر چټک د ارقامو ليست لوست پيل کړ:

((ملگرو! اوس به يې درته د ارقامو تفصيل اثبات کړي چې تاسو د جونز د دورې په مقايسه پرېمانه وربشې، پرېمانه واښه، او پرېمانه ټيپر لرئ. اوس ستاسو د کار ساعتونه لږ دي، ستاسو د څښاک اوبه ښې دي، ستاسو عمر

اوږد شوی دی، ستاسو د ماشومانو مړینه لږه شوې ده. ستاسو په غوځولو کې بوس پرېمانه دي. غوځلې مو پاکې دي او اوس مو د پخوا شان ورې هم نه په عذابوي. پخوا تاسو د انسانانو غلامان وئ او اوس خپلواکه او ازاده، زه درته د جونز او اوسني وخت فرق په یوه جمله کې خلاصه کوم. د جونز د دورې ټول شیان خراب وو او د اوسنۍ دورې هر شی ښه دی.))

ډېرو ځناورو د سکیولر وینا په هر ټکي باور کاوه. د دې علت دا و چې اوس د ډېرو ځناورو د حافظې څخه په خپله جونز او د هغه د دورې هر څه هېر شوي وو. اوس هغوی ((د ځناورو فارم)) کې د اوسېدو د تجربې په نتیجه کې یوازې په دې پوهېدل چې په دغه فارم کې دوی تل خوار، زار ژوند تېروه، تل وږي وو، تل یې ساره کېدل او چې تر څو به وینې وو، تر هغې به یې پرله پسې شافه کارونه کول.

اوس په فارم کې د خوراک نورې نوې خولې هم پیدا شوې. د مني په موسم کې څلورو خوگانو یو ډېر بچي وزېږول، د ټولو بچو رنگ برک و او په ټول فارم کې ناپولن یوازې برک رنگه خوگ و. دا یوازینی نښه وه چې د برک رنگه بچو څخه د هغوی اصلي پلار په خپله معلومېده. د یکشنبې په غونډه کې سکیولر په نوې اعلامیه کې وویل:

((ملګرو! د خوگانو د مخصوصې کمېټې په فیصله او د ستر لارښود ملګري ناپولن په منظوري د خښتو او لرگو د اخیستو وروسته د فارم د مېنې ترڅنګ ډېر ژر نوی مکتب جوړېږي. د مکتب د جوړېدو تر وخته پورې به ستر لارښود ملګري ناپولن په اشیخانه کې د خوگانو بچو ته درس ورکوي. هره ورځ به دغه بچي د فارم په باغ کې سپورټ کوي. تر دې وروسته ستاسو بچي دا حق نه لري چې د خوگانو د بچو سره یوځای لوبې وکړي. همدا شان

که چېرې تاسو په لار کې د خوګ سره مخامخ کېږئ، تاسو مکلف یاست چې خوګ ته د تېرېدو لومړنی حق ورکړئ. دې فیصلې ټولو خوګانو ته دا امتیاز هم ورکړی دی چې هغوی به د یکشنبې په ورځو کې د لکيو پورې شنې پټۍ هم تړي.))

په دغه کال کې د فارم حاصل ښه و، اما اوس د ژرنډې د مشینۍ د اخیستو برسېره د نوي مکتب خښتو، شکې او چوڼې د اخیستلو لپاره هم پیسو ته اړتیا وه، سکیولر د ژرنډې د مشینۍ او د مکتب د لګښت لپاره د عمومي سپما به اعلان کې وویل:

((ملګرو! موږ د ستر لارښود ملګري ناپولن د لمبې د تېلو، شمعو، بورې او د سپوږمۍ د بکسټ او د ژرنډې او مکتب د نویو ودانیو سامان لکه د مېخونو، سیمانو، جالیو، اوسپنې، تارونو، خښتو، شکې او د چوڼې د اخیستو لپاره د پیسو سمپا ته اړتیا لرو. د پیسو د لاس ته راوړلو لپاره د وچو وښو یوه لویه کوټه او د کچالانو ډبره برخه خرڅه شوه او په نوي قرارداد کې د یوې اوونۍ د څلور سوه هګیو خرڅلاو شپږ سوه هګیو ته پورته شو.))

د سپما د کمپاین په نوم د دسمبر په میاشت کې لږه شوې څیره په جنورۍ کې نوره هم لږه شوه. سره له دې چې خوګانو د مزو ژوند کاوه اما د خاورو د تېلو د سمپا په خاطر د نورو ځناورو په ټولو غوڅولو کې د لاتین بلول منع شول. خوګانو ته هر ډول ارامتیاوې موجودې وې او د فارم هر خوګ د یوې ورځې نه بلې ورځ ته غږېده. د فبروري په وروستیو ورځو کې ځناور ډېر وږي معلومېدل. یوه ورځ تر غرمې وروسته د خوګانو په پوزه ډېر خوږ بوی ولګېد او د ټولو وږو ځناورو اشتها راوپارېدله. دغه خوږ بوی د جونز د شراب جوړولو د کارخانې څخه راټه. د شراب جوړولو کارخانه د اشیخ خانې

ترڅنگ وه او د جونز تر شپږو راهيسې دغه شراېخانه شاړه پرتې وه. ((دا خو د وربشو بوی دی!)) يو ځناور نورو ته وويل، ټولو ځناورو دغه خوږ بوی ټينگ تنفس کړ او بيا يې يو بل ته په تعجب وويل: ((کېدی شي چې زموږ د ماښام د خوراک لپاره به څه خواږه خواږه تيار بوی ماښام راغی خو خواږه خواږه هېڅ معلوم نه شول. په راتلونکې يکشنبه کې دا اعلان چې تر دې وروسته به د فارم ټولې وربشې يوازې د خوگانو لپاره ساتل کېږي وشو. څو ورځې وروسته د فارم ټولو ځناورو ته څرگنده شوه چې اوس هره شپه هر خوگ يو ليتر شراب او ناپولن نيم کيلن شراب د گرد نر په لوی کنډول کې څښي.

په بېکاره وخت کې ټول ځناور يوازې د ډېرو کنسرتونو وينگانو او مارشونو پواسطه مصروف کېدل. د يوې يکشنبې د سهار په غونډه کې سکیولر د خوگانو دا فيصله ولوستله:

((ملکرو! د خوگانو د محصوصې کمېټې په فيصله او د ستر لارښود ملګري ناپولن په منظوري تر دې وروسته تاسو د فارم ټول ځناور مکلف ياست چې ((د ځناورو فارم)) د برياليتوبونو او مبارزو د تجليل په وياړ په اوونۍ کې يو ځل ((خود بخودي مظاهري)) او پرتمين مارشونه)) وکړي. ((د پرتمين مارش)) په ټاکلي وخت کې به خپل ټول کارونه پرطږدي او د عسکرو غونډې به د فارم تر سرحدونو پورې ((پرتمين مارش)) کوي. د مارش په سر کې به ترومچي تور چرګ، ورپسې به ستر لارښود ملګری ناپولن روان وي. د ده سپي به خوگان، د خوگانو پسط به اسونه، د اسونو پسې به غواوې، غواوو پسې به مېږې، مېږو پسط به چرګان او چرګانو پسې به نور ځناور د يو بل پسط په منظم کتار ځي. سپي به د مارش په دواړو اړخونو کې روان وي. بوکسر او کلوور به په مارش کې هغه شين بيرغ چې د سوم او ښکر سمبول

ورباندي انځور شوی دی او ((ژوندی دې وي ستر لارښود ملگری ناپولن))
 ورباندي ليکل شوی دی، وړي. د مارش په پای کې به پرتمینه غونډه کېږي.
 په دې غونډه کې به لومړۍ هغه شعرونه چې د ستر لارښود ملگري ناپولن د
 لوړ مقام، نبوغ او سپېڅلي شخصیت په باره کې ليکل شوي دي، ويل کېږي
 او به پای کې به سکیولر تاسو ته د فارم د خوراکي موادو د ډېر تولید ارقام
 اوروې او د نویو مسایلو په باره کې به درته معلومات درکوي.))

د ټولو ځناورو په تناسب د مېړو ((پرتمین مارش)) ډېر خوښ و. کله چې به
 ځناورو ولید چې خوځکان او سپي نه شته، نو دوی به د مارش د ستر یا تر ډېره
 وخته، په سپړکې د ودرېدو او د وخت د ضایع کېدو څخه شکایت شروع
 کړ. مېړو چې به دغه شکایتونه واورېدل هغوی به ډېر ژر ((څلور بولي بڼه
 دي، دوه بولي خراب دي)) په رمبارو دغه ځناور غلي کړل. ((پرتمین
 مارش)) ځناورو ته یوه ګټه رسوله او هغه دا چې ځناورو د مارش په دوران
 کې د شعرونو، د ارقامو او د ډزو په اورېدو، د ترومچي تور چرک په نندارې
 او د فارم د بیرغ د رپېدو په لیدو خپل تش نسوه او لوږه هېروله.

د اپریل د میاشتې په لومړنۍ یکشنبې د فارم ټول ځناور چې لوی ګودام ته
 راغلل او دننه په کتار ودرېدل له دې وروسته ناپولن په ټولو تشریفاتو چې
 تورمچي تور چرک یې مخکې مارش کاوه، سپیو ترېنه چاپېره منډې وهلې او
 خوځکان ورپسې وو، ک=ګودام ته راننوت او ټول یوځای د ګودام او چت ځای
 ته پورته شول. په دې ورځ ناپولن ((د ځناورو قهرمان لومړۍ درجه نېسان))
 ((د ځناورو قهرمان دویمه درجه نېسان)) او ((د شین بیرغ نېسان)) څړولي
 وو. لومړۍ ترومچي تور چرک د غونډې د پیل اذان وکړ، بیا ناپولن مخامخ
 ولاړ په ټولو ځناورو یو سرسري نظر وچاوه او ورپسې یې وویل:

((اوس زموږ)) (انقلاب)) خپل تڪاملي پړاو ته رسېدلى دى. اوس ((د ځناورو فارم)) ((جمهوريت)) او ((جمهور ريس)) ته ضرورت لري. زه نن د ځناورو فارم د ((جمهوريت)) لپاره ((خپل ځان)) د جمهوري رياست د كانديد په حيث اعلانوم.))

په ټول فارم كې يوازې ناپولن د جمهوري رياست كانديد و، خوگانو په سونگهار او سپيو په غپا د هغه كانديد بدل تائيد كړل او په دې غونډه كې ناپولن د رايو په اتفاق ((د جمهور ريس)) په توگه وټاكل شو. په دغه ورځ ((د جمهور ريس)) د انتخاب د خوشالتيا په مارچ كې سكيولر وويل:

((ملگرو! اوس موږ ته د جونز او سنوبال د گډې دسيسې په باره كې نوي مفصل او مستند اسناد په لاس راغلي دي. دې اسناد مخكنى دا نظر چې سنوبال د جونز سره پټ ارتباط درلود او ((د غواوو څپر)) په جگړه كې يې موږ ته ماتې راكول غوښتل، بېخي غلط اثبات كړي دي. مستند اسناد وايي ((سنوبال د جونز په طرفدارۍ د انسانانو په سر كې راغى او هغه د يرغلگرو انسانانو د لپېر په صفت د دې شعار په ويلو چې ((ژوندى دې وي انسانيت)) د فارم د ځناورو پر ضد جگړه پيل كړه.))

((ملگرو! تاسو ته به د غدار سنوبال په ملا زخمونه ياد وي. دغه غدار زموږ د غولولو لپاره د ځان پسې دا تبليغ شروع كړ چې د هغه ملا د جونز د ټوپك په مرميو زخمي شوې ده. اوسنيو مستن اسنادو په دغه دروغو پوره رڼا اچولې ده. ((د غواوو څپر)) د جگړې د تفصيل په برخه كې داسې راغلي دي، ((كله چې سنوبال د انسانانو د مشر پحيث د فارم په ځناورو حمله پيل كړه. ((د ځناور توب د اصولو او ((د ځناورو فارم)) واقعي محافظ ملگري ناپولن په ډېره زړورتيا د جنگ ډگر ته راغى او د راتگ سره ((زړور

قومندان)) ملګري ناپولن د سنوبال په ملا وروډانګل. ملګري ناپولن د هغه ملا په خپلو تېرو غاښونو داسې ټينګه ونيوله، چې سنوبال د زخمونو له درد نه د جنگ ميدن پرېښود او په ترات وتښتېد.

د دوبي په منځ کې د کلونو ورک کارغه موسز ناڅاپه بيا فارم ته راغی. په موسز کې هېڅ تغير نه و رغلی. هغه د پنخوا په شان اوس هم ټک کار نه کاوه او ټوله ورځ به يې په يوه ساه د نباتو د غر په باره کې خبرې کولې. دی به د ونې په ښاخ ناست و، خپل تور ځانګونه به يې پرکول او په ساعتونو به ګرېده. لومړی به يې په اوږده مښوکه اسمان ته اشاره وکړه او بيا به داسې شروع شو: ((ملګرو! تاسو په اسمان کې دغه توره وريځ وينئ. بلکل د دغې وريځ اخوا ((د نباتو غر)) او د دې غر په سيمه کې د شوتلو تل شنه پتي او د دې پتيو چاپېره د کيک او نباتو ونې وليدلې. يوازې دغه د خوشالۍ او ارامتيا ډکه سيمه ده. په دغه سيمه کې هېڅ کار او بيکار نه شته. کله چې موږ سترې او ستومانه ځناور مړه شو، زموږ د ټولو ارواح دغې سيمې ته ځي او يوازې په دغه سيمه کې ابدې ارام مومي.))

ډېرو ځناورو د موسز په خبرو عقیده کوله. دې ځناورو په خپل استدلال کې ويل، ((په دې دنيا کې زموږ ژوند د لوږې او مشقت څخه ډک دی. زموږ د ارواح د ابدې ارام لپاره چېرته داسې دنيا به حتماً وجود لري.))

د موسز په برخه کې د خوګانو نظر او عمل معلومول ګران کار و. په ښکاره به خوګانو د موسز څخه نفرت کاوه او تل به يې ځناورو ته ويل چې ((د نباتو غر)) د موسز د دروغو د فابريکې اختراع ده اما له بلې خوا به خوګانو ډېر پټ بېکاره موسز ته پرېمانه ځيره او د ورځې يو ليتر شراب ورکول.

د بوكسر سوم روغ شو او د سوم تر جوړېدو وروسته هغه لاپسې سخت کار شروع كړ. ځناورو ټول كال د غلامانو غوندې كار كاوه. د مارچ په مياشت كې د فارم د كركيلې او د ژرندې د بيا جوړېدو د كارونو برسېره د خوكانو د بچو لپاره د مكتب د ودانۍ كار هم شروع شو. په وږې خېټه پرله پسې كار كول د زغم وړ خبره نه وه، اما په ټوله موده كې يو ځناور هم دا ونه ليد چې بوكسر دې ي د لوږې او يا د پرله پسې كار څخه شكايت كړي وي او يا دې بېكاره ناست وي. د بوكسر د خبرو او كار څخه دا نه څرگندېده چې هغه يا زوړ شوی دی او يا ورته د ځوانۍ پخوانی قوت نه دی پاتې. اوس د هغه د پوستكي مخكنۍ تازه كې له منځه تللې وه او لوی ورنونه يې غونج بڼكار كېدل. كله چې به نورو ځناورو د هغه دا حالت وليد، يو ځناور به بل ته ويل، ((كه بوكسر د راتلونكي پسرلي شنه واېشه وخوړل، بيا به څو رب شي.)) اما پسرلی راځی او بوكسر پرېمانه شنه واېشه وخوړل خو بيا هم هېڅ څو رب نه شو!

كله چې به بوكسر د تېرو دكان په مخ زوړ كې لوی پرېښې ته اوږه اړم كړه، پېښې به يې رېږدېدلې، د وجود نه به يې خوله څڅېدلې او اوس داسې معلومېده لكه چې بوكسر ته د ځوانۍ مخكنی قوت نه دی پاتې. د خپل وخت پهلوان او د كار قهرمان اوس يوازې د خپل ارادي قوت په طاقت كارونو ته دوام وركاوه. د هغه جگ اواز ناست و، اوس چې به هغه لوی پرېښې ته اوږه اړم كړه، د ده شونډې به ريږدې او د شونډو د رېږدو څخه به دا شعار چې ((زه به لاپسې سخت كار كوم.)) ايله معلومېده كلوور او بنجامين ورته بيا اخطار وركړ:

((بوكسره! صحت لوی نعمت دی او ته د دې نعمت هېڅ پروا نه كوي!))
بوكسر وويل:

((زه څه موده وروسته دولس کلن کېږم. مخکې له دې چې تقاعد شم غواړم چې د ژرندې د بيا جوړېدو لپاره د تيږو لويه ذخيره راټوله کړم او تر هغه وخته به ((زه لاپسې سخت کار کوم.)) د دويي وروستۍ شېبې ورځې دي. يو ماښام ناڅاپه دا اواز چې په بوکسر څه چل شوی دی، گډه شوه. په دغه ماښام هغه يوازي د تيږو کان ته تللی و. يوه شېبه وروسته دغه اواز رښتيا شوه. دوه کوترې ډېرې چټکې راغلې او د فارم ځناورو ته يې دا اطلاع ورکړه:

((بوکسر غورځېدلی دی. په يو اړخ پروت دی او له ځايه نه شي پورته کېدلی!))

د دې خبر په اورېدو د فارم نيم ځناور په يوه منډه د ژرندې غونډۍ ته ولاړل. گوري چې بوکسر د کراچۍ د ټايرونو ترمنځ پروت دی. اورمېر يې اوږد غزولې دی او د سر د راپورته کولو توان نه لري. ځناور ترېنه چاپېر ودرېدل، ټولو وليد چې د بوکسر سترگې سپينې اوښتې دي، د ټول وجود نه يې خوله روانه ده او د خولې نه يې وينه لاندې په ځمکه څاڅکي څاڅکي څڅېږي. کلوور ورته په گوندو شوه او په ډېره وارخطايۍ ترېنه پوښتنه وکړه: ((بوکسر! بوکسر! اوس څنگه يې؟))

((د ځيگر نه په تکليف يم. پروا نه کوي باور لرم چې ته او بنجامين به يې له ما هم ژرنده سرته ورسوئ. ما درته د تيږو ذخيره راټوله کړې ده. ما اراده کړې وه چې په راتلونکې يوه مياشت کې د ژرندې د ودانۍ ټولې تېرې پوره کړم. که رښتيا درته ووايم زه اوس د تقاعد ارزو لرم. زما مگلری بنجامين هم زور شوی دی او هغه به هم زما سره يوځای تقاعد واخلي او د تقاعد په دوره کې به يوځای څرېږو!)) بوکسر ورته په ډېر ضعف اواز وويل.

((بوکسر عاجلي مرستي ته اړتيا لري. يو ځناور دې په منډه ولاړ شي او سکیولر ته دې د پېښې اطلاع ورکړي!)) کلوور په وار خطايۍ ځناورو ته وويل: يوازې کلوور او بنجامين پاتې شول او نورو ټولو ځناورو د فارم مېنې ته منډه واخيسته. بنجامين د بوکسر تر څنگ پرېوت. په اوږده لکۍ ترېنه مچان شړل اما هېڅ خبرې يې نه کولې. پنځلس دقيقې وروسته سکیولر راوړسېد او د بوکسر په حالت يې تشوېش او همدردي ښکاره کړه. ويې ويل:

((ملگرو! زموږ ستر لارښود جمهور رييس ملگري ناپولن ته د فارم له ټولو نه وفادار کارگر ملگري بوکسر د دې بدې ورځې د خبر په اورېدو لويه صدمه ورسېدله. زموږ زړه سواندي مشرتابه تصميم ونيو چې ملگري بوکسر د عاجلي تداوی لپاره ويلنگېډن روغتون ته ولېږي.))

ځناور د دې خبر په اورېدو نا ارامه غوندې شول. تراوسه د مولي او سنبال پرته بل هېڅ ځناور د فارم نه بهر نه و تللی هغوی نه غوښتل چې ناروغ ملگری دې د انسانانو روغتون ته ولاړ شي او انسانان دې د هغه درملنه وکړي. سکیولر د ځناورو نا ارامي احساس کړه او د ځناورو د قانع کېدو لپاره يې وويل: ((ملگرو! د ويلنگېډن په روغتون کې يوه تکړه بېطار دی او دغه بېطار د جراحي اوږده تجربه لري. زموږ ستر لارښود جمهور رييس ملگری ناپولن غواړي چې ناروغ بوکسر دغه بېطار ته ولېږي. تاسو پوره باور وکړئ چې دغه بېطا به د ملگري بوکسر ډېر په زه پورې علاج وکړي.))

تقریباً نیم ساعت وروسته بوکسر لږ ښه شو. هغه په ډېر تکلیف په ښو ودرېد او څو شېبې وروسته کوډ کوډ غوډل ته ولاړ. کلوور او بنجامين ورته په غوډل کې د بوسو پسته بستره جوړه کړه، تر دوو ورځو بوکسر په دغه

بستره پروت و. خوگانو په يو صندوق کې دگلایي رنگه دوايي يو لوی بوتل پیداکړ او بوکسر ته یې ولېږه. کلوور د خوراک نه وروسته د ورځې دوه ځله دغه دوايي ورکوله. د شپې له خوا به کلوور او بنجامین د بوکسر ترڅنګ پراته وو. کلوور به ورسره خبرې کولې او بنجامین به ترېنه مچان شپل. په دویمه شپه بوکسر ورته وویل:

((تاسو زما په ناروغتیا مه خفه کېږئ، که له دې ناروغتیا څخه روغ شوم، درې کلونه نور هم ژوندی پاتې کېږم. لکه چې مخکې مې درته ویلي دي، خپل تقاعد اخلم او راتلونکي درې کلونه د ملګري بنجامین سره یوځای د لوی مالخې په څنډه کې په ارام تېروم. فکر کوم چې دغه به زما د ژوند لومړنی فارغه وخت وي. په دې موده کې مطالعه او خپل ذهن ته انکشاف ورکول غواړم. ما تراوسه د الفبا څخه ایله څلور ټکي زده کړي دي، تصمیم مې نیولی دی، چې پاتې ژوند د ټولې الفبا زده کړې ته وقف کړم.))

کله چې به کلوور او بنجامین د کار نه وزګار شول، هغوی به نیغ بوکسر ته راتلل. د درېیمې ورځې د غرمې پر وخت د بوکسر د وړلو لپاره یوه سر پټې کراچۍ راغله. په دغه ورځ ټول ځناور د تیږو په للون بوخت وو او یو څوک ورته غمچینه په لاس د نګران په توګه ولاړ و، هغوی ولید چې بنجامین د فارم د ودانیو له خوا په یو ترات راځغلي او په جګ اواز هڅېږي. دا لومړی ځل و چې ځناورو بنجامین دومره هیجاني ولیدل! دا لومړی ځل و چې ځناورو د بنجامین چار نال ځغاسته ولیدله. ټولو ورته حیران کتل. د رارسېدو سره بنجامین چیغه کړه.

((ژر راځئ! هله ډېر ژر راځئ! هغوی زموږ نه بوکسر وړي)) هر څومره چې نګران څوک چیغې ووهلې او د غمچینو ګوزارونه یې وکړل، ځناورو د څوک

د له اجازې پرته د لرون کار پرېښود او ټول په يوه منډه ودانيو ته راغلل. کوري چې د ودانۍ په غولي کې يوه سر پټې کراچۍ دوه اسونه يې راکاږي ولاړه ده او د کراچۍ په مخکې سيټ باندې يو چالاک کراچيان چې لويه شپو يې په سر ده، ناست دی. ټول ځناور په منډه غوځل ته ولاړل. کوري چې غوځل خالي دی. ټول بېرته راغلل او د کراچۍ چاپېر ودرېدل، ټولو په يو اواز چيغه کړه.

((بوکسره په مخه دې ښه شه! بوکسره! په مخه دې ښه شه!)) (واحمقانو! واهمقانو! ايا تاسو يې نه وينئ چې په کراچۍ څه ليکل شوي دي؟ ايا تاسو رانده ياست؟)) بنجامين د ځناورو چاپېره پورتهپورته دانگل، په خپلو وړوکو سومانو يې ځمکه کينډله او چيغې يې وهلې.

د بنجامين د چيغو په اورېدو ټول ځناور چوپ ودرېدل، موريل راوړاندې شوه، هغې لا د ليک لوست نه و شروع کړی چې بنجامين يوه خو پورې وهله او په خپله يې په کراچۍ ليکل شوي ټکي ((سایمند- د اسونو قصاب- د پوستکو، هډوکو او غوښو تجار- ويلنگډن)) په جگ اواز ولوست.

((ايا تاسو د دې ليک په مانا پوهېږئ؟ مانا يې بالکل واضح ده! دوی زموږ څخه بوکسر قصابخاني ته وړي!)) بنجامين چيغه کړه.

ټولو ځناورو د ډار چيغه پورته کړه! په دې وخت کې کراچيان اسونو ته غمچينه ورکړه. کراچۍ د غولي څخه د بيديا پر لور حرکت پيل کړ. ځناور کراچۍ پسې روان وو او ټولو په جگ اواز يغې وهلې. کلور له ټولو ځناورو نه مخکې شوه. د کراچۍ حرکت چټک شو او کلور هم ورپسې گرځېدلی شوه.

((بوکسره! بوکسره! واه بوکسره!)) هغې ورته چيغې وهلې. داسې معلومېده لکه چې بوکسر ځناور چيغې او شور واورېد. د هغه وربوز د کراچۍ تر شاه په وړوکې کړکۍ کې څرگند شو.

((بوکسره! واه بوکسره! راووځه! چټک راووځه! دوی تا حلالولو ته وړي!)) کلوور او نورو ځناورو ورته په يوه اواز غږ وکړ. کراچۍ نوره هم چټکه شوه او ورو ورو د ځناورو او کراچۍ ترمنځ واټن زیاتېده، څو شېبې وروسته د بوکسر مخ په کړکۍ کې پناه شو او د مخ د پناه کېدو سره جوخت د کراچۍ دننه د لغتو درب پیل شو. هغه کوبسبن کاوه چې په لغتو کراچۍ ماته کړي او بیدیا ته راووځي. یو وخت داسې هم و چې بوکسر په څو لغتو دغه کراچۍ لکه د ګوکړ قوتۍ غوندې خيچ پیچ کړې وای، خو افسوس چې اوس بوکسر ته د ځوانۍ قوت نه و پاتې. څو شېبې وروسته د لغتو اواز ورو ورو په کرار شو او بیا وانه ورېدل شو.

((ملګرو! واه ملګرو! ودرېږئ، خپل ځناور ورور مرګ ته مه وړئ!)) مایوسه او نامیده ځناورو د کراچۍ اسونو ته عذر زاري شروع کړه. اما دغه احمق، وحشي او جاهل اسونو د دوی په عذر او زارۍ او یا په دې چې څه پېښه شوې ده، هېڅ پوه نه شول. اسونو غوږونه لک ونيول او لاپسې چټک شول. یو ځناور فکر وکړ چې دفارم لویه دروازه بنده کړي. دغه ځناور په منډه دروازې ته ولاړ او تر څو چې هغه دروازې ته رسېده کراچۍ د لویې دروازې نه بیدیا پر لوی سړک روانه وه. تر دې وروسته بوکسر هېڅ ونه لیدل شو. درې ورځې وروسته سکیولر راغی، د هغه د تنګو سترګو نه اوبسکې روانې وې او په ژرغوني اواز یې ځناورو ته وویل:

((ملگرو! په ډېره خواشينۍ اعلان کوم ې زموږ وفادار او کارگر ملگری بوکسر د ويلنگدن په روغتون کې مړ شو. د روغتون نامتو تجربه کار جراح د ملگري بوکسر په تداوی کې هر ډول کونښنونه وکړل، لکن بريالی نه شو. زه په خپله د بوکسر تر څنگ حاضر وم. د ملگري بوکسر ځنکدن زما لپاره يوه داسې زړه دردوونکې خاطره ده چې ما په خپل ژوند دغه شان زړه دردوونکې خاطره هېڅ نه درلوده)) د دې جملې له ويلو سره سکیولر په سلگو لاس پورې کړ. اواز يې ډډ شو، په مخ يې اوبسکو ليکې جوړې کړې. هغه يوه شپه غلی ودرېد، مخکې ښي پښه يې راپورته کړه او د مخ اوبسکې يې پاکې کړې. تر دې وروسته خپلې وينا ته داسې دوام ورکړ:

((ملگرو! لکه چې مخکې مې درته وويل زه تر پایه د ملگري بوکسر تر څنگ حاضر وم. ناروغتيا دغه قوي پهلوان دومره ضعیف کړی و، چې خبرې يې هم نه شوې کولای. هغه راته په غوږ کې ډېر په ضعیف اواز وويل: ((زما يواځينی خفگان دا دی چې د ژړندې د جوړېدو نه مخکې مړم! ملگرو! مخ پر وړاندې ((انقلاب)) په خاطر! ژوندی دې وي د ځناورو فارم! ژوندی دې وي ستر لارښود ملگری ناپولن، ستر لارښود ملگری ناپولن تل رښتيا وايي)) دا دي د ملگري بوکسر وروستي الفاظ چې ما په خپلو غوږونو د هغه له خولې واورېدل.))

د ويان په دې برخه کې د سکیولر وضعې ناڅاپه تغي روموند هغه يوه شپه غلی ودرېد او مخکې له دې چې خبرو ته دوام ورکړي، هغه په تنکو سترگو په ولاړ ځناورو باندې د شک ډک نظر وځغلاوه. د عادت سره سم يې خپله لکۍ ژر ژر تاووله راتاووله او يوه خوا او بله خوا يې په ټوپونو شروع وکړه او په قهرجنه لهجه يې ځناور داسې مخاطب کړل:

((زه د بوکسر د ورلو په وخت کې د يو احمقانه ناوړه ګونګسي څخه هم خبر شوم. ځينو بې عقله ځناورو چې په کراچۍ د اسونو قصاب...)) لیک ولوست دوی فوراً د دغه لیک څخه دا نتیجه واخيستله چې ګوندي بوکسر قصا بځانې ته لېږل کېږي. ما تراوسه دا باور نه درلود چې په دې فارم کې داسې حق ځناور هم وجود لري! دغه بې عقله ځناور تر اوسه زموږ زړه سواندي او محبوب ستر لارښود جمهور رييس ملګري ناپولن نه دی پېژندلای.))

((ماته د بوکسر د ناروغيا او مړينې په باره کې هر څه په تفصيل معلوم دي. د هغه په علاج زموږ ستر لارښود جمهور رييس ملګري ناپولن دومره پيسې لګولي دي چې تاسو يې تصور هم نه شئ کولای. که بيطار به د بوکسر د علاج لپاره هر څومره قيمتي نسخه وليکله، نو زموږ زړه سواندي او محبوب لارښود به امر کاوه چې پيسو ته مه ګورئ او ژر دوا اخلي. پر دې سربېره به يې تل په بيطار دا ټينګار کاوه چې د بوکسر په علاج باندې خپله ټوله پوهه او انرژي پکار واچاوه.))

((دا احمقانو شک له دې پيدا شوی دی چې په کراچۍ باندې ((د اسونو قصاب...)) لیکل شوي و، دا يوه ساده موضع ده، ماته پوره معلومه ده چې دغه کراچۍ لومړی د يو قصاب ملکيت و او څو ورځې مخکې دغه قصاب خپله کراچۍ په بيطار خرڅه کړه. د روغتون بيطار تراوسه د کراچۍ څخه دغه پنځوانی لیک نه دی پاک کړی او يوازې د بيطار د سهوي څخه دغه احمقانه شکوک پيدا شوي دي.))

د سکیولر د وينا په اورېدو ټول ځناور قانع شول او د هغوی ټول شکوک له منځه ولاړل. اوس دوی ته د پنځوا غوندي د ملګري په مړينه دومره افسوس

او خواشيني نه وه. اوس ټولو ځناورو فکر کاوه چې خوگانو د بوکسر علاج ته پوره توجه ورکړې ده او د دوی ملگری خوشاله مړ دی.

د راتلونکې پیکشنيې د سهار غونډې ته ناپولن په خپله راغی او د بوکسر ستاينې د لنډې وينا په پای کې وويل:

((دا ممکنه نه وه چې د ملگري بوکسر مړی راوړو او دلته په فارم کې یې خاورو ته وسپارو. ما خوگانو ته امر کړی دی چې د فارم د گلونو نه دې د گلونو یوه لویه کېدۍ جوړه کړي او زما له خوا دې د بوکسر پر قبر کېږدي. خوگانو ته مې دا هم امر کړی دی چې څو ورځې وروسته دې د بوکسر په یاد یوه لویه مېلمستیا ترتیب کړي. زه خپله وینا د بوکسر د خوښې په دې دوو وجیزو چې ((زه به لاپسې سخت کار کوم)) او ((ستر لارښود ملگری ناپولن تل رښتیا وايي)) پای ته رسوم او زه پوره باور لرم چې د فارم ټول ځناور به دغه دوه وجیزې خپل شعار وگرځوي او ترپایه به په دې وجیزو ټینگ عمل وکړي.))

د مېلمستیا په ټاکلې ورځ د ویلنګدن یو دوکاندار د لرگیو یو لوی صندوق په کراچۍ کې راوړ او د فارم په مېنه کې یې خوگانو ته ورکړ. په دغه شپه تر دولس بجو د خوگانو د اوسېدو د مېنې څخه په جگ اواز سندرې غال مغال او د شرابو د کیلاسونو د جنګېدو شرنگار اورېدل کېده. د دې شپې په سبا تر غرمې پورې یو خوگ په نظر رانغی. د غرمې نه مخکې په ټولو ځناورو کې دا کونګسۍ خپور شو چې د یو نامعلوم ځای څخه خوگانو پیسې لاس ته راوړي دي او غواړي چې په دغه پیسو د وسکي شرابو یو بل لوی صندوق واخلي.

لسم څپرکی

کلونه تېر شول، موسمونه راغلل او لاړل. په دې موده کې د فارم لږ عمره ځناور ټول مړه شول! د کلوور، بنجامین، موسز او یو شمېر ځوگانو پرته د فارم نورو ځناورو ته ((د انقلاب)) ترمخه پخوانی وخت هېڅ نه و په یاد.

موریل، بلوبل، ژیسی او پنجر مړه وو. جونز د دې سیمې څخه یوې بلې سیمې ته ولاړ او هلته یې په شرابخانه کې سक्ته وکړه. سنوبال او بوکسر تراوسه یوازې هغوی ځناورو ته چې دوی یې پېژندل ورته په یاد وو. نورو ټولو ځناورو دوی نه پېژندل. اوس کلوور زړه وه. د پنبو د بندونو په درد اخته وه او سترگو به یې تل چڼې نیولې وې. تراوسه یو ځناور تقاعد نه و کړی. د تقاعد د عمر څخه د کلوور دوه نور کلونه هم تېر شوي وو. هغه مخکني تاوده بحثونه چې د مالڅر یوه څنډه د تقاعد شویو ځناورو د مالڅر په حیث پرېښودل کېږي اوس بېخي نه اورېدل کېده. اوس ناپولن څلور وېشت کلن د پوخ عمر څوک و. سکیولر دومره څورب شوی و چې په تنکو سترگو یې په ډېر مشکل شيان لیدل. په زوړ بنجامین کې هېڅ بدلون نه و راغلی، خو یوازې د ورېوز ځینې وېښته یې سپین معلومېدل. د بوکسر د مړینې راهیسې هغه تل خفه او غلی گرځېده.

اوس د فارم د مخلوق شمېر زیات و. اما لکه څنګه چې په مخکنيو کلونو کې توقع کېده هومره نه وو زیات شوي. نویو زېږېدلو ځناورو ته اوس ((انقلاب)) په میراث پاتې محض یوه افسانه او عنعنه وه، ځینې داسې ځناور هم اخیستل شوي وو چې فارم ته د راتګ ترمخه ((د ځناورو انقلاب)) د نوم ذکر قدرې هم نه اورېدلی. اوس فارم د کلوور برسېره نور درې اسونه درلودل. درې واړه د فارم مخلص، تکړه او کاریګر ځناور وو. دوی ډېر ساده اما رېښتیني

ملګري ګڼل کېدل. ترپايه په درې واړو کې دا استعداد پيدا نه شو چې د ((بي)) نه مخکې نور ټکي دې زده کړي. ځوګانو چې به ورته ((د انقلاب)) او ((د ځناورتوب)) د اصولو په باره کې هر څه ويل، دوی به په پټو سترګو منل. دوی د کلوور په خبرو پوره باور کاوه او د اولاد غوندې يې د کلوور درناوی کاوه. ايا دوی د کلوور په خبرو پوهېدل او که نه؟ دا ترپايه څرګنده نه شوه.

((مستر پلنګېتن څخه دوه پټي په نغدو پيسو واخيستل شول او د فارم برخه شوه. اوس فارم په منظم ډول پرمختګ کړی و او ژرنده هم په برياليتوب سرته ورسېدله. فارم د زراعتي چارو د انکشاف لپاره د فصل د رېلو او د دانو د پاکولو ماشين واخيست. د وېنولوی ګودام او نورې ډول ډول ودانۍ جوړې شوې. ويمپر د سورلي بګۍ واخيسته. ترپايه ژرندي برق توليد نه کړ، اما فارم په ژرنده باندې د وړو کولو له لارې ډېرې پيسې وګټلې. کله چې ژرنده سرته ورسېدله، ځناورو د ځوګانو د نګرانۍ د لاندې يوې بلې ژرندي په جوړېدو بوخت شول. ځوګانو به سترو ستومانه ځناورو ته ويل: دا ژرنده ژر سرته ورسوئ، ستر لارېنود، جمهور رييس، ملګري ناپولن تصميم نيولی دی، چې په نوې ژرنده کې د برق د توليد دايمنو نصب کړي.

دويمه ژرنده هم جوړه شوه. اما لکه څنګه چې سنبال د ژرندي د دايمنو د ګټورتوب په باره کې ځناورو ته تشرېح ورکړې وه او ځناورو د دايمنو د نصب کېدو وروسته په غوډلو کې د برق د رڼا، د تودو او سړو اوبو او د اوونۍ د درې ورځو د کار خوبونه ليدل اوس په دغه شيانو هېڅ خبرې نه کېدې. برعکس ناپولن دغه شان مفکوره ((د ځناورتوب)) د روحيې پر ضد عمل باله. ناپولن به ويل: ((واقعي خوشالتيا د پرله پسې سخت کار او د اقتصادي سمپا سره ارتباط لري.))

په فارم کې د خوراکي شيانو پرېماني وه. دغه پرېماني يوازې د خوگانو او سپو قسمت و، شتمن فارم نورو ځناورو ته هېڅ ګټه ونه رسوله، بلکې ترپايه د دوی په قسمت کې د سخت کار او ولزې پرته بل هېڅ شی ونه ليدل شول. په فارم کې ډېرو خوگانو او سپيو ژوند کاوه، دوی هېڅ توليدي کارونه نه کول. د خوگانو کار د فارم د ځناورو نګراني او د سپيو وظيفه د ځناورو ډارول و.

يو ځناور هم نه و ليدلي چې دوی دې په فارم کې خوراکي شيان توليد کړي وي او يا دې د ژړندو او د فارم د نورو ودانيو په کار کې عملي برخه اخيستي وي. دوی يوازې د نورو ځناورو د کار او زيار په برکت د توليد شوي خوراکي شيانو د خوړلو لپاره ډېره ښه اشتها درلوده او د فارم ټولې ښې ودانۍ يوازې د دوی د ساعت تېرۍ او د استراحت مرکزونه وو.

له بلې خوا سسکيولر د خوگانو له خوا د فارم د نګرانۍ او تنظيم په صفت نه ستړی کېده. د مثال په ټکه ده به نورو ځناورو ته ويل: ((که تاسو توليد کوئ، نو موږ خوگان د فارم د نګرانۍ او تنظيم لپاره دومره مهم کارونه کوو چې تاسو ساده او ناپوه ځناور ددغه کارونو په اهميت نه پوهېږئ. تاسو د فارم ((جسمي کارګران)) ياست او موږ ((ذهني کارګران)) موږ ستاسو په تناسب ډېر کار او ډېره انرژي خرڅوو. د ټولو خوگانو په نمايندګۍ زه خپل کار د مثال په توګه وړاندې کوم. تاسو يې په خپله وينۍ چې زما وظيفه او مسوليت څومره دروند دی. زه هره ورځ راپورونه ليکم. د غونډو يادښتونه ثبتوم. وړاندیزونه وړاندې کوم. ارقام راټولوم او بيا دغه ټول شيان په خپلو مخصوصو دوسيو کې ږدم. اوس تاسو فکر وکړئ چې دا څومره درنده او مهم کارونه دي او دا کارونه د فارم د هوسا ژوند لپاره څومره زيات اهميت لري!))

نورو ځناورو ته د سكيولر كار ډېر ښه معلوم و. دوى په خپلو سترگو ليدۀ چې هغه هره ورځ په سپينو كاغذونو څه ليكي او كله چې سپين كاغذونه تور كړي، بيا دغه كاغذونه پټ اور ته اچوي.

اوس ځناور په دې واقعيت ډېر ښه پوهېدل چې دوى تل وږي وو، په غوځولو كې په بوسو ويده كېدل، د ډنډ چټلې او به يې څښلې، په ژمي كې د يخنۍ او په دوبي كې د مچانو له لاسه سخت په تكليف وو. كله به د فارم ږو ځناورو په خپلو حافظو زور اچاوه چې دا واقعيت ځانونو ته معلوم كړي، چې ايا ((د انقلاب)) د لومړنيو ورځو په تناسب د دوى ژوند ښه شوى او كه لاپسې خراب شوى دى؟ حافظو ورسره هېڅ كومك نه كاوه. د ډېرو فكرينو باوجود د دوى سره يو داسې اساسي معيار وجود نه درلود چې د دغه معيار له مخې د پخواني او اوسني ژوند ترمنځ مقايسه وكړلاى شي اوس يوازې د سكيولر د ارقامو لستونه د دوى معيار و او كله چې به سكيولر لستونه لوستل نو د ارقامو په زور به ده ثابتوله چې د جونز تر شړلو راهيسې د فارم په ټولو شيانو كې له حده زيات ډېروالي راغلى دى او د فارم ټول شيان له حده زيات ښه شوي دي.

د نورو ځناورو لپاره دا موضوع د حل وړ نه وه، د دې علت دا و چې د فارم ټول ځناور په سختو كارونو مصروف وو او په دغه شان مسايلو باندې دوى د فكر كولو لپاره وخت نه درلود، يوازې زور بنجامين به كله كله نورو ځناورو ته پټ ويل: په دې فارم كې ما د ټولو ځناورو نه ډېر ژوند تېر كړى دى. ما د خپل اوږد ژوند په دوران كې ډېرې تودې سړې ليدلي دي. زه د هر څه تجربه لرم. ماته د ژوند ټولې پېښې ښې يادې دي. زه په هر څه بوهمېرم. زه ورته د ژوند د تجربې څخه واييم چې د فارم ژوند تر دې نه ښه كېږي او نه خرابېږي. د دې خراب ژوند نه به نور څه خراب شي. تاسو دا واقعيت ومنئ

چې د دې فارم د ځناورو په ژوند کې لوږه، مشکلات، کار بیگار او نا امیدي نه بدلېدونکي قانون دی.))

د ټولو مشکلاتو باوجود ځناورو امید او حوصله له لاسه ور نه کړه، زړو ځناورو یوازې د تېرو خاطرو په یاد چې دوی لومړني ځناور وو چې د انسان پر ضد یې ((انقلاب)) وکړ، په ټوله سیمه کې یې د لومړي ځل لپاره ((د ځناورو)) فارم تاسیس کړ. ټول فارم د دوی په ملکیت کې راغی، د خپل فارم چارې په خپله چلوي او ((د خپل ازاد او مستقل فارم)) غړي دي افتخار کاوه. همدا شان ((د انقلاب)) نه وروسته زېږېدلو ځوانو ځناورو او فارم ته نویو راغلو ځناورو خپل فارم یوه معجزه ګڼله. کله چې به دوی د ټوپک ډزې واورېدې او د فارم د بیرغ رپا به یې ولیدله، نو د دوی زړونو به د ډېر غرور او افتخار څخه هوا وکړه. دوی به د مشرانو د قهرمانۍ، د جونز د شپږلو اوه احکامو او د د هغو لویو جګړو په باره کې چې انسانانو ته یې پرله پسې ماتې ورکړې، خوندور بحثونه کول. دوی په دې زور خوب یا د زور میجر په دې وړاندوینې چې د ځمکې په سر د اوسېدونکي ټول انسانان حتماً له منځه تلونکي دي او تر دې وروسته ((د ځناورو جمهوریت)) حتماً راتلونکي دی، پنځه عقیده درلوده. تلقین شویو ځناورو به یو بل ته ویل:

((هغه ورځ حتماً راتلونکې ده چې د ځناورو د ((جمهوریت)) خوب حتماً عملي جامه اغوندي! هېڅ قدرت د دې ((جمهوریت)) منځه نه شي نیولای. احتمال لري چې ((دغه رښتینی او واقعي جمهوریت)) ژر را نه شي. یا اوسني ژوندي ځناور په خپل ژوند کې ((دغه جمهوریت)) په سترګو ونه ګوري اما ((دغه راتلونکي جمهوریت)) حتماً راځي!))

تراوسه د فارم ځناورو ته ((د انگلستان ځناورو)) ترانه ياده وه او دوی به ډېره پټه دغه ترانه يو ځای او بل ځای زمزمه کوله، لاکن د فارم يو ځناور هم دا جرات نه درلود چې دغه ترانه د خوگانو او سپيو له ډاره په جگ اواز ووايي. بېچاره ځناور د ژوند په ډېرو مشکلاتو کې بېکېل شوي وو. د دوی د ژوند ډېر اميدونه نيمگړي وو، خو د پرله پسې تلقين په وجه دوی ته دا شعور ورکړل شوی و، چې د فارم ځناور د نورو ځناورو غوندې نه دي او د نورو په تناسب دوی خپل ځانگړی هويت او ماهيت لري. دوی به تل د پرله پسې تلقياتو له کبله ځانونو ته داسې قناعت ورکاوه:

((که موږ په خپل فارم کې وږې شپې ورځې تېروو، نو اوس دغه ولږه په ټولو ځناورو کې يو شان ده. پخوا خو به موږ يوازې د مستبد انسان خېټه مړوله او په خپله به وږي وو. اوس موږ دغه ټول گران کارونه د ځان لپاره کوو. زموږ په فارم کې يو ځناور هم په دوو پنبو نه گرځي. يو ځناور ته ((بادار)) نه وايي. بلکې اوس ټول ځناور مساوي دي.))

د دوبي په پيل کې يوه ورځ سکیولر د فارم ټولې مېرې د فارم په لرې څنډه کې پروت د بوټو څنگل ته بوتلې. دلته مېړه ټوله ورځ د سکیولر د نگرانی له لاندې په څر تېره کړه. په ماښام کې سکیولر د فارم مېنې ته راغی او مېرې هلته پاتې شوې. تر يوې اوونۍ ځناورو دغه مېرې په سترگو ونه ليدلې. که يو ځنور به د سکیولر څخه د مېړه په باره کې پوښتنه وکړه، نو هغه به ورته فوراً دا ځواب ورکاوه چې زه مېړه ته يوه نوې ترانه ورزده کوم او د ترانې د زده کړې لپاره هغوی ته د يو ځانله ځای ضرورت دی.

په يو بېکلي ماښام کې ځناورو د کار څخه د فارم د ودانيو پر لور راغلل چې په دې وخت کې د يوې اوونۍ وروسته مېرې هم راغلې. په دې وخت کې د

يو ترهېدلي اس د شنېدو اواز د فارم د مېنې له غولي څخه واورېدل شو. د دې اواز په اورېدو ټول ځناور تر يوې شېبې په لاره کې ودرېدل. دا د کلوور اواز و، هغه بيا وشنېدله، ټول ځناور په يو تر ات غولي ته رانوتل او هغه ننداره يې په خپله وکړه څه چې هغې مخکې ليدلي و.

يو څوک په دوو پښو ولاړ په غولي کې روان و. دغه څوک سكيولر و. دی اوس ډېر څورب شوی و او ډېر په سختۍ په دوو پښو په لار تللو. د څوربتوب له کبله ورته د وجود موازنه ساتل گران و، خو سره له دې هم د غولي د يوې څنډې نه بلې څنډې ته يې ورو ورو ځان ورساوه. يوه شېبه وروسته د فارم د مېنې له دروازې څخه په دوو پښو روان د څوگانو اوږد کتار راووت. ځينې څوگان د ځينو په تناسب ښه مزل کاوه. يو يا دوه څوگان ډېر شوار او نامنظم روان وو. داسې څرگندېدله لکه چې دوی د تگ لپاره امسا ته اړتيا درلوده. ټول څوگان په پوره برياليتوب د غولي چاپېره وگرځېدل راوگرځېدل. په پای کې د سپيو غرمېدل او د نور چرک اذان تر غوږ شو. په دې وخت کې ناپولن په ډېره لويه دېدبه بېخي په دوو پښو نېغ ولاړ له دروازې څخه راووت. د مخکنۍ پښې په پنجه کې غمچينه نيولې وه، يوه او بله خوا يې په ډېر غرور کتل او دده محافظ سپيو ترېنه چاپېره د خوشالتيا ټوپونه وهل.

حيران، ډار شويو او يو بل ته جوخت ولاړ ځناورو چوپ چاپ د غولي چاپېره د څوگانو د کتار مارش ننداره کوله. ځناورو ته د څوگانو په دوو پښو تگ دومره لويه صدمه ورسوله، لکه چې ځمکه ورباندې په په بل مخ او بڼې وي. او يا اسمان ددوی په سرونو راپرېوتی وي. سره له دې چې د اوږدو کلونو په دوران کې ځناور په دې تلقين شويو چې هېڅکله به شکايت نه کوي، په هېڅشي به تنقيد نه کوي او د سپيو څخه هم ډېر زيات ډارېدل، خو

بيا هم دوى د خوگانو په دوو پښو تگ باندې احتجاج شروع کړ. دوى د احتجاج اواز پورته کاوه چې سکیولر مېړو ته اشاره وکړه او د دې اشارې سره سم د لاسه ټولو مېړو یوځای په ډېر اوچت اواز ((څلور بولي ښه دي، دوه بولي لا ښه دي، څلور بولي ښه دي، دوه بولي لا ښه دي.)) رېمارې شروع کړې. د دوى رېمارو پوره پنځه دقیقې دوام وکړ او کله چې د دوى رېمارې غلې شوې په دې دوران کې خوگان د فارم مېنې ته بهرته ننوتل. دا ځل هم ځناورو د خوگانو پر ضد احتجاج موقع له لاسه ورکړه.

یو ځناور د زور بنجامین په څنډ پوزه وسولوله. ده مخ راوگرځاوه کوري چې کلور د هغه ترڅنګ ولاړه ده. هغې چوپ چاپ د بنجامین د څنډ وینسته راکش کړل او په کرار یې د لوی کودام په طرف بوت. د دې کودام په دېوال ((اوه احکام)) کښل شوي وو. دوى دلته درې دقیقې ودرېدل او په قیر دېوال لیکل شویو سپینو ټکو ته یې په څیر څیر کتل.

((بنجامینه! زما د سترگو نظر ډېر ضعیف شوى دى، په ځوانۍ کې هم ما دغه لیک نه شو لوستلای، ماته خو داسې څرګندېږي لکه چې د دېوال په شکل او لیک کې ډېر زیات بدلون راغلى دى. ایا دا هم هغه ((اوه احکام)) دي، کوم چې د ((بغاوت)) نه وروسته سم د لاسه ولیکل شول؟)) کلور وویل:

دا لومړى ځل دى چې بنجامین د خپل ژوند اصول ماتوي او کلور ته په دېوال لیک لولي. اوس په ټول دېوال باندې د ((یو حکم)) پرته بل هېڅ شى نه و، دغه یو حکم دا و:

((ټول ځناور مساوي دي، خو ځینې ځناور د نورو ځناورو نه ډېر مساوي دي.))

تر دې وروسته تلقین شویو ځناورو ته هېڅ شی د تعجب او حیرانتیا وړ نه
ښکاره کېده.

دوی د دغې شپې په سبا په خپلو سترگو ولیدل چې د فارم نگران خوګان په
دوو پنبو ولاړ دي او د ښي پنبې په پنجو کې یې غمچینې نیولي دي، دوی
هېڅ تعجب ونه کړ!

ځناورو ته معلومه شوه چې خوګانو یوازې د خپل ځان لپاره بې سیم اخیستی
دی او یو تېلفون یې نصب کړی دی او د فارم ټولو خوګانو په مجلو او
ورځپاڼو کې ګډون هم کړی دی! په دې هم دوی حیرانتیا ونه ښودله!

دوی په خپلو سترگو ولیدل چې ناپولن پایپ په خوله د فارم دمېنې په باغ کې
چکر وهي! دوی په خپلو سترگو دا هم ولیدل چې خوګانو د مسټر جونز د
الماری څخه جامې راوویستلې او ټولو دغه جامې واغوستلې، دوی ورته کتل
چې ناپولن د جونز تور بالاپوش واغوست او د هغه د څرمن پټاوې یې وتړلې!
دوی دا هم ولیدل چې د ناپولن معشوقې او ګرانې خوګې د مېرمن جونز
ورښمېنې ښکلې جامې اغوستې دي او د خپل عاشق سره لاس په لاس چکر
وهي! په دې هم دوی هېڅ تعجب ونه کړ.

یوه اوونۍ وروسته په ماښام کې یو شمېر بګۍ فارم ته راغلې. ناپولن خواو شا
د ګاونډیو زمیندارو یوې ډلې ته د فارم د معاینې بلنه ورکړې وه. راغلې ډله
په ټول فارم کې وګرځېده، خوګانو ورته د فارم ټول شیان وښودل او دوی له
ډېرې مودې وروسته د فارم دننه ټول شیان په خپلو سترگو ولیدل. دوی د
فارم د هرشي او مخصوصاً د بادي ژرنډې له حده زیاته ستاینه وکړه. په
دې شپه ځناورو د سپوږمۍ په رڼا کې د تیپرو په پټیو کې للون کاوه. دوی په
خپل کار سخت بوخت وو او ترپایه یې د ځمکې نه سرو نه راپورته نه کړل. د

دې په علت هېڅوک پوه نه شول چې ځناور د خوگانو څخه وډار شول او که د راغلو انسانانو څخه.

راغلي مېلمانه د فارم مېنې ته راغلل. کله چې ځناورو د مېنې ترڅنګ تېرېدل د خندا او سندرو اوازونه د دوی تر غوږ شول. دوی د باغ په لویه دروازه کې غلي ودرېدل. یو ځناور هم مېنې ته د ننوتلو جرات نه کاوه. کلوور رامخکې شوه، نورو ځناورو هم جرات پیدا کړ. دوی چوپ چاپ او د پنبو په څوکو دمېنې کړکيو ته راغلل. کوري چې د مېنې په سالون کې یو لوی گرد مېز پروت دی او دا لومړی ځل دی چې شپږ انسانان او شپږ نامتو خوگان په مساوي ډول په څوکيو ارام ناست دي او ناپولن د مېز سر ته ځای نیولی دی. د انسانانو او خوگانو ترمنځ قطعه بازي روانه ده او داړه ډلې د قطعه بازي څخه ډېر خوند اخلي.

دوی د ش رابو د څښلو او د یو بل په سلامتی د جامونو د پورته کولو په خاطر قطعه بازي پرېښوده. د شرابو ډکه صراحی لاس په لاس ګرځېده او د مېز په سر پراته لوی جامونه ډکېدل او تشېدل. بیدیا ولاړ ځناورو د کړکيو څخه دننه په څیر څیر کتل او د دوی په مخونو د تعجب او حیرانتیا نښې اوچتې معلومېدلې. له بلې خوا دننه ناست مست خوگان او انسانان دومره نشه وو چې دوی تر پایه په بیدیا ولاړ یو ځناور هم ونه لیده. د شرابو ډک لوی گیلان په لاس د فوکسوود فارم څښتن له څوکۍ راپورته شو او ویې ویل:

((زه د درنو حاضرینو څخه هیله کوم چې د حاضر مجلس په سر سلامتی جامونه پورته کړي او دا هم خپل فرض ګڼم چې د درنو حاضرینو په اجازه یو څو ټکي عرض کړم.))

((بساغلو خوگانو! دا زما او د راغلو مېلمنو لپاره د ډېرې خوشالۍ ځای دی چې د نن نه زموږ د انسانانو او خوگانو ترمنځ د بې اعتمادۍ د غلط فهمۍ اوږده موده پای ته ورسېدله. زه درته رښتیا وایم ما او راغلو نورو مېلمنو د

خوگانو پر ضد د مخالفت او دوښمنۍ هېڅ ډول احساس نه درلود، لکن د دې فارم ځینو ګاونډیو انسانانو د دې فارم د درنو ځناورو ښه سلوک ته د اشتباه په نظر کتل. په تېره موده کې ځینې بدمرغه پېښې شوې دي چې د دغو پېښو په نتیجه کې انسانانو د ځناورو په برخه کې ځینې غلطې مفکورې خپلې کړې. موږ انسانانو دا احساس کاوه چې دا فارم چې ستاسو د ټولو ځناورو ملکیت دی او ښاغلي خوګان د دې فارم چارې چلوي، شاید چې په ګاونډیو فارمونو کې ګډوډي پیداکړي او دا ګډوډي د فارمونو په ځناورو ناوړه غیر طبعي اغېزه وکړي. په دې برخه کې انسانانو پوره تحقیق ونه کړ او غیر له کوم ثبوت څخه ډېرو زمیندارو دا فکر کاوه چې ((د ځناورو فارم)) کې هر ډول بد اخلاقي او بې ډسپلیني روانه ده او د ګاونډیو فارمونو خاوندانو د خپلو فارمونو په ځناورو او نوکر انسانانو باندې د دې بد اخلاقي او بې ډسپلینۍ د ناوړه اغېزې څخه ډېره وېره ښودله. دوی واقعاً وارخطا وو. اما اوس دغه ټول شکونه بېخي له منځه ولاړل.

((درنو خوګانو! نن ما او زما ملګرو ستاسو ((د ځناورو فارم)) لوېشت لوېشت په خپلو سترګو ولید. موږ ستاسو په فارم کې بېخي نوي معاصر میتودونه، مطلق ډسپلین او هر اړخیزه ښه تنظیم ولید او زه پوره باور لرم چې موږ انسانان به ستاسو د مثالي فارم څخه ډېر شیان تقلید کړو. د مثال په توګه ستاسو په فارم کې ((کښته طبقه)) ځناور له حده زیات کار کوي او د دې سیمې د نورو فارمونو د ځناورو په تناسب ډېره لږه څیره اخلي او ډېر لږ خواړه خوري. برعکس زموږ د فارمونو ځناور ډېر لږ کار کوي او ډېره څیره اخلي او وله ورځ چټي په خورلو تېروي، دغه شان نن ما او زما ملګرو ستاسو د فارم نور ډېر ښه خصوصیات ولید او د نن نه موږ اراده لرو چې دغه ډول ښه شیان ډېر ژر په خپلو فارمونو کې رواج کړو.))

((ګرانو خوګانو! زه یو ځل بیا په دې واقعیت ټینګار کوم چې ((د ځناورو فارم)) او د ګاونډیو فارمونو ترمنځ د دوستۍ او مینې احساسات په آینده کې

هم بايد ژوندي وساتو. زما په عقیده د خوگانو او انسانانو دکتو ترمنځ تضاد او اختلاف وجود نه درلود او نه په اينده کې دغه شان بېځايه اختلاف ضرورت لري. زه پوره باور لرم چې د خوگانو او د گاونډيو فارمونو د خاوندانو هلې ځلې او مشکلات يو شان دي. د مثال په توگه ايا د دې فارم او د نورو فارمونو د کار کشاله يو شان نه ده؟))

د وينا په دې برخه کې داسې څرگنده شوه لکه چې مستر ويلنيکتن په ډېر احتياط د مخکې نه جوړې څه ټوکې کول غواړي، اما په دې وخت کې ډېر نشه و. څو ځله د هغه ژبه بنده رابنده شوه، تر يوې شېبې وروسته هغه خپله ټوکه داسې پيل کړه:

((گرانو خوگانو! ما په خپلو سترگو وليد چې ستاسو په فارم کې ((د کښته طبقې)) ځناور هېڅ ډول نازولتوب او امتياز نه لري. زه تاسو درندو خوگانو ته د دې مبارکي درکوم چې تاسو ((د کښته طبقې)) په ځناورو ډېر ساعتونه کار کوئ او په مقابل کې لږه څيره ورکوئ. نو که تاسو د کښته طبقې ځناورو پر ضد دغه شان مبارزه کولای شئ، نو بيا خو موږ ته هم د خپلو فارمونو دننه د کښته طبقې د ځناورو او انسانانو پر ضد د مبارزې حق ته قايله شي.))
 ((ډېرو بساغليو! لطفاً ودرېږئ خپل گيلاسونه ډک کړئ او ماسره د ناپولن د صحت او ((د ځناورو فارم)) د برياليتوب او نېکمرغي په شعار کې ملگرتيا وکړئ!))

د ويلنيکتن د وينا په پای کې به زوره چک چکې او د خوشالۍ چيغې ووهل شوې. ناپولن ډېر خوشاله شو. هغه له ډېرې خوشالۍ راپورته شو. ويلنيکتن يې ډېر کلک په غېږ کې ونيو او خپل گيلاس يې ورسره په زوره وجنگاوه. کله چې چک چک چکې او چيغې غلې شوې ناپولن بالکل نېغ په دوو پښو ودرېد او د غونډې نه يې د خبرو اجازه واخيستله. د ناپولن د ټولو ويناگانو غوندې دا وينا هم ډېره لنډه او پر ځای وه:

((ښاغلیو مېلمنو! زه او زما ملګري خوګان ډېر خوشاله یو چې نن زموږ او ستاسو ترمنځ د غلط فهمۍ دوره پای ته ورسېدله. موږ خوګان په دې خبر یو چې له ډېرې مودې راهیسې ځینو خطرناکو دښمنانو د ځناورو او انسانانو ترمنځ د مخالفت او غلط فهمۍ د راپیدا کولو په لاره کې ډېر کار کاوه. دې خطرناکو دښمنانو به ستاسو په فارمونو کې موږ پسې تل دا پروپاګنده کوله چې ګوندي زه او زما ملګري خوګان دا اراده لرو چې د انسانانو په فارمونو کې ځناور د انسانانو پر ضد ((بغاوت)) ته ولمسو او په دغه فارمونو کې تخریب وکړو. او ((انقلاب)) ته لار جوړه کړو. زه ورته رښتیا وایم چې د دښمنانو دغه شان پروپاګندې هېڅ حقیقت نه لري! بلکه زموږ واقعي ارزو دا وه. ده او دوی به چې د خپلو ګاونډیو انسانانو سره په سوله ژوند وکړو. د یو بل په چارو کې هېڅ ډول مداخله ونه کړو او د دې فارم او د انسانانو د فارمونو ترمنځ تجارتي روابط ډېر ټینګ وساتو. دا فارم چې زه یې د کنټرول افتخار لرم په واقعیت کې یوه ((تجارتي پروژه)) ده او دا پروژه د خوګانو د ډله ییز لیدر شپ پواسطه اداره کېږي.))

((درنو مېلمنو! زه پخه عقیده لرم چې د نن نه د خوګانو او د ګاونډیو فارمونو د خاوندانو ترمنځ ټول پخواني شکونه بېخي له منځه ولاړل. د خوګانو ډله ییز لیدر شپ د فارم په ورځني او عادي مسلو کې بدلون راوستلای دی او زه پوره باور لرم چې دغه بدلون به د ځناورو او انسانانو ترمنځ زیات اعتماد ته ډېره وده ورکړي. تراوسه د دې فارم ځناورو یو بل ته د ((ملګري)) خطاب کاوه او زموږ په نظر دا یو احمقانه رواج و. زما په امر دغه رواج ختم شو. په دې فارم کې یو بل عجیبه احمقانه رواج هم و. د باغ دننه د یوې ستنې پورې د یو خوګ کوپړۍ مېخ شوې وه، د هرې پکښې په سهار به د فارم ټولو ځناورو د دغه خوګ تر کوپړۍ مارش کاوه. د دې رواج منشا تراوسه راته معلوم نه شوه. زما په امر دغه کوپړۍ ښخه شوه او دغه رواج مې هم له منځه یوړ. تاسو د فارم په جنډو رپانده شین بیرغ په خپلو

سترگو ولید. مخکې په دغه بیرغ په سپین رنگ د ځناورو سوم او بنکر رسم شوي وو. زما په امر دغه رسم پاک شو او تر دې وروسته به دغه بیرغ یوازې ساده شین رنگ لري او بس.))

((گرانو مېلمنو! مستر ویلنیکتن د انسانانو او ځناورو ترمنځ د ښه گاونډیتوب په برخه کې ډېره اعلی وینا وکړه. خو زه د ده په وینا باندې یوازې یو تنقید لرم. دغه تنقید دا دی چې مستر ویلنیکتن د خپلې وینا په دوران کې څو ځله زموږ فارم ته ((د ځناورو فارم)) په نوم اشاره وکړه. فکر کوم چې دی تراوسه په دې نه دی خبر چې ما د فارم نوم بدل کړی دی. یو ځل بیا ستاسو د ټولو د خبرتیا لپاره اعلان کوم چې ((د ځناورو فارم)) نوم له منځه تللی دی او اوس د دې فارم نوم ((مانور فارم)) دی. د ازموږ د فارم سم او اصلي نوم دی.))

((ډېرو ښاغلیو انسانانو! خپل کیلاسونه تر خولې ډک کړي. زما سره په دې شعار کې - بریالي او خوشاله دې وي د مانور فارم! - برخه واخلي.))
د ناپلن د وینا په پای کې څو دقیقې چک چکې، چیغې او په پښو باندې د ځمکې درېول روان وو او د شرابو ډک لوی کیلاسونه تر وروستني څاڅکي پورې وڅښل شول. څو ځله کیلاسونه ډک او تش شول. خوگان او ځناور دومره نشه شول چې ځینو ته یو مخ پنځه مخونه، ځینو ته یو مخ څلور مخونه او ځینو ته یو مخ درې مخونه ښکاره کېدل. باهر ولاړ ځناور دې صحنې ته په څیر څیر کتل. کله چې د انسانانو او خوگانو چک چکې او چیغې غلې شوې، راغلو مېلمنو او خوگانو بیا قطعه بازي شروع کړه.

بیډیا ولاړ ځناور ډېر غلي باهر ته روان شول. دوی لا شل قدمه نه وو تللي چې د فارم د مېنې نه څوږ راپورته شو. د شور په اورېدو ځناور ځای پر ځای ودرېدل. دوی بېرته رامنډه کړه او بیا کړکیو ته ودرېدل گوري چې د خوگانو او انسانانو ترمنځ سختې ناندري روانې دي. په زوره چیغې وهل کېږي، مېزونه ډېول کېږي، یو بل ته د شک په نظر شان شوي وو! باهر ولاړ مخلوق

به کله خوگ او کله انسان او کله انسان او کله خوگ ته کتل راکتل! اوس
خُناورو ته د خوگ او انسان ترمنځ فرق کول گران ښکاره کېدل.

zia_2zia@yahoo.com

پروفیسور رسول امین

پروفیسور رسول امین پر (۱۹۳۹ م) کال د کونړ ولایت په وټه پور ولسوالۍ کې د محمد امین خان په کور کې زېږېدلی دی. لومړنۍ زده کړې یې په افغانستان کې ترسره کړي دي. د منځنیو او لوړو زده کړو لپاره پر (۱۳۳۴ ل) کال پېښور ته ولاړ، هلته یې یو کال د انگرېزي او اردو ژبې لپاره

او بیا د منځنیو زده کړو لپاره په فارورډ ښوونځي او کالج کې شامل شو. پر (۱۹۶۰ م) کال له همدې ښوونځي او کالج څخه فارغ او د لوړو زده کړو لپاره د پېښور په اسلامیه کالج کې شامل شو. پر (۱۹۶۶ م) کال یې د ماسټرۍ سند ترلاسه کړ او بېرته کابل ته راستون شو. کابل ته په راستنېدو یې د پښتو ټولنې

غړیتوب ترلاسه کړ او د دې ترڅنګ د کابل پوهنتون په ادبیاتو او بشري علومو پوهنځي کې د اجتماعي علومو د استاد په توګه وټاکل شو.

پروفیسور امین پر (۱۳۵۸ ل) کال کې د وخت د رژیم د مخالفت له کبله زندان ته ولېږدول شو او له زندانه تر خلاصېدو وروسته پر افغانستان باندې د سرو لښکرو له راتګ سره سم بېرته پېښور ته کډه شو. پروفیسور امین له (۱۹۸۰ م) کال څخه تر (۱۹۸۵ م) کال پورې په پېښور کې د اسلامي محاذ په تنظیم او افغان اطلاعاتي مرکز کې کار کاوه او پر (۱۹۸۵ م) کال د ده او یو شمېر نورو افغانانو له خوا (د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنه) یا (وفا) رامنځته کړه او پروفیسور رسول امین د دې ټولنې د رییس په توګه وټاکل شو. وروسته

ياده ټولنه د افغانستان د مطالعاتو پر مرکز بدله شوه، چې بيا يې هم پروفيسور امين مشري كوله. رسول امين د كډوالۍ پر مهال يو لړ ملي او نړيوال سيمينارونه جوړ كړل او د (خپلواكۍ) په نوم مجله، د (وفا) په نوم اخبار او افغان جريدې په نامه جريده چاپ او خپاره كړل، د دې ترڅنگ يې د ازاد افغانستان د ليكوالو ټولنې له خوا په سلگونو كتابونه هم چاپ او خپاره كړل. پروفيسور امين د افغانستان د مسالې په اړه په ډېرو ملي او نړيوالو سيمينارونو كې گډون كړی دی، چې د هغې په ترڅ كې د امريكا متحده ايالاتو، انگلستان، فرانسه، المان، مركزي اسيا، ډنمارك، هالنډ، بلجيم، سويس، يونان، ايټاليا، ناروې، مصر او نورو هېوادونو ته سفرونه كړي دي. كله چې په روم كې افغانان د افغانستان د مسالې په اړه سره راټول شول، نو رسول امين يې د مخكښانو له ډلې څخه و، چې بيا د بن كنفرانس تر پرېكړې وروسته په افغانستان كې لنډمهاله اداره رامنځته شوه، نو پروفيسور امين د همدې ادارې د پوهنې وزير په توگه وټاكل شو. د پروفيسور رسول امين يو شمېر خپل او له نورو ژبو څخه ژباړل شوي اثار هم چاپ شوي دي، يوه مهمه رساله يې (افغانستان تر يو خطرناك پېچومي تېرېږي) په نوم هم چاپ شوې ده. پروفيسور رسول امين د لنډمهالې ادارې تر شپږ مياشتني وزارت وروسته د افغانستان د مطالعاتو مركز د ريس په توگه خپله موسسه پر مخ وړله او له دې لارې يې د خپلو افغانانو خدمت كاوه.

پروفيسور رسول امين د (۲۰۰۹م) كال د اكتوبر مياشتې پر (۳۱) مه نېټه د استراليا په ميلبورن ښار كې د ورپېښې ناروغۍ له امله له دې نيمگړې دنيا څخه د تل لپاره سترگې پټې كړې. روح يې ښاد.

د پروفیسور رسول امین کورنۍ (لنډه پېژندنه)

مرحوم غازي محمد امين خان

(د پروفیسور رسول امین پلار)

مرحوم غازي محمد امين خان د مرحوم نور محمد خان زوی، چې له نن
څخه (۱۱۲) کاله مخکې د کوزې پښتونخوا په باجوړ سیمه کې دې نړۍ ته

سترگې پرانیستې دي. د
ماشو موالې دوره یې په باجوړ کې
تېره کړه، وروسته له خپلې کورنۍ
سره کونړ ته راغی او په وټه پور
ولسوالۍ کې مېشت شو. مرحوم
محمد امين خان د هغه وخت
مروجه زده کړې د جومات له

ملایانو څخه وکړې. مرحوم محمد امين خان په لومړیو کې له بزگرۍ سره
ډېره مینه درلوده، وروسته په تجارت بوخت شو او له دې لارې یې ډېره

شتمني ترلاسه کړه. کله چې د امير امان الله خان په دوره کې په کور دننه يو لړ بغاوتونه پيل شول، امير امان الله خان خپل نږدې دوست او پياوړی جنرال خان ميرزمان خان چې د مرحوم محمد امين خان سکه ماما و، د بغاوتونو د خاموشه کولو لپاره بېلابېلو سيمو ته ولېږه. له دې جملې څخه د منگلو جنگ ته چې په هغې کې مرحوم محمد امين خان هم حضور درلود. باغيان يې وځپل او فاتحانه کابل ته راستانه شول، چې په کابل کې د امير امان الله خان له تود هرکلي سره مخ شول او په ډېرو ډاليو يې ونازول، ورسره يې اعزازي کنډک مشرۍ رتبه مرحوم محمد امين خان ته ورکړه او هم د غازيانو په ډله کې د غازي لقب هم ورکړ شو.

مرحوم محمد امين خان د عمر په وروستيو کې د يو لړ ناروغيو سره مخ شو او په پای کې پر (۱۳۵۱ ل) کال وفات شو. بايد ووايم په خپله مرحوم محمد امين خان کم سواده و، خو له تعليم سره يې ډېره مينه وه، د نوموړي د مينې له برکته د پروفیسور رسول امين کورنۍ په تعليميافته کورنۍ تبديله شوه، په علم سمبال او پوه اولاد يې ټولنې ته وړاندې کړل. روح يې ښاد.

ارواښاد محمد رسول غيرت

(د پروفیسور رسول امین ورور)

ارواښاد محمد رسول غيرت امین د محمد امین خان زوی او د نور محمد لسمی دی. نوموړی پر (۱۳۳۷ل) کال په حوت میاشت کې د کونړ ولایت وټه پور ولسوالۍ په شامیدکوټ کلي د خانانو په کورنۍ کې زېږېدلی دی. ارواښاد خپلې

لومړنۍ، منځنۍ او ثانوي زده کړې د عمر اخان په عالي لېسه کې بشپړې کړې او په اعلی درجه ترې پر (۱۳۴۹ل) کال فارغ شو. د دولسم ټولګي تر فراغت وروسته د نظامي زده کړو لپاره کابل ته ولاړ او هلته یې نظامي زده کړې وکړې او په بریالیتوب یې پایته ورسولې. پر (۱۳۶۰ل) کال کابل ته کډوال شو او هلته مېشت شو، له تګ سره سم یې خپله لومړۍ دنده د کابل په چهلستون کې د لومړۍ حوزې د قومندان په توګه ترسره کړه.

احمد شاه امین
(د پروفیسور رسول امین ورور)

ډګروال محمد ظاهر شاه
(د پروفیسور رسول امین ورور)

محمد نوروژ خان
(د پروفیسور رسول امین ورور)

دوست محمد امين

(د پروفیسور رسول امين وراړه)

دوست محمد امين د مرحوم محمد نوروز خان زوی او د مرحوم محمد امين خان لمسی دی، پر (۱۹۴۸م) کال د کونړ ولايت په وټه پور ولسوالۍ کې زېږېدلی دی. نوموړي خپلې لومړنۍ زده کړې د جوزجان ولايت په فيض

اباد ولسوالۍ کې ترسره کړي دي، منځنۍ زده کړې يې د کابل په ابن سینا منځني بنسټونځي کې او د دولسم ټولګي د فراغت سند يې د کابل ښار د کرنې له لېسې څخه ترلاسه کړی دی. لوړې زده کړې يې د کابل پوهنتون د کرنې پوهنځي کې ترسره کړي او له همدې پوهنځي يې د لیسانس سند

يې ترلاسه کړی دی. په همدې برخه کې يې د ماسټرۍ سند د ايران له تهران پوهنتون څخه ترلاسه کړی دی.

دوست محمد امين د (۱۳۴۸ل) کال را پدېخوا د کرنې وزارت په لاندې پوستونو رسمي کار کړی دی:

د ننګرهار د زراعت رياست د ترويج د امر، د کرنې وزارت د عالي تعليماتو د امر، د کرنې او مالدارۍ د انستېتوت د مشر، د لوړ زده کړو وزارت د مسلکي زده کړو د مسول، د لوړو زده کړو وزارت د پلان عمومي امر په توګه دندې ترسره کړې دي.

پر (۲۰۰۲م) کال د اوبو لگولو وزارت د پلان د معین، پر (۲۰۰۴م) کال د اوبو لگولو، د اوبو د زېرمو او د ژوند د چاپیریال ساتنې د وزارت مسلکي معین، پر (۲۰۰۸م) کال د چاپیریال ساتنې د ملي او خپلواکې ادارې د معین، پر (۲۰۱۲م) کال د ژوند د چاپیریال ساتنې د خپلواکې ادارې معین او د نوموړې ادارې سرپرست عمومي ریس په توګه دندې ترسره کړې دي.

باید ووايم دوست محمد امين د چاپیریال ساتنې ملي ادارې موسس او د چاپیریال ساتنې د قانون طراح هم پاتی شوی دی. د دې ترڅنګ نوموړی په اداره، کړنې او چاپیریال ساتنې کې اوږده تجربه لري.

دوست محمد امين د ژوند چاپیریال ساتنې په اړه یو شمېر نړیوالو کنفرانسونو او سیمینارونو کې چې په بېلابېلو هېوادونو لکه: المان، سېنګال، روسیه، سویس، جنوبي افریقا، سنګاپور، بوتان، سیریلنکا، ایران، هندوستان، فیلیپین او یو شمیر نورو کې جوړ شوي وو، ګډون کړی دی.

د دوست محمد امين چاپ شوي اثار:

- (د افغانستان او نړۍ د ژوند د چاپیریال ننګونې او رغونې) په پښتو ژبه.
- (حفاظت محیط زیست افغانستان و جهان) په دري ژبه.
- (د جلال اباد د کانال بیا رغونې او انکشاف لارې چارې) په پښتو ژبه.
- (د مېوه جاتو د قورې سمبالښت او د اصلاح شویو مېوه جاتو روزنه) په پښتو ژبه.

ډاکټر شمیم اکبر د پروفیسور رسول امین مشرہ لور ده، لومړنۍ زده کړې یې په ښوونځي کې کړې دي. نوموړې خپلې منځنۍ زده کړې په علیشام لېسه کې پر (۱۹۷۶م) کال پای ته ورسولې. ډاکټر شمیم اکبر پر (۱۹۹۱م) کال د پېښور

خیبر میډیکل کالج څخه د MBBS سند پای ته ورساوه، نوموړې لومړنۍ افغان میرمن په توګه وپېژندل شوه، چې د خیبر میډیکل کالج پېښور څخه یې د MBBS سند پای ته ورساوه. ډاکټر شمیم اکبر له (۱۹۹۱م) کال څخه تر (۱۹۹۳م) کال پورې په پېښور کې د افغان مېرمنو په روغتون کې د عمومي ډاکټرې په توګه دنده ترسره کړې ده. پر (۱۹۹۳م) ډاکټر شمیم استرالیا ته مهاجره شوه او د افغان کورنیو مېرمنو لپاره یې د کډوالۍ همغږي کونکې

په توګه کار پیل کړ. ډاکټر شمیم اکبر په پنځو ژبو تفسیر کوي: دري، پښتو، فارسي، هزارګي او اردو.

ډاکټر یاسمین امین چې د پروفیسور رسول امین لور ده، خپلې ثانوي زده کړې یې په پېښور کې سر ته رسولي دي تر منځنیو زده کړو وروسته یې د پېښور خیبر میډیکل کالج څخه د MBBS سند ترلاسه کړی دی، ماسټري یې په استرالیا کې د ایمبریولوژي په برخه کې کړې ده او درې کاله یې د افغانستان د روغتیا په وزارت کې د سترې سلاکارې په توګه کار کړی دی.

تاتره زماڼي د پروفیسور رسول امین لور ده، چې په کابل ولایت کې زېږېدلې ده. ثانوي او لوړې زده کړې یې یې په پېښور کې پای ته رسولي او د ماسټرۍ سند یې په استرالیا کې د نړیوالو اړیکو په برخه کې ترلاسه کړی دی، اوس مهال د استرالیا په دولت کې کار کوي.

ایمل امین د پروفیسور رسول امین مشر زوی دی، لومړنۍ زده کړې یې د پېښور په اسلامیه کالجیت لېسه کې او ثانوي زده کړې یې د پېښور په اسلامیه کالج کې پای ته رسولي. بیا یې پر (۱۹۸۶م) کال د پېښور د انجینرۍ او ټیکنالوژۍ له پوهنتون څخه د الکتريکل انجینرۍ سند بشپړ کړی دی. ایمل امین له (۲۰۰۴م) کال څخه تر (۲۰۰۵م) کال پورې د افغانستان د ښار جوړونې په وزارت کې د ستر سلاکار په توګه کار کړی دی.

اتل امین د پروفیسور امین زوی دی، چې منځنۍ زده کړې یې په پېښور کې پای ته رسولي،

اتل امین د سوداګرۍ په اداره کې د لیسانس سند ترلاسه کړی، نوموړی د امنیتي خطر مدیریت کې ډیپلوم هم لري، اتل امین د ATAL واکمن بنسټ ایښودونکی هم دی. په افغانستان کې یې د پروفیسور رسول امین بنسټ هم رامنځته کړی، چې له بېوزلو کورنیو سره مرسته او همکاري کوي. اتل امین په استرالیا کې یو بریالی سوداګر دی او اوس د استرالیا په مېلبورن ښار کې امنیتي کمپنۍ چلوي. اتل امین له (۲۰۱۲م) کال څخه تر (۲۰۱۳م) کال پورې د افغانستان له پانګونې

څخه د ملاتړ ادارې (آیسا) کې د تمویل کونکو د اړیکو د همغږي کونکي په توګه کار کړی او له (۲۰۱۳م) کال څخه تر (۲۰۱۴م) کال پورې د افغانستان د انتخاباتو د خپلواک کمېسیون د ستر سلاکار په توګه کار کړی دی.

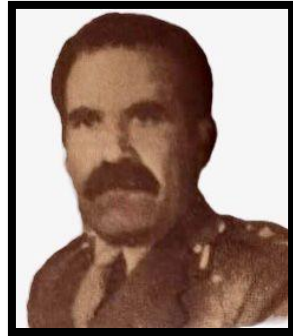
کوچي امین د پروفیسور رسول امین تر ټولو کوچنی زوی دی، لومړنۍ زده کړې یې پر (۱۹۹۳م) کال په پېښور کې پای ته رسولي، نورې زده کړې یې د پېښور په ایدوارډز کالج کې بشپړې کړې دي، چې اوسمهال په استرالیا کې د مهاجرت د استازي په توګه دنده ترسره کوي.

ډگروال خورشحال امين
(د پروفیسور رسول امين وراړه)

پهلوت جمال آمين
(د پروفیسور رسول امين وراړه)

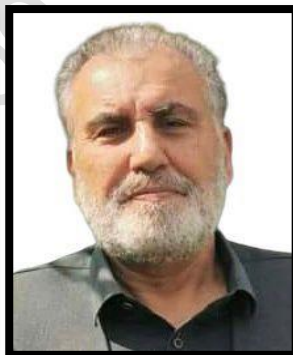
ډگروال نېک محمد امين
(د پروفیسور رسول امين وراړه)

(د پروفیسور رسول امين زوم)
فاروق زما ني د سليمان خان زما ني
زوی د لوی خان غازي مير زمان
خان لمسی دی. په کونړ ولایت کې
زېږېدلی دی. لومړنۍ زده کړې يې
د کونړ ولایت وټه پور ښوونځي کې
او منځنۍ زده کړې يې د کابل په
عمر شهيد لېسه کې بشپړې کړي
دي. د ليسانس مسند يې د کابل
پوهنتون له کرنې پوهنځي څخه
ترلاسه کړی دی.

(د پروفیسور رسول امين لمسی)
خيبر امين د کونړ ولايت په وټه پور
ولسوالۍ کې زېږېدلی دی. لومړنۍ او
منځنۍ زده کړې يې په کابل کې بشپړې
کړې او بيا يې د کابل له پوليسو اکاډمۍ
څخه د ليسانس سند ترلاسه کړ. د خپل
علمي افق په تعقيب يې له امريکايي
پوهنتون څخه د مسوداگرۍ اداره کې د
ماسترۍ سند ترلاسه کړ. په مسلکي
توگه ښاغلی خيبر له تېرو (۲۵) کلونو
راهيسې د نړيوالو بشري سازمانونو په
ځانگړې توگه د ملگرو ملتونو په
دفرونو کې کار کوي.

رحمت الله امين
(د پروفیسور رسول امين وراړه)

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library